HENRIK IBSEN

PRETENDENȚII LA COROANĂ
•
BRAND
•
PEER GYNT
•

TEATRU

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALA

HENRIK IBSEN

Henrik Ibsen

Teatru

În trei volume

volumul I

București 1966
Editura pentru Literatură Universală

Henrik Ibsen,
fondatorul teatrului modern

În 1895 – când cititorii şi spectatorii români luau contact dintr-odată cu şase piese ibseniene – Titu Maiorescu, traducând în româneşte *Micul Eyolf,* îl prezenta pe Ibsen ca pe „cel mai însemnat autor dramatic din zilele noastre”.

La acea dată, Ibsen, în vârstă de 67 de ani, nu-şi încheiase cariera – avea să mai scrie încă două drame – dar celebritatea sa europeană era de mult şi ferm stabilită. În Anglia, unde reprezentarea *Strigoilor* (cu care *Independent Theatre* îşi inaugurase activitatea) şocase violent prejudecăţile morale şi estetice burgheze, Bernard Shaw scriind cartea *Chintesenţa ibsenismului* îl omagia în mod explicit[1] ca pe un scriitor reprezentativ, cu vederi socialiste. În Franţa – adică tocmai în citadela teatralismului convenţional al lui Scribe şi Sardou! – Ibsen începuse să fie impus spectatorilor de marele Antoine, salutat apoi cu entuziasm ca mare dramaturg simbolist, tradus masiv şi popularizat de critici de prestigiu, ca Jules Lemaître care, admirându-i „gândirea înaltă şi simţirea profundă”, îl definea ca „un neliniştit cu geniu”.[2] În Germania, în patria sa de adopţiune, Ibsen era mai popular decât în Norvegia – şi decât în oricare altă ţară europeană – iar opera sa acţiona cu autoritate asupra dramaturgiei: Gerhart Hauptmann scrisese *În zori* sub influenţa *Strigoilor,* iar *Clopotul scufundat* va fi vizibil inspirat din *Brand* şi *Constructorul Solness*. În Rusia, marele Lev Tolstoi (care, de altminteri, nu l-a

---

[1] *Bernard Shaw,* The Quintessence of Ibsenism, London, 1913, p. XVIII, (Preface to First Edition, 1891).

[2] *Jules Lemaître,* Impressions de théâtre, 5-e série, VIII-e éd., Boivin, Paris, s.d., p. 45.

înţeles nici pe Shakespeare) îl declara incomprehensibil, dar Maxim Gorki îi scria cu entuziasm lui Cehov – amândoi fiind mari admiratori şi debitori ai lui Ibsen – despre tendinţa dramaturgiei ibseniene „de a trata probleme esenţiale, probleme spirituale” – în timp ce Stanislavski, montând la Petersburg *Un duşman al poporului,* observa că succesul excepţional al piesei se datorase semnificaţiei politice şi sensului revoluţionar pe care publicul i-l atribuise.[3] În curând – prestigiul lui Ibsen sporind continuu în următoarele decenii – în Italia chiar (unde de altminteri Croce îi dedicase pagini magistrale încă din 1892), Luigi Pirandello – care va declara, solemn şi categoric: „După Shakespeare, primul loc i-l acord fără nicio ezitare lui Ibsen” – îi admiră „marea sa forţă de investigare a valorilor ideale şi sociale”.[4]

Stima imensă de care Ibsen s-a bucurat din partea unor asemenea spirite ilustre se datora gravităţii problematicii acestui teatru, felului în care erau dezvoltate problemele, şi noutăţii tehnicii sale dramatice; încât renumitul critic danez Georg Brandes va putea remarca pe bună dreptate – încă din 1906 – că „niciun dramaturg demn de acest nume nu va mai putea scrie după Ibsen cum se scria înaintea lui”.[5]

Dar omagierea geniului ibsenian – atât în timpul vieţii dramaturgului, cât şi mai târziu – a avut la bază motive diferite şi perspective diverse, variind de la o epocă la alta, de la o mentalitate socială la alta şi de la o adeziune literară la alta. Rând pe rând, Ibsen a fost considerat un socialist sau un conservator, un revoluţionar sau un reformist, un revoltat sau un dezabuzat, un idealist sau un

---

[3] *K. Stanislavski,* Viaţa mea în artă, ed. II, Bucureşti, 1951, p. 311.

[4] L. *Pirandello,* Saggi, poesie, scritti varii, vol. VI. Mondadori, Milano, 1960, p. 230.

[5] *G. Brandes,* Das Ibsen-Buch, Dresden, 1923, p. 192.

empirist, un romantic sau un realist, un naturalist sau un simbolist… Sensurile atât de contradictorii ale receptării acestei opere se bazează – e adevărat – şi pe gândirea filozofico-socială a lui Ibsen, nu întotdeauna consecventă şi nu lipsită de confuzii, precum şi pe o concepţie artistică personală, nouă, complexă. Cu toate acestea, personalitatea operei ibseniene – cu toate etapele evoluţiei sale – este în ansamblu organică, unitară, de o certă articulaţie interioară. Înţelegerea şi aprecierea marii sale valori devine clară şi relativ uşoară cercetând datele semnificative ale biografiei dramaturgului, descifrând sensurile propriilor mărturisiri ale autorului, relevând reacţiile publicului şi criticilor timpului, şi subliniind atât înţelesurile intime ale operei cât şi noutatea tehnicii sale dramatice.

*

S-a născut la 20 martie 1828 în orăşelul Skien. Tatăl său – un bogat negustor de lemne – dând faliment când Henrik avea doar opt ani, copilul a cunoscut o viaţă de mizerie, a fost privat de o instrucţiune îngrijită şi a suferit din cauza dispreţului pe care familiile „onorabile” îl arătau acum familiei sale. Era o fire foarte sensibilă, tăcută, introvertită, căutând singurătatea în mijlocul cărţilor şi manifestând un talent deosebit pentru desen – peisaje şi caricatură. Faţă de cei din jur se deschidea doar când dădea „reprezentaţii teatrale” cu marionete pe care şi le confecţiona singur. Nu putea suporta atmosfera înăbuşitoare de pietism puritan din familia sa, care nu-i crea un climat moral de afecţiune; încât, părăsind înainte de a împlini şaisprezece ani oraşul natal, trebuind să-şi câştige singur existenţa, departe de părinţi – cu care nu va întreţine relaţii nici măcar epistolare – tânărul Ibsen va încerca sentimentul greu al singurătăţii.

La Grimstad – un orăşel din sudul ţării, cu opt sute de locuitori, unde va rămâne timp de şase ani ca „practicant” de farmacie – adolescentul de statură mai degrabă mică, nordic cu părul negru, cu figură maturizată şi cu privirea veşnic meditativă, prefera singurătatea, neputându-se adapta unui mediu vulgar şi plat. „Mă găseam – va mărturisi el mai târziu – pe picior de război cu mica societate în mijlocul căreia eram constrâns să trăiesc.” O revoltă surdă, amestecată cu dispreţ, îl va ține de acum înainte departe de aceşti „oameni cu buzunarele pline şi cu creierele goale”. Tânărul acesta – simplu „practicant” de farmacie – îi scandaliza şi îi înfuria cu atât mai mult pe onorabilii săi concetățeni, cu cât îndrăznea să-i ridiculizeze caricaturizându-i în desene care circulau apoi prin oraş.

Între timp, pregătindu-şi examenele de intrare la universitate – şi examenul de bază era cel de latină – Ibsen se pasionează pentru figura lui Catilina, aşa cum acesta era prezentat nu de conformistul pedant Cicero (cum îl considera el), ci de Sallustiu. Şi iată-l – la vârsta de douăzeci de ani, şi fără să fi văzut vreodată un spectacol de teatru – scriind prima sa piesă, *Catilina.* În figura eroului, de care se simțea atras printr-o afinitate secretă, Ibsen vede un răzvrătit şi un reformator virtual al societăţii romane corupte, o victimă a acestei corupţii, un visător şi un umanitarist profund revoltat împotriva nedreptăţilor şi abuzurilor de la Roma. Piesa – menţinându-se încă în limitele unor îndepărtate aluzii la societatea sa – este o operă de debutant, îndeaproape inspirată de operele lui Schiller din faza *Sturm und Drang*, cu suficiente deficiențe pentru a fi refuzată şi de editori şi de teatrul din Christiania.

În sfârşit, momentul evadării din insuportabilul Grimstad: prezentarea la examenul de intrare în universitate. Ajuns la Christiania – în 1850 – face cunoştinţă cu Bjørnson (mai tânăr cu patru ani), a cărui prietenie îl va însoţi toată viaţa. Rezultatul:

amânat, din cauza a doua dintre cele zece materii ale examenului. Dar Ibsen nu s-a mai prezentat a doua oară. Captivat de pasiunea literară, se hotărăşte să renunţe la medicină. Urmează câteva luni, la facultatea de litere, cursurile unui renumit profesor şi poet despre teatrul marelui dramaturg Holberg. Împreună cu doi prieteni editează o revistă satirică de orientare politică liberală. Un prieten îi tipăreşte *Catilina* pe cheltuiala lui; volumele nu se vând, criticii o judecă aspru, dar studenţii o citesc şi declamă cu entuziasm tirade întregi… Continuă să scrie versuri – ode libertare, elegii şi meditaţii de factură romantică; situaţia popoarelor europene asuprite îi inspiră versuri de tonalitatea acestora:

„Când generaţiile tinere se vor ridica, răzbunătoare, contra tronului,
Ca o furtună de toamnă vor zdruncina stâlpii tiraniei…”

Un timp, tânărul Ibsen este entuziasmat de mişcarea socialistă, participă la şedinţe secrete, colaborează la un ziar de stânga, până când mai mulţi membri ai grupului său sunt arestaţi; din care moment, renunţă la acţiunea politică, fără ca vreodată să mai adere la un partid.

Primul succes, tânărul dramaturg îl cunoaşte cu o piesă scrisă încă la Grimstad şi reprezentată acum pe scena teatrului din Capitală: *Movila războinicului,* operă pur romantică, scrisă sub influenţa celui mai ilustru poet nordic al timpului, danezul Öhlenschläger, cu un subiect plasat în străvechea ambianţă a evului mediu scandinav; dar – fapt semnificativ – Ibsen tratează aici caracterele şi moravurile vikingilor nu în sensul convenţiilor romantice, ci în tuşe realiste, ce n-au întârziat să-i scandalizeze pe criticii vremii – care considerau că o asemenea tratare „nu ne face cinste nici nouă, nici strămoşilor

noştri”.[6]

După un an şi jumătate de şedere în Capitală, tânărul Ibsen – al cărui nume începuse să circule în cercurile tineretului – este angajat în toamna lui 1851 ca dramaturg şi director al primului teatru naţional norvegian, în Bergen.

Acest cel mai important centru cultural norvegian era destinat să devină şi centrul unei mişcări literare naţionale. Capitala ţării (care din 1624 nu se mai numea Oslo, ci – după numele unui rege danez – Christiania) nu era legată prin nimic de istoria Norvegiei; în schimb, era dominată de o sufocantă atmosferă de cultură daneză. Dar Bergen, datând încă din secolul al XI-lea, era plin de amintiri ale trecutului. Norvegienii – remarca un călător al vremii – „privesc Bergen ca pe adevărata lor capitală, şi prea puţin le pasă de ceea ce se petrece în Christiania”.[7] Aici, la Bergen, în oraşul de origine al atâtor artişti iluştri, ca dramaturgul Holberg, poetul Welhaven, pictorul Dehl, compozitorul Grieg, violonistul Ole Bull – virtuozul celebru, care fondase teatrul local şi care-l invitase aici pe Ibsen – dramaturgul a rămas şase ani, supraveghind şi dirijând montarea a peste o sută de piese, făcând singur schițele de decor, învățând să cunoască perfect cerinţele scenei şi ale unei solide construcţii dramatice şi compunând el însuşi – conform clauzelor contractului – câte o piesă pe an. Aşa a apărut seria de piese inspirate din folclorul şi din istoria ţării. Din călătoria în străinătate – pe care i-o oferă în curând conducerea teatrului – în timpul căreia asistă la spectacolele teatrelor din Copenhaga şi Dresda, Ibsen se întoarce cu manuscrisul unei piese (inspirate din *Visul unei nopţi de vară*) pe care o pune în

---

[6] Apud *A.E. Zucker*, La vie d’Ibsen Ie constructeur, 6-e éd., Gallimard, Paris, 1931, p. 39.

[7] *Louis Enault,* La Norvège, Paris, 1857, p. 344.

scenă la Bergen: *Noaptea Sfântului Ioan.* Piesa însă este fluierată. Nici *Movila războinicului* n-are succes. Dar *Doamna Inger din Østråt* este primită cu entuziasm: aici dramaturgul a ţinut să reprezinte, indirect, „decadenţa Norvegiei contemporane şi să exalte lupta generoasă pentru libertate”.[8] Urmează, în 1856, *Sărbătoare la Solhaug*, piesă pur romantică, cu un cadru medieval, cu castele, cavaleri, menestreli şi domniţe frumoase, scrisă în stil de baladă, colorată cu vechi obiceiuri şi scene norvegiene, care a însemnat un adevărat triumf, montată fiind şi de teatrul din Christiania şi elogiată de Bjørnson în trei articole consecutive. După care, Ibsen continuă să se inspire din trecutul istoric sau legendar, scriind *Olaf Liljekranz*, *Războinicii din Helgeland* şi *Pretendenţii la coroană.*

*

Această primă perioadă a creaţiei ibseniene este marcată de o certă coloratură romantică, pentru că s-a desfăşurat în plină epocă de elan patriotic libertar.

Supusă mai întâi coroanei daneze timp de patru secole (din 1397) apoi – din 1814 până în 1905 – celei suedeze, Norvegia a cunoscut pe la jumătatea secolului trecut o puternică mişcare patriotică, reflectată, fireşte, şi în creaţia literară. În literatura romantică daneză (cea mai evoluată dintre literaturile scandinave la acea dată şi dominându-le), temele istorice sau legendare erau curente. În Norvegia însă, scriitorii îşi exprimă entuziasmul patriotic prin anumite sublinieri complementare: prin preamărirea voinţei personalităţilor istorice, prin elogierea eroicelor atitudini patriotice,

---

[8] *Vte de Colleville* et *Fr. de Zepelin*, Le maître du drame moderne: Ibsen. Per Lamm, Paris (f.d.), p. 206.

prin exaltarea energiei scandinave de odinioară sau prin ironizarea lipsei de personalitate a fiinţelor slabe şi inconştiente de gravitatea momentului şi situaţiei.

Asemenea trăsături le menţine şi Ibsen în opera sa, completându-le cu aspecte şi preocupări noi. Căci, spre deosebire de romanticii paseişti, el nu urmăreşte să re-creeze o lume vagă şi pitorească de poezie romantică: dramele sale istorice din această perioadă, inspirate de pasiunile violente relatate de străvechile legende şi povestiri istorice – din acele *saga* – şi în acelaşi timp păstrând sobrietatea lor energică şi spiritul lor păgân, caută să reconstituie o realitate etică şi o ambianţă socială a trecutului, în stare să sugereze anumite aluzii la realităţile contemporane.

Astfel, la o dată când Wagner şi Hebbel reînviau în Germania mitul nibelungic, Ibsen scrie o dramă ca *Războinicii din Helgeland* (1857), în care utilizează legenda ce stă la baza primei părţi a *Cântecului Nibelungilor* – dar nu pentru a poetiza lumea mitologiei, ci pentru a descrie moravurile epocii vikingilor. Aici, dramaturgul nu numai că nu ezită să modifice datele legendei, dar – cu toate obişnuitele reminiscenţe romantice în accesoriile piesei, în decor şi costume – îşi îndreaptă atenţia asupra tabloului cât mai exact al vechii Scandinavii. Manifestând atitudini realiste pe care ceilalţi romantici nu le aveau, el coboară personajele din postura idealizată de semizei, configurându-le realist, dotându-le cu pasiuni pur umane şi punându-le să vorbească limbajul simplu şi concis al luptătorilor, nu limbajul poetic, convenţional şi grandilocvent al eroilor romantici.

Aplicaţia realistă a lui Ibsen se afirmă de pe acum şi într-un sector în care, ţinând seama de atâtea exemple ale contemporanilor săi romantici, ne-am aştepta mai puţin: în piesele inspirate din folclorul norvegian. Chiar într-o piesă ca *Olaf Liljekranz* (1857), care e o

poveste în formă de dramă şi urmărind efecte de feerie, atitudinile sale realiste sunt evidente, tuturor elementelor de superstiţie populară – inclusiv viselor – dându-li-se aici o explicaţie naturală. Orice interpretare supranaturală a fantomelor sau a magiei runelor este eliminată şi din piesa ce se inspiră din aceeaşi sursă folclorică, *Sărbătoare la Solhaug* (1856), în care subiectul – drama unei femei orgolioase care se căsătoreşte din interes, pentru ca apoi să devină o decepţionată şi o nenorocită – este un adevărat subiect de „dramă burgheză”.

La acest principiu al observaţiei – constantă ce va ridica valoarea întregii opere ibseniene – se adaugă încă de pe acum primele enunţări ale unor idei predilecte dramaturgului. Astfel, în cea mai reuşită dramă istorică a sa, *Pretendenţii la coroană* (1863) – amintind, pe alocuri, grandoarea celor dintâi drame istorice shakespeareene şi reluând aceeaşi temă a luptei regalităţii împotriva destrămării politice provocate de răzvrătirile feudalilor (chiar şi figura de aici a episcopului o evocă pe aceea a înaltului prelat din *Regele Ioan*) – Ibsen atinge problema personalităţii. După Ibsen – apologetul de mai târziu al voinţei – esenţa personalităţii rezidă în energia sa morală: *„Un om poate să cadă pentru opera vieţii altuia; dar dacă trăieşte, trebuie să trăiască pentru propria-i operă”* îi spune skaldul Jatgeir feudalului Skule. Totuşi, definiţia nu rămâne în cadrele înguste ale individualismului, implicaţiile sociale fundamentale ale personalităţii par a fi bănuite mai departe în opinia unui alt personaj: Omul cel mai fericit şi cel mai mare este acela pe care îl înflăcărează aspiraţiile latente ale epocii sale. Rezolvarea rămâne însă unilaterală; abia treizeci de ani mai târziu îi va scrie Ibsen criticului Brandes: *„Socotesc că acela are dreptate care e mai aproape de a înţelege viitorul”*.[9]

---

[9] *Lettres de Henrik Ibsen à ses amis*, Paris, 1906. Scrisoarea datată 3.I.1882.

Luată în ansamblu, *Pretendenţii la coroană* se afirmă ca o lecţie severă de energie şi de indirectă critică la adresa conducătorilor poporului său – nişte vikingi degeneraţi în negustori egoişti, lipsiţi total de simţul politic de a vedea în viitor, de hotărârea şi energia de a acţiona solidar cu celelalte ţări scandinave în faţa pericolului prusac, care se apropia tot mai ameninţător. Această mobilizare a conştiinţelor, acest îndemn la acţiune este ceea ce vizează scriitorul.

„Sus, fraţilor! Să nu mai şovăim!
Aşa ne porunceşte frăţia popoarelor din Nord!"

exclamă Ibsen într-o poezie animată de ideea romantică a străvechii unităţi scandinave.

În general, drama istorică este pentru Ibsen un refugiu în legenda eroică sau în folclor, un refugiu din faţa mediocrităţii ce-l înconjoară, a epocii sale de calcul egoist, meschin. Dar un refugiu în dosul unor baricade, de unde va continua să combată: nu o dezarmare, nu o retragere de om slab şi înfrânt. Apoi, drama sa istorică este în acelaşi timp şi o lecţie de solidaritate, de voinţă şi de energie, un apel la acţiune, la lupta decisă pentru menţinerea libertăţii popoarelor scandinave. În felul acesta îşi concepe dramaturgul misiunea – în comuniunea cu poporul, idee pe care o exprimă versurile cântăreţului din *Olaf Liljekranz:*

„Un cântăreţ care poartă o liră în suflet
trebuie să asculte viaţa tainică
ce freamătă în rostogolirea valurilor
pe ţărmurile fiordurilor sălbatice.
Trebuie să asculte viaţa pulsând
în tulburatele inimi ale oamenilor.

Prin sunete şi prin cuvinte, el trebuie de asemenea
să tălmăcească visurile şi dorurile poporului,
iar aceste visuri să le dezvăluie şi să le lămurească
acelora ce nu-şi dau seama de măreţia lor."

Adevăratul sens al operei ibseniene din această primă perioadă, de inspiraţie romantică, este concentrat în cuvintele de mai sus. Ibsen s-ar vrea cântăreţul care „*să tălmăcească visurile şi dorurile poporului*"; el va rămâne însă un potenţial pasiv, limitat de cauze pe care le vom putea descifra în fazele celelalte ale creaţiei sale.

La câţiva ani după înfiinţarea Teatrului Norvegian din Bergen, se fondează şi în capitala ţării un teatru destinat să promoveze – în afara influenţei daneze – dramaturgia naţională. Conducerea noului teatru îi este oferită lui Henrik Ibsen. Expirându-i contractul cu teatrul din Bergen, el acceptă şi în 1857 se mută la Christiania. Părăseşte orăşelul – în care timp de cinci ani montase 145 de piese – fără ca la despărţire oficialităţile să-i adreseze măcar un cuvânt de recunoştinţă…

În primele luni, termină *Războinicii din Helgeland*, pe care însă Teatrul Mare din Christiania nu i-o reprezintă. La ostilitatea cu care este întâmpinat de partizanii servili ai culturii daneze se adaugă alte decepţii şi serioase dificultăţi materiale. Teatrul Norvegian, pe care-l conducea, continua să fie tot mai boicotat, tot mai părăsit, până când în cele din urmă dădu faliment. În aceste condiţii, dezamăgit, atacat sau ignorat, rămas fără nicio sursă de câştig, demoralizat, urmărit mereu de gândul sinuciderii, Ibsen nu mai scrie nimic timp de cinci ani. În 1862 publică cea mai spirituală şi mai ironică piesă a sa, *Comedia iubirii* – refuzată însă de Teatrul din Christiania şi criticată aspru în presă. În anul următor termină cea mai bună operă a sa de

până acum, *Pretendenţii la coroană*, reprezentată cu mare succes şi lăudată de critici, dramă care încheie prima perioadă, romantică, de inspiraţie istorică şi legendară a creaţiei sale.

S-au fixat, în această primă perioadă, coordonate fundamentale ale gândirii artistice ibseniene.

Mai întâi, străvechea *saga* islandezo-norvegiană l-a decis pe Ibsen să reziste definitiv la orice tentaţie de declamaţie romantică şi emfatică şi să prefere sobrietatea energică maximă – ca într-o *saga* „în care nimic nu trădează sentimentele povestitorului, nimic nu e de prisos, faptele înseşi alcătuiesc scenele cele mai emoţionante. Pasiunile violente nu sunt descrise, ci se reflectă în acţiune. Taciturnitatea era lege pentru aceşti luptători; niciodată ei n-aveau voie să se plângă sau să-şi dea frâu liber sentimentelor de bucurie."[10] De asemeni, *saga* l-a învățat valoarea cuvântului tranşant, greu, valoarea expresivității artistice a taciturnității, sugestivitatea vorbirii sobre până la extrem, a cuvântului încărcat de subînțelesuri.

S-au conturat acum în linii precise caracterele umane preferate de Ibsen şi ideile morale pentru promovarea cărora va combate în continuare. Dramaturgul dispreţuieşte şi condamnă oamenii care se mulţumesc cu meschina realitate dată, admirându-i în schimb pe cei care urmăresc să o depăşească prin puterea „visului". Aceştia din urmă – singurii care merită atenţie şi preţuire – nu trebuie judecaţi după faptele lor, fortuite, condiţionate uneori chiar de instincte reprobabile, ci după viaţa lor interioară, după intenţiile şi aspiraţiile lor nobile. Ceea ce, pe de altă parte, antrenează – ca o consecinţă necesară pentru aceşti oameni dotaţi cu o puternică viaţă interioară – şi ideea culpabilităţii, şi sentimentul responsabilităţii. Mai ales că „visul" lor nu este o vană şi pasivă reverie. Ibsen va persifla

---

10 *Sigurd Hōst*, Henrik Ibsen. Stock, Paris, 1924, p. 81.

întotdeauna pe visători, pe ipocriţi, pe laşi, pe veleitari; în schimb, va elogia omul care, exigent şi energic, va căuta să-şi traducă visul într-o realitate – căci „viaţa interioară şi cea exterioară trebuie să ia contact una cu cealaltă prin fapta omului”.[11]

Perioada următoare, aceea a poemelor dramatice *Brand* şi *Peer Gynt,* coincide cu o grea perioadă din istoria Scandinaviei. Primul dintre aceste poeme, *Brand* – patetic strigăt de revoltă contra oricărei ezitări, impresionantă glorificare a voinţei împinse la extrem – nu poate fi înţeles pe deplin dacă nu ţinem seama că ideea operei i-a fost sugerată lui Ibsen de împrejurările istorice concrete ale momentului, care şi-au găsit un ecou deosebit de puternic în spiritul marelui scriitor.

În 1864, Danemarca este doborâtă de Prusia, care anexează provinciile Schleswig şi Holstein. În rândurile intelectualilor din ţările Nordului începuse încă dinainte o puternică mişcare panscandinavă, pentru renaşterea „spiritului nordic” şi pentru unirea politică a celor trei ţări surori, spre a putea rezista ameninţării prusace. Această mişcare se intensifică acum tot mai mult. Scriitorii caută să întreţină prin scrisul lor o atmosferă de entuziasm patriotic, cheamă poporul la acţiune, îndeamnă la eroismul plin de abnegaţie şi exaltă vechile virtuţi războinice ale strămoşilor. În versurile sale din acest timp, Ibsen – aflat în primele rânduri ale mişcării – este frământat adânc de nenorocirea care s-a abătut asupra poporului frate danez:

„Un popor în doliu, un popor care-şi urmează propriile funeralii
Părăsit de prieteni, –
Aşa trebuie să sfârşească saga *daneză?*

---

[11] *Op. cit.*, p. 67–69.

Deşteaptă-te, curajos şi puternic, popor al nordului!
Fapta să urmeze repede visului!
Fratele nostru este în primejdie! Toată lumea pe punte!"

În asemenea împrejurări dramatice, a te retrage în trecut şi a stărui pe linia romantică a dramelor istorice nu ar însemna oare o abdicare de la îndatoririle unui scriitor? În aceste versuri, pe care le găsim în prima versiune a lui *Brand* (cunoscută sub titlul de *Brand epic*), Ibsen mărturiseşte:

„Şi astfel mi-am întors privirile şi gândul
De la această saga *moartă a vremurilor trecute*
şi de la acest mincinos vis despre un viitor măreţ,
Ca să mă afund în negurile prezentului."

Starea de spirit creată în ţările scandinave în urma acestor împrejurări a favorizat şi influenţa filosofului individualist danez Kierkegaard, misticul exaltat a cărui gândire a fost convertită de intelectualitatea înaintată norvegiană în sensul intereselor acestor aspiraţii naţionale. Pentru Kierkegaard, singurul lucru cu adevărat mare este „paradoxul", adică – în ordinea vieţii – pasiunea împinsă la extrem şi care impune o tensiune tragică întregii fiinţe. De aceea, valoarea omului, adevărata măsură a umanităţii lui este dată de intensitatea efortului şi a suferinţelor sale. „Totul sau nimic" – această deviză pe care filosoful danez a dezvoltat-o în opera sa capitală *Alternativa* – devine, prin rigorismul pe care-l implică, însăşi deviza exaltatului pastor Brand, figură în construcţia căreia Ibsen a fost fără îndoială influenţat de Kierkegaard.[12]

---

[12] Vezi *Werner Möhring,* Ibsen und Kierkegaard, Leipzig, 1928.

*

Brand (1866) a fost scris în Italia[13], unde Ibsen plecase cu o mică bursă de stat în 1863 – expatriere voluntară care, continuată apoi în Germania, îl va ţine pe scriitor departe de patrie aproape treizeci de ani. Acest poem dramatic cu un titlu atât de sugestiv (în norvegiana arhaică „Brand” înseamnă „sabie”, iar în limba modernă „incendiu”) este o operă singulară în literatura universală, în acelaşi timp o generalizare pe plan uman şi o ilustrare pe plan individual a luptei împotriva lipsei de voinţă şi laşităţii conducătorilor norvegieni la acea dată. Această dramă a abnegaţiei totale pe care o implică realizarea unei vocaţii superioare (deşi având uneori un ton retoric, unele reacţii psihologice nemotivate şi adesea o elocvenţă prolixă) este drama unui fanatic al voinţei şi sacrificiului de sine:

„Sunt ca un brad
pe munte, ca un râu în vad;
bolnav e neamu-acestui veac;
lui trebuie să-i dăm vreun leac”.

Şi pastorul îşi simte vocaţia de a porni să vindece acest *„popor de stânci, trăind pe stânci”,* rezistent ca şi ele. Prin aceasta el nu urmăreşte să îndeplinească o misiune de preot: *„Abia mai ştiu dacă sunt creştin. Dar ştiu că sunt om”*. În orice caz, el nu şi-l reprezintă pe

---

13 Un exeget italian al lui Ibsen observa că, deşi nu era aproape deloc iniţiat în problemele culturii italice, dramaturgul a intuit sensul acestei civilizaţii şi – ceea ce se reflectă în *Brand* – a admirat spiritul de sacrificiu al patrioţilor italieni din timpul Risorgimento-ului, a cărui amintire era proaspătă în aceşti ani. *(Mario Apollonio*, Ibsen. Marcelliana, Brescia, 1944, p. 88.)

Dumnezeu ca pe un *„bătrân cu scufă şi chelie”*:

„Nu-i al meu acest Dumnezeu –
al meu furtună-i, vânt e-al tău;
al tău e surd, al meu nenfrânt;
iubire-al meu; al tău plăpând;
un Hercul tânăr şi voinic,
nu un biet moşnegel-bunic!”

îşi biciuieşte el contemporanii. Faţă de lâncezirea aceasta în laşitate, ipocrizie şi indolenţă, pastorul îşi vede misiunea într-o luptă dusă nu cu arma cuvântului, ci cu a faptei.

Acum îşi începe Brand grandiosul drum al calvarului, al operei de regenerare morală a poporului său – şi drama exaltatului apostol al voinţei şi abnegaţiei dusă până la sacrificiul total se desfăşoară într-un cadru adecvat, de aceeaşi sălbatică măreţie şi austeritate, de zăpezi îngheţate şi veşnice, de fiorduri răscolite de furtuni, de prăpăstii căscate rostogolirilor de avalanşe.

În timpul unei asemenea furtuni, spre a mântui sufletul unui muribund Brand porneşte, urmărit de privirile înspăimântate ale mulţimii, să străbată apele fiordului spumegând sub furia stihiilor dezlănţuite. Nimeni nu îndrăzneşte să-l însoţească – decât Agnes. Puterea de convingere a faptei lui Brand a câştigat-o pentru totdeauna: de acum înainte, Agnes va rămâne pentru toată viaţa alături de învolburatul pastor. Dar fapta pastorului a câştigat şi poporul, care de un astfel de conducător are nevoie – şi Brand trebuie să se stabilească în această parohie din creierul munţilor. Îşi întemeiază un cămin, Agnes se dovedeşte o tovarăşă ideală de viaţă pentru sufletul lui răscolit de obsesia măreţei sale misiuni (*„În doi urcuşul nu e greu”,* spune el), iar copilul lor, Alf, alături de

devotamentul soţiei, aduce o rază caldă în asprimea de gheaţă a vieţii lui Brand:

„Tu ai aprins în mine-o mare
iubire, ca o zi cu soare”

îi spune el soţiei.

Dar asta nu înseamnă că Brand şi-ar fi uitat măcar o clipă misiunea, că ar fi făcut concesii sau compromisuri. Zadarnic doctorul (personaj care în toate piesele sale reprezintă înţelegerea umană, observarea fisurilor şi limitelor condiţiei umane) îi spune:

„La bunuri – vrere quantum satis
ai în registrul vieţii scris;
părinte, conto caritatis
ţi-e gol, ca o fecioară-n vis!”

Intransigenţa lui îi înspăimântă pe toţi când, chemat insistent la căpătâiul muribundei sale mame spre a o împărtăşi, el refuză categoric, fiindcă zgârcita şi hrăpăreaţa bătrână nu vrea să lase bisericii, spre a căpăta împărtăşania, decât nouă zecimi din averea ei. Dar, ca să-şi poată mântui sufletul, ea trebuie să jertfească *„totul sau nimic”*. Da, este mama lui, şi în răspunsul hotărât pe care trebuie să i-l trimită vibrează durerea unui regret adânc:

„N-am două judecăţi, ce vrei:
Pentru străini şi pentru-ai mei”.

Dar fiindcă nu are „două judecăţi”, Brand riscă să-şi piardă şi copilul, a cărui sănătate este ameninţată în această regiune sălbatică,

unde pastorul vrea să-şi ducă opera până la capăt. Şi furtunoasa sa voinţă cunoaşte acum un moment greu de ezitare, căci

„Un suflet de copil e-un cânt,
e-o apă-n soare, scăpărând"

şi pastorul simte nevoia unei asemenea reconfortări. Omul aprins însă de focul unei vocaţii înalte trebuie să sacrifice tot. Poporul, pe care conducătorii săi l-au jefuit şi căruia

„i-au frânt stâncoasa lui natură
într-o robie lungă, dură…"

trebuie ajutat.

Şi micul Alf este sacrificat. Actul 4 este pătruns de un suflu de umanitate de o intensă duioşie, care dă dramei căldura vieţii. În emoţionanta scenă a nopţii de Crăciun, părinţii îndureraţi trăiesc povara grea a amintirii copilaşului lor, privind mormântul încă proaspăt sub zăpadă. Însuşi Brand devine mai uman:

„Ştii, adesea îmi pierd firea,
nu mai am niciun curaj;
mi se tulbură privirea,
gându-i frânt, sufletul laş;
mi se pare-atunci un dar
că pot plânge, plânge iar."

Aceste pagini sunt cele mai umane din întreaga sa operă.

Dar curând, obsedatul idealului redevine rigoristul implacabil: ataşarea Agnesei la amintiri echivalează cu renunţarea la idealul lui

Brand şi al ei. Brand merge până acolo cu cruzimea – după o scurtă şi grea luptă interioară – încât o sileşte să dea unei femei sărace toate hăinuţele copilului.

„… luându-mi vamă,
fericirea vieţii mele,
toate lucrurile-acele
înţelese doar de-o mamă”

spune Agnes. Agnes îl ascultă, izbutind astfel să se elibereze de ezitări şi compromisuri, dar cu preţul unui sacrificiu dureros căruia nu-i va putea supravieţui mult timp.

Rămas fără Agnes, Brand îşi continuă lupta pentru idealul pe care însă nu-l va putea atinge, căci el ştie că a lupta singur înseamnă a lupta fără nădejde. Este doborât de forţele obişnuinţelor vechi, de puterile mediocrităţii, laşităţii, compromisului. Alături de strania figură a tinerei Gerd, cu minţile rătăcite, care îl cheamă spre singurătate – asemenea unui simbol al eforturilor individului spre independenţa totală – Brand se prăbuşeşte în drum spre culmi, înghiţit de o avalanşă.

Fără Agnes, Brand – nesocotind condiţia omenească, lasă să se înţeleagă autorul – nu a putut atinge „cerul” idealului; a fost înfrânt pentru că a neglijat „pământul” omenescului, în timp ce Agnes, prin instinctele şi sentimentele ei, era ataşată de viaţa reală:

„Leşu-acesta-ntotdeauna
pentru mine-i fiul meu.
Sufletul şi trupu-s una;
să despart, ca tine, eu
sufletul de trup nu pot;

pentru mine sunt un tot;
Alf, de sub zăpezi şi ger,
e acelaşi Alf din cer!"

vorbeşte Agnes. Numai Agnes – îşi aminteşte Brand mai târziu – a ştiut atinge idealul, căci ea era legătura de unire între cer şi pământ, între idealul urmărit şi posibilităţile reale ale omului.

Dar cauza prăbuşirii lui Brand să fie oare într-adevăr numai ignorarea posibilităţilor omeneşti? Răspunsul la această întrebare atinge însăşi esenţa operei, aducând în discuţie problema fundamentală, atât de controversată şi de obicei atât de superficial prezentată, a moralei ibseniene.

Adevărul este că, mai mult ca oricare din piesele sale, *Brand* lasă asupra cititorului o impresie incontestabil tonifiantă sub raport moral: eroul pare a fi un om excepţional, de o impresionantă integritate de caracter şi voinţă, atrăgând asupra sa admiraţia – dacă nu totdeauna şi simpatia – cel puţin până la punctul unde cade în absurd; iar patosul tonului de predică a „marilor adevăruri morale" şi impetuozitatea sentimentului de revoltă dau operei un aspect în acelaşi timp captivant şi maiestos.

Abia la o mai atentă analiză de fond apare adevărata natură a conţinutului de idei. În primul rând, atât revolta, cât şi voinţa lui Brand rămân elanuri fără obiect. Răul lipsei de voinţă nu este atacat în cauzele lui, obiectivul voinţei constă într-un ţel moral abstract, iar spiritul de revoltă nu propune soluţii pozitive, rămânând o „revoltă pentru revoltă", încât o atmosferă nebuloasă învăluie articulaţiile ideologice ale operei. „Totul sau nimic"; formula este cât se poate de revoluţionară, dar termenul revendicat, acest „totul" rămâne, chiar şi pentru Brand, un termen neconcretizat pozitiv. Să distrugă capcanele în care sunt prinse sufletele poporului – iată programul de

acţiune pe care pastorul îl propune mulţimii. Dar nici Brand nu ştie ce se va întâmpla apoi, după ce vor fi distruse capcanele minciunii, laşităţii şi compromisului, pentru că nu cunoaşte nici căile adevărate ce duc la schimbarea structurii acestei societăţi. Atunci, oare nu ignorarea cauzelor reale ale răului, oare nu ignorarea soluţiilor constructive pe plan social este elementul care contribuie la prăbuşirea eroului, mai degrabă decât ignorarea condiţiei umane? Oricum, această impreciziune a ideii îl duce pe Ibsen la o oarecare impreciziune a imaginii artistice.

Cu alte cuvinte, câmpul ideologiei ibseniene se restrânge prin faptul că deocamdată lupta contra viciilor denunţate nu se obiectivează asupra cauzelor sociale, rămânând un scop în sine. Ca urmare, morala lui Ibsen este tot atât de abstractă şi de lipsită de conţinut ca morala kantiană. Paralela îi aparţine lui Plehanov, care în studiul său asupra dramaturgului norvegian, analizează cu multă acuitate ideologia ibseniană. „*Kant vede criteriul legii morale nu în conţinut*, scrie criticul rus, *ci în forma voinţei; nu în ceea ce voim, ci în felul în care voim* (…) *Întrucât însă legea morală trebuie să fie prin esenţă absolută şi pozitivă, legea morală a lui Kant e lipsită de «caracter moral»* (…) *Legea morală predicată de Brand este tot aşa de lipsită de «caract*er *moral»*" – pentru că rămâne un scop în sine.[14]

Începând din perioada poemelor dramatice, pentru Ibsen cauzele decăderii social-politice a ţării sale rezidă în decăderea morală a individului şi, în primul rând, în spiritul compromisului, deficienţă pe care el o deduce probabil din refuzul norvegienilor şi suedezilor, de a veni în ajutorul poporului danez lovit de Prusia. Remediul indicat este o reconstrucţie morală a individului, educarea unei

[14] *G. Plékhanov,* L'art et la vie sociale, Éditions Sociales. Paris, 1949, p. 264. *Lettres de Henrik Ibsen à ses amis*, Paris, 1906, Scrisoare datată 4.I.1872.

voinţe individuale independente, mergând intransigent spre scopul propus, – chiar dacă acesta rămâne un scop în sine. De aici rezultă în concepţia lui Ibsen o nouă consecinţă: cea mai înaltă manifestare a omenirii este tendinţa spre un ideal. Într-o scrisoare adresată lui Brandes, Ibsen afirmă că cea mai bună formă politică i se pare a fi regimul politic ţarist, căci acest regim inspiră oamenilor cea mai puternică dorinţă de libertate. Aceeaşi concepţie îl face să afirme altă dată că *„un guvern absolut este cel mai favorabil libertăţii de gândire”.*

Sau, într-o altă scrisoare, abandonând forma paradoxului şi exprimându-se mai explicit: *„Ceea ce numesc eu luptă pentru libertate nu este decât neîncetata şi via cucerire a ideii de libertate. Cel ce posedă libertatea altfel decât ca un bine cu ardoare dorit, posedă un lucru fără viaţă şi fără suflet”*.[15]

Prin urmare, pentru Ibsen ceea ce contează nu este să vizezi schimbarea raporturilor sociale: *„ceea ce interesează este revolta spiritului omenesc”*, scrie el. Nevăzând problema în mod concret, scriitorul nu formulează ţeluri precise şi nu poate oferi viitorului drept soluţie decât paleativul unei „idei” de reconstrucţie morală. Ca şi mai târziu alţi eroi ibsenieni (Rosmer, Solness, Rubek, Borkman), Brand aspiră doar spre culmile unor abstracţii etice.

Dar intensitatea dramatică a acestor elanuri şi aspiraţii ale eroului său spre un ideal etic, forţa cu care este exprimată credinţa autorului în posibilitatea şi necesitatea unei regenerări morale, cadrul maiestos şi impresionant în care se desfăşoară drama, caracterele eroilor profilându-se puternic în acest cadru, precum şi scenele în care vibrează reacţiile simple, intime, sincere, profund umane ale celor doi părinţi şi soţi – sunt elementele care dau piesei o valoare artistică excepţională. Aceasta este elementul fundamental pe baza căruia se

---

[15] *Op. cit.* Scrisoare datată 17.II.1871.

realizează farmecul operei – cea mai monumentală expresie a idealului moral ibsenian, puternică şi contorsionată ca arta lui Michelangelo, sub impresia căreia a şi fost scrisă marea operă ibseniană[16] – iar nu discursurile numeroase chemate să exprime ideologia ibseniană şi care nu acţionează efectiv asupra impresiei finale lăsate asupra spectatorului sau cititorului.

Teoria ibseniană, enunţată adesea pe un ton sentenţios, chiar grandilocvent, poate fi limitată, obiectul artistic însă este adevărat, realizarea artistică este autentică; acţiunile, caracterele, situaţiile au viaţă, sunt impregnate de un patos uman, sunt reale. Opera şi autorul ei se afirmă ca purtători autentici ai unei pasiuni morale. Situaţiile nu sunt niciodată forţate, determinate fiind de logica însăşi a caracterelor, episoadele nu rămân deloc abstracte, iar eroii săi sunt departe de a fi simple personificări schematice ale ideilor enunţate, ei apar întotdeauna ca nişte exponenţi vii ai unor impulsuri sau convingeri morale reale, sincere. Încât, considerată în aspectul său obiectiv, ca realitate artistică, opera este adevărată – chiar dacă interpretarea discursivă în care se complace autorul rămâne uneori idealistă.

Succesul lui *Brand* a fost răsunător: primei ediţii, epuizate în două luni, i-au urmat alte patru în acelaşi an. Apariţia piesei era socotită ca evenimentul cel mai important al istoriei literare norvegiene din secolul al XIX-lea. Mai multe teatre îi solicită autorizaţia – deşi piesa nu era scrisă pentru scenă – de a reprezenta actul al patrulea. La intervenţiile stăruitoare ale prietenului său Bjørnson, Stortingul – parlamentul norvegian – îi votează o pensie viageră. Henrik Ibsen este în mod oficial considerat – alături de Bjørnson – un poet naţional. Societatea ştiinţifică din Trondhjem îi acordă de asemenea

---

[16] *Giuseppe Gabetti,* în „Enciclopedia italiana”, vol. XVIII, p. 693.

o subvenţie, editorul îi trimite regulat drepturile de autor, începe să fie tradus în Germania; pentru prima dată, scriitorul se simte la adăpost de grijile materiale ale vieţii.

Gravitatea temei, densitatea gândirii şi tensiunea extremă pe care i-o solicitase scrierea lui *Brand* îi cereau neapărat o perioadă de relaxare. Pentru a se destinde parcă, Ibsen se decide să creeze în viitoarea sa piesă figura popularului Peer Gynt, care în legendele norvegiene – de curând adunate de către Asbjørnsen într-o culegere de mare răsunet, care-l încântase şi pe Bjørnson – era un vânător pasionat, mare fanfaron şi neîntrecut născocitor de snoave şi poveşti. Personajul însă – ca şi în cazul celorlalţi protagonişti ai pieselor sale – urma să fie creat, pentru ca să capete o consistenţă dramatică deplină, în urma studiului unor caractere reale, a unor oameni cunoscuţi în viaţă. Un asemenea prototip a fost un tânăr aventurier, om de lume superficial, cunoscut de Ibsen în societatea coloniei norvegiene din Roma; un altul a fost celebrul violonist norvegian Ole Bull, bărbat frumos, cu mult succes la femei, care realizase o avere imensă în America, unde – asemenea lui Peer Gynt – voia să întemeieze o colonie care să-i poarte numele; în sfârşit, autorul i-a împrumutat lui Peer şi câteva trăsături din propriul său caracter sau din amintiri ale propriului său trecut.

Ca structură, poemul dramatic *Peer Gynt* (1867) este un amestec de comedie cu momente de dramă, de fantezie şi realism, de poezie intimă şi grotesc buf, de feerie de esenţă folclorică şi viziune satiric-caricaturală a viciilor compatrioţilor săi, de caldă evocare a lumii rurale, dar şi de demitizare a ţăranului norvegian, cu idealizarea căruia – aşa cum proceda Bjørnson – dramaturgul nu era de acord. Din această complexitate de perspective a rezultat un caracter extrem de greu de realizat scenic – inconsecvent, contradictoriu, în orice caz mult mai complicat, mai bogat, mai

uman (şi, evident, mai poetic) decât confraţii săi din aceeaşi mare familie literară: Till Eulenspiegel, baronul Münchhausen sau Tartarin din Tarascon.

Piesa este plină de evocări din lumea folclorului şi vieţii scandinave, evocări dificil de sesizat şi de apreciat pentru un străin. *„Dintre toate operele mele,* Peer Gynt *e cea care mi se pare mai puţin făcută a fi înţeleasă în alte părţi decât în ţările scandinave"*, recunoştea autorul într-o scrisoare din 1880. Construit ca revers al lui Brand, Peer Gynt – în acelaşi timp satiră şi apologie, în momente alternative – a devenit în opera genialului dramaturg un simbol al sufletului norvegian.

Dar, este *Peer Gynt* exclusiv o satiră a norvegianului epocii? În multe scene, Ibsen denunţă – caricatural, nu cu ton de rechizitoriu – anumite vicii ale societăţii sale. Oricum însă, tratarea satirică rezervată lui Peer este indulgentă, blândă, temperată de un sentiment al tradiţiei, încât s-ar putea spune că autorul lui Brand, severul flagelator al minciunii de astă dată aproape că îl dezmiardă pe mincinosul Peer. Căci, în definitiv, viciul minciunii, pe care flăcăul l-a învăţat de la mama sa, însemna pentru ei amândoi o consolare şi un refugiu: tatăl lui Peer era un beţiv şi viaţa lor a fost destul de grea. Mama lui Peer susţine că oamenii care vor să mai uite de necazuri recurg – unii la rachiu, alţii la poveşti. Or, ce sunt poveştile în raport cu „adevărul", dacă nu nişte „minciuni" artistice? De altfel, Peer nu este un mincinos obişnuit, ci un adevărat artist al minciunii, transfigurând poetic faptele povestite; păţania sa cu ţapul sălbatic, sau cea cu diavolul pe care l-a închis într-o coajă de nucă, sunt de-a dreptul bucăţi de fermecătoare poezie. Peer nu ştie niciodată sigur dacă minciunile povestite de el nu sunt cumva fapte care i s-au întâmplat în realitate. Şi apoi, Peer are şi momente când se revoltă el însuşi împotriva iluzionismului său, deprinderii de a se

refugia mereu în lumea fanteziei – ca în memorabila scenă cu copacul (actul 3); totuşi, asemenea poporului său, care a creat şi îndrăgit poveştile, eroul simte organic nevoia de evadare dintr-o existenţă strâmtă şi grea în lumea liberă a imaginaţiei, a visului compensator.

După o serie de aventuri, în care episoadele sentimentale alternează cu cele lirice, iar viziunile folclorice cu înţelesurile satirice, Peer ajunge acasă, unde mama sa îl aşteaptă înainte de a închide ochii pentru totdeauna. Scena morţii bătrânei Åse este de o frumuseţe rară prin fantezia şi lirismul său cu ecouri de poezie populară: faptul morţii este interpretat în sensul şi cu atmosfera concepţiei populare, ca o plecare în lumea legendei, ca un fapt ce se înscrie în ordinea normală a firii.

Dar norvegianul este în acelaşi timp şi un spirit practic ce nu se mulţumeşte numai cu reveriile. În actul 4, unde viziunea folclorică lasă loc realismului şi satirei, îl vedem pe Peer îmbogăţit de pe urma comerţului cu sclavi. După el, toată arta vieţii constă în a-ţi închide urechea la şoaptele conştiinţei. Ruinat prin furtul vasului său, Peer ajunge „profet" la un trib arab, iar în Egipt vizitează Sfinxul şi un ospiciu de alienaţi, unde fiecare nebun se închide în sine *„ca într-un butoi"*: definiţia cea mai categorică a megalomaniei individualismului, care – la fel ca egoismul, arată Ibsen[17] – în exagerarea sa extremă atinge demenţa.

În ultimul act, Peer, după ce şi-a refăcut averea în America, se întoarce în patrie (aşa cum de altfel făceau mulţi compatrioţi ai săi, la acea dată). Realismul alternează mereu cu fantezia şi, într-o asemenea scenă fantastică, i se defineşte sensul personalităţii: „marele topitor al lumii" va topi materialul fiinţei sale spirituale,

---

[17] *M. Prozor,* Le Peer Gynt d'Ibsen. Mercure de France, Paris, 1897, p. 46.

material în definitiv bun, pentru a-l turna din nou într-un alt tipar – ca pe un nasture de metal fără toartă. În adevăr, Peer nu este un personaj cu totul negativ. El vrea să depăşească strâmtele şi apăsătoarele condiţii ale realităţii, este animat sincer de aspiraţii frumoase, nu este totdeauna laş, adeseori este întreprinzător, deşi îl aflăm şi alterat de un practicism oribil: face negoţ cu sclavi. În el există un material bun, dar şi-a ratat viaţa din toate acele cauze pe care autorul le denunţă de-a lungul operei (lipsă de voinţă, de perseverenţă, de sinceritate, de ideal moral etc.). Şi fiindcă nu este un personaj cu totul negativ, la capătul zbuciumatului drum al vieţii, Peer Gynt îşi găseşte oaza sa de linişte şi de duioşie: gingaşa Solveig, care l-a aşteptat timp de treizeci de ani şi care-l întâmpină cu vorbe de odihnitoare afecţiune.

Peer Gynt este o operă diametral opusă lui *Brand.* În timp ce *Brand* era o glorificare a voinţei, *Peer Gynt* este satira lipsei de consecvenţă şi de caracter; primul poem era drama unui entuziast ce sacrifică totul pentru „idealul său moral”, al doilea este comedia feerico-satirică a unui vântură-lume care nu are niciun ideal de viaţă bine definit; primul este poemul voinţei supraomeneşti, al doilea este o caricatură a oamenilor şi a situaţiilor din Norvegia epocii. Peer Gynt este un vagabond al visului, în permanentă căutare a unui succes fără risc şi, mai târziu, a unei meschin de egoiste „realizări de sine”: în acest sens, poemul devine un fel de *Faust* într-o ediţie scandinavă bufă. Complex şi contradictoriu, eroul scapă unei încadrări într-o definiţie; căci în Peer se întâlnesc visul şi platitudinea, idealismul moral şi egoismul meschin, lirismul şi escrocheria, laşitatea şi gustul riscului, bunul-simţ rustic şi fanfaronada poltronă. Ibsen găseşte figura lui Peer (pe care apoi o complică cu elemente diferite) în povestirea populară. Utilizează din

plin folclorul ţării sale şi – cu toate elementele de satiră socială şi, precum vom vedea mai târziu, de autobiografie spirituală şi de acea autoironie care intervine pe alocuri – nu urmăreşte decât o destindere printr-o „piesă uşoară”. Dar, intrând în felul acesta în intimă comuniune cu poporul prin intermediul patrimoniului său folcloric, Ibsen scrie cea mai norvegiană dintre piesele sale.

*

În primăvara anului 1868, la patru ani şi câteva luni după venirea sa în ţara în care scrisese *Brand* şi *Peer Gynt*, Ibsen se hotărăşte să părăsească Italia. Să se reîntoarcă în patrie? Situaţia din Norvegia nu era câtuşi de puţin de natură să-l atragă: orice elan patriotic în rândurile conducătorilor lipsea, partidele conservatorilor şi liberalilor îşi disputau puterea într-o meschină competiţie politicianistă, cultura naţională era împiedicată să se afirme, iar pe o apreciere şi simpatie din partea presei şi a criticilor ştia că nu poate conta. „Adeseori mi se pare foarte limpede – mărturisise el într-o scrisoare – că în ţara noastră cei înzestraţi cu inteligenţă şi cu suflet n-au altceva de făcut decât să se refugieze, asemenea animalului rănit, în adâncul codrilor, să-şi aştepte moartea.” Iar mai târziu, într-o scrisoare din 9 iunie 1870, va ţine să precizeze: „Să nu credeţi, cum cred atâţia alţii, că aş nutri un sentiment de rea-voinţă faţă de ţara mea. Detest doar excrescenţele trupului societăţii noastre; dar ele nu fac parte din organismul însuşi.”

Mai multă linişte şi siguranţă decât în Italia putea găsi în Germania – şi, în primăvara anului 1868, după ce vizită Florenţa, Berchtesgaden şi München, se stabileşte la Dresda.

Aici scrie comedia – prima remarcabilă comedie norvegiană în proză – *Liga tineretului*, în care, coborând în domeniul vieţii

politicianiste, şarja cu mare vervă satirică practicile şi metodele demagogice ale politicienilor din patria sa. La teatrul din Christiania piesa a provocat – de-a lungul câtorva reprezentaţii în şir – proteste, fluierături, un adevărat vacarm, iar din partea cronicarilor, critici foarte vehemente. În Egipt, unde se afla atunci ca delegat al guvernului norvegian la festivităţile inaugurării Canalului de Suez, Ibsen află despre primirea atât de ostilă ce se făcuse ultimei sale piese şi exclamă, trist: „Nimic nu s-a mai schimbat în ţara mea!”

Următorii doi ani, dramaturgul îi dedică scrierii unei drame de mare întindere, operă la care lucrează cu o pasiune cu totul deosebită: *Împărat şi Galilean.*

În Italia, patrie a vestigiilor antichităţii, scriitorul nordic a fost obsedat de imaginea prăbuşirii civilizaţiei păgâne şi a victoriei creştinismului – imagine care apoi s-a complicat în concepţia dramaturgului cu ideea antagonismului dintre păgânul mândru, puternic, orgolios şi bietul om al evului modern, încovoiat sub povara umilinţei creştine. Din acest complex de imagini s-a născut drama *Împărat şi Galilean* (prima parte terminată în 1872), pe care autorul o considera principala sa operă şi pe care chiar unii critici o socotesc culmea dramaturgiei ibseniene.

Aprecierea este, desigur, mult exagerată. În primul rând, fiindcă drama – pentru care Ibsen a studiat un material istoric considerabil – este inutil de lungă (10 acte); nu este adaptată exigenţelor scenei, personajele prea numeroase (57, dintre care 40 sunt istorice) şi abia schiţate se pierd în prolixitatea decorului, conflictul dramatic se epuizează aproape exclusiv pe planul intelectual al teoriilor şi principiilor. Totuşi *Împărat şi Galilean* se impune printre remarcabilele opere ibseniene, impresionând prin bogăţia de idei, prin măreţia viziunii, prin amplul tablou de moravuri, de concepţii, de pasiuni, de aspecte atât de multilaterale ale uneia dintre cele mai

interesante şi mai agitate perioade ale istoriei.

Figura împăratului Iulian Apostatul îl tentase şi pe Goethe. Ibsen a fost atras de caracterul atât de agitat al acestui împărat filosof, de reacţiunea păgânismului legată de numele lui, de sfârşitul lui tragic, împăratul creştin străbate un moment de puternică criză morală: creştinismul i se pare prea îngust, împiedicând libera dezvoltare a personalităţii, dar nici păgânismul nu-l satisface. Nu-l mulţumeşte nici filosofia. Adevărul îl găseşte la magul Maximos, care într-o scenă de incantaţii, aproape de hipnotism, îi revelează venirea celei de „a treia împărăţii”: în timp ce prima era bazată pe pomul cunoaşterii, iar a doua pe lemnul crucii, „a treia împărăţie” va fi fondată pe cele două anterioare şi va crea un tip uman nou: omul liber, omul de mare nobleţe morală. Opoziţia între epicureismul antichităţii şi asceza creştinismului, pe care Nietzsche o rezolva în sensul exaltării voinţei şi moralei păgâne a supraomului, iar Tolstoi în sensul pasivităţii creştine a non-violenţei, a renunţării şi resemnării – Ibsen pare a o soluţiona potrivit ideii goetheene a armonizării celor două culturi, în sensul reconcilierii forţelor contradictorii a căror pradă este omul.

Iulian era chemat să lucreze la înfăptuirea acestei opere morale; dar în momentul decisiv prefera sceptrul şi dominarea lumii – fapt ce echivalează cu propria sa înfrângere, pentru că n-a ştiut să fie el însuşi, să-şi cunoască vocaţia, căreia să-i subordoneze toate actele şi toată ambiţia sa, n-a ştiut să meargă hotărât la ţel, n-a ştiut să vrea. Ajuns împărat, părăseşte creştinismul, reîncepe persecuţiile contra creştinilor, urmăreşte dominarea lumii, dar în cursul campaniei contra perşilor e ucis de un soldat creştin. Şi Iulian moare cu sentimentul amar al înfrângerii personale, dar şi cu o consolatoare viziune a viitorului.

Astfel, drama luptei între balastul ambiţiilor pământeşti (care l-au

tras la fund pe Peer Gynt) şi idealul aspiraţiilor nobile (pe care Brand l-a ratat nesocotind drepturile firii omeneşti), drama înfrângerii unei vieţi, prin lipsa înţelegerii vocaţiei şi lipsa voinţei tenace, se reduce în esenţă la tema principală a teatrului ibsenian: emanciparea morală a personalităţii, a autenticităţii, a corectitudinii, a voinţei şi a puterii de sacrificiu.

În 1874, Henrik Ibsen face o călătorie în Norvegia. Impresiile culese cu această ocazie, convingerile care i-au fost acum din nou confirmate, rezultatul moral deci al scurtei şederi în patrie a avut cele mai importante consecinţe asupra creaţiei sale ulterioare.

Înapoiat în Germania, Ibsen se stabileşte la München. Aici continuă să primească scrisorile prietenului său, criticul danez Georg Brandes, care, apreciind *Liga tineretului* pentru că subiectul, problemele şi caracterele erau luate din realitatea concretă contemporană, îl îndemna insistent să continue pe această linie. Aici, în sfârşit, primeşte un alt stimulent: piesa socială a lui Bjørnson, *Un faliment*, care – pentru prima dată în literatura scandinavă – aducea pe scenă lumea oamenilor de afaceri.

În aceste condiţii, dramaturgul se hotărăşte să pornească pe alt drum. Între timp, în viaţa lui Ibsen intervin două evenimente de natură a-i da mari satisfacţii: în 1876, când Edvard Grieg termină muzica de scenă la *Peer Gynt* şi piesa se bucură de 37 de reprezentaţii, primite cu multă căldură de publicul din Christiania; şi în 1877 când, într-un cadru solemn, Universitatea din Upsala îi acordă titlul de „doctor honoris causa”.

*

Înainte de a analiza opera ibseniană ce se încadrează în perioada de maturitate a creaţiei sale – perioada marilor drame realiste –

trebuie să ţinem seama de faptul că psihologia eroilor săi s-a definit în cursul dezvoltării istorice a Scandinaviei – psihologie care a derutat întru câtva publicul din celelalte ţări.

În Norvegia în special, unde orânduirea gentilică s-a păstrat mai multă vreme decât în alte părţi ale Europei şi unde feudalismul, şi mai târziu capitalismul, s-au dezvoltat mai slab chiar decât în Danemarca şi Suedia, ţărănimea s-a menţinut liberă timp mai îndelungat decât în alte ţări europene, rămânând elementul de bază al orânduirii sociale a ţării. Ţăranul norvegian n-a cunoscut niciodată iobăgia. În felul acesta, *„pe vremea când în întreaga Europă victoria asupra lui Napoleon a reprezentat o victorie a reacţiunii asupra revoluţiei,* observă Engels într-o scrisoare… *Norvegia a găsit totuşi prilej să dobândească o constituţie mult mai democratică decât oricare alta din Europa contemporană ei”*. De asemenea burghezia, evoluând în condiţii istorice specifice, capătă un profil deosebit. *„Mic-burghezul norvegian,* continuă Engels, *este fiu de ţăran liber şi, în aceste împrejurări, este* bărbat *în comparaţie cu degeneratul filistin german…* (Dramele lui Ibsen) *deşi reflectă o lume de burghezi, mici şi mijlocii, reflectă totuşi o lume total diferită de lumea germană, o lume în care oamenii mai au caracter şi iniţiativă şi acţionează independent, chiar dacă uneori într-un chip ciudat pentru concepţiile străine.”*[18]

Opera dramatică a lui Ibsen capătă noi elemente de înţelegere dacă considerăm faptul că, la acea dată, în Norvegia (ţară cu o suprafaţă mult mai mare decât a ţării noastre, dar a cărei populaţie era mult mai mică decât a capitalei noastre azi) industria era aproape inexistentă, iar muncitorii industriali nu reprezentau nici 1% din populaţie – fapt ce explică atât absenţa figurilor de muncitori din teatrul lui Ibsen, cât şi a marii burghezii. Nici 1% din suprafaţa ţării

---

[18] *K. Marx-Fr. Engels,* Opere, Ed. Politică, vol. 22, 1965, p. 81–82.

nu era cultivată, iar 88% din proprietăţile funciare erau cultivate exclusiv de proprietarii lor. Masa preponderentă a ţăranilor mici proprietari obţine, contra marilor proprietari, majoritatea în Parlament (Storting) încă din 1832. Aristocraţia lipsea, titlurile de nobleţe fuseseră suprimate în 1821, şi adevărata „aristocraţie" era considerată acum funcţionărimea statului.

Această burghezie mică şi mijlocie era destul de neinstruită, iar în lipsa unui mediu intelectual (închegat abia în jumătatea a doua a veacului) capătă influenţă acel pietism ipocrit despre care ne dă o imagine pastorul din *Stâlpii societăţii*. Instrucţia poporului se făcea prin învăţători ambulanţi. Şi totuşi, încă la acea dată, aproape că nu existau analfabeţi în Norvegia, iar călătorii străini sunt uimiţi găsind la ţăranii din satele cele mai îndepărtate cărţi ale clasicilor literaturii europene, traduse în norvegiană sau daneză – limbă ce nu se deosebea aproape deloc de limba ţării.[19]

Intensificarea relaţiilor capitaliste în Norvegia se afirmă sub influenţa dezvoltării mai accentuate a capitalismului din alte ţări. Acest fapt determină şi atitudinea scriitorului nostru împotriva amoralităţii pe care noile relaţii capitaliste o promovau şi o intensificau tot mai mult şi tot mai brutal.

În afară de această situaţie internă, evenimentele din 1871 (războiul franco-prusian, Comuna din Paris) au întărit tonul criticii sale sociale şi tendinţele lui realiste. *„Marile evenimente contemporane*, mărturiseşte el într-o scrisoare, *îmi ocupă în mare măsură gândurile. Bătrâna Franţă himerică e dărâmată; în ziua când tânăra Prusie realistă va suferi aceeaşi soartă, vom intra dintr-un salt într-o eră nouă. Oh! cum se vor prăbuşi atunci ideile în jurul nostru! Ar fi şi timpul! Trăim din*

---

[19] *P.G. La Chesnais* în „Oeuvres complètes d'H. Ibsen", vol. I, Pion et Nourrit, Paris, 1930, p. XVII-XXX.

firimiturile căzute de la masa revoluţiei secolului trecut; această hrană e de mult mestecată şi răsmestecată. Ideile au nevoie de alimente şi dezvoltări noi. Libertatea, egalitatea, fraternitatea nu mai sunt ceea ce erau în timpurile defunctei ghilotine. Politicienii se încăpăţinează să nu înţeleagă; de aceea îi urăsc.”[20]

Ibsen este prezent în mijlocul evenimentelor epocii, pe care le notează cu indignare şi pesimism:

„Palavre de cârciumă şi minciuni politice,
Iată hrana ce zilnic ni se serveşte…
Dincolo de apelurile la barbarie
Viitorul se prăbuşeşte”

scrie el într-o poezie din Dresda (*Cu balonul,* 1870). În poezia *Scrisoare,* din 1875, Ibsen zugrăveşte Europa ca pe un vapor ce-şi duce povara trecutului, balastul inconştienţei, cadavrul inerţiei nefaste:

„N-ai înţeles că o epocă se sfârşeşte
Şi că odată cu această epocă, liniştea şi nădejdea piereau?
Dar totul merge fără credinţă, fără bucurie şi fără cântece,
Căci lumea se gândeşte că merge înainte ducând un cadavru pe punte.”

Iar în versurile din *Asasinarea lui Lincoln*, Ibsen întrevede zările sumbre ale noii ere:

„Se-anunţă acum vremuri noi,
Acum duhuri pestilenţiale

---

[20] *Lettres de Henrik Ibsen à ses amis.* Paris, 1906. Scrisoare datată 20. XII.1870.

Se-nalţă din crăpăturile pământului.”

Este era în care contradicţiile latente şi conflictele deschise din sânul societății norvegiene devin tot mai acute, în care capitalismul mondial se pregăteşte să intre în stadiul său cel mai agresiv – fapt care determină şi la Ibsen o profundă schimbare de atitudine. Nu mai rămâne decât o singură soluţie: cine vrea să acţioneze asupra vieţii trebuie să se arunce în vâltoarea ei, iar nu să se mulţumească *„să-i pună căpăstrul propriilor sale abstracţiuni”*, după însăşi expresia dramaturgului. Pentru ca Peer să se ridice la nivelul moral pe care îl pretinde Brand, Brand trebuie să coboare în lumea lui Peer, să lupte, să sufere şi să-l educe.

Aşa va face şi Ibsen de acum înainte; de la problemele morale ale individului va trece la problemele sociale contemporane. *„Revolta îmi multiplică forţele. Vor război? Ei bine, voi face război* îi scrie el lui Bjørnson în 1867. *Brand* a fost rău primit, *Peer Gynt* a fost viu criticat. *Liga tineretului* a fost fluierată. *„Mă voi face fotograf* – continuă îndârjit dramaturgul. *Voi pune să-mi pozeze în faţa obiectivului pe toţi contemporanii mei, unul câte unul. Nu voi cruţa nici copilul din sânul mamei sale, niciun gând, nicio intenţie fugară ce caută să se ascundă în dosul cuvintelor*.”

Şi Ibsen începe seria pieselor sale realiste, iar preocuparea pentru realism îl determină să renunţe până şi la forma ce i se pare artificioasă, a teatrului în versuri preferat de romantici – la o dată când în întreaga lume literară scandinavă creşte mişcarea împotriva învechitului romantism. În fruntea acestei mişcări, criticul şi istoricul literar Brandes recomanda scriitorilor scandinavi studiul atent al realităţii, temele actualităţii şi obiectivitatea autorului. Ibsen este acum câştigat de estetica realistă. *„Dacă ar fi să definesc rezultatul călătoriei mele,* scrie el la reîntoarcerea din Italia, *aş spune că el constă în*

a mă fi făcut să abandonez punctul de vedere al esteticii considerate ca având o valoare în sine. Acest fel de a vedea era altădată exclusiv, la mine. Azi, estetica astfel concepută îmi pare un blestem pentru poezie, întocmai ca teologia pentru religie." 1[21]

Înainte de a termina *Împărat şi Galilean,* Ibsen publicase *Liga tineretului,* comedie plină de spirit, a cărei acţiune se petrecea în plină realitate contemporană prezentând figuri vii, variate, bine studiate, de burghezi, cu toate intrigile şi interesele lor meschine, şi într-un limbaj pentru prima dată adecvat categoriei sociale, caracterului şi ocupaţiei fiecărui personaj.

După acest „exerciţiu realist", deci din 1877, încep să apară cele 12 drame mai cunoscute, considerate „pur ibseniene" care au stabilit renumele european al marelui dramaturg.

Resorturile morale ale dramelor realiste ibseniene nu pot fi pe deplin înţelese dacă uităm că ele oglindesc societatea nordică mic şi mijlociu burgheză, în care dictatorul vieţii spirituale este pastorul. În ţara pastorilor (cu tot „protestantismul" său, şi teologia luterană a rămas, ca orice teologie, tot atât de dogmatică) este interzisă orice atenţie, orice consideraţie faţă de o pasiune. Sinceritatea sentimentului este excomunicată, iar actul imoral însuşi este mai puţin grav decât scandalul pe care îl provoacă. Pastorul dirijează viaţa morală a societăţii în numele preceptelor religiei; dar întrucât nicio religie nu eliberează spiritul, nici protestantismul pastorilor nu face decât să-l îngrădească în forme noi – în aparenţă mai libere, în realitate mai ipocrite. Căci în societatea pe care o atacă Ibsen, forma cea mai pură a vieţii sociale este ipocrizia. Ideea aceasta este dezvoltată amplu în *Stâlpii societăţii*.

---

21 *Op. cit.,* Scrisoare datată 12.1X.1865.

Tema i-a fost sugerată scriitorului de o situaţie întâlnită în timpul vizitei sale în Norvegia, de problema – viu dezbătută şi în parlamentul britanic şi în ziarele norvegiene – oribilei cupidităţi a armatorilor care, punând în primejdie viaţa echipajului şi a pasagerilor, intenţionat nu-şi reparau vasele, pentru ca, pierzându-le în naufragii, să poată încasa primele de asigurare. Piesa a avut un mare răsunet şi în străinătate; dacă nu în Anglia – unde această cea dintâi operă ibseniană tradusă în englezeşte n-a putut avea decât o singură reprezentaţie – în schimb în Germania unde, în decursul unei singure luni, a fost reprezentată simultan pe scenele a cinci teatre!

Cu *Stâlpii societăţii* (1877) Ibsen porneşte să demaşte minciunile sociale, aparenţele false şi ipocriziile convenţionale pe care este clădită această societate. Piesa realizează un tablou magistral al fariseismului burghez. Consulul Bernik este unanim considerat ca marele binefăcător al orăşelului şi cel mai onorabil „stâlp" al acestei societăţi. Iată însă că aflăm ceva nou: toată reputaţia consulului se întemeiază pe minciună şi laşitate, pe imoralitate şi escrocherie, pe ipocrizie şi egoism criminal. Din acelaşi egoism meschin pornesc toate actele sale de filantropie: din dorinţa de a-şi ascunde trecutul negru şi pentru a-şi putea continua liniştit afacerile veroase.

Concluzia autorului este formulată la sfârşitul piesei în termeni de predicator: *„Adevărul… şi libertatea, iată stâlpii societăţii"*. Dar autorul nu ia poziţie contra relaţiilor sociale în sine, nici chiar contra personajului care în piesă reprezintă, în primul rând, aceste relaţii: capitalistul şi armatorul Bernik. Ibsen atacă aspectul moral al vieţii sociale, ipocrizia şi minciuna ei, dar nu-i atacă explicit bazele cele mai reprobabile, reprezentate aici prin cupiditatea armatorului, atât de atroce chiar după ce constată că profiturile lui se realizează cu preţul a zeci de vieţi omeneşti: vasul său e putred, o ştie prea bine, şi

totuşi îl trimite în larg! În punctele sale esenţiale, critica lui Ibsen rămâne pur principială, preferând formularea abstractă, rezumându-se la enunţarea ideii: într-o scrisoare, Ibsen se exprimă clar, că, în locul libertăţilor politice, el preferă ideea de libertate; iar în *Stâlpii societăţii*, maestrul de şantier Aune arată că în locul progreselor concrete doreşte progresul, adică ideea de progres. Pe Ibsen îl interesează mai degrabă singularul, noţiunea, generalul, iar nu realizările practice şi parţiale: încă o trăsătură care îi menţine critica, exprimată discursiv, cu toată impetuozitatea ei, pe un plan abstract.

Cu aceasta am ajuns la punctul, atât de discutat, al „socialismului" lui Ibsen.

Nemulţumirea sa faţă de realitatea socială, indignarea faţă de oportunismul burghez sub toate formele lui, ura faţă de minciuna, laşitatea, egoismul acestei vieţi sunt tot atâtea elemente categoric pozitive ale teatrului ibsenian, chiar dacă nu ajung până la negaţia revoluţionară. *„Niciodată nu m-am inspirat din ideile altora şi nu m-am condus după părerile nimănui*, spune Ibsen într-o scrisoare. *Totdeauna am recurs la propria mea gândire şi simţire. Iar ceea ce m-a făcut să scriu cele ce am scris a fost impresia puternică pe care mi-a produs-o contradicţia dintre destinul omului şi organizările sociale actuale, fondate de oameni. Aceasta a fost vocaţia mea."*[22] Este adevărat că exaltarea sentimentului de revoltă contra acestei contradicţii îl face să exclame, de pildă, într-o scrisoare: *„Trebuie abolit statul"*, pentru că el împiedică *„iniţiativa individuală"*[23] sau, într-o poezie (*Prietenului meu, oratorul revoluţionar*):

---

[22] Apud *Bigeon,* Les révoltés scandinaves, Paris, 1894, p. 254.
[23] *Op.cit.* Scrisoarea datată 17.II.1871.

„Voi pune bucuros o torpilă
Sub marea corabie-a lumii.”

De unde s-a tras, prea pripit, concluzia despre „anarhismul” dramaturgului, care, la el, nu este decât forma reacţiei spontane a unei indignări sincere.

La Ibsen nu poate fi vorba de o negaţie revoluţionară, căci în primul rând aceasta ar implica considerarea în prealabil şi înțelegerea cauzelor răului, iar în al doilea rând, posibilitatea de a propune soluţii pozitive.

În realitate, „socialismul” lui Ibsen se reduce la lăudabila, dar ineficienta dorinţă de a ridica nivelul material şi moral al poporului: *„Transformarea raporturilor sociale ce se pregăteşte azi în Europa* vorbeşte el adresându-se, în 1885, muncitorilor sindicalizaţi din Trondhjem, *vizează mai ales situaţia viitoare a muncitorului şi a femeii. Aştept această transformare, o sper, vreau să acţionez şi voi acţiona în favoarea sa din toate puterile mele, toată viaţa mea.”* Dar, cinci ani mai târziu, constatăm că dramaturgul s-a menţinut doar la o dispoziţie binevoitoare faţă de problema socialismului, după cum o recunoaşte singur într-un interviu din 1890: *„După puterile mele şi când am avut ocazia, am încercat să mă familiarizez cu ea şi cu cel mai viu interes* (…) *dar n-am găsit niciodată timpul să studiez marea şi vasta literatură ce tratează diversele sisteme socialiste”.*

Şi într-adevăr, dacă ar fi studiat cât de puţin din „marea şi vasta literatură” s-ar fi putut întâlni consecinţele acestui studiu în opera sa. Dar în biografia sau în articolele sale de presă, singurele urme în acest sens le găsim doar la vârsta de 23 de ani, când ţine câteva cursuri la şcoala unei asociaţii muncitoreşti, sau când într-un articol se exprimă foarte prudent împotriva măsurilor de prevenire a revoltei muncitorilor din Königsberg. Cât priveşte opera sa

dramatică, aici nu găsim mai mult decât o simpatie firească pentru oamenii muncii manuale, dar o simpatie nesusţinută şi nefundamentată teoretic. În opera sa, problema muncitorului e atinsă, foarte uşor şi în treacăt, doar în două piese. În *Liga tinereţii* întâlnim figura tipografului ratat Aslaksen, care se îmbată adeseori de necaz şi odată declară: *„Sunt un leu când cineva vrea să-mi ia bucata de pâine… cu nevasta bolnavă în pat şi un copil infirm…”*. Iar în *Stâlpii societăţii,* Aune afişează o domoală revoltă sentimentală în cadrul căreia devotatul lucrător solicită umil omenia patronului şi – asemenea muncitorilor englezi care în prima jumătate a secolului trecut distrugeau maşinile în care vedeau cauza şomajului lor – vorbeşte: *„Mi se face frică în numele celor mulţi, cărora maşinile le iau pâinea de la gură.* (…) *Nu mă rabdă inima să văd concediindu-se muncitori buni, unii după alţii, şi cum sunt lăsaţi fără pâine din cauza maşinilor.* (…) *Ar trebui să fiţi de faţă în casa unui muncitor concediat, în seara când se întoarce acasă…”*

Superioara formă artistică în care dramaturgul a realizat un fond de idei înaintate şi violenţa stigmatizării relaţiilor de viaţă ale societăţii sale îl situează printre cei mai mari scriitori ai secolului. *„Ce se ascunde sub aparenţele atât de strălucitoare şi de fardate de care societatea noastră se arată atât de mândră?* – se revoltă un personaj al său. *Putregai şi neant. Orice moralitate îi lipseşte.*” *„Te înăbuşi aici,* constată altul: *miasme de mormânt se ridică din această vale strâmtă.*” Opera de regenerare trebuie începută *„prin a sfărâma lanţurile moravurilor şi ale obiceiurilor”*, afirmă Falk din *Comedia iubirii.* Doctrinele politice, după Ibsen – care n-a fost un gânditor politic cu un program concret şi sistematic – nu pot aduce nicio schimbare în societate dacă în prealabil nu s-a operat o schimbare radicală în caracterul omului. Regenerarea societăţii deci, în loc să fie concepută ca trebuind să pornească de la abolirea exploatării, trebuie să

înceapă prin regenerarea individului. Aceasta nu înseamnă că opera sa ar naufragia în apele de agitaţie sterilă ale individualismului. Brand afirmă că un nou edificiu cheamă un suflet regenerat, un spirit purificat; ceea ce înseamnă că idealul moral al dramaturgului este mai degrabă un ideal social decât individual; în ultima instanţă, idealul său, deşi imprecis enunţat, rămâne acest „edificiu nou”.

Cam la aceasta se reduce „socialismul” lui Ibsen; un „socialism” cât se poate de inofensiv, şi tocmai de aceea atât de bine primit de cercurile care, temându-se de o revoluţie, preferau o reformă – mai ales când aceasta se menţinea pe planul „reformării morale a omului”.

*

Pe linia teatrului realist, primul succes de răsunet european al lui Ibsen a fost *O casă de păpuşi* (1879).

Un succes determinat, în mod evident, nu de valoarea artistică a piesei, ci de actualitatea temei, de discuţiile purtate tot mai insistent la acea dată şi în cercuri tot mai largi asupra situaţiei, libertăţii, drepturilor, emancipării femeii. Ideea piesei i-a fost sugerată de prietenul său Brandes, care i-a pus la dispoziţie pledoaria pe care filosoful englez contemporan John Stuart Mill o scrisese în favoarea egalităţii feminine, şi care de mai mulţi ani insista ca dramaturgul să dezbată într-o piesă această temă. La început, Ibsen manifestă o rezervă categorică faţă de ideile feministe; apoi, în urma unor conversaţii mai îndelungi cu soţia sa (o femeie superioară, marea prietenă intelectuală de-a lungul întregii sale cariere literare), precum şi a influenţei Camillei Collett – romancieră norvegiană care pleda în romanele ei pentru emanciparea femeii, asemenea

Charlottei Brontë în *Jane Eyre* sau, la începutul secolului, asemenea doamnei de Staël în romanele *Delphine* şi *Corinne* – Ibsen este câştigat. Între timp, află câteva amănunte din viaţa familială a unei mai vechi şi apreciate cunoştinţe, o tânără scriitoare compatriotă, amănunte pe care le va transpune destul de apropiat în viitoarea sa piesă.

Ibsen o scrie în Italia, în cursul anului 1879. *O casă de păpuşi* e pusă imediat în scenă la Christiania: 25 de spectacole într-o singură stagiune, cu săli arhipline, provocând discuţii aprinse, mai întâi în Norvegia, foarte curând în Germania, în Anglia, în Franţa, interpretată la Paris de marea actriţă Réjane, prezentată apoi pe alte mari scene europene de celebra Eleonora Duse…

Niciun dramaturg, după Shakespeare, n-a creat o galerie atât de variată şi profund studiată de personaje feminine ca Ibsen. Până la Nora, femeia lui Ibsen era „fie o valkirie energică luptând alături de bărbat şi stimulându-l (ca Hjørdis sau Inger), fie o fiinţă tandră şi devotată până la sacrificiu (ca Agnes ori Solveig)”.[24] Nora este un caracter mai modern şi mai complex. Soţie devotată, întreprinzătoare tovarăşă de viaţă şi mamă exemplară, Nora a fost însă totdeauna tratată ca o simplă păpuşă de către soţul ei, om îngust şi egoist. Ea aşteaptă totuşi până în ultimul moment să se producă „minunea” – minunea de a fi înţeleasă şi ajutată de soţ în aspiraţia către realizarea personalităţii proprii. Dar când vede că totul e zadarnic, după un greu proces de conştiinţă, Nora îşi părăseşte căminul. Căci înainte de a fi soţie şi mamă, ea este o fiinţă omenească, având întâi datorii faţă de sine însăşi: pentru a fi o adevărată soţie şi mamă, iar nu o păpuşă, trebuie să-şi câştige o personalitate.

---

[24] *Sigurd Hōst,* op. cit., p. 179.

Se continuă a se mai susţine că *O casă de păpuşi* ar fi prin excelenţă o piesă cu teză, o pledoarie pentru emanciparea femeii. Într-adevăr, în epoca şi în mediul münchenez în care trăia atunci dramaturgul, luase o oarecare amploare „mişcarea feministă”. Mişcarea a izbutit să impună această temă şi scriitorilor: un Bjørnson se pronunţă cu acest prilej pentru o rezolvare uşor romantică şi domestică a problemei femeii, în timp ce scriitorul suedez Strindberg se afirmă brutal ca un misogin furibund şi iremediabil. Punctul de vedere al lui Ibsen, deşi limitat, prezintă totuşi o rezolvare superioară.

Pentru Ibsen, ceea ce constituie celula, unitatea socială, este familia. Brand s-ar fi putut realiza integral numai prin familie şi el ajunge la convingerea că, fără Agnes, efortul său rămâne inutil. Aceeaşi conştiinţă a familiei o manifestă şi Borgheim din *Micul Eyolf*; iar Stockmann, „omul cel mai singur”, se adresează totuşi familiei sale, copiilor săi: *„Vreau să vă cresc eu însumi, vreau să vă fac oameni liberi şi buni”.* Această familie, Ibsen o vrea puternică, bazată pe temeliile sănătoase şi solide ale adevărului şi sincerității, iar nu pe minciuna căsătoriei de convenienţă şi a neglijării drepturilor omeneşti ale femeii. Într-o asemenea familie, femeii îi este rezervat rolul primordial de a contribui, prin educaţia ce o dă copiilor, la formarea omului nou: *„Mamele sunt cele ce trebuie să rezolve emanciparea omenirii”*, declară Ibsen. În felul acesta, problema poziţiei femeii în societate capătă o soluție mai avansată, la care se mai adaugă şi dreptul femeii de a-şi alege soţul. Este vorba, aşadar, de preconizarea unei emancipări exclusiv pe planul moral al drepturilor generale ale omului – femeia urmând însă să rămână în vechea condiție sub raport social. Într-un discurs din 1879, dramaturgul, care în mod exagerat a fost considerat un luptător pentru emanciparea femeii, insistase asupra diferenţei funciare şi ireductibile dintre bărbat şi femeie; primul, este singurul ce posedă

„simţul practic al treburilor”, în timp ce femeia manifestă în schimb (şi aprecierea are mai degrabă alura galantă a unui compliment) „un *instinct genial, ce merge drept la soluţia justă”.* Eufemismul însă nu ne poate deruta: în concepţia lui Ibsen, ceea ce la bărbat este un „simţ practic”, la femeie rămâne un simplu „instinct”, fie el chiar şi „genial”.

În *O casă de păpuşi* e concretizată această falsă rezolvare a problemei femeii: menirea ei rămâne aceea de mamă şi de ajutoare a soţului; singurul ei drept este de a-şi alege soţul şi de a nu fi tratată ca o „păpuşă”. Încolo, viaţa socială este firesc să aparţină numai bărbatului. Nici Stockmann nu-i permite soţiei sale să se ocupe de treburile publice; Rebekka (din *Rosmersholm*) nu va fi capabilă să activeze decât prin intermediul lui Rosmer, ca şi Hilde prin Solness. Încât pledoaria în favoarea Norei, continuând pledoaria pentru Selma (din *Liga tinereţii*) sau pentru Lona (din *Stâlpii societăţii*), rămâne o pledoarie pentru libertatea ideală a individului în genere.

Interesul incontestabil ce-l suscită piesa este susţinut într-o mai mare măsură de caracterul eroinei, şi mai ales de eşafodajul „teatral” al dramei.

Piesa este drama victimei unei căsătorii de convenienţă, drama femeii neînţelese şi nerespectate în drepturile ei de om. Acest tip este frecvent în romanul francez, de pildă, din prima jumătate a veacului trecut, unde îl întâlnim alături de un soţ inevitabil rău, lipsit de conştiinţă şi de delicateţe. Dar soţii, bărbaţii din piesele lui Ibsen apar cu totul diferit: nu sunt antipatici, pentru că în fond nu sunt răi; adeseori au intenţii bune şi au o conştiinţă, chiar dacă se arată a fi neînţelegători (Helmer, Wangel, Tesman). Or, faptul acesta complică şi agravează conflictul într-un fel: căci pe de o parte, dacă bărbaţii ar fi răi, conflictul între soţi s-ar simplifica până la dialectica a două principii opuse; pe de altă parte, bărbaţii nefiind prezentaţi ca

vinovaţi, simpatia spectatorului nu este canalizată exclusiv spre eroină, ci şi spre soţ, căci pe scenă apar două victime (în proporţii diferite) în loc de una singură – chiar dacă sentimentul de compătimire al spectatorului nu se repartizează în mod egal asupra celor doi soţi. Există, apoi, o altă deosebire fundamentală în ce priveşte tipul eroinei şi atitudinea de viaţă pe care o adoptă ea: în timp ce eroina franceză se opreşte fără prea multă greutate la soluţia triunghiului conjugal, femeia lui Ibsen este riguros virtuoasă. Iar dacă se hotărăşte totuşi să-şi lase căminul, o face din motive pe care numai o conştiinţă muncită de întrebări serioase şi grave le poate concepe. Ca majoritatea personajelor ibseniene, şi protagonista din *O casă de păpuşi* are o viaţă morală interioară (cel puţin de la un moment dat) şi o preocupare „de a se realiza pe sine”.

Cu toate acestea, fără îndoială că pentru critică şi pentru istoria literară drama nu rămâne printre capodoperele lui Ibsen – chiar dacă pe scenă este de un mare efect; mai precis: tocmai pentru că este extrem de teatrală. (Este uşor de constatat că valoarea scenică a unei piese stă în raport direct proporţional cu gradul de realizare a „teatralului”; elementele spectaculoase de reprezentabilitate scenică, deşi nu dăunează în mod necesar valorii literare, nu adaugă niciodată ceva la valoarea literară a capodoperelor dramaturgiei universale.)

De la început, figura eroinei captivează: Nora este un personaj romantic, în sensul că pare a trăi într-o lume care nu este lumea sa şi care, după ce conflictul s-a declarat, aşteaptă timp de două zile „să se producă minunea”. Temperamentul ei – mai degrabă romantic decât de femeie cerebrală obsedată de revendicările personalităţii, aşa cum de fapt ar solicita-o finalul – se pretează perfect ritmului melodramatic al primelor acte.

În schimb, niciuna dintre piesele lui Ibsen, în genere sobre, nu este

atât de scenică, abundând în abilităţi ce ţin de ordinul periferic al „teatralului”, de care uza şi abuza teatrul francez al liniei Scribe-D’Ennery-Sardou şi care, astfel, dădeau acestui teatru un caracter artificial. Doamna Linde, de exemplu, nu este un personaj, ci un resort dramatic, „confidenta”, al cărei rol e de a ocaziona mărturisirile Norei şi de a provoca deznodământul, determinându-l pe Krogstad să restituie poliţa. Tensiunea şantajului, de asemenea, este un procedeu foarte abil de a ţine încordată atenţia timp de două acte. Intrările lui Krogstad, mai ales când o surprinde pe Nora jucându-se cu copiii, caută să producă un efect de antiteză. Jocul de antiteze este utilizat aici la maximum: balul mascat contrastând violent cu iminenta dramă familială, spectrul morţii ameninţându-l pe doctorul Rank şi accentuând antiteza dintre fericirea aparentă a căsniciei Norei şi obsesia sa, în fine scena tarantelei, când Nora, pentru a mai întârzia dramaticul deznodământ, în cel mai greu moment din viaţa sa, dansează (scenă întotdeauna ratată, chiar şi de marile interprete, pentru că este *în afara* logicii interioare a personajului). Evident, procedeul antitezelor multiplicate, procedeu agresiv teatral, prea ostentativ scenic, nu se numără printre procedeele de calitate. Începând din momentul transformării Norei, Ibsen a înțeles să se debaraseze definitiv de asemenea artificii scenice uşoare, pentru a reveni în următoarele sale piese la linia unei drame mai sobre.

Dar înainte de a ajunge la deznodământ, drama a fost consumată; deznodământul, ultima scenă, este nedramatic: Nora, soţia şi mama perfectă – transformată deodată de autor, prea arbitrar, nejustificat din punct de vedere psihologic, într-o idealistă rigoristă (de fapt, aici, în locul unui personaj viu, vorbeşte Ibsen) – îşi părăseşte căminul pentru a pleca undeva să mediteze, să se „lămurească” asupra drepturilor sale de om. Un final care trebuia să dea satisfacţie

în acelaşi timp modei „feminismului” şi – prin predilecţia pentru „discuţie” şi pentru ambiţia „realizării de sine” – ibsenismului.

Un final care însă putea fi dramatic, dacă la hotărârea implacabilă a Norei – preschimbată brusc de Ibsen într-o palidă soră a lui Brand – s-ar fi adăugat sfâşierea despărţirii de copii, în care caz Nora ar fi fost mai umană şi chiar mai pe linia concepţiilor dramaturgului însuşi, care recunoscuse că problema centrală a căsniciei este creşterea şi educaţia copiilor. Adevărul e că Ibsen realizase – pentru sine – deznodământul dramatic înainte de scena finală; acest final nu-l interesează prea mult, de aceea a şi acceptat atât de uşor să scrie şi un alt final, versiune în care Nora se hotărăşte totuşi să rămână cu copiii.

O casă de păpuşi a întâmpinat o primire entuziastă, dar şi critici vehemente – mai ales din partea pastorilor protestanţi din Norvegia. Ibsen le va răspunde creând în următoarea sa piesă figura acelui prototip al ipocriziei puritane care este pastorul Manders. Totodată va răspunde şi detractorilor *Casei de păpuşi*, prin însăşi alegerea temei *Strigoilor* – cea mai vehementă piesă a sa până la această dată şi, după *Brand*, cea de a doua dramă ibseniană care se ridică la nivelul capodoperelor dramaturgiei universale.

*

Strigoii (1881) a fost de obicei interpretată ca o replică a precedentei, în sensul că doamna Alving ilustrează cazul tragic al femeii care, în opoziţie cu Nora, acceptă jugul convenţiilor, renunţă la „drepturile sale de om” şi rămâne mai departe cu depravatul său soţ. Interpretarea *Strigoilor* drept simplu pandant demonstrativ al *Casei de păpuşi* este simplistă şi falsă, căci atât caracterele, cât şi situaţiile sunt fundamental diferite.

Soţul doamnei Alving (care este adevărata eroină a piesei, iar nu fiul său, cum greşit se susţine uneori) fusese un stricat, pe care ea voise la un moment dat să-l părăsească refugiindu-se la pastorul Manders. Dar pastorul, pentru „a salva morala socială", a respins-o, sfătuind-o să se întoarcă lângă soţ, căci datoria ei consta în *„a-şi purta cu umilinţă crucea"*. Toate feţele bisericeşti din teatrul lui Ibsen (cu excepţia lui Brand) sunt fiinţe meschine sub raport moral; Manders însă apare aici ca un personaj de-a dreptul nefast. Căci din cauza lui eroina se va sacrifica rămânând cu Alving, devenind complice a orgiilor lui şi dând naştere nenorocitului Osvald, bolnav incurabil şi complet distrus trupeşte şi sufleteşte. Condamnat iremediabil la nebunie din cauza unei maladii congenitale, conştiinţa mizeriei sale îi creează o stare acută de deprimare; pe deasupra, a mai moştenit şi viciile paradisului artificial al beţiei şi morfinei. Singura salvare din tragedia acestei ratări o vede în fata în casă, care pentru el reprezintă bucuria tinereţii, vieţii şi sănătăţii. Când se hotărăsc să se căsătorească, doamna Alving le destăinuieşte adevărul: tinerii sunt fraţi, fata e fiica lui Alving cu fosta lui servitoare. Fata pleacă, iar Osvald rămâne fără nicio speranţă lângă mama sa, care trebuie acum să-l asiste în orgiile lui, bolnav, aşteptând inevitabilul final – nebunia – şi tânjind tot timpul după „soare".

Această capodoperă ibseniană nu este pur şi simplu drama eredităţii, cum se afirmă de obicei; a o considera astfel este ca şi cum ai interpreta sensurile unei capodopere a picturii analizând compoziţia chimică a culorilor! Problema eredităţii, departe de a constitui tema piesei, nu este decât un material auxiliar, luat din magazia de recuzită a literaturii naturaliste – e adevărat – dar devenind un simplu motiv artistic, nu luat ca scop în sine: căci substanţa dramatică a piesei nu rezidă nici în aspectul fizic al datului ereditar, nici într-o pretinsă fatalitate inexorabilă a eredităţii. Totuşi,

în înţelegerea greşită cu care a fost întâmpinat de obicei Ibsen, critica i-a atribuit în mod superficial calificativul de „scriitor naturalist". Dar, când cineva l-a felicitat că în acest sens se apropiase de Zola, Ibsen i-a răspuns: *„Cu deosebirea că Zola coboară în canal pentru a face baie; eu – pentru a curăţi canalul"*.[25]

Rareori un răspuns al dramaturgului norvegian (prea drastic pentru ansamblul operei lui Zola) a fost atât de revelator. Ibsen „curăța" canalul cauzalității biologice, atribuind răului o cauzalitate socială (deşi, sub acest raport, piesa este marcată de lipsa unui protest deschis, formulat în termeni expliciți); iar în locul unei pretinse fatalități biologice, aduce sensul uman al reacțiilor unor conştiinţe. Este adevărat că autorul lasă să planeze asupra întregii opere atmosfera apăsătoare a unei fatalități grele, fapt care dă piesei rezonanțe de tragedie greacă; dar această fatalitate nu are un caracter transcendent (cum, de altfel, şi în teatrul grec rolul transcendenței fusese considerabil redus, începând chiar cu Sofocle), ci este condiționată, este o fatalitate imanentă – ceea ce înseamnă aproape o negaţie a unui caracter fatalist.

Nu problema eredității este tema piesei – a acestei drame a doamnei Alving, victima unui soţ depravat şi a filistinismului pastorului Manders. Mai degrabă decât nişte tare ereditare, „strigoii" în viață sunt tocmai efectele acestor relații, imoralitatea, ipocrizia, convențiile, prejudecățile – ale căror consecinţe şi obsesii strivesc personalitatea şi paralizează voința, constituindu-se într-un adevărat sistem de idei false, în atmosfera cărora energia şi forțele vieţii se destramă. În acest sens, drama lui Ibsen devine un strigăt de revoltă, nu împotriva datului biologic, ci dincolo de acesta,

---

[25] Apud *Brian W. Downs*. Ibsen, the Intellectual Background. Cambridge U.P. 1948, p. 155.

împotriva datelor sociale care îl determină.

Deşi acest sens al *Strigoilor* nu putea fi sesizat clar de societatea împotriva relaţiilor căreia era îndreptat, totuşi piesa a contribuit cel mai mult a-l face cunoscut pe autor străinătăţii – desigur, datorită faptului că are un conflict dintre cele mai puternice.

În primul rând, în loc de una apar aici două victime iremediabil condamnate, angajate într-un mers rapid spre catastrofa ce nu mai poate fi evitată. Tensiunea dramatică e amplificată apoi de faptul că finalul tragic nu s-a consumat, rămâne suspendat într-o aşteptare de plumb, priveşte fix ca un spectru obsedant, implacabil, mereu prezent – şi teroarea aşteptării, îmbinată cu conştiinţa iminenţei sfârşitului tragic, este un element de un efect dramatic mai puternic decât consumarea în sine a unui „deznodământ”. Fata în casă, care personifică posibilitatea atât de apropiatei salvări a lui Osvald, se dovedeşte a fi sora lui: este aici o abilitate de intrigă moştenită, desigur, din teatrul francez al timpului. În schimb, cu totul ibseniene sunt alte elemente ale conflictului dramatic: desperarea patetică a ratării carierei şi vieţii fiului, criza de conştiinţă a mamei care se simte vinovată de a fi dat naştere acestui nenorocit, pe care în acelaşi timp îl şi compătimeşte cu infinita milă a sentimentului matern – şi, dominând totul, sinistra perspectivă a nebuniei iminente.

De o construcţie clasică (piesă în genere considerată ca fiind cea mai desăvârşit construită operă ibseniană), de o concentrare extremă, de o factură pentru prima dată pur „ibseniană”, *Strigoii* are motive, situaţii şi atmosferă de tragedie antică. Lipsită de orice patetic căutat, *Strigoii* este una dintre cele mai violente drame din literatura modernă; o dramă al cărei conflict caută să se consume în interior, mai mult o dramă de conştiinţă, tăcută, întreruptă uneori de izbucniri bruşte – ca în acea scenă finală, de o poezie sumbră şi de o terifiantă măreţie tragică.

*

Strigoii – prima dramă care i-a stabilit lui Ibsen renumele european de mare dramaturg realist – a provocat un scandal enorm. Librarii refuzau s-o pună în vânzare, directorii de teatre refuzau s-o pună în scenă, actorii refuzau să interpreteze rolurile, în timp ce un critic norvegian pornise într-un turneu de conferinţe împotriva piesei şi a autorului ei… Mai mult decât oriunde însă, în Anglia puritană cronicarii dramatici ai tuturor ziarelor „onorabile" îl acopereau cu epitetele cele mai insultătoare pe Ibsen şi noua sa piesă. În fond, furia aceasta era perfect explicabilă: *Strigoii* demonstrau că religia şi morala burgheză sunt – din punct de vedere uman – nişte instituţii de-a dreptul primejdioase societăţii; că clerul, personificat în figura pastorului Manders, joacă un rol social absolut nefast; şi că însuşi statul este condamnabil pentru indiferenţa ce-l împiedică să intervină spre a regla relaţiile sociale printr-o legiferare fondată pe principii morale autentice.

În faţa avalanşei de atacuri însă, spiritele lucide şi oneste erau alături de Ibsen; Brandes considera *Strigoii* drept „cea mai nobilă acţiune" a dramaturgului, iar Bjørnson, entuziasmat, scria: „Nu ezit să spun că, după părerea mea, în epoca noastră Ibsen posedă cea mai mare forţă dramatică".

Primirea atât de ostilă făcută *Strigoilor* l-a deprimat profund pe autor. „*Când mă gândesc* (îi scrie el lui Brandes) *cât de înceată, de greoaie, de ternă în genere este inteligenţa în ţara noastră, când văd la ce nivel mediocru rămân toate judecăţile, simt că mă năpădeşte o mare descurajare, şi am adeseori sentimentul că aş putea foarte bine să pun încă*

de pe acum capăt activităţii mele literare”.[26] Revolta învinge însă descurajarea şi Ibsen se hotărăşte să pornească la un vehement contraatac, scriind într-un timp neobişnuit de scurt (în zece luni) *Un duşman al poporului.* Piesa, având un caracter de pamflet mai marcat decât oricare altă operă dramatică a sa (cu unele pasaje chiar prea discursive), rămâne una dintre piesele remarcabile mai ales pentru ceea ce aduce ca o completare a profilului ideologiei ibseniene.

*

Doctorul Stockmann, medicul băilor dintr-un oraş de provincie, este un progresist entuziast: „*Cât e de bine*, exclamă el, *să ai conştiinţa că eşti folositor concetăţenilor şi oraşului tău!*” Dar el constată că apa băilor este infectată şi că, prin urmare, întreaga conductă de apă trebuie înlocuită. Aceasta însă ar necesita cheltuieli mari, închiderea pentru doi ani a băilor – sacrificii la care toţi cei interesaţi se opun. Într-o şedinţă publică, Stockmann denunţă gangrena socială a egoismului meschin al profitorilor: „*Toate izvoarele vieţii noastre spirituale sunt otrăvite.* (…) *toată societatea noastră este clădită pe terenul otrăvit al minciunii.*” Întreaga sală, care înainte îl respecta şi iubea, este acum aţâţată împotriva lui, convinşi fiind cu toţii că ei, cu principiile lor liberale reprezintă *majoritatea* – şi, ca atare, se cuvine să fie ascultaţi. Dar „*cel mai periculos duşman al adevărului şi al libertăţii*, continuă Stockmann, este *majoritatea compactă. Da, blestemata majoritate, compactă şi liberală.* (…) *Majoritatea nu are niciodată dreptate.* (…) *Minoritatea are totdeauna dreptate!*” În jurul lui se organizează o persecuţie strânsă; toţi cei care-şi văd periclitate interesele, în frunte cu fratele său şi cu prietenii de odinioară, lovesc în el şi în familia lui.

---

[26] Apud *Zucker*, op. cit., p. 156.

Convins de dreptatea cauzei sale, Stockmann este hotărât să continue lupta chiar dacă rămâne singur; căci *„omul cel mai puternic din lume e cel care e mai mult singur”*. Şi piesa – „cea mai socială dintre piesele sociale” ale lui Ibsen – se încheie cu un astfel de final, nedramatic, întrucât mai degrabă îndeamnă la meditaţie decât emoţionează.[27]

Un duşman al poporului a fost fals interpretată, ca cea mai categorică formulare a poziţiei „antidemocratice” a lui Ibsen. În realitate, poporul este cu totul absent aici; majoritatea, întreaga sală căreia i se adresează Stockmann-Ibsen este compusă din grupul de acţionari ai băilor şi din micii burghezi proprietari de imobile de închiriat, la care se adaugă acoliţii lor – cei doi gazetari corupţi. Aceasta e *„blestemata majoritate, compactă şi liberală” care „nu are niciodată dreptate”*.

Dar dacă Stockmann-Ibsen nu este un duşman al democraţiei, în schimb el este un duşman categoric al demagogiei: *„Voi, plebea, masa, mulţimea sunteţi floarea naţiunii? E o simplă minciună gazetărească!”* Că „gloata” nu este deloc pentru Ibsen o categorie socială, ci o categorie morală, se vede clar din cuvintele aceluiaşi Stockmann: *„Plebea de care vorbesc eu nu trebuie să fie căutată în straturi prea adânci. Ea mişună în jurul nostru până la culmile scării sociale.”* Acestei categorii morale a „gloatei” Ibsen îi opune categoria morală a „elitei”. Într-o scrisoare din 1885 Ibsen subliniază clar necesitatea elementelor de elită în viaţa de stat – dar nu o elită de origine sau de avere, nicio elită a ştiinţei sau a aptitudinilor excepţionale, ci o elită a caracterului, a voinţei şi a bunului-simţ.

Exclamaţia *„minoritatea are totdeauna dreptate”* exprimă tot atât de

---

[27] *J.L. Styan,* The Dark Comedy. The Development of Modern Comic Tragedy. University Press, Cambridge, 1962, p. 73.

puţin o pretinsă concepţie „aristocratică” a lui Ibsen. Atitudinea distantă pe care o afişează uneori Ibsen nu traduce decât conştiinţa superiorităţii sale morale faţă de societatea burgheză pe care o atacă. În aceeaşi scenă chiar, definind minoritatea despre care vorbea, Stockmann-Ibsen precizează (precizare reluată într-o scrisoare din 1882): *„Mă gândesc la acea elită care se găseşte printre noi şi care a adoptat toate adevărurile ce se nasc. Aceşti oameni se află în primele rânduri ale avangardei, atât de departe încât majoritatea compactă nu i-a ajuns încă, şi acolo, în avangardă, ei luptă pentru adevăruri care sunt încă prea noi în lume pentru a fi înţelese şi recunoscute de majoritate*.”

Această propoziţie – *„Majoritatea nu are niciodată dreptate*” – a fost, fireşte, aplaudată de mediul aristocrat şi burghez din ţările în care majoritatea o reprezenta proletariatul. O astfel de interpretare drept „antidemocratică” este greşită, pentru că este neconformă realităţii Norvegiei. Plehanov a tranşat definitiv chestiunea: *„Aspiraţiile şi opiniile lui Ibsen s-au format* (…) *într-o ţară unde nu exista proletariat revoluţionar şi unde masa populaţiei înapoiate era şi ea mic-burgheză, până în măduva oaselor. În realitate, această masă nu putea deveni încarnarea unui ideal avansat. Iată de ce orice mişcare înainte trebuia în mod necesar să-i apară lui Ibsen ca mişcarea unei «minorităţi». În alte ţări însă, unde producţia capitalistă era mai dezvoltată, «majoritatea» era exploatată*”; dar în Norvegia, *„credinţa în minoritate*” exprima *„aspiraţiile progresiste ale unei oaze intelectuale, iar nu rezistenţa conservatoare contra exigenţelor revoluţionare ale masei muncitoare*.”[28]

În fine, exclamaţia mândră a omului cu atât mai puternic cu cât rămâne mai singur, la o consideraţie superficială pare a exprima o poziţie individualistă, după cum iarăşi se obişnuieşte uneori a se afirma. Dar individualism înseamnă izolare într-o existenţă

---

[28] *G. Plékhanov*, op. cit., p. 271.

individuală, în timp ce eroul lui Ibsen nu se retrage, nu renunţă să exercite într-un fel o acţiune asupra societăţii. Sub acest raport concepţia sa nu urmăreşte prevalarea drepturilor individului asupra drepturilor societăţii, ci eliberarea societăţii prin eliberarea individului, adică prin regenerarea sa morală.[29] Dar pentru aceasta individul trebuie să se concentreze asupra lui însuşi – afirmă Ibsen – să se pătrundă de conştiinţa vocaţiei şi puterilor sale, a drepturilor şi obligaţiilor sale, să crească prin voinţa de autenticitate şi acţiune. Neglijând necesitatea primordială a schimbării relaţiilor sociale, care să permită dezvoltarea într-adevăr liberă a personalităţii, Ibsen consideră exclusiv efortul personal. Întreg teatrul lui Ibsen este o exaltare *nu* a individualismului, egoist şi meschin, care să pună interesele personale deasupra şi împotriva intereselor colectivităţii, ci o exaltare a individualităţii (ceea ce înseamnă o poziţie direct opusă individualismului), a individualităţii care, pretinde autorul, poate să realizeze prin energie proprie şi sub o formă individuală caracterele unei omeniri moralmente superioare. Regenerarea societăţii prin regenerarea morală a individului – iată sensul, evident îngust, al acestui aşa-numit „individualism” ibsenian, sens care s-ar putea concretiza în formula: a te poseda şi a te ridica din punct de vedere moral mai întâi pe tine, pentru a te putea apoi dărui societăţii şi a o ridica sub raport moral.

*

Un duşman al poporului încheie a treia perioadă din dramaturgia lui Ibsen. De acum încolo scriitorul nu se va mai ocupa direct de

---

[29] *Ossip-Lourié*, La philosophie sociale dans le théâtre d’Ibsen. Alcan, Paris, 1900, p. 127.

lupta politică sau socială, nici de critica directă a societăţii şi instituţiilor ei. O asemenea critică, mai debilă ca ton, va rămâne implicată în fondul de gândire al următoarelor opt drame. Dar acestea nu vor mai ataca direct ceea ce Ibsen considera „bazele societăţii”, ci vor arăta rezultatul lor nefast pe plan moral, de a înăbuşi sau a doborî personalitatea. *„N-am decât o singură pretenţie,* scrie acum Ibsen într-o scrisoare, *să prezint în fiecare din piesele mele un fragment al realităţii”*.[30] Da, numai că acum aceste fragmente vor fi mai reduse ca dimensiune şi număr. Conflictul individului cu societatea va deveni acum un conflict al voinţei personale cu forţe pe care nu le poate combate şi adeseori nici nu le poate pricepe. Restrângerea razei de acţiune a criticii, tendinţa de reducere a amplorii conflictului la dimensiunile cazurilor personale, atenuarea combativităţii, deziluzia în posibilităţile omului – toate aceste note, care de-acum înainte se vor amplifica progresiv în opera sa, traduc fără îndoială atitudinea unui dezamăgit. În fond – atitudinea unui intelectual animat de intenţii frumoase, concepute neclar şi fără să fie duse consecvent până la capăt. Încât dezamăgirea ce începe să se instaleze în opera ibseniană pare a exprima însăşi conştiinţa unei stări de deprimantă stagnare a vieţii micii burghezii, stare în care nu se iveşte niciun element nou, dinamic şi regenerator.

În aceste piese (denumite de obicei „drame psihologice”) interesul dramaturgului se restrânge tot mai mult asupra studiului psihologic al unor eroi care urmăresc a se realiza pe ei înşişi (şi chiar, neputând acţiona asupra vieţii, se mulţumesc a se „realiza pe ei înşişi” prin moarte, sumbru concepută ca o împlinire a vieţii) – iar ultimele patru vor deveni de-a dreptul confesiuni foarte personale. Realismul

---

30 Apud *M. Prozor,* în Prefaţa la traducerea franceză a *Raţei sălbatice,* Paris, Perrin, 1925, p. 8.

observaţiei cadrului sau al unor moravuri se menţine încă acut; dar alături de asemenea trăsături fundamentale realiste, ceea ce prevalează este realismul psihologic, personajele se apleacă mai mult asupra lor înseşi şi dramaturgul (care toată viaţa a fost un pasionat cititor de poezie) face tot mai mult loc unei intense atmosfere de lirism.

Următoarea sa dramă, *Raţa sălbatică* (1884) ar putea avea drept moto cuvintele dramaturgului dintr-o scrisoare din acest timp, cuvinte din care se degajează un sentiment de resemnare: „*Am renunţat de mult să enunţ reguli de o aplicaţie universală, pentru că nu mai cred că ar fi echitabil să pretinzi să fie aplicate*".

Într-adevăr, *Raţa sălbatică* este într-un fel o parodie amară a lui Brand, într-o versiune de autoironie ibseniană, de ironizare a propriilor sale precepte morale. În acelaşi timp piesa este şi o satiră a neputinţei omului mijlociu de a înfrunta adevărul pentru a se ridica deasupra minciunii vieții – care însă, uneori, pentru acest om a ajuns să devină sinonimă cu fericirea. Şi, urmând această logică, Ibsen ajunge la concluzia paradoxală şi amară că răul minciunii sociale şi al lipsei de voinţă este atât de înrădăcinat în firea omului mijlociu, încât a încerca să-l extirpezi înseamnă a-l nenoroci pe om, înseamnă a-i lua însăşi fericirea – iată ideea centrală a piesei. În definitiv – pare a se întreba autorul – oare lumea nu se compune în majoritate din astfel de oameni? Oare ei nu sunt mai fericiți decât oamenii „superiori" sau decât cei care au asemenea ambiții de ordin moral? Oare cel care pretinde că ar putea îndrepta acest rău nu este un om ridicol şi de-a dreptul nefast, ca Gregers?

Faţă de dramele sale precedente, care cereau ca la baza tuturor relaţiilor sociale să stea adevărul, *Raţa sălbatică* arată că oamenii obişnuiţi nu sunt în stare să îndure asprimea adevărului, că ei au

nevoie de iluzie, de o minciună vitală, singura care îi face fericiţi. Pe calea ofensivei de reformă morală întreprinsă de Brand-Ibsen, *Raţa sălbatică* reprezintă, desigur, o etapă defetistă.

De astă dată eroul principal al dramei este un om mediocru, fotograful Hjalmar Ekdal (desigur, fiindcă autorului i se pare că meseria de fotograf este tipic impersonală). Dar iată că în acest om plat, leneş şi nehotărât, doctorul Relling sădeşte iluzia unei vocaţii excepţionale – şi toţi cei din jurul său aşteaptă ca Hjalmar să-şi realizeze „marea sa operă”. S-a căsătorit cu Gina, o femeie simplă, dar sinceră, harnică, întreprinzătoare şi foarte devotată soţului şi căminului. Au şi o fetiţă, pe gingaşa Hedviga, toată ziua scufundată în lectură, deşi este iremediabil condamnată să-şi piardă în curând vederea. Gina duce toată grija căminului şi chiar a atelierului, căci Hjalmar este tot timpul preocupat de „vocaţia” lui. Şi viaţa se scurge în acest ritm liniştit în casa lui Hjalmar. Până când, într-o zi, apare tânărul Gregers Werlé, moralistul exaltat până la absurd, care nu admite ca oamenii să-şi întemeieze viaţa pe o minciună. El îi va descoperi lui Hjalmar adevărul: Gina, care înainte fusese în serviciul bătrânului Werlé, a fost amanta acelui om de afaceri – şi nici Hedviga n-ar fi fata lui Hjalmar. Gina, cu firea ei pasivă, ca străină de propria-i viaţă, recunoaşte tot. Hjalmar uită că de la data căsătoriei lor Gina fusese o soţie model. După revelaţia lui Gregers căminul lor e ameninţat să se destrame; drama se termină cu sinuciderea micuţei Hedviga, care presimte catastrofa familială. Exaltatul şi, prin urmare, primejdiosul idealist Gregers nu înţelege adevărul pe care i-l spune doctorul Relling: *„Minciuna vieţii e un principiu stimulator”*.

Împreună cu Hjalmar locuieşte şi tatăl său, bătrânul Ekdal, figură episodică de neuitat, fost în tinereţe vânător pasionat, apoi intrat într-o combinaţie de afaceri cu Werlé, din cauza căruia a făcut

închisoare, iar acum un om definitiv înfrânt. Bătrânul Ekdal şi-a pierdut întru câtva luciditatea, ca şi cum între el şi lume s-ar fi interpus o pânză. El şi-a creat un loc de refugiu în lumea iluziei: podul casei, plin cu tot felul de vechituri, cu brazi de Crăciun adunaţi în fiecare an, cu iepuri de casă şi, într-un cuibar, o raţă sălbatică cu aripa rănită. Aici se retrage adesea bătrânul, ca într-o altă lume, şi vânează câte un iepure.

Episodul raţei sălbatice este folosit de dramaturg pentru a interpreta liric şi simbolic tema dramei. De obicei o raţă sălbatică rănită caută să se scufunde în adânc spre a-şi da sfârşitul – asemenea prăbuşiţilor vieţii care caută să dispară în moarte sau într-o existenţă cenuşie. Dar raţa lui Ekdal a fost scoasă la suprafaţă de un câine de vânătoare (asemenea lui Gregers); ea însă nu-şi poate relua existenţa dinainte, întocmai ca înfrânţii vieţii înainte de prăbuşirea morală. Plumbul înfrângerii le rămâne mereu în aripă şi, pentru a suporta durerea, un astfel de înfrânt are nevoie de minciuna vitală ca de o iluzie tonică. Pentru el adevărul este de-a dreptul nefast. Numai oamenii moralmente sănătoşi şi puternici pot suporta asprimea adevărului şi acţiunii. Slabului Hjalmar trebuie să i se lase minciuna care îi poate asigura fericirea căminului, iar celor învinşi în lupta vieţii, cum este bătrânul Ekdal, trebuie să li se lase „podul casei", un loc de refugiu din viaţa activă, un loc rezervat iluziei şi idealului. S-a subliniat încă de mult[31] că toate personajele din casa lui Hjalmar sunt nişte raţe sălbatice purtând în aripă plumbul ratării în minciună şi pe care Gregers – asemenea câinelui de vânătoare – vrea să le „salveze", să le aducă la suprafaţă, în loc să le lase să se sfârşească în fundul mediocru dar liniştit al bălţii unei existenţe cenuşii.

Niciuna dintre dramele realiste ibseniene de până acum nu are o

---

[31] *René Doumic,* De Scribe à Ibsen. Paris, 1896, p. 327.

construcţie atât de simplă. *Raţa sălbatică* impresionează nu prin predica unor pretinse „mari adevăruri morale”, ci prin sinceritatea amară a înţelegerii oamenilor simpli, prin sentimentul de generozitate, de compătimire, de simpatie pentru naufragiaţii vieţii. Următoarele drame ale lui Ibsen vor continua să trateze despre înfrânţi ai vieţii, care uneori – când sunt fiinţe dotate cu o oarecare energie – vor căuta să-şi croiască singuri drumul spre un ideal.

În iunie 1885, Ibsen face o călătorie în Norvegia. De douăzeci şi unu de ani, de când se expatriase, nu-şi mai revăzuse ţara decât o dată, cu doisprezece ani în urmă. Asistă la o şedinţă a parlamentului în care urma să se voteze acordarea unei pensii de stat scriitorului Alexander Kielland – şi rămâne profund indignat de ipocrizia liberalilor şi de moravurile parlamentare. Vizitează oraşul nordic Trondhjem (al doilea ca mărime din Norvegia) unde o grupare muncitorească îi face o primire triumfală; cu această ocazie Ibsen ţine un mic discurs în care îşi exprimă neîncrederea în „democraţia noastră *actuală*” şi convingerea că „în viaţa noastră politică ar trebui să pătrundă un element de *nobleţe* şi anume nobleţea caracterului, nobleţea voinţei şi a spiritului”. Se instalează apoi pentru două sau trei luni într-un fermecător orăşel din îndepărtatul nord, Molde, al cărui cadru îl va transpune în viitoarea sa piesă, *Rosmersholm* (pentru al cărei personaj principal, Rosmer, Ibsen va lua ca model pe un vechi prieten al său, un poet suedez, reîntâlnit acum aici). Şi, după ce mai vizitează şi Bergen, unde retrăieşte amintiri ale unui îndepărtat trecut, trece prin Christiania (unde studenţii conservatori pregătesc în cinstea sa o retragere cu torţe – pe care el o refuză), apoi prin Copenhaga, unde Brandes şi studenţii danezi îl salută ca pe marele scriitor cu atitudini liberal-radicale – şi, înapoiat în toamnă la locuinţa sa din München, dramaturgul începe munca la noua piesă,

care va apare în toamna anului următor.

*

Ibsen este totdeauna atent să creeze cadrul (de peisaj sau de interior) cel mai adecvat temei. Niciunul însă dintre aceste decoruri nu are puternicul farmec greu pe care îl are *Rosmersholm* (1886), numele unei proprietăţi care de mai multe generaţii aparţine familiei Rosmer. Locul acesta este bântuit de amintirile întunecate ale trecutului: aici şi-a pus capăt zilelor într-un chip atât de tragic Beate, soţia lui Rosmer, aruncându-se într-un acces de nebunie în iazul morii. *„Greu să te lepezi de morţi aci, la Rosmersholm*”, vorbeşte un personaj. *„Nici copiii nu râd la Rosmersholm*.”

În acest cadru apăsător se desfăşoară una dintre dramele, în acelaşi timp stranie şi elevată, cu cel mai puternic efect de atmosferă. *„Pentru a înţelege această piesă* – scria Ibsen unui prieten din Viena – *ar trebui să cunoşti nordul. Natura măreaţă, dar posomorâtă care îi înconjoară pe oameni, singurătatea şi izolarea îi obligă să se aplece asupra lor înşişi. Asta îi face gânditori, gravi, îi face să-şi rumege gândurile, să se îndoiască, adeseori să despereze.*”[32] (E interesant de notat că marilor scriitori scandinavi le place întotdeauna să stăruie asupra influenţei naturii în formarea caracterelor.)

Un asemenea om este Rosmer. Urmaş al unei întregi generaţii de pastori, acum el este preocupat de reforma morală a societăţii, vrând să-şi înnobileze compatrioţii *„eliberând spiritele şi purificând voinţele*”. La Rosmersholm, venită în casă încă de pe când trăia soţia lui, se găseşte şi tânăra Rebekka, alături de care Rosmer trăieşte într-un fel

---

[32] Apud *P.G. La Chesnais* în „Oeuvres complètes d'H. Ibsen”, t. XIII. Pion, Paris, 1934, p. 459.

de uniune spirituală, în cea mai completă intimitate de gânduri şi de idealuri. Cu timpul, îşi dă seama că o iubeşte. Dar asprimea luptei politice intervine; chiar vechiul său prieten, adversar conservator, începe s-o calomnieze pe Rebekka, atribuindu-i vina morţii Beatei. Şi, de fapt, când Rosmer îi cere să-i fie soţie, Rebekka îi mărturiseşte adevărul: după venirea la Rosmersholm, pasiunea s-a năpustit asupra ei *„ca o furtună asupra mării… Te cunoşteam, destul ca să ştiu că spre tine nu voi afla nicio cale mai înainte de a fi slobod de orice obligaţie.”* Şi atunci, i-a dat de înţeles Beatei că înseamnă o piedică pentru soţul ei – şi de aceea Beate s-a sinucis; nu într-un acces de nebunie, ci pentru a nu mai fi un obstacol în calea fericirii lui Rosmer. Impresionat profund de revelaţia sacrificiului Beatei, el o întreabă dacă şi ea ar fi capabilă de un astfel de gest. La răspunsul ei afirmativ, într-o scenă de exaltare, cei doi mor împreună aruncându-se în acelaşi iaz al morii.

La caracterul lugubru al scenei finale contribuie şi figura episodică a lui Brendel, un ratat, cu o sinistră înfăţişare de halucinat, obsedat de nostalgia marelui neant, despuiat de credinţe şi iluzii: *„Uite, în noaptea asta sunt ca un rege detronat pe ruinele palatului său spulberat”…*

Rosmersholm este caracteristică pentru această fază a creaţiei ibseniene. Dramaturgul mai schiţează încă, în linii simple dar tari, un fond de fanatism şi de meschinărie politicianistă, un fond pe care se detaşează drama nu a unui luptător, ci a unui veleitar. Rosmer supleneşte energia acţiunii concrete prin veleităţi de luptător: *„Vreau să încerc să unesc oamenii de pretutindeni… Pentru asta vreau să trăiesc şi să-mi cheltuiesc toate puterile; pentru ca în ţara asta să izbândească adevărata suveranitate a poporului.”* Intenţia este într-adevăr grandioasă, dar mijloacele rămân ideale şi deci la fel de inoperante ca şi programul anterior de acţiune afişat de Brand: *„eliberând*

spiritele şi purificând voinţele”, pretinde Rosmer. Veleitarul luptei de „purificare a voinţelor” este complet paralizat de procesele de conştiinţă, de povara amintirilor, de sentimentul culpabilităţii; şi Rosmer se pierde, doborât de lipsa energiei morale, a voinţei, de obsesiile Rosmersholmului, de spectrele morţilor, de *„caii albi de la Rosmersholm”*.

Rosmersholm (în care – pentru prima dată de la *Brand* şi *Peer Gynt* – dramaturgul reia motivul dramatic al vinii şi responsabilităţii personale) are o construcţie de o simetrie perfectă: prima jumătate a piesei este dedicată lui Rosmer (actul 1 – prezentului, actul 2 – trecutului său), a doua Rebekkăi (actul 3 – trecutului, actul 4 – prezentului). *„Rosmersholm* este cea mai perfect echilibrată operă a lui Ibsen. Din punct de vedere arhitectural, el n-a creat niciodată ceva atât de armonios.”[33]

Drama lui Rosmer – cu elemente puternice de poezie dramatică, piesă aproape lipsită de o acţiune exterioară, acţiunea consumându-se exclusiv în conştiinţe – este, pentru autorul de altădată al lui *Brand*, începutul cântecului de lebădă în care locul vikingilor voinţei îl vor lua oamenii striviţi de conştiinţa bolnavă a inutilităţii luptei.

*

După apariţia dramei *Rosmersholm*, Ibsen face o vizită la Meiningen, ca invitat al ducelui Georg II de Saxa-Meiningen, om de aleasă cultură, fondatorul şi conducătorul personal al teatrului, celebru în toată Europa, care inaugurase o eră nouă în istoria

---

33 *M.C. Bradbrook,* Ibsen the Norwegian. Chatto and Windus, London, 1946, pp. 109, 111.

spectacologiei şi regiei teatrale. Cu zece ani în urmă, Ibsen mai fusese oaspele ducelui, cu ocazia montării *Pretendenţilor la coroană.* După reprezentaţia *Strigoilor*, ducele îl decorează a doua oară cu Crucea Ordinului Ernestin (între timp mai fusese decorat cu înalte ordine de regele Suediei şi de guvernul turc, apoi cu alte ordine, suedeze, daneze etc.). Onorurile oficiale urmau gloriei europene a scriitorului, înainte de a împlini vârsta de 60 de ani se publicaseră patru biografii ale sale: în daneză, finlandeză, germană şi norvegiană, în timp ce în următorii 3–4 ani în Franţa i se vor dedica trei monografii. La Londra, într-un singur an i se vor reprezenta concomitent cinci piese, iar în Germania 16 piese ale sale vor fi apărut în 27 de traduceri diferite.

Asemenea onoruri însă nu i-au modificat nici ritmul lucrului, nici stilul de viaţă. De câţiva ani lucra numai trei ore pe zi (nici înainte nu lucrase mai mult de patru) şi numai dimineaţa. Dormea mult, evita orice stimulente în timp ce scria, se îmbrăca gros de teamă să nu răcească, nu făcea drumuri lungi ca să nu-şi obosească inima, ocolea compania cunoscuţilor; între orele 12 şi 1 se instala, singur, la aceeaşi masă în aceeaşi cafenea, unde revenea spre seară – cu aceeaşi regularitate de ceasornic – între orele 6½ —7½ ca să citească ziarele şi să privească oamenii; la 7½ fix pornea spre casă – totdeauna singur, cu pas nervos, cu statura sa mijlocie, aproape scund, dar mergând drept, cu mâinile la spate, cu ţinuta demnă, îmbrăcat întotdeauna îngrijit, veşnic cu joben, umbrelă şi mănuşi negre…

Nu ducea o viaţă de societate, prefera liniştea vieţii de cămin, avea prieteni foarte puţini, şi avea oroare de corespondenţă. Era cunoscut ca om retras, distant, taciturn, ursuz, foarte irascibil şi violent cu adversarii. Avea un excesiv simţ al personalităţii, ceea ce îl făcea să fie protocolar, rigid şi foarte mândru de decoraţiile sale pe care la ocazii le arbora întotdeauna cu plăcere. Extrem de exact şi de

riguros în programul său, era foarte atent să observe cele mai mici detalii. În acelaşi timp – „o înclinaţie pedantă spre cazurile de conştiinţă; o inteligenţă puţin mobilă şi aproape totdeauna doctorală; o dorinţă constantă de a fi sincer şi de a arăta că este original”. [34] Fire lipsită de fantezie, geniu prin excelenţă al observaţiei, Ibsen era un mare iubitor de poezie, gusta mai puţin muzica, în schimb prefera pictura. A avut întotdeauna o sinceră simpatie pentru tineret, o deosebită afecţiune pentru copii.

Biografia lui Ibsen (care a dus o viaţă de familie fără umbre, alături de o femeie superioară., cu care avea o comunitate desăvârşită de gusturi şi idei) înregistrează prezenţa câtorva interesante personaje feminine – o prezenţă discretă însă, rămasă pe planul relaţiilor spirituale şi fără a provoca perturbări în viaţa marelui dramaturg.

Ibsen nu era un sentimental. Pentru el, dovada marii afecţiuni nu era iubirea înflăcărată, ci predominanţa prieteniei totale, a perfectei comuniuni spirituale. Niciodată el nu se opreşte în piesele sale, atent şi îndelung, asupra manifestărilor sentimentului iubirii. Brand îl dispreţuieşte pur şi simplu, considerându-l o mască sub care se ascunde lipsa de voinţă. În lumea personajelor ibseniene, iubirea nu deţine un loc important nici în căsătorie. S-a observat[35] că în tot teatrul său nu se găseşte o scenă de iubire de proporţii mai serioase şi care să-i servească dramaturgului ca un mijloc de explorare a personalităţii umane.

În concepţia lui Ibsen, femeia deţinea un rol social important, în mod general, ca mamă, soţie, iar în situaţii speciale ca inspiratoare şi

---

[34] *André Suarès,* Trois hommes. 7-e éd., Gallimard, Paris, 1919, p. 87.

[35] *James Walter McFarlane,* Ibsen and the Temper of Norwegian Literature. Oxford U.P., London, 1960, p. 65.

stimulatoare a activităţii intelectuale, spirituale a omului de ştiinţă şi a artistului. Scriitorul a creat o bogată galerie de personaje feminine: în zece din ultimele sale douăsprezece piese femeia ocupă un rol de prim plan, chiar când nu este ea eroul principal al piesei. Ipostazele sunt diferite – dar întotdeauna femeia este prezentată într-o lumină de demnitate umană reală sau măcar virtuală. Ca protagonistă (după *Inger din Østråt*, *Sărbătoare la Solhaug*, *O casă de păpuşi* şi *Strigoii*) Ibsen o mai aduce şi în următoarele sale două piese: *Femeia mării* şi *Hedda Gabler*.

Eroina piesei *Femeia mării* (1888), Elida, realizează dimensiunea feminină a idealului de libertate umană, altfel decât în ecuaţia discursivă în care era pusă Nora, şi într-un registru infinit mai poetic. Şi de astă dată personajul i-a fost inspirat dramaturgului de un model real: mama vitregă a soţiei sale, un caracter romanesc, o fiinţă visătoare, exaltată, îndrăgostită cu pasiune de mare – ca şi Ibsen, de altfel, care mărturisea odată: „Marea este ceea ce mă atrage mai mult ca orice”. Elida (nume care în norvegiana veche înseamnă „cel care este dus de furtună”) este îndrăgostită de mare, dar de largul mării, cu orizonturile lui ispititoare asemenea marilor promisiuni ale vieţii, iar nu de fiorduri – căci *„apa fiordurilor e bolnavă*”. Bolnavă – ca un compromis făcut cu viaţa. Or, Elida este fascinată de mare tocmai pentru că, în ochii ei, marea (asociată în conştiinţa ei cu imaginea tânărului plecat în depărtări, logodnicul ei de demult) simbolizează însăşi forţa nesfârşită a principiului libertăţii, aşa după cum, dimpotrivă, uscatul simbolizează închisoarea relaţiilor, obiceiurilor şi prejudecăţilor opresive. (O victimă a acestor realităţi – care o înăbuşă pe Elida – este artistul ratat Ballested, aşa după cum un exponent al lor este infatuatul Lyngstrand.)

Căsătorită din interes cu doctorul Wangel, acum obsedată de

amintiri, pierdută în nostalgii, trăind o stare de dezechilibru nervos, Elida vrea să plece cu misteriosul personaj, vechiul ei iubit venit să o ia, – dar când Wangel o lasă să-şi hotărască singură soarta, Elida, cu demnitatea umană în sfârşit câştigată de a putea răspunde liber de actele sale, rămâne alături de soţul ei. „Este în desfăşurarea acestei drame un optimism franc, pe care autorul nu era obişnuit să-l resimtă, şi în toată opera se percepe un simbolism clar când e vorba de mare, fără ca acest simbolism să prejudicieze indubitabilului realism al piesei. Uneori, Ibsen ne obligă aici să pătrundem şi pe tărâmul subconştientului, iar personajele adoptă adeseori aerul unor creaturi halucinate, plasate într-o ambianţă aproape bolnavă, care însă nu e lipsită niciun moment de forţa emoţiei şi sugestivităţii, ambianţă în care doctorul Wangel este singurul între atâtea fiinţe anormale, care rămâne egal şi consecvent în atitudinea sa.”[36]

Cu lirismul atmosferei şi al caracterului protagonistei, cu poezia simbolului mării şi cu fascinantul caracter al străinului venit din ceţoase depărtări, cu articulaţiile veridice ale situaţiilor şi reacţiilor, cu mesajul său atât de precis şi convingător formulat (ideea că fericirea conjugală implică în mod necesar asentimentul voluntar al ambilor soţi), *Femeia mării* a fost una dintre piesele ibseniene care au acţionat mai mult asupra spiritului public care, două decenii mai târziu, va impune în Norvegia o reformă a legilor privind regimul căsătoriei şi divorţului.

*

Faţă de celelalte figuri de femei din dramele realiste, Hedda

---

[36] *German Gomez de la Mata*, Henrik Ibsen. În „Teatro completo”, Aguilar, Madrid, 1952, p. 115.

Gabler – eroina piesei cu acelaşi titlu (1890) – este o figură cu totul nouă prin energia sa de valkirie, prin profilul moral de statuie a voinţei, amintind femeile eroice şi legendare din piesele sale romantice, dar într-o versiune modernă şi mult complicată. Drama orgolioasei Hedda, o exaltată stăpânită de ambiţia intelectuală, este de a nu putea să se împace cu lumea simplă în care trăieşte. „*Am vrut să arăt* – îşi explica Ibsen intenţia, depăşită cu mult de realizare – *ce produce contactul a două medii sociale ce nu se pot înţelege.*"

Multe elemente ale piesei, situaţii şi caractere, dramaturgul le-a împrumutat din cazurile concrete pe care le-a cunoscut şi le-a studiat îndeaproape; între acestea, a fost şi caracterul foarte ciudat al unei tinere vieneze cu care Ibsen a purtat o lungă corespondenţă. „*El dorea ca această piesă să scoată în evidenţă poziţia parazitară a tinerelor femei din clasele superioare*." [37] Pe de altă parte, după propriul comentariu al autorului, caracterul Heddei îi viza şi pe „*toţi aceşti oameni care evită să rămână singuri cu ei înşişi, sau să gândească*".

Fiica generalului Gabler este o femeie frumoasă, distinsă, impunătoare; conştiinţa perfecţiunii fizice i se repercutează şi pe planul moral, generându-i ambiţii de ordin „spiritual". Dar ambiţia ei de a stimula pe un om de geniu este ratată de faptul că trebuie să trăiască alături de soţul ei, un om de ştiinţă mediocru, fără perspective. Conştiinţa ambiţiei sale paralizate în loc s-o prăbuşească, dimpotrivă, o face mai cinică. Îl întâlneşte acum pe fostul său iubit, pe care l-a salvat de la ruina morală o femeie absolut simplă sub raportul „intelectualismului" ambiţionat de Hedda, încât acum a putut ajunge un istoric celebru. Pentru a-l împiedica să-şi realizeze marea operă inspirată de o altă femeie, şi încă una „inferioară" ei, Hedda va căuta să-l împingă la sinucidere. Când

---

[37] *A.E. Zucker*, op. cit., p. 191.

vede că opera lui va fi totuşi salvată, când îşi dă seama că toate încercările ei sunt destinate să rămână zadarnice şi pentru a-şi duce ambiţia până la ultima limită, Hedda îşi pune şi ea capăt zilelor, în scena finală pe care are grijă să o regizeze cât mai spectaculos: înainte de a se împuşca (în mod demn, în tâmplă, iar nu cum i se spusese că ar fi procedat atât de „vulgar” fostul ei iubit, trăgându-şi un glonte în stomac), ea se aşază la pian şi cântă o melodie exaltată. Într-adevăr, scena este de efect şi nu lipsită de grandoare autentică.

Eroina acestei drame – una dintre capodoperele ibseniene – este o creaţie unică în teatrul modern. Toată atenţia dramaturgului s-a concentrat asupra construcţiei acestui personaj, într-o piesă în care pentru prima oară lipseşte orice formulare de „probleme” sau „teze”. Hedda este o forţă voluntară deviată, închizându-se faţă de realitatea pe care o considera plată şi căutând a se situa deasupra ei; orgoliul său imens, căutând să depăşească planul mediocrităţii, o va pierde, dar în acelaşi timp îi va da o frumuseţe păgână şi o măreţie de figură antică, salvând-o din perspectiva vulgară în care o situează actele sale reprobabile. Criticii francezi (şi încă cei care îl înţeleg mai bine pe Ibsen) au definit-o ca fiind o simplă „doamnă Bovary septentrională”.[38] Formula e falsă, pentru că încearcă să reducă figura unei cerebrale lucide, reci, calme, consumate de marea vanitate de a transforma un ratat într-un geniu – la dimensiunile vulgare ale unei exaltate isterice, ale unei provinciale dezabuzate. Mai degrabă putem admite că tema piesei şi figura Heddei i-au fost sugerate de Strindberg, dramaturg pe care Ibsen îl admira cel mai mult dintre toţi contemporanii săi şi al cărui portret îl ţinea pe birou.[39]

---

[38] *P. Brisson*, Du meilleur au pire. Gallimard, Paris, 1937, p. 179.
[39] *M.C. Bradbrook*, op. cit., p. 121.

Dar dincolo de acest sens, mai descifrăm aici o trăsătură esenţială a ibsenismului. Într-o scrisoare din 1870, Ibsen destăinuieşte: *„Creaţia mea este rezultatul stărilor mele de spirit şi a crizelor mele morale”*. O asemenea criză se manifestă în autoironia ibseniană – în acea aplicaţie a scriitorului, bântuit adeseori de întrebări, îndoieli; contradicţii, de a supune (cu o nuanţă de scepticism amar) absolutul tezei sale unui examen şi unei confruntări cu adevărata realitate a lucrurilor. Dintr-o asemenea confruntare cu realitatea principiilor şi idealurilor formulate în *Brand*, a rezultat acea autoironie a ibsenismului care este *Peer Gynt*. Cu atât mai mult acum, în această perioadă, când Ibsen îşi dă seama că relaţiile sociale evoluează spre forme tot mai complicate, el îşi va administra o doză mai puternică de ironie faţă de propriile sale idealuri etice rigoriste şi faţă de tezele pe care le predicase cu atâta convingere. Astfel, *alter-ego*-ul său, Gregers din *Raţa sălbatică* este prezentat de autor ca o fiinţă ridicolă şi nefastă când acesta caută să-l „ibsenizeze” pe bietul fotograf Ekdal. În Hedda, care, nereuşind să facă dintr-un ratat un geniu, urmăreşte datorită acestei „superioare” ambiţii, cu consecinţe reprobabile, să facă dintr-un om de mare valoare un ratat, putem descifra teribila şi sarcastica autoironie a ambiţiei „morale” de care fusese animat însuşi dramaturgul în încercarea lui de regenerare morală a omului.

Primăvara anului 1891 a însemnat unul dintre momentele de culme ale gloriei dramaturgului. Traducerile operelor sale se înmulţesc, dramele lui sunt aplaudate pe scenele teatrelor din Paris, Londra, Milano, Petersburg, Moscova (şi, fireşte, din Christiania, Stockholm şi Copenhaga); în timp ce marile teatre din Viena, Berlin şi Budapesta îl sărbătoresc într-un cadru festiv.

După un lung exil voluntar de 27 de ani (răstimp în care a vizitat Norvegia doar de două ori) se hotărăşte să se reîntoarcă definitiv în

patrie. Face întâi o călătorie de-a lungul coastei, până la Capul Nord, apoi se stabileşte la Christiania. Oficialităţile şi cetăţenii capitalei îi fac o primire călduroasă, considerându-l marele bărbat al ţării, care a făcut cel mai mult pentru prestigiul european al culturii norvegiene.

Tot acum însă – la numai două luni după reînapoierea în patrie – Henrik Ibsen primeşte o lovitură care-l afectează profund. Knut Hamsun (care în urmă cu un an publicase romanul său de mare răsunet, *Foamea*), pe atunci în vârstă de 32 de ani, anunţă o conferinţă despre noua literatură norvegiană, la care îl invită insistent şi pe Ibsen – conferinţă în timpul căreia, tânărul gelos de gloria contemporanilor mai vârstnici îl atacă cu brutalitate pe marele dramaturg. În acele momente de tăcere penibilă care a îngheţat marea majoritate a auditorilor consternaţi, Ibsen a încercat, desigur, rând pe rând, sentimentul bătrâneţii, al oboselii, al părăsirii de către tineretul pe care totdeauna îl iubise – şi poate al conştiinţei că în viaţa sa a lăsat loc unei fisuri între rigorismul moral predicat în operă şi conduita sa practică, lipsită uneori de curajul faptei hotărâte…

Ideea următoarei sale drame, *Constructorul Solness* (1892), s-a născut din acest complex de sentimente, la care s-a mai adăugat apoi şi prezenţa – candidă şi discretă – în viaţa scriitorului a unei tinere pianiste, precum şi cea a exaltatei tinere vieneze cunoscută mai demult. Aceste persoane i-au servit dramaturgului ca modele pentru figura îndrăzneaţă, eliberată de prejudecăţi, plină de prospeţime şi de exaltare, care este Hilda Wangel, tipul norvegienei „moderne”.

Eroul piesei *Constructorul Solness* – cea mai autobiografică dintre operele lui Ibsen de până acum – începe seria ultimelor patru drame care vor avea un pronunţat caracter de confesiune intimă. Fără a nesocoti condiţiile construcţiei dramatice bine articulate şi exigenţele scenei, şi fără a deroga de la principiile observaţiei şi veridicităţii,

aceste piese (pe care publicul le-a primit cu o nedumerire respectuoasă, dar totală) vor lăsa totuşi să se întrevadă în primul rând aluzii la viaţa spirituală şi la opera autorului, privite de el retrospectiv. Şi toate cele patru piese vor fi străbătute de timbrul elegiac al artistului care, apropiindu-se de capătul unui drum zbuciumat, lung şi greu, reflectează asupra drumului parcurs cu o conştiinţă melancolică, dacă nu a unei înfrângeri, măcar a ratării, cel puţin parţiale, a vieţii sale personale.

Acest sens al sacrificiului dureros străbate şi drama *Micul Eyolf* (1894). Totul în viaţa celor doi părinţi, Allmers şi Rita, n-a fost decât o iluzie: şi vanitatea tatălui de a scrie o mare operă despre „Responsabilitatea umană", şi ambiţia de a se consacra educaţiei lui Eyolf, şi suferinţa pricinuită de pierderea copilului, şi căsnicia, şi sentimentul matern, până când tragica moarte a micului Eyolf (urmată de lungile discuţii dintre soţi, scene dintre cele mai puternice din tot teatrul ibsenian) va opera în sufletul lor – prin resemnare şi obsesia amintirilor – purificarea. Un ilustru comparatist italian remarca: „Alături de Kierkegaard şi de Nietzsche, Ibsen proclamă şi el înalta virtute educatoare a durerii".[40] *Micul Eyolf* confirmă perfect justeţea acestei observaţii.

O profundă melancolie învăluie şi *John Gabriel Borkman* (1896). Fostul director de bancă, întors din detenţiunea la care fusese condamnat în urma unei afaceri soldate dezastruos (dar întreprinsă cu cele mai bune intenţii), duce o viaţă de sumbră recluziune, împovărat de sentimentul ratării totale. Marea sa vină însă – i-o arată Ella, sora soţiei lui, pe care Borkman o iubise în tinereţe – a fost aceea de a-şi fi sacrificat iubirea pentru interes, sacrificând astfel şi pe alţii. Personajul principal semnifică drama ambiguităţii omului nedecis,

---

[40] *Arturo Farinelli,* La tragedia di Ibsen. Zanichelli, Bologna, 1923, p. 44.

cu dubla sa natură – de interesat meschin („John") şi de candid idealist („Gabriel"). Mai mult decât atât: abordând un subiect şi creând un personaj luat din realitatea epocii cu frecventele scandaluri din lumea financiarilor, Ibsen a realizat „un admirabil studiu al orgoliului" (cum spunea un critic), un personaj de factură uneori nietzscheană, care nu ezită să sacrifice existenţa şi onoarea altora pentru interese egoiste. Autorul însuşi îl consideră un Napoleon al finanţelor *„căzut în prima sa bătălie"*. Acţiunea piesei – care se desfăşoară în mai puţin de o noapte – aduce o reală forţă poetică îmbinându-se cu cea mai riguroasă analiză psihologică, o acţiune permanent dominată de o mare intensitate dramatică şi în acelaşi timp de o fugă lirică nu lipsită de grandoare.[41]

În fine, *Când noi, morţii, vom învia* (1900), epilogul dramaturgiei ibseniene (cum singur a numit-o), publicată la vârsta de 72 de ani, este drama regretului pentru o viaţă trăită doar parţial, o dramă ce realizează imaginea suferinţelor artistului care pentru triumful operei sale şi-a sacrificat nu numai propria-i fericire, ci şi fericirea altora, a celor din jurul său. De această ratare a propriei lor vieţi îşi dau seama sculptorul Rubek, şi în primul rând Irina, fostul model al marii sale opere, inspiratoarea care îl iubea în taină, dar pe care sculptorul, complet absorbit de operă, a neglijat-o. După mulţi ani, Irina – stăpânită acum de o stare de demenţă intermitentă, după ce din desperare dusese o viaţă de libertinaj şi care, în nebunia ei, se crede moartă (pentru că, în fond, n-a „trăit" cu adevărat niciodată) – apare în casa lui Rubek. Cei doi înţeleg abia acum că pentru un artist preocuparea faţă de operă nu trebuie să înlocuiască trăirea vieţii; altminteri, *„când noi, morţii, vom învia, vom vedea că n-am trăit niciodată"*. Cu desperarea acestei conştiinţe, ei vor să reînceapă viaţa.

---

[41] *German Gomez de la Mata,* op. cit., p. 122.

Prea târziu însă: când pornesc împreună să urce înspre culmi, o avalanşă îi prăbuşeşte definitiv în prăpastia morţii.

*

În timp ce lucra la *Când noi, morţii, vom învia*, viaţa încărcată de glorie a marelui scriitor atingea punctul apoteozei: un strălucit banchet cu ocazia împlinirii vârstei de şaptezeci de ani, o călătorie la Copenhaga, festivităţi în cinstea sa, un spectacol de gală cu *Brand*, regele îi conferă Marea Cruce a Ordinului Danez, apoi o călătorie în Suedia, unde celălalt rege îl decorează cu Marea Cruce a Ordinului Steaua Nordului; în Germania şi Danemarca apar colecţii ale operelor sale complete. La Christiania se inaugurează noua şi impunătoarea construcţie a Teatrului Naţional, care avea înscris pe fronton numele său; în faţă, statuia sa în bronz, alături de a lui Bjørnson; în sală, oficialităţile, regele şi, în loja împodobită cu ghirlande de trandafiri, cele două glorii naţionale, ovaţionate îndelung: Ibsen şi Bjørnson… Dincolo de onorurile oficiale însă, în adâncurile cele mai intime ale fiinţei lui, Henrik Ibsen trăia drama lui Rubek.

În decembrie 1899 apare ultima operă a lui Ibsen – a douăzeci şi cincea piesă. Se împlineau exact cincizeci de ani de la apariţia celei dintâi – *Catilina.*

Se gândeşte la o nouă piesă. Dar un atac de apoplexie îi paralizează parţial mâna dreaptă. Se retrage într-o vilă pe o insulă din apropiere unde, în vară, primeşte vizita unui tânăr român, student în Germania.[42] În anul următor, un al doilea atac îl

---

[42] *C. Hoissescu*, O convorbire cu Ibsen. În „Ramuri”, XXXVIII, 1942, nr. 8, p. 229–237.

imobilizează definitiv – cinci ani cât va mai trăi.

Se stinge la 23 mai 1906, în vârstă de 78 de ani. I se fac grandioase funeralii naţionale, iar în faţa mormântului, cuvântul de adio îl rosteşte pastorul Christopher Brunn, vechiul prieten al scriitorului din timpul şederii sale la Roma, cel care îi servise ca model pentru cel mai iubit personaj al său, pentru Brand…

*

Încă în timpul vieţii marelui dramaturg, teatrul lui Henrik Ibsen a însemnat pentru contemporani şocul unei puternice originalităţi. Într-adevăr, pentru publicul european din ultimul sfert al secolului trecut, acest teatru a constituit – alături de romanul rus – cea mai originală revelaţie literară.

Ceea ce în acelaşi timp a entuziasmat şi a scandalizat, a fost nu atât noutatea, cât gravitatea problematicii morale şi sociale dezbătute. Am văzut că Ibsen n-a fost un „ideolog” cu o gândire profundă, consecventă şi clară. În schimb a fost un mare reformator al teatrului. Prin concepţia şi tehnica sa dramatică nouă, Ibsen a devenit fondatorul teatrului modern.

Teatrul său este prin excelenţă un teatru „de idei”. Nu o literatură „cu teză”: Ibsen insistă des în corespondenţa sa asupra acestui lucru, respingând foarte categoric acest calificativ. De pildă, într-o scrisoare din 1896 adresată lui Brandes: *„Lui Alexandre Dumas nu-i datorez absolut nimic în privinţa formei dramatice, în afară de faptul că am învăţat din piesele sale cum să evit diferite greşeli condamnabile de care el se face vinovat adeseori*”. Ibsen nu intenţionează să facă din piesele sale – cum făcea Dumas-fiul – construcţii ostentativ didacticiste. În teatrul „cu teză” intenţia didacticistă *precede* invenţia faptelor, determină forţat şi artificial combinarea lor, creează scheme, nu personaje vii.

În schimb, teatrul „de idei" vehiculează o concepţie vie, care *succede* unor fapte ce-şi au viaţa lor artistică proprie, degajându-se spontan şi firesc din aceste fapte, ca o enunţare mai explicită a lor, ca o naturală prelungire şi repercutare pe plan intelectual a unui material de viaţă autentic şi concret. În teatrul „cu teză", subiectul este construit conform finalităţii tezei; în teatrul „de idei", cristalizările conceptuale cresc organic din subiect. Literatura „cu teză" rămâne o predică, autoritară şi dogmatică, – în timp ce literatura „de idei", înainte de a ţine să facă afirmaţii, pune întrebări asupra cărora te invită, te obligă să reflectezi, lăsându-ţi însă libertatea răspunsului, cel mult sugerându-ţi-l. *„Eu nu fac decât să pun întrebări, misiunea mea nu este de a răspunde"*[43] declară categoric Ibsen. Teatrul „de idei" al lui Ibsen prezintă în personajele sale – oameni care nu doar „discută", ci *trăiesc* pasional problemele vieţii lor – nişte conştiinţe. *„Niciunul dintre personajele sale principale nu este o fiinţă comună; chiar dacă zugrăveşte scene din viaţa unei clase mijlocii, fiinţele care populează aceste scene nu aparţin unei umanităţi mijlocii"*.[44] Acest teatru „de idei", apoi, se adresează mai degrabă unei conştiinţe aplicate sau invitate acum spre meditaţie şi teoretizare, decât unei receptări pur şi simplu sentimentale din partea cititorului sau spectatorului.

Spre deosebire de teatrul de intrigă – net dominant pe scenele timpului – Ibsen creează personaje permanent preocupate de relaţia, de dezacordul existent între viaţa lor socială şi viaţa lor interioară. Problema responsabilităţii morale stă pe primul plan, încât conflictul dramatic se declară în conştiinţă şi se consumă mai mult pe planul conştiinţei decât într-o acţiune exterioară, care este extrem de

---

[43] Apud G. *Brandes*, Das Ibsen-Buch, p. 224.

[44] *Allardyce Nicoll,* World Drama from Aeschylus to Anouilh, G.G. Harrap and Comp., London, 1959, p. 545.

redusă, sau chiar – ca în *Rosmersholm* – lipseşte aproape total. În schimb, centrul de interes al piesei rezidă în dezbaterea morală, concretizată în forma discuţiei. „Deznodământul" ultimului act din piesa clasică s-a transformat la Ibsen în discuţia de mare tensiune care revelează dramatismul situaţiei morale a unei conştiinţe. Acţiunea unei piese ibseniene este într-atât de pătrunsă permanent şi intim de elementul discuţiei, încât în mod practic „o asimilează".[45] Concepţia dramatică a lui Ibsen, deci, a răsturnat o prejudecată care domnea până la el în teatru: anume, se credea că o piesă este cu atât mai bună, cu cât prezintă o gradaţie mai savantă a elementelor de „surpriză" spre a crea o situaţie mai neobişnuită. Ibsen a demonstrat că, dimpotrivă, cu cât situaţia este mai obişnuită, cu atât piesa este mai interesantă – cu condiţia ca această situaţie să fie trecută printr-o conştiinţă. Numai această conştiinţă poate da un sens dramatic unei situaţii, iar nu accidentele exterioare, care sunt doar anecdotice, adică senzaţionale, impresionante, provocatoare, interesante, ciudate – dar nu propriu-zis dramatice. La Ibsen, teatrul devine arta de a construi o situaţie dramatică nu prin intervenţia externă a unor accidente mai mult sau mai puţin fortuite („catastrofa" din finalul unei piese ibseniene nu este niciodată rezultatul unui accident exterior, ci este totdeauna o prăbuşire, o înfrângere, o catastrofă *morală*), ci prin trecerea ei prin filtrul grav al unei conştiinţe animate de anumite idealuri.

Cum realizează Ibsen, în mod practic, acest mod nou şi mai profund de explorare a caracterelor?

Teatrul „de idei", în formula ibseniană, nu înseamnă deloc o construcţie teoretică, abstractă, discursivă. Într-o scrisoare din 1890 dramaturgul îşi mărturisea preocuparea sa de totdeauna, de *„a*

---

[45] *B. Shaw,* op. cit., pp. 188, 205.

zugrăvi oameni, atmosferă omenească şi destine omeneşti pe baza unor relaţii sociale reale şi a anumitor intuiţii sociale". Subiectele, caracterele şi conflictele din piesele sale, scriitorul le-a întâlnit în viaţa de toate zilele – în mediul social sau familial, citind cu pasiune rubrica faptelor diverse din ziare, sau scrutând ceasuri întregi oamenii pe stradă, în societate sau la cafenea. În afară de asta, biografii şi contemporanii săi, precum şi Ibsen însuşi, relatează o mulţime de date care indică sursele concrete, materialul real, uman şi faptic, de care s-a servit dramaturgul pentru a-şi construi unele caractere şi situaţii. Într-un anumit fel, cazul Lonei, al Norei, al lui Rosmer, al Heddei etc. au existat realmente. Majoritatea personajelor sale principale (şi nu numai cele principale) au avut drept model persoane reale. Aceste personaje (fie că sunt cele principale, fie că sunt de planul al doilea) sunt investigate de Ibsen cu o atenţie egală. În *Strigoii*, de exemplu, toate personajele sunt *centrale*; toate cele cinci caractere ale piesei sunt atât de minuţios explorate, încât toate devin *prezenţe* scenice consistente, multidimensionale, dotate cu un fond masiv de umanitate.[46]

Acest material uman concret şi viu îi sugerează dramaturgului dintru început un conflict: conflictul dintre existenţa socială a personajului şi existenţa sa morală, văzută de scriitor în perspectiva unor valori morale, a imperativelor voinţei, integrităţii, acţiunii, libertăţii, responsabilităţii şi autenticităţii („*fii tu însuţi!*"). În consecinţă, eroii ibsenieni vor fi fiinţe complexe, originale şi profunde, conştiinţe agitate de întrebări, contradicţii şi revolte etice. Înainte de a acţiona, ei se apleacă asupra lor înşişi, se întreabă, discută, discern, sunt insistent preocupaţi să-şi înţeleagă condiţia

---

[46] *Allan Lewis,* The Contemporary Theatre. Crown Publishers, New York, 1902, p. 36.

umană. Au şi pasiuni, dar au mai mult înclinaţie spre reflecţie. Viaţa în dramele ibseniene nu evoluează pe scenă într-o acţiune agitată, ci spectatorul sau cititorul o percepe în interioritatea, în conştiinţa personajelor. Ca în orice teatru „de idei", personajele teoretizează adesea; dar artistul Ibsen reuşeşte să concentreze atenţia cititorului sau spectatorului nu în primul rând şi în mod preponderent asupra ideilor exprimate, asupra „discuţiei", ci asupra caracterului uman şi a situaţiei morale în care se găsesc cei ce le exprimă şi le personifică: deci, asupra a ceea ce îi realizează şi fundamentează artistic opera. Ceea ce este viu şi autentic artistic în teatrul lui Ibsen nu e pledoaria, ci *cauza* personajului. De aici şi o anumită răceală a teatrului ibsenian, care rezultă atât dintr-o aridă intransigenţă protestantă (ce exclude atitudinea de spontană sentimentalitate), cât şi din caracterul fundamental cerebral al acestei concepţii dramatice.

Procedeul specific ibsenian în construcţia personajului se complică adeseori şi prin practica introspecţiei. *„Brand sunt eu însumi în cele mai bune momente ale mele, după cum autoanaliza mea personală a dat multe trăsături şi lui Peer Gynt"* – mărturisea Ibsen într-o scrisoare din 1870. *„Multe lucruri* (din *Peer Gynt* – n.n.) *sunt inspirate de episoade din tinereţea mea. Propria mea mamă mi-a servit pentru a plăsmui figura Åsei"* Deci: amănunte autobiografice, elanuri care îi sunt sau îi fuseseră proprii, amintiri sau nostalgii, entuziasme sau dezamăgiri, uneori o autoironizare, chiar severă, rezultată în urma unui proces de dedublare a personalităţii (*„poetul este judecătorul său însuşi"*, scria el), iată tot atâtea elemente care intervin adesea în structura unor personaje ibseniene, împrumutându-le accente lirice sau patetic-dramatice. Într-un discurs ţinut studenţilor norvegieni în 1874, dramaturgul constata: *„Nimeni nu poate reprezenta în mod artistic ceva pentru care n-a găsit, într-un anumit grad şi în anumite ceasuri,*

modelul în sine însuşi".[47] Şi într-adevăr: ce sunt toate acele personaje de artişti (Jatgeir, Osvald, Ekdal, Lyngstrand, Solness, Rubek), dacă nu diverse aspecte şi momente ale unor experienţe personale ale autorului lor?

Realismul lui Ibsen, prin urmare, se traduce printr-o formulă complexă. Dramaturgul porneşte de la principiul observaţiei, căruia îi va rămâne fidel toată viaţa. Interesul său pentru pictură – în special pentru peisaj, în care pictorul amator manifesta o siguranţă a liniei, o precizie a detaliului şi o abilitate a compoziţiei – este elocvent: scriitorul era un tip vizual, iar facultatea sa de a „vizualiza" perfect orice scenă a unei piese este totdeauna evidentă.[48] Dar dramaturgul condamna transpunerea brută, naturalistă a realităţii pe scenă, care neglijează funcţia elementului poetic în crearea iluziei scenice. În tinereţea sa romantică, afirma că baza artei este iluzia; la 30 de ani, încă dispreţuia prozaismul piesei sociale a lui Dumas-fiul, preferând graţia, lirismul şi fantezia lui Musset; la apariţia lui *Peer Gynt* îi scria lui Bjørnson: *„Cartea mea e poezie; dacă nu este, ar trebui să fie."* Apoi, după 1869, scriitorul va ţine să-şi sublinieze el însuşi cu satisfacţie succesele pe care le va obţine în piesele sale sub raportul consecvenţei, observaţiei realiste. Deşi, concomitent, vor apărea elemente ce ţin de un alt ordin decât cel al expresiei obiective, directe şi impersonale: funcţia sugestivă a simbolurilor, a naturii, a cadrului de interior, semitonurile elegiace, tonul confidenţial…

Aportul considerabil al lui Henrik Ibsen la dezvoltarea dramaturgiei realiste şi la fundamentarea teatrului modern nu se referă însă atât la practica principiului observaţiei, cât la noutatea

---

[47] Apud *Oskar Walzel,* Henrik Ibsen, Insel Verlag, Leipzig, f.a., p. 35.

[48] *Francis Bull,* Ibsen, the Man and the Dramatist. În „Minnetstilling Henrik Ibsen", Oslo, 1956, p. 22.

tehnicii sale dramatice.

Epoca în care a apărut Ibsen a fost epoca de imensă popularitate europeană a teatrului francez. Acest teatru însă, dominat de linia Scribe-Sardou-Labiche-d'Ennery (şi, teoretizat, susţinut, de criticul Sarcey, care fireşte că nu l-a priceput deloc pe Ibsen) se limitează la virtuozitatea intrigii, cultivând exclusiv curiozitatea şi neprevăzutul, fără să manifeste vreun interes pentru conţinutul substanţial de idei, faţă de adevărul psihologic al personajelor sau de prezentarea critică a moravurilor sociale; înlocuind caracterele prin simple manechine, prin automate perfect reglate – după reţeta unei „pièce bien faite" – propagând morala cea mai vulgară a „poziţiei în societate", a carierismului şi îmbogăţirii. Deci, o formă inferioară de teatru; un teatru „perfect teatral", în sensul în care şi romanul poliţist este „perfect epic". Ca o variantă prea puţin superioară, linia teatrului „cu teză" al lui Dumas-Augier introduce în piesă probleme morale şi sociale, fără însă ca soluţionarea lor să iasă din orizontul prejudecăţilor curente sau să depăşească nivelul mediocru ai mentalităţii şi moralei mic-burgheze.

Ibsen este cel dintâi dramaturg european care dă lovitura de graţie teatrului de intrigă francez. Începând cu *Împărat şi Galilean,* dramaturgul va elimina din teatrul său elementul „intrigă", iar după *Stâlpii societăţii* nu va mai folosi nici tradiţionalul *happy-end.* În construcţia unei piese, principiul fundamental al lui Ibsen (într-un îndepărtat trecut, practicat – după o altă schemă însă – şi de Racine) este acela al concentrării maxime.

Această tendinţă de maximă concentrare se manifestă – începând cu perioada dramelor sale realiste – în reducerea numărului de acte la patru în loc de cinci (cu câteva excepţii), în renunţarea de a mai împărţi piesa în scene (începând cu *Comedia iubirii*), în restrângerea numărului de personaje, în densitatea dialogului şi mai ales în

comprimarea acţiunii. Numai aproximativ o cincime din totalul pieselor ibseniene aduc o acţiune care se desfăşoară într-un spaţiu de timp mai lung; în toate celelalte acţiunea ocupă cel mult patruzeci şi opt de ore. Comprimarea acţiunii, şi prin aceasta senzaţia de mare densitate pe care o procură piesa ibseniană, este obţinută în primul rând prin suprimarea tradiţionalei expoziţiuni dramatice care până acum ocupa primul act în întregime, dramaturgul Ibsen începându-şi în schimb drama cu momentul în care conflictul este deja declarat; în al doilea rând, prin adoptarea tehnicii naraţiunii retrospective.

„Tehnica retrospectivă” – unul dintre procedeele cele mai specific ibseniene, practicat începând cu *Stâlpii societăţii* – porneşte şi se desfăşoară după schema: într-un cadru de familie în care plutesc umbrele întunecate ale unui conflict dramatic încă de pe acum presimţit, doi prieteni sau cunoscuţi vechi se întâlnesc şi încep să vorbească despre trecut – şi din acest punct acţiunea demarează şi va continua să fie pusă în mişcare de însuşi conflictul dintre trecut şi prezent, dintre trecutul şi prezentul personajelor, întâlnirea celor doi prieteni vechi continuând cu investigaţii şi revelaţii care redeschid probleme şi răni nevindecate, situând acţiunea pe drumul unei catastrofe inevitabile.[49] În fond, acest procedeu practicat consecvent de Ibsen este mai mult decât o simplă tehnică dramatică: este „expresia concepţiei sale asupra vieţii, credinţa sa profundă în importanţa trecutului” [50] – a trecutului care acţionează asupra prezentului cu o funcţie de „destin” (motivul destinului însă având întotdeauna la Ibsen o semnificaţie morală). Revelaţia progresivă a

---

[49] *P.F.D. Tennant,* Ibsen’s Dramatic Technique, Bowes and Bowes, Cambridge, 1948, p. 84–92.

[50] *Francis Bull,* op. cit., p. 20.

trecutului personajelor contribuie nu numai la aprofundarea treptată a caracterelor, ci şi la gradarea progresivă a conflictului care conduce spre catastrofa finală. Această catastrofă finală este determinată nu de intervenţia unui agent exterior, ca în teatrul de până acum, ci de un factor moral, de fatalitatea interioară a consecinţei unei greşeli săvârşite în trecut. Din faptul că lasă ca din trecut să reînvie prezentul, Ibsen obţine cea mai puternică tensiune dramatică.[51]

O altă veche convenţie tehnică, păstrată în teatrul de intrigă şi în special de Scribe (de la care, totuşi, Ibsen a învăţat multe la începuturile carierei sale de dramaturg) este vorbirea aparte. Până la un moment, Ibsen o menţine (folosind-o de 25 de ori în *Noaptea Sfântului Ioan*, de 59 de ori în *Doamna Inger* şi de 34 de ori în *Olaf Liljekranz*); apoi deodată – dându-şi seama de caracterul nedramatic al acestui gen de explicaţie sau de comentariu care rupe continuitatea dramei – o părăseşte total, fără a o introduce nici o singură dată în vreuna din următoarele sale douăzeci de piese. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu monologul, cealaltă convenţie tehnică veche care timp de două milenii şi jumătate de teatru s-a dovedit a avea o utilă funcţie de expoziţiune narativă, precum şi (sub formă de monolog reflexiv) de explicitare a situaţiilor şi a reacţiilor personajelor. Faţă de monolog, Ibsen are o rezervă de principiu, ca şi faţă de prolog sau de epilog (rezervă pe care o exprima într-o scrisoare din 1883, adresată unei actriţe norvegiene), în măsura în care monologul poate deveni foarte uşor declamator – *„iar declamaţia nu e artă dramatică”*, preciza ferm scriitorul. Monologul expozitiv îl practică Ibsen pentru ultima oară în *Brand* şi în *Peer Gynt* (de 14, respectiv de 25 de ori), pentru a-l abandona apoi definitiv; va mai folosi numai monologul reflexiv, dar şi pe acesta rar, şi numai în

---

51 *Monty Iacobs,* Ibsens Bühnentechnik. Sibyllen Verlag, Dresden, 1920, p. 47

jumătate din piesele sale următoare.[52]

Propriu tehnicii dramatice ibseniene este şi felul în care sunt tratate finalurile. În dramaturgia dominantă a timpului, era aproape de rigoare *happy-end*-ul – procedeu pe care, începând cu *O casă de păpuşi,* Ibsen îl înlătură în mod consecvent. În cazul finalurilor tragice, acestea erau în general determinate în teatrul vremii de factori externi (asasinate, dueluri etc.) – ceea ce la Ibsen nu intervine decât în trei piese (toate trei scrise în tinereţe: *Sărbătoare la Solhaug, Războinicii din Helgeland* şi *Pretendenţii la coroană*). Finalul tragic ibsenian este o formă de manifestare a unei acţiuni responsabile a personajelor. Uneori, anumite elemente care pe parcurs întreţin tensiunea atmosferei anunţă aproape de la început finalul tragic: în *Hedda Gabler* apar de timpuriu sinistrele pistoale, în *Rosmersholm* obsesia „cailor albi" este permanentă. Dar cel mai caracteristic procedeu ibsenian în acest domeniu al tehnicii dramatice este finalul adeseori neconclusiv. Acesta, din dorinţa scriitorului de a proceda conform vieţii: în realitate, *„viaţa curge continuu şi indiferentă; un conflict se termină şi alte zece încep"* – preciza dramaturgul în timpul convorbirii sale cu studentul român. Mai mult însă decât din motivul conformităţii cu realitatea, aceste finaluri neconclusive – *„cu o fereastră deschisă spre viitor"* – sunt *„mai mult decât o simplă subtilitate tehnică"*, dacă le considerăm în lumina foarte semnificativelor cuvinte ale lui Ibsen: *„Nu fac decât să pun întrebări; misiunea mea nu este de a răspunde".*[53] Ceea ce în fine mai trebuie să precizăm aici în concluzie este faptul că teatrul lui Ibsen nu urmăreşte – în

---

[52] Vezi un tabel statistic al acestor procedee tehnice în *P.F.D. Tennant,* op. cit., p. 110.

[53] *Jan Setterquist,* Ibsen and the Beginnings of Anglo-Irish Drama, Upsala 1951, p. 23.

desfăşurarea unei piese – o catastrofă finală având rol de deznodământ cu efect scenic. La Ibsen, drama de fapt nu se susţine prin efectul final al catastrofei, iar impresia tragică se constituie şi fără concursul momentului final.

Alte procedee proprii tehnicii dramatice ibseniene ţin de însuşi fondul concepţiei scriitorului despre dramă şi personaj.

Drama ibseniană rezultă din ratarea unor idealuri morale, iar nu din iubire, înşelare, ură, ingratitudine, ambiţie, răzbunare sau alte sentimente cu jocul cărora ne obişnuise teatrul de până atunci. Din abil joc de intrigă, teatrul devine „de idei”. Dar ideile pe care le agită sau pe care le personifică eroii ibsenieni devin pasiuni, transfigurate şi vivificate fiind de intensitatea dorinţei, a visului lor. Această aspiraţie continuă spre perfecţionarea morală (a individului, a familiei sau a societăţii) este ceea ce îi face atât de interesanţi pe eroii ibsenieni şi îi salvează de platitudinea existenţei lor mic-burgheze.[54] Dar pentru a realiza asemenea caractere de adevăraţi obsedaţi ai unui ideal, pentru a le crea dimensiuni interioare nebănuite, pentru a traduce mai adecvat, mai amplu şi mai sugestiv rezonanţele umane adânci ale conflictului tragic, ale crizelor morale sau ale prăbuşirilor acestor eroi, dramaturgul recurge adeseori la mijloace de tehnică dramatică cu valenţe lirice.

Astfel este utilizarea a ceea ce am putea numi „paralelismul episoadelor”. Ibsen potenţează efectul dramatic al conflictului dublându-l printr-un episod care, ca un sumbru ecou îndepărtat, reproduce situaţia eroului principal într-o altă tonalitate, de obicei mai tragică. Eroii acestor episoade – Lyngstrand din *Femeia mării*, doctorul Rank din *O casă de păpuşi*, Engstrand din *Strigoii*, bătrânul

---

[54] „Ibsen a fost primul mare dramaturg care a adus pe scenă clasa mijlocie şi a făcut-o demnă de a intra în tragedie.” (*Allan Lewis,* op. cit., p. 37–38.)

Ekdal din *Rața sălbatică*, Brendel din *Rosmersholm* sau Irina din *Când noi, morţii, vom învia* – sunt apariţii aproape fantomatice prin straniul lor, fiinţe condamnate iremediabil, fiecare purtând ca o povară povestea propriului destin încărcată de o tristeţe infinită.

Remarcabile sunt în aceeaşi ordine de idei atenţia şi felul în care Ibsen reconstituie cadrul de desfăşurare a acţiunii – de regulă, unul şi acelaşi de-a lungul întregii piese. În privinţa cadrului, indicaţiile relative la decorul scenic sunt de obicei date de autor cu minuţiozitate – căci de la acest cadru dramaturgul aşteaptă mult. În armonie perfectă cu spiritul şi sensurile piesei, cadrul trebuie să contribuie la determinarea caracterului personajelor şi, de asemenea, să pregătească, să sugereze conflictul dramatic. Storurile lăsate nu îngăduie intrarea luminii în casa consulului Bernik – şi obscuritatea se reproduce simbolic în atmosfera întunecoasă de egoism şi ipocrizie ce învăluie sufletele personajelor din *Stâlpii societăţii*; drama apăsătoare a mamei şi a fiului din *Strigoii* se desfăşoară în timp ce afară plouă tot atât de deprimant; cadrul în care evoluează cei doi eroi din *Rosmersholm* este de un straniu ce contribuie parcă să le anihileze şi mai mult forţele morale; iar drama acelui fanatic al rigorismului etic, Brand, este înfăţişată într-un cadru natural sever, de o austeritate sălbatică, aridă, corespunzătoare caracterului aspru până la inuman al pastorului.

Interesant apoi este şi efectul dramatic pe care-l obţine Ibsen prin crearea unor „personaje invizibile". Tatăl Norei este într-un fel o *prezenţă* în piesă, la fel ca prima soţie a lui Wangel; Alving apare ca responsabil de soarta dramatică a soţiei şi fiului său; Beate Rosmer este în acelaşi timp victima şi cazul de conştiinţă al soţului ei şi al Rebekkăi; iar generalul Gabler – al cărui portret stă permanent sub ochii spectatorului – dă indicaţii atât de concludente asupra caracterului fiicei sale, încât însuşi scriitorul îi păstrează numele de

fată. S-ar putea spune deci că „personajul invizibil” ibsenian are în structura piesei o funcţie triplă: explicitează un caracter sau o situaţie a dramei, rămâne un element ce contribuie la crearea atmosferei, sau este un resort dramatic pentru impulsionarea mersului acţiunii.

Foarte importante efecte de potenţare dramatică a unei situaţii morale sau de amplificare a rezonanţelor umane ale unui caracter obţine Ibsen recurgând la posibilităţile sugestive ale simbolului. Simboluri ca: „biserica de gheaţă” din *Brand* (*Peer Gynt* apoi abundă în simboluri), raţa sălbatică rănită, podul casei bătrânului Ekdal, „strigoii” obsesivi din casa doamnei Alving, „caii albi” de la Rosmersholm, necunoscutul mult aşteptat de Elida, marea care o fascinează pe aceeaşi eroină, „soarele” pe care-l vrea Osvald, „turnul” constructorului Solness – sunt tot atâtea traduceri în imagini sensibile ale unor realităţi morale, traduceri mai largi decât orice enunţare rece, circumscrisă în limitele unor noţiuni abstracte, şi mai comprehensive prin faptul că urmează calea de acces a intuiției. Procedeul simbolului lasă deschise operei orizonturi bogate în înțelesuri. Totuşi, a vorbi de o „dramaturgie simbolistă” (sau măcar de o singură piesă „simbolistă”) a lui Ibsen este o exagerare nepermisă, pentru că înseamnă a neglija datele fundamentale ale creaţiei ibseniene, structura realistă a pieselor sale, consistenţa caracterelor etc., adică tocmai ceea ce lipseşte total adevăratei dramaturgii simboliste (pe care de altminteri n-au realizat-o de fapt decât Maeterlinck şi Yeats).

Funcţii sugestive asemănătoare acordă Ibsen şi laitmotivului. Locuţiuni sau cuvinte isolate, caracterizând stereotip un personaj, o situaţie, o obsesie, un imperativ moral, sunt utilizate de dramaturg în forme diferite. Uneori, personajele repetă cuvinte sau expresii ca sub imperiul unui automatism mental – ceea ce-l introduce şi pe

această cale pe cititor sau spectator în lumea lor sufletească. Alteori, însuşi caracterul simbolic al titlului pieselor (*Stâlpii societăţii, Un duşman al poporului, Strigoii, Raţa sălbatică, Femeia mării, Când noi, morţii, vom învia*) acţionează asupra cititorului ca un motiv conducător în tema piesei. (Un ibsenolog a constatat că în *Stâlpii societăţii* titlul simbolic revine de 15 ori, iar cuvântul „societate" de 52 de ori.) În fine, într-o altă formă, procedeul laitmotivului poate fi perceput şi în subtitlurile *virtuale,* ale pieselor, subtitluri justificate de formulele, caracterizante tematic, repetate mereu în aceste piese. Într-adevăr, dramaturgul şi-ar fi putut subintitula piesele: *Brand sau „Totul ori nimic"; Peer Gynt sau „A fi tu însuţi"; Împărat şi Galilean, sau „A treia împărăţie"; Raţa sălbatică sau „Cerinţa ideală"; Femeia mării sau „Voinţa liberă"; Constructorul Solness, sau „Turnuri pentru oameni"*.[55]

Şi fireşte că subtilitatea marelui artist nu se opreşte aici; ar trebui să mai vorbim despre dialog, despre cuvintele cu dublu sens sau cu conţinut aluziv, despre clarobscurul şi semitonurile stilului său… Aspectele artei ibseniene sunt, practic, inepuizabile. Fapt este că – prin ideologia, prin concepţia sau prin tehnica sa dramatică – Ibsen a exercitat o influenţă considerabilă asupra teatrului european şi american de mai târziu şi chiar din timpul său.[56] Hauptmann şi chiar

---

[55] *Monty Iacobs,* op. cit., p. 186–187.

[56] Şi, desigur, nu numai asupra teatrului. În acest sens, R.M. Albérès remarcă unul din sensurile receptării de către public a operei ibseniene, începând din jurul anului 1900: „Încetul cu încetul, sub carapacea ideologică a dramaturgului norvegian, printre simboluri, se ghiceau personaje iraţionale, posedate de forţe obscure, şi mai ales un cânt tragic continuu asupra temei incoerenţei şi misterului existenţei, un freamăt aproape kierkegaardian". Şi criticul menţionează variantele acestui sentiment în operele scriitorilor nordici – Knut Hamsun, Strindberg, Jacobsen, Pontoppidan, Herman Bang şi până la Hjalmar Bergman sau Pär Lagerkvist, Cf. L'Aventure intellectuelle du XX-e siècle, 3-ème éd. Albin Michel, Paris, 1963, p. 35–36.

Strindberg, Cehov şi Maeterlinck, Gorki şi Shaw, Pirandello şi O'Neill, cu toţii îi sunt – într-o măsură mai mare sau mai mică – debitori.

„De la el a pornit în întreaga Europă noua dramă, cu nuanţe şi subiecte contemporane. Fără Ibsen nu ar exista Shaw din *Candida,* nici Pinero din *Casa în ordine*, nici Sudermann din *Magda,* nici Hauptmann din *Suflete stinghere*, nici Strindberg din *Tatăl* (…) Cehov a adoptat forma sa şi a disecat-o până la ultima limită. Fără Ibsen nu ar exista mare lucru din Andreev, nu ar exista nimic din Curel (…) Fără eroii lui Ibsen nu ar exista *Gloria* şi *Gioconda* lui d'Annunzio. Fără *Când noi, morţii, vom învia* nu ar exista *Diana şi Tuda* de Pirandello (…) Răzvrătirea femeilor lui Ibsen a devenit neliniştea femeilor lui Bataille (…) iar Nora s-a resemnat să devină protagonista comediilor lui Géraldy…"[57] Un cunoscut istoric al teatrului modern constată[58] că „toţi dramaturgii englezi serioşi" sunt tributari lui Ibsen, că dramaturgii existenţialişti francezi, cu Sartre în frunte, „se adapă din ibsenism, căruia îi adaugă o licoare metafizică" – „iar în America nu pot găsi decât trei dramaturgi activi" care să fie total în afara influenţei ibseniene.

*

Drumul pe care l-a parcurs de la începuturile sale teatrul lui Ibsen[59] în diferite ţări europene este interesant de urmărit atât

---

[57] *Silvio d'Amico,* Storia del teatro drammatico, vol. III. Quarta edizione. Garzanti, Milano, 1958, p. 235–236.

[58] *John Gasner,* The Theatre in our Times, Third Printing, Crown Publishers, New York, 1960, p. 105.

[59] Vezi *José Ares Montes,* în *Enciclopedia dello spettacolo*, vol. VI. Le Maschere, Roma, 1959, pp. 471–475.

pentru înţelegerea atmosferei teatrale a timpului, cât şi pentru sublinierea influenţei pe care a exercitat-o.

În Franţa, primii care popularizează dramaturgia ibseniană – prin articole publicate încă din 1856 – sunt scriitorii naturalişti. Émile Zola susţine ferm reprezentarea *Strigoilor* la *Teatrul Liber* (1890) condus de Antoine, unde se reprezintă şi *Raţa sălbatică* (1891). O interpretare total diferită de cea a stilului naturalist o dă pieselor ibseniene linia simbolistă reprezentată de Lugné-Poë care, la *Thèâtre de l'Oeuvre,* montează în patru ani (1893–1897) nu mai puţin de nouă piese (*Rosmersholm*, *Un duşman al poporului*, *Constructorul Solness*, *Micul Eyolf*, *Brand, Stâlpii societăţii*, *Peer Gynt, Comedia iubirii* şi *J.G. Borkman*), iar mai târziu alte trei, lansate între 1891 şi 1894 de alte teatre (*Hedda Gabler, Femeia mării, O casă de păpuşi*). Lugné-Poë a fost entuziastul propagator al lui Ibsen şi în alte ţări, turneele lui ajungând până în ţările scandinave. Iar pe linia traducerilor, rolul important l-a avut M. Prozor, precum şi monumentala ediţie critică de *Opere complete* a lui P.G. La Chesnais, în 16 volume masive.

În Germania, teatrul lui Ibsen a contribuit la o degajare a scenei germane de afluenţa unei dramaturgii clasicizante şi patriotarde. Dramaturgi importanţi (L. Fulda, A. Holz şi mai ales G. Hauptmann) au fost influenţaţi de el – dar şi orientarea realistă a dramaturgului norvegian a primit un impuls din partea teatrului din Meiningen, primul teatru german care în 1876 i-a reprezentat *Pretendenţii la coroană.* Au urmat *Războinicii din Helgeland* şi, în 1886, *Strigoii,* piesă considerată subversivă de cenzura imperială, care a pus în repetate rânduri obstacole serioase pătrunderii teatrului ibsenian în Germania. Unei noi reprezentaţii a *Strigoilor* (1887), triumfale, i-a urmat constituirea a două „asociaţii ibseniene", la Berlin şi Leipzig. *Freie Bühne* – echivalentul german al teatrului lui Antoine – şi-a inaugurat activitatea (1889) cu această piesă. Succesul dramaturgiei

ibseniene a fost asigurat în special de regizorul O. Brahm – succes constant până în jurul anului 1920, când moda expresionismului îşi îndreaptă preferinţele spre teatrul lui Strindberg.

În Rusia, prima reprezentaţie ibseniană a avut-o *O casă de păpuşi* (1883), după care piesele dramaturgului norvegian devin populare datorită mai ales *Teatrului de Artă* din Moscova, unde între 1899 şi 1912 se montează *Hedda Gabler, Un duşman al poporului, Când noi, morţii, vom învia, Raţa sălbatică, Strigoii, Brand, Rosmersholm,* şi *Peer Gynt.* Dacă până la revoluţia din 1905 sunt interpretate aici în sens realist chiar şi *Rosmersholm* sau *Raţa sălbatică,* în schimb, după înfrângerea acestei revoluţii, dramaturgia ibseniană este valorificată liric, simbolist, după schema lui Maeterlinck – ca în punerea în scenă a *Heddei Gabler* de către Mayerhold (1906) sau a dramei *Rosmersholm* de către Vahtangov (1918). Asupra dramaturgiei ruse, Ibsen n-a avut o influenţă remarcabilă – în afara dramelor lirice ale lui Blok şi, desigur, Cehov.

În Anglia, pătrunderea şi succesul teatrului ibsenian au venit mai târziu decât în alte ţări europene. În 1880 *Stâlpii societăţii* n-are succes. Între 1889 şi 1897 teatrele londoneze joacă nouă piese de Ibsen (între care *Un duşman al poporului,* tradusă de una dintre fiicele lui Marx). În faţa unei dramaturgii care afirma că viaţa orăşelelor de provincie e fondată – la fel ca şi căsătoria – pe ipocrizie şi minciună, şi care deci lovea în ideile cele mai scumpe puritanei Anglii victoriene, prima reacţie a publicului nu putea fi decât de condamnare. Nu e mai puţin adevărat însă că influenţa lui Ibsen asupra dramaturgiei anglo-irlandeze a fost considerabilă.[60]

În Statele Unite ale Americii, prima reprezentaţie ibseniană (*O*

---

[60] Cf. *Jan Setterquist,* op. cit.; *R. Huber,* Ibsens Bedeutung für das englische Drama. Marburg, 1919.

casă de păpuşi, 1883) n-a avut succes nici chiar în urma modificării finalului, făcută pentru a nu jigni morala puritană. Dar la sfârşitul secolului trecut şi în primul deceniu al secolului nostru, actori americani şi englezi de prim rang joacă aici aproape tot ce este valoros în repertoriul ibsenian. Influenţa dramaturgului este evidentă, de pildă, la Arthur Miller (*Toţi fiii mei, Moartea unui comis-voiajor* etc.) care face şi o adaptare după *Un duşman al poporului* (1950).

În Italia, popularitatea lui Ibsen este legată de spectacolele Eleonorei Duse – cea mai fidelă interpretă a acestui scriitor – începând cu *O casă de păpuşi,* în 1891 (primul spectacol italian cu o piesă de Ibsen), continuând cu *Hedda Gabler, Femeia mării, Strigoii* sau cu *Rosmersholm,* cu decorurile şi punerea în scenă a lui Gordon Craig (1905). Al doilea strălucit popularizator ibsenian a fost Ermete Zacconi; de altfel, toţi marii actori italieni au creat roluri ibseniene memorabile – pentru ca azi această dramaturgie să continue a sta în atenţia celor mai de seamă regizori, ca G. Strehler, L. Squarzina sau O. Spadaro.

În Spania, Ibsen n-a fost niciodată popular şi nici azi nu este jucat decât foarte rar. Totuşi, primele reprezentaţii ibseniene au început încă din 1893 la Barcelona (cu *Un duşman al poporului*) şi din 1896 la Madrid, cu aceeaşi piesă; dar în timp ce catalanii le-au întâmpinat favorabil, în faţa publicului madrilen n-au avut un succes real şi durabil. Scriitorii catalani au suferit evidente influenţe ibseniene; dintre dramaturgii castilieni, asemenea influenţe sunt vizibile la José Echegaray şi Jacinto Benavente.

*

Strălucita carieră a lui Ibsen în România îşi aşteaptă încă

cercetătorul. Acesta, parcurgând sutele de articole răspândite timp de aproape trei sferturi de veac prin majoritatea revistelor timpului, va trebui să analizeze amploarea ecoului pe care l-a avut scriitorul nordic în sânul publicului nostru spectator şi cititor, să interpreteze variaţiile şi modurile în care a fost primit, să sesizeze sensurile dezbaterilor (în principiu aproape totdeauna favorabile dramaturgului) asupra teatrului său şi, în sfârşit – întreprindere mai dificilă, dar nu mai puţin interesantă – să încerce a descifra influenţele exercitate de acest titan al teatrului modern asupra dramaturgiei moderne româneşti – de la expresia ei mai modestă (Sofia Nădejde, H. Lecca, Ronetti Roman) până la cea mai înaltă, reprezentată de Camil Petrescu.

Prima traducere, după cât ştim, din opera lui ibsen datează din 1891 – *Un duşman al poporului*, pe care ulterior traducătorul, S.I. Grossman, a localizat-o sub titlul *Doctorul Sălceanu,* după cum atestă ieşeanul I.N. Roman. De altfel, foarte probabil că Iaşul a fost centrul cultural prin care a pătruns mai întâi Ibsen la noi (deşi publicaţiile din Ardeal, unde Ibsen putea fi cunoscut prin intermediul celor din Germania, trebuie să fi informat mai demult), iar criticii care aveau legături strânse cu cercurile socialiste (I.N. Roman în *Drapelul*, 1891; Em. D. Fagure în *Evenimentul,* 1893; C. Dobrogeanu-Gherea în *Evenimentul literar*, 1894 etc.) caută prin articolele lor să familiarizeze publicul cu opera dramaturgului scandinav şi cu sensul criticii lui sociale.

Totuşi, despre o „familiarizare" a publicului nu se poate vorbi propriu-zis decât din momentul apariţiei traducerilor sau a reprezentării pieselor respective.

Traducerea lui Grossman din 1891 e publicată abia în 1895. Este anul în care Ibsen apare pentru prima dată pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti (cu *Rosmersholm,* în traducerea lui Virgiliu

Popescu, publicată în anul următor în *Convorbiri literare*), anul în care articolele despre Ibsen se înmulțesc (de exemplu în *Adevărul, Epoca, Românul* etc.); anul în care, alături de *Un duşman al poporului,* mai apar *Nora* (în revista *Vatra,* tradusă de B. Marian), *Stâlpii societății* (de acelaşi traducător, apărută în 1895(?) la Craiova, în acelaşi volum cu precedenta), *Liga tinerimii* (Craiova, tradusă de I. Hussar) şi *Micul Eyolf.* Într-un singur an, deci, publicul nostru ia contact cu şase opere ibseniene!

Drama *Micul Eyolf, „tradusă cu învoirea autorului de Titu Maiorescu"* (Buc. 1895, publicată în acelaşi an în *Convorbiri literare*), apare doar la o lună după ce piesa fusese jucată în premieră în Germania.

După *Rosmersholm*, în următoarele două stagiuni se joacă întâi *Strigoiul* (*Strigoii*), apoi în cealaltă stagiune *Stâlpii statului* (localizarea lui H. Lecca după *Stâlpii societății*) – drame puse în scenă de marele admirator al teatrului ibsenian Paul Gusty, şi în care rolurile sunt deţinute de cei mai mari actori ai Naţionalului, ca Aristide Demetriad, C.I. Nottara, Iancu Brezeanu, Petre Velescu sau Aristizza Romanescu, după cum şi mai târziu Ibsen îşi va găsi interpreţi printre cei mai de seamă actori ai scenelor noastre.

Apoi, timp de 14 ani, Ibsen lipseşte de pe afişele „Naţionalului" din Capitală (fără să fi lipsit însă de pe cele ale teatrelor din Iaşi şi Craiova). Pentru a-l relua, direcţia teatrului va aştepta ca „Théâtre de l'Oeuvre" din Paris, în turneu la Bucureşti cu actori ca Suzanne Desprès şi Lugné-Poë, să joace *Constructorul Solness* (în aprilie 1909), iar în octombrie 1911 *Nora* şi *Hedda Gabler.*

Într-adevăr, în aceeaşi stagiune se joacă *Stâlpii societății,* iar în următoarea *Un duşman al poporului* (ambele în traduceri noi, prima a lui I. Gorun, iar a doua a ferventului traducător şi interpret ibsenian Petre Sturdza). După o pauză de şase ani, apar succesiv pe această scenă: *J.G. Borkman* (1918–19 şi 1947–48), *Raţa sălbatică* (1919–21 şi

1927–28), *Nora* (1921–22, 1928–33), *Hedda Gabler* (1922–23 şi 1945–46), *Rosmersholm* (1923–24), *Femeia mării* (1928–29), *Liga tinerimii* (1932–33), *Un duşman al poporului* (1936–38) şi *Strigoii* (1943–45). În total deci, nouă drame, şi cele mai valoroase, la care „Teatrul popular” adaugă *Micul Eyolf* (1925–26), sub direcţia de scenă a lui Victor Ion Popa, iar „Teatrul Marioara Voiculescu”, *Peer Gynt* (1924–25).

Teatrul Naţional din Cluj joacă de asemenea, începând din 1923, un număr de şapte drame (*Un duşman al poporului*, *Strigoii*, *Nora*, *Raţa sălbatică, Hedda Gabler* şi două pe care „Naţionalul” din Bucureşti nu le jucase: *Micul Eyolf şi Constructorul Solness.* Desigur că nici alte teatre din provincie (şi în primul rând cel din Iaşi şi cel din Craiova) nu vor fi omis din repertoriile lor numele dramaturgului norvegian.

*

Între timp, publicul cititor continuă să ia contact cu acest teatru prin noile traduceri.

După *Micul Eyolf* apare după zece ani, tocmai la Piatra Neamţ, *Ioan Gavril Borkman.*[61] Doi ani mai târziu apare *Un duşman al poporului,* în noua versiune a lui P. Sturdza, iar la Lugoj, singura dintre piesele din prima fază de creaţie a dramaturgului traduse la noi, *Războinicii din Helgeland*, sub titlul *Expediţiune nordică*, în versiunea lui I. Popovici-Bănăţeanul. În 1909 apar *Nora* (tradusă de O. Feld) şi *Ziua învierii* (*Când noi, morţii, vom învia*), în prefaţa căreia traducătorii Ilarie Chendi şi C. Sandu precizează: „*Traducerea de faţă a*

---

[61] Traducerea este din 1898, cum mărturiseşte traducătorul, Valeriu Hulubei, în „Lămurire”; P. Neamţ, ed. II, 1905, col. *Autori celebri.* Pe copertă, printre volumele apărute la acea dată, figurează şi *Hedda Gabler*.

fost făcută de noi la 1901, la câteva săptămâni după apariţia ediţiei germane. Am publicat-o mai întâi în revista «Familia»". În anul următor apare *Constructorul Solness,* traducere însoţită de un studiu critic de I. Giurculescu.

Nu vom mai înşira aici toate traducerile care au urmat de atunci şi până la cele mai recente. Vom reţine doar câteva momente din drumul lui Ibsen în România. De pildă: traducerile lui D.N. Ciotori direct din limba norvegiană (*Rosmersholm*, 1916; *John Gabriel Borkman,* 1918, *Nora* sau momentul din 1918, al remarcabilei traduceri a lui *Brand* semnată de Mihail Negru şi H. Steinberg; sau traducerile Laurei Dragomirescu (*Raţa sălbatică*, *Hedda Gabler*, *Femeia mării, Rosmersholm* 1921–23; ori *Peer Gynt* în versiunea poetului Adrian Maniu (1925?); sau importantul moment al traducerilor din poeziile lui Ibsen.

Poetul Ibsen pare a fi fost revelat publicului nostru mai întâi de St. O. Iosif şi D. Anghel. Volumul lor de *Poezii de Henrik Ibsen* apare în 1906, deşi, după cum specifică ei, *„traducerile de faţă au văzut în parte lumina zilei în* Semănătorul". De fapt, două dintre ele le-am găsit publicate şi în *Convorbiri literare* (1903). Culegerea întruneşte un număr de 11 poeme dintre cele mai cunoscute (printre care *În nemărginire*, *Albatrosul*, *În Alpi* şi amplul poem *Terje Vigen*) într-o realizare artistică absolut demnă de autorii *Legendei funigeilor.*

Câţiva ani mai târziu, M. Negru prezintă un volum mai masiv de *Poezii complete* (1918) – în realitate, nici jumătate din poeziile lui Ibsen; între altele, lipsesc aici bucăţi ca *Ungariei*, *Ridicaţi-vă, scandinavi* sau *Poeţilor Norvegiei*, fără de care imaginea poetului rămâne incompletă. Totuşi, prin chiar faptul că poetul ambiţionează mărturisit o traducere literală (evident, după versiunea germană), volumul îşi păstrează semnificaţia şi o valoare documentară incontestabilă.

*

Eforturile scenei şi ale traducătorilor de a-l face cât mai larg cunoscut pe Ibsen la noi au fost permanent susţinute de eforturile publicisticii. În ziarele şi în revistele din Capitală şi din provincie au continuat să apară sute de studii, articole, polemici, recenzii, cronici, note despre spectacolele sau cărţile lui Ibsen.

În acest sens, un moment deosebit de important îl marchează studiul de mare amploare asupra lui Ibsen publicat în mai multe numere consecutive din *Familia*, încă din anul 1897 – primul studiu serios. Ibsen atrage tot mai mult atenţia criticii. Prin ziare şi reviste sunt discutate cărţile şi spectacolele ibseniene, sunt recenzate chiar şi lucrări ale criticilor străini asupra lui Ibsen, se fac comunicări urmate de discuţii până şi în cadrul Universităţii, se ţin conferinţe publice, apar studii în broşuri şi volume.[62]

În 1906, la moartea dramaturgului, revistele (*Viaţa Românească*, *Viaţa Nouă* etc. îi consacră numeroase articole. De remarcat că încă în timpul vieţii scriitorului, publicul românesc avea traduse opt din dramele lui.

Dar momentul culminant al carierei lui Ibsen în România este anul 1928, când lumea întreagă a sărbătorit centenarul naşterii marelui dramaturg.

Apar acum la noi broşuri şi numere festive de reviste, au loc conferinţe şi comemorări. Presa ţine să informeze publicul despre sărbătorirea acestui eveniment în articole cu titluri ca acestea:

---

[62] N. Zaharia, H.I. Buc., 1907; M. Negru, H.I. Buc., 1920 etc. Alte broşuri semnate de G. Marinescu, R. Teodorescu, N.N. Creţu, Gh. Adamescu etc. vor apărea în 1928, cu prilejul centenarului naşterii scriitorului.

Comemorarea lui Ibsen la Teatrul Naţional, Cum s-au desfăşurat serbările pentru comemorarea centenarului lui Ibsen, Festivităţile de la Oslo şi Bergen, Comemorarea lui Ibsen la Londra, Comemorarea centenarului lui Ibsen în Europa. Scriitorii şi criticii omagiază memoria dramaturgului. Apar numeroase articole semnate de nume ca: Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Tudor Vianu, G. Călinescu, Mihail Halea, Ion Marin Sadoveanu, Victor Eftimiu, Petru Comarnescu şi alţii. Se organizează un ciclu de conferinţe publice consacrate pieselor *Rosmersholm, Raţa sălbatică, Hedda Gabler, Femeia mării, Împărat şi Galilean* şi *Brand.* Comemorarea centenarului naşterii sale era într-adevăr – după cum releva şi Liviu Rebreanu, conducătorul delegaţiei române la festivităţile de la Oslo – pe măsura popularităţii de care sărbătoritul se bucurase în ţara noastră.

După trei sferturi de secol de prezenţă permanentă şi vie în cultura românească, azi, aniversând şase decenii de la moartea sa, aducem fondatorului teatrului modern acest frumos omagiu: prezenta ediţie, cuprinzând cele mai importante douăsprezece piese ale sale, traduse direct din limba în care le-a scris marele dramaturg norvegian.

OVIDIU DRÂMBA

Pretendenţii la coroană

Piesă istorică în cinci acte

(*1864*)

În româneşte de
H. Grămescu *şi* Maria-Alice Botez

Personajele

HÅKON HÅKONSSØN, rege ales de birkebeineni.
INGA DIN VARTEIG, mama lui.
Jarlul[63] SKULE.
DOAMNA RAGNHILD, soţia jarlului Skule.
SIGRID, sora lui.
MARGRETE, fiica lui.
GUTHORM INGESSØN.
SIGURD RIBBUNG.
NIKOLAS ARNESSØN, episcop de Oslo.
DAGFINN BONDE, comisul lui Håkon.
IVAR BODDE, preotul curţii lui Håkon.
VEGARD VAERADAL, unul dintre căpitanii lui Håkon.
GREGORIUS JONSSØN, boier de ţară.
PÅL FLIDA, boier de ţară.
INGEBJØRG, soţia lui Andres Skjaldarband.
PETER, fiul ei, preot tânăr.
SIRA VILJAM, capelanul de casă al episcopului Nikolas.
MAGISTRUL SIGARD din Brabant, medic.
Scaldul JATGEIR, un islandez.
BÅRD BRATTE, o căpetenie a celor din Trondhjem.
Poporănime şi târgoveţi din Bergen, Oslo şi Nidaros.
Cruciaţi, preoţi, călugări şi călugăriţe.
Oaspeţi, curteni şi doamne.
Războinici etc.

---

[63] *Jarl* – vechi titlu nobiliar în ţările nordice, corespunzător oarecum titlului de *earl* în Anglia.

(*Acţiunea se petrece în prima jumătate a veacului al treisprezecelea.*)

Actul I

(Cimitirul creştin din Bergen. În fund, se află biserica, cu înaltu-i portal către spectatori. În stânga, în prim-plan stau Håkon Håkonssøn, Dagfinn Bonde, Vegard Vaeradal, Ivar Bodde şi alţi boieri de ţară şi căpitani. În faţa lor sunt jarlul Skule, Gregorius Jonssøn, Pål Flida şi alţi oameni ai jarlului. Mai încolo, în fund, de aceeaşi parte, se vede Sigurd Ribbung cu suita lui, şi în spatele lor Guthorm Ingessøn cu mai mulţi căpitani. Intrarea bisericii e străjuită de oşteni; norodul împânzeşte întregul cimitir; mulţi s-au căţărat prin pomi şi pe zidurile bisericii; toţi par cuprinşi de nelinişte, în aşteptarea celor ce se vor petrece. Clopotele din toate clopotniţele răsună din zări în zări.)

JARLUL SKULE (*cu voce şoptită, neliniştit, către Gregorius Jonssøn*) Ce întârzie atâta înăuntru?

GREGORIUS JONSSØN Sst! Începe liturghia.

(*Din biserică răzbat cântările.*)

CORUL DE CĂLUGĂRI ŞI CĂLUGĂRIŢE *Domine coeli*[64].. etc… etc.

(*În timpul cântării, uşa bisericii se deschide dinlăuntru; în pridvor apare episcopul Nikolas înconjurat de preoţi şi de diaconi.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*iese în prag şi, cu cârja ridicată, vesteşte*) În clipa aceasta Inga din Varteig trece proba fierului înroşit ca să dovedească dreptul lui Håkon de pretendent la tron!

(*Uşile bisericii se închid din nou; înăuntru, cântarea răsună mai departe.*)

GREGORIUS JONSSØN (*în şoaptă, către jarl*) Roagă-te sfântului

---

64 Dumnezeule al cerului… (l. lat.)

rege Olav, pentru ceea ce este drept.

JARLUL SKULE (*respingând prompt ideea*) Acuma nu. Acu-i mai potrivit să nu-i mai pomenim de mine.

IVAR BODDE (*apucându-l pe Håkon de braţ*) Roagă-te Domnului Dumnezeului tău, Håkon Håkonssøn.

HÅKON Nu! Eu nu mă îndoiesc de el.

(*Cântarea din biserică răsună mai puternic; toţi se descoperă, mulţi cad în genunchi şi se roagă.*)

GREGORIUS JONSSØN (*către jarl*) E o clipă mare pentru tine şi pentru mulţi.

JARLUL SKULE (*zbuciumat, privind către biserică*) E o clipă mare pentru Norvegia.

PÅL FLIDA (*la urechea jarlului*) Acum Inga ridică fierul.

DAGFINN BONDE (*de lângă Håkon*) Acum coboară în mijlocul bisericii.

IVAR BODDE Cristos să-ţi ocrotească mâinile neprihănite, Inga, mamă de rege!

HÅKON Pentru clipa aceasta, îi voi rămâne recunoscător cât voi trăi. Hotărât!

JARLUL SKULE (*care a ascultat cu încordare, izbucneşte*) A ţipat? A aruncat fierul?

PÅL FLIDA (*îndreptându-se spre fund*) Nu ştiu…

GREGORIUS JONSSØN În pronaos, femeile plâng în hohote.

CORUL DIN BISERICĂ (*izbucneşte triumfal*) *Gloria in excelsis Deo!*[65]

(*Uşa se deschide brusc; Inga iese, urmată de călugăriţe, de preoţi şi de călugări.*)

INGA (*pe scările bisericii*) Dumnezeu a judecat. Priviţi aceste mâini; cu ele am ridicat fierul!

---

[65] Slavă Domnului, în înalt! (l. lat.) – imn care se cânta la slujba missei.

VOCI DIN MULŢIME Sunt curate şi albe, ca şi-nainte!

ALTE VOCI Ba mai frumoase!

MULŢIMEA TOATĂ E vădit că el este fiul lui Håkon Sverressøn!

HÅKON (*îmbrăţişându-şi mama*) Îţi mulţumesc, mulţumesc, şi fii binecuvântată!

EPISCOPUL NIKOLAS (*trecând pe lângă jarl*) A fost o prostie să se pretindă proba fierului.

JARLUL SKULE Ba nu, domnule episcop; Dumnezeu trebuia să glăsuiască în această pricină.

HÅKON (*adânc mişcat, ţinând-o de mână pe Inga*) Aşadar s-a săvârşit lucrul pe care l-am dorit din toate puterile mele – cel care mi-a ros şi mi-a sfâşiat inima…

DAGFINN BONDE (*către mulţime*) Da, priviţi femeia aceasta şi luaţi aminte, voi toţi cei care vă aflaţi aici! Cine s-a îndoit de vorbele ei, mai înainte de a se fi ridicat unii să stârnească îndoiala?

PÅL FLIDA Îndoiala s-a strecurat în toate colibele din clipa în care pruncul Håkon, pretendentul la coroană, a fost adus la curtea regelui Inge.

GREGORIUS JONSSØN Şi astă-iarnă, murmurul a crescut ca un strigăt, vuind peste ţară, de la miazănoapte la miazăzi; cred că oricine poate să mărturisească la fel.

HÅKON Cea mai bună mărturie eu însumi pot s-o fac. De aceea am şi ascultat sfatul atâtor prieteni credincioşi şi m-am umilit cum niciun alt rege n-a mai făcut-o. Mi-am dovedit obârşia prin proba fierului, am dovedit dreptul meu, ca fiu al lui Håkon Sverressøn, de a-i moşteni ţara şi regatul. Nu vreau să cercetez acum cine a hrănit acest zvon, de i-au dat atâta răsunet cât spun oamenii jarlului; dar ştiu că am suferit amarnic. De copil am fost ales rege, dar cinstirea ce se cuvine unui rege mi-a fost prea puţin arătată, chiar acolo unde părea că m-aş fi putut bizui s-o capăt. Nu vreau să amintesc decât de

ultima duminică a floriilor la Nidaros, când, ducându-mă să îngenunchez la altar, arhiepiscopul s-a întors făcându-se că nu mă vede, ca să nu mă salute aşa cum sunt salutaţi după datină regii. Puteam să curm lesne asemenea lucruri, dar războiul ameninţa să izbucnească în ţară, şi trebuia să-l împiedic.

DAGFINN BONDE Bine-o fi să asculte regii de sfaturile înţelepte; dar dacă ar fi fost ascultat sfatul *meu* în pricina de-acum, apoi Håkon Håkonssøn şi-ar fi dovedit dreptatea între el şi duşmanii săi nu cu fierul încins în foc, ci cu oţelul cel rece.

HÅKON Stăpâneşte-te, Dagfinn, aşa cum se cuvine să facă un bărbat căruia îi e dat să se numere printre cârmuitorii regatului.

JARLUL SKULE (*cu un surâs uşor*) E lesne să numeşti duşman al regelui pe oricine stă în calea voinţei lui. Ci eu socotesc că mai duşman îi este cel care-l sfătuieşte să nu-şi dovedească dreptul la titlul de rege.

HÅKON Cine ştie! Dacă ceea ce am căpătat aici ar fi fost numai dreptul meu, nu l-aş fi cumpărat atât de scump; dar trebuie să privim mai sus; aici e vorba de o chemare şi de o datorie. Eu le simt în mine fierbinţi şi măreţe, şi nu roşesc mărturisindu-vă: Sunt singurul care, în vremurile de-acum, poate să ducă ţara înainte, spre binele ei – obârşia regească izvodeşte îndatoriri regeşti…

JARLUL SKULE Pe-aici mulţi îşi dau asemenea mărturii priincioase.

SIGURD RIBBUNG Şi eu dau mărturie, cu temeiuri tot atât de depline. Bunicul meu a fost regele Magnus Erlingssøn…

HÅKON Da, dacă tatăl tău, Erling Steinvegg, a fost fiul regelui Magnus; dar cei mai mulţi o tăgăduiesc; şi această pricină n-a fost dovedită prin proba fierului înroşit.

SIGURD RIBBUNG Ribbungii m-au primit rege de bunăvoie, pe când Dagfinn Bonde şi alţi birkebeineni au smuls pentru tine titlul

de rege prin ameninţări.

HÅKON Da, atât de rău aţi cârmuit voi Norvegia, încât urmaşul lui Sverre a trebuit să-şi smulgă dreptul prin ameninţări.

GUTHORM INGESSØN Cu tot atâta temei ca şi tine, şi eu sunt urmaşul lui Sverre…

DAGFINN BONDE Dar nu în linie dreaptă, bărbat din bărbat.

EPISCOPUL NIKOLAS E o verigă femeiască între tine şi ei, Guthorm.

GUTHORM INGESSØN Şi totuşi, Inge Bårdssøn, tatăl meu, a fost, după toată pravila, rege al Norvegiei.

HÅKON Pentru că nimeni nu ştia dacă fiul fiului lui Sverre trăieşte. Din ziua în care acest lucru s-a aflat, el n-a mai cârmuit regatul decât ca tutore al meu – atât!

JARLUL SKULE Nu poţi pretinde cu tot temeiul una ca asta; Inge a domnit ca un rege, după pravilă şi deplin. Că Guthorm nu prea are drepturi temeinice, asta cam aşa e; el e bastard; ci eu sunt frate bun al regelui Inge, şi pravila este de partea mea când cer întreaga lui moştenire şi o pretind în stăpânire.

DAGFINN BONDE O, jarle, măria-ta ai luat, bag seama, întreaga lui moştenire şi nu numai averea lăsată de tatăl măriei-tale, ci şi toate bunurile rămase de la Håkon Sverressøn.

EPISCOPUL NIKOLAS Nu toate, măre Dagfinn. Să respectăm adevărul; regele Håkon şi-a păstrat paftaua şi brăţara de aur.

HÅKON Fie pe voia voastră; cu ajutorul lui Dumnezeu, mi-oi câştiga eu alte bunuri. Şi-acum, boieri de ţară şi judeţi, voi, sfinţi părinţi, voi, căpitani şi voi, viteji din ceata mea, e timpu-acum să strângem Sfatul ţării, după cum am fost hotărât. Până astăzi am stat cu mâinile legate; nu cred că va fi cineva să mă defaime fiindcă năzuiesc să mi le desferec.

JARLUL SKULE Şi alţii râvnesc să facă la fel, Håkon Håkonssøn.

HÅKON (*tresărind*) Cinstite jarl, ce vrei să spui?

JARLUL SKULE Vreau să spun că noi toţi, pretendenţii la coroană, avem aceeaşi pricină să dorim desferecarea. Toţi am fost la fel încătuşaţi; niciunul dintre noi nu ştie care-i sunt drepturile.

EPISCOPUL NIKOLAS Rânduielile bisericii erau cândva tot atât de tulburi ca şi ale ţării; dar acum hotărârile se iau după legea sfântului rege Olav.

DAGFINN BONDE (*printre dinţi*) Alte uneltiri!

(*Oamenii lui Håkon strâng rândurile.*)

HÅKON (*silindu-se să rămână liniştit, face câţiva paşi către jarl*) Vreau să cred că nu ţi-am priceput gândul! Proba fierului a dovedit dreptul meu de moştenire asupra regatului, încât socotesc că Sfatul ţării nu are decât să consfinţească alegerea mea ca rege, care a avut loc în dieta de la Øre încă de acum şase ani.

MAI MULŢI DINTRE OAMENII LUI SIGURD ŞI AI JARLULUI Nu, nu, noi făgăduim alegerea de-atunci!

JARLUL SKULE Nu aceasta a fost pricina pentru care am hotărât să se ţină acum Sfatul ţării. Prin proba fierului n-ai dovedit decât îndreptăţirea ta de a te înfăţişa împreună cu noi, ceilalţi pretendenţi la coroană, spre a-ţi arăta pretenţiile; dar numai cu atât n-ai dobândit încă regatul…

HÅKON (*stăpânindu-se*) Adică, vrei să spui că timp de şase ani am purtat pe nedrept numele de rege, şi că măria-ta, jarle, timp de şase ani ai cârmuit pe nedrept ţara ca tutore al meu.

JARLUL SKULE Ba nu! După moartea fratelui meu *cineva* trebuia să poarte titlul de rege. Iar birkebeinenii, şi mai ales Dagfinn Bonde, au lucrat cu-atâta zel, încât au impus alegerea domniei-tale mai înainte ca noi ceilalţi să mai putem cere drepturile noastre.

EPISCOPUL NIKOLAS (*către Håkon*) Jarlul socoteşte că alegerea aceea nu ţi-a dat decât folosul, nu şi stăpânirea asupra puterii regale.

JARLUL SKULE Te-ai bucurat de toate drepturile; dar Sigurd Ribbung, Guthorm Ingessøn şi eu socotim că suntem tot atât de îndreptăţiţi la moştenire ca şi măria-ta, aşa că numai pravila va hotărî care dintre noi va primi moştenirea pentru totdeauna.

EPISCOPUL NIKOLAS La drept vorbind, părerea jarlului e destul de întemeiată.

JARLUL SKULE Adeseori în aceşti ani s-a vorbit de necesitatea probei fierului, ca şi de cea a unor dezbateri în Sfatul ţării, dar de fiecare dată a intervenit câte ceva. Şi, măria-ta Håkon, odată ce socoteai dreptul măriei-tale de neclintit încă de la prima alegere regală, de ce ai mai încuviinţat proba cu fierul?

DAGFINN BONDE (*îndârjit*) Puneţi mâna pe arme, oameni ai regelui! Armele să hotărască!

MAI MULŢI DIN SUITĂ (*năpustindu-se*) La arme, împotriva duşmanilor regelui!

JARLUL SKULE (*către ai săi*) Să nu omorâţi pe nimeni! Să nu răniţi pe nimeni! Apăraţi-vă numai!

HÅKON (*reţinându-i pe-ai lui*) Potoliţi-vă, cei care-aţi tras spada! Jos spada, vă spun! (*Liniştit.*) Purtarea voastră îmi face starea de zece ori mai grea!

JARLUL SKULE Aşa se încaieră om cu om pe întregul cuprins al ţării. Ia aminte, Håkon Håkonssøn; acum cred că vezi mai bine ce ai de făcut, dacă pacea ţării şi viaţa oamenilor îţi stau la inimă.

HÅKON (*după o clipă de gândire*) Da… văd. (*O ia pe Inga de mână şi se întoarce către unul dintre cei care stau în preajma lui.*) Torkell, ai fost om de credinţă între cetaşii tatălui meu; ia femeia aceasta s-o găzduieşti acasă la tine şi fii bun cu ea… I-a fost tare dragă lui Håkon Sverressøn. Dumnezeu să te binecuvânteze, mamă – eu trebuie să mă înfăţişez acum în Sfatul ţării. (*Inga îi strânge mâna şi iese cu Torkell; Håkon tace un timp, apoi înaintează şi rosteşte răspicat.*) Pravila va

judeca; numai ea! Pe voi, birkebeineni care-aţi luat parte la dieta din Øre şi m-aţi ales rege, vă dezleg de jurământul făcut atunci. Tu, Dagfinn, nu mai eşti comisul meu; nu vreau să mă înfăţişez nici cu comisul şi nici cu ceata mea, nici cu căpitanii regeşti, nici cu credincioşii mei războinici; sunt un om sărman; toată moştenirea mea e această pafta şi această brăţară de aur, neîndestulătoare bunuri pentru a răsplăti cu ele ostenelile atâtor bărbaţi de ispravă. Acum suntem egali, noi toţi cei ce pretindem coroana; nu vreau să am asupra voastră niciun fel de întâietate, în afară de aceea a dreptului care mi-a fost hărăzit de sus… *pe acesta* nu pot şi nici nu vreau să-l împart cu nimeni… Să se sune adunarea Sfatului ţării, iar Dumnezeu şi pravila sfântului rege Olav să judece. (*Iese cu oamenii lui prin stânga; chemări de corn şi de surle răsună până-n depărtări.*)

GREGORIUS JONSSØN (*către jarl, în timp ce mulţimea începe să se risipească*) În timpul probei fierului păreai îngrijorat, şi-acum arăţi voios şi-ncrezător.

JARLUL SKULE (*cu bucurie*) N-ai văzut?… Avea ochii lui Sverre când vorbea!… Fie că îl vor alege pe el, fie că mă vor alege pe mine rege – oricum, alegerea va fi bună.

GREGORIUS JONSSØN (*îngrijorat*) Dar să nu te înduplеci! Gândeşte-te la toţi cei care vor fi pierduţi odată cu cauza ta.

JARLUL SKULE Aici suntem pe pământul dreptăţii, nu fug din faţa sfântului Olav. (*Iese prin stânga cu suita lui.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*grăbindu-se să-l ajungă pe Dagfinn Bonde*) Merge bine, cinstite Dagfinn, merge bine; dar ţine jarlul departe de rege după ce va fi ales; ţine-l cât mai departe!

(*Toţi ies în stânga, pe după biserică.*)

(*O sală din castelul regal. La stânga, în prim plan, o fereastră joasă; la dreapta, uşa de intrare; în ultimul plan, o uşă mai mare care dă spre sala*

tronului. Lângă fereastră – o masă, câteva bănci şi scaune. Doamna Ragnhild şi Margrete vin prin uşa cea mică; Sigrid le urmează curând.)

DOAMNA RAGNHILD Să stăm aici.

MARGRETE Da, aici e mai întuneric.

DOAMNA RAGNHILD (*se duce la fereastră*) Şi putem privi câmpul unde se ţine Adunarea.

MARGRETE (*privind pe fereastră, cu îngrijorare*) Da, acolo jos, în spatele bisericii, s-au adunat cu toţii. (*Se întoarce plângând.*) Acolo jos se va înfăptui un lucru plin de grele urmări.

DOAMNA RAGNHILD Cine va fi oare mâine stăpân aici, în această sală?

MARGRETE O, taci! Niciodată nu mi-am închipuit că voi trăi o zi atât de grea.

DOAMNA RAGNHILD Trebuia să se întâmple; să rămână numai tutore al regelui, nu era îndestul pentru el.

MARGRETE Da, trebuia să se întâmple; numai titlul de rege nu era îndestul pentru el.

DOAMNA RAGNHILD De cine vorbeşti?

MARGRETE De Håkon.

DOAMNA RAGNHILD Eu vorbeam de jarl.

MARGRETE Nu-s alţii mai de seamă decât ei doi.

DOAMNA RAGNHILD Uite-l pe Sigurd Ribbung! Cât de perfid şade acolo… ca un lup în lanţ.

MARGRETE Da, uite-l!… Îşi împreună mâinile pe mânerul spadei şi-şi sprijină bărbia în pumni.

DOAMNA RAGNHILD Îşi muşcă mustaţa şi râde…

MARGRETE Ce râs hidos!

DOAMNA RAGNHILD Ştie că nimeni nu-l va sprijini; de-aceea e atât de rău. Cine-i judeţul care vorbeşte acum?

MARGRETE E Gunnar Grjonbak.

DOAMNA RAGNHILD E de partea jarlului?

MARGRETE Nu, de bună seamă e de partea regelui…

DOAMNA RAGNHILD (*privind-o*) De partea cui spui tu?…

MARGRETE A lui Håkon Håkonssøn.

DOAMNA RAGNHILD (*priveşte pe fereastră; după câteva clipe*) Unde e Guthorm Ingessøn?… Nu-l văd.

MARGRETE În spatele oamenilor lui, colo, jos de tot… cu o mantie până la călcâie.

DOAMNA RAGNHILD A, da!…

MARGRETE Pare umil.

DOAMNA RAGNHILD Din pricina maică-sii.

MARGRETE Håkon nu-i umil.

DOAMNA RAGNHILD Acum cine vorbeşte?

MARGRETE (*privind afară*) Tord Skolle, judeţul din Ranafylke.

DOAMNA RAGNHILD E de partea jarlului?

MARGRETE Nu, a lui Håkon.

DOAMNA RAGNHILD Jarlul a rămas împietrit, ascultându-l!

MARGRETE Håkon pare liniştit… şi puternic totodată! (*Cu vioiciune.*) De-ar veni aici un strein de departe, pe ei doi şi dintr-o mie i-ar deosebi îndată.

DOAMNA RAGNHILD Priveşte, Margrete; Dagfinn Bonde îi oferă lui Håkon jilţul de aur.

MARGRETE Pål Flida îi aduce unul la fel jarlului…

DOAMNA RAGNHILD Oamenii lui Håkon nu vor să-l lase!

MARGRETE Jarlul s-a agăţat de jilţul lui!…

DOAMNA RAGNHILD Håkon îi vorbeşte mânios… (*Fuge, dând un ţipăt, de lângă fereastră.*) Oh, Isuse Cristoase! I-ai văzut ochii… şi rânjetul?… Nu, acela nu mai era jarlul!

MARGRETE (*o urmează speriată*) Nici Håkon! Nici jarlul, nici

Håkon!

SIGRID (*la fereastră*) O, josnicia josniciilor!

MARGRETE Sigrid!

DOAMNA RAGNHILD Eşti aici?

SIGRID Atât de jos trebuie să se coboare ca să urce la tron?

MARGRETE Vai, roagă-te cu noi să se orânduiască totul cum se cuvine.

DOAMNA RAGNHILD (*palidă şi îngrozită, către Sigrid*) L-ai văzut? L-ai văzut pe soţul meu?… Ochii şi rânjetul lui… nu l-aş mai fi recunoscut!

SIGRID Nu semăna cu Sigurd Ribbung?

DOAMNA RAGNHILD (*încet*) Da, semăna cu Sigurd Ribbung.

SIGRID Nu râdea ca Sigurd?

DOAMNA RAGNHILD Ba da!

SIGRID Atunci, să ne rugăm împreună.

DOAMNA RAGNHILD (*cu puterea desperării*) Jarlul *trebuie* să fie ales rege! Sufletul lui se va prăbuşi dacă nu va deveni cel dintâi om din ţară.

SIGRID (*mai puternic*) Atunci, să ne rugăm împreună.

DOAMNA RAGNHILD Sst! Ce-i asta? (*La fereastră.*) Ce chiot! Toţi bărbaţii s-au ridicat, toate flamurile şi steagurile flutură în vânt.

SIGRID (*o apucă de braţ*) Roagă-te, femeie! Roagă-te pentru soţul tău!

DOAMNA RAGNHILD Da, sfinte Olav, dă-i lui toată puterea în ţara asta!

SIGRID (*sălbatic*) Niciuna… niciuna! Căci nu se va mai izbăvi!

DOAMNA RAGNHILD *Trebuie* să capete puterea. Dacă o va căpăta, tot ce-i bun în el va creşte şi va înflori. Priveşte, Margrete! Ascultă bine! (*Se dă un pas înapoi.*) Toate mâinile se ridică pentru jurământ!

(*Margrete ascultă la fereastră.*)

DOAMNA RAGNHILD Dumnezeule, şi sfinte Olav, pe cine l-au ales?

SIGRID Roagă-te!

(*Margrete ascultă şi ridică mâna făcându-le semn să tacă.*)

DOAMNA RAGNHILD (*după puţin*) Spune!

(*Jos, pe câmpul unde are loc Sfatul ţării, răsună puternic cântece de corn şi de surle.*)

DOAMNA RAGNHILD Dumnezeule, şi sfinte Olav, pe cine l-au ales?

(*Scurtă pauză.*)

MARGRETE (*întorcând capul*) L-au ales rege pe Håkon Håkonssøn.

(*Se aude muzica alaiului regesc, mai întâi în surdină, apoi tot mai aproape. Doamna Ragnhild se agaţă plângând de Sigrid care, tăcută, o conduce afară prin stânga; Margrete rămâne nemişcată, sprijinită de fereastră. Pajii deschid uşa cea mare. Se poate vedea în fund holul care, încetul cu încetul, se umple de alaiul ce vine de la Adunare.*)

HÅKON (*în prag, întorcându-se către Ivar Bodde*) Adu-mi pana de scris, şi ceara, şi mătasea – pitacul îl am la mine. (*Se duce, vădit emoţionat, la masă şi desfăşoară câteva suluri de pergament.*) Margrete, sunt rege!

MARGRETE Mă închin stăpânului şi regelui meu.

HÅKON Mulţumesc!… (*Se uită la ea şi o ia de mână.*) Iartă-mă, am uitat că are să te mîhnească.

MARGRETE (*trăgându-şi mâna*) Nu m-a mâhnit; nu-i nicio îndoială că eşti os de domn.

HÅKON (*cu însufleţire*) Da, cine n-ar fi dator să spună la fel, dacă-şi reaminteşte cum Dumnezeu şi sfinţii m-au ferit de tot răul? Când n-aveam decât un an, birkebeinenii m-au trecut peste munte

prin viscol şi prin ger şi printre cei care-mi voiau pieirea. La Nidaros am scăpat nevătămat de baglerieni, când au pus foc oraşului şi-au omorât pe-atâţia dintre-ai noştri, şi însuşi regele Inge de-abia a scăpat la bordul unui vas, unde se căţărase pe odgonul ancorei.

MARGRETE Tinereţea măriei-tale a fost grea.

HÅKON (*privind-o ţintă*) Mi se pare, acum, că ai fi putut să mi-o faci mai uşoară.

MARGRETE Eu?

HÅKON Ai fi putut să-mi fii ca o soră în anii în care am crescut împreună.

MARGRETE Dar nu s-a putut.

HÅKON Nu… nu s-a putut; ne-am privit unul pe altul, fiecare din colţul lui, şi rareori ne-am vorbit… (*Nerăbdător.*) Da' unde întârzie! (*Ivar Bodde vine cu cele necesare scrisului.*) În sfârşit! Dă-le-ncoace!

(*Håkon se aşază la masă şi scrie. Curând, intră jarlul Skule; după aceea Dagfinn Bonde, episcopul Nikolas şi Vegard Vaeradal.*)

HÅKON (*se uită în sus, şi lasă jos pana*) Jarle, ştii ce scriu? (*Jarlul se apropie.*) Îi scriu mamei; îi mulţumesc pentru tot binele pe care mi l-a făcut şi o sărut de mii de ori… aici, în scrisoare, se-nţelege. Va pleca spre răsărit, la Borgasyssel, şi va rămâne să trăiască acolo cu toată cinstirea regească.

JARLUL SKULE Nu vrei s-o mai ţii la curtea regală?

HÅKON O iubesc prea mult, jarle… Şi un rege nu trebuie să-i ţină în preajma lui pe cei pe care-i iubeşte prea mult. Un rege trebuie sa aibă mâinile libere, să rămână singur, să nu se lase dădăcit, nici înduioşat. Sunt multe lucruri care trebuiesc îndreptate aici, în Norvegia. (*Continuă să scrie.*)

VEGARD VAERADAL (*încet, către episcopul Nikolas*) *Eu* am fost de părere s-o îndepărteze pe Inga, regina-mamă.

EPISCOPUL NIKOLAS Ţi-am recunoscut numaidecât sfatul.

VEGARD VAERADAL Şi-acum, ştii: dă-mi, ca să-ţi dau!

EPISCOPUL NIKOLAS Aşteaptă! Eu mă ţin de ceea ce promit.

HÅKON (*dând pergamentul lui Ivar Bodde*) Strânge-l şi du-i-l tu însuţi, cu cele mai calde îmbrăţişări ale mele.

IVAR BODDE (*care a aruncat o privire asupra pergamentului*) Stăpâne… chiar astăzi?…

HÅKON Astăzi e vânt bun… bate în josul canalului.

DAGFINN BONDE (*vorbind rar*) Adu-ţi aminte, măria-ta, că a stat toată noaptea pe treptele altarului, în rugăciuni şi post.

IVAR BODDE Şi poate-o fi slăbită, măria-ta, după proba fierului.

HÅKON Aşa-i, aşa-i… buna, buna mea mamă!… (*Stăpânindu-se.*) Bine, dacă-i foarte slăbită, să aştepte până mâine.

IVAR BODDE Voinţa măriei-tale se va împlini, (*Îi prezintă un alt pergament.*) Iată-l şi pe acesta, stăpâne.

HÅKON Acela?… Ivar Bodde, nu pot!

DAGFINN BONDE (*arătându-i scrisoarea către Inga*) Dar asta ai putut…

IVAR BODDE Trebuie să te rupi de tot ceea ce e dăunător.

EPISCOPUL NIKOLAS (*care între timp s-a apropiat*) Acum leagă-i mâinile jarlului, măria-ta!

HÅKON (*în şoaptă*) Socoteşti că e necesar?

EPISCOPUL NIKOLAS Niciodată nu vei mai avea prilejul să cumperi pacea ţării pe un preţ atât de scăzut.

HÅKON Atunci, fie! Pana! (*Scrie.*)

JARLUL SKULE (*către episcop, care trece în dreapta*) Se pare că regele-şi pleacă urechea la vorbele ce i le spui.

EPISCOPUL NIKOLAS Spre folosul măriei-tale.

JARLUL SKULE Domnia-ta spui asta?

EPISCOPUL NIKOLAS Mai înainte de-a amurgi, ai să-mi mulţumeşti.

HÅKON (*îi întinde pergamentul*) Citeşte, jarle.

JARLUL SKULE (*citeşte, se uită mirat la rege şi spune cu jumătate de glas*) Măria-ta rupi toate legăturile cu tânăra Kanga?

HÅKON Cu Kanga, pe care am iubit-o mai presus de orice pe lume. De azi înainte să nu mai cuteze a se arăta în calea regelui.

JARLUL SKULE Măreaţă hotărâre ai luat acum, Håkon… Ştiu bine cât de scump trebuie să te coste.

HÅKON Oricine îi este prea drag regelui trebuie să fie îndepărtat… Şnuruieşte scrisoarea! (*I-o dă lui Ivar Bodde.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*aplecându-se deasupra scaunului*) Măria-ta, doamne, ai câştigat acum mult în prietenia cu jarlul.

HÅKON (*îi întinde mâna*) Mulţumesc, episcope Nikolas. M-ai sfătuit bine. Cere-mi o favoare; îţi va fi împlinită.

EPISCOPUL NIKOLAS Vrea aşa măria-ta?

HÅKON Pe cuvântul meu de rege!

EPISCOPUL NIKOLAS Atunci numeşte-l pe Vegard Vaeradal guvernator al Hålogalandului.

HÅKON Pe Vegard? El mi-e cel mai credincios prieten pe care-l am; mi-ar părea rău să-l trimit atât de departe de mine.

EPISCOPUL NIKOLAS Prietenul regelui trebuie să fie răsplătit regeşte. Îndatorează-ţi-l pe jarl cum te-am sfătuit, şi-ai să fii liniştit pe totdeauna.

HÅKON (*luând o foaie de pergament*) Vegard va guverna Hålogalandul. (*Scrie.*) Iată pitacul regesc prin care-l numesc guvernator.

(*Episcopul se îndepărtează.*)

JARLUL SKULE (*apropiindu-se de masă*) Ce scrii?

HÅKON (*întinzându-i pitacul*) Citeşte.

JARLUL SKULE (*citeşte şi-l priveşte ţintă pe rege*) Vegard Vaeradal?… În Hålogaland?…

HÅKON Ţinutul de la miazănoapte, unde nu am pe nimeni.

JARLUL SKULE Pesemne-ai uitat că Andres Skjaldarband ocârmuieşte districtul de miazănoapte? Amândoi se duşmănesc de moarte; Andres Skjaldarband îmi e prieten…

HÅKON (*surâde şi se ridică*) Iar Vegard Vaeradal e prietenul meu. Trebuie deci să se împace. Cu cât mai repede, cu-atât mai bine. De aci-nainte, între oamenii regelui şi ai jarlului nu trebuie să mai fie gâlceavă.

EPISCOPUL NIKOLAS Hm… treburile-ar putea să se cam încurce! (*Se apropie, îngrijorat.*)

JARLUL SKULE Judeci înţelept şi adânc, Håkon.

HÅKON (*cu căldură*) Jarle Skule, astăzi ţi-am luat regatul… dar las-o pe fiica măriei-tale să-l împartă cu mine!

JARLUL SKULE Fiica mea?

MARGRETE Dumnezeule!

HÅKON Margrete… Vrei să-mi fii regină?

(*Margrete tace.*)

HÅKON (*îi ia mâna*) Răspunde-mi.

MARGRETE (*încet*) Vreau din toată inima să-ţi fiu soţie.

JARLUL SKULE (*strângându-i mâna*) Pace şi împăcare, din inimă!

HÅKON Mulţumesc.

IVAR BODDE (*către Dagfinn*) Cerul fie binecuvântat; se luminează de ziuă!

DAGFINN BONDE Aproape că-mi vine şi mie să cred. Niciodată nu mi-a plăcut jarlul atât de mult ca acum.

EPISCOPUL NIKOLAS (*în spatele lui*) Mereu cu ochii-n patru, măre Dagfinn… mereu cu ochii-n patru!…

IVAR BODDE (*către Vegard*) Eşti guvernator al Hålogalandului; iată zapisul regelui. (*Îi dă pitacul.*)

VEGARD VAERADAL Îi voi mulţumi regelui mai târziu pentru

bunăvoinţa măriei-sale. (*Dă să plece.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*îl opreşte*) Andres Skjaldarband are grumazul tare; să nu-l laşi să te frângă.

VEGARD VAERADAL Nimeni n-a izbutit să mă frângă până acum. (*Pleacă.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*în urma lui*) Fii ca stânca şi cremenea faţă de Andres Skjaldarband… şi primeşte şi binecuvântarea mea.

IVAR BODDE (*care a aşteptat în spatele regelui, cu pergamentul în mână*) Iată scrisorile, măria-ta…

HÅKON Bine. Dă-i-le jarlului.

IVAR BODDE Jarlului? Nu vrei să le pecetluieşti?

HÅKON Asta-i sarcina jarlului, el ţine sigiliul.

IVAR BODDE (*cu voce înăbuşită*) Da, până acum… câtă vreme ţi-a fost regent… dar acum?

HÅKON Acum, ca şi mai înainte… Jarlul păstrează sigiliul. (*Se îndepărtează.*)

JARLUL SKULE Dă-mi scrisorile, Ivar Bodde! (*Se duce la masă, scoate sigiliul ţării pe care îl poartă la brâu şi, în timpul celor ce urmează, pecetluieşte scrisorile.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*aparte*) Håkon Håkonssøn e rege… dar jarlul păstrează sigiliul regal… merge bine, merge bine.

HÅKON Ce zici, domnule episcop?

EPISCOPUL NIKOLAS Dumnezeu şi sfântul Olav să vegheze asupra sfintei lor biserici. (*Se duce în sala tronului.*)

HÅKON (*apropiindu-se de Margrete*) O regină înţeleaptă poate să înfăptuiască multe lucruri mari pentru ţară; te aleg cu toată încrederea, pentru că ştiu cât eşti de înţeleaptă.

MARGRETE Numai de-aceea!

HÅKON Ce vrei să spui?

MARGRETE Nimic, nimic, măria-ta!

HÅKON Şi nu mă duşmăneşti că trebuie să renunţi la alte visuri din pricina mea?

MARGRETE Nu renunţ la niciun vis din pricina măriei-tale.

HÅKON Şi vrei să stai alături de mine, cu sfaturile tale înţelepte?

MARGRETE Vreau, măria-ta, să-ţi stau alături.

HÅKON Şi să mă sfătuieşti!… Îţi mulţumesc! Sfatul femeii îi este trebuincios unui bărbat, şi eu nu mai am o alta în afară de tine… pe mama a trebuit s-o îndepărtez.

MARGRETE Da, o iubeai prea mult.

HÅKON Iar eu sunt rege. La revedere, Margrete! Eşti încă prea copilă, dar vara viitoare ne vom căsători… şi, din clipa aceea, îţi promit că te voi păstra lângă mine cu toată cinstea şi credinţa.

MARGRETE (*surâde dureros*) Da, ştiu că va trece multă vreme până ce mă vei trimite departe de tine.

HÅKON (*cu emoţie*) Să te trimit departe? Niciodată!

MARGRETE (*cu ochii plini de lacrimi*) Nu, Håkon nu-i trimite departe decât pe cei pe care-i iubeşte prea mult.

(*Se duce spre uşa de ieşire. Håkon priveşte gânditor după ea.*)

DOAMNA RAGNHILD (*venind din dreapta*) Regele şi jarlul de-atâta vreme aici!… Teama mă ucide… Margrete, ce-a spus şi ce-a făcut regele?

MARGRETE O, foarte multe! Pe scurt, a numit un guvernator şi şi-a ales o regină.

DOAMNA RAGNHILD Pe tine, Margrete?

MARGRETE (*de gâtul mamei*) Da!

DOAMNA RAGNHILD Tu vei fi regină!

MARGRETE Numai regină… cred totuşi că sunt mulţumită şi cu-atât…

(*Împreună cu doamna Ragnhild iese prin dreapta.*)

JARLUL SKULE (*către Ivar Bodde*) Ia scrisorile! Du-le mamei

regelui şi Kangăi. (*Ivar Bodde face o plecăciune şi pleacă.*)

DAGFINN BONDE (*din uşa sălii*) Arhiepiscopul din Nidaros vrea să prezinte regelui Håkon Håkonssøn închinarea lui.

HÅKON (*trăgând aer în piept*) În sfârşit, sunt rege în Norvegia. (*Se duce în sală.*)

JARLUL SKULE (*punând sigiliul la brâu*) Dar eu cârmuiesc ţara şi regatul.

Actul II

(Sala de ceremonii a curţii regale din Bergen. O fereastră boltită, în mijlocul peretelui din fund. De-a lungul lui, o estradă cu scaune pentru doamne. Lângă peretele din stânga – tronul regal, ridicat pe câteva trepte; în mijlocul peretelui opus, o uriaşă uşă de intrare. Flamuri, steme, scuturi, armoarii şi covoare pestriţe atârnă de stâlpii pereţilor şi din tavanul de lemn sculptat. Jur-împrejurul sălii – mese pline de căni, de ploşti şi de pocale. Regele Håkon şade pe estradă lângă Margrete, Sigrid, doamna Ragnhild şi alte multe doamne de onoare. Ivar Bodde stă în spatele jilţului regal, împrejurul meselor cu băutură, oamenii regelui şi ai jarlului. La masa cea mai din faţă, din dreapta, printre alţii, se văd Dagfinn Bonde, Gregorius Jonssøn şi Pål Flida. Jarlul Skule şi episcopul Nikolas joacă şah la o masă din stânga. Oamenii de casă ai jarlului trec de colo-colo, servind băuturi. Dintr-o odaie alăturată, în timpul scenelor ce urmează răsună muzică.)

DAGFINN BONDE Iată, au trecut cinci zile, şi slugile sunt încă tot atât de iuţi la umplut pocalele mesenilor.

PÅL FLIDA Jarlului nu i-a plăcut niciodată să-şi lase oaspeţii însetaţi.

DAGFINN BONDE Nu, se vede. Nu s-a mai pomenit până acum asemenea ospăţ la vreo nuntă de rege în Norvegia.

PÅL FLIDA Nici jarlul Skule până acum nu şi-a mai măritat vreo fată.

DAGFINN BONDE Aşa-i, ce-i drept, jarlul e puternic.

UN OM DIN SUITĂ Stăpâneşte o treime din regat. Niciun jarl n-a avut vreodată mai mult.

PÅL FLIDA Regele, totuşi, stăpâneşte mai mult.

DAGFINN BONDE Să nu pomenim despre asta aici; azi suntem prieteni, lepădaţi de orice zavistie. (*Bea în sănătatea lui Pål.*) Să rămână deci regele rege şi jarlul jarl.

PÅL FLIDA (*râzând*) Te cunoşti după vorbă că eşti omul regelui.

DAGFINN BONDE Şi oamenii jarlului sunt datori să fie ai lui.

PÅL FLIDA Niciodată. Noi jarlului i-am jurat credinţă, nu regelui.

DAGFINN BONDE Nu-i vremea pierdută.

EPISCOPUL NIKOLAS (*şopteşte către jarl, în timp ce joacă*) Auzi ce spune Dagfinn Bonde?

JARLUL SKULE (*fără să ridice privirea*) Aud destul de bine.

GREGORIUS JONSSØN (*ţintuindu-l cu privirea pe Dagfinn*) Regele plănuieşte una ca asta?

DAGFINN BONDE Lasă… lasă… astăzi, să fie pace!

EPISCOPUL NIKOLAS Regele vrea să ceară jurământ din partea oamenilor măriei-tale, jarlule.

GREGORIUS JONSSØN (*tare*) Aşa plănuieşte regele? Te întreb.

DAGFINN BONDE Nu răspund nimic. Să bem pentru pace şi prietenie între rege şi jarl. Bună bere!…

PÅL FLIDA A avut vreme să fiarbă destul.

GREGORIUS JONSSØN De trei ori s-a pregătit jarlul de nuntă, de trei ori a făgăduit regele că vine – de trei ori nu şi-a ţinut cuvântul.

DAGFINN BONDE Trage-l la răspundere pe jarl: ne-a făcut o

groază de necazuri în Viken.

PÅL FLIDA Sigurd Ribbung v-a făcut mult mai multe în Vermeland, după câte se spune.

DAGFINN BONDE (*tresărind*) Da, dar cine l-a lăsat pe Sigurd Ribbung să fugă?

GREGORIUS JONSSØN Sigurd Ribbung a fugit de la noi în Nidaros, aşa cum ştie toată lumea.

DAGFINN BONDE Dar nimeni nu ştie că voi l-aţi fi împiedicat.

EPISCOPUL NIKOLAS (*către jarl, în timp ce acesta chibzuieşte o mişcare*) Auzi, jarle?… Măria-ta l-ai lăsat pe Sigurd Ribbung să scape.

JARLUL SKULE (*joacă*) E-un cântec vechi.

GREGORIUS JONSSØN (*către Dagfinn*) Îmi închipui totuşi că ai auzit de islandezul Andres Torsteinssøn, prietenul lui Sigurd Ribbung…

DAGFINN BONDE După ce Sigurd a fugit, l-aţi spânzurat pe islandez, ştiu.

EPISCOPUL NIKOLAS (*joacă şi-i spune, râzând jarlului*) Acum ţi-am înhăţat pionul[66], jarlule.

JARLUL SKULE (*ascultând*) Ia-l! Un pion nu-i mare lucru. (*Mută un pion.*)

DAGFINN BONDE Nu-i mare lucru, asta a învăţat-o şi islandezul după ce Sigurd Ribbung a fugit în Vermeland.

(*Râsete înfundate printre oamenii regelui; conversaţia continuă cu voce scăzută; îndată după aceea, intră un om şi îi şopteşte ceva lui Gregorius Jonssøn.*)

EPISCOPUL NIKOLAS Iar eu mut aici; şi… ai pierdut.

JARLUL SKULE Aşa se pare.

---

[66] Joc de cuvinte, în original: în limba norvegiană, *pion* se spune *bonde* – cuvânt care înseamnă şi ţăran. Aici, aluzie clară la Dagfinn *Bonde,* omul regelui Håkon.

EPISCOPUL NIKOLAS (*se reazemă de speteaza scaunului*) Nu ţi-ai apărat bine regele în final.

JARLUL SKULE (*amestecă piesele şi se ridică*) M-am săturat de mult să tot fiu protectorul regelui.

GREGORIUS JONSSØN (*se apropie şi-i şopteşte*) Măria-ta jarle, Jostein Tamb îţi trimite veste că vasul e gata să ridice pânzele.

JARLUL SKULE (*încet*) Bine. (*Scoţând un pergament sigilat.*) Iată scrisoarea.

GREGORIUS JONSSØN (*clătinând din cap*) Jarle, jarle… nu-i primejdios?

JARLUL SKULE Ce?

GREGORIUS JONSSØN E pecetluit cu pecetea regelui.

JARLUL SKULE Pentru că e în folosul regelui.

GREGORIUS JONSSØN Lasă-l deci pe rege să nu primească învoiala.

JARLUL SKULE Nu o va face, dacă el va trebui să hotărască. Toată vrerea şi tot gândul lui ţintesc la zdrobirea ribbungienilor, de aceea vrea să aibă linişte în alte părţi.

GREGORIUS JONSSØN Poate că e dibăcie în ceea ce faci acum… dar e şi primejdie.

JARLUL SKULE O iau asupra mea. Du-i scrisoarea lui Jostein şi spune-i să pornească îndată.

GREGORIUS JONSSØN Cum porunceşti, măria-ta!

(*Iese prin dreapta şi se întoarce nu peste multă vreme.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*către jarl*) Ai multe griji, după câte se vede.

JARLUL SKULE Şi prea puţină mulţumire.

EPISCOPUL NIKOLAS Regele s-a ridicat.

(*Håkon coboară spre ei; toţi bărbaţii de la mese se ridică.*)

HÅKON (*către episcop*) Se cade să ne bucurăm din plin văzându-te

cât de proaspăt şi de viguros ai rămas după atâtea zile de petrecere.

EPISCOPUL NIKOLAS Mai pâlpâie o flacără din când în când, măria-ta, dar nu dăinuie mult. Am bolit toată iarna.

HÅKON Da, da… ai dus o viaţă aspră, bogată în fapte de faimă.

EPISCOPUL NIKOLAS (*clătinând din cap*) O, n-am făptuit cine ştie ce; mai am încă destule de împlinit. De-am şti dacă mai e timp pentru toate…

HÅKON Cei ce rămân vor duce mai departe moştenirea celor ce apun, preacinstite părinte; toţi dorim binele ţării şi al poporului. (*Întorcându-se către jarl.*) Dar ceva mă miră foarte tare: dregătorii noştri din Hålogaland nu s-au înfăţişat la nuntă.

JARLUL SKULE Aşa-i; de Andres Skjaldarband n-aveam nicio îndoială că vine.

HÅKON (*surâzând*) Nici eu de Vegard Vaeradal.

JARLUL SKULE Da, nici de Vegard.

HÅKON (*glumind*) Şi nădăjduiesc că l-ai fi primit mai bine pe vechiul meu prieten decât acum şapte ani, pe podul de la Oslo, când l-ai împuns în falcă de ţi s-a frânt spada.

JARLUL SKULE (*râzând forţat*) Da, când Gunnulf, fratele mamei măriei-tale, i-a retezat dreapta lui Sira Eiliv, cel mai bun prieten şi sfetnic al meu.

EPISCOPUL NIKOLAS (*vesel*) Şi când Dagfinn Bonde şi oamenii din garda regelui au pus strajă straşnică pe vasul regal, zicând că regele nu e în siguranţă sub paza jarlului!

HÅKON (*cu seriozitate*) Zilele acelea s-au dus şi s-au uitat.

DAGFINN BONDE (*apropiindu-se*) Şi-acum, dacă este pe plac măriei-tale, se poate trâmbiţa pentru începerea jocurilor de arme.

HÅKON Bine. Azi să ne bucurăm de toate plăcerile; mâine ne vom gândi iar la ribbungieni şi la jarlul din Orknø.

EPISCOPUL NIKOLAS Adevărat că nu vrea să plătească birul?

HÅKON Dacă n-aş avea ribbungienii pe grumaji, eu însumi m-aş îndrepta spre apus.

(*Håkon se duce la estradă, îi dă mâna Margretei şi o conduce afară prin dreapta. Încetul cu încetul, îi urmează şi ceilalţi.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*către Ivar Bodde*) Ascultă-mă o clipă. Cine-i omul care se numeşte Jostein Tamb?…

IVAR BODDE E pe-aici un corăbier din Orknø cu numele ăsta.

EPISCOPUL NIKOLAS Din Orknø? Aşa! Şi-acum înalţă pânzele să se întoarne acasă?

IVAR BODDE Da, aşa-i!

EPISCOPUL NIKOLAS (*mai încet*) Cu o încărcătură preţioasă, Ivar Bodde?

IVAR BODDE Cereale şi postăvuri, bănuiesc.

EPISCOPUL NIKOLAS Şi o scrisoare de la jarlul Skule…

IVAR BODDE (*uimit*) Către cine?

EPISCOPUL NIKOLAS Nu ştiu… poartă sigiliul regal.

IVAR BODDE Domnule episcop… aşa-i precum spui?

EPISCOPUL NIKOLAS Sst, pe mine să nu mă amesteci în povestea asta. (*Se îndepărtează.*)

IVAR BODDE Atunci trebuie numaidecât… Dagfinn Bonde! Dagfinn, Dagfinn!… (*Se înghesuie prin mulţimea care se scurge pe uşa de ieşire.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*compătimitor, către Gregorius Jonssøn*) Nu trece zi fără ca unuia sau altuia să nu i se încalce bunurile şi libertatea!

GREGORIUS JONSSØN De cine e vorba acum?

EPISCOPUL NIKOLAS De un biet corăbier… Jostein Tamb se pare că-l cheamă.

GREGORIUS JONSSØN Jostein?…

EPISCOPUL NIKOLAS Dagfinn Bonde vrea să-l oprească să

ridice pânzele.

GREGORIUS JONSSØN Vrea să-l oprească Dagfinn Bonde, spui?

EPISCOPUL NIKOLAS Acum a plecat.

GREGORIUS JONSSØN Iartă-mă, domnule episcop, mă grăbesc…

EPISCOPUL NIKOLAS Da, grăbeşte-te!… Dagfinn Bonde e un om repezit.

(*Gregorius Jonssøn zoreşte prin dreapta, printre ultimii care ies; în sală nu mai rămân decât jarlul Skule şi episcopul Nikolas.*)

JARLUL SKULE (*se plimbă încolo şi încoace, dus pe gânduri; brusc, ca şi cum s-ar trezi din somn, priveşte în juru-i şi spune*) Ce tăcere s-a făcut deodată.

EPISCOPUL NIKOLAS Regele a ieşit.

JARLUL SKULE Şi toţi după el.

EPISCOPUL NIKOLAS Toţi, în afară de noi.

JARLUL SKULE E măreţ să fii rege!

EPISCOPUL NIKOLAS (*prudent*) Ţi-ar plăcea să-ncerci, jarle?

JARLUL SKULE (*surâde grav*) Eu am încercat; în toate nopţile mele grele de nesomn sunt rege al Norvegiei.

EPISCOPUL NIKOLAS Visele sunt prevestiri.

JARLUL SKULE Dar şi ispite.

EPISCOPUL NIKOLAS Nu pentru măria-ta. Mai demult, poate că da… însă acum, când stăpâneşti o treime din regat, când eşti întâiul dintre fruntaşii ţării şi eşti tatăl reginei…

JARLUL SKULE Mai ales acum… mai ales acum.

EPISCOPUL NIKOLAS Nu te sfii de mine! Spovedeşte-te; de bună seamă, te apasă povara unui mare chin.

JARLUL SKULE Mai ales acum, după cum ţi-am spus. Acesta-i marele blestem care apasă asupra întregii mele vieţi, acesta-i: să fiu atât de-aproape de mărire… dar cu o prăpastie între noi… la un pas

dincoace de ea… şi dincolo: coroana, şi mantia de purpură, şi tronul, şi puterea, şi totul; zilnic le am în faţa ochilor… dar niciodată nu pot să ajung la ele.

EPISCOPUL NIKOLAS Aşa-i, aşa-i, jarle.

JARLUL SKULE Când Guthorm Sigurdssøn s-a urcat pe tron, eu eram în floarea tinereţii; parcă au urlat atunci toate lăuntrurile mele: să piară copilul… *eu* sunt puternic, şi sunt bărbat!… Dar Guthorm era fiu de rege; era prăpastia dintre mine şi tron.

EPISCOPUL NIKOLAS Şi n-ai îndrăznit…

JARLUL SKULE Mai târziu, Erling Steinvegg a fost proclamat de către slittungieni. Atunci din nou am auzit urletul din mine: Skule e o căpetenie mai mare decât Erling Steinvegg! Dar ar fi trebuit să mă rup de birkebeineni… *aceasta* a fost atunci prăpastia.

EPISCOPUL NIKOLAS Şi Erling a devenit regele slittungienilor, şi pe urmă şi al ribbungienilor, şi măria-ta aşteptai.

JARLUL SKULE Aşteptam moartea lui Guthorm.

EPISCOPUL NIKOLAS Şi Guthorm a murit, şi Inge Bårdssøn, fratele măriei-tale, a urmat la tron.

JARLUL SKULE Atunci, am aşteptat moartea fratelui meu. El era bolnav de la început; în fiecare dimineaţă, când ne întâlneam la sfânta slujbă, trăgeam cu coada ochiului să văd dacă boala înaintează. Fiecare semn de suferinţă care-i trecea pe chip, mi se părea o pală de vânt în vela mea, şi mă purta mai aproape de tron. Fiecare suspin pe care i-l smulgea durerea şi chinul, răsuna pentru mine ca un corn şi ca o surlă peste îndepărtatele pripoare, ca un olăcar venit din zări să aducă vestea că în curând voi lua cârma ţării. Aşa mi-am smuls din rădăcini orice sentimente de frăţie; şi a murit Inge, şi-a venit Håkon – şi birkebeinenii l-au făcut pe *el* rege.

EPISCOPUL NIKOLAS Şi măria-ta aşteptai.

JARLUL SKULE Mi se părea că trebuie să-mi vină un ajutor de

sus. Mă simţeam în putere să fiu rege; şi îmbătrâneam; fiecare zi care trecea era o zi jefuită împlinirii vieţii mele. În fiecare seară mă gândeam: mâine se va întâmpla o minune care-l va doborî şi mă va aşeza pe mine în jilţul gol.

EPISCOPUL NIKOLAS Slabă mai era pe-atunci puterea lui Håkon; nu era decât un copil; n-aveai să faci decât un pas; dar nu l-ai făcut.

JARLUL SKULE Era un pas greu de făcut; m-ar fi rupt de tot neamul şi de toţi prietenii mei.

EPISCOPUL NIKOLAS Da, asta-i pricina, jarle Skule… ăsta-i blestemul care a împovărat viaţa măriei-tale. Vreai să-ţi ştii toate cărările libere la caz de nevoie… n-ai avut curaj să rupi toate punţile, să nu mai păstrezi decât una, s-o aperi singur, şi să izbândeşti sau să pieri *acolo*. Măria-ta îi puneai capcane duşmanului măriei-tale, îi aşezai laţuri sub paşi, îi atârnai sabia ageră deasupra capului, îi presărai otravă în toate talerele şi-i întindeai sute de plase; dar dacă se prindea în vreuna dintre ele nu mai aveai curaj să tragi de sfoară; dacă da să soarbă otrava, ţi se părea că e mai potrivit să cadă prin paloş; dacă era pe cale să se lase prins în zorii zilei, găseai că-i mai bine să se întâmple seara.

JARLUL SKULE (*privindu-l cu gravitate*) Şi ce-ai face domnia-ta, domnule episcop?

EPISCOPUL NIKOLAS Nu de mine e vorba; menirea mea e să dulgheresc jilţul regesc în ţara aceasta, nu să stau sus şi să cârmuiesc norodul şi regatul.

JARLUL SKULE (*după o scurtă pauză*) Răspunde-mi la o întrebare, preacucernice; dar răspunde-mi adevărul adevărat: De ce-şi urmează Håkon atât de neabătut drumul lui înainte? Nu-i mai înţelept decât domnia-ta, nici mai cutezător decât mine.

EPISCOPUL NIKOLAS Cine înfăptuieşte faptele mari pe lume?

JARLUL SKULE Oamenii mari!

EPISCOPUL NIKOLAS Da cine-s aceşti oameni mari?

JARLUL SKULE Vitejii!…

EPISCOPUL NIKOLAS Aşa spune un căpitan de oaste. Un preot ar spune că sunt cuvioşii; un înţelept, că sunt învăţaţii. Dar nu-i niciunul dintre ei, jarle. Norocoşii, aceştia sunt oamenii mari! Norocoşii sunt cei care înfăptuiesc faptele mari; ei, cei asupra cărora năzuinţele veacului ard ca o flacără, zămislind gânduri neînţelese nici lor, şi gândurile le arată drumul pe care nici ei nu-l ştiu încotro-i duce, dar pe care merg şi *trebuie* să meargă, până ce aud norodul chiuind de bucurie, şi ei holbează ochii jur-împrejur, şi se minunează, şi pricep că au înfăptuit o operă mare.

JARLUL SKULE Da, asta îi dă lui Håkon siguranţa neclătinată.

EPISCOPUL NIKOLAS Asta-i ceea ce romanii numeau *ingenium…* De altfel, eu nu sunt tare în latină; dar ştiu că asta se numea *ingenium.*

JARLUL SKULE (*mai întâi gânditor, apoi cu o tulburare crescândă*) Să fie Håkon croit din altă stofă decât mine? Să fie el dintre cei norocoşi?… Da. Oare nu-i izbuteşte lui totul? Oare nu se potrivesc toate cum e mai bine pentru el? Şi ţăranii au băgat de seamă: spun că pomii dau roadă de două ori şi că păsările clocesc de două ori pe vară, de când e Håkon rege. Satele din Vermeland, pe care le-a ars şi le-a pustiit, s-au ridicat şi strălucesc cu căsuţele dulgherite din nou, şi toate lanurile unduiesc grele în adierea vântului. Parcă sângele şi cenuşa au îngrăşat pământul peste care Håkon a năvălit; parcă Dumnezeu acoperă cu grâne ceea ce Håkon a călcat în picioare; parcă puterile sfinte se grăbesc să şteargă toate urmele cruzimilor lui. Şi cât de uşor a reuşit să ajungă rege. Trebuia ca Inge să moară de timpuriu, şi Inge a murit; îi trebuia sprijin şi apărare, şi oamenii lui l-au sprijinit şi l-au apărat; îi trebuia proba fierului, şi mama lui a

venit şi a împlinit-o pentru el.

EPISCOPUL NIKOLAS (*într-o izbucnire involuntară*) Şi noi… noi doi!…

JARLUL SKULE Noi?

EPISCOPUL NIKOLAS Da, măria-ta… măria-ta, da!

JARLUL SKULE Håkon are pravila de partea lui, episcope.

EPISCOPUL NIKOLAS Are pravila de partea lui fiindcă e norocos; acesta-i cel mai mare noroc: să ai pravila de partea ta. Dar după ce pravilă are Håkon pravila de partea lui şi măria-ta n-o ai?

JARLUL SKULE (*după o scurtă pauză*) Sunt lucruri pentru care mă rog lui Dumnezeu să mă ferească a le gândi.

EPISCOPUL NIKOLAS Ai văzut vreodată vechea pictură din biserica de la Nidaros? Înfăţişează potopul care a crescut şi a acoperit munţii, nemairămânând decât un singur pisc deasupra valurilor. Pe el se caţără o întreagă familie – tatăl, şi mama, şi fiul, şi soţia fiului, şi copiii; şi fiul îl trage pe tată jos, în bulboana apelor, ca să-şi facă un loc de reazem mai bun, şi vrea să-şi tragă şi mama, şi soţia, şi copiii, ca să ajungă el sus, în vârf – căci sus acolo e o talpă de pământ pe care ar putea să mai trăiască un ceas… Aceasta, este, jarlule, *saga* înţelepciunii şi *saga* oricărui înţelept.

JARLUL SKULE Dar pravila?…

EPISCOPUL NIKOLAS Fiul *are* pravila de partea lui. El are şi putere şi dorinţă de viaţă – supune-te dorinţelor tale şi foloseşte-te de toată puterea ta, acesta-i dreptul fiecărui om.

JARLUL SKULE Pentru ceea ce-i bun, da!

EPISCOPUL NIKOLAS Joc de vorbe şi pălăvrăgeală! Nu există nici binele şi nici răul, nici cinstea şi nici necinstea, nici înălţarea şi nici josnicia. Trebuie să uiţi cuvintele astea, altfel n-ai să faci niciodată ultimul pas, niciodată nu vei izbuti să sari prăpastia. (*Înăbuşit şi stăruitor.*) Să nu urăşti mulţimea sau un principiu, dacă

mulţimea sau principiul îţi cer un lucru sau un altul; dar să urăşti pe oricare om din mulţime, dacă ţi-este potrivnic, şi să urăşti pe oricine apără un principiu, dacă principiul nu slujeşte dorinţei tale. Tot ceea ce-ţi slujeşte – iată ce e bun… iar ceea ce-ţi pune piedici în cale – iată ce-i rău.

JARLUL SKULE (*privind gânditor înaintea sa*) Ce nu m-a costat acest tron, la care totuşi n-am ajuns; şi ce l-a costat pe Håkon, care stă în el atât de hotărât! Eram tânăr – şi-am părăsit frumoasa mea iubire tăinuită, ca să mă încuscresc cu un neam puternic. M-am rugat tuturor sfinţilor să-mi dăruiască un băiat… şi n-am căpătat decât o fată.

EPISCOPUL NIKOLAS Håkon are să capete băieţi, jarle… Să vezi!

JARLUL SKULE (*se duce la fereastra din dreapta*) Da… toate se rânduiesc în folosul lui Håkon.

EPISCOPUL NIKOLAS (*urmându-l*) Şi măria-ta vrei să te laşi izgonit ca un proscris de la fericire toată viaţa? Eşti orb? Nu vezi că în spatele lui Håkon se află o putere mai mare decât cea a birkebeinenilor şi care îi înlesneşte toate acţiunile? Lui îi vine ajutorul de colo, de sus, de la cei care-ţi stau împotrivă… de la cei care ţi-au fost duşmani încă de la naştere! Şi înaintea acestor duşmani, măria-ta te înclini! Ridică-te, omule; îndreaptă-ţi spinarea! Altminteri la ce-ţi foloseşte sufletul neînfrânat? Aminteşte-ţi că cea dintâi operă măreaţă a lumii a înfăptuit-o cel care s-a răzvrătit împotriva unei împărăţii puternice!

JARLUL SKULE Cine?

EPISCOPUL NIKOLAS Îngerul care s-a ridicat împotriva luminii!

JARLUL SKULE Şi care-a fost zvârlit în străfundurile genunii…

EPISCOPUL NIKOLAS (*sălbatic*) Şi a întemeiat acolo un regat, şi a devenit rege, un rege puternic… mai puternic decât toţi cei zece mii de jarli de-acolo, de sus. (*Se prăbuşeşte pe banca de lângă masă.*)

JARLUL SKULE (*îl priveşte îndelung, apoi spune*) Episcope Nikolas, eşti mai mult sau eşti mai puţin decât un om?

EPISCOPUL NIKOLAS (*surâde*) Pe mine păcatul nu mă atinge; eu nu cunosc deosebirea dintre bine şi rău.

JARLUL SKULE (*mai mult pentru el însuşi*) De ce m-au adus pe lume, dacă n-au vrut să rânduiască mai bine lucrurile pentru mine? Håkon crede în el cu toată tăria şi neclintirea… toţi oamenii lui cred în el cu toată tăria şi neclintirea…

EPISCOPUL NIKOLAS Tăinuieşte că nu ai încredere în măria-ta! Vorbeşte ca şi cum ai avea… şi toţi vor crede în măria-ta.

JARLUL SKULE De-aş avea un fecior! De-aş avea un fecior care să preia marea mea moştenire!

EPISCOPUL NIKOLAS (*cu însufleţire*) Jarle!… Dacă ai avea un fecior?

JARLUL SKULE Nu am niciunul.

EPISCOPUL NIKOLAS Håkon va avea.

JARLUL SKULE (*îşi strânge pumnii*) Şi va fi de obârşie regească.

EPISCOPUL NIKOLAS Jarle… dacă n-ar fi?

JARLUL SKULE A dovedit-o; proba fierului înroşit…

EPISCOPUL NIKOLAS Şi dacă n-ar fi… în ciuda probei fierului?

JARLUL SKULE Vrei să spui că Dumnezeu a minţit când a lăsat să izbândească proba cu fierul înroşit?

EPISCOPUL NIKOLAS Ce trebuia să probeze Inga din Varteig când a cutezat să se înfăţişeze judecăţii Domnului?

JARLUL SKULE Că pruncul pe care l-a născut la Borgasyssel, era Håkon, fiul lui Sverressøn.

EPISCOPUL NIKOLAS (*clatină din cap, se uită de jur-împrejur şi spune încet*) Şi dacă regele Håkon nu ar fi acel copil?

JARLUL SKULE (*face un pas înapoi*) Dumnezeule mare!… (*Venindu-şi în fire.*) E de necrezut.

EPISCOPUL NIKOLAS Ascultă-mă, jarle. Am şaptezeci şi şase de ani; încep să alunec repejor la vale şi nu mă încumet să iau taina asta cu mine dincolo…

JARLUL SKULE Spune, spune! Nu e fiul lui Håkon Sverressøn?

EPISCOPUL NIKOLAS Ascultă. Nimeni nu ştia pe-atunci că Inga era însărcinată. Håkon Sverressøn murise nu de mult, şi ea se temea pesemne de Inge Bårdssøn, care fusese ales rege; şi se temea şi de măria-ta… şi-apoi şi de baglerieni, socotesc eu. A născut tainic în casa preotului Trond, la răsărit, în ţinutul Heggen, şi după nouă zile s-a întors acasă; dar pruncul regesc a rămas un an întreg la preot, fără ca ea să îndrăznească a se duce să-l vadă şi fără ca nimeni să ştie ceva, în afară de Trond şi de cei doi fii ai lui.

JARLUL SKULE Da, da… şi pe urmă?

EPISCOPUL NIKOLAS Când copilul a împlinit un an, n-a mai fost chip să-l ţină ascuns. Inga i-a destăinuit totul lui Erlend din Huseby – un bătrân birkebeinian de pe vremea lui Sverre… îl ştii măria-ta.

JARLUL SKULE Şi?…

EPISCOPUL NIKOLAS El, împreună cu alte căpetenii din Ţările de sus, au luat copilul, au trecut munţii în toiul iernii şi i l-au adus regelui care pe-atunci şedea la Nidaros.

JARLUL SKULE Şi mai puteai să spui că?…

EPISCOPUL NIKOLAS Îţi închipui şi măria-ta cât de mare primejdie era pentru un biet preot creşterea unei odrasle regeşti. Cum s-a născut pruncul, s-a şi spovedit unuia dintre mai-marii săi şi i-a cerut sfatul. Acela i-a poruncit lui Trond să schimbe în taină plodul, să-l trimită pe fiul de rege într-un loc sigur şi să-i dea Ingăi un altul când ea sau birkebeinenii vor cere copilul regesc.

JARLUL SKULE (*indignat*) Şi cine-a fost câinele care-a dat asemenea sfat?

EPISCOPUL NIKOLAS Eu.

JARLUL SKULE Dumneata? Da, dumneata întotdeauna ai urât neamul lui Sverre.

EPISCOPUL NIKOLAS Mi se părea o nechibzuinţă să ajungă fiul regelui în mâinile măriei-tale.

JARLUL SKULE Şi preotul?

EPISCOPUL NIKOLAS A jurat că va face întocmai cum i-am poruncit.

JARLUL SKULE (*apucându-l de braţ*) Şi Håkon nu-i cel adevărat?

EPISCOPUL NIKOLAS Dacă preotul şi-a ţinut cuvântul…

JARLUL SKULE *Dacă* şi l-a ţinut…

EPISCOPUL NIKOLAS Preotul Trond a părăsit ţara în iarna în care copilul a ajuns la regele Inge. S-a dus la mormântul lui Thomas Beckett[67] şi-a rămas în Anglia până la moarte.

JARLUL SKULE Spui că a părăsit ţara? Înseamnă că a schimbat copilul şi i-a fost frică de răzbunarea birkebeinenilor.

EPISCOPUL NIKOLAS Sau *nu* l-a schimbat, şi i-a fost frică de răzbunarea *mea*.

JARLUL SKULE Pe care dintre astea două o crezi?

EPISCOPUL NIKOLAS Oricare poate fi crezută.

JARLUL SKULE Dar fiii preotului, cei despre care pomeneai?

EPISCOPUL NIKOLAS Au plecat în ţara sfântă cu cruciaţii.

JARLUL SKULE Şi n-a mai auzit nimeni de ei?

EPISCOPUL NIKOLAS Ba da.

JARLUL SKULE Unde sunt?

EPISCOPUL NIKOLAS S-au înecat în marea Greciei, când se întorceau acasă.

---

[67] *Thomas Beckett* (1117–1170), cancelar al Angliei şi arhiepiscop de Canterbury, venerat ca sfânt şi martir.

JARLUL SKULE Şi Inga?…

EPISCOPUL NIKOLAS Nu ştie nimic nici despre spovedania preotului, nici despre sfatul meu.

JARLUL SKULE Spuneai că pruncul nu avea decât nouă zile când ea l-a lăsat acolo?

EPISCOPUL NIKOLAS Da; iar copilul pe care l-a revăzut avea mai mult de un an…

JARLUL SKULE Deci nu-i pe lume nimeni care ar putea să facă lumină aici. (*Se plimbă prin sală, călcând apăsat.*) Doamne atotputernic, poate fi adevărat? Håkon… regele… el, care domneşte peste ţară şi peste regat, să nu fie moştenitorul cel drept!… Şi de ce n-ar fi cu putinţă? Nu l-au slujit pe el până acum toate noroacele?… De ce n-ar fi avut şi norocul de a fi luat de prunc din cocioaba vreunui coate-goale şi de a fi aşezat în leagănul copilului regesc?…

EPISCOPUL NIKOLAS Şi întregul popor îl crede fiu al regelui…

JARLUL SKULE Şi *el însuşi* crede, episcope… *iată* fericirea cea mai de seamă, *iată* însemnul puterii! (*Se duce la fereastră.*) Priveşte-l ce mândru-i stă călare. Nimeni nu călăreşte ca el. Râde şi străluceşte soarele în ochii lui, priveşte înainte în lumina zilei, de parcă s-ar şti zămislit spre a merge înainte, mereu înainte. (*Se întoarce către episcop.*) Eu sunt un braţ regesc, poate chiar şi un cap regesc; dar el este în întregime rege.

EPISCOPUL NIKOLAS Şi poate că totuşi nici nu e.

JARLUL SKULE Da… poate că totuşi nu e.

EPISCOPUL NIKOLAS (*punându-i mâna pe umăr*) Jarle, ascultă-mă…

JARLUL SKULE (*continuă să privească afară*) Iat-o pe regină. Håkon îi vorbeşte duios; ea roşeşte şi păleşte de bucurie. A luat-o de soţie pentru că e înţelept să te căsătoreşti cu fiica celui mai puternic om din ţară. În inima lui nu ardea nimic pentru ea, la început; dar va

veni şi asta; Håkon e un om norocos. Ea îi va lumina viaţa… (*Se opreşte şi exclamă uimit.*) Ce-i asta?

EPISCOPUL NIKOLAS Anume?…

JARLUL SKULE Dagfinn Bonde îşi croieşte drum repezit prin mulţimea din jurul regelui. Îi spune ceva.

EPISCOPUL NIKOLAS (*în spatele jarlului, priveşte pe fereastră*) Håkon pare să se mânie… aşa-i? Strânge pumnii.

JARLUL SKULE Se uită încoace… ce să fie? (*Vrea să plece.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*reţinându-l*) Jarle, ascultă-mă… poate că s-ar găsi un mijloc de a limpezi obârşia lui Håkon.

JARLUL SKULE Un mijloc, spui?

EPISCOPUL NIKOLAS Preotul Trond, înainte de a muri, a întocmit o scrisoare despre ceea ce a făcut, şi a primit sfânta împărtăşanie jurând că a scris adevărul.

JARLUL SKULE Şi scrisoarea… pentru numele lui Dumnezeu… unde e?

EPISCOPUL NIKOLAS Trebuie să-ţi spun că… (*Privind spre uşă.*) Sst! vine regele!

JARLUL SKULE Scrisoarea, episcope… scrisoarea!

EPISCOPUL NIKOLAS Regele e aici.

(*Håkon intră urmat de suită şi de mulţimea oaspeţilor. Îndată vine şi Margrete, foarte tulburată, vrea să se ducă spre rege, dar o opreşte Ragnhild, care o urma împreună cu mai multe doamne. Sigrid stă singură, deoparte, către fund. Oamenii jarlului par neliniştiţi şi se strâng în dreapta, lângă Skule, dor ceva mai în urma lui.*)

HÅKON (*cu mare mânie stăpânită*) Jarle Skule, cine e rege în ţara asta?

JARLUL SKULE Cine e rege?

HÅKON Asta întreb. Eu am numele de rege, dar puterea de rege cine o are?

JARLUL SKULE Puterea regală trebuie să fie acolo unde este dreptul regal.

HÅKON Aşa ar trebui să fie; dar e aşa?

JARLUL SKULE Mă judeci?

HÅKON Da! Am acest drept asupra oricărui om din regat.

JARLUL SKULE Nu mă tem să răspund pentru oricare dintre faptele mele.

HÅKON E bine pentru noi toţi dacă este aşa! (*Urcă o treaptă pe estrada tronului, se opreşte şi se sprijină de braţul scaunului regal.*) Stau aici ca rege al vostru şi întreb: Ştiai că Jon, jarlul din Orknø, s-a ridicat împotriva mea?

JARLUL SKULE Da.

HÅKON Că refuză să-mi plătească birul?

JARLUL SKULE Da.

HÅKON Şi e adevărat că măria-ta, jarle, i-ai trimis astăzi o scrisoare?

JARLUL SKULE Cine spune?

IVAR BODDE Eu spun!

DAGFINN BONDE Jostein Tamb n-a cutezat să n-o ia, odată ce era întărită cu pecetea regelui.

HÅKON Le scrii duşmanilor regelui şi pecetluieşti cu pecetea regelui, fără ca regele să ştie ce e scris în scrisoare!

JARLUL SKULE Aşa am făcut de mulţi ani, cu bună-ştiinţa măriei-tale.

HÅKON Da, pe vremea când conduceai ca regent, în numele meu.

JARLUL SKULE Niciodată n-ai fost păgubit. Jarlul Jon mi-a scris şi m-a rugat să-i fiu mijlocitor; propunea o învoială, dar în condiţii jignitoare pentru rege. Expediţia din Vermeland împovărează destul gândurile măriei-tale; dacă ai fi hotărât măria-ta singur, jarlul Jon ar

fi scăpat prea uşor… eu pot să duc lucrurile la un mai bun sfârşit.

HÅKON Mi-ar fi plăcut să hotărăsc eu însumi… Şi ce-ai răspuns?

JARLUL SKULE Citeşte scrisoarea.

HÅKON Dă-mi-o.

JARLUL SKULE Credeam că e la măria-ta.

DAGFINN BONDE Măria-ta, de bună seamă, ştii mai bine unde e. Gregorius Jonssøn a fost mai iute de picior; când am ajuns pe bord, scrisoarea dispăruse.

JARLUL SKULE (*întorcându-se spre Gregorius Jonssøn*) Căpitane, dă-i regelui scrisoarea.

GREGORIUS JONSSØN (*se apropie neliniştit*) Ascultă-mă!…

JARLUL SKULE Ce mai e?

GREGORIUS JONSSØN (*în şoaptă*) Ia seama că scrisoarea cuprindea cuvinte tăioase împotriva regelui.

JARLUL SKULE Voi şti să răspund pentru ele. Scrisoarea!

GREGORIUS JONSSØN N-o mai am!

JARLUL SKULE N-o mai ai?

GREGORIUS JONSSØN Dagfinn Bonde ne călca din urmă. I-am smuls lui Jostein Tamb scrisoarea, am legat-o de-o piatră…

JARLUL SKULE Şi?

GREGORIUS JONSSØN Acum zace în fundul fiordului.

JARLUL SKULE Rău… rău ai făcut!

HÅKON Aştept scrisoarea, măria-ta jarle!

JARLUL SKULE Nu o pot înfăţişa.

HÅKON Nu poţi?

JARLUL SKULE (*apropiindu-se cu un pas de rege*) Sunt prea mândru ca să mă ascund după ceea ce măria-ta şi oamenii măriei-tale aţi vrea să numiţi şiretlicuri…

HÅKON (*stăpânindu-şi izbucnirea de furie*) Şi-atunci?

JARLUL SKULE Scurt şi lămurit: nu o dau… nu *vreau* s-o dau!

HÅKON Aşadar mă înfrunţi?

JARLUL SKULE Dacă nu se poate altfel… da, te înfrunt.

IVAR BODDE (*energic*) Acum, doamne, măria-ta, acum nu cred să mai ceară cineva şi alte dovezi!

DAGFINN BONDE Da, acum cred că-i cunoaştem simţămintele jarlului.

HÅKON (*cu răceală, către jarl*) Binevoieşte să-i dai sigiliul regal lui Ivar Bodde.

MARGRETE (*cu mâinile împreunate, se repede către estrada unde se află regele*) Håkon, fii blând şi milostiv cu mine. Să nu mă goneşti.

(*Håkon face către ea o mişcare cu braţul parcă ar alunga-o; Margrete îşi acoperă faţa cu vălul şi se întoarce lângă mama ei.*)

JARLUL SKULE (*către Ivar Bodde*) Iată sigiliul regesc.

IVAR BODDE Aceasta era să fie ultima seară a petrecerii. Se încheie cu o amarnică durere pentru rege; dar aşa trebuia să se întâmple odată şi-odată, şi eu socotesc că orice om cu inima curată poate să se bucure că s-a întâmplat acum.

JARLUL SKULE Iar eu socotesc că orice om de bunăcredinţă trebuie să fie adânc mâhnit că un preot se ridică astfel între noi birkebeinenii;… Da, spun birkebeinenii, căci şi eu sunt tot atât de birkebeinian ca şi regele şi oamenii lui. Sunt din acelaşi neam, neamul lui Sverre, neam regesc… dar dumneata, părinte, ai ridicat un zid de neîncredere în jurul regelui şi pe mine m-ai înstrăinat în afara lui: asta-i truda domniei-tale de mulţi ani încoace.

PÅL FLIDA (*îndârjit, către cei din jurul lui*) Oameni ai jarlului, mai îndurăm mult?

GREGORIUS JONSSØN (*păşeşte înainte*) Nu, noi nu putem şi nu vrem să mai îndurăm. Trebuie să spunem hotărât: niciunul dintre oamenii jarlului nu poate să-l slujească pe rege cu deplină credinţă şi dragoste, cât timp Ivar Bodde vine aici, la curtea regelui, şi unelteşte

împotriva noastră.

PÅL FLIDA Părinte! Eu pornesc lupta pe viaţă şi pe moarte împotriva domniei-tale, unde te voi întâlni, în câmp deschis, pe bordul vaselor sau oriunde în afara bisericii.

MULŢI DINTRE OAMENII JARLULUI Şi eu! Şi eu! Vei fi ca un proscris pentru noi!

IVAR BODDE Ferească-mă Dumnezeu să fiu stavilă între rege şi-atâtea căpetenii puternice… Håkon, luminate stăpâne, cugetul meu ştie că te-am slujit cu toată credinţa. I-am fost potrivnic jarlului, e-adevărat; dar dacă vreodată i-am făcut vreo nedreptate, Dumnezeu să mă ierte. Acum nu mai am ce să caut la curtea regelui. Iată sigiliul; păstrează-l în mâinile măriei-tale; aşa trebuia să faci de mult.

HÅKON (*care a coborât de pe estradă*) Rămâi!

IVAR BODDE Nu pot. Cugetul m-ar mustra şi m-ar roade zi şi noapte, dacă aş rămâne. Nimeni n-ar pricinui mai mari nenorociri în vremurile de acum, decât cel care s-ar aşeza între jarl şi rege.

HÅKON Ivar Bodde, îţi poruncesc să rămâi!

IVAR BODDE Chiar dacă sfântul rege Olav s-ar ridica din racla lui de argint şi mi-ar porunci să rămân, eu, acum, tot aş fi dator să plec. (*Depunând sigiliul în mâna regelui.*) Te las cu bine, milostive stăpâne! Dumnezeu să binecuvânteze şi să ocrotească toate faptele măriei-tale!

(*Iese prin dreapta, trecând printre oamenii din sală.*)

HÅKON (*întunecat, către jarl şi către oamenii lui*) Din cauza voastră am pierdut un prieten credincios; îmi rămâneţi tare datori, dacă veţi vrea să acoperiţi pierderea.

JARLUL SKULE Mă dăruiesc pe mine şi pe toţi ai mei.

HÅKON Mă cam tem că nu e îndestul. Acum trebuie să strâng împrejurul meu pe toţi cei în care pot să mă încred deplin. Dagfinn

Bonde, trimite solie grabnică spre miazănoapte, în Hålogaland; Vegard Vaeradal să se întoarcă lângă mine.

DAGFINN BONDE (*după ce a stat mai în spate, de vorbă cu un om îmbrăcat în haine de călătorie, care intrase în sală, se apropie şi spune cutremurat*) Vegard nu poate să vină, măria-ta.

HÅKON De ce?

DAGFINN BONDE Tocmai acum a sosit veste despre el.

HÅKON Ce fel de veste?

DAGFINN BONDE Vegard Vaeradal a fost ucis.

MULTE VOCI Ucis!

HÅKON Cine l-a ucis?

DAGFINN BONDE Andres Skjaldarband, prietenul jarlului.

(*Scurtă pauză; oamenii şuşotesc neliniştiţi între ei.*)

HÅKON Unde-i solul?

DAGFINN BONDE (*i-l prezintă regelui*) Iată-l, măria-ta.

HÅKON Din ce pricină a fost ucis?

SOLUL Nimeni nu ştie. Vorbeau despre birul finlandezilor, şi, deodată, Andres s-a năpustit şi l-a înjunghiat de moarte.

HÅKON Mai fusese vreo sfadă între ei?

SOLUL Uneori. Andres spunea adesea că un om înţelept de aici, din miazăzi, i-a scris, sfătuindu-l să fie ca stânca şi cremenea faţă de Vegard Vaeradal.

DAGFINN BONDE Ciudat… înainte de a pleca, Vegard mi-a spus că un om înţelept l-a sfătuit să fie ca stânca şi cremenea faţă de Andres Skjaldarband.

EPISCOPUL NIKOLAS (*scuipând*) Ptiu, ce sfătuitor!

HÅKON Nu vom cerceta mai îndeaproape rădăcina răului. Astăzi am pierdut două suflete credincioase. Ar trebui să bocesc după Vegard; dar nu e vorba numai de lacrimi; e vorba de viaţă pentru viaţă… Jarle, Andres Skjaldarband e omul măriei-tale; mi-ai oferit un

schimb pentru pierderea lui Ivar Bodde. Mă bizui pe cuvântul măriei-tale şi aştept să hotărăşti pedepsirea nelegiuirii.

JARLUL SKULE De bună seamă că îngerii răului se ridică astăzi între noi doi. Asupra oricăruia dintre oamenii mei aş fi îngăduit urgia măriei-tale spre a răzbuna nelegiuirea.

HÅKON (*încordat*) Şi?

JARLUL SKULE Dar nu asupra lui Andres Skjaldarband.

HÅKON (*ieşindu-şi din fire*) Vrei să-l aperi pe ucigaş!

JARLUL SKULE Pe *acest* ucigaş *trebuie* să-l apăr.

HÅKON Şi pricina?…

JARLUL SKULE Pricina nimeni nu are s-o cunoască; doar Dumnezeu din ceruri.

EPISCOPUL NIKOLAS (*încet, către Dagfinn*) Eu o cunosc.

DAGFINN BONDE Şi eu cred că o cunosc.

EPISCOPUL NIKOLAS Nu destăinui nimic, bunule Dagfinn!

HÅKON Jarle, cred că nu e decât o glumă ceea ce ai rostit…

JARLUL SKULE Chiar dacă Andres Skjaldarband l-ar fi ucis pe propriul meu tată – şi-atunci ar trebui să rămână neatins. Altceva nu mă mai întreba.

HÅKON Bine. Vom pedepsi noi înşine.

JARLUL SKULE (*cu îngrijorarea pe chip*) Măria-ta! Va curge sânge din amândouă taberele!

HÅKON Să curgă; pedeapsa trebuie împlinită!

JARLUL SKULE *Nu* va fi împlinită! Nu *poate* fi împlinită!

EPISCOPUL NIKOLAS Nu, jarlul are dreptate.

HÅKON Şi domnia-ta, cinstite părinte?

EPISCOPUL NIKOLAS Andres Skjaldarband s-a făcut cruciat!

HÅKON şi JARLUL SKULE S-a făcut cruciat?!

EPISCOPUL NIKOLAS Şi a părăsit pentru totdeauna ţara.

JARLUL SKULE E mai bine pentru noi toţi.

HÅKON Ziua se sfârşeşte; petrecerile de nuntă să ia sfârşit. Îţi mulţumesc, mărite jarl, pentru toată cinstirea pe care mi-ai arătat-o în întreg acest răstimp… Cred că te vei întoarce la Nidaros!

JARLUL SKULE Aşa am de gând.

HÅKON Iar eu, la Viken… Dacă tu, Margrete, vrei să ramii aici, la Bergen, fă cum vrei.

MARGRETE Oriunde vei merge, te voi urma, cât timp îmi vei îngădui.

HÅKON Bine, vino cu mine.

SIGRID În toate părţile ni se risipeşte neamul acum. (*Îngenunchind în faţa lui Håkon.*) Îndeplineşte-mi o rugăminte, măria-ta!

HÅKON Ridică-te, doamnă Sigrid: orice-mi vei cere, se va împlini.

SIGRID Nu-l pot urma pe jarl la Nidaros. Mănăstirea de călugăriţe de pe Rein va să fie târnosită; scrie-i arhiepiscopului… să mă numească stareţă.

JARLUL SKULE Pe tine, sora mea?

HÅKON Vrei să te duci la mănăstire?

SIGRID (*ridicându-se*) Din noaptea sângeroasă de la Nidaros, noaptea nunţii mele, când au venit baglerienii şi mi-au măcelărit mirele, şi împreună cu el multe sute de oameni, când oraşul tot ardea… parcă sângele şi pojarurile mi-au îngrădit şi mi-au stins privirile către lumea dinafară. Dar am dobândit puterea de a vedea ceea ce nimeni altul nu poate să zărească… şi acum văd… văd vremuri de prăpăd pentru ţară!

JARLUL SKULE (*violent*) E bolnavă! Nu o lua în seamă!

SIGRID Grâne bogate se vor coace pentru cel care culege în beznă. Toate femeile Norvegiei ar trebui acum… să îngenunche în mănăstiri şi biserici şi să se roage… să se roage zi şi noapte!

HÅKON (*zguduit*) Oare grăieşti astfel datorită darului de profeţie

sau bolii sufleteşti?

SIGRID Rămâi cu bine, frate… ne vom mai întâlni o dată.

JARLUL SKULE (*fără voie*) Când?

SIGRID (*încet*) Când vei lua coroana… când vei fi în cea mai cruntă primejdie… în clipa când vei avea cea mai mare nevoie de mine! (*Iese prin dreapta, cu Margrete, doamna* R*agnhild şi celelalte doamne.*)

HÅKON (*după o scurtă pauză, trage paloşul şi spune cu o hotărâre dârză şi liniştită*) Toţi oamenii jarlului să-mi depună jurământ.

JARLUL SKULE (*tulburat*) Chiar vrei să faci aceasta? (*Aproape rugător.*) Rege Håkon, nu, să n-o faci!

HÅKON Niciunul dintre oamenii jarlului nu va părăsi Bergenul, decât după ce va jura credinţă regelui. (*Pleacă împreună cu suita lui militară. Toţi îl urmează, în afară de episcop şi de jarl.*)

EPISCOPUL NIKOLAS Astăzi te-a înhăţat straşnic.

(*Jarlul Skule tace şi se uită pierdut în urma regelui.*)

EPISCOPUL NIKOLAS Şi poate că nici nu e de obârşie regească.

JARLUL SKULE (*se întoarce deodată, cuprins de-o puternică agitaţie şi-l apucă pe episcop de braţ*) Spovedania scrisă a preotului… unde este?

EPISCOPUL NIKOLAS Mi-a trimis-o din Anglia înainte de-a muri; nu ştiu prin cine… şi n-am primit-o.

JARLUL SKULE Dar trebuie să se găsească!

EPISCOPUL NIKOLAS Cred. Cu toată tăria.

JARLUL SKULE Şi dacă o găseşti, o vei pune în mâinile mele?

EPISCOPUL NIKOLAS Făgăduiesc.

JARLUL SKULE Jură-mi pe mântuirea sufletului domniei-tale.

EPISCOPUL NIKOLAS Jur pe mântuirea sufletului meu!

JARLUL SKULE Bine, până atunci mă voi împotrivi lui Håkon oriunde voi putea, pe tăcute şi în taină. Trebuie să-l împiedic să fie

mai puternic decât mine în ziua când va începe lupta.

EPISCOPUL NIKOLAS Dar dacă se va dovedi că el este adevăratul fiu al regelui… ce va fi atunci?

JARLUL SKULE Mă voi strădui să mă supun… să mă supun ca un suflet smerit şi să-l slujesc ca o căpetenie cinstită, din toate puterile mele.

EPISCOPUL NIKOLAS Şi dacă nu este?…

JARLUL SKULE Atunci să se supună el înaintea mea. Titlul de rege şi tronul, casa militară şi armata, birurile şi flota, oraşele şi cetăţile întărite, pe toate vreau să le am!

EPISCOPUL NIKOLAS Se va refugia în Viken…

JARLUL SKULE Îl voi izgoni din Viken!

EPISCOPUL NIKOLAS Se va întări la Nidaros!

JARLUL SKULE Asediez Nidarosul!

EPISCOPUL NIKOLAS Se va zăvorî în sfânta biserică a lui Olav!

JARLUL SKULE Voi asalta biserica!

EPISCOPUL NIKOLAS Se va ascunde în altarul cel mare şi se va agăţa de racla lui Olav.

JARLUL SKULE Îl smulg din altar, de-ar fi să smulg şi racla odată cu el.

EPISCOPUL NIKOLAS Dar el mai are încă pe cap coroana, jarle!

JARLUL SKULE Îi fac fărâme coroana cu o lovitură de paloş!

EPISCOPUL NIKOLAS Şi dacă ea nici nu se va clinti?…

JARLUL SKULE Ei bine, atunci, în numele lui Dumnezeu sau al Satanei, îi spulber şi capul dintr-o lovitură! (*Iese prin dreapta.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*privind în urma lui şi clătinând încet din cap*) Da… da… Aşa îmi place jarlul!

Actul III

(O cameră în castelul episcopului din Oslo. De partea dreaptă se află uşa de intrare. În fund, o uşă mică, întredeschisă, dă spre capela iluminată. O uşă cu draperie, în peretele din stânga, spre dormitorul episcopului. De aceeaşi parte, dar în prim-plan, o canapea. De cealaltă parte, în dreapta, o masă de scris, cu scrisori, documente şi o lampă aprinsă. La început odaia este goală; în spatele draperiei din stânga, se aud cântând călugării. Puţin după aceea vine din dreapta Pål Flida, îmbrăcat în haine de călătorie, se opreşte în faţa uşii, aşteaptă, se uită împrejur, apoi izbeşte de trei ori cu toiagul în duşumea.)

SIRA VILJAM (*iese din stânga şi izbucneşte, cu glas stăpânit*) Pål Flida! Dumnezeu fie binecuvântat… aşadar, jarlul nu-i departe.

PÅL FLIDA Vasele navighează în faţa marei insule Hovedø; le-am luat-o înainte. Ei, cum îi mai merge episcopului?

SIRA VILJAM Chiar acum primeşte sfântul maslu.

PÅL FLIDA E deci foarte grav.

SIRA VILJAM Magistrul Sigard din Brabant spunea ca n-o mai duce pân' la ziuă.

PÅL FLIDA Mi se pare că ne-a chemat prea târziu.

SIRA VILJAM Nu, nu… e în toate minţile şi mai are şi-oleacă de putere… mereu întreabă dacă n-a sosit jarlul.

PÅL FLIDA Voi încă îi mai spuneţi *jarl;* nu ştiţi că regele i-a dat titlul de herţog[68]?

SIRA VILJAM Ba da, ba da, de bună seamă; dar vechea obişnuinţă… Sst! – (*Sira Viljam şi Pål Flida îşi fac semnul crucii şi se înclină. Din odaia episcopului ies doi copii de cor cu lumânări; după ei vin alţi doi, cu cădelniţe; apoi preoţii cu potirul, pristolul, crucifixul şi prapurul,*

---

[68] Duce.

urmaţi de un alai de preoţi şi călugări; copii de cor cu lumânări şi cădelniţe încheie procesiunea, care înaintează încet spre capelă; uşa se închide în urma lor.)

PÅL FLIDA Bătrânul şi-a încheiat socotelile cu lumea asta.

SIRA VILJAM Să-i spun că herţogul Skule soseşte cât s-o putea de grabnic?

PÅL FLIDA A şi părăsit cheiul şi urcă drept aici, la curtea episcopală. Cu bine! (*Iese.*)

(*Mai mulţi preoţi, printre care şi Peter, împreună cu slugile episcopului, ies din stânga, cu pături, perne şi un lighean mare cu mangal încins.*)

SIRA VILJAM Ce-i cu astea?

UN PREOT (*aşternând lucrurile aduse, pe o laviţă*) Episcopul vrea să zacă aici.

SIRA VILJAM Da-i oare potrivit?

PREOTUL Magistrul Sigard socoteşte că putem să-i facem hatârul ăsta. Uite-l că a şi venit.

(*Episcopul Nikolas vine sprijinit de magistrul Sigard şi de un preot. E îmbrăcat în straiele de episcop, dar fără cârjă şi mitră.*)

EPISCOPUL NIKOLAS Faceţi mai multă lumină! (*E adus şi aşezat pe bancă, lângă ligheanul cu mangal, şi e învelit cu pături.*) Viljam, am primit acum iertarea pentru toate păcatele mele! Mi le-au luat pe toate; mă simt tare uşurat.

SIRA VILJAM Herţogul a trimis solie pentru domnia-ta, stăpâne; e la ţărmul insulei Hovedø.

EPISCOPUL NIKOLAS Bine, foarte bine. Regele, fără îndoială, va sosi şi el curând. Am fost un câine păcătos la zilele mele, Viljam; am păcătuit greu împotriva regelui. Popii aceia mi-au spus că toate păcatele îmi vor fi iertate; poate că aşa o fi; ci lor le e uşor să făgăduiască; doar nu faţă de ei am păcătuit. Nu, nu… mai bine să capăt iertarea chiar din gura regelui. (*Izbucnind violent.*) Lumină, am

spus! E prea întuneric aici.

SIRA VILJAM *Este* lumină…

MAGISTRUL SIGARD (*oprindu-l cu un semn şi apropiindu-se de episcop*) Cum te mai simţi, stăpâne?

EPISCOPUL NIKOLAS Aşa şi-aşa; mi-ngheaţă mâinile şi picioarele.

MAGISTRUL SIGARD (*cu jumătate voce, în timp ce apropie de el ligheanul cu jăratic*) Hm… e începutul sfârşitului.

EPISCOPUL NIKOLAS (*înspăimântat, către Viljam*) Am pus opt călugări să se roage şi să se închine pentru mine în capelă toată noaptea. Fii cu ochii în patru; sunt şi slugi leneşe printre ei. (*Sira Viljam arată către capela de unde se aude corul care va continua să cânte în tot timpul celor ce urmează.*) Câte mai sunt de înfăptuit, şi-acum le părăsesc pe toate! Câte rămân neîmplinite, Viljam!

SIRA VILJAM Stăpâne, cugetă la cele cereşti!

EPISCOPUL NIKOLAS Am timp destul; până spre zori, după socoteala magistrului Sigard…

SIRA VILJAM Stăpâne, stăpâne!

EPISCOPUL NIKOLAS Dă-mi mitra şi cârja!… Bine faci că-mi spui să mă grăbesc. (*Un preot îi aduce lucrurile cerute.*) Aşa, pune mitra aici, e prea grea pentru mine; dă-mi cârja în mână; aşa, acum sunt înarmat. Un episcop!… Cel-rău nu va îndrăzni să-mi ia viaţa acum.

SIRA VILJAM Mai ai vreo dorinţă?

EPISCOPUL NIKOLAS Nu. Ba ia spune-mi: Peter, fiul lui Andres Skjaldarband… toţi îl vorbesc de bine…

SIRA VILJAM E un suflet neprihănit.

EPISCOPUL NIKOLAS Peter, tu să mă veghezi până ce vor sosi regele sau herţogul. Până atunci, ieşiţi afară, voi, ceilalţi, dar rămâneţi pe-aproape.

(*Toţi, afară de Peter, ies prin dreapta.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*după o scurtă pauză*) Peter!

PETER (*apropiindu-se*) Stăpâne?

EPISCOPUL NIKOLAS Ai mai văzut vreodată cum moare un bătrân?

PETER Nu.

EPISCOPUL NIKOLAS Li-i frică tuturora; jur că e-aşa! Colo, pe masă, e o scrisoare mare, sigilată; dă-mi-o. (*Peter aduce scrisoarea.*) E către mama ta.

PETER Către mama?

EPISCOPUL NIKOLAS Vei pleca în nord, în Hålogaland. I-am scris mamei tale despre un lucru deosebit de important; au venit veşti de la tatăl tău.

PETER Se războieşte ca un luptător al Domnului în Ţara Sfântă. Dacă va cădea, apoi va cădea pe un ogor binecuvântat; căci acolo fiecare palmă de pământ este sfântă. Îl pomenesc în toate rugăciunile mele.

EPISCOPUL NIKOLAS Ţi-e drag Andres Skjaldarband?

PETER E un om de onoare; dar se mai află un om în a cărui cinstire mama m-a crescut şi m-a alăptat.

EPISCOPUL NIKOLAS (*repede şi încordat*) Herţogul Skule?…

PETER Da, herţogul… Skule Bårdssøn. Mama l-a cunoscut în tinereţea ei. Herţogul ar trebui, fără-ndoială, să fie omul cel dintâi din ţară!

EPISCOPUL NIKOLAS Iată scrisoarea; pleacă spre miazănoapte îndată!… Oare mai cântă acolo în capelă?

PETER Da, stăpâne!

EPISCOPUL NIKOLAS Opt hojmalăi zdraveni cu gâtlejuri ca de trompetă, ar trebui să ajute la ceva, socotesc eu!

PETER Stăpâne, stăpâne, mă voi ruga eu însumi!

EPISCOPUL NIKOLAS Mi-au mai rămas o grămadă de lucruri

neînfăptuite, Peter. Viaţa-i prea scurtă… Regele are să-mi dea iertarea când va veni… (*Se zvârcoleşte de durere.*)

PETER Te doare tare?

EPISCOPUL NIKOLAS Nu mă doare; dar îmi vuiesc urechile; îmi fulgeră şi-mi scapără flăcări prin ochi…

PETER Sunt clopotele cerului care răsună chemându-te acasă… sunt luminile din altar, pe care îngerii Domnului le aprind pentru domnia-ta.

EPISCOPUL NIKOLAS Da, aşa-i pesemne… nu-i nicio primejdie, cât timp cei de-acolo din capelă nu vor înceta rugăciunile… Cu bine, du-te grabnic cu scrisoarea…

PETER N-ar trebui mai întâi să…?

EPISCOPUL NIKOLAS Nu, du-te; nu mi-e frică să rămân singur.

PETER Ne vom revedea când clopotele cereşti vor răsuna şi pentru mine. (*Iese prin dreapta.*)

EPISCOPUL NIKOLAS Clopotele cereşti… da, ce uşor se spune aşa, câtă vreme umbli pe picioare zdravene!… Câte rămân neîmplinite! Ci oricum, multe vor dăinui şi după mine. I-am jurat herţogului, pe mântuirea sufletului meu, că-i voi da spovedania scrisă a preotului Trond dacă-mi va ajunge în mână; bine că n-am primit-o. Dacă ar avea încredinţarea, ar birui sau s-ar prăbuşi; şi-atunci unul dintre ei ar deveni atât de puternic cum n-a mai fost nicicând vreun altul în Norvegia. Nu, nu… ceea ce eu n-am putut să ajung, să nu ajungă nimeni. Cel mai bun lucru este îndoiala; cât timp herţogul se va încovoia sub apăsarea ei, se vor mânca unul pe altul cu orice prilej; oraşele vor arde, satele se vor pustii… niciunul nu va câştiga din pierderile celuilalt… (*Îngrozit.*) Milă, îndurare! Numai eu sunt vinovat… eu, dintru început am dezlănţuit totul! (*Liniştindu-se.*) Da, da, da! Dar acum vine regele… mai ales asupra lui cad toate… mă va ierta, de bună seamă… Mi se vor citi rugăciuni şi slujbe; n-am

nicio grijă… eu sunt episcopul, şi n-am omorât pe nimeni cu mâna mea… Bine că n-am primit scrisoarea cu spovedania preotului Trond; sfinţii sunt cu mine, n-au vrut să cad în ispita de a-mi călca jurământul… Cine-a bătut la poartă? Trebuie să fie herţogul. (*Frecându-şi încântat mâinile*.) Îmi va cerşi dovezile obârşiei regelui – şi eu nu am nicio dovadă să-i dau!

(*Intră Inga din Varteig; e îmbrăcată în negru, cu mantie şi glugă.*)

EPISCOPUL NIKOLAS (*tresare*) Cine-i?

INGA O femeie din Varteig, de la Borgasyssel, preacucernice stăpâne.

EPISCOPUL NIKOLAS Eşti mama regelui!

INGA Aşa eram numită odată.

EPISCOPUL NIKOLAS Pleacă, pleacă! Nu eu l-am sfătuit pe Håkon să se despartă de tine!

INGA Ce face regele, este bine făcut; nu de asta am venit.

EPISCOPUL NIKOLAS De ce, atunci?

INGA Gunnulf, fratele meu, s-a întors din Anglia!…

EPISCOPUL NIKOLAS Din Anglia!…

INGA A lipsit ani mulţi, aşa cum ştii, şi a umblat prin locuri îndepărtate; acum s-a întors acasă cu o scrisoare…

EPISCOPUL NIKOLAS (*cu răsuflarea tăiată*) O scrisoare…? (*Inga îi dă scrisoarea.*)

INGA De la preotul Trond. E pentru domnia-ta.

EPISCOPUL NIKOLAS Da, da… şi mi-ai adus-o?

INGA Aşa a fost dorinţa lui Trond. Îi datorez o mare recunoştinţă de pe când l-a crescut pe Håkon. Am auzit că eşti bolnav, de aceea am pornit îndată la drum; am venit până aici pe jos…

EPISCOPUL NIKOLAS Nu trebuia să te grăbeşti atâta, Inga!

DAGFINN N BONDE (*intrând din dreapta*) Pacea Domnului, preacucernice doamne!

EPISCOPUL NIKOLAS Soseşte regele?

DAGFINN BONDE Acum coboară călare muntele Ryen împreună cu regina şi cu pruncul regesc, şi cu mare alai.

INGA (*merge grăbită către Dagfinn*) Regele… regele! Vine aici?

DAGFINN BONDE Inga! Eşti aici, femeie greu încercată?

INGA Nu eşti greu încercată când ai un fiu atât de mare.

DAGFINN BONDE Acum i se va înduioşa sufletul înăsprit.

INGA Nicio vorbă să nu-i pomeneşti regelui despre mine! O, dar trebuie să-l văd… spune-mi… vine aici?

DAGFINN BONDE Da, chiar acum.

INGA Şi seara-i întunecoasă. Regelui pesemne că i se va lumina drumul cu făclii?

DAGFINN BONDE Da.

INGA Atunci eu mă ascund pe sub vreo streaşină, pe unde trece el; şi-apoi mă întorc iar la Varteig. Ci-ntâi să intru în biserica lui Hallvard; *acolo* ard lumini în noaptea asta; acolo vreau să mă rog pentru rege, pentru strălucitorul meu fiu. (*Iese prin dreapta.*)

DAGFINN BONDE Mi-am îndeplinit solia; plec în întâmpinarea regelui.

EPISCOPUL NIKOLAS Du-i salutul inimii mele, bunule Dagfinn.

DAGFINN BONDE (*în timp ce iese prin dreapta*) Eu unul n-aş vrea să fiu mâine episcopul Nikolas.

EPISCOPUL NIKOLAS Spovedania preotului Trond!… Deci a sosit totuşi; o am aici, în mâinile mele. (*Meditând, cu privirea pierdută.*) Nimeni n-ar trebui să tăgăduiască ceva pe mântuirea sufletului său, când e aşa de bătrân ca mine. De-aş mai fi tânăr, puţin mi-ar păsa de un astfel de jurământ; dar în seara asta, cea de pe urmă seară… nu, nu se cuvine… Dar pot s-o păstrez? N-ar însemna oare să risc tot ceea ce am împletit de-a lungu-ntregii mele vieţi? (*În şoaptă.*) O, de l-aş mai putea trişa pe Cel-rău, măcar de această ultimă dată!

(*Ascultă.*) Ce-i asta? (*Strigă.*) Viljam, Viljam! (*Sira Viljam vine din dreapta.*) Ce şuieră şi urlă atât de cumplit?

SIRA VILJAM E furtuna care se înteţeşte.

EPISCOPUL NIKOLAS Furtuna se înteţeşte!… De bună seamă că îmi voi ţine jurământul! Furtuna, spui? Cântă cei de dincolo?

SIRA VILJAM Da, stăpâne.

EPISCOPUL NIKOLAS Spune-le să-şi dea toată osteneala… fratele Aslak, mai ales; el întotdeauna scurtează rugăciunile; de câte ori poate, le ciumpăveşte; sare cântări întregi, câinele! (*Lovind în podea cu cârja.*) Du-te şi spune-i că e ultima noapte când mai sunt aici; să-şi dea osteneala, sau mă voi întoarce la el ca strigoi!

SIRA VILJAM Stăpâne, să nu-l chem pe magistrul Sigard?

EPISCOPUL NIKOLAS Du-te la cei din capelă, ţi-am spus! (*Viljam se duce în capelă.*) Pesemne-i vrerea cerului să-l împac pe rege cu herţogul, devreme ce-mi trimite acum scrisoarea preotului Trond. Grea corvadă, Nikolas: să dărâmi cu-o îmbrâncitură tot ce-ai ridicat anevoie într-o viaţă de om. Ci nu-i altceva de făcut; trebuie să se împlinească voinţa cerurilor, de data asta… De-aş putea măcar să citesc ce scrie în scrisoare; dar nu mai pot să desluşesc niciun cuvânt! Ceţuri se-nvălmăşesc în ochii mei, scânteiază şi joacă, şi nu îndrăznesc să pun pe nimeni să mi-o citească! Oare cum de m-am juruit?… Oare mintea omenească e atât de nevolnică încât nu poate să-şi dirijeze propriile ei fapte nici până la a doua ori a treia consecinţă? I-am vorbit atât de mult şi-atât am stăruit pe lângă Vergard Vaeradal să-l convingă pe rege s-o surghiunească pe Inga, încât până la urmă aşa s-a şi întâmplat. Fapta a fost înţeleaptă în prima ei consecinţă; dar dacă n-aş fi dat acest sfat, Inga nu s-ar fi aflat acum la Varteig, scrisoarea nu ar fi ajuns la timp în mâinile mele şi n-aş fi avut niciun jurământ de împlinit… deci fapta n-a fost înţeleaptă în a doua consecinţă a ei. De-aş mai avea totuşi timpul de

partea mea! Dar nu mai am timp decât până în zorii acestei nopţi, şi asta e tare puţin. Eu trebuie, eu vreau să mai trăiesc. (*Bate cu cârja; din dreapta intră un preot.*) Să vină magistrul Sigard! (*Preotul pleacă; episcopul mototoleşte scrisoarea în pumn.*) Aici, sub pecetea subţire, e închisă saga Norvegiei pentru sute de ani. Zace aici şi visează ca un plod de pasăre în găoace! O, de-aş avea acum mai *multe* suflete… sau dacă n-aş avea niciunul! (*Strângând sălbatic scrisoarea la piept.*) O, de n-ar veni atât de grabnic sfârşitul peste mine… şi judecata, şi pedeapsa… te-aş cloci până ar ieşi din tine un vultur care-ar arunca umbra groazei asupra întregii ţări şi şi-ar înfige ghearele ascuţite în inima fiecărui om! (*Încovoindu-se.*) Dar ultimul ceas e aici! (*Ţipă.*) Nu, nu, ai să fii o lebădă albă! (*Aruncă jos scrisoarea şi strigă.*) Magistre Sigard! Magistre Sigard!

MAGISTRUL SIGARD (*intrând prin dreapta*) Cum te mai simţi, cucernice stăpâne?

EPISCOPUL NIKOLAS Magistre Sigard… vinde-mi trei zile de viaţă!

MAGISTRUL SIGARD Ţi-am spus…

EPISCOPUL NIKOLAS Da, da; dar glumeai; era o mică răfuială. Am fost un stăpân aspru faţă de domnia-ta; şi vrei să mă sperii. Ah, nu se cuvine… Ba da, ba da… asta-i ceea ce mi se cade! Dar acum fii bun şi îngăduitor! Plătesc bine… Trei zile de viaţă, magistre Sigard, numai trei zile de viaţă!

MAGISTRUL SIGARD De-ar fi să mă călătoresc şi eu pe lumea cealaltă odată cu domnia-ta, tot n-aş putea să-ţi mai dau trei zile.

EPISCOPUL NIKOLAS O zi, atunci; numai o zi! Să se facă ziuă, să strălucească soarele când voi muri! Ascultă, Sigard! (*Îi face un semn cu mâna să se apropie şi să se aşeze pe laviţă.*) Am dăruit bisericii aproape tot aurul şi argintul meu, ca să se citească mari slujbe pentru mine. Mă răzgândesc; îţi las totul! Hai, Sigard, nu vrei să-i înşelăm pe cei

de colo, din capelă? He, he, he! Ai să fii bogat, Sigard, şi vei pleca de-aici; iar eu voi avea răgaz şi voi putea să chibzuiesc oleacă şi nu voi mai avea nevoie să mă ajut cu-atâtea rugăciuni. Hai, Sigard, se poate? (*Sigard îi ia pulsul; episcopul izbucneşte cu teamă.*) Ei, nu-mi răspunzi?

MAGISTRUL SIGARD (*ridicându-se*) N-am timp, stăpâne. Vreau să pregătesc o băutură care să-ţi uşureze ultimele clipe.

EPISCOPUL NIKOLAS Nu, mai târziu! Aştept… să-mi răspunzi!

MAGISTRUL SIGARD N-am timp; băutura trebuie să fie gata într-un ceas. (*Iese prin dreapta.*)

EPISCOPUL NIKOLAS Într-un ceas! (*Izbind înnebunit cu cârja.*) Viljam! Viljam! (*Sira Viljam vine din capelă.*) Cheamă ajutoare acolo! Mai mulţi! Opt nu sunt destui!

SIRA VILJAM Stăpâne!…

EPISCOPUL NIKOLAS Cheamă mai mulţi, spun! Fratele Kolbein a zăcut cinci săptămâni… N-a putut să păcătuiască prea mult în acest răstimp…

SIRA VILJAM S-a spovedit ieri.

EPISCOPUL NIKOLAS (*cu înfrigurare*) Da, *el* e potrivit; cheamă-l! (*Viljam se duce în capelă.*) Un ceas! (*Ştergându-şi sudoarea de pe frunte.*) Uf, ce cald e aici!… Javra puturoasă… la ce-i bună toată învăţătura, dacă nu-mi poate dărui un ceas de viaţă! Stă zile-n şir închis în chilia lui şi îmbină roţi ciudate şi scripeţi şi pârghii; vrea să meşterească un aparat care să meargă şi să tot meargă şi să nu se mai oprească niciodată… *Perpetuum mobile,* cică. De ce nu-şi stoarce măiestria şi deşteptăciunea ca să facă mai degrabă din om un *perpetuum mobile*?… (*Rămâne pe gânduri; ochii i se luminează.*) *Perpetuum mobile…* nu sunt eu prea tare în latină… dar asta înseamnă ceva care are puterea de a acţiona veşnic, de-a lungul tuturor timpurilor. Dacă eu însumi aş putea acum?… Asta ar fi înfăptuirea cu care să-mi închei

viaţa, da, asta! Ar însemna să făptuieşti cea mai mare faptă în ultimul tău ceas! Să pui în mişcare toate roţile şi scripeţii şi pârghiile din sufletul regelui şi al herţogului, să le pui în mişcare în aşa fel, încât nicio putere de pe pământ să nu le mai poată opri; dacă înfăptuiesc lucrul acesta, voi trăi, voi trăi prin opera mea… şi, la urma urmei, poate asta-i ceea ce se numeşte nemurire… Gânduri mângâietoare, odihnitoare – ce bine-i prindeţi unui moşneag! (*Oftează şi se întinde mulţumit pe laviţă.*) Rău mi-a mai dat târcoale *diabolus* în seara asta. Aşa-i când zaci şi n-ai nimic de făcut. *Otium est pulvis… pulveris*[69]… eh, la ce-i bună latina?… *Diabolus* nu mai are nicio putere împotriva mea; vreau să lucrez până în ultima clipă; vreau… ce mai răcnesc ăia acolo!… (*Izbeşte cu cârja; intră Viljam.*) Spune-le să tacă; m-au ameţit. Regele şi herţogul vor sosi îndată, sunt pricini grele asupra cărora trebuie să chibzuiesc.

SIRA VILJAM Stăpâne, atunci să…

EPISCOPUL NIKOLAS Porunceşte-le să se mai potolească oleacă, să pot gândi în linişte. Ia ridică scrisoarea aia de pe jos… Aşa. Dă-mi hârtiile…

SIRA VILJAM (*ducându-se la masa de scris*) Pe care, stăpâne?

EPISCOPUL NIKOLAS Pe toate… pe cele pecetluite; alea de deasupra… Aşa; acum du-te în capelă şi spune-le să tacă. (*Viljam iese.*) Să mori şi, totuşi, să domneşti peste Norvegia! Să mori şi, totuşi, să faci aşa încât nimeni să nu izbutească să se ridice peste ceilalţi. Mii de căi pot să ducă la această ţintă; dar numai una poate fi cea bună… pe ea trebuie s-o găseşti… pe ea trebuie să porneşti… Hei! Drumu-i tare aproape, tare aproape! Da, aşa voi face! Îmi voi respecta jurământul; herţogul va avea scrisoarea în mână; dar regele… hm, el va primi în inimă ghimpele îndoielii. Håkon e cinstit, cum spun ei,

---

[69] În traducere liberă: Tihna e deşertăciunea… deşertăciunilor (l. lat.)

odată cu prăbuşirea credinţei în sine însuşi şi în dreptatea lui, multe se vor prăbuşi în el. Amândoi se vor îndoi şi vor crede, bălăbănindu-se când în sus, când în jos, fără să simtă vreodată pământ tare sub picioare… *perpetuum mobile*… Ci Håkon se va lăsa prins de vorbele mele? Se va lăsa; eu sunt un muribund; am să-i servesc mai întâi câteva adevăruri… Puterile mă părăsesc, dar sufletul mi se întăreşte… nu mai vreau să zac în pat bolind; vreau să merg în odaia mea de lucru, vreau să lucrez în această ultimă noapte, să lucrez… până ce lumina se va stinge…

HERŢOGUL SKULE (*intră din dreapta şi porneşte către episcop*) Mă închin cu pace, preacucernice! Am auzit că ţi-e rău!

EPISCOPUL NIKOLAS Sunt un cadavru în mugur, iubite herţog; la noapte voi crăpa; mâine se va vedea ce mireasmă am.

HERŢOGUL SKULE Chiar noaptea asta?

EPISCOPUL NIKOLAS Magistrul Sigard cică peste un ceas.

HERŢOGUL SKULE Şi scrisoarea preotului Trond?…

EPISCOPUL NIKOLAS Tot te mai gândeşti la ea?

HERŢOGUL SKULE Nu pot să mi-o gonesc din minte.

EPISCOPUL NIKOLAS Regele te-a numit herţog; nimeni n-a mai purtat titlul de herţog în Norvegia până la maria-ta.

HERŢOGUL SKULE Nu-i destul. Dacă Håkon nu-i os de domn, trebuie să capăt totul!

EPISCOPUL NIKOLAS Uf, da’ frig e-aici; am îngheţat de tot.

HERŢOGUL SKULE Scrisoarea preotului Trond, episcope! Pentru Dumnezeu atotputernicul – o ai?

EPISCOPUL NIKOLAS Ştiu unde poate fi găsită.

HERŢOGUL SKULE Hai spune-mi, spune-mi!

EPISCOPUL NIKOLAS Aşteaptă…

HERŢOGUL SKULE Nu, nu… nu mai e timp; văd că ţi se apropie grabnic sfârşitul… şi vine şi regele, după câte mi s-a spus.

EPISCOPUL NIKOLAS Da, vine şi regele; cum vezi, slujesc cauza măriei-tale, chiar şi acum.

HERŢOGUL SKULE Ce-ai de gând?

EPISCOPUL NIKOLAS Îţi aminteşti?… La nunta regelui… spuneai că ceea ce-l face puternic pe Håkon este credinţa nestrămutată în el însuşi.

HERŢOGUL SKULE Şi?

EPISCOPUL NIKOLAS Dacă i-aş mărturisi, i-aş stârni îndoielile şi i s-ar prăbuşi credinţa, şi-odată cu ea şi puterea.

HERŢOGUL SKULE Episcope, n-ar fi cinstit, n-ar fi cinstit dacă el este adevăratul fiu al regelui!

EPISCOPUL NIKOLAS E în puterea măriei-tale să-i redai încrederea. Înainte de a părăsi lumea, îţi voi spune unde poate fi găsită scrisoarea preotului Trond.

SIRA VILJAM (*din dreapta*) Cu facle şi alaiul său, regele urcă strada.

EPISCOPUL NIKOLAS Fie binevenit. (*Viljam iese.*) Herţogule, fă-mi cel din urmă bine. Fii împuternicitul meu împotriva tuturor duşmanilor pe care-i am. (*Scoţând la iveală o scrisoare.*) I-am însemnat pe toţi aici. Primii dintre ei, de s-ar putea, mi-ar plăcea să fie spânzuraţi.

HERŢOGUL SKULE Nu te mai gândi la răzbunări acum; nu mai ai mult…

EPISCOPUL NIKOLAS Nu la răzbunări, ci la pedeapsă!… Făgăduieşte-mi că vei ridica spada pedepsei împotriva tuturor duşmanilor mei, după ce eu nu voi mai fi. Sunt duşmani şi-ai măriei-tale, tot atât cât sunt şi ai mei; când vei fi rege, trebuie să-i pedepseşti; îmi făgăduieşti?

HERŢOGUL SKULE Făgăduiesc şi jur… dar scrisoarea preotului Trond!…

EPISCOPUL NIKOLAS Ai să afli unde este… dar iată, vine regele… Ascunde lista duşmanilor noştri! (*Herţogul ascunde documentul, în clipa când Håkon intră din dreapta.*)

EPISCOPUL NIKOLAS Bine-ai venit la pomană, măria-ta!

HÅKON Crunt potrivnic mi-ai fost întotdeauna; dar fie totul uitat şi iertat acum; moartea şterge şi cele mai mari răfuieli.

EPISCOPUL NIKOLAS Asta mă uşurează! O, ce mare e bunătatea regelui! Măria-ta, ceea ce ai făcut pentru un bătrân păcătos astă-seară, înzecit ţi se va…

HÅKON Mai bine lasă; dar trebuie să-ţi spun că sunt foarte uimit. Mă chemi aici ca să-ţi dau iertarea, şi-mi pregăteşti o întâlnire neaşteptată.

EPISCOPUL NIKOLAS Întâlnire, măria-ta?

HERŢOGUL SKULE De mine vorbeşte regele. Binevoieşte, domnule episcop, să-l asiguri pe regele Håkon de credinţa şi cinstea mea şi că eu nu am ştiut nimic despre venirea măriei-sale înainte de a fi pus piciorul pe cheiul din Oslo.

EPISCOPUL NIKOLAS Vai, vai; numai eu sunt vinovat! Am fost bolnav, zac la pat de-un an; nu m-am mai interesat decât puţin sau deloc de treburile ţării; credeam că între înaltele rude e pace şi bunăînvoire acum!

HÅKON Am băgat de seamă că prietenia dintre herţog şi mine merge mai bine când stăm departe unul de celălalt; de aceea, rămas bun, episcope Nikolas, şi Dumnezeu să-ţi fie alături acolo unde te duci acum. (*Vrea să plece.*)

HERŢOGUL SKULE (*În şoaptă, liniştit*) Episcope, episcope!… A plecat!

EPISCOPUL NIKOLAS (*repezit şi cu o putere sălbatică*) Rămâi, rege Håkon!

HÅKON (*se opreşte*) Ce e?

EPISCOPUL NIKOLAS Să nu ieşi din această odaie, până ce bătrânul episcop Nikolas nu-şi va spune ultimul cuvânt!

HÅKON (*punând involuntar mâna pe spadă*) Ai venit poate întovărăşit de oameni înarmaţi din Viken, herţoge?

HERŢOGUL SKULE Nu am niciun amestec în treaba asta.

EPISCOPUL NIKOLAS Voi şti să te opresc prin puterea cuvântului. Într-o casă în care moare un om, cel care moare are cel dintâi dreptul la cuvânt; poate să facă ce vrea, sau să nu mai facă… după cum îl ţin puterile. De aceea vreau să-mi ţin propriul meu discurs funerar acum; pe vremuri, m-am temut grozav să nu fie regele Sverre cel care să mi-l ţină…

HÅKON Nu vorbi atât de pătimaş, cucernice!

HERŢOGUL SKULE Risipeşti cele câteva clipe pe care le mai ai.

HÅKON Ţi s-au înceţoşat de tot ochii!

EPISCOPUL NIKOLAS Da, privirile mi s-au înceţoşat… de-abia vă mai zăresc; dar în mine însumi văd viaţa limpede, ca pe o lumină. Sunt plin de vedenii… Ascultă şi învaţă, rege!… Neamul meu era cel mai puternic din ţară; multe căpetenii vestite se trăgeau din el; iar eu voiam să ajung cel mai mare dintre toţi. Nu eram decât un băieţel când am început să fiu însetat de fapte măreţe; mi se părea că n-am să pot aştepta până voi deveni bărbat; se ridicau regi cu drepturi mai puţine decât ale mele. Magnus Erlingssøn, preotul Sverre… Şi *eu* vream să fiu rege; dar mai întâi trebuia să fiu căpitan de oaste, nu se putea altfel. Bătălia urma să se dea la Hevollene; acolo am luat parte prima dată la o luptă. Soarele strălucea şi miile de arme lucitoare fulgerau în lumină. Magnus şi toţi oamenii lui înaintau ca la un joc; doar eu simţeam cum un cleşte îmi strângea inima. Ceata noastră îşi croia drum luptând din greu, dar eu nu izbuteam să ţin pasul cu ei… mi-era frică! Toţi căpitanii lui Magnus au luptat bărbăteşte şi mulţi au căzut în bătălie; dar eu m-am furişat peste munţii Sten, am fugit

şi-am tot fugit, şi nu m-am mai oprit decât atunci când am ajuns iarăşi jos, în fiord, departe de luptă. Mulţi au trebuit să-şi spele de sânge în seara aceea hainele în fiordul Trondhjem.!. Şi eu a trebuit să mi le spăl, dar nu de sânge. Da, doamne, mi-a fost frică; născut să fiu căpetenie… eram un fricos. Asta m-a lovit ca un trăsnet; din ceasul acela am devenit rău faţă de orice om; m-am rugat în biserici tainic, am îngenuncheat şi-am plâns la altar, am făcut daruri bogate, am făcut jurăminte sfinte; m-am îndârjit şi m-am încercat în bătălii după bătălii, la Saltøsund, la Jonsvollene, în vara în care baglerienii au intrat în Bergen… Zadarnic! Cel dintâi a băgat de seamă Sverre, care a spus-o în gura mare şi în bătaie de joc, şi din ziua aceea fiecare om din ceată izbucnea în râs când Nikolas Arnessøn apărea în armură… Laş, laş şi, totuşi, vrând să fiu căpetenie, vrând să fiu rege, simţindu-mă creat să fiu rege, putând să ajut la înscăunarea împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ; dar sfinţii înşişi mi-au închis drumul.

HÅKON Nu învinui cerul, episcope! Prea ai urât mult!

EPISCOPUL NIKOLAS Da, am urât mult; am urât orice cap din ţară ridicat deasupra mulţimii. Dar uram pentru că nu puteam să iubesc. Femeile frumoase… oh, le-aş putea sorbi cu ochi de foc încă şi-acum! Am optzeci de ani şi tot mai visez să ucid bărbaţi şi să îmbrăţişez femei… dar şi-n privinţa asta mi-a mers ca şi-n război… numai doruri şi jinduiri, castrate din născare… Dăruit cu pofte carnale în clocot… Şi totuşi, un schilod! Aşa am devenit preot; sau preot sau rege trebuie să fie cel ce vrea să stăpânească deplin. (*Râzând*.) Eu, preot! Eu, om al bisericii! Da, numai pentru biserică mă crease cerul anume… îmi dăruise harul de a lua glasurile cele mai de sus… de a cânta cu o voce femeiască la marile slujbe bisericeşti. Şi, totuşi, cei din slavă pretind de la mine – cel care nu-s decât o jumătate de om – ceea ce n-au dreptul să pretindă decât de la cel

dăruit cu toate însuşirile pentru ţinta vieţii lui! Uneori îmi spun că asemenea pretenţie ar fi îndreptăţită; zăceam aici, pe patul meu de suferinţă, în prada spaimei de pedeapsă şi de judecată! Acum mi-a trecut; am iar măduvă în oasele sufletului! Eu n-am păcătuit cu nimic; faţă de mine s-a făptuit nedreptatea; *eu* acuz!

HERŢOGUL SKULE (*în şoaptă*) Episcope… scrisoarea! Nu mai ai mult!

HÅKON Gândeşte-te la suflet şi pocăieşte-te!

EPISCOPUL NIKOLAS Faptele omului sunt sufletul lui – şi faptele mele vor rămâne să trăiască mai departe pe pământ. Dar tu, rege Håkon, să te păzeşti, căci aşa cum cerul mi-a stat *mie* potrivnic, de n-am cules decât ponoase ca răsplată, aşa-i eşti şi măria-ta potrivnic celui ce ţine în mâinile lui fericirea ţării…

HÅKON A… herţogule, herţogule! Acum pricep întâlnirea de-aici!

HERŢOGUL SKULE (*mânios, către episcop*) Niciun cuvânt mai mult!

EPISCOPUL NIKOLAS (*către Håkon*) Îţi va fi potrivnic cât timp îi va sta capul pe umeri. Împarte puterea cu el! N-am să am pace nici în sicriu, mă voi întoarce ca strigoi, dacă nu veţi împărţi puterea. Niciunul să nu adune mărirea celuilalt lângă mărirea lui; căci s-ar ivi în ţară un uriaş, şi aici nu trebuie să fie niciun uriaş; căci nici eu n-am fost niciodată un uriaş. (*Cade istovit pe laviţă.*)

HERŢOGUL SKULE (*se aruncă în genunchi lângă laviţă şi-i strigă lui Håkon*) Fugi după ajutor! Pentru numele lui Dumnezeu, episcopul nu trebuie să moară acum.

EPISCOPUL NIKOLAS Ce negură mi se coboară peste ochi! Măria-ta, pentru ultima oară: vrei să împarţi puterea cu herţogul?…

HÅKON Nu dau niciun obol din ceea ce am primit de la Dumnezeu!

EPISCOPUL NIKOLAS Prea bine! (*Înăbuşit.*) Dar încrederea în tine tot o vei pierde. (*Strigă.*) Viljam!

HERŢOGUL SKULE (*în şoaptă*) Scrisoarea! Scrisoarea!

EPISCOPUL NIKOLAS (*fără să-l audă*) Viljam! (*Sira Viljam intră, episcopul îl trage aproape de el şi îi şuşoteşte.*) Când am primit mirul din urmă, oare toate păcatele mi-au fost iertate?

SIRA VILJAM Toate păcatele, de la naştere până în clipa în care-ai fost miruit.

EPISCOPUL NIKOLAS Nu mai mult? Nu până când mă voi săvârşi?

SIRA VILJAM Stăpâne, n-ai ce mai păcătui în noaptea asta.

EPISCOPUL NIKOLAS Hm, nimeni nu poate să ştie… Ia potirul de aur pe care l-am moştenit de la episcopul Absalon… Îl dăruiesc bisericii… şi să-mi mai citească şapte slujbe mari…

SIRA VILJAM Stăpâne, Dumnezeu are să fie milostiv cu tine!

EPISCOPUL NIKOLAS Încă şapte rugăciuni, îţi spun… pentru ceea ce voi păcătui în noaptea asta! Du-te, du-te! (*Viljam pleacă, episcopul se întoarce către Skule.*) Măria-ta herţoge, dacă vei citi cândva scrisoarea preotului Trond, şi dacă se va arăta că Håkon e într-adevăr fiul regelui… ce vei face?

HERŢOGUL SKULE În numele lui Dumnezeu – atunci să fie rege!

EPISCOPUL NIKOLAS Mai gândeşte-te! Aici sunt multe de socotit. Cercetează-ţi fiecare cută a inimii, răspunde-ţi ca şi cum te-ai afla la judecata de apoi! Ce vei face, dacă el este fiul cel adevărat?

HERŢOGUL SKULE Mă supun şi-l slujesc.

EPISCOPUL NIKOLAS (*mormăind*) Da, da, culege-ţi deci roadele. (*Către Skule.*) Herţogule, sunt slăbit şi sfârşit, mă năpădeşte moleşeala şi împăcarea…

HERŢOGUL SKULE E moartea! Scrisoarea preotului Trond! Unde-i?

EPISCOPUL NIKOLAS Mai întâi altceva… Ţi-am dat lista cu duşmanii mei…

HERŢOGUL SKULE (*nerăbdător*) Da, da; te voi răzbuna împotriva lor…

EPISCOPUL NIKOLAS Nu; mă simt mai milostiv acum; vreau să-i iert, cum scrie în sfânta carte. Aşa cum renunţi măria-ta la putere, vreau să renunţ şi eu la răzbunare. Arde lista!

HERŢOGUL SKULE Bine, bine; cum vrei.

EPISCOPUL NIKOLAS Aici, în sobiţa cu mangal; ca să văd şi eu…

HERŢOGUL SKULE (*aruncă lista în foc*) Priveşte, arde! Şi-acum, spune, spune! Sunt în joc mii de vieţi, dacă nu spui acum!

EPISCOPUL NIKOLAS (*cu ochi scăpărători*) Mii de vieţi! (*Ţipând.*) Lumină! Aer!

HÅKON (*aleargă la uşă şi strigă*) Ajutor! Moare episcopul!

(*Intră Sira Viljam şi câţiva dintre oamenii episcopului.*)

HERŢOGUL SKULE (*zgâlţâind braţul episcopului*) E în joc fericirea Norvegiei pentru sute de ani, poate chiar toată măreţia ei în veci de veci!

EPISCOPUL NIKOLAS În veci de veci! (*Triumfător.*) *Perpetuum mobile!*

HERŢOGUL SKULE Pe mântuirea sufletului tău – unde-i scrisoarea preotului Trond?

EPISCOPUL NIKOLAS (*strigând*) Încă şapte rugăciuni, Viljam!

HERŢOGUL SKULE (*ieşit din fire*) Scrisoarea! Scrisoarea!

EPISCOPUL NIKOLAS (*în luptă cu moartea, surâde*) Ai ars-o, bunule herţog. (*Cade pe spate şi moare.*)

HERŢOGUL SKULE (*scoate un ţipăt, dându-se îndărăt şi acoperindu-şi faţa cu mâinile*) Doamne atotputernic!

CĂLUGĂRII (*vin în fugă din capelă*) Mântuiască-se cine poate!

VOCI RĂZLEŢE Toate relele s-au dezlănţuit în noaptea asta!

ALTELE Toate colţurile răsunară de chicoteli!… Chiui un glas: „L-am înhăţat!"… Toate lumânările se stinseră!

HÅKON Muri episcopul Nikolas.

CĂLUGĂRII (*ies fugind prin dreapta*) *Pater noster!… Pater noster!*

HÅKON (*se apropie de Skule şi-i spune cu voce scăzută*) Herţogule, nu voi cerceta ce sfat tainic ai ţinut cu episcopul înainte de moartea lui; dar mâine trebuie să predai în mâinile mele toate împuternicirile şi rangurile pe care le ai; văd limpede acum: noi doi nu putem să mergem înainte împreună.

HERŢOGUL SKULE (*îl priveşte cu gândurile aiurea*) Să mergem înainte împreună?…

HÅKON Mâine ţin divan de judecată în cetatea de scaun; trebuie să se limpezească totul între noi. (*Iese prin dreapta.*)

HERŢOGUL SKULE Episcopu-i mort şi scrisoarea arsă! O viaţă grea de îndoieli, şi de lupte, şi de grozăvii! O, de-aş putea să mă rog… Nu… trebuie să acţionez; astă-seară trebuie să fac pasul decisiv! (*Către Viljam.*) Încotro s-a dus regele?

SIRA VILJAM (*speriat*) Mântuieşte-mă, Cristoase – ce vrei de la el?

HERŢOGUL SKULE Ţi-i fi închipuind poate că vreau să-l ucid la noapte? (*Iese prin dreapta.*)

SIRA VILJAM (*privind după el, clatină din cap în timp ce oamenii de casă scot cadavrul prin stânga*) Episcopul spusese: încă şapte rugăciuni; eu zic că e mai potrivit să-i citim paisprezece. (*Îi urmează pe ceilalţi.*)

(O încăpere în castelul regal, în ultim plan, uşă de intrare; în pereţii laterali, uşi mai mici; în prim-plan, în dreapta, o fereastră. O lampă aprinsă atârnă sub tavan. Lângă uşa din stânga e o laviţă şi, puţin mai spre fund, un leagăn în care doarme pruncul regesc; Margrete stă îngenuncheată lângă copil.)

MARGRETE (*leagănă copilul şi cântă*)
Spre cer spuzit de stele
tavanul s-a deschis;
şi zboară micul Håkon
pe aripă de vis.

O scară-albastră suie
de la pământ la rai;
şi urcă micul Håkon
cu îngerii bălai.

Şi îngerii-l veghează,
şi Domnul, surâzând;
şi doarme micul Håkon,
şi mama-i cântă blând.

(*Scurtă pauză. Herţogul Skule intră din fund.*)

MARGRETE (*sare în sus cu un strigăt de bucurie şi se repede în întâmpinarea lui*) Tată!… O, cât am suspinat şi-am tânjit după această întâlnire!

HERŢOGUL SKULE Pacea Domnului fie cu tine, Margrete! Unde-i regele?

MARGRETE La episcopul Nikolas.

HERŢOGUL SKULE Hm… da, deci are să se întoarcă repede.

MARGRETE Şi veţi vorbi şi vă veţi împăca, redevenind prieteni, ca în zilele de demult?

HERŢOGUL SKULE Aş vrea din toată inima.

MARGRETE Şi Håkon vrea; iar eu mă rog zilnic lui Dumnezeu să

se întâmple aşa. O, dar vino şi priveşte… (*Îl ia de mână şi îl duce spre leagăn.*)

HERŢOGUL SKULE Copilul tău!

MARGRETE Da, copilul acesta scump e al meu; nu-i minunat? Îl cheamă Håkon, ca pe rege! Priveşte-i ochii… Nu, nu-i poţi vedea acum, că doarme… Are ochi mari şi albaştri; şi ştie să râdă şi să întindă mânuţele şi să mă caute şi să se agaţe de mine… şi mă şi recunoaşte! (*Rânduieşte cu grijă scutecele.*)

HERŢOGUL SKULE Håkon va avea băieţi, prorocise episcopul.

MARGRETE Plodul ăsta dulce mi-e mai drag de-o mie de ori decât ţara şi regatul… la fel şi lui Håkon… Nu, parcă nici nu-mi vine să cred că-i adevărată fericirea mea; noaptea, aşez leagănul lângă pat şi, când mă trezesc, mă uit să văd dacă mai e acolo… Parcă mi-e frică să nu fie un vis.

HERŢOGUL SKULE (*ascultă ceva şi se duce la fereastră*) Nu e regele?…

MARGRETE Ba da, urcă pe scara cealaltă; mă duc să-l chem aici! (*Îşi ia tatăl de mână şi-l conduce iarăşi, fericită, la leagăn.*) Herţoge Skule! Rămâi de strajă lângă fiul regelui… da, el e şi fiul regelui… asta uit întotdeauna! Şi dacă se trezeşte, înclină-te adânc şi salută-l cum trebuie să fie salutaţi regii! Mă duc să-l aduc pe Håkon; o, Doamne, Doamne! Acum, în sfârşit, va coborî lumina şi pacea asupra neamului meu! (*Iese prin dreapta.*)

HERŢOGUL SKULE (*după o tăcere posomorâtă şi scurtă*) Håkon are un fiu. Neamul lui va dăinui şi după el. Dacă moare Håkon, feciorul lui va fi pretendentul la tron cel mai îndreptăţit. Toate îi merg din plin lui Håkon. Şi poate că el nici nu este fiu de rege; dar încrederea în sine îi e tot atât de neclintită ca mai-nainte; a vrut episcopul să i-o dărâme, dar n-a mai avut răgaz înainte de moarte, n-a îngăduit Dumnezeu. Dumnezeu îl ocroteşte pe Håkon, lui i-a hărăzit brâul

puterii. Să-i pomenesc acum despre această putere? Să-i spun de jurământul şi de destăinuirile episcopului? La ce-ar folosi? Nimeni nu m-ar crede, nici Håkon, nici ceilalţi. Pe episcop l-ar fi crezut în ceasul morţii; îndoiala l-ar fi otrăvit; dar a fost scris să nu se întâmple aşa. Şi pe cât de neclintită e încrederea lui Håkon, tot pe-atât de neclintită sălăşluieşte îndoiala în mine; cine din lumea asta ar putea să le smulgă? Nimeni, nimeni. Proba cu fierul înroşit s-a făcut, Dumnezeu a glăsuit şi, totuşi, Håkon poate că nu-i fiu de rege, iar eu îmi irosesc viaţa. (*Se aşază, meditând, lângă masa din dreapta.*) Şi chiar dacă aş căpăta acum ţara şi regatul, oare îndoiala nu mi-ar rămâne tot atât de întreagă, şi nu m-ar mistui, şi m-ar roade, şi m-ar sfredeli cu veşnica ei picurare de gheaţă?… Ba da, ba da; dar e mai bine să stai în jilţul regesc şi să te îndoieşti de tine, decât sa stai în gloata de jos şi să te îndoieşti de cel ce domneşte… Trebuie să se încheie socotelile dintre mine şi Håkon! Să se încheie? Dar cum? (*Ridicându-se.*) Atotputernice, tu, cel care m-ai hărăzit astfel, tu să porţi vina pentru cele ce vor urma! (*Se plimbă de colo-colo, chibzuieşte.*) Trebuie să distrugi toate punţile, să nu mai păstrezi decât *una*, şi să izbândeşti sau să cazi *acolo* – aşa spunea episcopul Nikolas la nunta regelui, la Bergen; au trecut trei ani, şi de-atunci mi-am risipit şi mi-am pierdut puterile veghind toate podurile… (*Brusc.*) Acum voi urma sfatul episcopului; acum, ori niciodată! Suntem amândoi aici, în Oslo; de data asta, am mai mulţi ostaşi decât Håkon; de ce să nu folosesc superioritatea – atât de arareori e de partea mea! (*Ezitând.*) Ci oare chiar în noaptea asta – chiar acum?… Nu, nu! Nu în noaptea asta! Ha, ha, ha… iat-o, şovăiala… neîncrederea! Håkon n-o cunoaşte; el merge înainte, şi biruie. (*Face câţiva paşi prin încăpere şi se opreşte deodată lângă leagăn.*) Fiul regelui!… Ce frunte frumoasă! Visează. (*Aşază mai bine cuvertura peste copil şi-l priveşte îndelung.*) Unul ca tine poate să împiedice de la multe sufletul unui om. Eu

n-am niciun fiu. (*Aplecându-se deasupra leagănului.*) Seamănă cu Håkon… (*Dându-se deodată înapoi.*) „Fiul regelui”, spunea regina! „Înclină-te adânc şi salută-l cum trebuie să fie salutaţi regii!” Dacă Håkon ar muri înaintea mea, pruncul ăsta ar fi suit în jilţul regesc; şi eu… eu voi rămâne jos şi mă voi înclina adânc, salutându-l ca pe un rege! (*Cu o agitaţie crescândă.*) Pruncul ăsta, fiul lui Håkon, va sta sus, în jilţul la care poate că eu am mai multe drepturi… iar eu voi sta cu părul alb, încovoiat de bătrâneţe, în faţa scăunaşului său, cu viaţa mea neîmplinită… murind fără să fi ajuns rege!… Am mai mulţi ostaşi decât Håkon… furtuna urlă în noaptea asta, vântul bate de-a lungul fiordului!… Dacă-aş răpi pruncul? Pe cei din Trønd mă pot bizui… Ce-ar mai îndrăzni Håkon, când copilul s-ar afla în mâinile mele? Oamenii mei mă vor sprijini, vor lupta pentru mine şi vor birui. Am să-i răsplătesc regeşte, dacă mă urmează. Fie! Haide, treci peste prăpastie pentru întâia oară!… De-aş putea să văd dacă are ochii lui Sverre… sau ai lui Håkon, sau ai lui Sverre… Doamne! N-am cum să-i văd. (*Pauză.*) Somnul e pavăză! Dormi în pace, tu, micule pretendent la tron! (*Trecând la masă.*) Håkon va hotărî; vreau să mai vorbesc odată cu el.

MARGRETE (*vine cu regele dinspre odaia din partea dreaptă*) Episcopu-i mort! O, crede-mă; toate necazurile vor muri acum cu el.

HÅKON Du-te să te culci, Margrete; vei fi fiind obosită după călătorie.

MARGRETE Da, da! (*Către herţog.*) Tată, fii înţelegător şi bun – Håkon mi-a făgăduit că va fi! Noapte bună, noapte bună, noapte bună! (*Face un semn cu mâna spre uşa din stânga şi câteva slujnice vin să ia leagănul şi să-l ducă dincolo.*)

HERŢOGUL SKULE Håkon, măria-ta, nu trebuie să ne despărţim duşmani de data asta. Ar urma numai rele; ar începe vremuri de prăpăd pentru ţară.

HÅKON Cu astea ţara e obişnuită din neam în neam; dar, cum vezi, Dumnezeu e de partea mea; se prăbuşeşte orice duşman care-mi stă împotrivă. Nu mai sunt nici baglerienii, nici slittungienii, nici ribbungienii; jarlul Jon a fost ucis, Guthorm Ingessøn e mort, Sigurd Ribbung la fel – toţi pretendenţii care s-au ridicat în Sfatul ţării de la Bergen s-au prăbuşit… Cine să mai stârnească acum vremurile de prăpăd?

HERŢOGUL SKULE Håkon, mă tem că eu!

HÅKON Când am devenit rege, ţi-am dat a treia parte din regat…

HERŢOGUL SKULE Şi pentru măria-ta ai păstrat două treimi!

HÅKON Totdeauna ai fost însetat de mai mult; îţi măresc partea de stăpânire; îţi dau jumătate din regat!

HERŢOGUL SKULE Mai trebuie zece porturi la mare.

HÅKON Te-am numit herţog; nimeni până la măria-ta n-a mai avut acest titlu în Norvegia!

HERŢOGUL SKULE Dar măria-ta eşti rege! Eu nu vreau să fie niciun rege deasupra mea. Nu m-am născut ca să slujesc; trebuie să domnesc şi să cârmuiesc eu însumi!

HÅKON (*îl priveşte o clipă şi spune rece*) Cerul să-ţi lumineze mintea, măria-ta. Noapte bună! (*Vrea să plece.*)

HERŢOGUL SKULE (*tăindu-i calea*) Nu-mi scapi aşa! Ascultă-mă, sau mă declar desfăcut de măria-ta; nu mai poţi să-mi fii rege. Noi doi trebuie să împărţim!

HÅKON Îndrăzneşti să mi-o spui?

HERŢOGUL SKULE Am venit la Oslo cu mai mulţi ostaşi decât măria-ta, Håkon Håkonssøn.

HÅKON Poate ai de gând să…

HERŢOGUL SKULE Ascultă-mă! Aminteşte-ţi de vorbele episcopului! Hai să împărţim; dă-mi şi cele zece porturi; dă-mi libertatea regatului meu, fără niciun bir ori obligaţie faţă de măria-ta.

Norvegia a mai fost împărţită în două regate… să stăm cu bună-credinţă unul lângă celălalt…

HÅKON Măria-ta, herţoge, pesemne ţi-e sufletul bolnav, dacă-mi ceri aşa ceva!

HERŢOGUL SKULE Da, mi-e sufletul bolnav, şi nu există alt leac pentru mine. Noi doi trebuie să fim egali; nu trebuie să fie nimeni deasupra mea!

HÅKON Fiece insuliţă, chiar cea mai pustie, e o piatră a edificiului pe care Harald Hårfagre şi sfântul rege Olav l-au durat; şi măria-ta vrei să destrami ceea ce ei au strâns? Niciodată!

HERŢOGUL SKULE Atunci să împărţim numai puterea; să domnim fiecare pe rând câte trei ani! Ai domnit destul, acum e rândul meu. Pleacă din ţară timp de trei ani… Voi rămâne eu rege în răstimp; îţi voi netezi calea pentru când te vei reîntoarce; voi cârmui şi voi orândui totul spre maibinele ţării… A sta veşnic deoparte, te slăbeşte şi te mistuie. Håkon, ascultă-mă… trei ani fiecare, hai să schimbăm între noi coroana!

HÅKON Crezi că se potriveşte pe tâmplele măriei-tale coroana mea?

HERŢOGUL SKULE Nicio coroană nu mi-e destul de grea.

HÅKON E necesar un drept de la Dumnezeu şi o chemare de la Dumnezeu pentru a purta o coroană.

HERŢOGUL SKULE Şi măria-ta crezi din toată inima că ai un drept de la Dumnezeu?

HÅKON Despre aceasta a judecat chiar Dumnezeu!

HERŢOGUL SKULE Nu te bizui atât de mult pe asta. De-ar mai fi apucat episcopul să vorbească… acum însă e în zadar, nu m-ai crede. Da, într-adevăr, măria-ta ai aliaţi puternici acolo, sus, dar eu, oricum, am să te înfrunt!… Nu vrei să domnim pe rând? Da, da… trebuie să alegem deci ieşirea cea mai hotărâtă… Håkon, hai să ne luptăm

amândoi, numai noi doi, cu arme grele, pe viaţă şi pe moarte!

HÅKON Vorbeşti serios, măria-ta?

HERŢOGUL SKULE Vorbesc pentru întregul rost al vieţii mele şi pentru mântuirea sufletului meu!

HÅKON Atunci, sunt puţine nădejdi că-ţi vei mântui sufletul.

HERŢOGUL SKULE Deci nu vrei să lupţi cu mine! Dar trebuie, trebuie!

HÅKON Orb ce eşti! Nu-mi poţi stârni decât milă. Măria-ta crezi că o chemare dumnezeiască te împinge în sus, spre jilţul regesc, şi nu vezi că este numai mândria. Ce râvneşti? Coroana regală, mantia de purpură, dreptul de a sta pe-un jeţ la trei trepte deasupra podelei… Ce josnicie, ce josnicie!… Dacă asta ar însemna să fii rege, ţi-aş arunca regatu-n pălărie ca pe-un ban unui cerşetor.

HERŢOGUL SKULE Mă cunoşti de când erai copil; de ce mă judeci astfel?

HÅKON Ai toate darurile minţii, deşteptăciune şi curaj, eşti născut să stai de-a dreapta regelui; dar nu ca să fii rege.

HERŢOGUL SKULE Voi încerca acum!

HÅKON Spune-mi o singură faptă regală pe care ai înfăptuit-o în anii când ai cârmuit ţara în numele meu! Au mai fost vreodată baglerienii sau ribbungienii mai puternici decât atunci? Erai om în toată puterea, dar ţara era pustiită de hoardele răzvrătiţilor; ai înfrânt oare vreuna dintre ele? Eu eram tânăr şi fără experienţă când am luat domnia; şi priveşte-mă! Pe toate le-am supus sub picioare când am ajuns rege; nu mai e niciun ribbungian, niciun baglerian!

HERŢOGUL SKULE Cu asta ar trebui să te lauzi cel mai puţin; căci *într-asta* stă cea mai mare primejdie. Hoarda trebuie să se ridice împotriva hoardei, ambiţia împotriva ambiţiei, o parte a ţării împotriva celeilalte părţi, dacă regele vrea să fie cel mai puternic. Fiecare sat, fiecare neam trebuie să se bizuie pe rege sau să se teamă

de rege. Dacă stârpeşti orice discordie, îţi dai şi puterea din mână.

HÅKON Şi vrei să fii rege… măria-ta, cel care judeci astfel? Ai fi fost, poate, căpetenie vrednică pe vremea lui Erling Skakke; dar timpurile te-au depăşit şi nu-ţi dai seama. Nu vezi că regatul Norvegiei, aşa cum l-au durat Harald şi Olav, se poate asemui cu o biserică netârnosită încă? Zidurile se înalţă pe stâlpi puternici, tavanul se bolteşte larg deasupră-i, turla împunge cerul ca bradul din pădure; dar viaţa, bătăile inimii, şuvoiul proaspăt de sânge nu trece prin această înfăptuire; duhul viu al Domnului n-a suflat peste ea; încă n-a fost târnosită… *Eu* îi voi face sfinţirea! Norvegia a fost un *regat;* va deveni *o naţiune*! Locuitorul din Trønd îl duşmănea pe cel din Vikvaer, cel din Agdevaer, pe cel din Hordalend, cel din Hålogaland, pe cel din Sogndøl; toţi trebuie să alcătuiască un întreg de-acum înainte şi toţi trebuie să ştie şi trebuie să înţeleagă că nu sunt decât un singur întreg! Aceasta este misiunea pe care Dumnezeu a aşezat-o pe umerii mei; aceasta-i opera pe care trebuie s-o înfăptuiască acum regele Norvegiei. Această operă, herţogule, nu cred că o vei lua în seamă, pentru că nu vei putea s-o împlineşti!

HERŢOGUL SKULE (*prăbuşit*) Să-i uneşti?… Să-i uneşti pe cei din Trønd şi pe cei din Vikvaer… toată Norvegia?… (*Neîncrezător.*) Nu se poate! Despre aşa ceva în Norvegia nu se pomeneşte în nicio sagă!

HÅKON Pentru măria-ta nu se poate, căci măria-ta de-abia poţi să înfăptuieşti vechea sagă; dar pentru mine e uşor, cum îi e uşor vulturului să spintece norii.

HERŢOGUL SKULE (*cu tulburare, neliniştit*) Să uneşti tot poporul… să-l trezeşti, să-l faci să priceapă că e un tot?! De unde-ţi vin astfel de gânduri – care mă îngheaţă şi mă ard? (*Poticnit.*) De la diavol vin, Håkon; ele nu se vor împlini cât timp voi mai avea putere să-mi pun coiful de oţel pe cap!

HÅKON Gândul meu vine de la Dumnezeu, şi nu voi renunţa la

el cât timp voi mai purta pe frunte coroana de rege a sfântului Olav!

HERŢOGUL SKULE Să cadă, aşadar, cununa de rege a sfântului Olav!

HÅKON Şi cine s-o doboare?

HERŢOGUL SKULE Eu, dacă nu-i altcineva!

HÅKON Ţie, Skule, ţi se vor reteza toate puterile în Sfatul ţării de mâine!

HERŢOGUL SKULE Håkon! Nu-l ispiti pe Dumnezeu! Nu mă împinge pe marginea prăpastiei!

HÅKON (*arătând uşa*) Du-te, măria-ta; şi uitat să fie că astă-seară ne-au fost limbile ascuţite.

HERŢOGUL SKULE (*îl priveşte o clipă ţintă şi spune*) Data viitoare vom vorbi cu limbi şi mai ascuţite. (*Iese prin fund.*)

HÅKON (*după o scurtă pauză*) Ameninţă!… Nu, nu, atât de departe nu va ajunge. Va trebui să se supună şi să-mi cadă la picioare; am nevoie de acest braţ puternic, de această minte ageră… Oriunde există curaj, şi deşteptăciune, şi tărie în această ţară sunt însuşiri pe care Dumnezeu le-a dat oamenilor ca să-mi slujească mie; ca să mă slujească pe mine a primit herţogul Skule toate mândrele lui daruri; a mă înfrunta pe mine, înseamnă a înfrunta cerul. E datoria mea să pedepsesc pe oricine se ridică împotriva voinţei cereşti, căci cerul a făcut totul pentru mine.

DAGFINN BONDE (*intrând din fund*) Stăpâne, fii prevăzător în noaptea asta; herţogul nutreşte gânduri rele.

HÅKON Ce spui?

DAGFINN BONDE Nu ştiu ce-are de gând, dar se pune ceva la cale, fără-ndoială.

HÅKON Oare plănuieşte să ne atace? Nu se poate, nu se poate!

DAGFINN BONDE Nu, altceva-i! Corăbiile lui stau gata să ridice pânzele; vor ţine un sfat pe bord.

HÅKON Te-nşeli!… Du-te, Dagfinn, şi întoarce-te cu veşti sigure.

DAGFINN BONDE Da, da, bizuie-te pe mine. (*Iese.*)

HÅKON Nu… nu-i de crezut! Herţogul nu va îndrăzni să se ridice împotriva mea. Dumnezeu nu-i va îngădui… Dumnezeu, care până acum a potrivit totul atât de bine în favoarea mea. Acum am nevoie de pace, căci abia acum încep!… Prea puţin am înfăptuit; dar aud vocea nestrămutată a Domnului cum strigă în mine: Tu vei împlini o mare misiune regească în Norvegia.

GREGORIUS JONSSØN (*intrând din fund*) Stăpâne şi rege al meu!

HÅKON Gregorius Jonssøn! Domnia-ta aici!

GREGORIUS JONSSØN Vin în faţa măriei-tale să fiu omul măriei-tale preasupus; de mult îl urmez pe herţog; acum nu mai îndrăznesc să-l urmez.

HÅKON Ce s-a petrecut?

GREGORIUS JONSSØN Ceea ce niciun om nu va crede, când vestea se va răspândi în ţară.

HÅKON Spune, spune!

GREGORIUS JONSSØN Mă tem să-mi aud până şi sunetul vorbelor mele… Aflaţi că… (*Îl apucă de braţ şi-i şopteşte ceva.*)

HÅKON (*dându-se înapoi, cu un strigăt*) Ce? Nu eşti în toate minţile!

GREGORIUS JONSSØN Să dea Dumnezeu aşa să fiu!

HÅKON Nemaiauzit! Nu, nu poate să fie aşa!

GREGORIUS JONSSØN Pe sfântul sânge al lui Cristos, aşa este!

HÅKON Du-te, du-te; porunceşte să sune adunarea pâlcurilor de oşteni; să se strângă toţi oamenii mei. (*Gregorius Jonssøn iese.*)

HÅKON (*se plimbă de câteva ori de colo-colo, apoi se repede la uşa care dă spre odaia Margretei, bate, îşi reia mersul de sus în jos, se duce iar la uşă, bate şi strigă*) Margrete! (*Continuă să umble de colo-colo.*)

MARGRETE (*în pragul uşii, îmbrăcată în cămaşă de noapte, cu părul*

despletit; pe umeri poartă o mantie roşie cu şireturi, pe care o ţine strânsă peste piept) Håkon! Tu eşti?

HÅKON Da, da; trebuie să vii aici.

MARGRETE O, dar să nu te uiţi la mine; mă culcasem.

HÅKON La altele mi-e acum gândul.

MARGRETE Ce s-a-ntâmplat?

HÅKON Dă-mi un sfat bun! Am primit cea mai proastă veste.

MARGRETE (*cu frică*) Ce veste, Håkon?

HÅKON Că în Norvegia sunt doi regi acum.

MARGRETE Doi regi în Norvegia!… Håkon, unde-i tata?

HÅKON La bordul corabiei, şi-a luat titlul de rege; acum navighează spre Nidaros, unde vrea să se încoroneze.

MARGRETE O, Dumnezeule atotputernic… (Se *prăbuşeşte pe laviţă, îşi acoperă faţa cu mâinile şi plânge.*)

HÅKON Doi regi în ţară!

MARGRETE Soţul meu e unul – şi tatăl meu e celălalt!

HÅKON (*plimbându-se neliniştit încolo şi încoace*) Dă-mi un sfat bun, Margrete! Să mă îndrept spre Ţările-de-sus, sau să mă duc întâi în regiunea Trønd şi să împiedic încoronarea? Nu, nu se poate; n-am acum destui ostaşi; acolo, în nord, el e mai puternic decât mine… Dă-mi un sfat; cum să fac să-l ucid pe herţog în drum, mai înainte ca el să ajungă la Nidaros?

MARGRETE (*rugătoare, cu mâinile împreunate*) Håkon, Håkon!

HÅKON Nu poţi să-mi dai un sfat înţelept cum să-l ucid pe herţog? Te-ntreb!

MARGRETE (*se prăbuşeşte de durere de pe laviţă şi rămâne îngenuncheată*) O, ai uitat că îmi este tată!

HÅKON Tatăl tău… da, da, aşa e… uitasem (*Ridicând-o.*) Stai aşa, Margrete; linişteşte-te; nu plânge, tu nu ai nicio vină. (*Se duce dincolo, la fereastră.*) Herţogul Skule e cel mai primejdios dintre toţi duşmanii

mei… Doamne-Dumnezeule, de ce mă loveşti atât de aspru, pe mine, care n-am săvârşit nicio crimă? (*Se aud bătăi în fundul scenei; Håkon tresare, ascultă şi strigă.*) Cine bate la ora asta târzie de noapte?

VOCEA INGĂI (*de afară*) O femeie care tremură de frig, Håkon!

HÅKON (*cu un strigăt*) Mama!

MARGRETE (*sare în sus*) Inga?

HÅKON (*se repede la uşă şi deschide; Inga şade jos, pe pragul uşii*) Mamă! Stai ca un câine în faţa uşii fiului tău! Şi nu ştiam de ce mă bate Dumnezeu!

INGA (*întinzând mâinile spre el*) Håkon, fiul meu! Fii binecuvântat!

HÅKON (*ridicând-o*) Vino… vino înăuntru; aici e lumină şi cald!

INGA Pot să vin la tine?

HÅKON Nu ne vom mai despărţi niciodată.

INGA Fiul meu… regele meu… o, cât de bun şi cât de iubitor eşti! Am stat într-un ungher şi te-am văzut când ai plecat de la episcop; erai tare îndurerat; n-am putut să mă despart de tine aşa.

HÅKON Îţi mulţumesc, Doamne! Mamă, tu eşti, într-adevăr, fiinţa de care am cea mai mare nevoie acum! Margrete… Mamă… Am păcătuit greu; mi-am închis inima faţă de voi amândouă, voi, care mă iubiţi atât.

MARGRETE (*aruncându-i-se de gât*) O, Håkon, soţul meu iubit, îţi sunt eu dragă acum?

HÅKON Da, da, îmi eşti; nu ca să-mi dai sfaturi înţelepte, ci ca să răspândeşti lumină şi strălucire în calea mea. Vie orice, puterea lui Dumnezeu zvâcneşte în mine!

DAGFINN BONDE (*vine fuga prin fund*) Măria-ta, măria-ta! Chiar acum s-a făptuit cea mai rea faptă!

HÅKON (*surâzând plin de încredere şi ţinând strâns la piept pe Margrete şi pe Inga*) Ştiu; dar nu-i nicio primejdie, bătrâne Dagfinn! Dacă sunt doi regi în Norvegia, în cer nu-i decât unul… şi *acela* va

orândui ceea ce se cuvine!

Actul IV

(Marea sală a palatului regal din Oslo. Regele Skule ospătează cu ceata şi cu căpitanii săi. În prim-plan, la stânga, e jilţul înalt pe care şade Skule înveşmântat bogat, cu mantie de purpură şi coroană regală pe cap. Masa la care stau oaspeţii pe laviţe se întinde de la jilţ până către fund. În faţa lui Skule, stau Pål Flida şi Bård Bratte. Oaspeţi mai puţin însemnaţi sunt serviţi în picioare, de partea cealaltă, în dreapta. Seara, târziu. Sala e luminată puternic. Ospăţul e pe sfârşite; oamenii sunt foarte veseli şi mulţi sunt beţi; beau închinând între ei, râd şi vorbesc de-a valma, întrerupându-se unul pe altul.)

PÅL FLIDA (*se ridică şi bate în palme ca să facă tăcere*) Linişte! Scaldul Jatgeir (*lovind în pahar*) vrea să-şi spună cântecul în cinstea regelui Skule.

JATGEIR (*se duce în mijlocul sălii*)
Herţogul Skule-adună Sfatul ţării din Øre,
la slujba liturghiei în Nidaros; şi-apoi
herţogul Skule se proclamă rege în sunete de clopote şi-n larmă
de paloşe izbite de scuturi ca-n război.

Regele Skule trece peste zăpezi la Dovre,
cu mii de viteji pe schiuri vâslind,
gudbransdølenii tremură de spaimă
şi libertatea şi-o răscumpără cu argint.

Regele Skule vâsleşte spre sud, peste Mjøsen;

cei din ţările-de-sud dârdâie ca de friguri avane;
regele Skule se-avântă spre regatul Rauma
până la Låka în capitala districtului Nanne.

În săptămâna postului-cel-mare
oştile birkebeinene sosesc;
jarlul Knut e comandantul lor – paloşele grăiră
şi hotărâră dreptul regesc.

Din vremea lui Sverre, se spune,
n-a fost un război mai cumplit;
ca straiele-ostaşilor pline de sânge,
câmpia de nea a-nflorit.

Deteră dosul birkebeinenii,
scuturi şi securi lepădară;
ci mulţi nu mai izbutiră să fugă,
zac îngheţaţi de-a morţii reci gheară.

Nimeni nu ştie pe unde rătăceşte regele Håkon;
regele Skule-n cetăţi şi oraşe stăpân e pe veci.
Slavă ţie, preaviteazule crai! Mulţi ani să domneşti,
rege al Norvegii-ntregi!

OAMENII LUI SKULE (*se scoală brusc, cu strigăte de bucurie furtunoasă, ciocnesc cănile şi cupele ridicate, îşi izbesc armele şi repetă*) „Slavă ţie, preaviteazule crai! Mulţi ani să domneşti, rege al Norvegii-ntregi!”

REGELE SKULE Mulţumesc pentru cântec, scaldule Jatgeir! E întocmai pe gustul meu: îi slăveşte pe oamenii mei tot atât de mult ca

şi pe mine.

JATGEIR E o mândrie a regelui că oamenii lui pot să fie slăviţi.

REGELE SKULE Primeşte ca răsplată pentru cântec brăţara aceasta. Stai lângă mine şi nu mai pleca din preajma mea; aş vrea să am mai mulţi scalzi împrejurul meu.

JATGEIR Va fi nevoie de ei, stăpâne, dacă va să se întocmească balade despre toate faptele măriei-tale.

REGELE SKULE Voi fi de trei ori mai darnic decât Håkon; cântecele scalzilor vor fi cinstite şi răsplătite ca orice altă lucrare de artist, atâta timp cât eu voi fi rege. Aşază-te; acum aparţii casei mele regale; ţi se va da tot ce-ţi trebuie.

JATGEIR (*se aşază*) De ceea ce îmi trebuie mie cel mai mult vei duce cea mai mare lipsă în curând, stăpâne.

REGELE SKULE Adică?

JATGEIR De duşmani ai regelui, despre fuga şi prăbuşirea cărora să pot eu cânta.

MULŢI DINTRE OAMENI (*râzând şi aplaudând*) Bine spus, islandezule!

PÅL FLIDA (*către Jatgeir*) Cântecul a fost bun; dar puţină minciună se găseşte în orice cântec de scald, aşa că şi în al tău trebuia să fie.

JATGEIR Minciună, domnule comis?

PÅL FLIDA Da; spui că nimeni nu ştie pe unde rătăceşte regele Håkon; nu-i adevărat; se ştie prea bine că Håkon e în Nidaros.

REGELE SKULE (*surâzând*) Da, a poruncit să i se jure credinţă plodului regal şi l-a numit rege.

JATGEIR Am auzit şi eu; dar n-am ştiut că cineva poate să dăruiască ceea ce el însuşi nu are.

REGELE SKULE E mai uşor să dăruieşti ceea ce nu ai.

BÅRD BRATTE Grea trebuie să fie călătoria în miez de iarnă de la

Bergen la Nidaros, atunci când trebuie să înaintezi cerşind.

JATGEIR Totul le merge în cerc birkebeinenilor; au început cu foamea şi cu gerul; acum sfârşesc în acelaşi fel.

PÅL FLIDA Umblă zvonuri prin Bergen că Håkon s-a lepădat de biserică şi de tot ce e sfânt; n-a fost la slujbă în ziua de Anul nou.

BÅRD BRATTE Era îndreptăţit, Pål; stătuse toată ziua să-şi zdrobească în bucăţele vasele şi farfuriile de argint – că nu mai avea cu ce să-şi răsplătească ostaşii.

(*Râsete şi aprobări zgomotoase printre meseni.*)

REGELE SKULE (*ridicând pocalul*) Beau în sănătatea ta, Bård Bratte, şi-ţi mulţumesc ţie, şi tuturor oamenilor mei cei noi. Aţi luptat vitejeşte pentru mine la Låka şi-aţi dobândit biruinţa.

BÅRD BRATTE M-am războit pentru întâia oară sub porunca măriei-tale; dar am priceput îndată că e uşor să învingi când în frunte călăreşte un astfel de conducător. Dar n-am făcut bine că am ucis atâţia şi i-am gonit atât de departe; mi-e frică acum că o să treacă multă vreme până vor mai cuteza să pornească împotriva noastră.

REGELE SKULE Aşteaptă până la primăvară, şi-i vom găsi noi. Jarlul Knut se află acum printre cei care-au scăpat la poalele muntelui Tuns, iar Arnbjørn Jonssøn adună oameni la răsărit de Viken; când se vor crede destul de numeroşi, o să auzim veşti de la ei.

BÅRD BRATTE Nu vor mai cuteza, după marele măcel de la Låka.

REGELE SKULE Îi vom momi prin vicleşug.

MULTE VOCI Da, da, aşa să faci, măria-ta!

BÅRD BRATTE La vicleşuguri te pricepi, rege Skule. Duşmanii măriei-tale nu-şi dau niciodată seama înainte de a fi năvălit asupra lor, şi întotdeauna te afli acolo unde s-ar aştepta ei cel mai puţin.

PÅL FLIDA De aceea birkebeinenii ne-au poreclit „blăni de

primăvară”.

REGELE SKULE Alţii ne spun „blăni de lup”; dar jur că atunci când ne vom mai întâlni, birkebeinenii vor pricepe ce greu e să jupoi blana de pe astfel de lupi.

BÅRD BRATTE De bunăvoie nu se mai întâlnesc ei cu noi; o să fie o hăituială prin toată ţara.

REGELE SKULE Aşa să fie! Întâi curăţim Vikenul şi supunem ţinutul de la răsărit, apoi adunăm vasele, ocolim promontoriul şi navigăm de-a lungul coastei până sus, la Nidaros.

BÅRD BRATTE Şi când vei sosi astfel la Nidaros, fraţii cruciaţi nu cred că s-or mai împotrivi să scoată racla sfântului Olav pe câmpul Dietei, cum au făcut astă-toamnă când ţi s-a depus jurământul.

REGELE SKULE Racla va fi scoasă afară; vreau să capăt titlul de rege după toată pravila.

JATGEIR Iar eu făgăduiesc să cânt o mare pogribanie când îl vei ucide pe adormitul!

(*Izbucnire de râsete printre oameni.*)

REGELE SKULE Adormitul!

JATGEIR Măria-ta, nu ştii că regele Håkon e poreclit „Håkon cel adormit”, din pricină că stă ca lovit de boală de când ai luat puterea?

BÅRD BRATTE Cică stă tot cu ochii închişi. Pesemne visează că mai e şi-acum rege.

REGELE SKULE Lăsaţi-l să viseze; visând n-o să mai domnească niciodată.

JATGEIR Fă-l să adoarmă pe veci şi fără de vise, ca să pot să-l pun într-un cântec.

OAMENII Da, da, fă cum spune scaldul!

REGELE SKULE Dacă te sfătuiesc atâţia bărbaţi de ispravă, sfatul trebuie să fie bun; dar să nu mai vorbim despre asta acum. Ci vreau să vă fac o făgăduială; toţi oamenii mei vor primi ca răsplată de veci

armele şi îmbrăcămintea, aurul şi argintul, duşmanului pe care îl vor doborî; şi fiecare va primi rangul celui pe care l-a ucis. Cel care omoară un boier va fi făcut boier; celui ce va ucide un şoltuz i se va da ocârmuirea celui ucis; iar cei care au asemenea dregătorii şi ranguri de mai-nainte, vor fi răsplătiţi într-alt fel regesc.

OAMENII (*se ridică toţi, cu o bucurie sălbatică*) Trăiască, trăiască regele Skule! Du-ne împotriva birkebeinenilor!

BÅRD BRATTE Acum eşti sigur de izbândă în orice luptă.

PÅL FLIDA Eu îl vreau pe Dagfinn Bonde; are un paloş pe care-l jinduiesc de mult.

BÅRD BRATTE Eu vreau cămaşa de zale a lui Bård Tosteinssøn; ea l-a scăpat de moarte la Låka; n-o pătrunde nici suliţa, nici săgeata.

JATGEIR Lasă-mi-o mie; mi se potriveşte mai bine; îţi dau cinci galbeni pe ea.

BÅRD BRATTE De unde să ai tu cinci galbeni, scaldule?

JATGEIR Îi iau de la Gregorius Jonssøn, când vom ajunge la miazănoapte.

OAMENII (*vorbind toţi laolaltă*) Şi eu vreau… eu vreau… (*Restul se pierde în hărmălaie.*)

PÅL FLIDA Să plecăm, fiecare să se ducă la casa lui; nu uitaţi că sunteţi în sala tronului.

OAMENII Da, da… Trăiască regele, trăiască regele Skule!

REGELE SKULE La culcare acum, oameni buni! Astă-noapte am ospătat destul.

UN OM DIN SUITĂ (*în timp ce mulţimea pleacă*) Mâine tragem la sorţi bunurile birkebeinenilor.

ALTUL Să lăsăm mai bine să hotărască soarta!

CÂŢIVA Nu, nu!

ALŢII Ba da, ba da!

BÅRD BRATTE Se bat pieile de lup pe blana ursului.

PÅL FLIDA Şi pe urmă ucid ursul.

(*Toţi ies prin fund.*)

REGELE SKULE (*aşteaptă până când oamenii s-au dus; încordarea de pe faţa sa se destinde, se lasă să cadă pe una dintre laviţe*) Ce istovit sunt; istovit de moarte. Zi de zi, din zori şi până-n noapte, să stai în larma asta, să priveşti surâzător înainte, de parcă nu m-aş îndoi nicicum de dreptatea, de izbânda şi de norocul meu. Fără niciun om căruia să-i pot vorbi despre ceea ce mă roade şi mă doare. (*Se scoală, cu o expresie de spaimă pe faţă.*) Şi bătălia aceea de la Låka! Eu am biruit acolo! Håkon îşi trimisese armata împotriva mea; Dumnezeu avea să decidă şi să judece între cei doi regi – şi eu am biruit, am biruit aşa cum niciodată nimeni nu-i mai biruise pe birkebeineni! Scuturile stăteau înţepenite în zăpadă, dar în spatele lor nu se afla nimeni; birkebeinenii fugiseră în pădure, peste platouri, şi mlaştini, şi dealuri, până unde i-au dus picioarele. Ceea ce era de necrezut s-a întâmplat; Håkon a pierdut şi eu am câştigat. Dar în izbânda asta e o spaimă tainică. O, sfinte Dumnezeule din ceruri, deci acolo sus nu există o lege hotărâtă după care să se călăuzească toate? Nicio putere biruitoare nu clocoteşte în faptul de a avea dreptate? (*Întrerupându-se mânios.*) Sunt bolnav, bolnav! De ce n-ar fi de partea mea dreptatea? Nu-i ca şi cum Dumnezeu însuşi a vrut să mi-o arate, lăsându-mă să înving? (*Chibzuind.*) Puterile noastre sunt la fel; niciun fulg în plus de-o parte, ori de cealaltă, şi totuşi… (*Scuturând capul.*) Totuşi, cumpăna se înclină de partea lui Håkon. Ură şi dorinţi arzătoare arunc în talgerul meu şi, totuşi, cumpăna se pleacă de partea lui Håkon. De câte ori, pe neaşteptate, îmi vine în minte obârşia regelui, întotdeauna el este cel care mi se pare adevăratul rege, niciodată eu. Ca să mă cred eu însumi pe drept rege, trebuie să mă prefac, trebuie să clădesc un edificiu ingenios, o operă măsluită; trebuie să-mi alung amintirile şi să mă silesc să cred. Niciodată nu era aşa înainte. Ce s-a

întâmplat, de mă îndoiesc atât? Pentru că a rupt episcopul scrisoarea? Nu, îndoiala mea a devenit veşnică; dar n-a sporit. A săvârşit oare Håkon vreo faptă regească măreaţă în ultimul timp? Nu, cele mai măreţe fapte le-a săvârşit când eu nu credeam aproape deloc în el. (*Se aşază în partea dreaptă a sălii.*) Ce-i asta? Ha, ciudat; parcă apare şi dispare o lumină albastră. Îmi stă pe limbă, ca atunci când ai uitat un cuvânt şi nu-l poţi regăsi. (*Ridicându-se deodată.*) Ha, acum îl am! Nu!… Ba da, ba da! acum îl am!… „Norvegia a fost *un regat;* va deveni *o naţiune:* toţi trebuie să alcătuiască un întreg de-acum înainte şi toţi trebuie să ştie şi trebuie să înţeleagă că nu sunt decât un singur tot!" De când mi-a spus aceste cuvinte nebune, Håkon îmi apare mereu ca regele cel adevărat. (*Priveşte cu teamă înainte şi şopteşte.*) Oare în aceste cuvinte ciudate nu străluceşte chemarea dumnezeiască? Oare Dumnezeu şi-a păstrat pentru el până acum acest gând, şi, vrând să-l semene, şi l-a ales pe Håkon semănător?

PÅL FLIDA (*vine din fund*) Doamne, măria-ta, am veşti noi.

REGELE SKULE Noi?

PÅL FLIDA Un om care vine din josul fiordului povesteşte că din muntele Tuns birkebeinenii au pornit cu corăbiile lor şi că s-a strâns o mulţime de oameni în oraş în ultimele zile.

REGELE SKULE Bine, îi vom întâmpina – mâine sau poimâine.

PÅL FLIDA Măria-ta, s-ar putea ca birkebeinenii să plănuiască a ne ieşi ei mai întâi în întâmpinare.

REGELE SKULE Nu au destule vase şi nici destui oameni.

PÅL FLIDA Arnbjørn Jonssøn adună şi oşteni şi vase împrejurul Vikenului.

REGELE SKULE Cu-atât mai bine; astfel îi vom zdrobi pe toţi de-a valma întocmai ca la Låka.

PÅL FLIDA Măria-ta, nu-i chiar atât de uşor să-i zdrobeşti pe

birkebeineni de două ori la rând.

REGELE SKULE Şi pentru ce nu?

PÅL FLIDA Pentru că saga Norvegiei nu pomeneşte că s-a mai întâmplat aşa vreodată… Să trimit câteva iscoade la Hovedø?

REGELE SKULE Nu-i nevoie; noaptea e întunecoasă şi învăluită în ceaţă.

PÅL FLIDA Da, bine; regele porunceşte; dar ia aminte, măria-ta; la Viken toţi sunt împotriva măriei-tale. Locuitorii din Oslo te urăsc şi, dacă vin birkebeinenii, se întovărăşesc cu ei.

REGELE SKULE (*însufleţit*) Pål Flida, nu s-ar putea face cumva să-i atragem de partea noastră pe locuitorii din Viken?

PÅL FLIDA (*privindu-l mirat şi clătinând din cap*) Nu, măria-ta, nu se poate!

REGELE SKULE Şi de ce nu?

PÅL FLIDA Nu, fiindcă îi ai de partea măriei-tale pe cei din Trønd.

REGELE SKULE Vreau să-i am şi pe cei din Viken şi pe cei din Trønd!

PÅL FLIDA Nu, stăpâne, asta nu se poate.

REGELE SKULE Nu se poate, nu se poate! Şi de ce… de ce nu?

PÅL FLIDA Fiindcă cei din Viken sunt cei din Viken, iar cei din Trønd sunt cei din Trønd, şi niciodată saga nu pomeneşte despre altceva, şi niciodată n-a fost altfel.

REGELE SKULE Da, da, ai dreptate. Du-te.

PÅL FLIDA Şi să nu trimit nicio iscoadă?

REGELE SKULE Aşteaptă până în zori. (*Pål Flida iese.*) Saga Norvegiei nu pomeneşte… niciodată n-a fost altfel… Pål Flida mi-a răspuns aşa cum i-am răspuns eu lui Håkon. Aceleaşi trepte duc la fel şi în sus şi în jos. Håkon se înalţă oare tot atât de mult deasupra mea, cât mă înalţ eu deasupra lui Pål Flida? Să fi primit Håkon darul

unor gânduri nemaigândite şi eu nu? Cine a fost la fel de mare ca Harald Hårfager pe vremea când sălăşluia câte un rege pe fiecare limbă de pământ şi când el a spus: acum ei trebuie să se prăbuşească şi să nu mai fie decât unul singur? El a răsturnat vechea sagă, creând o nouă sagă. (*Pauză; umblă gânditor încolo şi încoace; apoi se opreşte.*) Oare poate un om să-şi însuşească misiunea dată de Dumnezeu altuia, aşa cum îşi poate însuşi armele şi aurul de la inamicul ucis? Poate un pretendent la coroană să ia asupra lui o sarcină regească, aşa cum îmbracă mantia regească? Stejarul, doborât pentru a se face din el chila corabiei, poate să spună: vreau să fiu catarg, vreau să iau locul lemnului de pin, să mă înalţ către cer, drept şi strălucitor, cu o flamură aurie în vârf, cu vele albe fluturând în lumina soarelui, să mă zărească oamenii de la mari depărtări?… Nu, nu, locul tău, trunchi greoi şi noduros de stejar, e sub carenă; acolo trebuie să stai şi să slujeşti, tăcut şi nevăzut de niciun ochi de sus, de la lumina zilei; tu eşti cel care ţine nava să nu se răstoarne pe timp de furtună; catargul cu flamura aurie şi cu velele fluturând conduce corabia spre noi zări, către necunoscut, către ţărmuri străine şi către saga ce va să fie! (*Aprig.*) De când Håkon mi-a mărturisit măreţul lui gând regesc, nu mai ştiu alt gând pe lume decât pe acesta. Dacă nu mi-l pot însuşi ca să-l înfăptuiesc eu, nu am pentru ce să mai lupt. (*Gânditor.*) Şi dacă nu pot? Dacă n-aş putea, de ce îndrăgesc gândul lui Håkon?

JATGEIR (*intrând din fund*) Îmi îngădui, măria-ta, să intru?…

REGELE SKULE Bine-ai venit, scaldule!

JATGEIR I-am auzit pe târgoveţi vorbind tainic prin hanuri că…

REGELE SKULE Stai. Spune-mi, scaldule, tu, care-ai călătorit departe, în ţări străine, ai văzut vreodată vreo femeie îndrăgind un copil străin? Nu numai să-i fie drag… nu asta vreau să spun; ci să-l iubească, să-l iubească cu dragostea cea mai fierbinte a sufletului ei?

JATGEIR Asta o fac femeile numai dacă nu au copiii lor pe care

să-i iubească.

REGELE SKULE Numai atunci?…

JATGEIR Şi mai ales femeile sterpe.

REGELE SKULE Mai ales cele sterpe?… Ele iubesc pe copilul alteia cu dragostea lor cea mai fierbinte?

JATGEIR Se-ntâmplă deseori.

REGELE SKULE Şi nu se întâmplă ca o astfel de femeie stearpă să ucidă copilul alteia pentru că ea însăşi nu are copil?

JATGEIR O, ba da; dar e o proastă dacă face aşa.

REGELE SKULE O proastă?

JATGEIR Da, fiindcă se împovărează cu darul suferinţei celei căreia i-a ucis copilul.

REGELE SKULE Şi tu crezi că darul suferinţei este un dar atât de grozav?

JATGEIR Da, măria-ta!

REGELE SKULE (*privindu-l ţintă*) Parcă ar sălăşlui doi oameni în tine, islandezule. Când eşti în mijlocul celorlalţi, în vesela lor tovărăşie, tragi mantia şi pieptarul peste gândurile tale; iar când rămâne cineva singur cu tine, te porţi ca unul cu care ai vrea să fii prieten. Cum se explică?

JATGEIR Când te duci să te scalzi la râu, măria-ta, nu te despoi de haine tocmai acolo pe unde trebuie să treacă mulţimea de credincioşi spre biserică; îţi cauţi un ascunziş.

REGELE SKULE Se-nţelege.

JATGEIR Eu am o sfială sufletească, de aceea nu mă dezbrac când se află mulţi în sală.

REGELE SKULE Hm! (*Scurtă pauză.*) Spune-mi, Jatgeir, cum ai ajuns scald? De la cine ai învăţat arta poeziei?

JATGEIR Poezia nu se învaţă, măria-ta.

REGELE SKULE Nu se învaţă? Atunci cum?…

JATGEIR Am căpătat darul suferinţei şi-aşa am devenit scald.

REGELE SKULE Aşadar, de darul suferinţei are nevoie un scald?

JATGEIR Eu am nevoie de suferinţă; alţii poate au nevoie de credinţă sau de bucurie… sau de îndoială…

REGELE SKULE Şi de îndoială?

JATGEIR Da; dar cel ce se îndoieşte trebuie să fie puternic şi sănătos.

REGELE SKULE Şi pe cine numeşti tu îndoielnic?

JATGEIR Pe acela care se îndoieşte şi de propria lui îndoială.

REGELE SKULE (*rar*) Îmi pare că asta ar fi moartea.

JATGEIR Mai rău; e amurgul!

REGELE SKULE (*iute, în timp ce parcă ar vrea să se scuture de gânduri*) Unde-mi sunt armele? Vreau să lupt şi să acţionez… nu să gândesc. Ce voiai să-mi vesteşti când ai venit?

JATGEIR Voiam să-ţi spun ceea ce am băgat de seamă la han. Târgoveţii vorbesc tainic între ei; îşi bat joc şi ne întreabă dacă ştim bine că regele Håkon se află în apus; nutresc o bucurie tainică.

REGELE SKULE Sunt din Viken, şi Vikenul e împotriva mea.

JATGEIR Râdeau că racla sfântului Olav n-a putut fi adusă pe câmpul Dietei când vi s-a depus jurământ; cică e semn rău.

REGELE SKULE Când voi ajunge iar la Nidaros, racla va fi scoasă afară; va sta sub cerul liber, chiar de-ar fi să dărâm biserica lui Olav şi să întind câmpul Dietei şi peste pământul pe care stă biserica.

JATGEIR Va fi o faptă vitejească, iar eu voi compune un cântec tot atât de viteaz ca şi fapta.

REGELE SKULE Porţi în tine multe cântece necântate, Jatgeir?

JATGEIR Nu, dar multe care nu s-au născut încă; rând pe rând se încheagă, prind viaţă şi se nasc.

REGELE SKULE Dar dacă eu, ca un rege şi stăpân aş da poruncă să fii ucis, n-ar muri, odată cu tine, toate gândurile poetice pe care le

porţi în tine şi care nu s-au născut încă?

JATGEIR Măria-ta, e păcat să ucizi un gând frumos.

REGELE SKULE Nu întreb dacă-i păcat, ci întreb dacă poate să fie ucis!

JATGEIR Nu ştiu.

REGELE SKULE Ai fost prieten cu vreun scald, care să-ţi fi împărtăşit un cântec minunat, măreţ, pe care voia să-l compună?

JATGEIR Da, măria-ta!

REGELE SKULE Şi n-ai fost ispitit să-l ucizi ca să-ţi însuşeşti gândul lui şi să compui tu însuţi cântecul?

JATGEIR Măria-ta, eu nu sunt sterp; eu am copiii mei; nu am nevoie să-i iubesc pe-ai altora. (*Iese.*)

REGELE SKULE (*după o pauză*) Islandezul e într-adevăr scald. A rostit cele mai adânci adevăruri dumnezeieşti şi nici nu ştie… Eu sunt ca o femeie stearpă. De aceea iubesc gândul regesc, copilul lui Håkon; îl iubesc cu dragostea cea mai fierbinte a sufletului meu. O, dacă l-aş putea înfia! Ar muri în mâinile mele. Cum e mai bine: să moară în mâinile mele, sau să crească în ale lui? Şi dacă s-ar întâmpla după voia mea, voi căpăta pacea sufletească? Pot oare să renunţ? Pot eu să privesc cum Håkon dobândeşte gloria? Ce uscăciune şi pustietate e în mine… şi împrejurul meu. Niciun prieten… a, islandezul! (*Se duce la uşă şi strigă.*) Scaldul a plecat?

UN OM DIN SUITĂ (*de afară*) Nu, măria-ta, e în pridvor, stă de vorbă cu straja.

REGELE SKULE Spune-i să vină la mine. (*Stă lângă masă; după puţin soseşte Jatgeir.*) Nu pot să dorm, Jatgeir; vezi tu, toate aceste mari gânduri regeşti nu mă lasă să dorm.

JATGEIR Gândurile regilor seamănă cu ale scalzilor, mi se pare. Zboară în înălţimi şi se desfăşură bogat când e linişte şi noapte împrejur.

REGELE SKULE Aşa-i şi cu gândurile scalzilor?

JATGEIR Da, stăpâne; cântecele nu se zămislesc la lumina zilei; pot fi închipuite doar la raza soarelui; dar se făuresc în ceasul de tăcere al nopţii.

REGELE SKULE Cine ţi-a dat harul suferinţei, Jatgeir?

JATGEIR Aceea pe care am iubit-o.

REGELE SKULE A murit?

JATGEIR Nu, m-a trădat.

REGELE SKULE Şi aşa ai devenit scald.

JATGEIR Da, aşa am devenit scald.

REGELE SKULE (*apucându-l de braţ*) Ce har îmi trebuie *mie* ca să fiu rege?

JATGEIR Nu al îndoielii; căci nu mi-ai pune o astfel de întrebare.

REGELE SKULE Ce har îmi trebuie deci mie?

JATGEIR Stăpâne, măria-ta, *eşti* rege.

REGELE SKULE *Tu* crezi, întotdeauna, fără să te îndoieşti vreodată, că eşti *scald?*

JATGEIR (*după ce îl priveşte o clipă tăcut*) N-ai iubit niciodată?

REGELE SKULE Ba da, o dată – mistuitor, răpit de frumuseţe şi de păcat.

JATGEIR Ai o soţie.

REGELE SKULE Am luat-o ca să-mi nască fii.

JATGEIR Ai o fiică, stăpâne… o fiică frumoasă şi bună.

REGELE SKULE Dacă fiica mea ar fi fecior, nu te-aş mai întreba ce har îmi trebuie. (*Izbucnind.*) Trebuie să am lângă mine pe cineva care să mă asculte întru totul… care să creadă neclintit în mine, care din adâncul fiinţei lui să vrea să treacă, împreună cu mine, prin rău şi prin bine, care să nu trăiască decât pentru a răspândi lumină şi căldură asupra vieţii mele, care să moară dacă eu aş cădea. Dă-mi un sfat, Jatgeir, scaldule!

JATGEIR Cumpără-ţi un câine, stăpâne.

REGELE SKULE Un om nu ar fi potrivit?

JATGEIR Mult va trebui să cauţi un astfel de om.

REGELE SKULE (*dintr-odată*) Vrei *tu* să fii pentru mine omul acela, Jatgeir? Vrei *tu* să fii fiul meu? Vei căpăta coroana Norvegiei drept moştenire… vei căpăta ţara şi regatul, dacă vrei să-mi fii fiu, să trăieşti pentru opera vieţii mele şi să crezi în mine!

JATGEIR Şi ce dovadă ar trebui să aduc că nu te înşel?…

REGELE SKULE Părăseşte-ţi chemarea; nu mai scrie niciodată versuri, şi te voi crede!

JATGEIR Nu, măria-ta; ar însemna să plătesc prea scump coroana.

REGELE SKULE Mai gândeşte-te! A fi rege înseamnă mai mult decât a fi scald!

JATGEIR Nu întotdeauna.

REGELE SKULE Ai de jertfit doar cântecele tale necântate!

JATGEIR Cântecele necântate sunt adesea cele mai frumoase.

REGELE SKULE Dar mie îmi trebuie… îmi trebuie un om care să creadă în mine! Numai unul! Simt că, dacă l-aş avea, aş fi mântuit!

JATGEIR Crede în măria-ta, şi vei fi mântuit!

PÅL FLIDA (*vine grăbit*) Rege Skule, acum trebuie să te aperi! Håkon Håkonssøn se află la Elgjarnes cu toată flota lui!

REGELE SKULE La Elgjarnes!… Atunci nu-i departe!

JATGEIR Acum vor vorbi platoşa şi paloşul! Dacă în noaptea asta va fi aici un măcel, voi fi bucuros să cad cel dintâi pentru măria-ta.

REGELE SKULE Tu, care n-ai vrut să trăieşti pentru mine?

JATGEIR Un om poate să cadă pentru opera vieţii altuia; dar dacă trăieşte, trebuie să trăiască pentru propria-i operă. (*Iese.*)

PÅL FLIDA (*nerăbdător*) Ce porunceşti, măria-ta? Birkebeinenii pot fi la Oslo până-ntr-un ceas!

REGELE SKULE Cel mai bine ar fi să putem pleca la mormântul sfântului Thomas Beckett; el a uşurat multe suflete în suferinţă şi pocăinţă.

PÅL FLIDA (*mai cu tărie*) Măria-ta, nu vorbi fără rost acum! Ne atacă birkebeinenii, îţi spun!

REGELE SKULE Dă porunci să se deschidă toate bisericile ca să ne adăpostim înlăuntrul lor şi să căpătăm îndurare.

PÅL FLIDA Poţi zdrobi dintr-odată pe toţi duşmanii măriei-tale – şi vrei să te adăposteşti în biserici?

REGELE SKULE Da, da, să se deschidă toate bisericile.

PÅL FLIDA Să nu crezi că Håkon nu va încălca pacea bisericii când e vorba de „blănile de lup".

REGELE SKULE Nu o va încălca; Dumnezeu îl va feri de un astfel de păcat; Dumnezeu îl ocroteşte întotdeauna pe Håkon.

PÅL FLIDA (*cu o furie adâncă şi dureroasă*) Cine te-ar auzi cum vorbeşti acum, ar trebui să se întrebe cine e rege în ţara asta.

REGELE SKULE (*surâzând cu tristeţe*) Da, Pål Flida, aceasta este marea întrebare: cine e rege?

PÅL FLIDA (*rugător*) Ţi-e sufletul bolnav în noaptea asta, măria-ta; lasă-mă să hotărăsc în locul măriei-tale.

REGELE SKULE Da, da, aşa să faci.

PÅL FLIDA (*dând să plece*) Mai întâi, voi distruge toate podurile.

REGELE SKULE Om smintit! Stai!… Cum să distrugi toate podurile?! Ştii tu ce înseamnă asta? Eu am încercat; fereşte-te s-o faci!

PÅL FLIDA Atunci ce vrei, măria-ta?

REGELE SKULE Vreau să vorbesc cu Håkon.

PÅL FLIDA Îţi va răspunde cu tăişul spadei.

REGELE SKULE Du-te, du-te; vei afla mai târziu ce vreau.

PÅL FLIDA Fiecare clipă e scumpă acum! (*Apucându-i mâna.*) Rege Skule, lasă-ne să distrugem toate podurile, să ne luptăm ca

lupii şi să ne bizuim pe ocrotirea cerului!

REGELE SKULE (*înăbuşit*) Cerul nu se bizuie pe mine; nici eu nu îndrăznesc să mă bizui pe cer.

PÅL FLIDA Scurtă a fost saga „blănilor de lup”. (*Iese prin fund.*)

REGELE SKULE Domnesc peste sute de capete înţelepte; peste mii de braţe înarmate; dar nu am nicio inimă credincioasă şi iubitoare. Aceasta este sărăcia regească, aceasta; nici mai mult, nici mai puţin.

BÅRD BRATTE (*din fund*) Afară sunt nişte oameni veniţi de departe care cer să fie lăsaţi să vorbească măriei-tale…

REGELE SKULE Cine sunt?

BÅRD BRATTE O femeie şi un preot.

REGELE SKULE Să între femeia şi preotul.

(*Bård pleacă; regele Skule se aşază gânditor în dreapta. Intră o femeie îmbrăcată în negru; poartă o mantie lungă, glugă şi un văl des care îi ascunde faţa; e urmată de un preot care rămâne în picioare lângă uşă.*)

REGELE SKULE Cine eşti?

FEMEIA Una pe care ai iubit-o.

REGELE SKULE (*scutură din cap*) Nu-mi amintesc de o asemenea fiinţă. Te întreb, cine eşti?

FEMEIA Una care te iubeşte.

REGELE SKULE Atunci, de bună seamă, eşti dintre cei morţi.

FEMEIA (*se apropie şi spune încet, cu adâncă simţire*) Skule Bårdssøn!

REGELE SKULE (*se ridică cu un strigăt*) Ingebjørg!

INGEBJØRG Acum mă recunoşti, Skule?

REGELE SKULE Ingebjørg!… Ingebjørg!

INGEBJØRG O, lasă-mă să te privesc… să te privesc îndelung, îndelung! (*îi apucă mâinile; pauză.*) Tu, om mândru, om iubit şi amăgitor!

REGELE SKULE Dă-ţi jos vălul; uită-te la mine cu ochii care

altădată erau limpezi şi albaştri cum e cerul.

INGEBJØRG Ochii aceia au fost un cer apăsător de ploaie timp de douăzeci de ani; nu-i vei recunoaşte şi nu-ţi va mai fi dat să-i vezi vreodată.

REGELE SKULE Dar vocea ţi-e proaspătă, tinerească şi blândă ca atunci!

INGEBJØRG N-am folosit-o decât ca să şoptesc numele tău, ca să întipăresc măreţia ta într-o inimă tânără şi ca să mă rog Dumnezeului celor ce păcătuiesc pentru a ne mântui pe noi doi, care am iubit cu păcat.

REGELE SKULE Aşa ai făcut tu?

INGEBJØRG Am fost o mută care n-a rostit decât cuvinte de dragoste despre tine; de aceea vocea mea şi-a păstrat prospeţimea, şi blândeţea, şi tinereţea.

REGELE SKULE O viaţă a trecut de atunci. Toate amintirile frumoase din acele vremi le-am risipit şi le-am uitat…

INGEBJØRG Era dreptul tău.

REGELE SKULE Iar între timp, tu, Ingebjørg, tu, femeie bună şi credincioasă, ai stat la miazănoapte, în singurătatea de gheaţă, adunându-le şi tăinuindu-le.

INGEBJØRG Erau fericirea mea.

REGELE SKULE Şi pe tine te-am părăsit eu, ca să câştig putere şi bogăţie. De mi-ai fi stat alături ca soţie, mi-ar fi fost mai uşor să devin rege.

INGEBJØRG Dumnezeu a fost bun cu mine, neîngăduind să se întâmple aşa. Unui suflet ca al meu îi trebuia un mare păcat ca să se trezească la pocăinţă şi remuşcare.

REGELE SKULE Şi acum tu vii…

INGEBJØRG Ca văduvă a lui Andres Skjaldarband.

REGELE SKULE Soțul tău a murit?!

INGEBJØRG Pe drumul Ierusalimului.

REGELE SKULE Pocăindu-se pentru uciderea lui Vegard.

INGEBJØRG Nu pentru aceasta nobilul meu soţ a luat crucea.

REGELE SKULE Nu pentru aceasta?

INGEBJØRG Nu; păcatul meu l-a luat el pe umerii lui puternici şi dragi; pe *el* s-a dus să-l spele în apele Iordanului; pentru *el* şi-a vărsat sângele.

REGELE SKULE (*încet*) Ştia tot?

INGEBJØRG Din primul ceas. Şi episcopul Nikolas a ştiut, căci lui m-am spovedit; şi a mai fost unul căruia i-a fost dat să ştie; dar în ce fel, rămâne o taină pentru mine.

REGELE SKULE Cine?

INGEBJØRG Vegard Vaeradal.

REGELE SKULE Vegard?

INGEBJØRG A şuşotit la urechea soţului meu o vorbă de batjocură despre mine; atunci Andres Skjaldarband a tras spada şi l-a tăiat pe loc.

REGELE SKULE *El* a apărat-o pe aceea pe care eu am părăsit-o şi am uitat-o… Şi pentru ce mă cauţi acum?

INGEBJØRG Pentru a-ţi aduce ultima mea jertfă.

REGELE SKULE Ce vrei să spui?

INGEBJØRG (*arătând către preotul care a stat lângă uşă*) Priveşte-l! Peter, fiul meu, vino!

REGELE SKULE Fiul tău?…

INGEBJØRG Şi al *tău*, rege Skule!

REGELE SKULE (*pe jumătate buimăcit*) Ingebjørg!

(*Peter se apropie emoţionat, tăcut, şi se aruncă în genunchi în faţa lui Skule.*)

INGEBJØRG Ia-l! El a fost lumina şi mângâierea zilelor mele timp de douăzeci de ani. Acum eşti regele Norvegiei; fiul regelui trebuie

să-şi primească moştenirea; eu nu mai am niciun drept asupra lui.

REGELE SKULE (*ridicându-l la piept, cu o bucurie nestăpânită*) Sus, lângă inima mea, tu, cel după care am tânjit fierbinte! (*Îl strânge în braţe, îl lasă, îl îmbrăţişează din nou.*) Fiul meu! Fiul meu! Am un fiu! Ha, ha, ha; cine-mi va mai sta acum împotrivă?! (*Se duce la Ingebjørg şi îi apucă mâna.*) Iar tu, tu mi-l dai, Ingebjørg! Nu-ţi vei lua îndărăt cuvântul? Mi-l dai?

INGEBJØRG Grea e jertfa şi nu ştiu de-aş fi putut-o împlini, dacă episcopul Nikolas nu l-ar fi trimis la mine cu o scrisoare şi cu vestea morţii lui Andres Skjaldarband. Episcopul mi-a poruncit această jertfă grea, ca ispăşire pentru păcatele mele.

REGELE SKULE Astfel păcatul e şters, şi de acum înainte e numai al meu, nu-i aşa? Numai al meu!

INGEBJØRG Da, dar îţi cer un jurământ.

REGELE SKULE Pe cer şi pe pământ, cere-mi tot ce vrei!

INGEBJØRG El e curat ca mielul lui Dumnezeu, acum, când îl dau în mâinile tale. E o cale plină de primejdii calea care duce la tronul regesc; nu-l lăsa să-şi întineze sufletul. Mă auzi, tu, rege Skule, nu-l lăsa pe copilul meu să-şi întineze sufletul!

REGELE SKULE Îţi făgăduiesc şi îţi jur!

INGEBJØRG (*apucându-i braţul*) Îndată ce-ai să bagi de seamă că sufletul îi e în primejdie, lasă-l mai bine să moară!

REGELE SKULE Mai bine să moară! Îţi făgăduiesc şi îţi jur!

INGEBJØRG Mă întorc liniştită în nord, la Hålogaland.

REGELE SKULE Da, poţi să te întorci liniştită.

INGEBJØRG Mă voi căi şi mă voi ruga până ce Domnul mă va chema la el. Şi când ne vom întâlni în faţa lui Dumnezeu, va sta neprihănit şi nepătat lângă mama lui!

REGELE SKULE Neprihănit şi nepătat! (*Întorcându-se către Peter.*) Lasă-mă să te privesc! Da, semeni cu mama ta şi cu mine; tu eşti cel

după care am tânjit.

PETER Tată, măreţul, minunatul meu tată; lasă-mă să trăiesc şi să lupt pentru tine! Cauza ta să fie şi a mea; oricare ar fi să fie, voi şti că lupt pentru o cauză dreaptă!

REGELE SKULE (*cu un strigăt de bucurie*) Tu crezi în mine! Tu crezi în mine!

PETER Cu neclintire!

REGELE SKULE Atunci totul e bine; atunci, fără îndoială, voi fi mântuit! Ascultă, vei lepăda haina preoţească; arhiepiscopul te va dezlega de jurământul făcut faţă de biserică; fiul regelui va purta paloşul, şi va înainta neabătut spre putere şi glorie.

PETER Împreună cu tine, preaînaltul meu tată! Vom merge împreună!

REGELE SKULE (*strângându-l la piept*) Da, amândoi, împreună!

INGEBJØRG (*aparte*) A iubi, a jertfi totul şi a fi uitată, aşa a fost saga mea. (*Iese tăcută prin fund.*)

REGELE SKULE Vom înfăptui acum o mare operă regească în Norvegia. Peter, fiul meu, ascultă! Întregul popor îl vom trezi şi îl vom strânge într-un singur tot; vikvaeringi şi trøndeni, hålogalanzi şi agdevaeringi, opplandeji şi sogndøli, când toţi nu vor mai fi decât un mare neam, țara va lua un avânt uriaş.

PETER Ce gând măreţ şi ameţitor!…

REGELE SKULE Îl înțelegi?

PETER Da… da!.. Limpede!

REGELE SKULE Şi crezi în el?

PETER Da, da; căci cred în tine!

REGELE SKULE (*sălbatic*) Håkon Håkonssøn trebuie să cadă!

PETER Dacă vrei tu, atunci e drept să cadă.

REGELE SKULE Va curge sânge; dar altfel nu se poate.

PETER Nu se va risipi în zadar sângele care va curge pentru cauza

ta.

REGELE SKULE A ta va fi toată puterea când voi reuşi să întăresc domnia. Vei sta în jilţul regesc, cu cununa pe cap, cu mantia de purpură revărsându-se larg peste umerii tăi; toată țara se va înclina în faţa ta. (*Se aud în depărtare sunete de trâmbiţe.*) A, ce-i asta! (*Cu un strigăt.*) Oastea birkebeinenilor. Ce spusese Pål Flida?… (*Se duce grabnic către fund.*)

PÅL FLIDA (*intră şi strigă*) Acum ne-a sosit ceasul, rege Skule!

REGELE SKULE (*zăpăcit*) Birkebeinenii! Oastea lui Håkon! Unde sunt?

PÅL FLIDA Năvălesc cu miile, coborând de pe muntele Eke.

REGELE SKULE Sună adunarea oştilor! Sună, sună! Dă-mi un sfat: unde să năvălim?

PÅL FLIDA Toate bisericile ne sunt deschise.

REGELE SKULE De birkebeineni, te întreb…

PÅL FLIDA Pentru ei, toate podurile sunt deschise.

REGELE SKULE Blestematule, ce-ai făcut?

PÅL FLIDA M-am supus regelui meu!

REGELE SKULE Fiule! Fiule! Vai mie, ți-am prăpădit regatul!

PETER Nu, tu vei învinge! Un gând regesc atât de uriaş nu moare.

REGELE SKULE Taci, taci! (*Sunetele de trâmbiţă şi strigătele se aud mai aproape*) Pe cai! La arme! E în cumpănă mai mult decât viaţa şi moartea oamenilor! (*Se îndreaptă grăbit spre fund; ceilalţi îl urmează.*)

O stradă în Oslo

(De ambele părţi, case joase de lemn cu streşini.

În fund, biserica Sfântului Hallvard, împrejmuită de un zid înalt, cu portal. Pe partea stângă, la capătul zidului, se înalță biserica, a cărei intrare principală este deschisă. E încă noapte; începe să se lumineze de ziuă. Bat clopote de alarmă; de departe, din dreapta, se

aud strigătele ostaşilor în luptă şi hărmălaie.)

TRÂMBIŢAŞUL REGELUI SKULE (*vine din dreapta, sună din trâmbiţă şi strigă*) La arme! Toţi oamenii regelui Skule, la arme! (*Sună iar şi pleacă mai departe; peste puţin, este auzit cum sună şi strigă pe o stradă alăturată.*)

O FEMEIE (*ieşind dintr-o casă din dreapta*) Dumnezeule milostiv şi mare, ce-o mai fi?

UN TÂRGOVEŢ (*care a ieşit, pe jumătate îmbrăcat, dintr-o casă de pe partea cealaltă a străzii*) Birkebeinenii sunt în oraş! Acum Skule o să-şi primească plata pentru toate nelegiuirile lui.

UNUL DINTRE OAMENII LUI SKULE (*vine de pe o stradă lăturalnică, din stânga, cu alţi câţiva, purtând în braţe platoşe şi arme*) Unde sunt birkebeinenii?

UN ALTUL DINTRE OAMENII LUI SKULE (*dintr-o casă din dreapta*) Nu ştiu!

PRIMUL Sst! Ascultă!… Trebuie să fie jos, spre podul Geite.

ALTUL Atunci, haidem jos, la podul Geite!

(*Pleacă toţi grabnic prin dreapta. Un târgoveţ vine fugind din aceeaşi parte.*)

PRIMUL TÂRGOVEŢ Hei, vecine, de unde vii?

AL DOILEA TÂRGOVEŢ De jos, de la râul Lo; merge prost acolo.

FEMEIA Sfinte Olav şi sfinte Hallvard! Sunt birkebeinenii, sau cine-s?

CELĂLALT TÂRGOVEŢ De bună seamă că-s birkebeinenii; regele Håkon e cu ei; toată flota a tras la chei; el însuşi a debarcat, cu cei mai buni oameni ai lui la pălimarul de la muntele Eke.

PRIMUL TÂRGOVEŢ Ai, ce-o să se mai răzbune pentru măcelul de la Låka.

CELĂLALT TÂRGOVEŢ Aşa-i, de bună seamă!

PRIMUL TÂRGOVEŢ Ia uite colo – fug „blănile de primăvară”!

(*O ceată de oameni de-ai lui Skule vin fugind dinspre dreapta.*)

UNUL DINTRE EI În biserică! Nimeni nu poate să stăvilească năvala birkebeinenilor în noaptea asta.

(*Ceata se refugiază în biserică şi închide uşa în urma ei.*)

CELĂLALT TÂRGOVEŢ (*privind înspre dreapta*) Se vede în josul străzii, departe de tot, un steag; trebuie să fie al regelui Håkon!

PRIMUL TÂRGOVEŢ Uite, uite cum fug „blănile de primăvară”!

(*O nouă ceată vine din dreapta.*)

UNUL DIN CEATĂ Hai să ne ascundem în biserică şi să cerem îndurare!

(*Năvălesc spre poartă.*)

MAI MULŢI DIN CEATA „BLĂNILOR DE PRIMĂVARĂ” E încuiată, e încuiată!

PRIMUL Hai în sus, spre Martestokke!

ALTUL Unde e regele Skule?

PRIMUL Nu ştiu. S-o luăm din loc, văd steagurile birkebeinenilor.

(*Fug în goană mare pe lângă biserică şi ies prin stânga. Håkon intră din dreapta cu stegarii lui, cu Gregorius Jonssøn, Dagfinn Bonde şi mulţi alţii.*)

DAGFINN BONDE Ascultaţi larma bătăliei! Skule îşi grămădeşte oamenii în spatele bisericii.

UN BĂTRÂN TÂRGOVEŢ (*de pe balconul său îi strigă lui Håkon*) Păzeşte-te, stăpâne scump; „blănile de lup” luptă cu cruzime, luptă pe viaţă şi pe moarte!

HÅKON Tu eşti, bătrâne Guthorm Erlendssøn? Ai luptat pentru tatăl meu şi pentru tatăl tatălui meu.

TÂRGOVEŢUL De-ar da Dumnezeu să mai pot lupta şi pentru măria-ta.

HÅKON Eşti prea bătrân pentru asta, şi nu-i nevoie; de pe toate drumurile vin oamenii la mine.

DAGFINN BONDE (*arătând spre zidul din dreapta*) Iată steagul jarlului!

GREGORIUS JONSSØN Ba e chiar jarlul! Călare pe calul lui alb de bătălie.

DAGFINN BONDE Trebuie să-i tăiem ieşirea prin poarta de-aici!

HÅKON Sună, sună! (*Trâmbiţaşul sună.*) Trâmbiţai mai bine, câine, când trâmbiţai pe bani, la podul de la Bergen!

(*Trâmbiţaşul sună din nou, mai puternic decât prima dată; se strâng mulţi ostaşi.*)

UNUL DIN CEATA „BLĂNILOR DE PRIMĂVARĂ” (*vine fugind din dreapta, urmărit de un birkebeinian şi se îndreaptă spre biserică*) Cruţă-mi viaţa! Cruţă-mi viaţa!

BIRKEBEINIANUL Nici dacă te-ai ascunde în altar! (*Îl doboară dintr-o lovitură.*) S-ar părea că ai o platoşă de preţ; mi-ar fi de folos. (*Vrea să ia platoşa, dar scoate un ţipăt şi-şi aruncă paloşul.*) Stăpâne, măria-ta! Nu mai dau nicio lovitură pentru măria-ta!

DAGFINN BONDE Şi o spui într-un ceas ca ăsta?

BIRKEBEINIANUL Nu mai dau nicio lovitură!

DAGFINN BONDE (*îl doboară cu o lovitură*) Na, acum poţi să nu-ţi mai dai nicio osteneală!

BIRKEBEINIANUL (*arătând spre cel ucis*) Vream să zic că a fost destul că l-am omorât pe frate-meu. (*Moare.*)

HÅKON Fratele lui!

DAGFINN BONDE Ce? (*Cercetează leşul primului ucis.*)

HÅKON Adevărat?

DAGFINN BONDE Adevărat!

HÅKON (*cutremurat*) Iată, limpede, ce fel de război ducem. Fratele împotriva fratelui, tatăl împotriva fiului; pe Dumnezeu cel atotputernic, va trebui să-i punem capăt odată!

GREGORIUS JONSSØN Vine jarlul, luptând din greu cu ceata

jarlului Knut!

DAGFINN BONDE Tăiaţi-i drumul către poartă, ostaşi ai regelui!

(*De cealaltă parte a zidului apar luptătorii. „Blănile de primăvară" îşi croiesc drum spre stânga, împingând pas cu pas pe birkebeineni. Regele Skule, călare pe calul său alb, cu paloşul tras.*

Peter merge alături de el, ţinând calul de căpăstru, iar în mâna stângă are un crucifix, înălţat foarte sus.

Pål Flida poartă steagul lui Skule, albastru, cu un leu care stă ridicat în două picioare.)

REGELE SKULE Tăiaţi-i în bucăţi! Nu cruţaţi pe nimeni! E un nou pretendent la tron în Norvegia!

BIRKEBEINENII Un nou pretendent, spune?

HÅKON Skule Bårdssøn, hai să împărţim regatul!

REGELE SKULE Tot sau nimic!

HÅKON Gândeşte-te la regină, e fiica măriei-tale!

REGELE SKULE Am un fiu, am un fiu! Nu mă gândesc decât la el!

HÅKON Şi eu am un fiu; dacă voi cădea eu, el va moşteni regatul!

REGELE SKULE Ucideţi copilul regelui, oriunde l-aţi găsi! Ucideţi-l în jilţul regesc; ucideţi-l în altar; ucideţi-l, ucideţi-l în braţele reginei.

HÅKON Ţi-ai rostit singur pedeapsa!

REGELE SKULE (*lovind cu paloşul în jurul lui*) Ucideţi, ucideţi, tăiaţi-i în bucăţi! Regele Skule are un fiu! Ucideţi! ucideţi!

(*Lupta se îndepărtează afară, spre stânga.*)

GREGORIUS JONSSØN „Blănile de primăvară" îşi croiesc drum lovind în dreapta şi în stânga!

DAGFINN BONDE Da, dar numai ca să fugă.

GREGORIUS JONSSØN Da, pe ceruri! Cealaltă poartă e deschisă; scapă toţi pe acolo!

DAGFINN BONDE În sus, spre Martestokke! (*Strigă.*) După ei,

după ei, jarle Knut! Răzbună-te pentru măcelul de la Låka!

HÅKON Aţi auzit; mi-a osândit copilul, nevinovatul meu copil, ales să fie rege al Norvegiei după moartea mea!

OAMENII REGELUI Da, da, am auzit!

HÅKON Şi ce pedeapsă se dă pentru-o astfel de crimă?

OAMENII Moartea!

HÅKON Atunci, să moară! (*Ridică mâna şi jură.*) Jur aici: Skule Bårdssøn să fie ucis, oriunde va fi găsit pe loc nesfânt!

DAGFINN BONDE E datoria oricărui om de credinţă să-l ucidă.

UN BIRKEBEINIAN (*din stânga*) Jarlul Skule fuge!

TÂRGOVEŢII Birkebeinenii au biruit!

HÅKON Încotro a luat-o?

BIRKEBEINIANUL Pe lângă Martestokke, în sus, spre Eidsvoll; pe cei mai mulţi îi aşteptau caii acolo sus, în stradă, că de nu, niciunul n-ar fi scăpat cu viaţă.

HÅKON Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, pentru ajutorul pe care mi l-ai dat şi-acum! Regina poate să coboare fără teamă de pe vas la ţărm.

GREGORIUS JONSSØN (*arătând afară*, *spre dreapta*) A şi coborât la ţărm, măria-ta; iat-o că vine.

HÅKON (*către cei din preajma lui*) Ne aşteaptă un lucru greu; e o fiică iubitoare; ascultaţi: niciun cuvânt faţă de ea despre primejdia care-l pândeşte pe copil. Făgăduiţi-mi toţi ca unul, că-l veţi apăra pe fiul regelui vostru; dar ea să nu afle nimic.

OAMENII (*în şoaptă*) Făgăduim!

MARGRETE (*intră din dreapta*, *cu femeile şi suita*) Håkon, soţul meu! Cerul te-a ocrotit; ai biruit şi eşti nevătămat!

HÅKON Da, am biruit. Unde e copilul?

MARGRETE Pe corabia regală, în mâinile unor oameni de credinţă.

HÅKON Mergeţi mai mulţi acolo.

(*Câţiva oameni pleacă.*)

MARGRETE Håkon, unde este… herţogul Skule?

HÅKON A luat drumul spre Ţara-de-sus.

MARGRETE Aşadar, trăieşte! Soţul meu, îmi e îngăduit să-i mulţumesc lui Dumnezeu că trăieşte?

HÅKON (*ducând o luptă dureroasă cu sine însuşi*) Ascultă-mă, Margrete; mi-ai fost soţie credincioasă, m-ai urmat la bine şi la rău, ai fost plină de iubire; acum trebuie să-ţi pricinuiesc o grea suferinţă; n-aş fi vrut s-o fac; dar sunt rege, de aceea trebuie să…

MARGRETE (*încordată*) E vorba de… herţog?

HÅKON Da. N-ar fi putut să mă lovească o soartă mai dureroasă decât a trăi toată viaţa departe de tine; dar dacă, după cele ce-ţi voi spune acum, vei socoti că aşa trebuie să fie, dacă vei socoti că nu vei mai îndrăzni niciodată să stai alături de mine, să mă mai priveşti vreodată fără a păli, atunci ne vom despărţi… vom trăi fiecare singur; iar eu nu te voi învinui niciodată.

MARGRETE Să mă despart de tine! Cum poţi să gândeşti asemenea gând? Dă-mi mâna!…

HÅKON Să n-o atingi… Am ridicat-o pentru un jurământ…

MARGRETE Pentru un jurământ?

HÅKON Un jurământ ca o pecete de neşters pentru o osândire la moarte.

MARGRETE (*cu un strigăt*) Tata! O, tatăl meu! (*Se clatină*; *câteva femei vin grabnic lângă ea şi o sprijină.*)

HÅKON Da, Margrete; eu, regele, l-am osândit la moarte pe tatăl tău.

MARGRETE A făptuit o crimă mai rea decât aceea de a-şi lua titlul de rege.

HÅKON Da! Şi acum, dacă socoteşti că trebuie să ne despărţim,

aşa să fie!

MARGRETE (*vine lângă el, hotărâtă*) Noi nu putem să ne despărţim niciodată! Eu sunt soţia ta, nimic altceva pe lume decât soţia ta.

HÅKON Eşti tu îndeajuns de tare? Ai auzit şi ai înţeles totul? Ţi-am osândit tatăl.

MARGRETE Am auzit şi-am priceput totul. L-ai osândit pe tata.

HÅKON Şi nu vrei să ştii ce crimă a făptuit?

MARGRETE Ajunge să ştii tu.

HÅKON Dar l-am osândit la moarte.

MARGRETE (*îngenunchează în faţa regelui şi-i sărută mâna*) Soţul meu şi înaltul meu stăpân, tu osândeşti numai după dreptate!

Actul V

(O încăpere în palatul regal din Nidaros. Uşa de intrare se află în dreapta; în prim-plan, de aceeaşi parte, o fereastră. La stânga, o uşă mai mică. Este pe seară; Pål Flida, Bård Bratte şi alţi câţiva dintre oamenii cei mai de seamă ai regelui Skule stau la fereastră şi privesc în sus.)

UN CĂPITAN Ce roşu luminează!

ALTUL Se întinde peste jumătate de cer, ca un paloş de foc.

BÅRD BRATTE Sfinte Olav, ce să prevestească acest semn de groază?

UN BĂTRÂN Prevesteşte pesemne moartea vreunei mari căpetenii.

PÅL FLIDA Moartea lui Håkon, oameni buni. El e acum în preajma fiordului cu flota lui; îl aşteptăm să intre în oraş pe seară; de data asta, *nouă* ni se cuvine biruinţa.

BÅRD BRATTE Nu te bizui pe asta. Curajul oastei nu-i prea mare

acum.

BĂTRÂNUL E lesne de înţeles. De când cu fuga de la Oslo, regele Skule stă ferecat şi nu vrea nici să-i vadă, nici să stea de vorbă cu oamenii lui.

PRIMUL DIN SUITĂ În oraş, unii nici nu ştiu ce să mai creadă; poate e viu, poate e mort.

PÅL FLIDA Regele trebuie să apară, oricât de bolnav ar fi. Vorbeşte-i tu, Bård Bratte – e vorba de scăparea tuturor.

BÅRD BRATTE Nu foloseşte la nimic; i-am vorbit adineauri.

PÅL FLIDA Am să încerc şi eu. (*Se duce la uşa din stânga şi bate.*) Măria-ta, trebuie să treci în fruntea noastră; nu se mai poate altfel.

REGELE SKULE (*dinăuntru*) Sunt bolnav, Pål Flida.

PÅL FLIDA Şi ce vrei să faci? De două zile n-ai mâncat; trebuie să te înzdrăveneşti şi să te îngrijeşti…

REGELE SKULE Sunt bolnav.

PÅL FLIDA Pe Dumnezeu cel atotputernic, asta nu ajută! Regele Håkon e în fiord, şi ne putem trezi cu el aici, la Nidaros, din clipă în clipă.

REGELE SKULE Bateţi-l pentru mine! Biruiţi-l în locul meu! Omorâţi-l, pe el şi copilul regesc!

PÅL FLIDA Trebuie să vii, măria-ta, cu noi, stăpâne!

REGELE SKULE Nu, nu, nu; o să aveţi izbândă şi noroc dacă nu sunt eu cu voi.

PETER (*intră din dreapta; este îmbrăcat cu armura*) Târgoveţii sunt neliniştiţi; se strâng în cete mari în faţa curţii regale.

BÅRD BRATTE Dacă nu le vorbeşte, îl vor părăsi tocmai când va fi mai mare ananghia.

PETER Trebuie să le vorbească. (*Privind spre uşa din stânga.*) Tată! Trøndenii, oamenii tăi cei mai de credinţă, te părăsesc dacă nu-i îmbărbătezi!

REGELE SKULE Ce spunea scaldul?

PETER Scaldul?

REGELE SKULE Scaldul care a murit pentru mine, la Oslo. Nimeni nu poate să dăruiască ceea ce nu are, aşa spunea.

PETER Deci, nici tu nu poţi să dărui regatul; e moştenirea pe care mi-o laşi tu!

REGELE SKULE Bine, vin!

PÅL FLIDA Domnul fie lăudat!

REGELE SKULE (*apare în uşă; e palid şi slăbit; părul i-a încărunţit mult*) Să nu vă uitaţi la mine! Nu-mi place să vă uitaţi la mine acum, când sunt bolnav! (*Se duce către Peter.*) Să-ţi pierd regatul, zici? Dumnezeule mare, ce era să fac!

PETER O, iartă-mă; ştiu că ceea ce faci tu este lucrul cel mai drept.

REGELE SKULE Nu, nu; până acum, nu; dar acum mă voi înzdrăveni şi însănătoşi; vreau să trec la fapte.

STRIGĂTE PUTERNICE (*de afară, din dreapta*) Regele Skule! Regele Skule!

REGELE SKULE Ce-i asta?

BÅRD BRATTE (*lângă fereastră*) Se adună târgoveţii, toată curtea palatului regal e plină de oameni; trebuie să le vorbeşti.

REGELE SKULE Arăt eu oare ca un rege? Pot eu acum să vorbesc?

PETER Trebuie, preaînaltul meu tată!

REGELE SKULE Bine, fie! (*Se duce la fereastră şi dă în lături perdeaua, dar o lasă repede să cadă şi se dă înapoi înspăimântat.*) Paloşul de foc stă iar deasupra mea!

PETER Prevestind că paloşul izbânzii a fost tras din teacă pentru tine.

REGELE SKULE Da, numai de-ar fi aşa! (*Se duce la fereastră şi le vorbeşte celor de afară.*) Trøndenilor, ce vreţi?… Iată, aici, în faţa voastră, stă regele vostru.

UN TÂRGOVEŢ (*de afară*) Plecaţi din oraş! Birkebeinenii îl vor pârjoli şi îl vor pustii, dacă te găsesc aici.

REGELE SKULE Trebuie să luptăm cu toţii. V-am fost rege blând; v-am luat biruri mici pentru război…

VOCEA UNUI BĂRBAT (*de jos, din mulţime*) Dar sângele care a curs la Låka şi la Oslo ce-a fost?

O FEMEIE Dă-mi înapoi logodnicul!

UN BĂRBAT Dă-mi-i înapoi pe tata şi pe fratele meu!

O FEMEIE Rege Skule, dă-mi-i înapoi pe cei trei fii ai mei!

UN BĂRBAT El nici nu e rege; nu i s-a jurat credinţă pe racla sfântului Olav!

MULTE VOCI Nu, nu, nu i s-a jurat credinţă pe racla lui Olav! Nu e rege!

REGELE SKULE (*se trage îndărătul perdelei*) Nu i s-a jurat credinţă!… Nu e rege!

PÅL FLIDA A fost o greşeală de moarte că n-am scos afară racla sfântului când aţi fost ales.

BÅRD BRATTE Dacă târgoveţii se rup de noi, nu vom izbuti să rezistăm la Nidaros când vor veni birkebeinenii.

REGELE SKULE Şi se vor rupe de noi, câtă vreme nu mi se va jura credinţă pe racla sfântului.

PETER Atunci, să scoatem racla şi să ţi se jure credinţă!

PÅL FLIDA (*clătinând din cap*) Cum să facem?

PETER Oare e ceva care să nu se poată face, când e vorba de el? Porunceşte să se sune adunarea pentru Dietă şi să se scoată afară racla.

MAI MULŢI DINTRE OAMENI (*dându-se înapoi*) Nelegiuire!

PETER Nu-i nelegiuire; haideţi, haideţi! Fraţii cruciaţi sunt de partea regelui Skule; nu ne vor sta împotrivă.

PÅL FLIDA Nu, nu, le e frică de arhiepiscop.

PETER Voi, ostaşi ai regelui, nu vreţi să-l ajutaţi într-o pricină atât de mare! Bine, sunt alţii acolo jos care vor arăta mai multă bunăvoinţă. Părinte şi rege al meu, fraţii cruciaţi nu se vor împotrivi; îi voi ruga, le voi cădea în genunchi! Porunceşte să se sune adunarea Dietei. Îţi vei purta titlul de rege după toată pravila! (*Iese repede prin dreapta.*)

REGELE SKULE (*strălucind de bucurie*) L-aţi văzuţ! L-aţi văzut pe viteazul meu fiu! Cum îi mai străluceau ochii! Da, să luptăm cu toţii şi să izbândim! Ce forţe au birkebeinenii?

PÅL FLIDA Nu atât de mari încât să nu-i putem înfrânge; numai de-ar fi târgoveţii de partea noastră!

REGELE SKULE Vor fi de partea noastră. Trebuie să fim uniţi cu toţii acum şi să punem capăt acestui război cumplit. Nu vedeţi că e un semn al cerului, vestindu-ne să-l încheiem? Cerul e mâniat pe întreaga Norvegie din pricina prăpădurilor care de-atâta timp nu mai contenesc. În fiecare noapte, paloşul de foc luminează acolo, sus; femeile leşină şi nasc în biserici. Peste preoţi şi călugări s-a abătut nebunia, aleargă pe străzi şi strigă că a sosit ziua de apoi. Da, pe Dumnezeu cel atotputernic, trebuie să se sfârşească îndată!

PÅL FLIDA Ce porunceşti?

REGELE SKULE Toate podurile trebuie tăiate.

PÅL FLIDA Du-te şi pune să se taie toate podurile.

(*Unul dintre oştenii din suită iese prin dreapta.*)

REGELE SKULE Toţi oamenii să se adune jos, la ostrov; niciun birkebeinian nu va pune piciorul în Nidaros.

PÅL FLIDA Aşa, măria-ta!

REGELE SKULE Când racla va fi afară, să se sune adunarea Dietei. Să se strângă toţi târgoveţii şi toată oastea.

PÅL FLIDA (*către unul dintre oameni*) Du-te şi spune-le trâmbiţaşilor să trâmbiţeze pe străzi. (*Omul iese.*)

REGELE SKULE (*vorbeşte de la fereastră mulţimii*) Voi, cei de jos, care vă jeluiţi şi vă îngrijoraţi, staţi dârji alături de mine. Pacea şi lumina vor coborî iar peste ţară, ca în primele zile ale lui Håkon, ca în vremurile lui frumoase, când bucatele rodeau de două ori în fiecare vară; staţi dârji alături de mine şi credeţi în mine. Am mare nevoie de voi. Iar eu o să veghez şi o să lupt pentru voi; o să sângerez şi o să cad pentru voi, dacă aşa se va cere; dar să nu mă părăsiţi şi să nu vă îndoiţi de mine… (*Strigăte ascuţite de spaimă răzbat din mijlocul mulţimii.*) Ce-i asta?

O VOCE ÎNNEBUNITĂ Pocăiţi-vă, pocăiţi-vă!

BÅRD BRATTE (*privind afară*) E un preot pe care a pus stăpânire diavolul!

PÅL FLIDA Îşi sfâşie straiele în bucăţi şi se biciuieşte cu biciul.

VOCEA Pocăiţi-vă, pocăiţi-vă; ziua de apoi a sosit!

MULTE VOCI Fugiţi, fugiţi. Vai şi-amar de Nidaros! O, ce nelegiuire!

REGELE SKULE Ce-i?

BÅRD BRATTE Toţi, toţi dau înapoi de parcă o fiară sălbatică ar fi năvălit peste ei.

REGELE SKULE Da, toţi fug… (*Cu un strigăt de bucurie.*) He, totuna-i; suntem mântuiţi; priviţi, priviţi!… Racla regelui Olav e în mijlocul curţii regeşti!

PÅL FLIDA Racla regelui Olav?

BÅRD BRATTE Da, pe ceruri; acolo-i!

REGELE SKULE Fraţii cruciaţi îmi sunt credincioşi; niciodată n-au mai săvârşit o faptă atât de bună!

BÅRD BRATTE Ascultaţi, se sună adunarea Dietei.

REGELE SKULE Acum mi se va jura credinţă după pravilă.

PETER (*venind din dreapta*) Pune-ţi mantia regală; racla sfântului e aici.

REGELE SKULE Ai izbăvit regatul pentru mine şi pentru tine; îi vom răsplăti înzecit pe fraţii cruciaţi că nu s-au împotrivit.

PETER Fraţilor cruciaţi n-ai de ce să le mulţumeşti, tată.

REGELE SKULE Nu ei te-au ajutat?

PETER Au afurisit pe oricine-ar îndrăzni să se atingă de sfintele moaşte.

REGELE SKULE Dar arhiepiscopul!… El nu s-a împotrivit.

PETER Arhiepiscopul împroşca anateme mai cumplite decât toţi fraţii cruciaţi.

REGELE SKULE O, văd totuşi că mai am şi oameni credincioşi. Voi staţi aici înfricoşaţi şi daţi înapoi, voi, care-ar trebui să-mi fiţi cei mai apropiaţi… iar acolo, jos, în mulţime, îi am pe cei ce-au îndrăznit pentru mine să ia asupra lor un păcat atât de mare.

PETER N-ai nici un singur om credincios care să fi îndrăznit să ia asupra lui păcatul.

REGELE SKULE Dumnezeule atotputernic, s-a întâmplat o minune; cine-a scos racla?

PETER Eu, tată!

REGELE SKULE (*cu un strigăt*) Tu?

OAMENII (*dându-se înapoi, cu teamă*) Nelegiuitul!

(*Pål Flida, Bård Bratte şi încă alţi câţiva ies.*)

PETER Fapta trebuia săvârşită. Nu te poţi bizui pe niciun om înainte de a-ţi fi depus jurământul de credinţă. M-am rugat, am cerşit de la fraţii cruciaţi; zadarnic! Atunci, am deschis cu forţa uşa bisericii şi nimeni n-a cutezat să mă urmeze. Am năvălit în altar, am apucat racla şi m-am opintit; parcă o putere vrăjită mi-ar fi dat o tărie neomenească. Racla s-a slobozit, am târât-o după mine prin biserică, pe când ploaia de afurisenii curgea ca un potop pe capul meu; am tras-o afară din biserică; toţi fugeau şi se fereau din calea mea; când am ajuns în mijlocul curţii regeşti, s-a rupt toarta raclei, iat-o! (*O*

ridică în aer.)

REGELE SKULE (*împietrit de groază*) Nelegiuire!

PETER Pentru tine, pentru marele tău gând regesc! Tu vei stinge păcatul, vei stinge orice greşeală. Tu vei aduce pacea şi lumina; va răsări o zi de strălucire peste ţară… se va uita că a început printr-o noapte de furtună.

REGELE SKULE Când te-a adus la mine maică-ta, parcă o aureolă de sfânt plutea în jurul capului tău… acum îmi pare că văd fulgerând blestemele.

PETER Tată, tată, nu te gândi la mine; nu te teme din pricina fericirii sau nefericirii mele. A împlini voinţa ta… poate fi păcat?

REGELE SKULE Aş vrea să cred în mine cum crezi tu, dar credinţa ta a devenit păcat.

PETER (*sălbatic*) Pentru tine, pentru tine! Dumnezeu nu va pregeta să mă spele!

REGELE SKULE Neprihănit şi nepătat, aşa i-am făgăduit lui Ingebjørg să-l păstrez; iar el batjocoreşte cerul!

PÅL FLIDA (*intrând*) Toţi se frământă! Pe oamenii tăi i-a cuprins spaima în urma groaznicei fapte; fug să se ascundă în biserici.

REGELE SKULE Vor ieşi; trebuie să iasă!

BÅRD BRATTE (*intrând*) Târgoveții se ridică împotriva măriei-tale; peste tot îţi ucid oamenii: pe străzi, în case, oriunde îi găsesc.

UN OM DIN SUITĂ (*intrând*) Corăbiile birkebeinenilor urcă pe râu în sus.

REGELE SKULE Sunaţi adunarea ostaşilor mei. Nimeni să nu mă părăsească!

PÅL FLIDA Nu se mai poate; frica i-a betejit pe toţi.

REGELE SKULE (*desperat*) Eu nu pot să cad acum! Fiul meu nu trebuie să piară având pe suflet un păcat de moarte!

PETER Nu te gândi la mine; trebuie să învingi! Să ne retragem în sus, către Innherred, unde oamenii ne sunt credincioşi!

REGELE SKULE Da, să fugim! Să mă urmeze toţi cei ce vor să-şi scape viaţa!

BÅRD BRATTE Pe unde?

REGELE SKULE Peste pod!

PÅL FLIDA Toate podurile sunt tăiate, măria-ta!

REGELE SKULE Tăiate?… Toate podurile sunt tăiate, spui?

PÅL FLIDA Dacă le-am fi tăiat la Oslo, am fi putut să le lăsăm neatinse la Nidaros.

REGELE SKULE Oricum, vom trece peste râu… Trebuie să ne apărăm şi să ne scăpăm viaţa! Să fugim, să fugim! (*El şi Peter ies grăbiţi prin stânga.*)

BÅRD BRATTE Mai bine-i aşa, decât să cazi doborât de târgoveţi şi birkebeineni.

PÅL FLIDA În numele lui Dumnezeu, să fugim!

(*Toţi îl urmează pe Skule. Încăperea rămâne scurtă vreme goală; se aude larmă dinspre stradă, îndepărtată şi confuză; apoi năvăleşte pe uşa din dreapta o ceată de târgoveţi înarmaţi.*)

UN TĂRGOVEŢ Aici! Aici trebuie să fie!

ALTUL Omorâţi-l!

MAI MULŢI Omorâţi-l şi pe cel ce-a săvârşit nelegiuirea!

UNUL Înaintaţi cu băgare de seamă; or să se apere şi cu dinţii…

PRIMUL TĂRGOVEŢ Nicio primejdie… birkebeinenii au şi răzbit pe străzi.

UN TÂRGOVEŢ (*intrând*) Prea târziu… Regele Skule a fugit.

MAI MULŢI Încotro? Încotro?

CEL SOSIT În vreo biserică, socotesc; toate sunt pline de oamenii lor.

PRIMUL TÂRGOVEŢ Haideţi să-i căutăm; regele Håkon o să-l

răsplătească bine pe cine-l va ucide pe Skule.

ALTUL Vin birkebeinenii!…

AL TREILEA Regele Håkon!

MULŢI DIN MULŢIME (*strigă*) Trăiască regele Håkon Håkonssøn!

HÅKON (*intrând din dreapta, urmat de Gregorius Jonssøn, Dagfinn Bonde şi mulţi alţii*) Da, acum toţi vă smeriţi, trøndenilor. Destul mi-aţi stat împotrivă.

PRIMUL TÂRGOVEŢ (*îngenunchind*) Îndurare, stăpâne! Skule Bårdssøn a fost tare aspru cu noi!

UN ALTUL (*îngenunchind şi el*) Ne-a silit, căci într-altfel niciodată nu l-am fi urmat.

PRIMUL Ne-a răpit bunurile şi ne-a silit să ne războim pentru o tâlhărie.

AL DOILEA O, prea înalte stăpâne, a fost un pârjol şi pentru prietenii şi pentru duşmanii lui!

MULTE VOCI Da, da, Skule Bårdssøn a fost o urgie pentru întreaga ţară.

DAGFINN BONDE Par a fi vorbe adevărate.

HÅKON Bine; cu voi, târgoveţilor, oi vorbi mai pe urmă. Am de gând să pedepsesc crunt toate crimele făptuite aici; ci la altceva mi-e gândul acum. Ştie careva unde e Skule Bårdssøn?

MAI MULŢI S-a ascuns în vreo biserică, stăpâne!

HÅKON Aşa să fie?

TÂRGOVEŢII Da, da, toţi s-au ascuns prin biserici.

HÅKON (*încet*, *către Dagfinn Bonde*) Trebuie să-l găsim; pune strajă la toate bisericile din oraş.

DAGFINN BONDE Şi când va fi găsit, să fie ucis fără zăbavă.

HÅKON (*înăbuşit*) Ucis? Dagfinn, Dagfinn, mi-e tare greu.

DAGFINN BONDE Stăpâne, ai jurat la Oslo că aşa vei face!

HÅKON Şi tot omul va cere moartea lui! (*Se întoarce către Gregorius Jonssøn şi vorbeşte în aşa fel încât să nu fie auzit de ceilalţi.*) Du-te; i-ai fost prieten cândva; caută-l şi sfătuieşte-l să fugă din ţară.

GREGORIUS JONSSØN Vrea măria-ta astfel?

HÅKON Pentru supusa şi blânda mea soţie…

GREGORIUS JONSSØN Şi dacă nu va fugi? Dacă nu va voi sau nu va putea?

HÅKON Atunci, în numele lui Dumnezeu, nici eu nu-l pot cruţa. Porunca regelui trebuie să se împlinească. Du-te!…

GREGORIUS JONSSØN Mă voi duce şi voi face cum voi putea mai bine. Facă cerul sa izbândesc! (*Iese prin dreapta.*)

HÅKON Tu, Dagfinn Bonde, du-te cu câţiva oameni de credinţă la vasul regesc; veghează pe regină şi pe copil, până sus, la mănăstirea Elgeseter.

DAGFINN BONDE Măria-ta, socoteşti că acolo sunt în pază bună?

HÅKON Nicăieri nu e mai ocrotită decât acolo. Duşmanii s-au închis în biserici, iar ea s-a rugat tare mult de mine; mama ei e la Elgeseter.

DAGFINN BONDE Da, da, ştiu.

HÅKON Salut-o pe regină cu toată dragostea din partea mea, şi salut-o şi pe doamna Ragnhild. Spune-le că îndată ce duşmanii îmi vor cădea la picioare şi-şi vor căpăta iertarea, toate clopotele din Nidaros vor suna în semn că s-a întors iar pacea în ţară… Voi, târgoveţilor, să vă înfăţişaţi mâine înaintea judecăţii mele, să vă primiţi pedeapsa după fapte. (*Iese cu suita.*)

PRIMUL TÂRGOVEŢ Vai de noi, ce-o să fie mâine!

CELĂLALT TÂRGOVEŢ O să ne fie dat să trecem printr-o răfuială grea.

PRIMUL Noi, care-atâta vreme ne-am împotrivit lui Håkon… care

l-am slăvit pe Skule când a luat numele de rege…

CELĂLALT Care i-am dat lui Skule şi vase, şi biruri pentru război… care-am cumpărat toate bunurile furate de la dregătorii lui Håkon.

PRIMUL O, vai de noi mâine!

UN TÂRGOVEŢ (*intrând grăbit prin stânga*) Unde-i Håkon? Unde-i regele?

PRIMUL TÂRGOVEŢ Ce ai cu el?

CEL CE-A VENIT Îi aduc o veste mare!

MAI MULŢI Ce veste?

CEL CE-A VENIT Nu i-o spun decât regelui.

MAI MULŢI Ba, spune şi-acum, spune!

CEL CE-A VENIT Skule Bårdssøn fuge în sus, către Elgeseter.

PRIMUL TÂRGOVEŢ Nu se poate! Skule s-a ascuns în vreo biserică.

CEL CE-A VENIT Nu, nu; el şi fiu-său au trecut râul într-o luntre.

PRIMUL TÂRGOVEŢ Ha, păi aşa ne putem izbăvi de furia lui Håkon.

CELĂLALT TÂRGOVEŢ Da, hai să-l vestim degrabă unde e Skule.

PRIMUL Nu, mai bine să nu spunem nimic, ci să alergăm chiar noi sus, la Elgeseter şi să-l ucidem pe Skule.

CELĂLALT Da, da… aşa să facem.

AL TREILEA Nu l-a urmat peste râu şi ceata lui?

CEL CE-A VENIT Nu, nu erau decât vreo câţiva inşi în luntre.

PRIMUL TÂRGOVEŢ Înarmaţi-vă cât mai bine. O, acum târgoveţii vor scăpa! Nu mai spune nimănui ce-am plănuit. Suntem destui – şi-acum, în sus! Spre Elgeseter!

TOŢI (*înăbuşit*) Da, spre Elgeseter!

(*Pleacă prin stânga, grăbiţi, dar cu băgare de seamă.*)

Pădure de brazi pe înălţimile din faţa Nidarosului

(Clar de lună; dar noaptea este atât de ceţoasă, încât planul al doilea abia se întrezăreşte, iar câteodată aproape nici nu se vede. Cioturi de copaci şi pietre mari zac de jur-împrejur. Regele Skule, Peter, Pål Flida, Bård Bratte şi mai mulţi oameni ai lor vin din stânga prin pădure.)

PETER Şezi şi te odihneşte, tată!

REGELE SKULE Da! Să mă odihnesc, să mă odihnesc! (*Se prăbuşeşte pe o piatră.*)

PETER Cum te simţi?

REGELE SKULE Mi-e foame! Sunt bolnav, bolnav! Văd umbrele celor morţi!

PETER (*ridicându-se brusc*) Daţi-mi o mână de ajutor, un dărab de pâine pentru rege.

BÅRD BRATTE Acum fiecare om e rege; acum e vorba de viaţa fiecăruia. Ridică-te, Skule Bårdssøn, dacă eşti rege, nu zăcea acolo, ci cârmuieşte-ţi ţara.

PETER Dacă-ţi baţi joc de tata, te ucid!

BÅRD BRATTE Oricum voi fi ucis; regele Håkon n-are să mă ierte că i-am fost dregător şi m-am dat de partea lui Skule. Născoceşte o izbăvire. Orice faptă, cât de nebunească ar fi, mă leg s-o cutez acum.

UNUL DIN CEATA „BLĂNILOR DE PRIMĂVARĂ” De ne-am putea strecura măcar până la mănăstirea de pe Holm.

PÅL FLIDA Mai bine-ar fi la Elgeseter.

BÅRD BRATTE (*izbucnind*) Mai bine-ar fi să coborâm la corabia lui Håkon şi să-i furăm copilul.

PÅL FLIDA Ai înnebunit?

BÅRD BRATTE Nu, nu; e singura noastră scăpare; şi nu e greu de săvârşit. Birkebeinenii scotocesc toate casele şi ţin sub pază bisericile.

Nu le dă în gând că vreunul dintre noi ar fi putut să fugă, odată ce toate podurile au fost tăiate. N-au de ce să fie prea mulţi oameni la bordul corabiei: şi când moştenitorul regal va fi în puterea noastră, Håkon va primi pacea; iar de nu, urmaşul lui va muri odată cu noi. Cine vrea să meargă să-şi scape viaţa?

PÅL FLIDA Eu nu, dacă-i să mi-o scap astfel.

MAI MULŢI Nici eu! Nici eu!

PETER Ha, dar dacă-ar fi ca să-l scăpăm pe tata?

BÅRD BRATTE Dacă vrei să mă întovărăşeşti, vino! Cobor la Hladehammer, la ceata pe care-am întâlnit-o la poalele dealului. Sunt războinicii cei mai sălbatici dintre „blănile de lup"; trecuseră râul înot; ştiau că nu vor căpăta îndurare ascunzându-se în biserici. Ei, voinicii ăştia, vor cuteza să calce vasul regal! Cine dintre voi vrea să meargă?

CÂŢIVA Eu, eu!

PETER Poate vin şi eu; dar mai întâi să-l ştiu pe tata la adăpost.

BÅRD BRATTE Înainte de a se lumina de ziuă, pornim în susul apei. Veniţi, pe-aici taie o scurtătură până jos, la Hlade. (*El şi alţi câţiva ies prin dreapta.*)

PETER (*către Pål Flida*) Nu-i spune nimic tatii în noaptea asta; îi e sufletul bolnav, trebuie să lucrăm noi pentru el. Există o scăpare cu planul lui Bård Bratte. Înainte de a miji de ziuă, pruncul regesc va fi în mâinile noastre.

PÅL FLIDA Şi gândesc că are să fie ucis. Nu pricepeţi că e un păcat…

PETER Nu poate să fie niciun păcat; tata l-a osândit încă la Oslo. Oricum, el trebuie să fie dat la o parte din drumul nostru; îl stânjeneşte pe tata; părintele meu are un măreţ gând regesc de împlinit; şi trebuie să-l împlinească, oricine şi oricâţi ar cădea pentru el.

PÅL FLIDA Blestemată a fost ziua în care ai aflat că eşti fiul regelui Skule. (*Ascultând.*) Sst!… Culcaţi-vă la pământ; vin oameni.

(*Toţi se aruncă la pământ, ascunzându-se după stânci şi trunchiuri de copaci; un grup de oameni, parte călări, parte pe jos, se zăreşte nelămurit, venind din stânga, prin ceaţă, trece şi iese prin dreapta.*)

PETER E regina.

PÅL FLIDA Da, da; împreună cu Dagfinn Bonde. Sst!

PETER Se duc la Elgeseter. Pruncul e cu ei!

PÅL FLIDA Şi doamnele de curte ale reginei.

PETER Şi numai patru bărbaţi. Sus, sus, rege Skule, regatul tău e salvat!

REGELE SKULE Regatul meu? E întunecat ca al îngerului care s-a ridicat împotriva lui Dumnezeu.

(*O ceată de fraţi cruciaţi intră din dreapta.*)

UN FRATE CRUCIAT Cine-i acolo? Să fie oare oamenii regelui Skule?

PÅL FLIDA Ba e chiar regele Skule!

FRATELE CRUCIAT Dumnezeu fie lăudat că v-am întâlnit, slăvite doamne! Am aflat de la nişte târgoveţi că ai luat drumul ce trece pe-aici în sus; suntem şi noi tot atât de fără apărare ca şi măria-ta la Nidaros.

PETER Aţi fi meritat moartea, voi, care n-aţi vrut să daţi racla lui Olav.

FRATELE CRUCIAT Arhiepiscopul ne-a poruncit; noi bucuros l-am fi slujit pe regele Skule, noi am ţinut totdeauna cu măria-sa. Iată, am adus straie călugăreşti pentru măria-sa şi pentru oamenii măriei-sale; luaţi-le, că îmbrăcaţi aşa o să vă strecuraţi mai uşor până la vreo mănăstire de unde să încercaţi să căpătaţi îndurarea lui Håkon.

REGELE SKULE Da, daţi-mi straiele călugăreşti. Eu şi fiul meu

trebuie să răzbatem pe pământul sfânt al vreunei mănăstiri. Trebuie să ajung la Elgeseter.

PETER (*încet, către Pål Flida*) Ai grijă ca tata să ajungă acolo…

PÅL FLIDA Ai uitat că birkebeinenii sunt la Elgeseter?

PETER Nu au decât patru ostaşi; o să-i înfruntaţi uşor, iar în dosul zidurilor mănăstirii nu se vor încumeta să se atingă de voi. Eu mă duc să-l caut pe Bård Bratte.

PÅL FLIDA Mai chibzuieşte!

PETER Nu pe corabia regelui, ci la Elgeseter vom izbăvi regatul tatălui meu! (*Iese repede prin dreapta.*)

UN VÅRBELG (*în şoaptă către altul*) *Tu* te duci la Elgeseter cu Skule?

ALTUL Sst, mai încet! Nu; acolo sunt birkebeinenii.

PRIMUL Nici eu nu mă duc; da' nu le spune nimic celorlalţi.

UN FRATE CRUCIAT Şi-acum, la drum, doi câte doi, un oştean şi-un frate călugăr…

UN ALT FRATE CRUCIAT (*stând pe un ciot de copac, în urma celorlalţi*) Eu merg cu regele Skule.

REGELE SKULE Ştii drumul?

FRATELE CRUCIAT Drumul cel larg.

PRIMUL FRATE Grăbiţi-vă; să ne răspândim şi să umblăm pe cărări osebite. Ne întâlnim la poarta mănăstirii.

(*Ies, pierzându-se printre copacii din dreapta; ceaţa se risipeşte şi cometa se arată iar, roşie şi strălucitoare, în văzduhul pâclos.*)

REGELE SKULE Peter, fiul meu!… (*Dându-se înapoi.*) Ha! sabia de foc s-a ivit iar pe cer.

FRATELE CRUCIAT (*stând mai în urmă, pe un ciot*) Dar *eu* sunt aici!

REGELE SKULE Cine eşti tu?

FRATELE CRUCIAT Un vechi cunoscut.

REGELE SKULE N-am mai văzut vreodată om atât de palid.

FRATELE CRUCIAT Ci nu mă cunoşti?…

REGELE SKULE Nu eşti cel care vrea să mă călăuzească până la Elgeseter?

FRATELE CRUCIAT Eu sunt cel care vrea să te călăuzească la tronul regesc.

REGELE SKULE Poţi tu s-o faci?

FRATELE CRUCIAT Pot, dacă şi tu vrei.

REGELE SKULE Şi cum?

FRATELE CRUCIAT Aşa cum am făcut şi altădată; te voi duce sus, pe un munte înalt, şi-ţi voi arăta toate minunile pământului.

REGELE SKULE Toate minunile pământului le-am văzut eu, în visele mele ispititoare.

FRATELE CRUCIAT Eu ţi-am dăruit aceste vise.

REGELE SKULE Cine eşti tu?

FRATELE CRUCIAT Sunt solul celui dintâi pretendent la coroană din lume.

REGELE SKULE Cel dintâi pretendent la coroană?

FRATELE CRUCIAT Sunt solul celui dintâi jarl care s-a răzvrătit împotriva celui mai mare rege şi care-a-ntemeiat o împărăţie ce va dăinui şi dincolo de ziua judecăţii de apoi!

REGELE SKULE (*strigând*) Episcopul Nikolas!…

FRATELE CRUCIAT (*ridicându-se*)

Mă recunoşti? Pentru cauza ta,
mă-ntorc, din ţara morţii, pe pământ.
Zile şi ani noi am plutit cândva
pe-aceeaşi luntre, duşi de-acelaşi vânt.
Când dintre voi, în noapte şi-n furtună,
mă smulse-a groazei pasăre nebună,
cerşisem mila-n rugi şi-n zvon de clopot ne-ncetat,
de la călugări imnuri şi psalmi am cumpărat;

plătisem şapte slujbe – citiră paisprezece;
ci poarta strâmtă nu o putui trece.
REGELE SKULE Şi vii de dincolo, din adâncuri, acum?…
FRATELE CRUCIAT
Da, vin din regatul acela, de jos;
regatul de-a pururi urât zugrăvit.
O, crede-mă, nu e atât de cumplit;
nu arde pojarul chiar până la os.
REGELE SKULE Acolo, precum văd, ai deprins domnia-ta veche căpetenie a baglerienilor şi arta scalzilor?
FRATELE CRUCIAT
Arta scalzilor? Da! Şi-o groază de latină!
Îţi aminteşti că nu prea ştiam eu latineşte;
acum, mai bun, un altul nu cred că se găseşte.
Acolo, ca să capeţi o funcţie deplină,
ori ca să scapi pe poartă, îţi trebuie latină.
Şi, zi de zi, la mese, omul face progrese,
lângă alţi mari maeştri şi-atâtea feţe-alese:
cincizeci de inşi pe care drept papi pe-aici îi scalzi,
şi cardinali cinci sute, şi şapte mii de scalzi.
REGELE SKULE Salută-l din partea mea pe stăpânul tău şi spune-i că-i mulţumesc pentru prietenie. Mai spune-i că el e singurul rege care-i trimite ajutor regelui Skule al Norvegiei.
FRATELE CRUCIAT
Ascultă, rege Skule, de ce-s trimis la tine:
El, cel de jos, el are foarte mulţi slujitori,
şi fiecare-şi are pe lume un sector;
Norvegia *a mea* e, pentru că o ştiu bine.
Håkon Håkonssøn nu e om potrivit cu noi,
nu e pe placul nostru, ne şi-nfruntă apoi;

el trebuie să cadă, iar tu să te ridici,
doar tu coroana scumpă s-o porţi pe frunte-aici.
REGELE SKULE Da, dă-mi coroana! Când o voi avea, voi domni în aşa fel încât să mă pot răscumpăra.
FRATELE CRUCIAT
Despre coroană, da, de ea vorbim.
Ci-n noaptea asta, hai să ne grăbim:
la Elgeseter doarme pruncul lui Håkon rege;
vei izbuti ca laţul morţii acum să-l lege;
orice împotrivire va fi ca fulgu-n vânt;
tu vei fi rege, Skule, biruind pe pământ.
REGELE SKULE Crezi hotărât că eu voi învinge?
FRATELE CRUCIAT
Toţi oamenii-n Norvegia cer pace;
vor prunc regesc, şi tuturor le place
la tronul ţării-un drept moştenitor;
de lupte e sătul acest popor.
Hai, rege Skule, duşmanul ţi-l gată!
În noapte, -acum! Acum, ori niciodată!
Spre nord se luminează-a ziuă-bună;
priveşte cum se risipeşte ceaţa;
luntre cu luntre-n taină se adună,
şi, dedesubt, pământul, surd, detună!
Vei căpăta tot ce poate da viaţa;
cu un cuvânt strângi mii de luptători,
mii de corăbii în fiord cobori!
REGELE SKULE Spune-mi cuvântul!
FRATELE CRUCIAT
Pe scara lumii-n vârf dacă vrei să-ţi faci cale,
slujeşte-ţi doar ambiţiile tale;

cetăţile, oraşele, ţara ţi-s date ţie,
dacă îl laşi întru domnie
pe fiul tău, rege-al Norvegiei să fie.

REGELE SKULE (*ridică mâna, pregătindu-se de jurământ*) Fiul meu să fie… (*Se opreşte deodată şi izbucneşte îngrozit.*) Pângăritorul celor sfinte!! El să capete întreaga putere?!… Ha! Acum pricep eu cine eşti; tu vrei pierzania sufletului său! Piei de lângă mine, piei de lângă mine! (*Întinzând mâinile către cer.*) Şi îndură-te de mine, tu, cel pe care îl chem într-ajutor în clipe de grea cumpănă! (*Se prăbuşeşte la pământ.*)

FRATELE CRUCIAT

Ei, fir-ar! Totul mergea strună, părea;
mi se părea că îl şi am în mâna mea;
lumina îmi jucă un renghi cumplit,
cum n-am mai cunoscut – şi jocul s-a sfârşit.
Ci lasă, lasă; graba nu e prea mare;
perpetuum mobile e pus în mişcare;
am zapisul puterii prin veacuri pentru cei
ce-nfruntă lumina, sunt rege peste ei;
Puterea-mi stăpâneşte peste Norvegia toată,
Puterea mea în taină-ntemeiată.

(*Îndepărtându-se.*)

Când norvegienii mi se vor supune,
nemairâvnind nimic a vrea ori spune –
cu inimi frânte şi cu frunţi plecate,
ca trestiile-n vânt încovoiate –
un singur lucru doar unindu-i strâns, anume:
de-a nărui orice putere-n lume –
cu zdrenţele mizeriei drept steag,

sfărmând şi alungând tot ce-i onoare,
episcopului Nikolas slujindu-i cu drag –
atunci episcopul baglerian îşi va fi împlinit a lui chemare!
(*Dispare în ceaţă, printre pomi.*)

REGELE SKULE (*după o scurtă pauză, se ridică pe jumătate şi priveşte împrejur*) Unde-i întunecatul? (*ridicându-se brusc.*) Povăţuitorule, unde eşti, povăţuitorule? S-a dus! Totuna-i; acum ştiu drumul până la Elgeseter şi mai departe. (*Iese prin dreapta.*)

Curtea mănăstirii de la Elgeseter

(În stânga e capela, cu intrarea spre grădină; ferestrele sunt luminate. De partea cealaltă, de-a lungul grădinii, se înşiruiesc câteva clădiri mai mărunte; în fund, zidul mănăstirii, cu o poartă solidă, încuiată. E o noapte luminată de lună. Trei căpetenii din ceata birkebeinenilor stau lângă poartă; Margrete, Ragnhild şi Dagfinn Bonde ies din capelă.)

DOAMNA RAGNHILD (*scoasă din fire*) Regele Skule a fost silit să se ascundă într-o biserică, spui? El, el, pus pe fugă, cerşind pacea la altar… cerşindu-şi viaţa, poate… o, nu, nu, nu se poate; Dumnezeu are să vă pedepsească pentru că aţi cutezat atât de mult!

MARGRETE Mamă, mamă, stăpâneşte-te; nu ştii ce spui; durerea te face să vorbeşti aşa.

DOAMNA RAGNHILD Să ştiţi voi, birkebeinenilor! Håkon Håkonssøn ar fi trebuit să stea în faţa altarului şi să-şi cerşească de la regele Skule viaţa şi pacea!

UN BIRKEBEINEAN Nu se cade ca nişte oameni de credinţă să asculte vorbele astea.

MARGRETE Înclină-te în faţa durerii unei soţii!

DOAMNA RAGNHILD Regele Skule osândit!.. Luaţi seama, luaţi

seama, voi toţi, când va lua iarăşi puterea!…

DAGFINN BONDE Puterea n-o mai capătă el niciodată, doamnă Ragnhild.

MARGRETE Taci, taci!

DOAMNA RAGNHILD Crezi tu că Håkon Håkonssøn va cuteza să lase să se împlinească osânda, dacă are să-l prindă pe rege?

DAGFINN BONDE Håkon Håkonssøn ştie mai bine dacă un jurământ de rege poate fi călcat.

DOAMNA RAGNHILD (*către Margrete*) Şi pe un asemenea călău l-ai urmat tu cu credinţă şi dragoste! Nu eşti fiica tatălui tău! Pedeapsa să te ajungă!… Plecaţi de lângă mine, plecaţi de lângă mine!

MARGRETE Binecuvântată fie-ţi gura, cu toate că acum mă goneşti.

DOAMNA RAGNHILD Trebuie sa cobor la Nidaros, să pătrund în biserică şi să-l găsesc pe regele Skule. M-a îndepărtat de lângă el când era fericit; atunci nu avea nevoie de mine… acum nu se va supăra că mă întorc la el. Deschideţi-mi poarta, lăsaţi-mă să mă duc la Nidaros!

MARGRETE Mamă, pentru numele milostivului Dumnezeu!…

(*Bătăi puternice în poarta mănăstirii.*)

DAGFINN BONDE Cine bate?

REGELE SKULE (*afară*) Un rege!

DAGFINN BONDE Skule Bårdssøn!

DOAMNA RAGNHILD Regele Skule!

MARGRETE Tata!

REGELE SKULE Deschideţi, deschideţi!

DAGFINN BONDE Nu deschidem celor osândiţi!

REGELE SKULE E un rege cel care bate, vă spun; un rege fără adăpost; un rege care cere ocrotire pe pământul sfânt, ca să-şi scape

viaţa.

MARGRETE Dagfinn, Dagfinn, e tatăl meu.

DAGFINN BONDE (*se duce la poartă şi deschide o mică vizetă*) Ai venit la mănăstire cu mulţi oameni?

REGELE SKULE Cu toţi cei ce mi-au mai rămas credincioşi în ceasul de amar.

DAGFINN BONDE Şi câţi sunt?

REGELE SKULE Niciunul.

MARGRETE E singur, Dagfinn!

DOAMNA RAGNHILD Mânia cerului să te lovească, dacă nu-l laşi să intre pe pământ sfânt!

DAGFINN BONDE Atunci, în numele Domnului… (*Deschide; birkebeinenii se descoperă respectuos; regele Skule intră în curtea mănăstirii.*)

MARGRETE (*cu braţele după gâtul lui*) Tată! Binecuvântatul meu tată, şi nenorocitul meu tată!

DOAMNA RAGNHILD (*se întrepune sălbatică între rege şi birkebeineni*) Voi vă prefaceţi numai că-l cinstiţi, voi vreţi să-l trădaţi ca Iuda. Să nu îndrăzniţi să vă apropiaţi de el! Nu vă veţi atinge de el, atâta timp cât eu mai sunt în viaţă!

DAGFINN BONDE Aici e la adăpost, căci se află pe pământ sfânt.

MARGRETE Niciunul dintre oamenii tăi nu a avut curaj să te urmeze-n noaptea asta?

REGELE SKULE Şi fraţii cruciaţi şi oştenii m-au urmat la drum; dar s-au furişat de lângă mine unul câte unul, ştiind că birkebeinenii se află la Elgeseter. Pål Flida m-a părăsit cel din urmă; m-a urmat până la poarta mănăstirii, mi-a strâns pentru ultima oară mâna şi mi-a mulţumit pentru timpurile când se mai găseau „blăni de lup” în Norvegia.

DAGFINN BONDE (*către birkebeineni*) Voi, căpetenii, duceţi-vă

înăuntru şi staţi de pază lângă fiul regelui; eu trebuie să mă duc la Nidaros, să-l înştiinţez pe rege că Skule Bårdssøn se află la Elgeseter; în treaba asta grea, trebuie să hotărască el singur.

MARGRETE O Dagfinn, Dagfinn, poţi tu să vrei aşa!

DAGFINN BONDE Nu mi-aş sluji cum se cuvine regele şi ţara dacă aş face altfel. (*Către ostaşi.*) Închideţi poarta în urma mea, vegheaţi asupra copilului şi nu deschideţi nimănui până ce va sosi regele. (*Cu voce coborâtă, către Skule.*) Rămâi cu bine, Skule Bårdssøn… şi Dumnezeu să-ţi dea un sfârşit creştinesc. (*Iese pe poartă, birkebeinenii încuie poarta în urma lui şi intră în capelă.*)

DOAMNA RAGNHILD Da, las' să vină Håkon; eu nu te părăsesc, te cuprind în braţele mele, cu o iubire mai mare decât oricând.

MARGRETE O, ce galben eşti… şi cât de îmbătrânit, ţi-e frig…

REGELE SKULE Nu mi-e frig… dar sunt obosit, obosit.

MARGRETE Atunci hai, intră şi odihneşte-te.

REGELE SKULE Da, da, ar trebui să vină şi timpul de odihnă.

SIGRID (*din capelă*) În sfârşit, ai venit, frate!

REGELE SKULE Sigrid! Tu eşti aici?

SIGRID Ţi-am făgăduit că ne vom mai întâlni când vei avea cea mai mare nevoie de mine, la ceas de grea cumpănă.

REGELE SKULE Unde ţi-e copilul, Margrete?

MARGRETE Doarme în capelă.

REGELE SKULE Aşadar, tot neamul nostru e strâns în noaptea asta la Elgeseter!

SIGRID Da, după vreme lungă de tulburări.

REGELE SKULE Nu mai lipseşte decât Håkon Håkonsson.

MARGRETE şi DOAMNA RAGNHILD (*agăţându-se cu putere de el, într-o izbucnire îndurerată*) Tată!… Soţul meu!…

REGELE SKULE (*privindu-le înduioşat*) Aşa de mult mă iubiţi voi? Căutam fericirea în afară şi n-am luat în seamă niciodată că aveam

un cămin unde aş fi găsit-o. Alergam după dragoste ca un păcătos şi-un blestemat, fără să văd vreodată că o aveam de la Dumnezeu şi după legile omeneşti… Iar tu, Ragnhild, soţia mea, faţă de care am făptuit atâtea păcate, tu stai lângă mine, caldă şi blândă, în ceasul de grea cumpănă, ca să tremuri şi să te îngrijorezi pentru viaţa celui care n-a aruncat niciodată o rază de soare în drumul tău.

DOAMNA RAGNHILD Tu ai greşit?… O, Skule, nu vorbi aşa; crezi că aş îndrăzni vreodată să te învinuiesc? Eu întotdeauna am fost prea măruntă faţă de tine, slăvitul meu soţ; nicio vină nu poate să întunece vreuna dintre faptele tale.

REGELE SKULE Atâta credinţă ai tu în mine, Ragnhild?

DOAMNA RAGNHILD Din prima zi când te-am văzut.

REGELE SKULE (*însufleţit*) Am să-i cerşesc lui Håkon îndurarea! Bunele, scumpele mele… e, totuşi, frumos să trăieşti!

SIGRID (*cu o expresie de teamă*) Skule, fratele meu! Vai ţie dacă-n noaptea asta rătăceşti drumul!

(*Larmă afară; îndată după aceea, bătăi în poartă.*)

MARGRETE Auziţi, auziţi! Cine dă năvală la poartă?

DOAMNA RAGNHILD Cine bate în poartă?

VOCI (*de afară*) Târgoveţii din Nidaros! Deschideţi! Ştim că Skule Bårdssøn se află aici!

REGELE SKULE Da, e aici. Ce vreţi de la el?

VOCI GĂLĂGIOASE (*de afară*) Ieşi afară, ieşi afară! S-a sfârşit cu tine, ticălosule!

MARGRETE Îndrăzniţi voi, târgoveţilor, să-l ameninţaţi?!…

UNUL Regele Håkon l-a osândit la Oslo.

ALTUL Tot omul e dator să-l ucidă.

MARGRETE Eu sunt regina. Vă poruncesc să plecaţi!

O VOCE Nu regina vorbeşte acum, ci fiica lui Skule Bårdssøn.

UN ALTUL N-aveţi drept de viaţă şi de moarte; regele l-a osândit!

DOAMNA RAGNHILD Intră în biserică, Skule! Pe Dumnezeu cel milostiv, nu voi lăsa târgoveţii să se apropie de tine!

REGELE SKULE Da, în biserică, nu vreau să fiu căsăpit. Soţia mea, fiica mea, acum mi-am găsit pacea şi lumina; o, nu vreau să le pierd iar atât de repede. (*Dă să intre în capelă.*)

PETER (*de afară, din dreapta*) Tată, regele meu! În curând vei birui!

REGELE SKULE (*cu un strigăt*) El! El! (*Se prăbuşeşte pe treptele bisericii.*)

RAGNHILD Cine e?

UN TÂRGOVEŢ (*de afară*) Priviţi, priviţi, nelegiuitul se caţără pe acoperiş.

ALŢII Daţi cu pietre în el! Daţi cu pietre în el!

PETER (*apare pe un acoperiş din dreapta şi sare jos în curte*) Bine te-am găsit, tată!

REGELE SKULE (*îl priveşte îngrozit*) Pe tine… pe tine te uitasem!… De unde vii?

PETER (*cu sălbăticie*) Unde-i pruncul regesc?

MARGRETE Pruncul regesc!

REGELE SKULE (*ridicându-se brusc*) Te-am întrebat de unde vii?

PETER De la Hladehammare; i-am dat de ştire lui Bård Bratte şi „blănilor de lup” că pruncul regesc, în noaptea asta, e la Elgeseter.

MARGRETE Dumnezeule!

REGELE SKULE Aşa ai făcut tu?… Acum?…

PETER Bård strânge cetele, pe urmă va sui coasta către mănăstire. Unde-i pruncul regelui, femeie?

MARGRETE (*care s-a aşezat în faţa uşii bisericii*) Doarme în capelă!

PETER Puţin îmi pasă, de-ar dormi şi-n altar! Am scos din biserică moaştele sfântului Olav, n-o să mă sperii acum de plodul regesc!

DOAMNA RAGNHILD (*îi strigă lui Skule*) Pe el l-ai îndrăgit tu atâta!

MARGRETE Tată, tată! Cum de-ai putut, de dragul lui, să ne uiţi pe noi!

REGELE SKULE Era curat ca mielul Domnului atunci când femeia cea pocăită mi l-a adus; credința în mine l-a făcut ceea ce este acum.

PETER (*fără să-l asculte*) Trebuie să-l smulgem de-acolo! Ucideţi-l, ucideţi-l în braţele reginei – aşa a spus regele Skule la Oslo!

MARGRETE Ce ticăloşie, ce ticăloşie!

PETER Şi-un sfânt ar putea s-o facă fără teamă de păcat, odată ce tata a poruncit! Tata e rege; al lui e măreţul gând regesc!

TÂRGOVEŢII (*bătând în poartă*) Deschideţi! Ieşi afară, tu, cu nelegiuitul acela, ori dăm foc mănăstirii să ardă din temelii.

REGELE SKULE (*ca în urma unei mari hotărâri*) Măreţul gând regesc?… Da, *el* ţi-a otrăvit sufletul tânăr şi înflăcărat de dragoste! Neprihănit şi nepătat trebuia să te păstrez. Credința în mine te-a împins nebuneşte din crimă în crimă, din nelegiuire în nelegiuire! Ci mai pot să te mântuiesc; pot să vă mântuiesc pe voi, toţi! (*Strigă către fundul scenei.*) Voi, târgoveţi, aşteptaţi, aşteptaţi că vin!

MARGRETE (*îngrozită, îl apucă de mână*) Tată, ce vrei să faci?

DOAMNA RAGNHILD (*cu un strigăt, se agaţă de el*) Skule!

SIGRID (*se smulge în lături şi strigă cu o bucurie strălucitoare, sălbatică*) Femeilor, daţi-i drumul, lăsaţi-l; gândul lui se înaripează acum!

REGELE SKULE (*hotărât şi energic, către Peter*) Tu ai văzut în mine pe alesul cerului, pe acela care avea să înfăptuiască o faptă regească, măreaţă, pentru ţară. Priveşte-mă bine, rătăcitule! Zdrenţele de rege cu care m-am împodobit sunt de împrumut, sunt furate; acum le dau jos, una câte una.

PETER (*înfricoşat*) Preaînaltul, preaminunatul meu tată, nu vorbi aşa!

REGELE SKULE Gândul regesc e al lui Håkon, nu al meu. Numai el a primit de la Dumnezeu puterea de a-l înfăptui. Ai crezut într-o minciună; întoarce-ţi inima de la mine, şi mântuieşte-ţi sufletul.

PETER (*cu vocea zdrobită*) Gândul regesc e al lui Håkon!

REGELE SKULE Am râvnit să fiu cel mai puternic din ţară. Dumnezeule, Dumnezeule; iată, mă umilesc şi stau în faţa ta, eu, cel mai neînsemnat dintre oameni.

PETER Ia-mă de pe pământ, Atoatefăcătorule! Pedepseşte-mă pentru păcatele mele, dar ia-mă de pe pământ, căci sunt un blestemat! (*Se prăbuşeşte pe treptele bisericii.*)

REGELE SKULE Am avut un prieten care şi-a vărsat sângele pentru mine, la Oslo. El spunea: un om poate să cadă pentru împlinirea visului vieţii altui om, dar nu poate să trăiască decât pentru împlinirea propriului său vis. Eu nu am niciun vis pentru care să trăiesc şi nici nu pot trăi pentru visul lui Håkon; dar pot să cad pentru el.

MARGRETE Nu, nu, niciodată n-ai să faci aşa!

REGELE SKULE (*luând-o de mână şi privind-o blând*) Îţi iubeşti soţul, Margrete?

MARGRETE Mai presus de orice pe lume.

REGELE SKULE Ai putut să înduri ca el să mă osândească; dar ai putea să înduri împlinirea osândei?

MARGRETE Dumnezeule din ceruri, întăreşte-mă!

REGELE SKULE Margrete, ai putea?…

MARGRETE (*încet şi cutremurându-se*) Nu, nu, trebuie să ne despărţim… n-aş mai putea să-l mai privesc vreodată!

REGELE SKULE Ar însemna să stingi cea mai frumoasă lumină din viaţa lui şi-a ta. Linişteşte-te, Margrete, nu se va întâmpla aşa.

DOAMNA RAGNHILD Pleacă din ţară, Skule; te voi urma oriunde şi oricât de departe.

REGELE SKULE (*scuturând din cap*) Cu umbra umilinţei între noi? Pentru prima dată te-am cunoscut azi-noapte; nu trebuie să dăinuie nicio umbră între tine şi mine, tăcuta, credincioasa mea soţie. De-aceea, viaţa noastră laolaltă nu mai e cu putinţă pe pământ.

SIGRID Măria-ta, frate al meu! Văd că nu mai ai nevoie de mine, văd că ştii pe ce drum să mergi.

REGELE SKULE Sunt oameni hărăziţi vieţii şi oameni hărăziţi morţii. Voinţa mea a năzuit întotdeauna spre alt ţel decât cel către care arăta degetul lui Dumnezeu. Liniştea şi viaţa casei mele le-am spulberat şi nu le mai pot căpăta. Vina pe care-o am faţă de Håkon, o mai pot îndrepta, izbăvindu-l de o îndatorire de rege care l-ar despărţi de tot ce-i e mai scump pe lume. Târgoveţii sunt la poartă; nu vreau să-l aştept pe regele Håkon! „Blănile de lup” sunt pe-aproape; cât timp eu încă rămân în viaţă, nu-şi vor părăsi planul. Dacă mă află aici, nu voi putea să-ţi scap copilul, Margrete. Priviţi, priviţi pe cer! Iată, paloşul de foc ridicat deasupra mea păleşte şi piere! Da, da, Dumnezeu a grăit, eu l-am priceput şi furia lui s-a potolit. Nu mă voi arunca în genunchi la altarul din Elgeseter ca să implor smerit îndurarea unui rege pământesc; eu trebuie să intru în biserica fără de margini, cu boltă de stele; iar îndurarea şi izbăvirea pentru toate faptele vieţii mele le voi cere de la regele regilor!

SIGRID Nu vă împotriviţi! Nu vă împotriviţi chemării lui Dumnezeu! Se luminează de ziuă; se luminează de ziuă în Norvegia şi în sufletul lui zbuciumat. N-am stat destul, noi, bietele femei, în cămăruţe tainice, bântuite de spaimă, ascunse în unghere întunecoase, ascultând grozăviile care se săvârşeau afară, ascultând cum trece de la un cap la celălalt al ţării tăvălugul de sânge? N-am stat destul, pălite de groază, în biserici, neîndrăznind să privim afară, ca ucenicii lui Cristos la Ierusalim, în vinerea patimilor, când alaiul urca pe Golgota? Desfăşură-ţi aripile, şi vai de cel care-ar vrea

să ţi le reteze acum!

DOAMNA RAGNHILD Du-te în pace, soţul meu! Du-te acolo unde nicio umbră de umilinţă nu va sta între noi când ne vom întâlni iar. (*Intră grăbită în capelă.*)

MARGRETE Cu bine, tată, cu bine… bun rămas! (*O urmează pe doamna Ragnhild.*)

SIGRID (*deschide uşa bisericii şi strigă*) Adunaţi-vă, adunaţi-vă, toate femeile. Adunaţi-vă şi rugaţi-vă; înălţaţi slavă lui Dumnezeu şi vestiţi-l că acum, pocăindu-se, soseşte acasă Skule Bårdssøn, după zilele de răzvrătire petrecute pe pământ!

REGELE SKULE Sigrid, credincioasa mea soră, salută-l pe Håkon pentru mine; spune-i că nici în ultimul meu ceas nu ştiu dacă el e os domnesc, dar ştiu nestrămutat că *el* este cel pe care Dumnezeu l-a ales.

SIGRID Îi voi spune.

REGELE SKULE Şi mai trebuie să te rog ceva. O femeie, care-şi ispăşeşte păcatele, trăieşte undeva, în nord, la Hålogaland; spune-i că fiul său a plecat înaintea ei, împreună cu mine, căci sufletul lui era în mare primejdie.

SIGRID Aşa voi face.

REGELE SKULE Spune-i că n-a păcătuit cu sufletul; îl va întâlni cândva, fără îndoială, neprihănit şi neîntinat

SIGRID Aşa voi face!… (*Arătând către fundul scenei.*) Auzi, sparg poarta!

REGELE SKULE (*arătând către capelă*) Auzi cum îl slăvesc pe Dumnezeu, cerându-i mântuire şi pace!

SIGRID Ascultă, ascultă! În Nidaros toate clopotele sună!…

REGELE SKULE (*cu un surâs trist*) Sună pentru moartea unui rege.

SIGRID Nu, sună pentru adevărata ta încununare! Cu bine, frate; lasă însângerata mantie de purpură să se reverse larg peste umerii

tăi; ea îţi poate acoperi toate păcatele! Du-te, du-te în biserica cea fără de sfârşit şi primeşte cununa vieţii. (*Intră repede în biserică.*)

(*Cântecele şi dangătul clopotelor continuă în timpul scenelor ce urmează.*)

VOCI (*din faţa porţii*) Am spart zăvoarele. Nu ne sili să încălcăm pacea bisericii.

REGELE SKULE Sosesc îndată.

TÂRGOVEŢII Să vină şi pângăritorul bisericii!

REGELE SKULE Pângăritorul va veni şi el, da! (*Se apropie de Peter.*) Fiul meu, eşti pregătit?

PETER Da, tată, sunt pregătit.

REGELE SKULE (*privind în sus*) Dumnezeule, sunt un om sărac, nu am decât o viaţă; dar ia-o, şi ocroteşte marele gând regesc al lui Håkon… Aşa, acum dă-mi mâna!

PETER Iată mâna mea, tată.

REGELE SKULE Şi să nu te temi de ceea ce vine.

PETER Nu, tată, nu mă tem, dacă merg alături de tine.

REGELE SKULE Niciodată n-am mai mers noi împreună pe un drum mai greu ca acum. (*Deschide poarta: apare ceata de târgoveţi cu armele ridicate.*) Suntem aici; venim de bunăvoie… să nu-l izbiţi în obraz. (*Ies amândoi, mână în mână; poarta se închide în urma lor.*)

O VOCE Nu şovăiţi; daţi fără cruţare… Loviţi-i unde apucaţi…

VOCEA REGELUI SKULE Nemernic vă mai purtaţi cu nişte căpetenii! (*Scurtă zarvă; după aceea se aude zgomotul greu al trupurilor prăbuşindu-se. O clipă de linişte totală.*)

O VOCE Sunt morţi amândoi!

(*Răsună goarna vestind sosirea regelui.*)

O ALTĂ VOCE Vine regele Håkon cu oastea!

MULŢIMEA Mărire ţie, Håkon Håkonssøn; acum nu mai ai niciun duşman!

GREGORIUS JONSSØN (*oprindu-se o clipă lângă cei doi morţi*) Aşadar, am ajuns prea târziu! (*Strigă.*) Pe-aici, pe-aici, măria-ta!

HÅKON (*oprindu-se*) Îmi stă în drum leşul!

DAGFINN BONDE Dacă Håkon Håkonssøn vrea să păşească înainte, trebuie să treacă peste leşul lui Skule Bårdssøn!

HÅKON Atunci, cu Dumnezeu înainte! (*Păşeşte peste leş şi intră în curtea mănăstirii.*)

DAGFINN BONDE Măria-ta, acum, cu mâinile desferecate, poţi să începi desăvârşirea gândului regesc. Te aşteaptă aici toţi cei pe care îi iubeşti. La Nidaros clopotele sună vestind pacea întregii ţări, iar dincoace zace *el*, acela ce ţi-a fost cel mai aprig duşman.

HÅKON Toţi îl socoteau nebun; a fost o taină.

DAGFINN BONDE O taină?

HÅKON (*îl ia de braţ şi-i şopteşte*) Skule Bårdssøn a fost copilul din flori al lui Dumnezeu pe pământ, *aceasta* a fost taina lui.

(*Se aude cântecul femeilor din capelă; toate clopotele continuă să sune în Nidaros.*)

Brand

Poem dramatic

(1866)

În româneşte de *H. GRĂMESCU*

Personajele

BRAND.
MAMA LUI.
EINAR, pictor.
AGNES.
PRIMARUL.
DOCTORUL.
PRIM-PASTORUL.
PARACLISERUL.
ÎNVĂŢĂTORUL.
GERD.
UN ŢĂRAN.
FIUL LUI, un băieţandru.
UN ALT ŢĂRAN.
O FEMEIE.
O ALTĂ FEMEIE.
UN CONŢOPIST.
PASTORI ŞI FUNCŢIONARI.
POPOR, BĂRBAŢI, FEMEI ŞI COPII. ISPITITORUL DIN PUSTIU.
Cor nevăzut.
O voce.

(Acţiunea se petrece în zilele noastre, de o parte şi de alta a ţărmului unui fiord de pe coasta de vest a Norvegiei.)

Actul I

(Sus, pe un platou înzăpezit din munţi. Ceaţă deasă şi grea; vreme de ploaie şi întunecime.

Brand, îmbrăcat în negru, cu toiag şi raniţă, se trudeşte să înainteze spre apus.

Un ţăran şi tânărul său fiu vin la câţiva paşi în urma lui.)

ŢĂRANUL
(strigând după Brand)
Străinule, stai! Unde-alergi?
Pe unde eşti?
BRAND
Aici!
ŢĂRANUL
Ce-ncerci
nu-i bine! Nu vezi pân′ la ghete
de-atâta ceaţă şi nămăstii.
FIUL
Aci-s genuni adânci!
ŢĂRANUL
Prăpăstii!
BRAND
Şi niciun drum nu se mai vede.
ŢĂRANUL
(strigând)
Stai! Doamne-ajută! Ho, străine!
Sub nea, gheţaru-abia se ţine!
BRAND
(ascultând)

Se-aude-un gâlgâit de ape.
ŢĂRANUL
E un pârâu pe dedesubt,
un hău adânc, prin gheaţă rupt,
din el nu-i nimeni să ne scape!
BRAND
Eu trebuie să merg nainte.
ŢĂRANUL
Nu-i chip: să judecăm cuminte:
Pe-aici sunt hăuri, găuri sparte;
un pas – şi treci din viaţă-n moarte!
BRAND
Eu merg trimis de Domnul meu.
ŢĂRANUL
Da' cine-o fi el?
BRAND
Dumnezeu.
ŢĂRANUL
Şi tu?
BRAND
Eu? Pastor!
ŢĂRANUL
Bine, fie!
Dar şi prim-pastorul să vie,
ba şi-un episcop de-ar veni,
nainte de-a miji de zi,
de-ncerci să calci peste gheţuş,
te duci alături de cei duşi.
(Apropiindu-se blând de Brand, încearcă să-l convingă.)
Fii înţelept, părinte-frate:

ce nu se poate – nu se poate!
Fii de-nţeles. Îţi dau povaţă
din suflet. N-ai decât o viaţă –
de-o pierzi, pe urmă ce mai ai?
E-o negură de poţi s-o tai;
iar pân' la prima casă, vai,
o leghe-i; poţi să pieri prin ceaţă.
BRAND
De-i negură, nu-ţi mai năzare
nicio lumină-nşelătoare.
ŢĂRANUL
Da-s lacuri peste tot sub gheaţă,
şi lacurile te înhaţă.
BRAND
Vom trece peste lacuri.
ŢĂRANUL
Ha,
călcând pe valuri? Auzi minte!
BRAND
Dar *unul* a trecut cândva,
dus de credinţa lui fierbinte.
ŢĂRANUL
Cândva, de, poate; dar acum
te duci la fund, şi încă cum!
BRAND
Rămas bun!
(Vrea să plece.)
ŢĂRANUL
Pieri necomândat…
BRAND

De-mi cere Domnu-o jertfă nouă,
hai, mlaştini, gheţuri, slavă vouă!
ŢĂRANUL
(în şoaptă)
Nebunul ăsta a turbat!
FIUL
(aproape plângând)
Hai, tată, repede-ndărăt.
Începe ploaia. E prăpăd.
BRAND
(oprindu-se şi întorcându-se spre ei)
Măi bade, ai o fată – zace,
jos, în fiord; şi mai spuneai
că nu vrea să se stingă-n pace
cât timp asupră-i nu vei face
tu semnul despărţirii, -aşa-i?
ŢĂRANUL
Aşa-i, pe viul Dumnezeu!
BRAND
Şi-acum e-n ceasul cel mai greu?
ŢĂRANUL
Da.
BRAND
Ultimul ceas?
ŢĂRANUL
Da!
BRAND
Hai, deci!
ŢĂRANUL
Nu-i chip nicicum! N-ai cum să treci!

BRAND
(privindu-l drept în ochi)
Să moară-n pace – de s-ar cere
galbeni, o sută chiar, ai da?
ŢĂRANUL
Dau!
BRAND
Două?
ŢĂRANUL
Da, părinte, da!
Dau tot, şi casă, şi avere,
să ştiu că-adoarme-n tihnă ea!
BRAND
Ci viaţa, *viaţa* nu ţi-ai da?
ŢĂRANUL
Ce? Viaţa? Cum, măi frate…?
BRAND
Ei?
ŢĂRANUL
(scărpinându-se la ceafă)
Păi, totul are un temei!
Isuse bun! Am o nevastă
acasă; şi-un copil; m-adastă…
BRAND
Isus!… Şi el avea o mamă!
ŢĂRANUL
De, mai de mult, de bună-seamă,
se petreceau minuni mai multe;
azi, cine stă să mai le-asculte?
BRAND

Ţi-e viaţa drum al morţii, biete!
Nu-l vezi, nici Domnul nu te vede.
ŢĂRANUL
Că aspru eşti!
FIUL
(strângându-se lângă el)
Hai, lasă-l, tată!
ŢĂRANUL
Ba! Şi *el* trebuie să meargă!
BRAND
Cum, trebuie?
ŢĂRANUL
Pe-o vreme parcă
de iad, ca asta, blestemată,
de piei prin mlaştini – într-o zi,
şi asta n-am cum ocoli,
va tăbărî pe capul meu
tot satul să scornească basne
şi mă va osândi la cazne.
BRAND
Spre gloria lui Dumnezeu.
ŢĂRANUL
A lui, a ta – nu-mi ies din piele;
sunt prea sătul eu de belele.
Hai!
BRAND
Plec!
(Bubuie surd în depărtare.)
FIUL
(ţipând)

O avalanşă! Stai!
BRAND
(către ţăranul care l-a apucat de guler)
Ia mâna!
ŢĂRANUL
Nu!
BRAND
Dă-mi drumul!
FIUL
Hai!
ŢĂRANUL
(luptându-se cu Brand)
Nu, dracu să mă ia!
BRAND
(se descotoroseşte de el, repezindu-l în zăpadă)
Aşa,
fii sigur, se va şi-ntâmpla!
ŢĂRANUL
(frecându-şi braţele, fără să se ridice)
Ho, ho! da' ştie să lovească!
Bă, ce mai glorie cerească!
(Strigă, ridicându-se.)
Părinte!
FIUL
A plecat!
ŢĂRANUL
Ca fumul
se mai zăreşte.
(Strigă iar.)
Hei, părinte!

Ia spune, -ţi mai aduci aminte
de unde rătăcirăm drumul?
BRAND
(din ceaţă)
Pe drumul cel mai larg te duci –
tu n-ai nevoie să-ţi faci cruci.
ŢĂRANUL
Dea Domnu-aşa să fie dară –
şi sunt acasă până-n seară!
(El şi băiatul se întorc îndărăt spre răsărit.)
BRAND
(apare mai sus, trăgând cu urechea în direcţia în care a dispărut ţăranul)
Biet rob, te duci spre casă, drept!
De-ai fi avut voinţă-n piept,
dar nu şi îndestulă vlagă,
eu ţi-aş fi dus povara-ntreagă;
grumazul meu, trudit de moarte,
ar fi fost mândru să te poarte;
ci-ajuţi numai pe cineva
ce – chiar când nu mai poate – vrea!
(După câţiva paşi.)
Hm, viaţa! Oamenii – ce preţ
pun ei pe seama bietei vieţi!
Şi-un slăbănog pe viaţa lui
atâta preţ pune de parcă
sunt şubrezii lui umeri arcă
de mântuire neamului.
Orice jertfesc, o, Doamne sfânt!
Dar viaţa, viaţa nu! Nicicând!
(Zâmbeşte parcă unei amintiri.)

De două gânduri cam bizare,
fiind copil, râdeam icnit –
că şi bătrâna-nvăţătoare
adeseori m-a chelfănit:
un peşte speriat de ape
vedeam – şi-un ciuf, de beznă, -n zbor.
Iar mintea nu putea să-mi scape
din ghearele şi dinţii lor.
De ce râdeam? Ştiu, da, ca-n vis
întrezăream acel abis,
cel dintre ceea ce-i aşa
şi ce ar trebui să fie;
dintre povara dată ţie
şi faptul c-o găseşti prea grea,
De-i sănătos ori de boleşte,
un ciuf e omul, sau un peşte.
Creat pentru adâncuri, lesne
i-ar fi să-şi ducă viaţa-n bezne,
dar tocmai bezna-l înspăimântă.
Pe lângă ţărmuri se frământă,
şi-n peştera-i cu stele, plină
de nopţi – vrea aer şi lumină!
(Se opreşte o clipă, tresare şi ascultă.)
Ce-a fost? Un cânt? Să mi se pară?
Da, cântec e! Şi-un râs de fată!
Ce-aud? Un ura? Şi-încă-o dată!
A treia, -a patra, -a cincea oară!
Şi-i soare! Negura dispare.
Câmpia străluceşte-n zare.
În dimineaţa de argint,

pe culme, sus, apare-o ceată;
vorbesc; şi râd; şi-acuma, iată,
în braţe fericiţi se prind.
Şi se despart. Sub cer senin,
doar doi către apus se-ndreaptă.
În semn de-adio, veseli, saltă
basmale, pălării şi mâini.

(Soarele străbate tot mai puternic printre nori. Brand îi priveşte îndelung pe cei ce se apropie.)

Ei parcă-s de lumină plini
şi parcă ei alungă ceaţa;
pe plai, pe culmi aduc verdeaţa,
şi râsul soarelui senin.
Sunt fraţi, pesemne. El şi ea
fug, mână-n mână, printre flori.
Ea e ca fulgul cel uşor,
el – mlădios ca trestia.
Ea-i scapă; pe după mijloc
el dă s-o prindă. Împreună
aleargă. Fuga lor e joc,
iar râsul ca un cântec sună!

(Einar şi Agnes, în costume uşoare de călătorie, amândoi încălziţi şi îmbujoraţi, vin jucându-se peste platou. Ceaţa s-a risipit; o dimineaţă senină de vară s-a aşternut peste munţi.)

EINAR

Agnes, fluture-al meu, strălucitor,
în joacă eu vreau să te prind!
Din cântecele mele-mpletesc
o plasă cu ochiuri de-argint.

AGNES

(dansează ferindu-se de el şi scăpându-i mereu)
Eu sunt un fluture mic şi zglobiu,
strâng miere din floare de spin. Ţine minte,
flăcăule! Dacă ai poftă de joc,
fugăreşte-mă, dar nu mă prinde!
EINAR
Agnes, fluture-al meu, strălucitor,
e gata acum plasa mea;
degeaba te vânturi în zbor jucăuş,
o să te prind repede-n ea!
AGNES
Eu sunt un fluture tânăr şi drag,
şi vântul în joacă mă-mpinge;
în plasa ta dacă ai să mă prinzi,
tu aripile nu mi le-atinge!
EINAR
Nu! Pe palmă te voi ridica
şi-n suflet te-nchid pe vecie;
acolo poţi să joci cât vei vrea
orice joc care-ţi place ţie!
(Fără să bage de seamă, s-au apropiat de o prăpastie abruptă; acum se află chiar pe marginea ei.)
BRAND
(strigând către ei)
Opriţi-vă! Staţi! Înapoi!
EINAR
Hei, cine-i?
AGNES
(arătând în sus cu degetul)
Uite-l!

BRAND
Staţi pe gheaţă,
sub voi e hăul. Mai apoi!
se poate rupe, şi vă-nhaţă!
EINAR
(o cuprinde cu braţul pe Agnes şi râde spre Brand)
De ce te temi?
AGNES
Avem, din plin,
o viaţă-ntreagă înainte!
EINAR
Şi-avem, sub soarele fierbinte,
un veac de cale, pe puţin!
BRAND
Atunci veţi coborî-n pământ?
AGNES
(fluturându-şi vălul)
Nu, vom sui la cer cântând.
EINAR
Un veac întreg de mângâieri
şi hoinăreli fără-ngrădire.
O viaţă, -un secol de iubire…
BRAND
Şi-apoi?
EINAR
Din nou acasă, -n cer!
BRAND
D*e-acolo* deci veniţi?
EINAR
Ei, da!

De unde de altundeva?
AGNES
Ce-i drept e drept – din răsărit
venim acum, din valea mare.
BRAND
Mi s-a părut că v-am zărit
colo sub munte, pe cărare.
EINAR
Da, ne-au condus, într-adevăr,
amicii, -n cântece voioase,
pecetluind cu-mbrăţişări
atâtea amintiri frumoase.
Coboară-aici, să-ţi spun şi ţie
ce bun fu Dumnezeu cu noi,
că fremătăm de bucurie.
Hai, vino! Nu sta ca un sloi!
Curaj! Curaj! Hai! Şi să-ţi spun:
sunt pictor. Dumnezeu fu bun
dând gândurilor mele zbor,
să fac o joacă de culori
văzuturi largi şi nevăzuturi,
cum face el din larve fluturi.
Dar şi mai bun avea să fie
pe Agnes dându-mi-o soţie!
Cu sacul de culori în spate,
mă întorceam din sudul blând…
AGNES
(cu căldură)
Un zeu frumos, pornit pe şoade,
şi mii de cântece cântând!

EINAR
Am poposit în sat, aci.
Nu peste mult, şi ea veni
în munţi, să soarbă aer tare,
miros de brazi, şi vânt, şi soare,
în mine-un cânt cânta divin:
să-adun ce-i frumuseţe din
izvoare, din păduri, din aştri,
din fuga norilor albaştri.
Şi-atunci pictai – desăvârşire:
un chip de trandafir arzând,
cu-un cer, în ochi, de fericire,
cu-un zâmbet ca un cântec sfânt…
AGNES
Ca orbii le-ai pictat pe toate –
sorbiseşi lacom cupa vieţii
şi-apoi, sub cerul dimineţii,
iar: băţu-n mână, sacu-n spate.
EINAR
Atunci îmi vine-n minte mie:
tu n-ai cerut-o de soţie!
O cer! Răspunsul – ura! – vine!
Şi totu-i clar, cum se cuvine.
Bătrânul doctor, măre-dragă,
nu ştie ce să ne mai facă.
Şi nunta-acestei dragi copile,
în cânt şi-n dans, ţine trei zile;
au fost şi tineri, şi mai mari –
învăţător, pastor, primar…
De-az-noapte am plecat la drum;

cu flamuri largi şi ramuri roată,
în cântec vesel, până-acum,
pe dealuri, prin pădurea toată,
ne-a însoţit întreaga ceată.
AGNES
Dansând, aşa venirăm noi,
când strânşi în cerc, când doi cu doi.
EINAR
Din căni de-argint beam rând pe rând…
AGNES
Şi noaptea răsuna de cânt…
EINAR
Din nord venită, ceaţa grea
se risipea când ne vedea.
BRAND
Şi unde mergeţi?
EINAR
Cale trasă
drept spre oraş!
AGNES
La mine-acasă!
EINAR
Trecând de pisc, pe-al văii fir,
cărarea spre fiord se-afundă;
de-acolo calul lui Egir[70]
ne duce, aburind, la nuntă;
şi iar spre sud, tot împreună,
ca lebedele-n primul zbor!

---

[70] Egir – zeul mărilor în mitologia scandinavă.

BRAND
Şi-acolo?
EINAR
Numai voie bună,
ca-n vis, ca-n basm plutind uşor
din dimineaţa-aceea sfântă,
noi, fără preot, ne-am fost mirii
meniţi, în viaţa care cântă,
doar sărbătorilor iubirii.
BRAND
De cine?
EINAR
De voioasa ceată!
În zvon de cupe-au izgonit
orice furtuni ce-ar vrea să bată
umbrarul nostru fericit.
Primejdii, vânturi alungară,
şi-al vijeliei glas cumplit;
cu frunze verzi ne-ncununară;
soţ şi soţie ne-au numit.
BRAND
Drum bun!
(Vrea să plece)
EINAR
(se apropie de el, cercetându-l)
O clipă! Stai! Îmi pare
că te-aş cunoaşte. Unde oare
ne-am mai văzut?
BRAND
(rece)

Îţi sunt străin.
EINAR
În şcoală? Ori acas'?… Înclin
să cred… dar e halucinant!
BRAND
În şcoală, da; am fost amici.
E mult de-atunci, eram prea mici.
EINAR
Să fii tu oare? Tu eşti?
(Cu un strigăt.)
Brand!
Eşti tu! Te recunosc! Da, da!
BRAND
Eu te-am recunoscut îndată.
EINAR
Stai să te cercetez! Aşa!
Ce întâlnire minunată!
Din toată inima mă bucur.
Eşti cum erai şi altădată:
închis în tine, niciodată
dispus la joc şi prieteşuguri.
BRAND
Eram străin de voi, posac;
tu, totuşi, cred că mi-ai fost drag;
voi toţi cei ce veneaţi din Sud
păreaţi din altfel de plămadă;
eu lângă mare m-am născut,
în umbra stâncii, pe zăpadă.
EINAR
Eşti de pe-aici, nu? Stai departe?

BRAND
Pe-acasă drumu-o să mă poarte!
EINAR
Doar treci pe-acolo, pe cât pare!
BRAND
Şi cât de repede-s în stare.
EINAR
Eşti pastor, nu?
BRAND
(surâzând)
Da, capelan.
Ca iepurelui pădurean
mi-i casa: ici, colo, oriunde.
EINAR
Şi-acuma încotro mergi? Unde?
BRAND
(repezit şi aspru)
Să nu mă-ntrebi!
EINAR
De ce?
BRAND
(schimbând tonul)
Şi eu
voi merge, ce mai tura-vura,
cu vasul vostru.
EINAR
Calul meu
de nuntă? Agnes! Ura! Ura!
Avem acelaşi drum spre mare.
BRAND

Eu merg la o înmormântare.
AGNES
O-nmormântare?
EINAR
Da? A cui?
BRAND
A celui ce ţi-e Dumnezeu.
AGNES
Hai, Einar!
EINAR
Brand!
BRAND
Cu-un giulgiu greu
legat, într-un sicriu, să-l pui!
E-un Dumnezeu de slugi şi sclavi.
Destul! Ajunge! Prea-i scârnav!
Pricepeţi! N-aveţi ce-i mai face:
bolnav, de-o mie de ani zace.
EINAR
Brand, eşti bolnav!
BRAND
Sunt ca un brad
pe munte, ca un râu în vad;
bolnav e neamu-acestui veac;
lui trebuie să-i dăm vreun leac.
Voi dragoste vreţi, râs şi joc,
şi-un crez mic, înţeles deloc!
Iar greul suferinţei foc
să-l ducă cel ce, cum s-a spus,
pedeapsa-ntregii lumi a dus.

Cununi de spini purtă pe frunte,
deci voi puteţi dansa acum;
dansaţi, dar vreau să ştiu cam unde
va duce, prieteni, acest drum!
EINAR
A, înțeleg! E cântul nou
ce umple ţara de ecou;
e noul cult ce vieții-i spune
ţărână şi deşertăciune,
cu focul iadului în guşă
vrând să ne schimbe în cenuşă.
BRAND
Nu, nu-s habotnic, nu-ţi vorbesc
ca un slujbaş bisericesc.
Nu ştiu nici dacă sunt creştin
dar că sunt om, aceasta ştiu.
Şi ştiu prea bine care chin
ne schimbă ţara-ntr-un pustiu.
EINAR
(surâde)
E drept, n-am auzit vreodată
că scumpa noastră ţară-noată
în chef de viaţă, mai ales.
BRAND
Nu ne dă bucuria ghes;
şi de ne-ar da, n-ar fi ruşine.
Fii sclavul fericirii, bine!
Dar zi de zi să fii ca tine!
Nu fi azi unul, altu-apoi,
şi altul peste-un an sau doi.

Ceea ce eşti, să fii din plin,
nu doar puţin câte puţin!
Bacanta e ca o lumină,
beţivu-n schimb e numai tină;
Silene-i nobilă figură,
cel beat e o caricatură.
Te du prin ţară, şi-ai să-i vezi
pe toţi: nici adormiţi, nici trezi;
aşa-s crescuţi, că fiecare
din toate câte-oleacă are:
puţin gravi la altar, cu sfinţii,
puţin pioşi la spovedit,
puţin, apoi, ca şi părinţii
cam desfrânaţi pân' la sfârşit;
puţin, pe la vreo sărbătoare,
aprinşi de-un vers din vreo cântare;
popor de stânci, trăind pe stânci,
sub bici, sub lanţ, nicicând nu-l frângi;
puţin făgăduielnici şi
puţin zgârciţi la datorii,
uitând în stare de trezie
cuvântul dat la vreo beţie.
Un strop, din toate, cum am spus:
hoţii, virtuţi, nu merg prea sus;
şi-n lucruri mari, şi-n mici, îi ţine
un strop de rău, un strop de bine; –
da-i rău că fiecare strop
distruge tot, ca un potop.
EINAR
Nu-i greu deloc să-njuri, să cerţi;

e însă mai frumos să ierţi.
BRAND
O fi, dar nu-i şi sănătos.
EINAR
Da, poate; neamu-i păcătos,
admit, aşa-i, amin şi basta;
dar nu văd ce-are-a face asta
cu Dumnezeul meu, pe care
vrei să-l îngropi fără-ndurare.
BRAND
Tu eşti un pictor, dragul meu –
arată-mi pe-acel Dumnezeu.
L-ai zugrăvit frumos, se spune,
mulţi mi-au vorbit ca de-o minune.
E-un moşnegel, nu?
EINAR
Cam aşa.
BRAND
Fireşte. Şi cărunt? Abia
nu-i chel – un moş; pe faţă
cu-o barbă de argint sau gheaţă;
e blând; da-i grav destul să sperii
copiii când îţi fac mizerii?
I-ai pus papucii în picioare?
Vezi, ştiu prea bine cum apare.
Şi n-ai uitat, sper, nici măcar
de scufă şi de ochelar.
EINAR
(iritat)
Şi de mai ce?

BRAND
Nu-i glumă. Dar
e-un Dumnezeu familial,
al nostru, -al neamului natal!
Din Mesia fac papistaşii
un prunc; voi: un moş-Dumnezeu
ce-abia-şi împleticeşte paşii,
ca-ntr-o copilărie, greu.
Cum Papa-n scaunul lui Petru
sub cheia dublă vrea să ţie
a Domnului împărăţie
întinsă de la pol la pol, –
voi, sub un rece zid de pietre
o-nchideţi în lăcaşul gol.
În vis vă-nchideţi năzuinţa,
nu vreţi să şi trăiţi credinţa!
Spoielii voastre i se cade
un Dumnezeu mai cumsecade,
asemeni neamului să-i fie:
bătrân, cu scufă şi chelie.
Nu-i al meu acest Dumnezeu –
al meu furtună-i, vânt e-al tău;
al tău e surd, al meu nenfrânt;
iubire-al meu; al tău plăpând;
un Hercul tânăr şi voinic
nu un biet moşnegel-bunic!
Pe Moise înspăimântându-l,
sus, pe Horeb, vădindu-şi gândul,
el a tunat în timpii-acei,
ca un gigant printre pigmei.

Demult, la Gabaon în vale,
el soarele-l opri din cale;
şi alte mari minuni făcu,
şi-ar face încă şi acu,
de n-ar fi neamu-ntreg, vezi bine,
nepăsător şi laş ca tine!
EINAR
(surâzând fără chef)
Deci neamul vrei să-l schimbi, puţin?
BRAND
Îl voi schimba! De la-nceput,
pe lumea asta m-am născut
să-l vindec de boli şi de chin!
EINAR
(clătinând capul)
Nu stinge lampa mai nainte
de-a şti cum o aprinzi apoi;
nu şterge vechile cuvinte,
cât timp nu ai cuvinte noi!
BRAND
Nu după ceva nou tânjesc;
dreptatea veşnică-o râvnesc.
Nu vreau să-nalţ prin munca mea
nici dogma, nici biserica;
demult trăiră-un răsărit;
deci vine, va veni, şi-o seară;
pot amândouă-acum să piară;
orice-nceput are-un sfârşit.
Viermi, molii – rod. Şi legi şi norme
se cere deci să se transforme

din forme moarte-n alte forme.
Şi totuşi, totuşi, tu rămâi,
tu, spirit încă necreat,
pierdut în timpu-ndepărtat
al primăverii cea dintâi,
tu, cel ce omului sub frunte
i-ai semănat eternul dor,
materiei făcându-i punte
şi cale către-al tău izvor.
Ca precupeţii la tarabă,
pe Domnu-acu-l vindeţi în grabă;
din suflete ciozvârte, din
ciozvârtele de spirit, din
aceste capete şi mâini,
un alt întreg când se va naşte,
da, Dumnezeu va recunoaşte
din nou pe-ntâiul său model,
pe cel creat cândva de el,
pe-ntâi-născutul său, Adam,
puternic, tânăr!…
EINAR
(întrerupându-l)
Ne grăbeam.
Adio, deci!
BRAND
Către fiord
duc două drumuri – eu prin nord
voi merge; voi, prin vest. Drum bun!
EINAR
Drum bun!

BRAND
(înainte de a cobori, se întoarce către ei)
N-amesteca, mai spun,
luminile cu ceaţa moartă.
Să ştii: şi a trăi e-o artă.
EINAR
(făcându-i semn cu mâna să se ducă)
Tu schimbă lumile mereu –
eu stau cu Dumnezeul meu!
BRAND
Pictează-l, dar, cu cârja-i slabă;
eu plec să ţi-l cobor în groapă!
(Coboară cărarea printre stânci. Einar face câţiva paşi şi priveşte după Brand.)
AGNES
(rămâne o clipă pierdută în gânduri, apoi tresare şi priveşte neliniştită împrejur)
Apune soarele?
EINAR
Nu, doar
un nor trecu – se-arată iar.
AGNES
Ce vânt de gheaţă e!
EINAR
O boare
se abătu de către zare.
Să coborâm, hai!
AGNES
Mă cuprinde
un frig – şi mi-era cald-nainte!

EINAR
Nu l-ai simţit – de joc şi cânt;
te-a speriat şi Brand, strigând.
Ci lasă-i drumul lui abrupt;
noi să-nnodăm ce-am întrerupt.
AGNES
Sunt obosită; nu acum!
EINAR
De fapt şi eu mă simt la fel;
şi către vale-i greu la drum,
mai greu ca-n câmpul drept, niţel.
Dar jos în vale vom dansa
mai nebuneşte, -n ciuda sa,
cu-o patimă înflăcărată,
cum nu am mai dansat vreodată.
Ia uite în albastra zare
cum scânteiază mândrul soare;
când râde vesel, când se-ncruntă,
când chihlimbar, când pur argint;
iar colo-n zări, tălăzuind,
e marea rece şi profundă.
Şi-o dâră neagră, ca de fum,
de-a lungul coastei: vezi acum?
Şi punctu-acela iluzoriu
acolo, lângă promontoriu?
Vaporul e; al tău, şi-al meu!
Acu-n fiord opreşte, greu!
Iar mai pe seară, din fiord
porneşte iar cu noi la bord!
Şi-acum se lasă-o ceaţă mare.

Tu, Agnes, ai văzut în zare
cum ceru-n ape se topea?

AGNES

(privind pierdută)

Da, da! Dar ai văzut?

EINAR

Ce oare?

AGNES

(fără să-l privească, şopteşte ca într-o biserică)

Cum creştea în timp ce vorbea?

(Porneşte spre vale, pe potecă. Einar o urmează. Drum de-a lungul peretelui de stâncă; în dreapta o prăpastie sălbatică. Sus, dincolo de culmea muntelui, se întrezăresc alte piscuri mai înalte pierdute-n ceţuri şi zăpezi.)

BRAND

(apare pe potecă, sus, coboară, se *opreşte în mijlocul drumului pe un colţ de stâncă şi priveşte în vale)*

Da, vă ştiu, natale locuri!
Bărci, hangare, case, docuri,
ulmi, lagună, râpă, brână,
tu, biserică bătrână,
arinişuri legănate –
de copil vă ştiu pe toate.
Dar mai sure, mai mărunte,
îmi păreţi acum sub munte.
De sub cuşma de zăpadă
care pare-acum mai grea,
muntele i-nchide zarea
cerului, şi-i ia culoarea;
sumbru, aspru, stând să cadă,
şi mai mult din soare bea.

(Se aşază şi priveşte îndelung în depărtări.)
Dar fiordul – cum fu oare?
Strâmt şi mohorât îmi pare.
Plouă. Vântul suflă-n pânză
bărci pe valuri. Sub gingia
stâncii mari, văd prăvălia,
podul vechi, ograda strânsă-n
roşul gard – gospodăria
văduvei, între muscele;
leagănul prunciei mele.
Vechi cămin de mai-nainte,
amintiri roieşti în minte.
Printre pietre reci de râu,
suflet de copil, pustiu.
Geme sufletu-mi, nebun;
mă trag dintr-un neam de un
spirit rob pământului;
grea mi-e moştenirea lui.
Tot ce-am năzuit măreţ,
azi e-o umbră, fără preţ.
Slab şi laş, acum revin,
suflet gol şi mână goală;
lângă propriu-mi cămin,
stau în prag ca un străin,
tuns, legat, robit deplin,
ca Samson la târfă-n poală.
(Privind din nou în vale.)
Dar ce fierbere îi mână?
De prin curţi şi case ies
prunci, femei, bărbaţi. Dau ghes

unii, alţii se aşteaptă;
şiruri lungi pe văi se-ndreaptă,
când prin stânci, când prin loc şes,
spre biserica bătrână.
(Ridicându-se.)
O, vă ştiu şi fond şi faţă;
inimi goale, minţi în ceaţă!
„Tatăl nostru" dând să-l spună,
n-are-o aripă de vrere,
nicio teamă tunătoare
ca să-ajungă-n slavă-albastră,
vocea voastră! Şi răsună
ca o voce doar când cere
cea de-a patra rugă mare:
dă-ne nouă pâinea noastră!
Asta vi-i credinţa toată,
strigătul întreg de luptă.
Dintr-o rugăciune ruptă,
sufletele vi se-nfruptă,
şi credinţa-vă, coruptă,
o epavă-i, sfărâmată!
Plec! Un aer viciat e!
Pieri aici, ca-ntr-un mormânt;
proaspăt, pe aici nu bate
liber niciun steag în vânt!

(Dă să plece; o piatră, căzând de sus, se rostogoleşte pe coastă şi trece pe lângă el.)

BRAND
(strigă, uitându-se în sus)
Hei, cine-aruncă?

(Gerd, o fetiță de cincisprezece ani, cu șorțul plin de pietre, aleargă sus, pe coama muntelui.)

GERD

A țipat!
L-am nimerit!

(Aruncă din nou cu pietre.)

BRAND

Măi, fată, hei,
nu te juca!

GERD

Nevătămat
stă mai departe sus, pe stei!

(Aruncă din nou cu pietre, țipând.)

Iar vine! mai sălbatic pare!
Au! Ajutor! Mă ia în gheare!

BRAND

O, Doamne!

GERD

Sst! Cine ești tu?
Stai! Nu mișca! El zboară-acu.

BRAND

Da' cine-i?

GERD

N-ai văzut vulturul?

BRAND

Aici? Nu.

GERD

Pasărea urâtă,
cu moț lățos, cu dungă-n jurul
privirii roșii – cobea hâdă!

BRAND
Da′ unde mergi tu?
GERD
Mă duc la
biserică acum.
BRAND
Aşa?
Atunci vom merge împreună.
GERD
Noi doi? Nu, eu mă duc în sus.
BRAND
(arătând în jos)
Biserica-i în văgăună.
GERD
(îl priveşte surâzând batjocoritor şi arată cu degetul în jos)
Aceea?
BRAND
Da, aşa am spus.
Mai bine, haide, mergi cu mine.
GERD
Nu, acolo-i urât!
BRAND
Urât?
De ce?
GERD
Prea mică-i, doar atât!
BRAND
Cunoşti vreuna, tu, mai mare?
GERD
Mai mare? Da, da, ştiu eu bine.

Drum bun!
(Începe să urce.)
BRAND
Urmând acea cărare,
te pierzi în piscuri solitare.
GERD
Urmează-mă, şi vei vedea
biserica din stâlpi de nea.
BRAND
Din nea şi gheţuri, ştiu, ţin minte
de când eram copil, da – printre
gheţari şi piscuri de zăpadă
acea străveche colonadă,
numită şi-n pruncia mea
biserica de gheaţă, da;
legende multe i-au dat viaţă;
podeaua ei e-un lac de gheaţă;
nămeţii groşi se grămădesc
din noaptea vremilor afunde,
şi-o boltă albă arcuiesc
deasupra hăului din munte.
GERD
De stâncă e, da, şi de gheaţă;
dar e-o biserică măreaţă.
BRAND
Să nu te duci în ea nicicând!
Ajunge-un răbufnit de vânt,
o-mpuşcătură, -un strigăt doar,
şi crapă şubredul gheţar.
GERD

(fără să-l asculte)
Hai să-ţi arăt şi nişte reni
înmormântaţi între troieni,
şi-abia acum, în primăvară,
scoşi iar, de sub zăpezi, afară.
BRAND
Acolo-i moartea-ţi spun, atât!
GERD
(arătând în jos)
Acolo-i groaznic de urât!
BRAND
Scut fie-ţi Domnul!
GERD
Hai, mai bine,
acolo unde vântu-şi ţine
crunt predica prin stânci crăpate,
pe unde vuiet de cascade
şi prăbuşiri de gheţuri cântă
de-a pururi liturghia sfântă;
şi frig şi cald ţi-e totodată.
Vulturu-acolo nu răzbate;
pe Piscul Negru se aşază,
tăcută, pasărea de groază,
şi stă aşa, cu aripi grele,
deasupra bisericii mele,
ca un cocoş de tablă-n vânt.
BRAND
Sălbatic drum, sălbatic gând:
lăută spartă, suflet frânt!
Ce-i simplu, simplu-n veci se ţine

doar răul se mai schimbă-n bine.
GERD
Bătând din aripi, vine iar!
Cu bine! Fug lângă altar.
Biserica mi-e adăpost.
Hu, iată-l hâd şi fioros!
(Ţipând.)
Uhu, din preajmă-mi, arătare!
Am pietre, dacă tu ai gheare!
(Fuge sus, în munte.)
BRAND
(după un timp)
Biserică-i şi-a ei. Dar viaţă
în vale-i, ori în munţi de gheaţă?
Şi cine-i mai rău şi nebun,
şi cine-şi lasă tihnă, bun?
Nechibzuința-mpodobită
cu flori, jucând lângă genuni?
Stupiditatea mărginită
călcând domol pe-un drum comun?
Sminteala-atât de oarbă-încât
frumos îi pare ce-i urât?
La luptă, deci! Să facem zdreanţă
această triplă alianţă!
Sclipind, măreaţa mea chemare,
ca soarele-n fereşti mi-apare!
Ştiu datoria mea: sfărmând
aceste rele pe pământ,
voi izbăvi întreaga lume
de molima spurcatei ciume!

La luptă, deci! Hai, taie spadă!
Sus, pentru-a cerurilor mladă!
(Coboară către sat.)

Actul II

(Jos, între pereţii abrupţi ai muntelui care închid fiordul. Nu departe, pe un dâmb, se află bătrâna biserică dărăpănată. Se apropie furtuna. Mulţimea – bărbaţi, femei şi copii – e adunată în grupuri, parte pe ţărm, parte pe povârnişuri. Primarul şade la mijloc pe un bolovan; conţopistul stă lângă el; împart cereale şi bucate. Einar şi Agnes stau ceva mai la o parte, înconjuraţi de un grup de oameni. Câteva bărci sunt ancorate la ţărm. Brand apare pe dâmb, lângă biserică, fără să fie observat de mulţime.)

UN OM
(croindu-şi drum prin înghesuială)
Fă loc!
O FEMEIE
Sunt prima!
OMUL
(o împinge în lături)
Du-te dracu'!
(Ajungând în faţa primarului.)
Hai, umple-mi cu pomană sacu'!
PRIMARUL
Răbdare!
OMUL
Nu pot. Mă aşteaptă,
flămânzi, patru sau cinci. Ei rabdă!
PRIMARUL
(glumind)
E greu să numeri, nu-i aşa?
OMUL

Când am plecat, unul murea.
PRIMARUL
Eşti scris pe listă? Stai, te rog!
(Frunzărind hârtiile.)
Nu; o, ba da. Eşti! Ai noroc.
(Către conţopist.)
Dă-i număr două-ş-nouă, iacă!
Hei, oameni buni, răbdare-oleacă!
Nils Snemyr!
UN OM
Da!
PRIMARUL
Azi vei primi
trei sferturi doar, din cât primeai.
V-aţi mai împuţinat.
OMUL
Muri
ieri biata Ragnhild, da, aşa-i.
PRIMARUL
(notând)
O gură mai puţin! Primează
azi economicul.
(Către omul, care se îndepărtează.)
Veghează
să nu te-nsori iar!
CONŢOPISTUL
(chiţcăind)
Hi, hi, hi!
PRIMARUL
(tăios)

Ce râzi?
CONŢOPISTUL
Râdeam că şi
primarul face haz.
PRIMARUL
Deşi
aici nu-i loc de glume, hazul
e leac de înfruntat necazul.
EINAR
(ieşind din mulţime, împreună cu Agnes)
Un ban nu mi-a rămas măcar
în pungă ori în buzunar;
va trebui acum să las
în gaj, pe bord, baston şi ceas.
PRIMARUL
Da, aţi picat taman la timp.
Puţinul n-ai cum a-l împarte
când guri flămânde, mâini ce cer,
ar trebui să dea în schimb
din partea lor măcar o parte
şi celor ce de foame pier.
(Zărindu-l pe Brand, îl arată cu degetul.)
Bine-aţi venit! De-aţi auzit
de foamete, scoateţi din pungă
tot ce puteţi, nestingherit.
Primim orice ni se aruncă.
Proviziile-acum ne lasă.
Cinci peştişori n-au cum să-ajungă,
în vremea noastră, pentru-o masă.
BRAND

În numele-unui idol, sunt
şi zece mii cenuşă-n vânt.
PRIMARUL
Nu vorbe-ţi cer. E piatră-o vorbă
în burta care vrea o ciorbă.
EINAR
Nu ştii ce mult a suferit
poporu-aici, şi ce cumplit.
Au fost boli, foamete, prăpăd.
Mulţi sunt morţi, Brand, aici.
BRAND
Da, văd!
Şi-n ochii-nvineţiţi de moarte,
văd şi dreptatea cine-o-mparte.
PRIMARUL
Şi, totuşi, rămâneţi de piatră!
BRAND
(coboară în faţa oamenilor şi rosteşte sever)
De-aţi fi târât pe lângă vatră
un trai molâu şi laş, de câine,
v-aş plânge-acum că n-aveţi pâine.
Cel care-n patru labe zace,
ca vita e, şi-aşa îi place.
Cel care zilnic putrezeşte
greu, într-o linişte de moarte,
poţi crede că l-a şters, fireşte,
şi Domnul din eterna-i carte.
Ci el fu milostiv cu voi;
v-a luminat în groază sorţii,
v-a biciuit cu biciul morţii,

dar ce v-a dat, vă ia-napoi.
MAI MULTE VOCI
(întrerupându-l ameninţătoare)
De jalea noastră râzi, măi, gură?
PRIMARUL
Noi vă dăm pâine – şi ne-njură!
BRAND
(clătinând din cap)
O, sângele-mi, de-ar fi izvor
de izbăvire tuturor,
torent l-aş revărsa din mine,
pe tot, din inimă şi vine.
Dar să v-ajut acum, păcat e!
Doar Domnul din glod vă va scoate;
poporul viu, chiar supt de vlagă,
din suferinţi putere-ncheagă;
molâul spirit spre azur
se-nalţă-n zbor ca un vultur;
voinţa, oricât de plăpândă,
se-avântă-n luptă spre izbândă;
dar turma, cât stă-n nesimţire,
nu-i vrednică de mântuire!
O FEMEIE
Furtuna în fiord porni,
de parcă glasu-i o stârni.
O ALTA
Îl mânie pe Dumnezeu!
BRAND
Minuni nu face Domnul *tău*!
FEMEIA

Ce vânt!
VOCE DIN MULŢIME
Cu pietre şi ciomege,
să-l izgonim pe fărălege!
(Mulţimea se strânge ameninţătoare în jurul lui Brand. Primarul se aşază în calea lor. O femeie în zdrenţe aleargă îngrozită pe coastă, la vale.)
FEMEIA
(strigând către mulţime)
Vai, ajutor! Isuse-bune!
PRIMARUL
Ce-i? Ce-ţi lipseşte? Haide, spune!
FEMEIA
Nu lipsa m-a gonit pe drum,
ci groaza, groaza urlă-acum!
PRIMARUL
Ci spune! Ce-i?
FEMEIA
Vai, nu-s în stare!
Un pastor, să-i dea alinare!
PRIMARUL
Nu-i niciun pastor.
FEMEIA
Sunt pierdută!
Vai, Doamne, crunt am fost bătută!
BRAND
(apropiindu-se)
Eu poate, totuşi, unul ştiu.
FEMEIA
(agăţându-se de braţul lui)
Să vină, cât nu-i prea târziu!

BRAND
Întâi s-aud nevoia eu!
FEMEIA
Peste fiord…
BRAND
Ei?
FEMEIA
Omul meu…
Trei prunci flămânzi… şi casa goală…
să-l ierţi… îl ierţi?… fără-ndoială..
BRAND
Vorbeşte!
FEMEIA
Noi, nici Dumnezeu,
nici oameni n-am avut la greu;
cel mic s-a chinuit atât,
că el – de chin – l-a omorât.
BRAND
L-a omorât!
MULŢIMEA
(îngrozită)
Copilul!
FEMEIA
Da!
Când s-a trezit din fapta sa,
mânia-i, către sine-ntoarsă,
ca un torent crunt se revarsă.
Alină-i sufletul la vreme!
Furtuna-i grea şi marea geme,
dar el a mai trăi nu poate,

nici a muri. Cu leşul şade
în braţe; umblă-n lung şi-n lat,
i-l strigă pe cel Necurat!
BRAND
(liniştit)
Da, aici, da!
EINAR
(palid)
Ce Dumnezeu!…
PRIMARUL
Nu ţine de districtul meu.
BRAND
(scurt, către mulţime)
O barcă – şi la drum!
UN OM
Pe-o vreme
ca asta? Orice om se teme!
PRIMARUL
E o potecă…
FEMEIA
Nu, nu-i drum
pe unde să mai treci acum;
când am venit, pârâul mare
a rupt podeţul din cărare.
BRAND
Hai, barca!
UN OM
Nu, nu, nu se poate!
Vezi marea-n ţărm şi-n stânci cum bate!
UN ALTUL

Priviţi, cad sparte stânci acum,
fiordu-ntreg e ca-ntr-un fum.
UN AL TREILEA
Pe-un timp ca ăsta nu se ține
nici slujba sfântă.
BRAND
Voi ştiţi bine:
celui ce moare i-e totuna,
n-aşteaptă-ntâi să stea furtuna.
(Coboară într-o barcă şi desface pânza.)
Daţi barca?
PROPRIETARUL
Da, dar să nu pleci!
BRAND
Şi cine-şi riscă viaţa, deci?
UN OM
Eu nu!
UN ALTUL
Nici eu!
MAI MULȚI
Să mergi la moarte
înseamnă!
BRAND
Nu-i chip să vă poarte
stăpânul *vostru* prin fiord;
al *meu* cu mine e, la bord!
FEMEIA
(frângându-şi mâinile)
Ah, moare!
BRAND

Doar un om la pânză
ori la copăi mi-ajunge, însă
nu-i unul. Vreţi pomană doar!
Ci eu vă spun: Daţi viaţa-n dar!
MAI MULŢI
(dându-se înapoi)
Să nu ceri asta!
O VOCE
(ameninţător)
Jos din barcă!
Pe Domnul uite cum l-încearcă!
ALTĂ VOCE
Ce vânt!
ALŢII
S-a rupt parâma.
BRAND
(prinde zdravăn cangea şi strigă către femeia străină)
Bine!
Atunci, hai, suie lângă mine!
FEMEIA
(dând îndărăt)
Eu? O, dar ei!?…
BRAND
În pace-i lasă!
FEMEIA
Nu pot!
BRAND
Nu poţi?
FEMEIA
Am prunci acasă!

BRAND
(râzând)
Pe slab pământ clădiţi voi casă!
AGNES
(se întoarce brusc către Einar, cu obrajii în flăcări şi-i pune mâna pe braţ)
L-auzi?
EINAR
E tare! Ca stihia!
AGNES
Cu Domnul! Mergi! Fă-ţi datoria!
(Strigând către Brand.)
E *unul,* iată-l, care vine
pe drumul jertfei, lângă tine.
BRAND
Să vină!
EINAR
(pălind)
Eu?
AGNES
Te-am dăruit!
Mă-nalţ spre culmi, în infinit!
EINAR
De n-ai fi, m-aş fi dăruit
eu însumi, şi-aş fi mers cu el…
AGNES
(cutremurându-se)
Şi-acum?…
EINAR
Sunt tânăr, am un ţel
nu *pot*!

AGNES
(trăgându-se înapoi cu un pas)
Ce-ai spus?
EINAR
Nu am *curaj!*
AGNES
(cu un ţipăt)
O, un ocean stă, uriaş,
cascade stau, furtuni, puhoi,
de-aci-nainte între noi!
(Către Brand.)
Merg *eu* cu barca.
BRAND
Bine; hai!
FEMEILE
(îngrozite, în timp ce Agnes sare în barcă)
Isuse!
EINAR
(desperat, vrea s-o reţină)
Agnes!
MULȚIMEA TOATĂ
(precipitându-se pe mal)
Ce faci? Stai!
BRAND
(către femeie)
Ci un'ți-e casa?
FEMEIA
(arătând)
Colo, hei,
sub stânca neagră, între chei!

(Barca se desprinde de la mal.)

EINAR

(strigând după ei)

Pieri, Agnes; nu ieşi din port!

Ai mamă!

AGNES

Suntem trei la bord!

(Corabia se îndepărtează. Mulţimea se îngrămădeşte pe înălţimi şi o urmăreşte cu înfiorare.)

UN OM

Trec capul!

UN ALTUL

Nu!

CEL DINTÂI

Ba da!

PRIMARUL

Ba sunt

acolo chiar, cu pupa-n vânt!

O FEMEIE

Şi păru-i ud în vânt se zbate,

asemeni unui corb sălbatec!

PRIMUL OM

Dă-n clocot marea, cerul tună!

EINAR

Ce ţipăt se-auzi-n furtună?

O FEMEIE

Venea din munţi.

O ALTA

(arătând în sus)

E Gerd, dă gură

în calea lor, râzând, şi-njură!
PRIMA FEMEIE
La cântă-n corn de ţap, şi latră,
şi-azvârle cucuruzi şi piatră.
ALTĂ FEMEIE
Îşi pune cornul jos, şi-n palme
boncăluieşte-acum sudalme.
UN OM
Boncăluie şi ţipă, cobe!
Nu-l frâng pe el nici mii de probe!
UN ALTUL
De-alt'dat', pe-un vifor şi mai rău,
trec prin fiord sub scutul său.
PRIMUL OM
(către Einar)
Dar cine-o fi?
EINAR
Un pastor.
CELĂLALT BĂRBAT
Da?
Orice-ar fi, vezi că-i cineva!
Cucernic, dârz, voinic cât doi!
PRIMUL BĂRBAT
Ar fi bun pastor pentru noi!
MAI MULTE VOCI
Da, ar fi pastor bun de noi!
(Se răspândesc printre culmi.)
PRIMARUL
(adunându-şi hârtiile şi registrele)
Oricum, încalcă-orice uzanţă;

uzurpă, -n ultimă instanţă,
şi-ndatorirea altuia;
nemotivat, rişti vieţi, aşa…
Şi eu-mi fac datoria, strict,
dar numai la mine-n district.
(Iese.

Înaintea colibei pe promontoriu. În plină zi. Fiordul străluceşte liniştit. Agnes stă jos pe mal. Curând, iese şi Brand din colibă.)

BRAND
Asta-i moartea. În sudori,
spaima, groaza l-au scăldat;
doarme-acuma uşurat
chipu-i izbăvit de nori.
Ce-amăgire schimbă oare
noaptea-n zi strălucitoare?
El, din iadul larg deschis,
nu văzu decât necazul –
suprafaţa doar, obrazul –
doar ce-a însemnat cu foc
numele-i făr' de noroc,
doar că pruncul şi-a ucis.
Dar cei doi micuţi din casă,
stând ca două păsărele,
cu priviri de spaimă grele,
zgribuliţi pe-un colţ de masă,
ei n-aveau cum să priceapă
cele ce urmau să-nceapă,
ei, stigmatizaţi pe viaţă
cu un semn făcut să-nfrunte
ani, decenii, până-ngheaţă

timpii-n pletele cărunte,
ei, primind drept moştenire
cruda asta amintire,
ei, crescuţi în raza faptei
săvârşită-n acea noapte,
ei, cu gândul lor: cuptor
de cadavre ce vor arde
împuţit până la moarte;
şi *el* n-a-nțeles că lor
crima-n veci li-i dat s-o poarte.
Şi de-atunci, din noaptea primă,
neam din neam merg drum de crimă.
Pentru ce? Ca un abis
e răspunsul: a ucis!
Ce poţi şterge prin tăcere?
Ce îndrepţi prin mângâiere?
Ce judecător va fi
într-a judecăţii zi?
Ce dovezi, ce mărturie
duce bietul delincvent;
oare poartă cu mândrie
moştenitul document?
Va fi bun răspuns de dat:
tata-i singur vinovat?
Taină-a nopţii-adâncă, rece –
nimeni nu-i să te dezlege!
Deci pe margini de abis,
hai, cântaţi, dansaţi ca-n vis;
sufletele-ar trebui
să se zbată şi sfâşie,

dar nu-i unul dintr-o mie
să-ntrevadă şi cunoaşte
muntele de datorie,
muntele pe care-l naşte
vorba simplă: *a trăi!*

(Câţiva oameni din mulţime vin pe lângă colibă şi se îndreaptă către Brand.)

UN OM
Iar ne-ntâlnim – e scris aşa.
BRAND
N-aveţi cu ce-i mai ajuta.
OMUL
Lui, nu; dar în colibă-aci
sunt încă trei fiinţe vii.
BRAND
Şi?
OMUL
Din ce-am luat le dăm şi lor
cât de puţin ca ajutor…
BRAND
De-ai da tot, însă viaţa nu,
nimic, n-ai dat, să ştii şi tu!
OMUL
De-ar fi zăcut lovit de moarte
pe fundu-unei corăbii sparte,
n-aş mai fi pregetat deloc:
şi viaţa mi-aş fi pus-o-n joc.
BRAND
Dar pentru suflet nu, nimic?
OMUL

Suntem, cum ştii, un neam calic.
BRAND
Întoarceţi-vă ochii dar
de la-nălţimile de jar;
nu mai trăgeţi cu-un ochi spre cer,
cu celălaltul spre pământ,
când înşivă-ntr-un jug de fier
v-aţi pus grumazul şi v-aţi frânt.
OMUL
Gândeam că – ce să-ţi mai îndrug? –
ne-nveţi cum să scăpăm din jug.
BRAND
Aveţi puteri?
OMUL
Tu ai!
BRAND
Cum, eu?
OMUL
Mulţi ne-arătară drumul greu
şi ne-au vorbit de el, dar nu
au mers pe drumul greu – doar tu!
BRAND
Ce vrei să spui?
OMUL
Mii de cuvinte
nu-s cât o faptă, ia aminte.
Eu vin trimis de-ntregul sat;
voiam *un om;* şi te-am aflat!
BRAND
(neliniştit)

Ce vreţi?
OMUL
Să ne fii pastor!
BRAND
Cum,
aici, eu?
OMUL
Poate – cine ştie? –
ai auzit că-n parohie
noi n-avem pastor…
BRAND
Da…
OMUL
Nainte
sat mare-aveam, acum e mic.
Când am rămas fără merinde,
în anul crâncen şi calic,
când ne-a-ngheţat semănătura
şi molimele ne-au bătut,
când sufletele-au decăzut,
când se-ncleşta de foame gura,
când grâu şi carne s-au sfârşit,
şi pastorul ne-a părăsit.
BRAND
De-această jertfă nu-s în stare.
Eu am o datorie mare.
Îmi trebuie oceanul vieţii,
îmi trebuie pământu-ntreg.
Eu nu pot sufletu-mi să-l leg
aici, unde mă-nchid pereţii

acestor stânci – şi unde sună
cuvântul, surd, ca-ntr-un mormânt.
OMUL
Ecoul lui mai lung răsună
când stâncile-i răspund gemând.
BRAND
Dar cine-n hrubă s-ar închide
când pajiştea cu flori l-îmbie?
Sau cine ară-ntr-o pustie
când holdele sunt nesfârşite?
Sau cine răsădeşte sâmburi
când pomii tineri dau în pârgă?
Şi cine poartă pietre-n cârcă
sub soarele arzând pe câmpuri?
OMUL
(clătinând din cap)
Pricep ce faci, nu şi ce-ai spus!
BRAND
Nimic nu-ţi mai pot spune! Sus!
În barcă! Hai!
OMUL
(tăindu-i drumul)
Deci datoria
aceea-ţi este foarte dragă,
şi opera acea-i simbria
chemării tale?
BRAND
Viaţa-ntreagă
mi-e ea. Mi-e rost! Mi-e căpătâi!
Mi-e tot ce am!

OMUL
Atunci, rămâi!
(Cu tărie.)
De-ai da chiar tot, dar viaţa nu,
n-ai dat nimic; aşa spui tu!
BRAND
Un singur lucru nu poţi da;
acesta-i propriul tău eu.
Nu-l poţi opri, nu-l poţi lega,
e ca un râu în drumul său;
el curge spre ocean mereu.
OMUL
Din bălţi, din smârc, schimbat în ploaie,
oricum el drum spre mări îşi taie!
BRAND
(privindu-l ţintă)
Cin’te-a-nvățat astfel a spune?
OMUL
Tu, săvârşind acea minune!
Când marea clocotea nebună,
tu, înfruntând val şi furtună,
tu, gata să te sfarmi de stânci,
te-ai avântat pe ape-adânci,
şi hula mării o-nfruntaşi,
să-l mântui pe un ucigaş;
atunci, prin sufletele noastre,
când rece, când fierbinte, vânt
şi soare din tării albastre,
ne-ai străbătut în vis şi-n gând,
şi-am auzit cum, depărtat,

în noi un clopot a sunat.
(Cu voce stinsă.)
Se va uita tot, mâine, deci;
vom coborî, când ai să pleci,
drapelul de speranţe noi
ce-l fluturaşi azi peste noi.
BRAND
Acolo unde nu-i putere,
nicio chemare nu se cere.
(Aspru.)
Când nu poţi fi ce-ar trebui,
fii numai ceea ce poţi fi!
Fii omul greului pământ!
OMUL
(îl priveşte o clipă şi spune)
Vai ţie, ce ne stingi plecând
lumina; şi vai nouă, care
o clipă te-am zărit în zare!
(Pleacă; ceilalţi îl urmează tăcuţi.)
BRAND
(privind lung în urma lor)
Toţi, cu frunţile-n pământ,
se întorc, tăcuţi, acasă.
Frânt grumazul, gândul frânt;
grea povară îi apasă;
ca sub biciul înjosirii,
ca pe-un drum străin şi-nchis,
ca părintele-omenirii
alungat din paradis,
ca şi el, pe frunte poartă

umbra raiului pierdut,
şi cunoaşterea deşartă
întru care-au străbătut.
Omu-acesta vreau, prin luptă,
nou, curat, să-l recreez;
inimii lui aspre, ruptă
din păcat, să-i dau un crez;
să-l redau prin crezul meu
înapoi lui Dumnezeu.
Deci, la drum, prin zarea largă
luptă! biruie! încearcă!
(Vrea să plece, când dă cu ochii de Agnes aşezată pe ţărm.)
Uite-o cum ascultă, parcă-ar
curge cântece prin aer.
Ascultând a stat în barcă
între valurile crunte;
ascultând, al pletei caier
blond şi-l scutură pe frunte;
ascultând, şi-acuma parcă
toată tânăra-i simţire
i se strânse în privire.
(Apropiindu-se.)
Ochii tineri ce-ţi arată?
Ţărmul sau fiordul oare?
AGNES
(punându-şi mâinile pe piept)
Nici fiord, nici ţărm să vadă
ochi-mi nu mai sunt în stare?
Văd doar un pământ mai larg
sub un cer ca dimineaţa;

fluvii curg şi mări se sparg;
soarele alungă ceaţa.
Peste piscuri de jăratic,
nori de purpură jucând,
şi-un pustiu văd, singuratic.
Palmieri în depărtare
blând se leagănă de vânt,
umbre aşternând pe zare.
Semn de viaţă nu-i – părând
un pământ abia născându-i;
dar un murmur umple zarea,
şi se-aude răsunând:
pieri acuma sau te mântui;
împlineşte-ţi deci, chemarea;
populează-acest pământ!
BRAND
(cucerit)
Ce mai vezi, vorbeşte!
AGNES
(cu mâinile pe inimă)
Nouă,
simt arzând puterea-n mine;
fluvii cresc, şi, pură, vine
altă zi, cu altă rouă.
Inima mea-i ca o lume
nenăscută, fără nume;
voci aud: vei popula
toată-această lume-a mea!
Visul încă-nchis sub pleoape,
fapta încă ne-mplinită,

suflă, murmură, palpită;
clipa naşterii-i aproape;
simt cum cela care poate
să privească-acestea toate,
ne cuprinde-ntr-o privire
de tristeţe şi iubire,
ca un soare-n zori când arde,
totuşi trist până la moarte;
voci aud cum umplu zarea:
te vei naşte-acum, născându-i
pieri acuma, ori te mântui;
împlineşte-ţi, deci, chemarea!
BRAND
Da, prin suflet numai, da!
Iată astrul, calea mea!
El e noua stea divină,
pentru-o viaţă de lumină;
dintr-al neputinţii neam,
el va naşte-un nou Adam!
Poarte-şi lumea unde ştie
cântecele de sclavie;
dar spre ţelul care-l am,
dacă-n drum mă vor lovi,
jur pe cer: îi voi strivi!
Orice om de pe pământ
are dreptul – vechi şi sfânt –
a fi el, întreg, mereu;
nu pretind mai mult nici eu!
(Tace cufundat în gânduri, apoi continuă.)
A fi însuţi? dar păcatul

moştenirii a tot natul?
(Se opreşte şi se uită în zare.)
Cine-acolo-n culme-apare,
cocârjată, -abia călcând,
cu grumazul parcă frânt?
Suflă greu, stă, se-nfioară,
se propteşte, parcă-ar cade,
şi cu degete uscate
ţine strâns de buzunare,
parcă-ascunde o comoară.
Pe scheletu-i, zdrenţe şuie:
ca un smoc de pene-n par;
gheare-s mâinile-i gălbuie;
pare-un uliu prins în cuie
pe-un perete de hambar.
(Cutremurat deodată.)
Ce-amintire mă îngheaţă?
Din fiord, suind aşa,
baba asta-mi pune-n faţă
şi în suflet vânt de gheaţă;
Doamne, asta-i maică-mea!
MAMA LUI BRAND
(urcă, se opreşte la jumătatea drumului, îşi duce mâinile streaşină la ochi şi priveşte de jur-împrejur)
Pe-aici o fi?
(Se apropie.)
Of, sărăcan
de mine, parcă-aş fi orbit!
Eşti fiu-meu?
BRAND

Da.
MAMA
(frecându-şi ochii)
Afurisit
fii, soare! N-am deosebit
un pastor, uite, de-un ţăran.
BRAND
Acasă, soare nu vedeam
de când cădea frunza din ram
şi pân' la-ntâiul cânt de cuc.
MAMA
(râzând în sine)
Nu! Bine-i acolo-n surduc!
De ger, acolo poţi să-ajungi
ca țurțurii de gheață lungi.
Şi-atât eşti de curat aşa,
că Domnul n-are ce-ți ierta!
BRAND
Te las! Mi-e timpul socotit.
MAMA
Da, ştiu, tu eşti mereu grăbit.
De mic voiai să pleci de-aici.
BRAND
Şi tu-mi spuneai să plec pe-atunci.
MAMA
Da, trebuia să pleci, cum zici,
căci pastor trebuia să-ajungi.
(Privindu-l de aproape.)
Hm, ai crescut puternic! Bun!
Dar ia aminte ce-ți mai spun:

păzeşte-ţi viaţa!
BRAND
Doar atât?
MAMA
Da, viaţa! Ce e mai presus?
BRAND
Cu sfatul ăsta hotărât,
ai terminat ce-aveai de spus?
MAMA
Tu ştii destule; fă cum crezi!
Dar ți-am dat viața; s-o păstrezi!
(Cu mânie.)
Am auzit şi-am tremurat
de nebunia faptei tale.
Tu, pe fiord, azi?! Eu ți-am dat
un bun – să nu mi-l schimbi în jale!
Eşti ultimul din neamul nostru,
eşti sângele şi trupul meu;
cu tine se încheie rostrul
la care-am dulgherit din greu.
Fii dur! Fii tare! Niciodată
nu te trăda! Şi nu uita:
viaţa-i datoria ta;
tu mă vei moşteni – odată…
BRAND
Aşa? De-aceea ai venit
cu buzunarul burduşit?
MAMA
Nebun eşti!
(Dându-se înapoi.)

Nu te-apropia!
Stai unde eşti – că te lovesc!
(Liniştindu-se.)
Ce-ai vrut să spui?Ascultă-ncoa':
îmbătrânesc mereu; cândva
al tău e ce-am agonisit;
e socotit şi cântărit!
Nimic n-am. Totul e acasă.
Nu-i mult! Dar tu nu vei cerşi.
Să nu te-apropii! Lasă! Lasă!
Nimic! nimic nu voi dosi!
Nu-ngrop, să nu mă bănuieşti,
sub stânci, sub pietrele din jur,
sub ziduri vechi, prin crăpături,
sub rădăcini – un ban măcar;
nici pe sub grinzi, nici sub podea;
întreaga moştenire-a mea,
tu, fiule, -o primeşti în dar.
BRAND
Cu ce condiţii?
MAMA
Una doar:
viaţa să nu-ţi risipeşti!
Păstrează neamul, fiu din fiu;
răsplată, alta, nu mai ştiu!
Nu-l împărţi, nu risipi
avutul strâns greu zi de zi;
îl creşti ori nu, să-ţi spun e-n van;
ascunde-l însă, an de an!
BRAND

(după o scurtă pauză)
Un lucru-i clar; ţi-am fost de mic
duşman! Până-am ajuns voinic
şi tu cu părul argintiu,
nu mi-ai fost mamă, nici eu fiu!
MAMA
Nu-ţi cer alinturi, ca o babă.
Fii cum vrei tu: eu nu sunt slabă.
Fii crud, fii aspru, fii ca gheaţa,
n-ai să mă sfarmi, da-ţi dau povaţa
chiar stearpă, chiar plutind ca ceaţa,
păstrează-i neamului tău viaţa!
BRAND
(făcând un pas către ea)
Dar de mi-er trece prin gânduri
s-o risipesc în patru vânturi?
MAMA
(clătinându-se, gata să se prăbuşească)
Să-mprăştii bunul pentru care
robii şi-ncărunţii? Cum oare?
BRAND
(încuviinţând încet din cap)
Să-mprăştii!
MAMA
Împrăştii, aşa,
în vânturi, şi inima mea!
BRAND
Şi dacă-aş face-o totuşi? Dacă
în seara-n care tu, săracă,
cu psalmii-n mână ai dormi

al morţii somn dintâi, – în loc
să plâng atunci, aş scotoci
ban după ban, şi-apoi, zălog,
aş smulge lumânarea, şi
la căpătâi ţi-aş pune foc?
MAMA
(apropiindu-se de el, înspăimântată)
De unde-ţi vine-astfel de gând?
BRAND
Ai vrea să-ţi spun?
MAMA
Da, vreau!
BRAND
De când
eram copil, de-atunci, mereu,
eu nu pot să-l mai uit, şi greu
în sufletu-mi îl port, şi-n trup,
ca muşcătura unui lup.
O toamnă… seara… Tatăl meu
murise. Tu zăceai în pat.
Eu, nesimţit, m-am furişat
în umbra tainicei cămări,
în care sta-ntre lumânări;
m-am minunat ce-adânc dormea,
şi ce mâini firave avea;
a rufe mirosea; pe sală,
sunară paşi; în raza pală
a lumânării, o femeie
intră; începe să-l descheie;
întâi îi mută capul mort;

îl scotoceşte-apoi; mai port
în minte totul; scoate-afară
un teanc, şi altu-apoi, şi iară;
şi numără iar, murmurând;
mai mult, mai mult aud zicând;
mai mult, mai mult; cu gheara-i grea,
un alt pachet din perne ia;
şi altul după-aceea scoate;
cu degete înfrigurate,
sfâşie, rupe-n dinţi, scrâşneşte;
iar scormoneşte, iar găseşte;
şi numără: mai mult, mai mult!
Şi astăzi parcă-o mai ascult;
plângea, ofta şi blestema,
adulmeca, se repezea
cu-o bucurie-nfricoşată,
se arunca din nou pe pradă,
ca uliul lacom; mai apoi
ieşi, cu paşi înceţi, greoi,
asemeni unui condamnat;
purta-ntr-o zdreanţă ce-a furat
şi-a deznădejde suspina:
aceasta-i, deci, averea sa!
MAMA
Puţin a fost, da, ce-am găsit;
fusese mult prea scump plătit.
BRAND
Mai scump decât crezi, şi mai rău:
cu sufletul fiului tău!
MAMA

Eh! E ştiut de mai-nainte:
şi trup şi suflet se pot vinde!
Eu n-am ştiut cum merge piaţa;
eu cred că am plătit cu viaţa.
Ce-am dat e stins şi mort acum;
lumină-a fost, şi-acuma-i scrum;
prostie-a fost, parfum ori fum;
nici nu mai ştiu ce-am dat anume;
iubire-i spune biata lume.
Mai ştiu că lupta a fost grea;
mai ştiu cum tata mă-nvăţa:
să-l uiţi pe fiul de pălmaş;
ia-l pe cel'lalt; nu lua în seamă
că-i ofilit, nu-i om abraş:
tot mai bogat va fi, n-ai teamă!
L-am luat, şi el, drept mângâiere,
n-a mai sporit nicio avere.
Doar eu, muncind greu, an de an,
am strâns averea ban cu ban.
BRAND
Şi-acum, când mori, n-ai priceput
că sufletul tău e vândut?
MAMA
De mult am priceput şi eu;
de-aceea-i pastor fiul meu!
Să te-ngrijeşti cum se cuvine
de sufletul meu şi de mine.
Eu am avere; tu – putere
să ierţi – cuvânt şi mângâiere.
BRAND

Tot socotind, te-ai dat pierzării
privindu-mă-n oglinda ţării.
Pe-aici destui râvnesc să-şi crească
odrasla-n mila părintească;
administrator vrând să-şi facă
din fiu, pe zdreanța lor întreagă;
arareori vă arde-n minte
vreun dor etern de mai-nainte;
de el prinzându-vă-n neştire,
vă-nchipuiţi că, îmbinând
ca două ramuri: moştenire
şi neam, legaţi într-o unire
cu moartea viaţa, dobândind
şi-a veşniciei strălucire,
an după an, mereu strângând.
MAMA
Pe mama ta n-o cerceta;
ia-ţi numai moştenirea ta!
BRAND
Şi datoria?
MAMA
Ce-mi îndrugi?
N-am datorii!
BRAND
E bine-atunci;
căci eu sunt cel ce-o să răspundă
de polița cea mai măruntă.
La moartea mamei e dator
să-achite totu-al ei fecior;
chiar goală casa dacă-ar fi,

răspund de-aceste datorii.
MAMA
Să-ţi ceară-asemeni socoteală
nu-i lege!
BRAND
Nu, fără-ndoială,
nu-i scrisă cu toc şi cerneală;
dar fiecare fiu cinstit
o poartă-n suflet, neclintit,
înscrisă-n litere de foc,
şi legea trebuie-mplinită.
Învaţă să vezi; eşti orbită!
Lăcaşul Domnului, în lume,
l-ai întinat cu gând milog,
şi darul cerurilor, rar,
al sufletului, ţi-e murdar;
iar chipul lui divin acum e
sub mucegaiuri îngropat;
şi duhu-ţi, cândva-naripat,
cu aripile-n mlaştini zace.
Aceasta-i datoria. Unde,
când cel ce-i mai presus de noi
va vrea s-o ceară înapoi,
unde atunci te vei ascunde?
MAMA
(înfricoşată)
Vai, unde? Unde?
BRAND
Nu te teme;
ia fiu-ntreaga datorie

asupra lui. Le ia pe toate.
Iar chipul Domnului, pe care
l-ai întinat, luci-va-n soare!
Aşa vreau eu! Apoi, la vreme,
te du prin moarte-n veşnicie.
MAMA
Şi datorii iei, şi păcate?
BRAND
Doar datorii! Numai pe ele;
ia seama la vorbele mele!
Doar datoria sufletească,
dator e fiul s-o plătească;
ci *tu* răspunzi pentru păcate,
tu singură doar, pentru toate.
Când jefuită-i omenirea
de nişte sclavi pierduţi cu firea,
un altul, chinuind, asudă,
răscumpărând jaful prin trudă;
dar crima-i crimă, mai departe;
făptaşul numai prin căinţă
o ispăşeşte – sau prin moarte!
MAMA
(neliniştită)
Să-ajung, de-aş mai avea putinţă,
acasă, -n umbra mea de gheaţă;
prea-i soare mult aici, prea arde
şi gânduri otrăvite naşte
al căror duhnet te doboară.
BRAND
Te du în umbră! Nu-s departe.

Când ai să vrei şi tu cunoaşte
lumina cerului, şi iară
să fiu cu tine, dă-mi de veste,
şi vin.
MAMA
Da, vei veni cu-aceste
mari judecăţi.
BRAND
Nu, am să viu
doar cu căldura unui fiu
şi cu-a preotului iertare;
să te feresc de vântul tare
al zbuciumului; la picioare
să-ţi stau şi să-ţi alin eu, blând;
durerea sângelui arzând.
MAMA
Îmi juri?
BRAND
Am să răspund chemării,
la ceasul greu al remuşcării.
(Apropiindu-se de ea.)
Doar o condiţie-am atunci:
de bunăvoia ta să-arunci
tot ce te leagă de pământ –
să mergi săracă în mormânt.
MAMA
(se repede la el furioasă)
Ceri focului să se despartă
de flacără, să nu mai ardă?
Să se despartă marea, ceri,

de ape? Iernile – de ger?
Tu ceri prea mult!
BRAND
Atunci încearcă
în mare să mă zvârli din barcă,
şi roagă-apoi pe Dumnezeu
să te binecuvânte.
MAMA
Greu
mă osândeşti acum, băiete!
Dă-mi alt canon: să rabd de sete
şi foame; dar nu-mi cere preţ
ce e mai scump acestei vieţi!
BRAND
Da, ce-i mai scump! Tot restul nu-i
nimic, la judecata lui.
MAMA
Pomeni voi face, danii, mile!
BRAND
Dai tot?
MAMA
Dau mult, dau mult, copile!
BRAND
Tu nu mai poţi să scapi nicicum,
de n-ai să mori ca Iov pe scrum.
MAMA
(frângându-şi mâinile)
Eu viaţa mi-o pierdui; mi-e frânt
şi sufletul; curând-curând
şi bunurile le voi pierde.

Şi nu e nimeni să mă ierte.
Acasă, hai, să strâng în brață
tot ce-am agonisit o viaţă,
tot ce e încă-al meu pe lume,
tot ce mai poartă al meu nume:
averea mea, avutul meu,
rod al durerii mele, greu,
tot ce-am putut cu trudă strânge
rupându-mi pieptul pân' la sânge.
În carne sufletu-mi născui;
dar nu e carnea moartea lui?
Rămâi, părinte, -n preajma mea!
Cu noi păcate s-ar putea
să mă încarc în greul ceas.
Voi pierde tot, ştiu, totu-ți las!
Dar nu acum, e prea în pripă –
aştept cea de pe urmă clipă.
(Iese.)
BRAND
(privind în urma ei)
Pentru clipa grea, obştească,
da, pe-aproape-o să rămână
fiul tău, să-ți încălzească
mâna rece şi bătrână.
(Coborând către Agnes.)
Sumbră-i seara! Dimineața
soarele-mi umpluse viața;
surle răsunau în zare
a război şi-a-nvolburare,
şi cu spada-mi de mânie

m-aruncam în vijelie
să strivesc pe totdeauna
monstrul lumii-ntregi: minciuna.
AGNES
(întorcându-şi spre el privirea plină de lumină)
Dimineaţa mi-a fost stearpă.
Vream minciuni, vream joc în iarbă,
vream petreceri, bucurie,
tot ce-i vânt şi nebunie.
BRAND
Vise mari, frumoase vise –
albe lebede pe lacuri –
mă purtau cu voie bună
către alte zări şi praguri;
vream să birui prin furtună
răul veacului şi-abise.
În procesiuni divine,
imnuri, cântece şi steaguri,
şi potirele de aur,
şi mulţimile cu lauri,
toate mă slăveau pe mine.
Străluciri de nedescris,
n-au fost toate decât vis,
năluciri amăgitoare
între fulger şi-ntre soare.
Iată unde-s: seri de scrum
de cu ziuă vin şi-apun;
Într-al Sundului prăval,
rupt de oameni, ca-ntr-un vid,
sub un cer închis, mă-nchid,

pe pământul meu natal.
S-a sfârşit, deci, feeria;
caii visului coboare;
drumul meu, sub jug de fier,
nu e joc de cavaleri;
munca aspră, datoria-i
singura mea sărbătoare.
AGNES
O, dar dumnezeul care
trebuia să cadă?…
BRAND
Cade,
tainic însă, nu sub spade,
nu văzut de orişicare.
Fals am tălmăcit izvorul
ce va izbăvi poporul.
Nu o faptă de erou
va să nască un om nou;
rele-oricâte ai răpune,
nu faci suflete mai bune;
ci voinţa doar! Ea doară
liberează sau doboară;
ea, voinţa, -n orice faptă,
orice gând, şi-n orice şoaptă.
(Se întoarce către satul peste care începe să cadă amurgul.)
Hai, veniţi la pieptul meu,
oameni rătăcind în vale
pe sub stâncile natale;
să găsim a vieţii cale,
să curmăm minciuni şi jale,

să trezim din somnul greu
al voinței pui de leu!
Ori cu sapa, ori cu spada,
tot la fel să-ţi faci corvada;
una e: fii tabla vie-n
care Dumnezeu să scrie.
(Vrea să plece. Einar îi taie drumul.)
EINAR
Dă-mi ce mi-ai luat! Stai! Stai!
BRAND
Ea? E acolo!
EINAR
(către Agnes)
Alege
între groapa asta rece
şi-nsoritul zării plai!
AGNES
N-am ce-alege!
EINAR
Agnes, lasă-l!
Haide, -ntoarce-te acasă!
E o vorbă cu temei –
cei bătrâni în tâlcul ei
multă-nțelepciune-au pus:
greu de dus, uşor de spus.
AGNES
Domnul paşii să ţi-i poarte;
duc ce pot, până la moarte.
EINAR
Te aşteaptă-ai tăi.

AGNES
Le scriu.
EINAR
Pe întinsul argintiu,
trec corăbii albe-n zare;
trec ca dorurile scrise-n
frunţile grele de vise;
prinse-n proră şi-n catarguri,
stropi de perle duc în larguri,
lunecând ca o chemare
către-un port scăldat de dor,
către ţara viselor!
AGNES
Mergi spre est, spre vest, oriunde –
pentru tine eu sunt moartă.
EINAR
Ca o soră, hai! Răspunde!
AGNES
(clătinând din cap)
Un ocean azi ne desparte!
EINAR
Te aşteaptă-ai tăi acasă.
AGNES
(blând)
El mi-e toţi ai mei; şi casă.
BRAND
Ia aminte bine, doamnă:
viaţa mea acum înseamnă
numai umbră, numai ceaţă,
numai jertfă şi nu viaţă,

între stânci şi între gheaţă
ca o noapte grea de toamnă.
AGNES
Noaptea nu mă îngrozeşte;
printre nori o stea sclipeşte.
BRAND
Ia aminte: sunt sever;
totul sau *nimic* pretind;
de te clatini şovăind,
ca-nghiţită-n mare pieri.
Nimeni greul n-o să-ţi poarte,
fără milă-n rău voi arde;
viaţa să ţi-o dai, de-ţi spun,
singură să mergi la moarte!
EINAR
Fugi din jocul lui nebun!
Fugi din negrele-i stihii,
viaţa să ţi-o poţi trăi!
BRAND
Hai, alege-acum ce-ţi place!
(Iese.)
EINAR
Între uragan şi pace,
între nopţi şi dimineaţă,
între jertfă şi plăcere,
între cântec şi durere,
între moarte şi-ntre viaţă!
AGNES
(se ridică şi rosteşte rar)
În adânc de nopţi. Prin moarte.

Soare văd în zări cum arde.

(Pleacă pe potecă după Brand. Einar o urmăreşte o vreme cu priviri pierdute, apoi înclină fruntea şi se întoarce către fiord.)

Actul III

(După trei ani. O grădină micuţă lângă casa parohială, cu gard de piatră împrejur, sub un perete înalt de stâncă. Fiordul, în fund, pare sugrumat între stânci.
Uşa casei dă spre grădină. După-amiază.
Brand stă în picioare pe scările din faţa casei.
Agnes este aşezată mai jos, pe trepte.)

AGNES
Stăpâne drag, priveşti în zare
fiordul, plin de-ngrijorare.
BRAND
Aştept mereu.
AGNES
Eşti frământat!
BRAND
Aştept mereu acea chemare.
O, de trei ani neîncetat
aştept – şi vestea nu mai vine.
Şi azi, în zori, aflai în fine,
că-aproape-i ceasul, şi se teme.
AGNES
(cu blândeţe şi duioşie)
Brand, du-te fără să te cheme.
BRAND
(clătinând din cap)
De nu va arde-n remuşcare,
nu-i pot da nicio alinare.

AGNES
E mama ta.
BRAND
Nu-i un temei
să mă închin la zeii ei.
AGNES
Eşti crud!
BRAND
Cu tine?
AGNES
O, nu! Eu…
BRAND
Ţi-am spus că drumul meu e greu.
AGNES
(surâzând)
O, nu e greu; nu te-ai ţinut
de vorbă.
BRAND
Crud e-acest ţinut;
păleşte-aici frumoasa-ţi faţă,
iar sufletu-ţi plăpând îngheaţă.
Ni-i casa sub o stâncă sumbră,
sub avalanşe şi sub umbră.
AGNES
La adăpost e, aşadar.
Sub brâna asprului gheţar,
când pomii-nmuguresc, şi-ncep
mari avalanşele să cadă,
stă prezbiteriul întreg
la adăpost, ca sub cascadă.

BRAND
Aici nici pic de soare nu-i.
AGNES
Ba da! Pe fruntea muntelui,
blând joacă razele lui calde.
BRAND
Trei săptămâni de vară, şui,
doar acolo, pe stânci înalte!
AGNES
(privindu-l adânc, se ridică)
Brand, tu eşti ros de-o spaimă mare!
BRAND
Ba tu!
AGNES
Ba tu!
BRAND
Ca un neant:
un gând, o taină!
AGNES
Şi tu, Brand!
BRAND
Te-afunzi ca-ntr-un abis. Fii tare,
hai, spune-mi!
AGNES
Teama roade-n mine…
(Se întrerupe.)
BRAND
Te temi? De ce? Şi pentru cine?
AGNES
Brand, pentru Alf!

BRAND
Alf!
AGNES
Şi tu!
BRAND
Da!
Dar nimeni nu ni-l va lua!
Bun este Domnul! Pruncul mic
va creşte mare şi voinic.
Ce face?
AGNES
Doarme.
BRAND
(deschide uşa şi priveşte)
Ia priveşte;
la boli şi rele nici visează;
micuţă-i mâna-i, dar vârtoasă.
AGNES
E palid.
BRAND
Las'că se-ntăreşte!
AGNES
Ce dulce şi adânc i-i somnul!
BRAND
Dormi! Te binecuvânte Domnul!
(Închizând uşa.)
Prin voi, asupra muncii mele
coboară pace şi lumină;
din trudă şi necazuri grele,
voi faceţi viaţa mea senină;

tu-mi dai curaj; şi forţe-mi cresc
din jocul lui copilăresc.
Martiriu-mi socotisem drumul;
şi iată-mi-l, uşor ca fumul,
cu bucurii în orice loc.
AGNES
Tu meriţi, Brand, acest noroc.
O, ai luptat, şi te-ai trudit,
te-ai chinuit, ai pătimit;
cu sânge-ai plâns, ştiu, deseori…
BRAND
Dar totul mi-a părut uşor;
tu ai aprins în mine-o mare
iubire, ca o zi cu soare.
N-o cunoscusem niciodată;
nici mamă n-am iubit, nici tată;
ei parcă-au vrut doar să-năbuşe
scânteia slabă din cenuşe.
De parcă-ntreaga duioşie,
ascunsă-n mine, sta să-nvie
ca o văpaie, ca o stea,
prin voi, prin tine, viaţa mea.
AGNES
Nu doar prin noi; prin toţi ce-n poartă
la noi bătură-aduşi de soartă,
prin toţi cei rupţi de-o grea povară –
copii plânşi, fraţi lipsiţi de-o ţoală,
ori mame frânte de vreo boală,
din sufletu-ţi se-ndestulară.
BRAND

Prin voi doar, sufletu-mi să-nveţe
putu a cerului blândeţe.
Pe toţi nu-i suflet a-i cuprinde
cât n-a iubit *pe unul* doar;
cu suflet ars, mai înainte
eram ca piatra, solitar.
AGNES
Şi totuşi, aspru mai iubeşti;
pe cine-l mângâi, îl loveşti.
BRAND
Pe tine, Agnes?
AGNES
O, pe mine
nu, dragul meu; eu mă simt bine;
dar mulţi fug, parcă prinşi de frig,
când tu ceri: *totul* sau *nimic!*
BRAND
Iubirea lor e un sicriu,
n-o ştiu şi nici nu vreau s-o ştiu.
Iubirea Domnului nu-i slabă,
nici milostivă; mai degrabă
e aspră până-n groapa morţii;
alintu-i lovitura sorţii.
Ce-a răspuns, la Ghetsemani,
când: „trece-acest potir”, în spaime
şi-n lacrimi, fiu-i da să-ngaime?
A-ndepărtat potiru-aci?
Nu, pân’ la fund i-l dărui.
AGNES
O, niciun suflet n-ar scăpa,

de-l judeci cu măsura ta.
BRAND
Nu ştiu al vieţii scurt soroc;
da-i scris cu litere de foc:
fii credincios până la moarte,
coroana vieţii nu se-mparte!
Sudoarea spaimei nu-i de-ajuns;
prin foc de martiraj să treci.
Că *nu poţi*, iartă Cel-de-sus,
dar că *nu vrei*, nu iartă-n veci.
AGNES
Da, cum spui tu, aşa-i, ştiu bine.
O, du-mă, du-mă-n slăvi, cu tine,
în cerul care l-ai ales;
vreau, cred; dar mi-e curajul frânt,
mă clatin, şi mă tem ades,
şi sunt legată de pământ.
BRAND
Vezi, Agnes, pentru toţi e scris
preceptul: niciun compromis!
Pe om îl judeci după fapte,
ne'ntregi chiar, chiar dosite-n noapte.
Această lege fie-ţi dată,
nu-n vorbe, ci prin viaţa toată.
AGNES
(agăţându-se de gâtul lui)
Oriunde mergi tu, merg şi eul
BRAND
În doi urcuşul nu e greu.
(Doctorul a coborât pe drum şi s-a oprit în faţa gardului.)

DOCTORUL
Hei, turturele-ndrăgostite
în umbra stâncilor cernite!
AGNES
Bătrânul doctor, vai! La noi!
Poftim! Poftim!
(Aleargă şi deschide poarta grădinii.)
DOCTORUL
Nu vin la voi!
Sunt supărat, ştii doar. Mă rog,
auzi, s-alegi asemeni loc
În care vântul iernii rece
prin suflet şi prin oase-ţi trece!…
BRAND
Prin suflet nu.
DOCTORUL
Nu? Fie! Da
se pare că e-aproape-aşa.
Unirea ce-aţi făcut-o-n grabă
nu pare scurtă şi nici slabă,
deşi s-a spus că tot ce-n pripă
se face, piere într-o clipă,
cum într-o clipă se-nfiripă.
AGNES
Un clopot, un sărut de soare
aduc a-ntregii veri splendoare.
DOCTORUL
Cu bine! Merg la un bolnav.
BRAND
La mama?

DOCTORUL
Hai şi tu! La drum!
BRAND
Nu!
DOCTORUL
Ai fost?
BRAND
Nu!
DOCTORUL
Hai!
BRAND
Nu acum!
DOCTORUL
Eşti, aspru, pastore! Grozav!
Prin ger şi vifor, voiniceşte,
mă duc, cu toate că, fireşte,
ştiu că nimica nu-mi plăteşte.
BRAND
Fiţi binecuvântat mereu!
Şi uşuraţi-i ceasul greu.
DOCTORUL
Voinţa-mi bine-mi-o-cuvântă;
când sunt chemat, ea mă avântă.
BRAND
Da, v-a chemat, nu şi pe mine;
aştept, aştept, ce nu mai vine.
DOCTORUL
Ci haide!
BRAND
N-are niciun rost

cât timp chemat de ea n-am fost.
DOCTORUL
(către Agnes)
Sărmană fată, -atât de blândă,
pe-o mână gata de osândă!
BRAND
Nu-s aspru!
AGNES
Sângele şi-ar da
să-i spele maicăi inima!
BRAND
Drept moştenire-mi iau în spate
de bunăvoie-a ei păcate.
DOCTORUL
Plăteşte ce-i al tău!
BRAND
Pe mulţi
prin *unu-i* iartă Dumnezeu.
DOCTORUL
Dar nu când *acel unu*, – asculţi? –
e cerşetor, ori şi mai rău.
BRAND
Bogat sau cerşetor – vreau tot;
şi mi-e destul atâta tot!
DOCTORUL
(privindu-l ţintă)
La bunuri – vrere *quantum satis*[71]
ai în registrul vieţii scris;

---

71 La discreţie (lat.).

părinte, *conto caritatis*[72]
ţi-e gol, ca o fecioară-n vis!
(Iese.)
BRAND
(urmărindu-l o clipă cu privirea)
Nu e cuvânt de înjosire
mai mincinos decât *iubire*;
satanic văl, cu iscusinţă
întins pe lipsa de voinţă;
şi-astfel învăluie-n minciuni
al vieţii joc de ochi nebuni.
Când drumu-i greu, cu opintire,
mai scurt se face – prin iubire;
când unul merge spre pieire,
mai speră încă – prin iubire;
nu luptă pentru fericire,
să biruie vrea – prin iubire;
cum vrei mergi, alţii să se mire,
un adăpost ai – prin iubire!
AGNES
Nu-i bine-aşa, şi totuşi: oare
aşa-i? mă-ntreb cu desperare.
BRAND
Nu! Pentru că întâi de toate
e legea setei de dreptate!
În fapte mici ori mari, să vrei
nu doar tihnitul obicei,
nu numai ceea ce e trudă;

[72] Contul milei (lat.).

în orice faptă, cât de nudă,
să vrei mereu, cu bucurie
durerea care te sfâşie.
Nu-i martiraj să mori nedemn
la pieptul unei cruci de lemn,
ci-ntâi *să vrei* să mori pe cruce,
să vrei în chin tu a te duce,
să vrei în groaza grea să scapeţi,
aşa doar mântuirea-ţi capeţi.
AGNES
(lipindu-se strâns de el)
Când legea grea mă va-ngrozi,
stăpâne drag, aproape-mi fii!
BRAND
Voința-n luptă-aşa-nvingând,
şi dragostea vine curând,
ca porumbeii albi pe vânt
cu creanga de măslin în gură;
aici însă, cu-un neam-scursură,
iubirea cea mai bună-i ură!
(Îngrozit.)
O, ura! Lupta lumii-ntregi
de ce cuvânt mic poţi s-o legi!
(Intră grăbit în casă.)
AGNES
(privind pe uşa deschisă)
Stă prăbuşit şi parcă plânge,
lipit de-al fiului său pat;
grumazul lui voinic se frânge,
lipsit de-un ajutor, de-un sfat.

O, ce iubire aspră soarbe
din pieptu-acesta de bărbat!
Alf îi e drag; al lumii şarpe
din inima lui n-a muşcat.
(Tresărind speriată.)
Îşi frânge mâinile pierdut.
E alb ca varul. Ce-a văzut?
BRAND
(apare pe scară)
Nicio chemare?
AGNES
Nu!
BRAND
(privind spre casă)
De jar
i-i fruntea, tâmplele-i tresar;
se zbate inima-i. Curaj,
tu, Agnes!
AGNES
Doamne, cum ne laşi?
BRAND
Curaj!
(Strigând către drum.)
Chemarea, iat-o, vine!
UN OM
(peste gardul grădinii)
Părinte, haide!
BRAND
(grăbit)
Da, îndată!

Ce veşti aduci?
OMUL
Nu prea de bine:
sta-n pat, cu fruntea înclinată,
şi-a spus: fugi, cheamă-l pe părinte,
să-mi împlinească cele sfinte.
Dau jumătate din avere.
BRAND
(dându-se înapoi)
Cum? Nu! Zi nu! Nu! Nu!
OMUL
(tăgăduind din cap)
S-ar cere
să mint. Eu nu mint.
BRAND
Jumătate?!
O fi gândit *tot!*
OMUL
De, se poate!
BRAND
(prinzându-l de braţ)
Şi la judeţul de apoi
la fel vei spune?
OMUL
Spune-voi!
BRAND
(sec)
Du-i un răspuns cum se cuvine:
mori deci, părintele nu vine!
OMUL

(privindu-l îndoielnic)
Nu m-ai fi înţeles deplin:
din partea mamei tale vin.
BRAND
N-am două judecăţi temei:
pentru străini şi pentru-ai mei.
OMUL
Da' grele vorbe!
BRAND
Ce să zic!
Ştia că cer *tot* sau *nimic.*
OMUL
Părinte!
BRAND
Un bob din tezaur
e cât idolu-ntreg de aur.
OMUL
Cu biciu-acestui greu cuvânt
am s-o lovesc cât pot de blând.
Un gând doar de-o s-o mai aline:
că Domnul n-o fi crud ca tine!
(Iese.)
BRAND
Alinu-acesta varsă lumii
duhoarea leşurilor ciumii.
Cu milogeala lor sperjură
se-nchide-a judecăţii gură.
Aşa, fireşte, se cuvine!
Cunosc ei omul lor prea bine;
din opera-i, ştiu că moşneagul

le iartă iute furtişagul.
(Omul care a plecat se întâlneşte în drum cu altul; amândoi se întorc la Brand.)
O veste nouă?
PRIMUL OM
Da!
BRAND
Ce spune?
CELĂLALT OM
Acum nouă zecimi dă, bune.
BRAND
Nu tot?
CELĂLALT OM
Nu.
BRAND
Ştiţi răspunsul deci:
eu n-o cuminec. Poţi să pleci.
CELĂLALT OM
În chinuri m-a rugat, fierbinte…
PRIMUL
Ea te-a născut cândva, părinte!
BRAND
(încleştându-şi mâinile)
N-am două judecăţi, ce vrei:
pentru străini şi pentru-ai mei.
CELĂLALT OM
E-n pragul negrului mormânt;
de nu vii, iart-o cu-un cuvânt.
BRAND
(către primul om)

Te du şi spune-i încă-o dată
bolnavei: masa ei curată
o vreau, să fie demnă iar
de vinul şi pâinea de har.
(Oamenii pleacă.)
AGNES
(agăţându-se de el)
Brand, nu te mai pricep deloc:
ca spada Domnului, de foc
eşti uneori.
BRAND
(cu lacrimi în voce)
Au lumea, ea,
nu şade împotriva mea
cu sabia din teacă trasă?
Şi sufletul îmi sângerează
sub laşitatea lor murdară
cu care-asupră-mi se-aruncară.
AGNES
Condiţia ta e osândă.
BRAND
Dă-i alta, de cutezi, mai blândă.
AGNES
Nu poate-o fiinţă omenească
ceea ce vrei tu să-mplinească.
BRAND
Nu, ai dreptate să te temi.
Concepţia acestor vremi
e strâmbă, hâdă, goală, rea.
Nu-i om care-n ascuns să-şi dea,

de bunăvoie, conştient,
avutu-ntreg prin testament.
Să-i ceri unui erou să-ascundă
ce nume are când se-nfruntă;
sau unui împărat ori rege;
atunci să vezi ce poţi alege.
Să-i ceri poetului să-şi lase
din colivia-i de mătase,
în taină, pasărea cerească
şi nimeni să nu-l bănuiască
pe el că-i dete glas şi pene
de aur şi de sânziene.
Ori ciot uscat, ori ram subţire,
nu-i *unul* bun de dăruire.
Sunt toţi robiţi de-acest pământ;
deasupra groaznicei genuni,
când arca vieții lor s-a frânt,
se prind de orice uscăciuni,
pe-un strop de glod nădejdea-şi pun.
AGNES
Şi-acestui neam de oameni mici,
tu: *totul* sau nimic, îi strigi!
BRAND
Când vrei să birui, nu te frângi;
te-nalți, chiar din căderi adânci.
(Pauză. Apoi, schimbând tonul.)
Şi totuşi, unui oarecare
de-i cer să se ridice-n slavă,
îmi pare că mă zbat pe-o mare
în clocot, dus ca de-o epavă.

În taină limba-mi muşc şi plâng
când pedepsesc vreun biet nătâng,
iar pumnul ridicat mă doare
şi însetez de-o-mbrăţişare.
Mergi, Agnes, vezi de cel ce doarme
ca să viseze, cântă-i blând;
un suflet de copil e sfânt,
o apă-n soare, scăpărând;
doar cântul mamei îl adoarme
şi-i e ca pasărea în zbor
dus pe oglinda undelor.
AGNES
(pălind)
Brand, gândul tău ca o săgeată
mereu spre Alf dă să se-abată.
BRAND
Veghează-l doar.
AGNES
Spune-un cuvânt,
doar un cuvânt.
BRAND
Puternic?
AGNES
Blând.
BRAND
(cuprinzând-o în braţe)
Cel fără vină va trăi.
AGNES
(privindu-l luminată)
Atâta am; nu va-ndrăzni

nici Dumnezeu să-l ceară.
BRAND
(privind tăcut înainte)
Dacă
el totuşi va-ndrăzni? Că, iacă,
a îndrăznit şi-odinioară
lui Isaia să i-o ceară.
(Cutremurându-se de acest gând.)
Nu, nu; eu am plătit cu-o mare,
grea jertfă: sfânta mea chemare
de-a deştepta cu glasul meu
ca tunetul lui Dumnezeu
pe cei ce dorm pe-acest pământ.
Minciună! Nu-n acest cuvânt
stă jertfa; m-am trezit curând,
când Agnes a venit deschis
pe calea greului meu vis
şi m-a-ndreptat din drumul lainic
spre-acelaşi ţel, da-mplinit tainic.
(Privind către drum.)
Cu câtă caznă şi zăbavă
vin veştile de la bolnavă!
Păcatu-acum, de-ar vrea, îl curmă
din rădăcini, cu bună-ştiinţă,
prin jertfă şi prin pocăinţă,
să nu rămână nicio urmă.
Ci iată-l, vine domn'primar!
gras, rumen, vesel şi flecar,
cu mâinile în buzunar
ca semnele-unei paranteze.

PRIMARUL
(peste gard)
Zi bună! Noi nu prea adese
ne întâlnim. Vin ca jălbar.
BRAND
(arătând spre casă)
Poftim!
PRIMARUL
Mulţam; e bine-aci;
dar dacă, după ce-oi vorbi,
mă mai pofteşti în casă, -apoi
ne-o folosi la amândoi.
BRAND
Vorbeşte-atunci!
PRIMARUL
Din câte ştiu,
ţi-e mama gata de sicriu;
îmi pare rău.
BRAND
Te cred.
PRIMARUL
Oricum,
îmi pare foarte rău.
BRAND
Vorbeşte!
PRIMARUL
Bătrână-i! Şi e omeneşte:
toţi vom pleca pe-acelaşi drum.
Şi cum treceam aşa pe-aci,
mi-am spus: hei, fie orice-o fi,

mă dă pe uşă-afar’, pe geam
mă-ntorc, da’tot îi spun ce am;
afară de-asta, spun cinstit,
mulţi zic că, de când ai venit,
trăieşti cu mama dumitale
în dezbinări familiale.
BRAND
Familiale?
PRIMARUL
Se tot spune
că ţine la averea ei,
că dumneata altceva vrei;
nu ştiu ce fel de raţiune
urmezi – acea succesiune
e doar a tatălui matale.
Cât mama a găsit cu cale
s-o țină-n indiviziune…
BRAND
În indiviziune, da.
PRIMARUL
Aci e baiul, vei vedea:
vin rudele buluc să ia!
Având motive să socot
că moartea te cam lasă rece,
cred că e bine să-ţi spun tot,
deşi nu-i timpul, se-nţelege,
prea bine-ales.
BRAND
Ori rău, ori bine,
totuna-nseamnă pentru mine.

PRIMARUL
Să spun de-a dreptu-atunci, în fine;
când mama va intra, curând,
pios, în umbră de mormânt,
vei fi bogat.
BRAND
Crezi?
PRIMARUL
Cred? Ei, na!
Sunt sigur! Nu e golfuleţ
să n-aibă-un lot acolo, ea.
Şi toate sunt de mare preţ.
Părinte, eşti un om bogat!
BRAND
Partajul, însă, l-ai uitat?
PRIMARUL
(surâzând)
Ce caută aici? Se-mparte
acolo unde, după-o moarte,
rămân mai mulţi moştenitori.
Aici e numai un fecior.
BRAND
Şi totuşi, de-ar veni vreunul
şi-ar spune: mi se cade bunul,
eu moştenesc de drept?
PRIMARUL
Săracul!
Ar trebui să fie dracul!
Dar spun deschis: nu-mi trece pragul!
Sunt tare, crede-mă. O, nici

chiar dracul nu mă-nfruntă-aici.
Vei fi un om cu stare, deci;
bogat chiar; nu vei mai rămâne
sub sloiurile-acestei brâne;
oriunde-n ţară poţi să pleci.
BRAND
Primare, ia ascultă-oleacă:
ceea ce-mi spui nu-nseamnă: pleacă?
PRIMARUL
Ba da! N-ar fi rău. De-ai privi
poporul care-ascultă-aci
cuvântul Domnului, aşa
cum i-l tălmăceşti dumneata,
ai înțelege mai apoi
că nu eşti potrivit cu noi,
că eşti ca lupul printre nişte
sărmani gâscani şi biete gâşte.
Pricepe! Ai cuvânt şi har
pentru comunităţi mai mari,
nu pentru cei ce-şi zic stăpâni
ai ţărmului crestat de stânci;
că vorbele ce ni le-ngâni
dăunătoare rău rămân
la neamu-acesta, din bătrâni
trăind în văile adânci.
BRAND
Natalul lut e pentru om
ce-i rădăcina pentru pom;
acolo de nu poţi să faci
nimic, eşti condamnat să taci.

PRIMARUL
Sportivii toţi cunosc refrenul
acomodării cu terenul!
BRAND
De pe-nălţimi zăreşti mai bine
ca dintr-un sat pitit sub cline.
PRIMARUL
Acestea-s vorbe prea dibace,
nu-s pentru-un neam din văi sărace.
BRAND
O, voi, cei ce trăgeţi mărunte
hotare între câmp şi munte,
doar drepturi aţi dori egale,
nu şi-obligaţii sociale;
voi, laşi, în luptă şi-n nevoi
strigaţi: noi suntem prea mici, noi!
PRIMARUL
Tot lucru-un veac, tot veacu-un scop,
tot neamu-o muncă-anume are.
Şi satul nostru-a pus un strop
la truda lumii-acestei mare;
e mult de-atunci, de bună seamă;
dar stropul n-a fost mic, n-ai teamă.
Mărunt e satul, de-l priveşti;
dar faima-i dăinuie-n poveşti;
de glorii, pline toate cele-s
pe-aici, din vremea rigăi Beles,
şi-acum se cântă în popor
isprăvile lui Ulv şi Tor;
cu douăzeci de luptători,

Britaniei călcându-i pragul,
prădară de-a mai mare dragul.
Cei de la sud ţipau să-ngheţi:
ne scapă, Doamne, de „mistreţi”!
Şi-orice s-ar spune, -aceşti voinici
ai noştri-au fost, erau de-aici.
Şi cum ştiau să se răzbune
prin foc şi fier! Legenda spune
şi-acum de-un brav care s-a dus
în cruciadă; dar nu-i spus
pe ce meleag a fost răpus.
BRAND
Şi descendenţi, deci, berechet,
lăsară-aceşti viteji?
PRIMARUL
Te cred;
de unde ştii?
BRAND
O, mă gândeam
că-aş recunoaşte vechiul neam
în cel de-acum, plin de bravadă,
în vorbe, pentru-o cruciadă.
PRIMARUL
Da, neamu-i viu, cum toate cele-s.
Dar vă spuneam de riga Beles!
Deci ne-am bătut printre străini,
am dat şi-o iarnă prin vecini
şi prieteni, fulgerând securi;
am ars şi holde, şi grădini,
biserici, case, totu-n jur,

semeţi, de măreţie plini.
De, poate ne-am cam lăudat
cu sângele ce l-am vărsat;
dar, după cele câte-am spus,
pot să afirm, fără-ndoială,
că forța noastră ne-a adus
cununa faptelor de fală,
şi satu-acesta, -n timpu-apus,
a dus şi el, prin foc şi fier,
al omenirii drum spre cer.
BRAND
Da, dar nobleţea, uiţi, obligă!
Voi îl trădaţi pe bravul rigă,
iar moştenirea-i vin s-o-ngroape
sub brazdă-adâncă pluguri, sape.
PRIMARUL
Defel! Să vii la un ospăț
în sat, să vezi ca-n alte dăţi
jandarm, paracliser, şi jude,
şi eu, ca oaspeţi mai de frunte,
cum bem la punci, cu gâturi ude,
ca-n vremile lui Beles, crunte.
În toasturi, în pocale, -n cânturi,
în scurtele ori lungi cuvânturi,
trăieşte regele viteaz.
Eu însumi țes covor de gânduri
din flori alese-acestui cneaz
şi altora ca el – dator
cinstirii şi-amintirii lor.
Îmi place-un pic de poezie.

De fapt, noi toţi pe-aici, se ştie,
mai stihuim, dar cu măsură;
aşa-i în viaţa asta dură;
de pe la şapte pân-la zece,
pe seară-ți place-a mai petrece,
când, după-o zi de muncă, vrei
puţină baie de idei.
Ci dumneata alt drum răzbaţi;
vrei să şi ari, şi să te baţi;
nu prea ne socoteşti ca fraţi.
Ai vrea să-nşiri sărmana viaţă
cu ce gândeşti, pe-aceeaşi aţă;
cultura de cartofi ai pune
cu lupta Domnului pe-un loc,
cum din salpetru, sulf, cărbune
faci praful armelor de foc.
BRAND
Aşa-i!
PRIMARUL
Dar nu-i pentru noi; poate,
prin locuri mai civilizate!
Te du cu-această grea chemare;
noi mlaştini răscolim, şi mare.
BRAND
Întâi zvârliţi în mare, spun,
mândria bravilor străbuni;
piticul e mereu pitic,
chiar Goliat de-i e bunic.
PRIMARUL
Ni-i amintirea lor măreaţă.

BRAND
Dar amintirea nu e viaţă;
gorganul vostru de-amintiri
e cloacă-a sterpei mărginiri.
PRIMARUL
Rămân la-ntâiul meu cuvânt:
te du de-aici cât mai curând.
Ţi-e fapta-aici ca un eres,
gândirea nu ţi-e pe-nţeles.
Un pic de vis e necesar,
din când în când şi-un pic de-avânt;
eu celor de pe-aici le sunt
neobositul prisăcar.
În toată cariera mea
dovezi frumoase poţi afla;
da, numai datorită mie
locuitorii s-au triplat;
încet, încet am dezvoltat
a regiunii industrie.
Natura-am frânt-o, ca-ntr-un zbor
duşi de-o maşină cu vapori.
Iau drumuri, poduri noi fiinţă.
BRAND
Dar nu-ntre viaţă şi credinţă.
PRIMARUL
De la fiord spre munţi urcând.
BRAND
Nu de la faptă către gând.
PRIMARUL
Întâi şosele între sate,

să poată om la om răzbate,
aşa râvneau toţi, mai-nainte
de-a fi venit mata, părinte.
Învălmăşişi cu aurora
polară un lămpaş de mine;
şi-acum cine-ar mai şti să spuie,
sub mestecatele lumine,
ceea ce este drept ori nu e,
ce este leac, ori numai chin e?
Stricaşi şi rostul tuturora;
îi învrăjbişi ca-n răzmeriţi
pe cei ce-ar fi învins, uniţi.
BRAND
Eu voi rămâne, orice-ai spune.
Nu ţi-alegi locul de-acţiune.
Când mergi spre ţelul tău, mereu,
cu flăcări scrie Dumnezeu
porunca: iată locul tău!
PRIMARUL
Rămâi deci, da’ngrădeşte-ţi locul;
să arzi păcatele, ca focul,
când oamenii vin să te-asculte;
şi ştie Domnul că sunt multe!
Dar nu fă-ntreaga săptămână
duminici, stând cu steagu-n mână,
de parcă Domnu-ar sta la bord
pe orice barcă din fiord.
BRAND
Ar fi – urmându-ţi cele zise –
să-mi schimb şi inimă şi vise;

dar: fii tu însuţi! este scris;
du la victorie-al tău vis;
de-un singur vis mi-e viaţa plină:
să-aduc pe-aceste văi lumină!
Poporul, care-l jefuiţi,
îl voi trezi din somn, să ştiţi!
Aţi frânt stâncoasa lui natură
într-o robie lungă, dură;
i-aţi luat bucata de la gură,
i-aţi scris durerea pe figură;
curajul pentru a i-l frânge,
i-aţi supt şi măduvă şi sânge;
aţi prefăcut în praf mizer
călitu-i suflet ca de fier;
dar tot veţi auzi şi voi
chemarea sfântă: la război!
PRIMARUL
Război?
BRAND
Război!
PRIMARUL
De chemi la arme,
eşti primul care-o să se sfarme!
BRAND
Veţi şti cândva, cu prisosinţă:
şi-nfrângerea e biruinţă!
PRIMARUL
Greşeşti, Brand; eşti la o răscruce;
nu pune tot pe-această carte.
BRAND

Ba da!
PRIMARUL
Atunci, de pierzi, pui cruce
vieţii tale, pân-la moarte.
Moştenitor al unei mume
bogate, ai ce vrei pe lume;
ai un copil, ai o soţie
frumoasă; cu ce dărnicie
atâtea fericiri ţi-s date!
BRAND
Dar dacă eu renunţ la toate?…
De trebuie?… Dacă nu pot
să le primesc?
PRIMARUL
Atunci pierzi tot,
aici, în valea asta seacă,
de-ncepi război cu lumea-ntreagă!
În sudu-mbelşugat, da, nu-s
decât de cei cu fruntea sus;
şi sângele-acolo-l poţi cere
drept jertfă; acolo-i avere;
noi, pentru pâine, dăm sudori
nu sânge, -n aceste strâmtori.
BRAND
Aici rămân, în satul meu.
Aici mi-e scris să lupt mereu.
PRIMARUL
Dar de greşeşti, ia bine-aminte;
vezi şi ce pierzi mai înainte!
BRAND

De dau-napoi, pier în neant.
PRIMARUL
Cel singur piere-n luptă, Brand.
BRAND
Cei tari, cei buni sunt lângă mine.
PRIMARUL
(surâzând)
Cei mulţi sunt însă-ai mei, ştii bine.
(Iese.)
BRAND
(privind după el)
Iată-un pur-sânge din popor,
cinstit, activ cum altul nu-i,
focos şi binevoitor –
flagelul nou al ţării lui.
Cutremur, inundaţii, vânt,
ger, ciumă, foamete, nicicând
nu fac cât poate prăpădi
el într-un an, sau într-o zi.
Pierzi viaţa-ntr-o calamitate;
dar el! – câte voinţi sfărmate,
ce multe gânduri retezate,
ce cântece nemaicântate…
Un om ca el le calcă-n humă.
Surâsul celor care rabdă,
şi fulgerul mâniei lor,
tot visul mare-al tuturor,
revolta-ntregului popor,
tot ce putea să-ajungă faptă,
cu sânge rece el sugrumă!

(Deodată înfricoşat)
Şi nicio veste! Ba da, iată!
(Repezindu-se în întâmpinarea doctorului.)
Zi, doctore? Cum e? E rău?
DOCTORUL
Acu-i la marea judecată.
BRAND
S-a pocăit?
DOCTORUL
N-aş zice zău;
legată de avutul său,
aşa rămase, pân-la urmă.
BRAND
(privind înainte)
Un suflet oare-aşa se curmă,
cu-ntreagă viaţa lui sterilă?
DOCTORUL
Mai blând e poate judecată,
nu după legi, ci după milă.
BRAND
(domol)
Ce-a spus?
DOCTORUL
A spus, oftând o dată:
nu are suflet Dumnezeu
atât de crud ca fiul meu!
BRAND
(prăbuşindu-se îndurerat pe o bancă)
Pe stânca morţii, şi-n furtuna
păcatului – mereu minciuna!

(Îşi îngroapă faţa în palme.)
DOCTORUL
(se apropie de el, îl priveşte şi clatină din cap)
Vrei deci să-ntorci dinspre apus
acele vremuri ce s-au dus.
Mai crezi în pactul fără-asamăn,
cel dintre Dumnezeu şi oameni;
fiece timp îşi are-un crez;
al nostru, precum poţi să vezi,
nu-i focul răsucit pe bici,
cu inimi fierte în cazan,
din basmul bietelor bunici;
azi, crezul nostru-i: fii uman!
BRAND
(ridicând capul)
Uman! Da, josnicul cuvânt,
lozinca-ntregului pământ!
Sub *el* se-ascunde-un pierde-vară
când stă ca un molâu să piară;
din *el* un laş meschin se-nfruptă,
ferindu-se mereu de luptă;
prin *el,* senin, sperjurul minte,
uitând tot ce-a promis fierbinte;
naivilor, scorniţi un van
umanitar om, un sărman.
Fu Domnul cu Cristos uman?
Cu Dumnezeul vostru-atunci
când Crist murea pe cruce-n munci,
ar fi al jertfei lui mister
demers de diplomaţi spre cer!

(Îşi prinde capul în mâini, desperat.)
DOCTORUL
(blând)
Gemi, suflete-n furtuni, gemi! Trece!
De poţi, plângi! Sunt dureri, puzderii…
AGNES
(iese pe scară, palidă, îngrijorată şi-i şopteşte doctorului)
Hai, repede-acolo!
DOCTORUL
Mă sperii;
e ceva cu copilul?
AGNES
Rece,
un şarpe inima-mi cuprinde!
DOCTORUL
Ce-i?
AGNES
(trăgându-l după ea)
Repede! O, Doamne-sfinte!
(Intră amândoi în casă, fără ca Brand să fi băgat de seamă.)
BRAND
(vorbind încet cu sine însuţi)
Muri-n păcat. Cum a trăit.
Nu-i de la Domnul acest semn?
Răspund acuma însutit
de tot ceea ce-am moştenit;
de voi trăda, sunt un nedemn!
(Ridicându-se.)
Eu din acest pământ sunt rupt;
ca fiu, datornic sunt să lupt –

soldat al crucii, nu al ţărnii –
cu spiritu-mpotriva cărnii.
Mi-ntinde Domnul spada-i grea
şi-mi pune-n piept mânia sa;
de piatră-i al voinţii-mi miez;
acum să sfarm şi stânci cutez!
DOCTORUL
(urmat de Agnes, iese grăbit pe scări şi strigă)
Ia tot ce ai şi fugi ca vântul!
BRAND
Rămân, chiar de-ar plesni pământul!
DOCTORUL
Atunci copilul va muri.
BRAND
(înnebunit)
Alf! Fiul meu! Ce groază-nvii
în mine! Alf! Copile!
(Vrea să intre în casă.)
DOCTORUL
(oprindu-l)
Stai!
Aici nu-i soare, nu-i lumină,
doar vânt polar fără hodină,
doar ceţuri reci, doar noapte-adâncă;
pe-aceste văi o iarnă încă,
şi niciun fiu n-o să mai ai.
Brand, pleacă, scapă-l cât e viu;
dar iute, mâine cel târziu.
BRAND
Deseară, azi, acum! O, el

va creşte ca un stejărel;
nici vântul rece, nici zăpezi
n-or să-l îngheţe. Ai să vezi!
Hai, Agnes, repede! Acum!
Hai, prin strâmtori, la drum, la drum!
O, Agnes, Agnes, moartea ţese
în juru-i laţurile dese!
AGNES
În taină-am tremurat mereu,
dar n-am văzut întregul rău.
BRAND
(către doctor)
Dar scapă? Spune! E vreo rază?
DOCTORUL
Da, zi şi noapte de-l veghează
cu grijă tatăl său! Da, sunt
convins că-l veţi vedea zburdând,
voinic şi teafăr, pe curând.
BRAND
O, mulţumesc!
(Către Agnes.)
Îmbracă-l gros;
fiordul seara-i răcoros.
(Agnes intră în casă.)
DOCTORUL
(îl scrutează pe Brand care, nemişcat, priveşte spre uşa casei; apoi se apropie de el şi-i pune mâna pe umăr)
Cu alţii eşti nendurător;
cu dumneata mergi mai uşor!
Cu alţii nici *mult,* nici *puţin,*

ci numai *totul* sau *nimic;*
când soarta te loveşte-n plin
şi-i mielul jertfii-al tău, te-nclini
şi tot curaju-i slab şi mic.
BRAND
Ce vrei să spui?
DOCTORUL
Ai fulgerat
în contra mamei, şi-ai tunat:
pierdută eşti, ca prafu-n vânt,
de nu mergi goală în mormânt!
Şi-aşa ai fulgerat mereu
când turma suferea din greu!
Azi, naufragiat din barcă,
destinul aprig când te-ncearcă,
de pe epavă-arunci azi toate
epistolele-nflăcărate;
în apă, cartea care-n piept
a tot lovit mereu, de-a drept!
acum la adăpost să pui
viaţa propriului pui;
la drum, prin golfuri, ars de jale,
fugind de leşul mamei tale,
de oameni, de chemarea sfântă,
de-a preotului grea osândă!
BRAND
(luându-se desperat cu mâinile de cap, parcă vrea să-şi adune gândurile)
Sunt orb *acum*? Am fost alt'dată?
DOCTORUL
Fă ce-i dator să facă-un tată!

Nu te condamn; îmi pari mai mare
în ceasu-acesta de-ncercare,
de grijă şi necaz bătut,
decât puternic şi temut.
Cu bine! Viaţa îţi întinde
oglinda ei. O, Doamne sfinte,
vezi omul ce spre ceruri tinde!
(Iese.)
BRAND
(priveşte o vreme în gol, apoi izbucnind deodată)
Acum greşesc, ori mai nainte?
(Agnes apare în prag cu haina pe umeri şi copilul în braţe; Brand nu o vede; vrea să vorbească, dar se opreşte ca lovită de groază când zăreşte expresia de pe faţa lui. În această clipă un om intră grăbit pe poartă. Soarele apune.)
OMUL
Ai un duşman, părinte!
BRAND
(ducându-şi mâinile la piept)
Da,
aici.
OMUL
Primaru-i. Te fereşte!
Da-n spic mereu sămânţa ta,
când ciuma unui zvon porneşte,
şoptind că, fără îndoială,
parohu-şi lasă casa goală;
că-ar fi plecat de mai nainte,
ci aştepta ca biata-i mamă
să moară.

BRAND
Poate-aşa-i!
OMUL
Părinte,
te ştiu; ştiu că primarul minte!
Lui, şi celor cu el de-o seamă,
le stai în drum şi le e teamă;
tu, dacă vrei să-i frângi, tu poţi;
de-aceea mint, că-s răi şi hoţi.
BRAND
(nesigur)
Şi dacă-i adevăr ce spun?
OMUL
Atunci, tu ne-ai minţit pe toţi.
BRAND
Să fi minţit?
OMUL
Ne-ai spus ades
că însuşi Domnul te-a ales
pe tine, ca să ne aduni;
că printre noi te simţi acasă;
că vei lupta cu tot ce-apasă
pe noi, *aici*; că fiecare
dator e, pentru-a lui chemare,
să lupte dârz, şi niciodată
să nu-nceteze să se bată!
Tu ai chemarea! Tu eşti tare,
şi-aprinzi un foc în fiecare.
BRAND
Aici urechile sunt surde,

simţiri tocite, aripi scurte!
OMUL
Tu ştii că-n multe minţi, lumini
se-aprind din soarele divin.
BRAND
Ci-n multe-i noapte-adâncă încă.
OMUL
Tu luminezi în noaptea-adâncă.
Dar las' să fie şi cum zici;
nu multu-şi are rostu-aici;
sunt singur, unul dintre toţi,
şi-ţi spun: hai, pleacă dacă poţi!
Un suflet am şi eu, şi-o moarte;
nu mă descurc cu nicio carte;
doar tu m-ai scos de la adânc;
încearcă să mă laşi; mă strâng
la pieptul tău. Nu vei putea.
Mi-e sufletul în mâna ta!
O, nu ne va lăsa, ştiu eu,
ca-ntr-un pustiu, păstorul meu,
pe mine şi pe Dumnezeu.
(Iese.)
AGNES
(sfios)
De var ţi-e faţa, buza suptă;
şi ţipă inima ta ruptă.
BRAND
Ecoul vorbelor rostite
aici, sub stânci, mă ia-n cuţite.
AGNES

(făcând un pas înainte)
Sunt gata!
BRAND
La ce?
AGNES
(cu putere)
Fără teamă:
la ce e drept să facă-o mamă!
(Gerd vine fugind pe drum şi se opreşte lângă gard.)
GERD
(bătând din palme şi strigând cu o bucurie sălbatică)
Pastorul – ştiţi? – a zburat!
Jos în văi şi sus pe munţi,
priculici şi draci mărunţi
mişună, pociţi şi răi;
hu, lovesc ca nişte găi!
Un ochi mi l-au şi mâncat;
inima pe jumătate;
mă descurc cu ce-au lăsat,
cu ce resturi am, cu toate!
BRAND
Te înşeli, copilă; iată,
sunt aici, ca şi-altădată.
GERD
Tu? Da! Pastoru-însă nu e!
De pe Piscul Negru-n vânt
vulturul alunecând
peste culmi, peste păduri,
cu frâu, cu şa, cu coburi
a trecut ca-ntr-o turbare,

uite-l nu e, uite-l nu e,
cu un om pe el călare;
pastorul prin nouri suie!
Iar biserica din sat,
goală-i, lacătu-ncuiat;
neagră-i, veche, ca de scrum;
şi-i slăvită-a mea acum.
Pastoru-i are veşmântul
alb, din fire de zăpadă;
hai să-l vezi şi tu-n posadă;
e biserica-n sat goală;
dar a lui e numai fală;
când rosteşte el cuvântul,
se cutremură pământul!
BRAND
Suflet frânt, din care vis
idolul tău te-a trimis?
GERD
(intrând pe portiţa grădinii)
Idol? ce-i aceea oare?
Idol? O, da, da, ştiu bine;
de vopseli şi aur plin e;
când mărunt, când foarte mare.
Idol? Ia stai! Tu nu-l vezi?
sub veşmântul ei ales –
mâini, picioare de copil!
Nu-i vezi spaima mare-n care
parcă-ar vrea să-şi înfăşoare
plodu-n pătura vopsită?
Îl acoperă, -ngrozită!

Idol? Vezi-l! Iată-ţi-l!
AGNES
(către Brand)
Mai ai lacrimi, rugi, tu, tată?
Urlă groaza-n gândul meu!
BRAND
Agnes, vai, această fată
mi-a trimis-o Dumnezeu!
GERD
Auzi, clopotele sună
peste piscuri, peste munte!
Iată, oamenii se-adună
spre biserica măruntă!
Iată mulţii priculici;
pastoru-i zvârlise-n mare!
Iată mia de pitici;
ies din stâncile sub care
îi pecetluise-aici!
Nu sunt stânci să poţi să-i legi
şi nici mări ca să-i îneci;
iată-i iarăşi pe poteci,
umezi mişunând, şi reci;
morţi par strâmbii lor puieci,
scuturându-şi din spinare
bulgării căzuţi din munte;
„tată”, „mamă”, ţipă ei;
le răspund bărbaţi, femei;
blând săteanul le răspunde
parcă-ar fi chiar fiii săi;
iar ţăranca ia la sân

fătul mort cu botul spân;
mândră-aşa nu şi-a purtat
nici copilul la botez.
Vesel trai se-ncinse-n sat,
iată, uită-te şi vezi;
pastorul lor a plecat!
BRAND
Piei de-aici! Ah, ce urâte
arătări!
GERD
Ascultă! Râde
cel ce dintr-un colţ de drum
către pisc se-avântă-acum;
în registrul său îi scrie
pe cei care-n munte suie;
toţi sunt scrişi acolo iară;
goală-i biserica-n sat,
lacătu-a fost încuiat,
pastorul pe vultur zboară!
(Sare peste gard şi se pierde printre bolovanii de pe coastă. Tăcere.)
AGNES
(se apropie şi abia şopteşte)
Hai la drum; e timpu-acum!
BRAND
(privind-o fix)
Care drum?
(Arată mai întâi spre portiţa grădinii, apoi către uşa casei.)
Pe care drum?
AGNES
(dându-se înapoi îngrozită)

Brand, copilul!…
BRAND
(urmând-o)
Spune-odată:
ce-s eu – pastor sunt, sau tată?
AGNES
(acelaşi joc)
De-ar tuna şi Dumnezeu,
nu voi da răspunsul eu!
BRAND
(urmând-o mereu)
Tu eşti mamă! eu ce sunt?
Tu ai ultimul cuvânt!
AGNES
Tu mi-eşti soţ; voi asculta
numai de porunca ta!
BRAND
(vrând s-o apuce de braţ)
Ia acest pahar!… Mi-e teamă.
AGNES
(retrăgându-se în spatele unui pom)
N-aş mai fi atunci eu mamă!
BRAND
Mă condamni acuma oare?
AGNES
(puternic)
Poţi s-alegi altă cărare?
BRAND
Mă condamni acum mai greu!
AGNES

Crezi în marea ta chemare?
BRAND
Da!
(Prinzând-o puternic de mână.)
Cuvântul care arde
spune-l: viață de-i, sau moarte!
AGNES
Drumul tău e Dumnezeu!
(Pauză.)
BRAND
Hai la drum; e timpu-acum.
AGNES
(cu voce stinsă)
Care?
BRAND
(tace)
AGNES
(arată spre poarta grădinii şi întreabă)
Acesta?
BRAND
(arătând uşa casei)
Nu, nicicum!
AGNES
(ridicând în sus, pe braţe, copilul)
Doamne, jertfa care-o ceri
îndrăznesc s-o-nalţ spre cer!
Groaza vieţii mi-o alină!
(Intră în casă)
BRAND
(priveşte în gol un timp, izbucneşte în plâns, îşi acoperă faţa cu mâinile

prăbuşindu-se pe scări şi strigă)

Dă-mi, Isuse, dă-mi lumină!

Actul IV

(Ajunul Crăciunului în casa parohială. Odaia se află în întuneric. În fund uşa de ieşire; lateral – o uşă şi, respectiv, o fereastră. Agnes, în doliu, stă lângă fereastră şi priveşte în noapte.)

AGNES
Nu mai vine! Nu mai vine!
Nopţi, ah, nopţi de nepătruns,
ci te doruri şi suspin
făr-o şoaptă de răspuns!
Cad fulgi mari, legănători,
îmbrăcând în giulgiul lor
alb biserica bătrână.
(ascultând)
Poarta scârţâie-n ţâţână!
Paşi!… Paşi de bărbat, voinici…
(Se repede la uşă şi o deschide.)
Intră! Intră! Eşti aici!
(Brand intră, plin de zăpadă, îmbrăcat cu un palton gros pe care în timpul replicilor următoare îl dezbracă.)
AGNES
(aruncându-se la pieptul lui)
O, de când te-aştept să vii!
Stai cu mine, stai cu mine!
Nu mai pot să-ndur pustii
nopţi de spaimă, fără tine!
Nu mai pot, o, fie-ţi milă,
noaptea-ntreagă, ziua-ntreagă!

BRAND
Chinuita mea copilă,
(aprinde o singură lumânare care aruncă în odaie o strălucire slabă)
sunt aici.
AGNES
Nu mai am vlagă.
Te-am pândit cu chin, cu dor,
am legat câteva flori,
câte-am apucat s-adun
de-astă-vară, să le pun
pentru pomul de Crăciun.
Buchețelul lui – da, iată,
l-a primit. E sub zăpadă,
cununița – Doamne bun! –
e la…
BRAND
La mormânt.
AGNES
O, taci!
o, taci,
BRAND
Şterge-ţi ochii dragi.
AGNES
Da, îi şterg eu, lasă, lasă;
sufletu-mi mai sângerează;
rana mă mai doare încă,
nu mai pot, stă să mă frângă;
o, să uit puţin năpasta;
să mai treacă doar o vreme;
nu mă tângui, nu te teme.

BRAND
Noaptea Domnului e asta?
AGNES
O, nu mă certa iar, lasă!
Cum zburda mai an prin casă,
şi-anul ăsta, chipu-i blând
este… este…
(Se cutremură, neîndrăznind să pronunţe cuvântul.)
BRAND
(puternic)
În mormânt!
AGNES
(implorând)
Taci, o, taci!
BRAND
Dacă ţi-e frică,
trebuie să-i spui pe nume!
Trebuie să strigi! Deci, strigă
ca un val urlând în spume.
AGNES
O, cuvântul crud te doare
şi pe tine, ştiu eu, ştiu;
fruntea-ţi plină-i de sudoare
pentru-acest cuvânt pustiu.
BRAND
Stropii de pe fruntea mea
apă din fiord sunt numai.
AGNES
Iar în pleoape numai nea
care-n stropi topită-acuma-i?

Nu, o, nu, sunt prea fierbinţi,
curg din suflet, să nu minţi!
BRAND
Agnes, nouă ni se cere
să fim tari, crezând fierbinte;
înainte, cu putere,
pas cu pas, mereu-nainte!
Ah, azi am fost dârz pe navă!
Valurile-n stânci izbeau,
pescăruşii se-ascundeau,
grindina cădea grozavă;
val de val fiordu-şi sparge,
ia odgoane şi catarge;
vela, când în vânt se-ntoarce,
zdreanță-i fluturând pe apă;
totul pârâie şi crapă;
curg de-a valma de pe creste
stânci aduse de tempeste;
iar cei opt bărbaţi curând
ca opt leşuri zac la rând.
Iau atunci comanda eu;
stând la cârmă, am simțit
cum, puternic, Dumnezeu
dreptul mi l-a consfinţit
cu-un botez plătit din greu.
AGNES
E uşor să-nfrunţi furtuna,
dârz, în luptă, totdeauna;
O, dar eu, cu gânduri-săbii,
ciripind ca nişte vrăbii,

eu, pe care nu m-alină
timpul, chiar şi dacă-aş vrea;
eu, de luptă stând străină,
şi de măreţia sa;
eu, departe de lumină
mistuindu-mă aşa;
eu în casă-mi duc mâhnită
rostu-mi fără preţ şi mic,
de-amintire chinuită,
neputând să uit nimic!
BRAND
Tu, un rost mic, fără preţ?
N-a fost altul mai măreţ.
Dacă-mi pierd vreodată firea,
şi nădejde, şi curaj,
şi mi-i tulbure privirea,
gându-i frânt, sufletul laş,
mi se pare-atunci un dar
că pot plânge plâns amar.
Agnes, Domnu-atunci mi-apare
cum nu l-am văzut nicicând;
o, atât de-aproape-mi pare
că-i simt pieptul respirând.
Şi mi-e dor să mă arunc,
strâns, sub braţu-i de părinte,
să mă ţină îndelung
lângă pieptul lui fierbinte.
AGNES
Brand, o, să-l priveşti mereu
pe măreţul Dumnezeu

ca pe-un tată, nu stăpân.
BRAND
Nu pot, Agnes, să-i înfrân
drumul aspru, fapta mare;
trebuie să-l văd drept, tare,
vast cât cerul, în putere;
un timp mic aşa îl cere.
O, dar tu îl poţi privi
ca pe-un blând părinte, şi
fruntea să ţi-o odihneşti
mult la pieptul lui de tată
şi pe urmă, întremată,
raza slavei lui cereşti
să mi-o dărui în sfârşit
c-am luptat şi-am suferit.
Ținta căsnicii, -ntreagă,
asta-i, Agnes, ne-ntreruptă;
unul sângeră şi luptă,
cel'lalt rănile îi leagă;
doar aşa-s, cu bună ştiinţă,
două fiinţe într-o fiinţă.
De când m-ai ales anume,
renunţând la-ntreaga lume,
rostu-ntregii tale vieţi
e o misiune sfântă;
eu să lupt pân-la izbândă
sau să cad luptând sub soare
ori veghind în noaptea lină:
tu să-mi dărui cupa plină
a iubirii ce nu moare,

şi căldura mâinii tale
pentru pieptu-mi strâns în zale;
astea-s rosturi fără preţ?
AGNES
Toate mi se par prea grele
pentru puterile mele;
mii de gânduri port urlând
şi gemând pe-un singur gând.
Parcă-i vis – şi visul ţine.
Las’ să plâng şi să bocesc,
dă-mi curaj, să-mi regăsesc
datoria şi pe mine.
Brand, stând singură, aseară,
a intrat aci-n odaie;
avea faţa bucălaie;
în cămaşa lui uşoară,
poticnind, cu paşi mărunţi,
a venit la patu-mi iară,
cu surâsul drag pe gură,
şi-mi părea că mă tot cheamă,
cu mânuţe-ntinse: „mamă”! –
parc-ar fi cerut căldură!
Da, aşa! O, vream să strig!
BRAND
Agnes!
AGNES
Da, lui Alf i-i frig!
Cum n-ar îngheţa, cum crezi,
între scânduri, sub zăpezi?
BRAND

Leşu-i zace sub zăpadă,
dar *copilu*-n cer senin e.
AGNES
(îndepărtându-se de lângă el)
O, ce crud scurmi rana-n mine
şi durerea toată, toată!
Leşu-acesta-ntotdeauna
pentru mine-i *fiul* meu.
Sufletul şi trupu-s una;
să despart, ca tine, eu
sufletul de trup nu pot;
pentru mine sunt un tot;
Alf, de sub zăpezi şi ger,
e acelaşi Alf din cer!
BRAND
Să se vindece, despică
rana-ntreagă, sângerând.
AGNES
Da, dar nu fi crud, fii blând;
ştiu s-ascult, dar nu de frică.
Dă-mi curaj, Brand, dă-mi putere;
fă-ţi cuvântul mângâiere.
Glasul tău care, măreţ,
într-o clipă grea detună
ca să scoată din furtună
sufletul unui drumeţ,
nu-l poţi face oare cânt
să-mi alini durerea blând?
Nu găseşti tu graiul milei
să-mi aprinzi lumina zilei?

Domnul tău stârneşte teamă,
ca un rege-ntr-o cetate;
cu durerea mea de mamă
cum să-ncerc la el răzbate?
BRAND
Crezi că-ar şti să te alinte
Domnul tău de mai-nainte?
AGNES
Nu, nu, nu mă-ntorc la el!
Totuşi, câte-un dor mă-nclină
către ţărmul vechi, spre-acel
ţărm de soare şi lumină.
Greu de dus, uşor de spus;
e-un proverb din timpu-apus?
Câmpul tău îmi e prea mare;
totu-aici îmi pare greu;
ţelul tău, a ta chemare,
visul, lupta, drumul tău,
stâncile ce ne-nconjoară,
şi fiordul ca o gheară;
luptă, beznă, iarnă, frică;
doar biserica e mică.
BRAND
(uluit)
Mică? Iar acelaşi gând!
Oare el pluteşte-n aer?
Cum e mică?
AGNES
(clătinând din cap, îndurerată)
Ce cuvânt

toarce-al inimilor caer?
Oare-al sufletului zbor
nu-i ca vânturile-n vaer?
Unde merg, de unde vin?
Fără să-nţeleg deplin,
ştiu atât: biserica
nu e pe măsura ta.
BRAND
Ce duh umblă prin popor?
Toţi mă-ntâmpină pe rând
ca aduşi de-acelaşi gând;
chiar nebuna-n zdrenţe, sus,
pe platou, la fel mi-a spus.
„E urâtă, şi e mică”
mi-a strigat; nici ea nu ştie
gândul dincotro-i adie.
Vin femei mereu să-mi zică:
ni-i biserica prea mică!
strigătu-acestor femei
are-un tâlc, are-un temei?
Agnes, o, acum ştiu ce-i:
mi-eşti de Dumnezeu aleasă,
tu mi-eşti îngerul ivit;
fără-a şti, iei, înţeleaptă,
la răscruce, calea dreaptă,
când eu stau ca rătăcit.
De-amăgiri nicicând nu-ţi pasă;
sufletu-ţi, din prima zi,
viaţa mi-o călăuzi;
m-ai întors din zborul greu

către slăvile senine,
îndreptându-mi către mine
ochii, către eul meu.
Agnes, iar rosteşti cuvinte
mari, ca soarele fierbinte,
iar mi-arăţi a mea chemare,
opera-mi ce se ridică.
Casa Domnului e mică;
vom clădi o alta, mare!
Azi văd clar că Dumnezeu
mi te-a dăruit pe tine;
te implor acum şi eu:
stai cu mine, stai cu mine!
AGNES
Îmi voi scutura mâhnirea,
lacrimile-mi şterg pe rând,
voi închide amintirea
ca sub lespezi de mormânt,
al uitării-ocean turnând
peste ele, pe vecie;
lumea-mi de năluci, prin care
am umblat odată, moare;
am să-ţi fiu numai soţie!
BRAND
Drumul duce-n măreţie.
AGNES
O, dar glasul blând să-ţi fie!
BRAND
Altul dă porunci prin mine.
AGNES

Da, cel care-ai spus că cere
mai întâi *să vrei,* ştiu bine,
chiar dacă nu ai putere.
(Vrea să plece.)
BRAND
Unde pleci?
AGNES
(surâzând)
E sărbătoare,
nu? şi trebile-s noian.
Ţi-aminteşti? – acum un an
mă numeai risipitoare.
Candelabre toate-aprinse,
jucării, cununi întinse,
pomul de Crăciun sclipea;
se râdea şi se cânta.
E Crăciunul; bucurie
vreau, Brand; lumini să fie;
casa-n zâmbet se-nveşmântă
pentru sărbătoarea sfântă.
Domnul de-o să ne privească-şi
va vedea cei doi copii,
trişti, de-o linişte cerească;
n-au de ce să se ferească
a zâmbi, dacă voi
tatăl lor să-i pedepsească.
Vezi că ştiu să nu mai plâng?
BRAND
(o strânge în braţe, apoi îi dă drumul)
Da, lumini aprinde iară,

asta e menirea ta!
AGNES
(surâzând trist)
Iar tu, pân-la primăvară,
să ridici biserica!
(Iese.)
BRAND
(privind după ea)
Gata, gata-n orice clipă
pentru jertfa cea mai grea;
chiar când inima-n piept ţipă,
stă la post, şi vrea să stea.
Doamne, dă-i puterea ta;
cupa asta, prea-i amară;
ia-mi-o; greul ei mă frânge;
şoimul legii, uriaş,
cum să-l pun să-i prindă-n gheară
inima, să i-o mănânce?
Eu am forţă, am curaj;
dă-mi poveri cât vrei, mă-mpilă,
doar de ea ai, Doamne, milă!
(Bătăi la uşa de intrare. Intră primarul.)
PRIMARUL
Primeşti un om învins în casă?
BRAND
Un om învins?
PRIMARUL
Aşa vin, doară.
Îţi aminteşti că astă-vară
vream să te izgonesc în ţară;

nu-ţi prevesteam o soartă-aleasă-n
război, şi nu voiai s-asculţi…
BRAND
Ei şi?
PRIMARUL
Deşi aveam dreptate,
acum refuz a mă mai bate.
BRAND
De ce?
PRIMARUL
Îi ai pe cei mai mulţi.
BRAND
Crezi?
PRIMARUL
Ştii şi dumneata prea bine;
mulţimea toată-ncoace vine;
un spirit nou, neîntrerupt,
pătrunde-n sat, şi Domnul ştie
că nu se datoreşte mie;
de unde trag concluzia
că vine de la dumneata.
Ţi-ntind, deci, mâna; nu mai lupt!
BRAND
Nu se sfârşeşte-acest război
decât căzând unul din noi.
PRIMARUL
Să-nchei războiul – e nevoie
de-o pace doar, şi-o bunăvoie!
Eu ştiu să pierd când sunt învins;
sunt om ca orice om, cum vezi;

când spada duşmanul a-ntins
spre pieptul meu, ştiu să cedez;
când contra spadei stai cu băţul,
să fugi, acesta e învăţul;
când rămâi singur în război,
cuminte-i să dai înapoi.
BRAND
Sunt două chestiuni aici:
întâi că: „cel mai tare"-mi zici,
apoi că-i am pe cei mulţi.
PRIMARUL
Da!
BRAND
Acum? Dar ce se va-ntimpla
în ziua jertfei, sfântă, mare;
a cui va fi puterea, oare?
PRIMARUL
În ziua jertfei? Doamne sfinte,
nu va veni această zi!
În cazul cel mai rău, părinte,
poporul, bietul, va plăti;
trăim în vremuri mai umane,
nu se mai cer azi jertfe vane.
Eu însumi pot să spun că sunt
din cei ce-aduseră sub soare
aceste vremi umanitare
în locul jertfei pe pământ;
nu că regret, dar, negreşit,
eu doar pe mine m-am jertfit,
şi-o bâtă dacă-am făurit,

doar munca mea o va zdrobi.
BRAND
Da, poate ai dreptate. Ci
tot nu pricep cu dinadins
de ce te-ai declarat învins.
Şi de ai bâtă, şi de n-ai,
rămâi de opera ta prins,
dator să mergi spre propriu-ţi rai;
de ţi se-aştern în cale ape,
când ţara lui Satan e-aici,
poţi oare fericit să strigi:
grăbeşte-te spre iad, e-aproape?!
PRIMARUL
Am să-ţi răspund şi nu, şi da;
visezi un port, un adăpost;
când vezi că truda n-are rost,
de ce-ai mai bate calea grea?
Aşa e omul – vrea o plată
să-i răsplătească truda toată;
când nicio şansă-n luptă nu-i,
te pleci frumos şi te supui.
BRAND
Ce-i negru totuşi nu e alb!
PRIMARUL
Amice, raţionezi calp;
de ce să spui: „alb ca zăpada",
când: „neaua-i neagră" – urlă strada?
BRAND
Şi dumneata strigi „negru"?
PRIMARUL

Ci
eu nu strig „negru”, eu strig „gri”.
E-un timp umanitar; poporul
nu-l iei în piept, să-nfrunţi zăporul;
ni-i ţara liberă; integru-i
principiul liberei păreri;
de *unul singur* vrei să ceri
ca *toţi* s-aleagă alb ori negru?
Având majoritatea-acum,
eşti cel ce ne conduci la drum;
mă-alătur şi eu dumitale,
cu tot ce am, ca-ntreaga turmă;
şi sper că nu m-or lua la vale
că n-am luptat până la urmă.
Mă judecă azi toţi, cum văd,
ca vinovat de vreun prăpăd,
şi toţi de-a valma se revoltă
de-i chemi la muncă şi la holdă;
şi nimeni nu mai vrea, cuminte,
să-şi dea obolul, ca-nainte;
şi dacă oamenii nu vor,
nu poţi să-nfăptui niciun spor.
Te rog să crezi, mi-e greu să las
atâtea planuri de pripas,
cu arăturile-n lăzaştini,
cu asanarea vechii mlaştini
şi loturile de pe vale,
şi podul nou, şi noua cale.
Dar, Doamne, asta-i, mai apoi!
când eşti înfrânt, să dai-napoi,

sperând că timpul, cu răbdare,
le-orânduie pe fiecare;
cuminte, trage-te deoparte
lăsând furtuna să te poarte.
Poporu-acum m-a părăsit;
s-a dus, aşa cum a venit;
da, da; acum, pe alte căi,
din nou, la drum, prin munţi şi văi!
BRAND
Deci dumneata pentru popor
te zbuciumi şi te zbaţi de zor?
PRIMARUL
Nu, nu; pe viul Dumnezeu.
Doresc binele public, da,
vreau binele satului meu;
dar aş minţi când aş nega
c-am socotit că, totodată,
am dreptul şi la o răsplată
cum, după-o zi grea, se cuvine
oricui care munceşte bine.
Un om activ, cu mintea-ntreagă,
şi-un rod din trudă vrea să-şi tragă,
nu doar suspine şi ponoase,
rupându-şi bietele lui oase
de dragu-unei idei pioase.
Am îndestul bunăvoinţă,
dar nu-mi pot neglija tot rostul,
sacrificându-mi adăpostul
şi mintea şi-ntreaga fiinţă.
Se cade-ntâi să-mi întreţin

familia – şi nu-i puţin;
am o soţie, multe fete;
ideea nu ţine de foame,
ideea nu ţine de sete,
când ai în sarcină-un cămin;
şi dacă-mi vine-un brânză-n bete
o altă cale să-mi proclame,
mirându-se de ce-i firesc,
eu voi răspunde-atunci îndată:
acela este un rău tată.
BRAND
Şi-acum ce vrei?
PRIMARUL
Vreau să clădesc.
BRAND
Vrei să clădeşti?
PRIMARUL
Da, chiar aşa,
spre cinstea satului şi-a mea.
Întâi să-mi reclădesc înaltul
prestigiu, care fu să-mi scape;
alegerile sunt aproape;
va trebui să dau asaltul
înfăptuind ceva măreţ;
de mă voi dovedi isteţ.
şi voi ieşi biruitor,
voi fi alesul tuturor,
şi nu va fi ales un altul.
N-ar fi-nţelept, mi-am spus, de-aş lua
în piept puterea vijeliei.

Poporul vrea să-l ’nalţi, s-a spus;
las altora acest prepus;
eu vreau să meargă pe picioare;
da-i dezbinat acuma, tare,
şi toţi sunt împotriva mea,
şi sunt săraci toţi, Domnul ştie-i!
Mi-am zis să caut a afla
un leac în contra sărăciei.
BRAND
Vrei s-o stârpeşti?
PRIMARUL
Ar fi-n zadar;
ea este răul necesar
oriunde; trebuie păstrată;
dar poate fi cumva forţată
să ia o formă blândă-n schimb,
când ştii s-o îngrădeşti din timp.
Aşa cum fiecare ştie,
e-un mâl această sărăcie,
cel mai gras bălegar din toate,
pentru-ale ţării-ntregi păcate;
eu mâlu-acesta-aş vrea să-l strâng.
BRAND
În ce fel?
PRIMARUL
Nu ghiceşti? Adânc
simţită-i lipsa unui mare
spital pentru săraci, în care
ciumaţii ar fi internaţi.
Da, un spital pentru ciumaţi,

acolo fiind, pasămite,
păcatele lor lecuite.
Şi-acest spital gândesc să fie
legat direct de-o închisoare,
încât închise să se ştie
efect şi cauză-mpreună
sub lacăte şi sub zăbrele,
având celulele-ntre ele
un zid drept latură comună.
Şi-aşa-ncepând, mai am de gând
să construiesc la fel un rând
de săli frumoase de alegeri
de judecăţi, şi de petreceri,
şi de serbări, cu o tribună,
şi camere de oaspeţi; bună,
o mare casă, deopotrivă
politică, dar şi festivă.
BRAND
Se cere-acest palat comun!
Şi mai ales a doua parte.
Ştiu însă-un lucru mai acut.
PRIMARUL
Da? Poate-o casă de nebuni?
Şi eu gândeam, la început,
ce-i drept, că lipsa ei ne arde;
dar, după ce-am mai chibzuit,
am renunţat la acest gând;
şi alţii, mulţi, m-au sfătuit
şi cred eu că pe drept cuvânt:
de unde banii necesari

unei lucrări atât de mari?
Un astfel de azil, vă spun,
pretinde serioase sume
spre-a găzdui întreaga lume
ce-ar trebui în el să-aduni.
Oh, timpul, iutele şuvoi;
nu construim doar pentru noi;
cu paşi giganţi, mari timpuri vin;
ce-a fost ieri mult, azi e puţin;
noi forţe, de dimensiuni
grozave, aptitudini noi
apar; şi merge-ntreaga obşte
cu cizmele de şapte poşte.
De-aceea nu-i azilul bun,
acum, în vremile aceste;
şi-mi pare-o glumă scumpă foc
să-i faci posterităţii loc
cu pruncii ei şi cu neveste.
Deci, Doamne, zic, e cariată
măseaua asta; să se scoată!
BRAND
Şi vreun nebun mai grav de-apare,
ai la-ndemână sala mare.
PRIMARUL
(înveselit)
Da, sala-i liberă adese;
Brand, acest plan plin de-înţeles e!
De reuşeşte bine treaba,
avem ospiciul pe degeaba,
unind sub coperişu-acel,

sub faldu-aceluiaşi drapel,
cele mai tipice-elemente
ale acestor vremi prezente;
aci găsi-vor găzduire
săracii, lunga lor oştire,
mojici din turmă, răi din fire;
apoi nebunii care-acum
tot rătăcesc hoinari pe drum,
cu mintea-nvăluită-n fum;
în fine, -avem loc pentru toate
a'libertății noastre roade:
un câmp de luptă în alegeri;
loc, pentru oratori, de-ntreceri,
şi-o sală de consiliu bună
să-şi spună omul un cuvânt
de vreun folos pentru comună;
şi-o sală-n care vor depune
aleşii noştri jurământ
să apere acest pământ
şi moştenirile străbune.
De n-o să cadă planul baltă,
atunci toți fiii-acestor stânci,
pe drept trăi-vor laolaltă
cum le e dat din vremi adânci.
Deşi ținutul nu-i bogat,
când totul vom avea-n comună,
oricine va putea să spună
că-i foarte bine-organizat.
BRAND
Mijloace ai?

PRIMARUL
Ca-n orice treabă,
aici e nodul crucial;
voinţa la efort e slabă
şi, dacă nu mă-ajuţi total,
cobor drapelu-n mod fatal.
De-ai să mă sprijini cu-un cuvânt,
câştig teren mult mai uşor;
şi de-mi înfăptui viul gând,
nu voi uita ce-ţi sunt dator.
BRAND
Vrei, deci, să cumperi un duşman?
PRIMARUL
Altfel i-aş spune unui plan
menit să schimbe-n punte lină
prăpastia ce ne dezbină,
şi care-ncheie-un vechi război
păgubitor pentru-amândoi.
BRAND
N-ai nimerit într-un ceas bun.
PRIMARUL
O, ştiu, cunosc ce neagră jale
îţi umple casa de durere;
dar bărbăţia dumitale
şi-al obştei interes comun,
să vin aici mi-au dat putere.
BRAND
La bine ori la rău, oricând,
doar datoria-mi poartă mersul;
dar eu alt plan nutresc în gând

şi-ţi face inutil demersul.
PRIMARUL
Ce plan? Mă iartă că-ndrăznesc.
BRAND
Eu însumi vreau să construiesc.
PRIMARUL
Să construieşti? Îmi furi ideea?
BRAND
Nu-n totul.
(Arătând pe geam afară.)
Vezi clădirea-aceea?
PRIMARUL
Colo?
BRAND
Da.
PRIMARUL
De lemn… de sub deal?
Păi, e grajdul parohial!
BRAND
Nu, nu aceea; cea mai hâdă,
aceea mică şi urâtă.
PRIMARUL
Biserica?
BRAND
(dând din cap)
Vreau să clădesc
o alta, mult mai mare.
PRIMARUL
Nu,
la dracu, n-am să-ngăduiesc!

Biserica aste tabu;
vrei să-mi zădărniceşti ideea!
Am planul gata; şi-i urgent;
da-mi sari în gât cu-al dumitale.
Şi amândouă, evident,
nu-i chip a deveni reale.
Dă înapoi, cât mai curând.
BRAND
Eu înapoi n-am dat nicicând.
PRIMARUL
Dar trebuie, omule, -ţi spun!
Clădeşte marea mea-nchisoare,
clădeşte casa de nebuni,
căminul de ciumaţi şi sala,
şi sediul, clubul! Ce-ţi năzare
biserica aceea-n minte?
Şi pentru ce, la o adică?
Destul de bună-a fost-nainte.
BRAND
Se poate, însă-acum e mică.
PRIMARUL
Eu niciodată n-o văd plină.
BRAND
Nu are spaţiu, nici lumină;
acolo nimeni nu se-nchină.
PRIMARUL
(clătinând din cap cu mirare)
Păi, asta cred că dovedeşte
că doar ospiciu ne lipseşte.
(Schimbând tonul.)

Biserica s-o laşi în pace;
Ea, într-un fel, orice i-ai face,
e-un monument din moşi-strămoşi.
Ea ni-i o scumpă moştenire;
n-o dărâmăm pentru-o pornire!
Las baltă planul meu, şi-adun
pe cei ce încă-s credincioşi
trecutului nostru comun;
mă-nalț ca Phonix din cenuşă
şi, ca un cavaler în zale,
voi sta în calea dumitale
veghind şi cea din urmă uşă
a unui monument străbun.
Era, când Beles mai domnea,
un templu păgânesc aici;
din prada lor, pioşi voinici
au ridicat biserica,
întreg trecutul nostru sfânt
mai luminează, fulgerând,
şi-acum în lemnul ei sărac.
BRAND
Dar toate-aceste urme sunt
de mult culcate în mormânt;
n-a mai rămas măcar un steag.
PRIMARUL
Da, pentru că-i atât de veche
că prețul ei n-are pereche;
pe când trăia bunicu-mi drag,
era o hrubă-n zid, sub prag!
BRAND

O hrubă?
PRIMARUL
Cât o butie!
BRAND
Dar zidul?
PRIMARUL
Zidul nu mai e.
Susţin deci, cu-ndărătnicie:
să nu-mi dărâmi biserica;
ar fi ruşinea cea mai grea,
un sacrilegiu-o barbarie!
Şi mijloace – de unde iei?
Crezi că găseşti cinci inşi să-ţi deie
atâţia bani să poţi cu ei
înfăptui acea idee,
când, de-o-ngrijeşti, mai poat' să steie
pe grinzi biserica bătrână?
Cât mai trăim, nu se dărâmă.
Mai trage cu urechea-n sat,
şi vezi de-o să-mă-nfrângi vreodat'.
BRAND
Nu cer un ban, clădesc doar eu
o casă pentru Domnul meu.
Şi-o voi clădi cât mai curând;
îmi dau întreaga moştenire
să-nalţ frumoasa mea zidire.
Primarule, ce-mpotrivire
îi mai aduci acestui gând?
PRIMARUL
(împreunându-şi mâinile)

Sunt năucit! Aşa ceva,
chiar la oraş, rar poţi vedea,
darmite-aici, aici, la noi,
pe unde să-ţi strângi punga-i lege
şi când nevoia te petrece;
dai drumul darnic la şuvoi,
şi curge, spumegă, ţâşneşte.
Nu, Brand, spun drept, mă amuţeşte!
BRAND
De mult eu îmi luasem gândul
de moştenire.
PRIMARUL
Câte-o şoaptă
mi-a parvenit, dar pân' la faptă…
nu prea credeam să-ţi ţii cuvântul.
Să dai, chiar pentru-un sfânt lăcaş,
tot, fără niciun avantaj?
Cum vrei faci; cine-o să te-nfrunte?
Rămân în urmă; treci în frunte!
Brand, dă comanda; haide, tună;
m-oi strecura eu prin furtună.
Zidim biserica-mpreună!
BRAND
Ce? Îţi laşi propriul plan?
PRIMARUL
Eu?
De ce nu l-aş lăsa? Îl las!
Mi-e martor bunul Dumnezeu.
Spre cine-o să dea buzna toţi?
Spre cel care te lasă ras,

te mulge, te jupoaie bine,
sau către cine-ţi dă cât poţi
să-nfuleci, să te-ndopi? Spre cine?
Te-ajut, pe viaţă şi pe moarte!
Doar gându-acesta mă mai arde,
mă ia, mă zgâlţâie, mă prinde;
norocul mă conduse-aseară
aici, la prezbiteriu, iară;
căci fără planul meu, părinte,
nici că ţi-ar fi trecut prin minte
al dumitale; altfel spus,
biserica se va-nălţa
deci şi prin influenţa mea!
BRAND
Ci ia aminte, n-am să cruţ
ruina hâdă de-altădată.
PRIMARUL
(privind afară)
Cum şade neagră, în zăpadă,
sub lună, pare-un sărăcuţ,
vechi adăpost căzut pe-o rână.
BRAND
Cum, cum, primare?
PRIMARUL
Prea-i bătrână!
Cum n-am văzut-o până-acum?
Cocoşul ei de tablă cade,
acoperişul i se roade;
nu, nu mai face-un ban, oricum.
Ce stil, vai, ce arhitectură!

Ce-i drept, e-o dărăpănătură.
Privindu-i doar aspectul trist,
acoperişul mohorât
pe care creşte-un muşchi urât,
ce-ar spune un specialist?
Nu-i de la Beles, hotărât!
Nu, pietate, pietate,
dar să nu mergem prea departe,
când vede bine-o lume-ntreagă
că-i o cocioabă veche, -o plagă!
BRAND
Dar dacă oamenii nu vor,
ce facem fără voia lor?
PRIMARUL
O, dacă ei nu vor, vreau eu.
De mâine chiar mă-aştern pe treabă;
fac toate formele degrabă
şi-ncepem; pun tot zelul meu
la lucru; într-o săptămână
e gata tevatura toată;
astfel de treburi nu se-amână;
îi scriu prefectului îndată,
şi, dacă nu mi se-ndemână
să strâng la lucru nicio ceată,
dărâm cu propria mea mână,
smulg eu bucată cu bucată.
Chiar dacă-ar fi să-ncep asaltul
cu fetele doar, şi soţia,
jur: voi distruge hardughia!
BRAND

Vorbeşti pe-un ton cu totul altul
decât vorbiseşi prima dată.
PRIMARUL
Aceasta e vrăjita roadă
a timpului umanitar:
să nu fii mărginit vreodată
de nicio dogmă ori hotar;
poetul – dacă nu ne minte –
a spus o vorbă minunată:
că ni-i gândirea-naripată,
că zboară, cu alte cuvinte.
Cu bine!
(Luându-şi pălăria.)
Plec, mă duc la bandă!
BRAND
La ce?
PRIMARUL
A, -nchipuie-ţi că azi
prinserăm, de-a mai mare dragul,
la graniţă, sus, o ghirlandă
de tuciurii, urâţi ca dracul;
şi-acuma ceata de poghiaz
e la vecinii de la nord,
doar doi-trei de-au scăpat pe pantă.
BRAND
Nu se-anunţase un acord?
PRIMARUL
Păi, dracii, de ce ies din cort?
Da, tot acestei vechi comuni
poate că aparţin şi ei,

(râzând)
şi dumitale! Am să-ţi spun
o ghicitoare, dacă vrei:
sunt oameni ce-au venit pe lume
din cei care ţi-au dat un nume,
şi totuşi, ei nu-ţi sunt nimic
fiindcă-s un neam venetic!
BRAND
(clătinând din cap)
O, Doamne, multe ghicitori
te-ncurcă, foarte deseori.
PRIMARUL
Nu, asta nu-i greu de ghicit.
De-un tânăr vei fi auzit,
sărac, de-aici din sat, din vale,
spre vest; era un om deştept,
cât patru pastori de-nţelept;
el a cerut-o de soţie,
cândva, pe mama dumitale.
BRAND
Şi?
PRIMARUL
Avea multă bogăţie
ea; da, era bogată tare;
şi-atunci, fireşte, ca oricare,
ea îl trimise la plimbare.
Ştrengarului ce-i vine-n minte?
De dor ia munţii toţi în pantă,
şi, dus de inima fierbinte,
îşi află adăpost la dor

lângă-o ţigancă; şi-nainte
să moară, lasă-un spor în bandă
de multe fete şi feciori;
şi-acuma satu-i e dator
cu-un priculici născut din flori,
un rod frumos şi foarte cert.
BRAND
Da? Cine-i?
PRIMARUL
Ţigăncuşa Gerd.
BRAND
(greu)
Aşa!
PRIMARUL
(înveselit)
Cum? Ghicitoarea-mi place!
Obârşia vă e comună,
căci fapta, oricât de nebună,
a junelui fără parale,
e de la mama dumitale.
BRAND
Şi care nu se poate face
nimic să-i ajutăm cumva?
PRIMARUL
Ptiu! Să-i închizi ca pe-o dihanie.
Sunt cufundaţi toţi în pierzanie;
a-i izbăvi ar însemna
să-i furi Satanii-un drept cinstit,
să-l faci pe diavol un falit.
BRAND

Adineauri vorbeai de-o casă
a celor fără ajutor.
PRIMARUL
Propunerea a fost retrasă
de-atunci, chiar de propunător.
BRAND
Era destul de-ntemeiată!
PRIMARUL
(surâzând)
Vorbeşti pe un alt ton cu mine,
decât vorbiseşi prima dată.
(Bătându-l pe umăr.)
Ce-i mort e mort; şi, în esenţă,
se cere-un pic de consecvenţă.
Cu bine! Nu mai pot rămâne;
alerg la boaitele păgâne
vreo două vorbe să le spun.
Mă duc! Mulţi ani, pentru Crăciun!
Salut soţiei! Fug! Cu bine!
(Iese.)
BRAND
(după ce a tăcut un timp, afundat în gânduri)
O, ce căinţă se cuvine!
Urzeala soartei e nebună;
din mii de iţe se-mpreună;
păcatu-i prins în propriu-i rod
ca ochiurile-ntr-un năvod;
dreptate şi cu nedreptate
pe-un singur nod sunt înnodate.
(Trece la fereastră şi priveşte afară îndelung.)

Copile, miel neprihănit,
plăteşti greşeala mamei mele;
dar printr-un suflet rătăcit,
să-aleg ce-i drept mi-a poruncit
Cel-ce-tronează-între-stele;
e rodu-acest biet suflet frânt
al vinei mamei pe pământ.
Aşa, Stăpânul-peste-toate
– sămânța răului s-o-ntoarcă
spre echilibru şi dreptate –
pân-la a treia spiță-ncarcă
un neam să-şi ducă-a' lui păcate.
(Dându-se înapoi îngrozit de la fereastră.)
Da, Dumnezeu, cel ce domneşte,
întregul neam îl pedepseşte!
Întâia lege-a lui, de jar,
e cumpăna dreptății doar.
Puterea de-autojertfire
e calea către mântuire;
dar oamenii, denaturând
al vieții-nălțător cuvânt
şi sensu-i – turma omenească
se teme-acum să-l mai cunoască.
(Plimbându-se încolo şi încoace prin odaie.)
Te rogi? Ce-i ruga? Un cuvânt
aşa de lesne luat în vânt
şi risipit de toți, ca fumul.
Li-i ruga strigăt de iertare
spre taina tainei cea mai mare;
stau în genunchi şi-ncurcă drumul,

cerşind mereu, fără sfială,
loc pe grumazul lui Isus,
din cloaca lor de îndoială,
cu braţele-amândouă-n sus.
Şi eu la porţile cereşti
aş fi putut, ca fiecare,
să ma prostern la cel pe care
„cutremurat să-l preamăreşti”.
(Se opreşte şi şopteşte îngândurat.)
Ci-n ceasurile ce s-au scurs
prin groază, desperare, jale,
când Alf pleca pe-a morţii cale,
când nici sărutul mamei sale
niciun surâs nu i-a mai smuls,
ce-a fost atunci? Nu m-am rugat?
De unde-acel vârtej ciudat
de armonii, de melodii
venind din zări ori din vecii,
urcând spre-albastrele tării,
ce mă luă şi linişti?
Nu m-am rugat? N-am fost flămând
de rugă? N-am vorbit în gând
cu Domnul? M-o fi auzit,
din slava lui? Va fi privit
căsuța-n doliu, unde-am plâns?
Ce ştiu eu? Totu-acum s-a stins
şi-s bezne-n juru-mi, şi tăceri;
nicio lumină, nicăieri.
O, Agnes, smulge din neant
(Strigă cu groază.)

lumina, Agnes, dă-mi îndată.

(Agnes deschide uşa şi intră purtând sfeşnicele de sărbătoare cu lumânările aprinse; o lumină strălucitoare se revarsă în odaie.)

BRAND

Lumină, dă-mi lumină!

AGNES

Iată

lumina de Crăciun, da, Brand.

BRAND

(moale)

Lumina!

AGNES

(aşezând sfeşnicele pe masă)

Nu-i târziu?

BRAND

Deloc,

Nu, nu!

AGNES

O, dar aici e frig;

ai îngheţat.

BRAND

(dârz)

Nu!

AGNES

(surâzând)

Ce voinic!

Nu vrea lumină, nu vrea foc.

(Pune lemne pe foc.)

BRAND

(mergând încoace şi încolo)

Hm, nu vreau!
AGNES
(liniştită, vorbind ca pentru ea, în timp ce împodobeşte odaia)
Aici am să pun
un sfeşnic. La celălalt Crăciun,
râdea, era vioi, voinic;
voia să prindă-n pumnu-i mic
lumina, se sălta-n picioare
şi întreba de nu e soare.
(Mutând puţin din loc sfeşnicul.)
Aşa, să-ajungă şi-n grădină,
acolo, geana de lumină;
acum prin geamuri poat'să-şi vadă
pătuţul cald de altădată,
şi, pe furiş, să fure-o rază
de la luminile din casă;
Dar geamurile parcă plâng…
stai, stai să vezi cum vor zâmbi.
(Şterge geamurile ferestrei.)
BRAND
(a urmărit-o cu privirea şi spune încet)
Oceanul de dureri, adânc,
când oare se va potoli?
Căci trebuie!
AGNES
(pentru sine însăşi)
Acum e bine!
Nimica nu mai e-ntre tine
şi noi, odaia s-a lărgit,
pământul rece-a devenit

pătuţul alb şi cald în care
visează un copil la soare.
BRAND
Ce-i, Agnes, ce faci?
AGNES
Sst! Sst! Taci!
BRAND
(apropiindu-se)
Perdeaua pentru ce n-o tragi?
AGNES
A fost un vis; acum sunt trează.
BRAND
Capcane-s visele. Hai, lasă.
Închide!
AGNES
(rugătoare)
Brand.
BRAND
Închide, spun!
AGNES
O, nu fi aspru, Brand, fii bun.
BRAND
Închide-acum!
AGNES
(trăgând oblonul)
Închid şi-ncui.
Dar Dumnezeu, să ştii tu, nu-i
mâhnit că sufletu-mi bău
din apa visului.
BRAND

A, nu!
El e judecătorul blând
şi dulce, el nu se mânie
că-l mai stropeşti din când în când
cu-oleacă de idolatrie.
AGNES
(izbucnind în plâns)
Ce mai vrea de la mine oare?
Nu mai am aripi, nu mai pot.
BRAND
O jertfă-n care nu dai tot,
e apă aruncată-n mare.
AGNES
Eu tot am dat, n-am ce mai da.
BRAND
(clătinând din cap)
Ci multe jertfe vor urma.
AGNES
(surâzând)
Hai! Am curaju-unui sărac!
BRAND
Dă!
AGNES
Ia! Brand, nu mai am nimic!
BRAND
Ai dorul vinovat, îţi zic,
durerile ce nu mai tac.
AGNES
(desperată)
Am inima fără de leac!

Hai, smulge-o!
BRAND
Jertfa ta degeaba-n
gâtleju-abisului se duse
de-i scalzi acum în lacrimi groapa!
AGNES
(cutremurându-se)
O, pe ce drum cumplit te-aduse
– abrupt, şi strâmt, şi lung, şi greu –
năprasnicul tău Dumnezeu!
BRAND
Voința doar pe-acesta-l ştie.
AGNES
Dar cel al milei?
BRAND
(respingând această idee)
Jertfa vie
e unica vieţii măsură.
AGNES
(privind în gol şi tremurând)
Abia acum întreg mi-apare
cuvântul groaznic din scriptură,
pe care până-acum nicicând
nu-l pricepusem.
BRAND
Ce cuvânt?
AGNES
„Cel ce vede pe Domnul, moare!"
BRAND
(o cuprinde în braţe şi o strânge puternic la piept)

O, nu, nu, nu-l privi defel!
Închide ochii!
AGNES
Văd!
BRAND
(îi dă drumul)
Nu-i el!
AGNES
Tu suferi, Brand, tu.
BRAND
Te iubesc.
AGNES
E grea iubirea ta.
BRAND
Prea grea?
AGNES
Să nu mă-ntrebi; te voi urma.
BRAND
Crezi că din drumul tău firesc,
din dansuri şi din jocuri, doar
te-am smuls cândva, să te jertfesc
pentru-un păcat imaginar?
Vai, nouă! totul ar fi fost
un sacrificiu fără rost.
Îmi eşti soţie; deci îţi cer
tot, pentru drumul către cer.
AGNES
O, cere-mi, dar să nu pleci!
BRAND
Bine;

vreau doar să stau puţin cu mine.
Zidesc biserica-n curând.
AGNES
Cea mică va pieri în hău.
BRAND
De-i templul idolului tău,
s-o dărâmăm din temelie!
(O îmbrăţişează cuprins parcă de teamă.)
Cu tine pacea! – şi prin tine,
trudind, pe-acelaşi drum, cu mine!
(Se îndreaptă către uşa laterală.)
AGNES
Brand, îmi dai oare voie tu
să-ntredeschid doar, cât de cât,
oblonul ăsta mohorât?
Brand, spune, îmi dai voie?
BRAND
(din uşă)
Nu!
(Intră în camera lui.)
AGNES
Totu-nchis, numai zăvoare,
drugi de fier, cât să încapă
jale, lacrimă, uitare,
drumul dintre cer şi groapă.
Nu mai pot; aş vrea să fug
de-al singurătăţii jug.
Unde? Încotro? Sever
ochiul din văzduh mă frânge.
Pot de-aici din sat să pier

eu, cu tot ce port în sânge?
(Ascultă la uşa odăii lui Brand.)
El citeşte; glasul meu
nu-i ajunge la ureche.
Niciun ajutor, un sfat;
niciun sprijin. Dumnezeu,
de Crăciun, e ocupat:
şade-n cerul lui, de veghe,
şi ascultă-n dans şi-n cânt
cum petrec pe-acest pământ
cei bogaţi şi mulţumiţi,
liniştiţi şi fericiţi,
cei ai căror fii sunt vii,
cei ce nu au nopţi pustii.
Nu mă vede, nu ia-n seamă
singură cum plânge-o mamă.
(Apropiindu-se cu sfială de fereastră.)
Ah, oblonul! Dacă-ar trece
doar o rază, n-ar ajunge
groaza nopţii s-o alunge
de la patul lui cel rece?
Nu, el nu-i acolo jos!
Nu-i Crăciunul sărbătoare
pentru prunci? Acum el, poate,
are voie să coboare
şi, oprind din lunga cale,
cu mânuţa ca o floare
stă să bată bucuros
la fereastra mamei sale.
Plâns de prunc aud, sau ce-i?

Alf, un sfat n-am, un temei!
Geamu-nchis, e-nchis şi gata;
e-o poruncă de părinte;
Alf, tu eşti copil cuminte,
să nu-l supărăm pe tata.
Zboară-n ceruri iarăşi; sui
unde-s cânturi, bucurii,
soare, jocuri de copii!
Dar nu spune nimănui
c-ai găsit oblonu-nchis
chiar de tata; voi, ştrengari,
nu pricepeţi, e-n zadar,
gândul oamenilor mari.
Spune-le că-i tare trist,
că a suferit şi-a plâns;
spune-le că el a strâns
flori pentru cununa ta.
Ai văzut-o, nu-i aşa?
(Ascultă, se răzgândeşte şi clatină din cap.)
Eu visez! Ce ne desparte
nu-i oblonu-acesta greu.
Numai flacăra ta, moarte,
zid şi lacăte va arde,
drugi, şi lanţuri, şi zăvoare,
toată trista închisoare
ce m-a rupt de Alf al meu.
Multe am a împlini
până ne vom întâlni.
Multe, multe, în tăcere;
vreau să pot; vreau să fiu tare;

însuşi Dumnezeu mi-o cere.
Dar acum e sărbătoare…
Cum a fost cel’lalt Crăciun?
O, îl voi serba! Mi-adun
dintr-un vis, luându-mi vamă,
fericirea vieţii mele:
toate lucrurile-acele
înţelese doar de-o mamă.

(Îngenunchează lângă comodă, deschide un sertar şi scoate de acolo diferite lucruri. În aceeaşi clipă, Brand deschide uşa şi vrea să-i vorbească, dar, când pricepe ce face ea, se opreşte şi rămâne nemişcat.

Agnes nu-l vede.)

BRAND

(încet)

Veşnic fuga la mormânt,
veşnic jocul morţii-n gând.

AGNES

Iată vălul; şi hăinuţa
de botez; e nepurtată.
Iată-aici şi cămăşuţa.
(O ridică, se uită la ea şi zâmbeşte.)
Doamne, dulce mai râdea;
ce copil frumos era
acolo în strană! Iată
şalul! Iată-o jacheţică;
a-mbrăcat-o-întâia oară
când l-am scos în ger, afară;
la-nceput era prea mare,
apoi a rămas prea mică.
Şi mănuşile-amândouă,

ciorăpeii, căciuliţa
de mătase e ca nouă,
i-am brodat-o cu igliţa;
iată-mbrăcămintea-n care-l
îmbrăcasem de plecare
ca să-i fie bine, cald;
când am pus-o iar deoparte,
parcă m-am întors în moarte!
BRAND
(frângându-şi mâinile de durere)
Doamne, eu, eu nu-i pot arde
cel din urmă templu, strâns
din dureri; trimite-un alt'!
AGNES
Ce pătată-i; oare-am plâns?
Câte bogăţii! Brodate-n
perla lacrimii, scăldate-n
chinul jertfei greu şi sfânt!
Iată-i paltonaşul, vezi?
Îl purtase la botez.
O, cât de bogată sunt!
(Răsună bătăi puternice la uşa de la intrare; Agnes se întoarce scoţând un strigăt şi în aceeaşi clipă îl zăreşte pe Brand. Uşa se dă de perete, şi o femeie, îmbrăcată, în zdrenţe, dă buzna cu un copil în braţe.)
FEMEIA
(vede hainele de copil şi strigă către Agnes)
Dă-mi şi mie, tu eşti mamă
şi bogată!
AGNES
Mai bogată

eşti de zeci de ori.
FEMEIA
Bag-samă,
şi tu eşti ca lumea toată;
numai vorba rea de voi e.
BRAND
(apropiindu-se de ea)
Da’ ce cauţi tu aici?
FEMEIA
Nu pe tine! N-am nevoie
de duhovnic. Mai degrabă
fug în vântul ca un bici,
să n-ascult o noapte-ntreagă
predica despre păcate;
că decât să stai pe lângă
omul negru care ştie
drumul lumii cum străbate
către iaduri de urgie,
fugi mai bine şi te anină-n
ştreang ori, poate, mai curând
să te-neci, să-ngheţi pe-o stâncă!
Dracu’ să mă ia! Ce vină
am că sunt aşa cum sunt?
BRAND
(încet)
Graiul ei, această faţă…
presimţirile mă-ngheaţă!
AGNES
Odihneşte-te, te rog;
treci cu pruncul lângă foc;

vă aduc – şi lui şi ţie –
să mâncaţi. Vai, câte-ndură!
FEMEIA
Puiul de ţigan nu ştie
de lumină şi căldură.
Nouă ne sunt date doar
drumuri fără de hotar,
munţii, râpele, pădurea;
pribegind flămânzi şi goi,
izgoniţi mereu aiurea,
veşnic singuri şi străini;
sat, ogradă şi cămin
alea-s numai pentru voi!
Fug; pe urma mea vor trece
şi primar, şi jandarm; vin
să mă prindă, să mă lege,
îndârjiţi ca nişte câini!
BRAND
Nimeni nu te-atinge-aici.
FEMEIA
Ce? Aci-ntre ziduri, zici?
Nu! mai bună-i neagra taină-a
nopţii-n viscol! Dă-mi o haină
pentru plod, să-l înfăşor.
Frat'su-ăl mare i-a furat
zdreanţa şi-a fugit – şi-acuma
dârdâie scâncind de zor,
gol, şi vânăt, şi-ngheţat,
coperit numai cu bruma
măzărichiei de-afară.

BRAND
Lasă-aici, femeie, plodul;
nu-l mai târâii pe podul
morţii, unde-l duci să piară
păcătos şi rău cu totul!
FEMEIA
Bine zici, ce să pot spune!
Nimeni n-a făcut minune
cum e asta, nici n-o face!
Ne goniţi în vânt şi-n ploi!
Contra noastră doar război!
Ştii tu unde l-a făcut
mumă-sa când l-a născut?
Într-un şanţ, printre băltoace;
împrejur, când îl năştea,
se urla, cânta şi bea;
iar botezu-i fu-ntr-o baltă;
cruce i-am făcut, la scaldă,
cu-un tăciune de descântec;
prima lui înghiţitură
fu un gât de băutură;
când îl deşertam din pântec,
răsunau jur-împrejur,
Doamne, numa-njurături;
chiuiau la cap, să-ți spui:
tatăl lui, şi taţii lui!
BRAND
Agnes!
AGNES
Da.

BRAND
La datorie!
AGNES
(cu desperare)
Brand! Nu pot ce-mi ceri, vai mie!
FEMEIA
Dă-mi! Tot! Lucruri de mătasă
şi-orice zdreanţă de prin casă;
orice haină – bună, rea –
numai să-l îmbrac în ea!
O să moară, ştiu, îndat',
dar să moară dezgheţat!
BRAND
(către Agnes)
Sună clopotul. Alege!
Auzi-l vuind departe.
FEMEIA
Ai destule pentru-al tău…
dă-i şi alui meu; e rece;
dă-i o haină cât e-n viaţă,
şi o pânză pentru moarte!
BRAND
Ţipătul glasului său
nu te biciuie în faţă?
FEMEIA
Dă-mi!
AGNES
Micuţul Alf ar plânge;
sacrilegiu e; mă frânge!
BRAND

L-am ucis degeaba, dacă
pragul casei n-o să-l treacă.
AGNES
(frântă)
Fie voia ta. Din mine
inima mi-o smulg, în fine.
Hai, femeie; îndrăzneşte;
să-ţi împart ce-mi prisoseşte.
FEMEIA
Dă-mi!
BRAND
Să-mparţi ai spus?
AGNES
(cu energie sălbatică)
Îndur
moartea, dar nu-mi dau la furi
totul! Pas cu pas, eu tot
am cedat. Tot. Nu mai pot.
Jumătate dau, te-ascult;
e destul, destul de mult.
BRAND
Toate-au fost mult, vreau să ştiu,
pentru propriul tău fiu?
AGNES
(dând)
Hai, femeie, ia-le. Iată
haina nouă, nepurtată;
şalul, jacheţica groasă,
căciuliţa de mătasă,
paltonaşul de botez

o să-i ţină cald, să vezi;
şi mănuşi până la cot.
FEMEIA
Dă-mi! Dă-mi!
BRAND
Agnes, ai dat tot?
AGNES
(dă din nou)
Ia şi micii ciorăpei;
ia femeie, ia ce vrei!
FEMEIA
Văd sertarul gol; acum
bine-ar fi s-o iau la drum;
le-oi lega eu cu vreo sfoară;
fuga! repede! afară!
(Iese.)
AGNES
(stă tăcută, pradă unei puternice lupte interioare, pe urmă întreabă)
Oare-i drept, Brand, şi-i nevoie
de-alte jertfe, negreşit?
BRAND
Spune-mi: tu de bunăvoie
tot ce-aveai ai dăruit?
AGNES
Nu.
BRAND
Ți-e jertfa apă-n mare.
Jertfa ta-i fără valoare.
(Vrea să plece.)
AGNES

(tace până când el ajunge lângă uşă, apoi strigă)
Brand!
BRAND
Ce-i?
AGNES
Te-am minţit; adânc,
la genunchi îţi cad, şi plâng;
m-ai crezut; tu n-ai ştiut
că n-am dat tot ce-am avut.
BRAND
Ce?
AGNES
(scoţând din sân o boneţică de copil mototolită)
Un lucru n-am dat; iată!
BRAND
Boneţica?
AGNES
E udată-n
lacrimi, nopţi întregi şi grele;
pavăza inimii mele!
BRAND
Fă-ţi din zeii tăi altar!
(Vrea să plece.)
AGNES
Stai!
BRAND
Ce vrei?
AGNES
O, tu ştii, doar!
(Îi întinde boneţica.)

BRAND
(se apropie şi întreabă, fără să i-o ia)
Vrei?
AGNES
Vreau!
BRAND
E afară,
ea, femeia; stă pe scară.
(Iese.)
AGNES
Nu mai am nimic; o, sunt
dezlegată de pământ!

(Rămâne o clipă nemişcată, într-o linişte deplină; încetul cu încetul expresia feţei i se schimbă, până când începe să strălucească de o mare bucurie. Brand se reîntoarce; Agnes fuge în întâmpinarea lui, plină de veselie, i se aruncă de gât şi strigă.)

Brand, sunt liberă, -n sfârşit.
BRAND
Agnes!
AGNES
Bezna a pierit!
Toată groaza, ca-ntr-un vis
s-a topit în nefiinţă,
prăbuşită spre abis!
E-a voinţei biruinţă!
Pier în zarea sinilie
ceţuri, nouri, vijelie;
peste bezna nopţii-apar
zori de purpură şi jar!
Nu mai plâng, nu mă-nspăimânt

de cuvântul crunt: mormânt!
Rana grea nu mă mai doare;
fiul meu se-nalţă-n soare.
BRAND
Agnes, ai învins!
AGNES
Da: groază,
moarte; toate le-am supus!
E-o victorie grozavă!
O, priveşte-n ceruri, sus!
Lângă tronul alb, în faţă,
Alf nu-ntinde către noi
braţele, frumos ca-n viaţă?
Glasuri de-aş avea eu, mii,
să-i mai cer n-aş îndrăzni
din lumina lui măreaţă
să se-ntoarcă înapoi.
Multe-s, Doamne, -n largul firii
drumurile mântuirii!
Jertfa lui putu să-mi poarte
sufletul spre cer din moarte;
Alf a fost născut la rându-i
ca să-l pierd şi să mă mântui!
Brand, îți mulțumesc! Mi-ai dus
paşii-n luptă spre mai sus;
ştiu că-ai plâns, o, ştiu şi cum.
Greu-asupra ta-i acum;
tu acum urmează, deci,
totul sau *nimic* să-alegi!
BRAND

Agnes, totu-i lămurit:
chinul luptei s-a sfârşit!
AGNES
Dar tu uiţi? Acela care-l
vede pe Dumnezeu moare!
BRAND
(dând înapoi)
Vai, ce foc aprinzi, vai mie!
Nu! De-o mie de ori nu!
Eu am braţe, am tărie;
nu pleci de la mine tu!
Pot să pierd tot – viaţă, nume
pot să pierd întreaga lume,
dar pe tine, nu, o, nu!
AGNES
La răscrucea vieţii, -alege!
Stinge-mi proaspăta făclie,
iar izvorul, care-mi cântă
în această noapte sfântă
plin de gânduri, fă-l să sece!
Dă-mi – femeia e afară –
idolii de zdrenţe iară;
dă-mi din nou acele zile
de-altădată, reci, umile;
dă-mi noroiul lor, să cad
iar în vise şi păcat;
tu eşti tare, tu poţi tot;
eu nici să te-nfrunt nu pot;
aripile mi le frânge,
sfarmă-mi suflet, şi mă-nfrânge;

plumbul zilelor mi-l leagă
de picioare, greu, să tragă;
du-mă iarăşi îndărăt
unde noaptea mă cuprinde,
să trăiesc ca mai-nainte
de-a fi învăţat să văd!
Dacă vrei, nu pregeta;
voi fi iar soţia ta;
la răscrucea vieţii, -alege!
BRAND
Vai, vai mie dacă-aş vrea!
Să fugim din locul rece
al durerii, -n largul zării,
să găsim lumina, viaţa!
AGNES
Dar de-acest loc nu te leagă
taina sfântă a chemării
şi cumplita jertfă-ntreagă?
Mii de suflete aici
îţi aşteaptă dimineaţa:
Trebuie să le ridici
din adâncurile firii,
de pe căile pribege,
spre izvorul mântuirii,
spre lumină şi-nţeles!
La răscrucea vieţii, -alege!
BRAND
N-am nimica de ales.
AGNES
(aruncându-se de gâtul lui)

Brand, îţi mulţumesc; mi-ai fost
sprijin drept, şi adăpost.
Iar acum, când neagră, deasă,
ceaţa somnului mă-apasă,
credincios, la capul meu,
să veghezi mereu, mereu.
BRAND
Dormi, dormi! Truda zilei tale
s-a sfârşit.
AGNES
Da; e pe cale!
Lampa nopţii se aprinde;
sunt sfârşită; mă cuprinde,
ca o apă neagră, somnul.
O, să-l lăudăm pe Domnul!
Noapte bună!
BRAND
Îţi doresc
noapte bună!
AGNES
Mulţumesc;
pentru tot îţi mulţumesc.
(Iese.)
BRAND
(cu mâinile pe piept)
Suflete, fii cu credinţă!
Pierderea e biruinţă.
Tu, pierzând tot, câştigi deci;
doar ce pierzi e-al tău pe veci!

Actul V

(După un an şi jumătate. Noua biserică e împodobită pentru târnosire. Un pârâu curge pe lângă ea. E în zorii unei dimineţi înceţoşate. Paracliserul se pregăteşte să aranjeze ghirlănzi în faţa bisericii: puţin mai târziu, soseşte învăţătorul.)

ÎNVĂŢĂTORUL
He, iaca-i gata tot?
PARACLISERUL
E zor.
Dă-mi un picuţ de ajutor;
procesiunea-ncepe-ndată.
ÎNVĂŢĂTORUL
La prezbiterium acum e
un fel de stemă pe faţadă…
PARACLISERUL
Aşa, aşa!
ÎNVĂŢĂTORUL
Ce va să zică?
PARACLISERUL
E-o stemă-n care vor scri, cică,
al pastorului nostru nume.
ÎNVĂŢĂTORUL
Da, -i sărbătoare în comună!
O să se strângă mult norod;
fiordu-i alb de pânze tot.
PARACLISERUL
De, obştea s-a trezit; se-adună;

sub pastorul de mai nainte,
n-au fost nici lupte, nici cuvinte;
dormeam şi eu, şi tu, vecine;
nici nu mai ştiu cum e mai bine.
ÎNVĂŢĂTORUL
Viaţa, paraclisere…
PARACLISERUL
Da;
nu prea ne-am sinchisit de ea;
şi iată-acum!
ÎNVĂŢĂTORUL
La un apoi,
când noi lucram, ceilalţi dormeau;
s-au deşteptat ei, dormim noi;
de noi nevoie nu mai au.
PARACLISERUL
Spuneai că viaţa-i tot?
ÎNVĂŢĂTORUL
Aşa
prim-pastorul şi Brand spuneau;
şi eu la fel spun, se-nţelege,
dar vorba-mi pare-adevărată
în ce priveşte doar norodul.
Noi doi avem o altă lege,
şi ei va să-i slujim cu totul;
funcţionari districtuali,
alt ţel avem, alt ideal;
biserica şi ştiinţa să susţinem,
de pasiuni să nu ne ţinem,
să nu ne lăsăm duşi de val.

PARACLISERUL
Da-i însuşi pastoru-n tumult.
ÎNVĂŢĂTORUL
Vezi, asta n-are drept s-o facă.
Ştiu că superiorii lui
sunt supăraţi chiar de ce spui;
li-i teamă de popor oleacă,
altfel îl revocau de mult.
Nu-i el prost; are nas, nu şagă,
şi ştie snopul cum se leagă.
Zidi biserica. Pe-aici
toţi tac, ceva dacă ridici.
Ce faci, nu, nimeni nu te-ntreabă;
să faci doar, asta-i, orice treabă;
şi turmă, şi conducători,
suntem neam de-nfăptuitori.
PARACLISERUL
Da, ai fost deputat cândva,
cunoşti poporul, firea sa;
un ins, care ne-a vizitat
după ce ne-am mai deşteptat,
spunea că, pentru-un neam de adormiţi,
promitem mult acum, treziţi.
ÎNVĂŢĂTORUL
Da, mult promite-acest popor,
acest popor promite-acum,
acest popor trezit la drum;
toţi sunt tălmaci prevestitori.
PARACLISERUL
Un gând în cap mi se tot pune;

ascultă-mă, ai studii, spune:
ce-i misiune populară?
ÎNVĂŢĂTORUL
Ce-mi ceri tu să-ţi explic, amice,
e greu de spus aşa-ntr-o doară;
pe toţi i-adună, cum s-ar zice,
puterea unei mari idei;
ea se va împlini, de vrei,
în viitor doar, *nota bene*.
PARACLISERUL
Pricep; mulţam. Dar, măre nene,
mai e ceva ce nu pricep
şi-aş vrea acuma să te-ntreb.
ÎNVĂŢĂTORUL
Vorbeşte.
PARACLISERUL
Spune-mi, oare când
are să vie pe pământ
şi viitoru-acela?
ÎNVĂŢĂTORUL
Iată,
nicicând.
PARACLISERUL
Nicicând?
ÎNVĂŢĂTORUL
Da, niciodată!
odată ce vine, devine
prezent, nu mai e viitor.
PARACLISERUL
E just; aşa-i; pricep uşor;

n-ai cum s-o mai întorci, fireşte.
Dar misiunea se-mplineşte?
ÎNVĂŢĂTORUL
Ţi-am spus doar mai adineaori
că e un pact de viitor
şi-n viitor se-aşteaptă.
PARACLISERUL
Bine,
dar viitoru-acel când vine?
ÎNVĂŢĂTORUL
(încet)
Paracliser, puah!
(Tare.)
Haide, dar,
de la-nceput să-ncepem iar:
deci viitorul, zic, nu vine,
căci, de-a venit, trecut devine.
PARACLISERUL
Aşa!
ÎNVĂŢĂTORUL
Sub fiecare noţiune
e-un chiţibuş, se poate spune,
şi nu-l poţi explica aşa
cum îl înveţi pe cineva
până la cinci a număra.
Da, a promite-i a minţi,
cât de cinstit ar fi cel care
promite; ştie fiecare
că-i greu a ţine ce-ai promis;
dar dacă-n logică eşti tare,

poţi spune, fără compromis,
că-i imposibil chiar să ţii.
Deci, haide să lăsăm să zboare
această pasăre-n tării.
Ia spune-mi…
PARACLISERUL
Sst!
ÎNVĂŢĂTORUL
Ce e?
PARACLISERUL
Taci!
ÎNVĂŢĂTORUL
Parcă
aud cum cineva încearcă
să cânte la o orgă.
PARACLISERUL
El e!
ÎNVĂŢĂTORUL
Preotul?
PARACLISERUL
Hotărât!
ÎNVĂŢĂTORUL
De piele,
zău, dacă m-ai fi jupuit,
juram că-i încă adormit.
PARACLISERUL
Pesemne că nici n-a atins
în noaptea asta patul său
ecleziastic.
ÎNVĂŢĂTORUL

Cum?
PARACLISERUL
E-un rău
ascuns aici, care-l mănâncă
de când rămase văduv încă;
şi-ascunde chinul, dar, fireşte,
din când în când mai izbucneşte;
o cupă care se revarsă
e parcă inima lui arsă;
şi cântă. Plânge-ntr-un acord
soţia dusă, fiul mort.
ÎNVĂŢĂTORUL
Par că-şi şoptesc şi că suspină…
PARACLISERUL
Plâng rând pe rând, şi se alină…
ÎNVĂŢĂTORUL
Eh, parcă ţi-ar veni să zbori!
PARACLISERUL
Da, de n-ai fi un biet slujbaş!
ÎNVĂŢĂTORUL
De n-ai fi bietul muritor
legat de datorie, laş!
PARACLISERUL
De-ai da odată cu plăcere
la dracu, şi plaivaz şi carte!
ÎNVĂŢĂTORUL
Dând chibzuinţă la o parte,
de-ai fi cum simţi, paraclisere!
PARACLISERUL
Păi, suntem singuri, – să simţim!

ÎNVĂŢĂTORUL
Ar însemna atunci să fim
la rând cu cei de jos în viaţă.
Dar pastorul ştii cum ne-nvaţă;
nu poţi să ai decât o faţă;
nu poate-a fi nimeni vreodată
şi om şi slujbaş totodată;
ar trebui să fim la fel
primarului, să-l luăm model.
PARACLISERUL
De ce pe el?
ÎNVĂŢĂTORUL
Ţii minte, doară,
cum a intrat în foc să scape
arhiva, când îi arse casa.
Aşa e?
PARACLISERUL
Da, era-ntr-o seară…
ÎNVĂŢĂTORUL
Prin flăcări ce s-a mai trudit;
părea el însuşi înzecit!
Dar Diavolul râdea-n odaie;
zărindu-l, scoate-un ţipăt soaţa
primarului: „Salvează-ţi viaţa,
Satana, iată, -ţi stă-mpotrivă!"
Primaru-atunci, din pălălaie,
răcneşte: „Viaţa? iee-o dracul,
ajută-mi numai să trec pragul
şi să salvez această-arhivă!"
Vezi deci, mata: ăsta primar e

întreg, din creştet la picioare,
şi-o să ajungă-n cap de cale
la recompensa vieţii sale.
PARACLISERUL
Cum? unde-anume?
ÎNVĂŢĂTORUL
Păi, să-i spun:
în raiul primarilor buni…
PARACLISERUL
Prietene!
ÎNVĂŢĂTORUL
Ce-i?
PARACLISERUL
Tot ce spui,
orice cuvânt, în miezul lui
ascunde-un semn al veacului,
de parcă i-ar fi chiar ecoul.
Sunt multe frământări, vezi bine;
nu mai e cinste, nici ruşine,
s-a dus tradiţia bătrână.
ÎNVĂŢĂTORUL
Ce-i copt se-ntoarce în ţărână;
ce-i putregai hrăneşte noul;
e pieptul neamului mâncat
de oftică; într-un scuipat,
cu tusea, neputând tot răul
să-arunce, îngropaţi-l, jos,
în groapă, hârbul ofticos.
E-un clocot; şi fără lunete
întreaga fierbere se vede.

Din ziua când au dărâmat
biserica bătrână-n sat,
e parcă ar fi dus cu ea
tot ce de viaţă ne lega,
din rădăcini, din temelii,
din rosturile celor vii.
PARACLISERUL
Ce linişte se aşternuse!
Nu mai strigau: jos, jos cu ea!
Cu frunţile-n pământ, supuse,
stau toţi în clipa-aceea grea,
şi nicio vorbă n-au mai scos,
pe gânduri duşi, ca-ntr-o osândă,
când vechea noastră casă sfântă
se prefăcuse în moloz.
ÎNVĂŢĂTORUL
Cei mulţi tot mai credeau că-i leagă
de vechiu-i spirit viaţa-ntreagă,
pe când cetatea vremii noi
îşi ridica pereţii goi;
priveau cu-un fel de-nfiorare
în către ziua-aceea mare
când va fi dat jos vechiul steag
şi-un altul flutura-va-n loc;
azi zidurile toate-s gata;
mai tristă, mai tăcută-i gloata;
da, iată-ne-acum la soroc.
PARACLISERUL
(arătând într-o parte)
Ce furnicar! Cu mic, cu mare,

s-au strâns.
ÎNVĂŢĂTORUL
Cu miile s-adună.
Ce linişte-i!
PARACLISERUL
De vuiet plină,
ca marea-n preajmă de furtună.
ÎNVĂŢĂTORUL
Poporu-i; inima-i suspină;
de parcă ştie fiecare
măreaţa vremilor chemare,
şi ca-ntr-un parlament, mereu
se strâng, să-aleagă-alt Dumnezeu.
Ci unde-i Brand? Stau ca pe ace;
parcă mă tem, şi parcă-mi place!
PARACLISERUL
Şi eu, şi eu!
ÎNVĂŢĂTORUL
Sunt clipe când
simţi cum te-afunzi, din gând în gând,
tot mai afund, ca pas cu pas;
vrei, dai-napoi, şi iarăşi cazi!
PARACLISERUL
Amice!
ÎNVĂŢĂTORUL
Ce-i?
PARACLISERUL
Hm!
ÎNVĂŢĂTORUL
Spune-apoi!

PARACLISERUL
Cred că acum simţim şi noi!
ÎNVĂŢĂTORUL
Ce? Eu nu!
PARACLISERUL
Nici eu! Sunt sătul;
un singur martor nu-i destul!
ÎNVĂŢĂTORUL
Suntem bărbaţi, măi tigvă goală.
La revedere! Plec la şcoală.
(Iese.)
PARACLISERUL
Mă port chiar ca un cioflingar;
să mă astâmpăr aşadar,
să mă închid în mine iar
ca un sfânt evangheliar.
Dă zor cu treaba, timpu-acu-i;
hei, lenea-i perna dracului.
(Pleacă în partea cealaltă.)

(Orga, care în timpul replicilor de mai sus a răsunat în surdină, izbucneşte deodată puternic şi încheie într-o notă sfâşietoare. După o clipă, apare Brand.)

BRAND
Nu, nu pot să fac să sune
cântecul de rugăciune.
Orga schiaună şi ţipă;
boltă, ziduri, totul pare
copleşit de-o apăsare
închizând orice acord,
care-abia se înfiripă,

ca sicriul greu pe-un mort!
Orice-ncerc, nimic nu spune;
orga nu mai vrea să sune.
Vocea-mi, oricât m-am trudit,
înapoi se-ntoarce, spartă,
răguşită, stinsă, moartă,
ca un glas dogit de clopot,
ca un geamăt, ca un şopot
dintr-un piept de om sfârşit.
Pare că-n cafas, sus, sta
însuşi Domnul, şi-n mânie,
respingea cu mâna sa
vorbele-mi de pioşie!
Am visat o minunată
casă-a Domnului, măreaţă;
am dat jos ce-a fost odată,
cu-o voinţă îndrăzneaţă;
iat-o, casa-i ridicată.
Toţi exclamă-n admirare:
„Vai, ce mare-i, cât de mare!”
Oare-aşa-i cum ei o văd,
sau mă-nşel eu când n-o văd?
E în zidurile-aceste
chinul care le-a născut?
Oare-n templu-acesta este
visul meu de la-nceput?
Seamănă el, aşa cum e,
cu o boltă-naltă peste
suferinţele din lume?
Agnes, dacă-ar mai trăi,

totul, ah, altfel ar fi;
şi în cele mai mărunte
lucruri, ea ştia să vadă
măreţia, şi să-nfrunte
îndoiala-mi totodată,
şi-ntr-o rază de lumină
ea lega cu-un singur gând
cerurile de pământ,
ca frunzişul pe-o tulpină.
(Bagă de seamă pregătirile de serbare.)
Steaguri, flori, ghirlande chiar;
cântece, cor de şcolari;
vine-aici puhoi de lume;
toţi sa mă salute vor;
numele-mi cu aur scris!
Doamne, dă-mi lumină, ori
prăvăleşte-mă-n abis!
Peste-un ceas serbarea-ncepe;
pastoru-i tot gândul lor,
toţi vorbesc de fapta sa!
Ştiu ce gânduri au în minte,
simt ce foc au în cuvinte;
laudele-aduse mie
mi se par vrăjitorie;
toate-mi trec în zbor prin faţă,
ca prin jar un vânt de gheaţă.
De-aş putea, o, de-aş putea,
să m-afund într-o uitare,
ca în grota unei fiare!
PRIMARUL

(intră în uniformă de gală şi salută strălucind de mândrie)
Ne iată şi la ziua mare,
sabatul după munca grea;
vom strânge vela, vom nălţa
drapelele de sărbătoare,
plutind în voia apei, lin,
cu sufletu-mpăcat deplin!
Salut, om nobil, minte rară,
a cărui faimă legendară
străbate-acum întreaga ţară!
Salut; sunt emoţionat
şi fericit încă pe-atât!
Cum te simţi?
BRAND
Am un nod în gât!
PRIMARUL
Va trece, sper, neapărat.
Acuma predică şi tună;
dă-i turmei hrană-n grajdul nou.
Biserica are-un ecou
că toţi l-am admirat cum sună.
BRAND
Aşa?
PRIMARUL
Chiar şi sfinţia-sa
prim-pastorul îl lăuda.
Ce stil, ce frumuseţe largă!
Ce măreţie, ce grandoare
în formele ei!
BRAND

Se remarcă?
PRIMARUL
Anume ce?
BRAND
Că pare mare.
PRIMARUL
Nu! Este! Din oricare parte,
de-aproape ca şi de departe.
BRAND
Aşa-i? Cu-adevărat? Crezi oare?
PRIMARUL
Pe viaţa mea, e foarte mare!
Prea mare pentru un popor
de-aici, din depărtatul nord.
Prin alte părţi, ştiu, e-un decor
obişnuit; aici, la noi,
la cei ce-o ducem în nevoi,
pe ţarini sterpe, printre stânci,
strânşi între munte şi fiord,
e-aşa de mare că te frângi.
BRAND
Da, am schimbat vechea minciună
cu una proaspătă, aşa-i!
PRIMARUL
Ce vrei să spui?
BRAND
Mutarăm, vai,
privirea bietului popor
de la bătrâne monumente
la templul vremilor prezente

ce se ridică până-n nor
cu vârful turnurilor lor.
Ţipau cândva: ce scump odor!
Acuma urlă: o, ce mare,
nu are-n lume-asemănare!
PRIMARUL
Prietene, n-am să-l măsor,
dar cine-l vrea mai grandios,
e-un cap pătrat, i-o spun ritos.
BRAND
Oricine totuşi poat’ să zică:
această sfântă casă-i mică;
a spune-altfel, e o minciună.
PRIMARUL
Ideea asta e nebună!
De ce numeşti acuma slută
ce-ai ridicat cu-atâta trudă?
Poporu-ntreg e mulţumit;
lui i se pare mare, da;
n-a mai văzut aşa ceva;
o, lasă-i gândul nesmintit!
De ce în suflet să-i stârneşti
luminile altor nădejdi
de care nici n-are ştiinţă?
Depinde totul de credinţă.
Ce importanţă-ar avea, chiar
de-ar fi o cuşcă de ogar,
când tuturora li se pare
că e nemăsurat de mare?
BRAND

Mereu aceeaşi teorie!
PRIMARUL
Şi-apoi, acum e sărbătoare;
oricine-ar vrea aici să vie,
ni-i oaspete, şi n-ar fi bine
să nu-l primim cum se cuvine.
Chiar dumitale personal
ți-ar dăuna mult – vrei nu vrei –
de-ai sta să spargi fără temei
buboiu-acesta-într-un scandal.
BRAND
Nu te-nțeleg.
PRIMARUL
Păi, iată ce-i:
am hotărât să-ți oferim
o cupă, toată de argint;
ar fi ridicol să-i dezmint,
vorbindu-le despre mărimi;
şi coru-ar fi lipsit de rost,
ca şi înflăcăratu-mi toast;
de-am încurca acuma treaba,
tot ce-am făcut ar fi degeaba.
Va trebui să taci, cum vezi,
să-ți ții curajul şi să crezi.
BRAND
Când nişte mincinoşi se-adună
ca să serbeze o minciună!
PRIMARUL
Doamne, fereşte-ne! Amice,
prea crude vorbe-ți vine-a zice.

Dar îţi servesc eu, la moment,
un şi mai straşnic argument;
nu de argint, de aur este;
te răsfăţăm aici ca-n cer,
cu drag, cu tot ce-avem noi, peste
puteri: de azi eşti cavaler
în sfântul ordin; vei purta
pe piept înscrisă sfânta cruce.
BRAND
Eu port o cruce mult mai grea,
pe care nu o mai pot duce.
PRIMARUL
Cum, vestea asta nu-ţi aduce
nimic de care să tresari?
Aşa ai fost mereu – bizar!
Dar, Doamne, Brand, nu te gândeşti…
BRAND
(bătând din picior)
Pălăvrăgeşti, pălăvrăgeşti;
şi nu pricepi, nerod ce eşti,
din toate câte ţi le-am spus,
nimic, nimic; eu mai presus
de ce se măsură-n lumeşti
măsuri, în ţoli ori coţi, vorbesc;
ci despre ceva nelumesc,
ce-nalţă sufletul şi-aprinde,
ce cugetul şi visu-l prinde,
în nopţi cu stele, -n infinit,
şi, şi… Te du! Sunt istovit;
mergi, spune tuturor, să ştie…

(Urcă spre biserică.)
PRIMARUL
(aparte)
Cum poţi să spui o nebunie
de ne-nţeles? Ce-mi tot vorbeşti
de ţoli, de coţi, de nelumeşti,
de nopţi, de stele, de vis, mie?
Ce vorbe-s astea, om ciudat?
Te pomeneşti că n-a mâncat!
(Iese.)
BRAND
(coboară în scenă)
N-am fost nici sus, pe culmi de gheaţă,
mai singur ca acum nicicând;
răspuns la-ntregul meu frământ
e-un croncănit ce-ţi face greaţă.
(Privind după primar.)
Cum i-aş strivi sub talpă gura!
De câte ori vreau să-l ridic
din mincinosu-i şiretlic,
îmi scuipă-n faţă, secătura,
murdaru-i suflet de nimic!
O, Agnes, după tine strig!
Mă oboseşte jocul rar
în care nu pierd, nu câştig.
Cel singur luptă în zadar!
PRIM-PASTORUL
(intrând)
O, fiii mei! Oiţe blânde!
Vai, scuză-mă, dragă confrate!

Serbarea asta-i peste poate –
mi-e capul plin de vorbe sfinte
din predica pe care-n minte
o tot repet de ieri; cuvinte
îmi vin pe limbă dinainte.
Te felicit deci; înţelept
ai înfruntat, luând în piept,
şi intrigi şi scandal de-a drept,
ai dat jos coşcoviţi pereţi,
ai construit ceva măreţ,
nou, demn, ceva fără de preţ!
BRAND
N-am făcut încă totul.
PRIM-PASTORUL
Cum,
ce-a mai rămas să faci acum?
BRAND
O casă nouă cere noi
simţiri, şi-un spirit pur apoi.
PRIM-PASTORUL
Acestea de la sine vin.
O boltă plină de lumini,
sculpturile ei minunate,
acustica-nalt revolută,
da, spală vechile păcate.
Prin pastor, prin al său cuvânt,
credinţa va spori-n curând,
procentual, sută la sută.
Acestea-s nişte rezultate
cu care nici marile state

nu s-ar putea, cred, lăuda;
şi toate-s de la dumneata;
primeşte, deci, confrate drag,
şi lauda care ţi-o fac,
şi tot ce, la banchetul dat,
vor spune-n cinstea dumitale-n
discursurile-omagiale,
confraţii de la decanat.
Dar, Brand, eşti palid, ce-ai păţit?
BRAND
Sunt obosit; sunt prăbuşit.
PRIM-PASTORUL
E de-nţeles; atâta zor,
şi niciun fel de ajutor!
Dar greul nu te mai apasă;
începe-acum o zi frumoasă.
Să nu te dai învins; aci
azi mii de oameni vor veni,
din parohii îndepărtate;
şi cine are har, socoate,
să le vorbească tuturor?
Confraţii, binevoitori,
în drum cu drag ţi se aţin,
iar pieptul celor mulţi e plin
de al recunoştinţei vin.
Şi opera, ce reuşită-i!
În totul bine întocmită-i,
iar toastu-i fără de pereche!
Şi-o masă-apoi, ca-n vremea veche!
La prezbiteriu-am stat niţel;

tăiau acolo un viţel.
Brand, e un animal splendid!
E ceva de ne-nchipuit:
asemenea delicatese
în anii-aceştia bistemaţi,
când carne-n piață nu-i adese!
Nu asta însă m-a adus;
cu alt scop vin, ca între fraţi.
BRAND
Vorbiţi, tăiaţi, hai, sfâşiaţi!
PRIM-PASTORUL
Prietene, e greu de spus;
dar timpii ne sunt măsuraţi.
E vorba de-un punct, dragul meu,
pe care să-l curmi negreşit;
nu cred că-ți va veni prea greu.
Da, presupun că ai ghicit
cam unde bat, spre care mal:
spre rostul profesional;
nu prea depui multe ambiţii
să-nalţi bătrânele tradiţii;
dar ele sunt, în primul rând,
mai importante ca oricând.
O, nu te cert; eşti la-nceput,
eşti tânăr, plin de nerăbdare;
venit dintr-un oraş mai mare,
nu prea cunoşti acest ţinut.
Acum se cade să-nțelegi
ceva mai bine-aceste legi.
Te-ai îngrijit, cu-o trudă-aleasă,

de grija-n parte-a fiecărui;
e o greşeală-aşa să stărui;
ci cântăreşte-i doar în masă,
cu-acelaşi piepten pieptănă-i;
n-o să fii dat printre cei răi.
BRAND
Vorbiţi mai clar.
PRIM-PASTORUL
E-o faptă bună
să construieşti pentru comună
biserica. Ea-i e veşmânt
şi legii şi păcii, oricând;
căci statul vede în credinţă
puterea ce-l menţine-n fiinţă;
e scutul lui, securitatea,
morala apărând cetatea;
moneda statului scăzută
are nevoie de valută.
Ştii: bun creştin, bun cetăţean!
Nu cheltuie statul din greu
cu oamenii, cu Dumnezeu,
ca să-şi creeze-apoi duşmani.
Părinte, statul nu-i nebun;
fiece om ar pierde, spun,
când statul, ca-ntr-o fortăreaţă,
n-ar rândui această viaţă.
Acest rost l-împlineşte doar
prin vrednicii-i funcţionari;
aceştia sunt preoţii lui.
BRAND

Ce înţelept vorbiţi!
PRIM-PASTORUL
O, nu-i
greu de-nţeles. I-ai dăruit
o casă patriei natale;
activitatea dumitale
acestui stat deci i-a slujit.
Aşa văd sărbătoarea sfântă
ce-aici pe toţi acum ne-adună;
aşa şi clopotele sună;
aşa şi dania cuvântă.
Iar dania-i aşa precum
am hotărât aici, acum…
BRAND
Dar eu altceva vream, eu ştiu..
PRIM-PASTORUL
Acum, prietene, -i târziu.
BRAND
Târziu? Târziu! Vedem noi cât!
PRIM-PASTORUL
Fii înțelept! Mă faci să râd!
Şi ce-ţi cer? Haide, Brand, nu, zău!
Doar n-ai să lauzi nimic rău!
Câştigă toţi, în mod normal,
şi poţi şi statul să-l serveşti;
cei doi stăpâni poţi să-i slujeşti,
de te comporţi raţional;
nu numai pe un om, ci totul
să scapi de iad, întreg norodul;
poporul, parohia toată

s-o-nalţi, aşa ca ea să poată
să soarbă cu gurile pline
izvorul graţiei divine,
şi toţi să poată să aspire
la porţia de mântuire;
căci statul, domle capelan,
e-acum semirepublican;
urând a libertăţii plagă,
egalitatea-i este dragă;
egalitatea o câştigi
ştergând, deci, inegalitatea;
şi-aceasta n-ai făcut-o aici!
Ba ai împins societatea
spre-o inegalitate-adâncă,
nemaivăzută pe-aici încă.
Iar fraţii din comunităţi
acum sunt personalităţi;
nu, Brand, nu-i bine pentru stat;
de-aceea s-au şi destrămat
comorile egalităţii:
averea, rostul întreg, scopul
şi roadele societăţii;
biserica nu mai e dopul
bun pentru capul tuturor.
BRAND
O, văd acum! E-ngrozitor!
PRIM-PASTORUL
Fii tare! Asta trebuieşte.
N-ai cum să negi; aici domneşte
un balamuc de te-nfiori.

Dar unde-i viaţă-i şi nădejde;
prin dania ce-o faci, fireşte,
dator eşti să-i slujeşti cuminte
acestui stat ce ne cuprinde,
în orice lucru-i o măsură;
altfel, a forţelor natură,
ca mânzul nestrunit, se scoală,
distruge poartă, garduri, ştrafuri
şi stâlpii bunelor moravuri.
Prin orice disciplină trece,
chiar cu alt nume, -aceeaşi lege.
În artă i se spune şcoală;
în oaste-i spune mai hazliu:
a ține pasul, pe cât ştiu.
Da, ăsta e, amice, datul!
Spre-aceasta tinde astăzi statul.
Prea-i iute-un pas alergător;
un pas pe loc e fără spor;
se cere-un pas al tuturor:
toţi într-un pas şi-ntr-o cadenţă;
metoda, asta-i în esenţă.
BRAND
Vulturului o baltă! Raţei
un cer pe-un vârf de munte daţi-i!
PRIM-PASTORUL
Nu suntem raţe, nici vulturi;
dar fabulă şi poezie
mai bune vom găsi-n Scripturi.
Acolo despre toate scrie,
de la geneza primei zguri

şi până la apocalipsă;
parabole vechi, pilde sfinte!
Da, cugetul ea nişte boabe-l
prefiră, să-ţi aduci aminte
proiectul turnului lui Babel!
Ştii ce-a fost acolo, părinte.
De ce? De tâlc nu ducem lipsă:
n-aveau acelaşi pas şi-nvăţ,
aceeaşi limbă-n meşteşug,
şi nu trăgeau la fel în jug;
erau, da, personalităţi.
Aceasta-i prima jumătate
a sâmburelui pildei, deci:
de unul singur, cât te-ai zbate,
te prăbuşeşti în veci de veci!
Când Dumnezeu te vrea învins,
te face-un individ, un ins.
În Roma se credea că zeii
atunci te lasă fără minte;
nebun şi singur fiind una,
aceeaşi soartă te va prinde,
ca pe străvechiul Urie,
trimis de David al Iudeii,
când năpădit de furie,
a-nnebunit pe totdeauna.
BRAND
Se poate, da! Şi mai departe?
Eu, eu nu văd pieirea-n moarte.
Şi sunteţi sigur că, în schimb,
de nu vorbeau atâtea limbi,

ar fi ajuns cumva-n vreun fel
să-nalţe turnul pân-la cer?
PRIM-PASTORUL
La cer? Vai, nu! În niciun fel;
nu-ajunge nimeni pân-la cer.
Aci-i cealaltă jumătate
a pildei, nouă dăruită:
orice zidire hărăzită
să-ajungă pân-la stele, cade.
BRAND
Ci Iacob a urcat o scară;
iar dorul peste stele zboară.
PRIM-PASTORUL
Aşa? Da! Dar, Doamne fereşte!
Nici să nu mai vorbim. Fireşte,
o plată-i cerul, meritată-a
credinţii şi-a vieţii curate.
Dar să nu mai umblăm cu şoalda
credinţa-i una, viaţa alta;
lucrează şase zile, şi
pe-a şaptea las-o inimii;
de-am sta de slujbe-n orice zi,
duminică nici n-ar mai fi.
Cuvântul Domnului păleşte
atunci când prea se risipeşte;
religia-i şi ea o artă;
nu-i bună dacă e prea fiartă.
Fă-ţi idealul bastion
în umbra sfântului amvon;
ci lasă-l lângă straiul sfânt,

când ieşi afară-n soare, -n vânt.
Ți-am spus că-n toate e o lege
cu limite foarte precise;
da, toate câte-am zis, sunt zise;
e necesar a le-nţelege.
BRAND
Nu-mi sunt de-ajuns aceste-o mie
de sufertaşe sufleteşti
cu care statul mă îmbie.
PRIM-PASTORUL
O, dragă, -i splendid ce râvneşti;
ci-ntâi să urci mai sus, să-ți fie
mai tare braţul…
BRAND
Nu râvnesc
mocirla, să mă bălăcesc.
PRIM-PASTORUL
Acela ce se umileşte,
se va-nălța; da – un cârlig,
ca să servească, -ntâi, fireşte
că trebuie-ndoit un pic.
BRAND
Vrei să slujeşti, şi te omoară!
PRIM-PASTORUL
O, Doamne, Doamne! Cum poți crede
aşa ceva?
BRAND
Da, da! Se vede!
Întâi să sângeri, să te doară!…
În viața dumneavoastră, cred,

trăiţi uscat, ca un schelet!
PRIM-PASTORUL
Mi-e martor Domnul că nu-mi place
să chinuiesc nicio pisică;
dar mă gândisem că nu strică
să-ntredeschid o poartă-ncoace,
spre-un drum pe care, la adică,
eu însumi merg, şi-s fericit.
BRAND
Dar ştiţi ce-mi cereţi, în sfârşit?
La cutcurigu-acestui stat,
să uit şi pentru ce-am luptat,
să uit şi pentru ce-am trăit!
PRIM-PASTORUL
Să uiţi? Îţi cer aşa ceva?
Ţi-arăt doar datoria ta;
să-nchizi sub tainele lăcăţii
ce-i păgubos comunităţii.
Păstrează tot; nu-ţi cer un petic
visează, zboară-n lung şi-n lat;
da-nchideţi visu-n piept ermetic,
să nu ţi-l vadă-această turmă;
Îţi spun: orice-ncăpăţânat
e pedepsit, până la urmă.
BRAND
Da, frica de pedeapsă, da,
şi-apoi speranţa de câştig;
stigmatele lui Cain, zic,
sunt scrise-adânc pe fruntea ta;
dibaci eşti, te pricepi, văd bine,

la trebile lumeşti; văd scris
pe fruntea ta cum l-ai ucis
pe Abel cel curat din tine!
PRIM-PASTORUL
(aparte)
Ia uite, -mi spune „tu” acum.
Ajunge!
(Tare.)
Am să-nchei; oricum,
eu, totuşi, te rog a reţine:
să te comporţi cum se cuvine;
ca să urci, trebuie-a vedea
în ce loc şi-n ce veac trăieşti;
căci n-ai să poţi să biruieşti
când timpul nu-i de partea ta.
Priveşte-artiştii ori poeţii!
Nesocotesc ei legea vieţii?
Priveşte-ostaşii! Într-o spadă,
o fabulă ei ştiu să vadă!
De ce? Fiindcă legea-nvaţă:
respectă-a ţării tale viaţă.
Toţi duc ce le e dat de dus;
nu trece-n frunte; n-o lua-n sus;
mergi printre ceilalţi, supus.
E-un timp umanitar, cum spune
primarul; dacă te-ai supune,
ai săvârşi ceva măreţ;
dar mai pileşte-ţi colţii, frate,
cârneşte-ţi ghimpii, cum se cade,
mergi ca noi toţi, pe-aceeaşi cale,

n-o lua pe drumuri personale,
ca munca ta să aibă preţ.
BRAND
Ieşi! Ieşi!
PRIM-PASTORUL
Un om ca dumneata
ajunge, sigur, unde vrea,
pe-un câmp mai bun de acţiune;
dar ca s-ajungă, se supune
şi, pentru orice faptă-a lui,
îmbracă haina veacului.
Se cere – să-nveţi tactu-o turmă –
un caporal cu băţu-n urmă;
conducător, azi, ideal,
la noi ar fi un caporal.
Cum spre biserică, la rugă,
îşi duce trupa cu dichis,
tot aşa pastorul să-şi ducă
comunitatea-n paradis.
Nu-i greu; în autoritate
sunt bazele credinţei, doar;
pe dogma asta fără moarte
păşeşte fără de habar;
ajungi, neîndoios, la mal,
prin lege şi prin ritual.
Deci, frate, fii cu mintea trează;
analizează; meditează.
Nu-ţi fie frică; trece totul! –
Merg iar să văd biserica,
să-mi acord vocea după ea;

ei, de-am fi mai dedaţi, încalte,
cu-astfel de rezonanţe-nalte.
Cu bine; predic despre modul
cum în firea noastră dispare
al Domnului chip sclipitor.
Da-i timpu-acuma, mi se pare,
pentru-un aperitiv uşor.
(Iese.)
BRAND
(stă o vreme împietrit, pierdut în gânduri)
Tot i-am jertfit chemării mele,
crezând că-i de la Dumnezeu;
acum trompetul zilei grele
mi-arată cui slujii mereu.
Nu, încă nu! Nu mă vor frânge!
E-un templu-aici zidit pe sânge;
sub el mi-e viaţa îngropată;
dar sufletu-mi nu, niciodată!
E crunt să rămâi singur; sunt
cu moartea-n juru-mi; n-am un mâine;
să fii lovit cu pietre-i crunt,
când flămânzeşti de-un colţ de pâine.
Ce-adevărat grăi, vai mie,
ci gol ca un hău, şi urât.
Golumbul sfânt, cel din tărie,
asupra mea n-a pogorât.
Un suflet doar, o, doar atât;
să-mi dea nădejde şi tărie!

(Einar, palid, neîngrijit, îmbrăcat în negru, trece pe drum şi se opreşte când îl zăreşte pe Brand.)

BRAND
(strigând)
Tu, Einar?
EINAR
Numele-ăsta-l port.
BRAND
Eram flămând de-un om; flămând
de-un suflet care să-l ascult!
O, vino, te aştept de mult!
EINAR
Eu am ajuns demult în port.
BRAND
Mă judeci rău din ziua când
ne-am despărţit.
EINAR
Nu; văd în tine
unealta vrerilor divine
ce m-a salvat de la pierzare.
BRAND
Ce vorbe-s astea?
EINAR
Vorbe rare,
mari, cum vorbeşte-acela care
a poposit; şi cum vorbeşte
cel ce din păcat se trezeşte.
BRAND
Ciudat! Cândva am auzit
că ai bătut cu totul alte
căi.
EINAR

De trufie amăgit!
Căci zeii ce se-adoră-n lume:
talentul ce-l aveam, anume,
şi vocea mea cu tonuri calde
– cei mai ne'nduplecaţi duşmani –
m-au dus în lanțul lui Satan.
Dar bun fu Domnu-n mila-i sfântă
şi mă luă sub scutul său.
BRAND
În ce fel?
EINAR
Am decăzut rău.
BRAND
Cum decăzut?
EINAR
Beţii, mă rog,
scandaluri, jocuri de noroc.
El m-a făcut hoţ, derbedeu…
BRAND
De-astea, crezi, face Dumnezeu?
EINAR
Fu-ntiiul pas spre mântuire;
îmi luă şi sănătatea-apoi,
îmi luă şi bruma de simţire,
talent şi voce, chef de joc;
umblam pe drum ca un strigoi,
pe urmă la spital m-a dus;
zăceam ca-ntr-un ocean de foc,
mi se părea că-n juru-mi joacă
mari muşte, mii de mii, jos, sus,

se duc, se-ntorc, şi iarăşi pleacă;
ieşind de la spital, făcui
cu trei surori dragi cunoştinţă;
erau în solda cerului;
iar ele, şi-ncă-un teolog,
m-au îndrumat către credinţă,
din plasa răului m-au smuls,
şi fiu al Domnului m-au uns.
BRAND
Da?
EINAR
Sunt căi multe: văi întinse
ori munţi înalţi cu vârfuri ninse.
BRAND
Şi-apoi?
EINAR
Apoi, devenii, Brand,
un abstinent şi-un predicant;
dar calea asta nu arar
cu mari ispite-i presărată;
de-aceea am lăsat-o-ndată,
şi m-am făcut misionar.
BRAND
În care ţară?
EINAR
Deocamdată,
în ţara negrilor cu coadă.
Şi-acum te las; mă cam grăbesc.
BRAND
Nu poposeşti la noi? Nu vrei?

E-o sărbătoare.
EINAR
Mulţumesc;
mi-e locul printre negrii mei.
Adio!
(Vrea să plece.)
BRAND
Nicio amintire?
Nici o-ntrebare n-ai să-mi pui?
EINAR
De cine?
BRAND
De cea-ndurerată
de-abisul ce-ntre ieri şi-acu-i.
EINAR
A, te referi la biata fată
a cărei tânără simţire
mi-nlănţuise-ntreaga fiinţă
când n-ajunsesem la credinţă.
Ei, ce s-a întâmplat cu ea?
BRAND
Mi-a devenit curând soţie.
EINAR
Ei şi? Ce-mi pasă, oare, mie
de fleacurile astea, Brand?
Să-mi spui doar ce e important.
BRAND
Avurăm parte-n căsnicie
de griji şi bucurii; muri
copilul repede…

EINAR
Ei şi?
BRAND
Ce-i drept, el a fost mai curând
un împrumut decât un dar;
o să ne revedem noi iar!
Apoi s-a dus şi ea de-aci;
le creşte iarba pe mormânt.
EINAR
Ce-i important în asta?
BRAND
Nu-i?
EINAR
Nu despre asta vreau să-mi spui;
să-mi spui însă cum a murit!
BRAND
Nădăjduind în răsărit,
cu-a inimii credinţă-ntreagă,
cu vrerea-ntreagă, de nenfrânt,
şi mulţumind că viaţa, dacă
i-a luat mult, i-a şi dăruit
destul – aşa intră-n pământ.
EINAR
Tot vanitate şi ispită;
măcar o fi crezut mereu?
BRAND
Nenfrânt!
EINAR
În ce?
BRAND

În Dumnezeu!
EINAR
În el doar? Ah, e osândită!
BRAND
Ce spui?
EINAR
Da, da! Şi-mi pare rău…
BRAND
(liniştit)
Hai, pleacă! Eşti un nătărău.
EINAR
În gheara iadului şi tu treci;
ca ea eşti osândit pe veci.
BRAND
Tu osândeşti? Tu, cel spurcat
în cloaca negrului păcat?
EINAR
Credința-n apa ei curată
mi-a curățat fiece pată;
tot jegul meu a fost dat jos,
sub maiul gândului pios;
la jgheabul evlaviei mi-am
spălat scutecul lui Adam;
săpunul rugăciunii chiar
m-a înălbit ca pe-un stihar.
BRAND
Ptiu!
EINAR
Ptiu! Aici pute-a pucioasă,
văd coarnele lui Lucifer.

Eu grâul sunt, căzut din cer,
tu, zgura iadului rămasă.
(Iese.)
BRAND
(priveşte lung în urma lui, apoi ochii i se luminează deodată şi izbucneşte)
El îmi trebuia acum;
lanţurile toate-s scrum;
voi ’nălța propriu-mi drapel
chiar de-aş sta singur lângă el!
PRIMARUL
(venind grăbit)
Haide, pastore, odată;
e procesiunea, iată,
toată lumea-i adunată…
BRAND
Fie!
PRIMARUL
Da? Şi dumneata?
Haide, Brand, hai, nu mai sta!
Toţi să vină-aicea vor;
năvălesc ca un zăpor
primăvara, de pe munte;
spre prezbiteriu-şi fac punte,
şi cer pastorul să vie.
I-auzi cum te cheamă iar!
Hai degrabă! Iată-i, sar,
năvălesc ca o stihie!
BRAND
N-am râvnit să merg nicicând

eu cu turma voastră-n rând;
nu merg!
PRIMARUL
Eşti nebun, ori cum?
BRAND
Mi-e prea strâmt al vostru drum.
PRIMARUL
Şi mai strâmt însă-ți va fi
când cei mulți vor năvăli.
Iată-i, chiar că năvălesc!
Prim-pastor, slujbaşii, toţi,
iată-i, stau să se prăvale;
hai, prietene, mai poţi
să opreşti aluviunea
şi-acest clocot nebunesc!
Prea târziu! Rup gardu-n cale;
s-a sfârşit procesiunea!
(Mulţimea năvăleşte într-o dezordine turbată şi se îndreaptă de-a valma către biserică.)
VOCI DIN MULȚIME
Brand!
CÂȚIVA
(arătând spre scările bisericii unde se află Brand, strigă)
Priviți-l!
ALȚI CÂȚIVA
Să înceapă!
PRIM-PASTORUL
(prins de vălmăşag)
Hai, primare, -opreşte-i! Ține!
PRIMARUL

Nu m-ascultă nici pe mine.
ÎNVĂŢĂTORUL
(către Brand)
Haide, luminează toate
sufletele tulburate.
Ce se-ntâmplă-aici, azi, oare?
E ceva urât, ori mare?
BRAND
Prin popor mai bate-un vânt
încă, iată, care-l duce!
Omule, eşti la răscruce!
Tot ce-i putred azi distruge, –
adu noul pe pământ,
să se-nalţe-adevăratul
templu – unicul, curatul!
FUNCŢIONARII
Aiurează!
PREOŢII
E nebun!
BRAND
Da, nebun, cât timp crezui
că-l slujiţi pe cel ce nu-i
decât spirit şi-adevăr!
Da, nebun, vrând către el
să vă-nalţ prin fel de fel
de tocmeli şi pertractări.
Da, biserica e mică,
îmi ziceam ca un nerod:
s-o dublez – *asta*-i câştigă;
s-o-ncincesc – şi-*asta* e tot!

Când s-ar fi cerut să strig
numai *totul* sau *nimic*,
eu am lunecat pe-un drum
greu, de compromisuri goale.
Domnul a vorbit acum.
Goarna judecății sale
a sunat în noaptea deasă;
o ascult, cuprins de groază,
ca David cel frânt de teamă
Înaintea lui Natan;
îndoiala se destramă.
Compromisul e Satan!
MULȚIMEA
(într-o fierbere crescândă)
Jos cei ce ne jecmănesc!
Jos acei ce ne-au orbit!
BRAND
Lângă voi sălăşluiesc
duşmanii ce v-au robit.
V-aţi vândut pe rând puterea,
v-aţi supus sub aspre legi,
şi-apoi a-nceput căderea,
golul sufletesc de veci.
La biserică ce vreţi, deci?
Or că glas de clopot, or că
doar podoabe, cânt de orgă,
şi discursuri lustruite,
să vă biciuie şi ardă,
şuşotite, croncănite,
predici bine ticluite

după reguli mari de artă!
PRIM-PASTORUL
(aparte)
Se referă la primar,
care, -i drept, e cam flecar!
PRIMARUL
(acelaşi joc)
Bate-n primul-pastor, ştiu,
că e cam palavragiu!
BRAND
Doar spoeli vreţi, şi vreţi doar
lumânări aprinse viu.
Şi-apoi iar: viaţa de brută,
surzi şi orbi, răpuşi de trudă,
sufletul şi trupul vi-s
numai zdrenţe; aţi închis
cartea vieții sub zăvoare
pân-la altă sărbătoare.
O, nu, nu asta visam,
cupa jertfei când goleam!
O biserică-am vrut, parcă
să cuprindă bolta-i largă
nu doar dogma şi credinţa,
ci tot dreptul vieţii, greu,
nouă dat de Dumnezeu:
munca zilei ce te frânge,
seri de tihnă, nopţi de gând,
focul tineresc din sânge,
tot ceea ce, rând pe rând,
fiecare-n suflet strânge

ca un drept străvechi şi sfânt.
Râu-n vale clocotind
şi cascada hohotind,
grav răsufletul furtunii,
glasul mării şi-al genunii,
cântul orgei lung vibrând
cu-al poporului vechi cânt,
în unire sufletească
vrut-am să se contopească.
Piară templu-acesta care
numai în minciună-i mare;
ca şi vrerea voastră-i: zid
pe un spirit laş zidit!
Germenii acestei vieţi
îngropaţi sub trudă-i vreţi;
şase zile să ascundeţi
steagul Domnului sub punte,
frânţi de munca vieţii crunte,
şi în ziua şaptea doar
să-l suiţi în slavă iar!
VOCI DIN MULŢIME
Du-ne! Du-ne tu-n furtună!
Vom învinge împreună!
PRIM-PASTORUL
Să nu-l ascultaţi! Nu are
o credinţă de creştin!
BRAND
Da, ai nimerit în plin,
asta-i vina ce ne doare,
pe noi toţi, cu prisosinţă!

Doar în suflet e credinţă;
ci un suflet vreau; arată
unul să nu fi zvârlit
tot ce-avu bun; niciodată
să nu fi păcătuit!
Ţopăind, petrecăreţii
trec în zvonuri de cimpoi,
ca să se întoarcă-apoi
storşi de bucuria vieţii,
şi, scrâşnind ca-ntr-un blestem,
înaintea arcăi gem.
Un bicisnic şi netot,
lacom bea paharul tot;
hei, şi-apoi nădejdea-şi pune
în căinţi şi-n rugăciune.
Sfântul semn din ei, divin,
după ce-l rup şi devin
vite grohăind din greu,
către poarta milei vin,
invalizi, la Dumnezeu.
Da, împărăţia lui
se va prăbuşi, vă spui;
la ce-s buni aceşti moşnegi
care i se strâng, betegi,
la picioare? Oare nu-i
drept cum el a spus cândva,
că-i din seminţia sa
doar cel care nu se frânge,
jar şi foc purtând în sânge?
De nu deveniţi copii,

nicicând nu veţi moşteni
țara sfântă-a tinereții.
Fiţi ca pruncii deci, ca ei,
v-adunaţi, bărbaţi, femei,
în biserica vieţii!
PRIMARUL
Păi, deschide-o!
MULȚIMEA
(cu teamă parcă)
Nu pe-aceea!
BRAND
Nu! Biserica mea n-are
nici măsură, nici sfârşit;
nicicând n-o închide cheia;
i-s podea pământul mare,
munţii, câmpul înverzit,
ţărm, platou, fiorduri, mare;
boltă-i cerul nesfârşit,
dintr-o zare-n altă zare.
Acolo, muncind sever,
fapta ta răsună-n cer;
munca-n săptămână-a ta,
cerul nu-l va profana.
Ea va să îmbrace totul,
ca o scoarță-ntreg copacul;
acolo, pe totdeauna,
viaţa şi credința-s una;
fapta acolo e rodul
legii şi al dogmei, leacul
care leagă şi încarcă

truda ta-ntr-un zbor spre stele,
jocul de copii, străbun,
cu petrecerile-acele
de sub pomul de Crăciun
şi regescul joc pe podul
fericiţilor din arcă!

(Prin mulţime trece un fior de furtună; unii dau înapoi, cei mai mulţi se strâng grămadă în jurul lui Brand.)

MII DE VOCI
Piere bezna şi minciuna;
Dumnezeu şi viaţa-s una!

PRIM-PASTORUL
Vai, v-ademeneşte, da!
Grefier, primar, janda'…

PRIMARUL
(înăbuşit)
Nu strigaţi, ce dracu, -aşa!
Taurul îl iei în coarne?
Lasă-l, să nu te răstoarne.

BRAND
(către mulţime)
Să plecăm deci! Domnul nu-i
printre-aceşti inşi cu păcate;
iar împărăţia lui
este sfânta libertate.
(Răsuceşte cheia încuind uşa bisericii şi apoi ia cheia în mână.)
N-am să mai fiu pastor! Da!
Îmi revoc şi dania;
nu mai ţin sfeştania;
cheia o voi arunca.

(Aruncând-o în apă.)
Sclav al ţărnei, dacă-ţi place,
hai, târăşte-te-n băltoace;
eşti mlădiu; cazi, te-ncovoaie
chinul beznelor de-ndoaie,
iar suspinul tău mocnit
pe pământul otrăvit
e-un răsuflet greu, stingher,
ofticos, din piept de rob.
PRIMARUL
(aparte, uşurat)
Nu va mai fi cavaler!
PRIM-PASTORUL
(încet)
Nu va mai fi episcop!
BRAND
Vino, tu, cel tânăr, tu
cel puternic! Străbătu
vântul vieţii, las’ să ducă
praful care ne usucă!
Hai, trezeşte-te acu’!
Rupe pactul cel nescris
cu murdarul compromis;
jugul vieţii dă-l deoparte,
jumătatea de măsură;
sfarmă-a duşmanului gură!
Sus! pe viaţă şi pe moarte!
PRIMARUL
Răzvrătire e; iau act!
BRAND

Ia! Azi rupem orice pact.
MULȚIMEA
Te urmăm! Hai, treci în frunte!
BRAND
Peste gheţuri, peste munte!
Să străbatem ţara-ntreagă;
să sfărmăm lanţul ce leagă
neamul, să purificăm,
să-nălţăm, să liberăm;
să dăm soare pentru toţi;
să fim oameni şi preoţi;
să fim cel dintâi exemplu;
stema Domnului din cer
s-o turnăm din nou în fier;
să făcem din ţară templu!

(Mulţimea, printre care şi paracliserul şi învăţătorul se adună împrejurul lui. Brand e ridicat de bărbaţi pe umeri.)

MULTE VOCI
O, timp sfânt! Prin fulgerări,
ard lumini din alte zări!
PRIM-PASTORUL
(către cei ce pleacă)
Vai, orbiţilor, ce vreţi?
Oare-n vorba-i nu vedeţi
jocu-ascuns al lui Satan?
PRIMARUL
Înapoi! Hei, cui vindeţi
ţărmu-acestui sat sărman?
Oameni buni, staţi! O secundă!
Câinii! Nu vor să răspundă!

PRIM-PASTORUL
Cui lăsaţi avuturi, case?
VOCE DIN MULŢIME
Altele zidi-vom, noi!
PRIMARUL
Cui lăsaţi holde mănoase,
turmele de vaci şi oi?
VOCI
Cei aleşi au sfânta mană,
rouă cerului drept hrană.
PRIM-PASTORUL
Plâng soţiile cu groază!
VOCILE
(pierzându-se în depărtare)
Plângă, de nu ne urmează!
PRIM-PASTORUL
Plâng copiii la fereastră!
ÎNTREAGA CEATĂ
Ori cu noi, ori contra noastră!
PRIM-PASTORUL
(îi priveşte mult, frângându-şi mâinile şi spune pierdut)
Fără turmă-acum rămân;
stă păstorul cel bătrân
pân-la piele jefuit.
PRIMARUL
(ameninţând după Brand)
El va fi cel păgubit!
Izbândim noi pân-la urmă!
PRIM-PASTORUL
(gata să plângă)

Când s-au dus toţi – ce izbândă?
PRIMARUL
Da, dar nu ni-i vrerea-nfrântă;
îmi cunosc eu biata turmă!
(Pleacă după ei.)
PRIM-PASTORUL
Oare încotro se-avântă?
Pot să jur că după ei;
ha, mai e, poate, -un temei!
Hai şi eu, deci; să-i înfrunte
vorba mea, să-i ia ca pradă!
Înşăuaţi-mi de îndată
calul meu pietros de munte!
(Iese.)
(Lângă aşezările cele mai de sus ale satului. Peisajul se înalţă în zare şi se pierde în marile platouri pustii ale munţilor. Vreme de ploaie. Brand, urmat de mulţime – bărbaţi, femei şi copii – vine urcând la deal.)
BRAND
Tot înainte; ca-ntr-un zbor!
Colo, în văgăună-adâncă,
jos, zace satu-nchis sub nori,
ca sub un văl, din stâncă-n stâncă.
Uitaţi deci valea somnului!
Sus, liberi, oameni sfinţi ai Domnului!
UN OM
Îmi piere tata; staţi un pic!
UN ALTUL
De ieri n-am mai mâncat nimic!
MAI MULŢI
Ni-i foame, sete ni-i, părinte!

BRAND
Să trecem munţii-ntâi! Nainte!
ÎNVĂŢĂTORUL
Pe ce drum?
BRAND
Orice drum, vă spun,
spre ţintă dacă duce, -i bun!
Pe-aici, hai!
UN OM
Nu, e-o pantă-n faţă;
ne prinde noaptea-n grohotiş!
PARACLISERUL
Dăm de biserica de gheaţă.
BRAND
Cel mai scurt drum e cel pieptiş.
O FEMEIE
Copilul mi-e bolnav.
O ALTA
Mă dor
picioarele.
O A TREIA
De sete mor.
ÎNVĂŢĂTORUL
În inimi pâinea ta le-o pune.
MULTE VOCI
Fă o minune! O minune!
BRAND
O, vă cunosc robia toată;
naintea faptei vreţi răsplată.
Daţi morţii ucigaşul gând,

de nu, -ntorceţi-vă-n mormânt!
ÎNVĂŢĂTORUL
La luptă-ntâi, da, la război;
răsplata va veni apoi!
BRAND
Da, va veni, cât Dumnezeu
priveşte-acest pământ mereu.
MULTE VOCI
Profete! Proroceşte! Da!
MAI MULŢI DIN CEATĂ
Părinte, lupta va fi grea?
ALŢII
Va curge sânge? Va fi lungă?
UN OM
În ce primejdii ne aruncă?
ÎNVĂŢĂTORUL
(şoptit)
Pot să nădăjduiesc că scap?
UN ALT OM
Eu ce-am să capăt, pot să ştiu?
O FEMEIE
Nu cumva o să-mi pierd vreun fiu?
PARACLISERUL
Ajungem până marţi la cap?
BRAND
(privind zăpăcit la oamenii din jur)
Ce mă-ntrebaţi? Ce vreţi să ştiţi?
PARACLISERUL
Întâi: cât vom lupta; apoi:
ce pierderi o să avem noi;

şi-apoi: cu ce ne răsplătiţi!
BRAND
A, asta vreţi?
ÎNVĂŢĂTORUL
Da, luaţi în grabă,
n-am discutat această treabă.
BRAND
(mânios)
Vă spun acum!
MULŢIMEA
(strângându-se în preajma lui)
Da, spune, spune!
BRAND
Cât veţi lupta? Pân-va apune
al vieţii soare; până când
veţi fi jertfit tot pe pământ
şi vă veţi libera pe veci
de compromisuri; până când
veţi fi stăpâni pe voi, vă zic,
din balta îndoielii reci
smulgându-vă, purtând în gând
porunca: *totul sau nimic!*
Ce pierdeţi? Idolii, pe toţi;
şi-al josniciei legământ;
şi lanţul vostru de iloţi,
cel ce vă leagă de pământ;
şi somnu-n care zăceţi toţi!
Răsplata? Singură voinţa,
făcută una cu credinţa;
şi jertfa, până la mormânt,

pe care-o dai voios, oricând;
cununi de spini pe frunţi vor fi
răsplata care-o veţi primi!
MULŢIMEA
(urlând furioasă)
Ne-a înşelat! Ne-a amăgit!
BRAND
Niciun cuvânt nu v-am minţit!
CÂŢIVA
Tu biruinţa ne-ai promis,
şi-acum în jertfă-o schimbi, şi-n vis!
BRAND
Da, v-am promis victoria,
şi voi o veţi şi câştiga.
Dar cel ce merge la război,
de moartea-n luptă nu se teme;
cei laşi să iasă dintre noi,
s-arunce armele din vreme;
cei ce se tem de jertfă, sorţii
de mult îi hărăziră morţii!
MULŢIMEA
Vrea moartea noastră temelie
a unui neam ce va să vie!
BRAND
Spre Canaanul luminos
e-un drum pustiu, de suferinţă.
Prin moarte, către biruinţă!
Fiţi voi ostaşii lui Cristos!
PARACLISERUL
Ei, iată-ne pe-un drum frumos!

Din urmă legea ne-ameninţă.
ÎNVĂŢĂTORUL
Un drum napoi nu-i cu putinţă.
PARACLISERUL
Nainte-i şi mai îndoios!
CÂŢIVA
Să-l omorâm!
ÎNVĂŢĂTORUL
Nu! Tuturor
ne trebuie-un conducător!
FEMEILE
(arătând speriate în jos pe cărare)
Prim-pastorul!
ÎNVĂŢĂTORUL
Curaj! Staţi, staţi!
PRIM-PASTORUL
(Se apropie, urmat de câţiva care rămăseseră jos)
Oiţe dragi! Fiii mei! Cine
v-alungă astfel? Ascultaţi!
În preajma voastră-am să rămân;
păstor al vostru sunt, bătrân.
ÎNVĂŢĂTORUL
(către mulţime)
În sat nu mai avem cămine;
hai, peste culmi, spre altă zare!
PRIM-PASTORUL
O, cât mă necăjiţi de tare,
şi inima cum mi-o răniţi!
BRAND
Tu le-ai rănit-o an de an!

PRIM-PASTORUL
Nu-l ascultaţi! Cu vorbe-n van,
copiii mei, vă amăgiţi.
MAI MULŢI
Aşa-i!
PRIM-PASTORUL
Noi vă iertăm, să ştiţi;
ştim să fim blânzi, de vă căiţi.
Cu şiretlicuri diavoleşti,
poporul îl ademeneşti
pe panta unui drum greşit.
MAI MULŢI
Aşa-i; el ne-a ademenit.
PRIM-PASTORUL
Gândiţi-vă! Ce sunteţi voi?
O ceată dintr-o văgăună!
Puteţi ceva? Chiar şi-mpreună,
puteţi sfărma lanţ şi nevoi?
Aveţi doar munca voastră grea;
mai mult să duceţi ce-aţi mai vrea?
Pot braţele voastre s-aleagă?
Vedeţi de casa-vă săracă;
ce vreţi printre şoimi şi vulturi,
ori printre urşi şi lupii suri?
Voi prada lor o să fiţi, iacă,
oiţe dragi, voi, turma mea!
MULŢIMEA
Aşa-i, aşa-i; e-adevărat!
PARACLISERUL
Dar noi, noi am plecat din sat;

bordeiele ni le-am lăsat,
nu mai avem nici rost, nici casă.
ÎNVĂŢĂTORUL
El tuturor ne-a arătat
minciuna şi tot ce ne-apasă;
poporul s-a trezit şi ştie
că viaţa de mai înainte
acum nici nu ne mai cuprinde.
PRIM-PASTORUL
Credeţi-mă, ah, o să fie
din nou ca-n vremea de demult.
Dar staţi o clipă; vă ascult.
Voi veţi trăi – fac jurământ –
ca-n pacea din trecut, curând.
BRAND
Bărbaţi, femei, alegeţi dar!
UNII
Acasă!
ALŢII
Înainte, iar!
PRIMARUL
(venind în fugă)
O, ce noroc c-am dat de voi!
FEMEILE
Ah, bunule, ne iartă; dragă!
PRIMARUL
Ba nu; dar n-avem timp de şagă!
Scăpăm acuma de nevoi;
de sunteţi oameni şi-ascultaţi,
până-n amurg veţi fi bogaţi!

MAI MULŢI
Cum? Cum?
PRIMARUL
Un banc de peşti; o, sunt
mii, miliarde în fiord!
MULŢIMEA
Ce spune?
PRIMARUL
Repede! La bord!
Fugiţi de-aici, din frig şi vânt.
E-ntâiul banc de peşti la noi,
prieteni, şi noi, cei din nord,
scăpăm acuma de nevoi.
BRAND
Alegeţi: el, ori Domnul sfânt!
PRIMARUL
Urmaţi doar propriul vostru gând!
PRIM-PASTORUL
O, e-o minune, un mister,
un semn divin trimis de cer!
Vai, l-am visat şi eu ades,
dar visu-l socoteam eres;
acum văd însă clar, văd, da!
BRAND
Vă pierdeţi dacă veţi ceda!
MULŢI
Un banc de peşti!
PRIMARUL
Da, milioane!
PRIM-PASTORUL

Da, pentru prunci şi soaţe, pâine!
PRIMARUL
Grăbiţi deci, nu lăsaţi pe mâine!
Ce căutaţi prin ţări duşmane
să vă luptaţi cu-acele steme
ce şi prim-pastorul le teme?
Noi ştim atât: să pescuim;
ce căutaţi pe înălţimi?
Ori n-are Domnul apărare
în bolta cerului lui tare?
De ce vreţi voi bătăi şi ceartă?
Comori fiordul nostru poartă,
comori pe care le poţi strânge
şi fără sabie ori sânge;
comoara mării s-o descui
nu cere jertfa nimănui!
BRAND
Cu fulger scrisă-i jertfa-n noi
şi-n ceruri; Domnu-o vrea-napoi.
PRIM-PASTORUL
Ah, dacă jertfă vreţi, apoi
veniţi cu-ncredere la mine
chiar şi-n duminica ce vine;
pe legea mea…
PRIMARUL
(întrerupându-l)
Da, da, da, da!
PARACLISERUL
(încet, către prim-pastor)
Oare-oi mai fi paracliser?

ÎNVĂŢĂTORUL
(acelaşi joc)
Eu mai rămân la şcoala mea?
PRIM-PASTORUL
(în şoaptă)
Să-nduplecaţi mulţimea cer;
vom fi şi noi mai blânzi în schimb.
PRIMARUL
La drum, la drum; nu pierdeţi timp!
PARACLISERUL
În bărci, hai; steagul la catarte!
CÂŢIVA
Dar pastorul?
El e nebun!
ÎNVĂŢĂTORUL
Vedeţi cum Dumnezeu cel bun
grăi cu vorbe ca din carte!
PRIMARUL
E-un lucru drept acum să nu-l
luaţi; v-a tot minţit destul!
MAI MULŢI
Da, ne-a minţit.
PRIM-PASTORUL
Credinţa lui
e falsă, şi-aş putea să spui:
nici diplomă nu are, -încât
nici nu e pastor chiar…
CÂŢIVA
Apoi,
ce are?

PRIMARUL
Caracter urât!
PARACLISERUL
Aşa e, da, vedem şi noi.
PRIM-PASTORUL
Bătrâna-i mamă în zadar
l-a aşteptat cu sfântul har!
PRIMARUL
Copilu-şi omorî!
PARACLISERUL
Soţia!
FEMEILE
O, ptiu, vai, ptiu; ptiu; scârnăvia!
PRIM-PASTORUL
Rău fiu, rău soţ, rău tată; pfi;
nici bun creştin nu poate fi!
MULTE VOCI
Biserica veche-o distruse.
ALŢII
Pe-a nouă sub zăvor o puse!
DIN NOU ALŢII
Printre gheţari ne-a aruncat.
PRIMARUL
Ideile mi le-a furat!
BRAND
Pe orice frunte-i un stigmat.
Văd ce ţărm caută-acest nat.
ÎNTREAGA ADUNARE
(urlând)
Nu-l ascultaţi! Goniţi din sat

cu pietre pe-acest sol din iad!

(Brand e alungat cu lovituri de pietre sus, către pustietăţi. Urmăritorii se întorc după aceea.)

PRIM-PASTORUL

Oiţe dragi! Copiii mei!
Întoarceţi-vă-acum acasă,
căiţi-vă de ce vă-apasă,
şi iar va fi ca de-obicei.
Doar Domnu-i bun; nu cere sânge
nevinovat, şi nu vă frânge;
guvernu-i blând şi el, ştiţi doară;
cum nu e altu-n altă ţară;
nici pretor, nici prefect nu vor
să vă ucidă; tuturor
vă spunem: suntem partizani
ai creştinismului uman;
conducătorii vor să fie
cu voi în pace şi-n frăţie.

PRIMARUL

Iar dacă-a fost şi vreo greşeală,
o vom curma, fără-ndoială.
Doar să ne liniştim oleacă,
şi vom alege-un comitet
să studieze pe concret
cum să-ntărim credinţa dragă:
Câţiva slujbaşi – pe care eu şi
prim-pastoru-i vom desemna –
paracliserul, de veţi vrea,
şi-nvăţătorul, precum şi
câţiva mai din popor, oricum;

deci, liniştiţi-vă acum.
PRIM-PASTORUL
Vă uşurăm şi de povară,
cum voi de teamă uşurarăţi
păstorul vostru-ncărunţit.
Minune-a fost aici, cerească,
acest gând să vă întărească;
şi-acum, noroc la pescuit!
PARACLISERUL
Ah, iată-adevăraţi creştini!
ÎNVĂŢĂTORUL
Modeşti, la locul lor, blajini!
FEMEILE
Cuminţi şi binevoitori!
ALTELE
Cu dragoste pentru popor!
PARACLISERUL
Ei nu-ţi cer lupte prin pustiu!
ÎNVĂŢĂTORUL
Nu numai „Tatăl nostru”-l ştiu!
(Mulţimea începe så coboare spre vale.)
PRIM-PASTORUL
(către primar)
Ah, tonul ia acorduri bune.
În toţi se vede o schimbare,
da, slavă cerului; îi spune
„reacţiune” mi se pare.
PRIMARUL
Eu sugrumai acest spectacol,
din faşă, -aşa cum trebuieşte.

PRIM-PASTORUL
Şi mai ales acel miracol.
PRIMARUL
Miracol?
PRIM-PASTORUL
Acel banc de peşte.
PRIMARUL
(pufnind)
Dar a fost numai o minciună!
PRIM-PASTORUL
Minciună?
PRIMARUL
Aruncai orbeşte
ce-mi veni-ntâi pe limbă; pună
ce vină-o vrea să-mi pună-n spate
oricine!
PRIM-PASTORUL
Nu, Doamne fereşte,
la o nevoie, nu, fireşte!
PRIMARUL
Şi, peste-o zi, cine-o să-mi spună,
atunci când fiecare ins
îşi va veni-n minţi, că-am învins
prin adevăr sau prin minciună?
PRIM-PASTORUL
Nu-s, dragă, rigorist, defel!
(Privind în sus spre pustietăţile piscurilor.)
Dar oare nu e Brand acel
ce se târăşte-n sus?
PRIMARUL

Ba el!
Brav, luptătorul solitar!
PRIM-PASTORUL
Ba mai văd unul, iată-l, clar,
în urmă-i!
PRIMARUL
Gerd! Ea-i, cea zărghită!
Tovărăşia-i potrivită.
PRIM-PASTORUL
(înveselit)
Când jertfa-i se va face praf,
aşa i-aş scri, drept epitaf:
Aci-i Brand; cuceri-n furtună
un singur suflet – de nebună!
PRIMARUL
(scobindu-se în nas)
Dar de gândesc mai bine, vai,
poporul judecă încai
destul de inuman, – aşa-i?
PRIM-PASTORUL
(ridicând din umeri)
Vox populi vox dei![73] Hai!
(Pleacă împreună.)

(Sus, pe platourile mari. Vremea rea se înteţeşte şi nori grei gonesc peste zăpezi; ici şi colo apar şi dispar în ceaţă piscurile negre. Brand vine din munţi însângerat şi zdrobit.)

BRAND
(se opreşte şi priveşte înapoi)

---

[73] Glasul poporului este glasul zeilor! (lat.)

Mii de oameni m-au urmat;
toţi s-au dus, toţi m-au trădat.
Arde-n sufletele lor
dorul după-o viaţă bună;
surd în pieptul tuturor
goarna de război răsună.
O, dar jertfa-i înspăimântă;
li-i voinţa prea plăpândă;
piară unul pentru toţi;
să fii laş, pe urmă, poţi!
(Se prăbuşeşte pe o stâncă şi priveşte împrejur cu sfială.)
Şi eu, ca şi alţi copii,
cunoscui, într-adevăr,
groaza şiroind prin păr,
când la carceră mergeam
în odaia cu stafii.
Dar îmi întăream c-un gând
sufletul de ţânc, plăpând:
soare-i, îmi spuneam, afară;
nu e noapte, nu e seară,
doar oblonu-i tras la geam.
Şi vedeam în gând cum parcă
din albastrele tării
soarele va năvăli
strălucind, prin uşa largă,
în odaia cu stafii.
O, cum gândurile-nşală!
Neagră-i noaptea, ca de smoală;
şi în noapte, crunţi şi foarte
trişti, stau oamenii-ascunzând

amintirile lor moarte,
an de an; cum ascundea
leşul Snefridei cândva
bietul rege, şi-ntr-o parte
giulgiul dându-l, aştepta
aplecat pe pieptu-i rece
să ţâşnească trandafirii
roşii-ai sângelui pe faţa
scumpă lui şi amintirii
care părăsise viaţa.
Nu vrea unul dintre ei
să dea morţii ce-i al ei.
Nu vrea unul nici să ştie:
nu prin vise-un leş învie,
ci-l îngropi fără căinţe;
leşul trebuind să fie
hrana unor noi seminţe.
Noapte, noapte, noapte, noapte –
toţi se-ascund, fricoşi, de fapte!
Fulgerând, le-aş frânge sorţii
ca să-i scap din spaima morţii!
(Sărind în sus.)
Umbre negre văd prin beznă
ca un escadron gonind.
Vremea de furtuni, în zale,
nalţă-n vânt al vieţii steag;
spadă poartă, nu toiag,
teaca de la şold e goală;
verii-i văd în lupte prinşi,
fraţi văd cum, de spaimă-nvinşi,

capul nu-şi mai ştiu ascunde;
şi mai văd, şi-aud, vai, încă
urlet de bărbaţi, şi tângă
de femei, urechi mereu
surde; şi guri care tac;
toţi cu fieru-şi scriu pe frunte
numele de neam sărac,
blestemat de Dumnezeu.
Palizi stau, când tună veacul;
vina lor cred că-i ′n-afară.
Curcubeu de mai, arzând;
steag măreţ, pe unde zbori?
Unde sunteţi trei-culori
care fluturaţi în vânt
Într-al neamului cânt sfânt,
pân-ce-un rege pierde-vară
lasă fără limbă steagul,
fără colţuri fluturând?
Limba îi sluji să mintă;
de colţii dragonului
nicio trebuinţă nu-i;
când poporul stă şi rabdă,
foarfecă regală-aşteaptă;
steagul alb nu se ridică,
doar când moartea dă să prindă
nava; ca un semn de frică!
Rele semne, rele vremi
ni se-arată, ca-n blestem!
Nori britanici de cărbune
or să cadă peste ţară,

otrăvind tot ce-i verdeaţă,
tot ce-i soare, zâmbet, viaţă,
cu otrava lor murdară,
îngropând sub ploi de scrum
toată-această regiune,
toate-aceste stânci, precum
Îngropa de mult, odată
vreo cetate condamnată.
Neamul va degenera;
surd, prin galerii de mină,
apele vor picura;
stârpituri fără hodină,
adunaţi cuminte-n ceată,
vor elibera, cu greu,
blestematul minereu;
cu spinarea cocoşată,
şi cu sufletul, mereu,
lacomii pitici zgâind
ochi spre aurul sticlind.
Suflet frânt şi gură mută,
cad, şi nu tresare-n ei
sufletul străbun de lei;
ciocănesc, trudesc, asudă;
spre lumină – niciun dor;
neamu-a devenit popor,
a uitat să vrea chiar când
nu mai poţi şi cazi înfrânt!
Rele semne, rele vremi
ni se-arată, ca-n blestem!
Urlă lupul raţiunii,

clănţănindu-şi lacom dinţii,
către soarele credinţii;
strigăte de-alarmă-n nord
vor să strângă-a naţiunii
rezistenţă în fiord;
dar hirsuţii şi nebunii,
speriaţi, suspină-n cor
că nu asta-i treaba lor.
Celor tari li-i focul dat;
alţii lupte-se bărbat;
n-avem sânge de vărsat,
prea-i mic neamu-acestei ţări
spre-a lupta pentru-adevăr;
n-o să ne ieşim din fire
pentru-a lumii mântuire.
Doar n-a băut pentru noi
cupa; doar nu pentru noi
fruntea-i sângeră sub spini;
nu de dragul nostru-apoi
s-au înfipt în coasta lui
lăncile romane; nu-i
vina noastră-n niciun cui
care i-l bătură-n mâini
şi-n picioare; nu, o, nu-i!
Suntem mici, frânţi de nevoi,
nu suntem nişte eroi;
crucea grea nu pentru noi
a purtat-o. Biciul doar,
biciul care l-a lovit,
al lui Ahaşver, sub care

caldu-i sânge a ţâşnit,
doar acela-i pentru noi!
(Se aruncă în zăpadă şi-şi acoperă faţa cu mâinile; peste puţin, priveşte în sus.)
Am visat? M-am deşteptat?
Totu-i sur şi-nceţoşat.
Oare tot ce-am năzuit
e doar visu-unui smintit?
Chipul prim, cel după care-am
fost creaţi, uitat e oare?
E învins al vieţii duh?
(Ascultând.)
Parcă-un cântec e-n văzduh!
CORUL NEVĂZUT
(vâjâie în furtună)
Nu-i poţi fi asemeni, vezi;
eşti din carne conceput;
de-l slujeşti ori de-l trădezi,
tu pe veci vei fi pierdut!
BRAND
(repetă cuvintele spunând încet)
Vai, vai, poate că-i aşa!
Nu el din cafas mi-oprea
vorbele cu mâna sa?
Mi-a răpit tot; fără vină,
mi-a-nchis drumul spre lumină;
singur m-a lăsat, luptând;
m-a lăsat să cad înfrânt!
CORUL
(răsună mai puternic deasupra lui)

Vierme, n-ai să-i semeni, vezi;
cupa morţii-i deşertată;
de-l urmezi sau de-l trădezi,
opera ţi-e condamnată!
BRAND
(liniştit)
Şi Alf, şi Agnes, pe rând,
pacea, inima mea, dorul,
toate le-am jertfit, luptând;
pieptul mi l-am sfârtecat
fără-a birui vreodat'
fiara ce-a supus poporul.
CORUL
(blând şi ademenitor)
Visătorule, priveşte:
totu-ai risipit pe rând;
jertfa-ţi nu-l îmbogăţeşte;
viaţă-i numai pe pământ!
BRAND
(izbucnind într-un plâns tăcut)
Agnes, Alf, veniţi napoi;
zac pe stâncile-ngheţate
printre iele şi strigoi;
vântul nordului mă bate!

(Ridică privirile şi zăreşte o pată de lumină care creşte din ceaţă; acolo apare chipul unei femei înveşmântate în strălucire, cu o manta pe umeri. E Agnes.)

APARIŢIA
(surâzând, întinde braţele spre el)
Brand, sunt lângă tine iar!

BRAND
(sărind în sus, buimăcit)
Agnes! Tu eşti?
APARIŢIA
Da, mereu!
Totu-a fost un lung coşmar;
a trecut, iubitul meu!
BRAND
Agnes!
(Vrea să alerge către ea.)
APARIŢIA
(ţipă)
Stai! E un abis
între noi, adânc; din munte
un torent prin el pătrunde.
(Blând.)
Ai ieşit din somn şi vis,
nu mai sunt năluci niciunde.
Otrăvit de nebunie,
ai visat, iubirea mea,
că te-am părăsit cândva.
BRAND
O, trăieşti? Slăvit să fie…
APARIŢIA
(repede)
Taci! vorbim noi altădată!
Hai, mi-e vremea măsurată.
BRAND
O, dar Alf?
APARIŢIA

Nu-i mort nici el.
BRAND
E viu?
APARIŢIA
Rumen, voinicel!
Teama ta-i doar vis ce piere;
lupta – numai o părere.
Alf e cu bunica lui,
fericit cum altul nu-i;
şi biserica-i întreagă;
s-o dărâmi, de nu ţi-e dragă;
oamenii toţi din comună
iar muncesc ca-n vremea bună.
BRAND
Bună?
APARIŢIA
Da, ca-n vremi de pace.
BRAND
Pace?
APARIŢIA
Hai, Brand, hai încoace!
BRAND
Ah, visez!
APARIŢIA
Acum nu! Dar
eşti slăbit şi eşti hoinar.
BRAND
Sunt puternic.
APARIŢIA
O, nu încă;

visul te pândeşte încă;
iarăşi pieri, dus de lavine,
fără Alf şi fără mine;
gându-ţi iar va fi pribeag,
de nu vrei să-ncerci un leac.
BRAND
Dă-mi-l!
APARIŢIA
Doar tu-l poţi lua;
nimeni nu ţi-l poate da.
BRAND
Ce să fac?
APARIŢIA
Ia bine-aminte
doctorul bătrân ce spune,
el, cel plin de-nţelepciune:
boala care te cuprinde,
groaznicele năluciri,
izvorăsc din trei cuvinte.
Scoate-le din amintiri,
trage hotărât o dungă
peste tabla-acestor legi.
Ele-s negrul inamic,
nebunia, înţelegi?
Spală-ţi sufletul, le-alungă,
lasă-le, uită-le-n veci!
BRAND
Care-s?
APARIŢIA
„Totul sau nimic!”

BRAND
(dând înapoi)
Oare-aşa-i?
APARIŢIA
Cum vie-s eu!
Cum tu vei muri cândva!
BRAND
Vai, vai nouă! Iar, mereu,
sabia-mpotriva mea!
APARIŢIA
Milă, Brand, sunt caldă; ia-mă
strâns, la pieptu-ţi fără teamă;
soare-ţi trebuie, Brand, vară…
BRAND
Nu mai vine-a doua oară
boala.
APARIŢIA
Vine, Brand, o, vine!
BRAND
(dând din cap)
N-o să mai vină la mine
cu nebunu-i vis de ceaţă;
chinul vieţii-mi bate-n faţă.
APARIŢIA
Vieţii?
BRAND
Agnes, haide!
APARIŢIA
Stai!
Ce vrei?

BRAND
Ce se cade, da:
să trăiesc ce-a fost doar vis,
să-mplinesc tot ce-am promis.
APARIŢIA
Nu se poate! Calea ta
gata-i!
BRAND
O voi relua!
APARIŢIA
Să începi şi-acum vrei, iar,
liber, groaznicul coşmar?
BRAND
Treaz şi liber, da!
APARIŢIA
Pierzând
iar copilul?
BRAND
Da!
APARIŢIA
Brand!
BRAND
Da!
Asta-i datoria mea!
APARIŢIA
Vrei, din plasa sângerând,
să m-aduni? Cu-al jertfei greu
bici vrei să mă baţi mereu?
BRAND
Asta-i datoria mea.

APARIŢIA
Să stingi orice rază-n noapte,
fără soare, fără şoapte,
fără rodul vieţii coapte,
fără zvonul unui cânt?
Câte cânturi port în gând!
BRAND
Nu mă-ndupleci, negreşit!
APARIŢIA
Uiţi, deci, cum te-au răsplătit?
Te-a-nşelat tot ce-ai sperat;
te-au bătut şi te-au trădat.
BRAND
Nu răsplăţi vreau, ştii tu bine;
nu duc lupta pentru mine.
APARIŢIA
Pentr-un neam de bieţi iloţi,
frânţi prin galerii de mină!
BRAND
Unul poate, pentru toţi,
să aprindă-aici lumină.
APARIŢIA
Viitoru-acestui neam
l-a pecetluit pieirea.
BRAND
Vrerea unui singur om
poate-aduce mântuirea.
APARIŢIA
Unul, cu un bici de foc,
l-a gonit din rai pe om!

Şi-a săpat în jur abis;
n-ai să poţi să-l treci nicicând!
BRAND
Drumu-i dorului deschis!
APARIŢIA
(dispare, cu o detunătură, în ceaţa care se învârtejeşte; se aud ţipete sfâşietoare, care parcă se depărtează)
Mori! N-ai loc pe-acest pământ!
BRAND
(stă o clipă năucit)
A pierit în ceaţa deasă;
ca un vultur negru-ntinde
aripile-i cât o plasă;
pasărea abisului
doar un deget îmi cerea
mâna toată spre-a mi-o prinde!
Ha, ispita mea era:
duhul compromisului!
GERD
(apare cu o puşcă în mână)
Vulturul! Nu l-ai zărit?
BRAND
Ba da, l-am zărit acum.
GERD
Spune-mi, unde a fugit?
Iute, după el, la drum!
BRAND
Gloanţele, Gerd, nu-l ucid;
plumbul morţii uneori
pare doar a-l frânge-n zbor;

dar de-l vrei, iată-l ivit
colo-n-urma ta, iţit
mândru că te-a păcălit.
GERD
Puşca asta i-am furat-o
unui vânător de reni;
cu oţel am încărcat-o
şi argint; bieţii săteni
cred că sunt nebună; flinta
iat-o aici.
BRAND
Atinge-ţi ţinta!
(Vrea să plece.)
GERD
O, părinte, ce te frânge,
ce ai, eşti şchiop?
BRAND
M-au gonit
oamenii.
GERD
(apropiindu-se de el)
Ţi-e numai sânge
fruntea, capul!
BRAND
M-au lovit
oamenii.
GERD
O, vocea ta
ca un cântec răsuna
înainte, -acu-i scrâşnită

ca de frunză ruginită.
BRAND
Toate, toţi…
GERD
Ce?
BRAND
M-au minţit.
GERD
(privindu-l cu ochii mari)
Ha! Te recunosc! Cum oare
pastor te-am crezut? Pe el
şi pe lume scuip la fel!
Tu eşti *omul*! Cel mai mare!
BRAND
Biet nebun, crezui la fel.
GERD
Mâinile dă-mi, să le văd!
BRAND
Mâinile?
GERD
Rănite-n cuie!
Sânge închegat prin păr,
muşcături de spini pe frunte.
Tu ai fost bătut pe cruce!
Tatii, când eram eu mică,
îi plăcea ades să-mi spuie
că, de mult, în vremi afunde,
au fost nişte întâmplări
cu un altul; dar aduce
cu ce văd acum, adică

nu mi-a spus un adevăr;
o, văd, tu, strălucitorul,
tu eşti, tu, mântuitorul!
BRAND
Piei! Piei!
GERD
În genunchi să-ţi cad
la picioare, să mă-nchin?
BRAND
Piei!
GERD
Tu sângele ţi-ai dat
să ne izbăveşti de chin.
BRAND
Izbăvire şi liman
cere sufletu-mi sărman!
GERD
(întinzându-i flinta)
Să-i ucizi pe toţi, pe rând!
BRAND
(clătinând din cap)
Lupţi până ce cazi înfrânt.
GERD
Nu tu! tu-n frunte stai, tare!
tu în cuie-ai fost ţintit;
eşti ales; eşti cel mai mare!
BRAND
Un biet vierme-s, de strivit.
GERD
(privind în sus, spre norii care se risipesc)

Ştii tu unde eşti?
BRAND
(privind fix înaintea lui)
Da, sunt
pe intâia treaptă-a scării;
iar piciorul meu e frânt.
GERD
(mai sălbatic)
Ştii unde eşti? Da?
BRAND
Pe vânt,
văd, da, cum în largul zării
piere mantia de ceaţă.
GERD
Da! Şi Piscul Negru, iată,
până-n ceruri se arată!
BRAND
(privind în sus)
O, biserica de gheaţă!
GERD
Îi eşti oaspete!
BRAND
Departe,
doru-ar vrea să mă tot poarte,
după linişte şi soare,
după pace şi-alinare,
după bogăţia vieţii!
(Izbucnind în plâns.)
Numele tău, o, Isuse,
l-am rostit mereu, arzând;

nu m-ai strâns la piept nicicând;
mi-ai trecut pe lângă buze
doar ca un străvechi cuvânt;
dă-mi din pâinea mântuirii,
dă-mi acum, cât de puţin,
şi-un strop dintr-al vieţii vin
dulce, al tămăduirii!
GERD
(palidă)
Ce? Plângi? Plângi cu foc şi jar;
în obraji ţi-ies aburi, iar
giulgiul vechiului gheţar
se topeşte-n lacrimi grele
şi se schimbă-apoi în scrum,
ca şi-a amintirii mele
gheaţă, ca vechiul talar
pe al pastorului meu
sfânt altar de gheaţă albă.
(Tremurând.)
Cum de n-ai plâns până-acum?
BRAND
(înseninat, luminat şi parcă întinerit)
Iarna legii te doboară,
şi-apoi iarăşi soare, vară!
Vream ca sufletu-mi să fie
piatra-n care Domnul scrie;
versul vieţii-mi, de-azi-nainte,
va fi dulce şi fierbinte.
Gheaţa s-a topit. Pot plânge,
pot a mă ruga şi frânge!

(Cade în genunchi.)
GERD
(priveşte în sus şi spune încet, sfios)
Iată-l colo, ce urât e!
Şi ce umbre-aruncă, hâde;
Piscul Negru-l adumbri
cu aripile lui late.
Ceasul mântuirii bate;
glonţul, ah, de l-ar lovi!

(Duce puşca la umăr şi trage; bubuit surd, ca un tunet care se rostogoleşte de sus, din înălţimile peretelui de munte.)

BRAND
(sărind în sus)
Ce-ai făcut?
GERD
Se prăbuşeşte!
L-am lovit în dreptul frunţii;
ţipă de răsună munţii;
zboară fulgii peste tot;
de pe munte cade-n bot;
mare-i; şi ce alb e; drace!
Prăvăleşte-te încoace!
BRAND
(lăsându-se să cadă)
Trebuie, un neam damnat,
printr-un fiu nevinovat
să se spele de păcat.
GERD
De când l-am lovit mai largă-i
bolta cerurilor parcă!

Iată-l, cade-acum din slavă!
O, nu mă mai tem de el;
alb e, ca un porumbel!
(Strigă speriată.)
Hu, ce vuiete grozave!
(Se aruncă în zăpadă.)
BRAND
(ghemuindu-se sub sfărâmăturile gheţarului, spune privind în sus)
Doamne, -acum, când mor, dă-mi ştire:
e un strop de mântuire-n
al voinţei *quantum satis*?!
(Prăvăliturile îl îngroapă, întreaga vale e acoperită.)
O VOCE
(strigă prin vuietul asurzitor al bubuiturilor)
Domnu-i *deus caritatis*[74]!

---

74 Dumnezeul milei! (lat.)

Peer Gynt

Poem dramatic

(1867)

În româneşte de *Virgil Teodorescu*

Personajele

ÅSE, văduva unui gospodar înstărit.

PEER GYNT, feciorul ei.

DOUĂ ŢĂRĂNCI ducând saci la moară.

ASLAK, fierarul satului.

NUNTAŞI.

MEŞTERUL BUCĂTAR.

LĂUTARUL.

UN IMIGRANT CU SOŢIA LUI.

SOLVEIG şi micuţa HELGA, fiicele lor.

ŢĂRANUL DIN HAEGSTAD.

INGRID, fata lui.

MIRELE ŞI PĂRINŢII LUI.

TREI PĂSTORIŢE LA VACI.

FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE.

BĂTRÂNUL DIN DOVRE.

UN TROL-CURTEAN, şi alţii asemeni lui.

TROLI-FECIOARE şi

TROLI-COPII.

DOUĂ VRĂJITOARE.

SPIRIDUŞI, PITICI, DUHURI etc.

UN COPIL URÂT, GLASUL ÎN BEZNĂ, STRIGĂT DE PASĂRE.

KARI, femeia unui gospodar.

MASTER COTTON, MONSIEUR BALLON, Herr von EBERKOPF, Herr TRUMPETERSTRÅLE. CĂLĂTORI. UN HOŢ şi UN TĂINUITOR.

ANITRA, fata unui şef beduin.

ARABI, SCLAVE, DANSATOARE etc.

STATUIA LUI MEMNON (care cântă).

SFINXUL din Gizeh (personaj mut).

BEGRIFFENFELDT, profesor, doctor în filosofie, directorul ospiciului de nebuni din Cairo.

HUHU, savant în lingvistică, reformator de pe coasta malabareză.

HUSEIN, împuternicitul unui potentat din Orient.

UN FELAH purtând mumia unui rege, MAI MULȚI NEBUNI şi PAZNICII lor.

CĂPITANUL corabiei norvegiene, MATELOȚI.

UN CĂLĂTOR STRĂIN; UN PREOT, Cortegiul mortuar, UN NOTAR, TOPITORUL DE NASTURI, UN INS USCĂȚIV.

(Întâmplările încep în primii ani ai acestui secol şi se sfârşesc în zilele noastre, petrecându-se când în Gudbrandstalen şi în munţii înalţi din preajmă, când pe coasta Marocului, în deşertul Saharei, în ospiciul de nebuni din Cairo, pe mare ş.a.m.d.)

Actul I

(O costişă cu tufişuri, lângă ograda mătuşei Åse. În vale spumegă un râu. De partea cealaltă a râului, o moară veche. Zi caldă de vară. Peer Gynt, un flăcău de 20 de ani, bine clădit, coboară cărarea. Åse, maică-sa, mărunţică şi firavă, se ţine scai de el. E tare mânioasă şi nu-i mai tace gura ocărându-l.)

ÅSE
Peer, tu mă minţi!
PEER GYNT
(netulburat)
Minciună nu-i!
ÅSE
Jură că-i adevăr ce spui!
PEER GYNT
De ce să jur?
ÅSE
A, nu-ndrăzneşti!
Deci, fătul meu, îndrugi poveşti!
PEER GYNT
(oprindu-se)
Ba-i adevăru-adevărat.
ÅSE
(venind, în faţa lui)
Of! Tare eşti neruşinat!
Alergi prin munţi de luni şi luni
După ierunci şi cerbi? Minciuni!
Îmi vii cu blana vulpii-n sac
Şi flinta lipsă; m-amăgeşti

Cu povestiri vânătoreşti
Şi crezi că mi-ai venit de hac!
Ei, unde-ai dat de cerbul tău?
PEER GYNT
La răsărit de Gjendin.
ÅSE
(a batjocură)
Zău!
PEER GYNT
Sufla un vânt de te tăia.
El, lângă-o scorbură, scobea
Zăpada bocnă de îngheţ,
Să afle niscaiva nutreţ.
ÅSE
(acelaşi joc)
Nu, zău!
PEER GYNT
Înmărmurii pe loc.
Ciulii urechea. Boc, boc, boc!
Izbea copita-n nea şi-un ram
Din coarne-i văd. Abia suflam;
Şi binişor, tiptil, pe brânci
În faţă-i răsării: sub stânci,
La nu mai mult de patru paşi,
Un cerb lucios şi uriaş,
Cum nu s-arată nici în vis!
ÅSE
Minune!
PEER GYNT
Zvârrr! Către abis

Ca fulgerul cârmi şi-atunci
S-a poticnit de-un brâu de stânci.
În cârcă i-am sărit, am tras
Cosorul, scurt, şi în grumaz
Dam să-l împlânt, când, pe omăt,
Smuci cu coarnele-ndărăt,
Mugind sălbatic. Mi-a zvârlit
Cât colo teacă şi cuţit;
Cu coarnele făcându-şi loc
M-a prins, ca-n cleşte, de mijloc,
Şi-apoi s-a repezit cu-n salt,
Spre Gjendin, piscul cel înalt…
ÅSE
(înspăimântată)
O, sfinte Doamne!
PEER GYNT
Pisc temut!
Ştii unde-i Gjendin? L-ai văzut?
Lung de-o jumate milă. Brici
În vârf. Nici urmă de potici.
Pe coaste, coborând pieziş,
Stânci sfărâmate, grohotiş;
Jur-împrejur, la poale, jos,
Mocneşte lacul, vânăt, gros,
Adânc de peste treisprezece
Sute de aleni. Cerbul trece
Ca o nălucă peste stei!
N-am călărit un bidiviu
Mai ne-nvăţat, de când mă ştiu!
Zburam în voia soartei. Hei!

Şi soarele zvârlea scântei!
Zării spinări de vulturi suri
Plutind în hăul dintre muri…
Un pumn de fulgi se mai rotea
În urma lor. În dreapta mea
S-a frânt în două un gheţar,
S-a spart de ţărm, dar în zadar
Am vrut să prind vreun bubuit…
Doar spiriduşii, veşnic treji,
Au izbucnit, ca-ntr-un vârtej,
Să dănţuiască. I-am zărit,
Şi chiar i-am auzit cântând.
ÅSE
Păzeşte, Doamne!
PEER GYNT
Şi pe când
Pe muche de abis zburam
O găinuşă, tam-nesam,
Înspăimântată de-acest zvon,
Sări, ca arsă, din cotlon,
Iar telegarul nesupus
Se-mpletici, ţâşni în sus
Plesnind cu coarnele de cer,
De unde, luntre şi năer,
Ne cufundarăm în abis…

(Åse se clatină şi se sprijină de un copac. Peer Gynt povesteşte mai departe.)

Stânci late-n spate şi, deschis
Sub noi, abisul fără fund.
Spre-adâncul lui alunecând

Zburam cu negura târâş.
Stârnit, un stol de pescăruşi
Se risipi grăbit, ţipând,
Ca de furtună luat şi când
Ne prăvăleam aşa-n adânc,
Cerbul cu mine la oblânc,
Ca burta unui ren, de-argint,
Ceva întrezării albind:
Eram noi doi, răsfrânţi în lac,
În mărmuritul lui capac,
Şi parcă, izbucnind din sloi,
Icoana alerga spre noi.
ÅSE
(cu răsuflarea tăiată, ca după urcuş)
Peer! Sfinte Doamne! Zi!
PEER GYNT
Apoi
Cerbul din lac şi-ăl din tărie
Se luară-n coarne. A mânie
Vui şuvoiul vânăt. Deci
Cuprinşi de mâzga apei reci
Spre maluri ne-am deschis un drum.
Cerbul zvâcni şi… nu-ştiu-cum
Din cârca lui m-am pomenit
Acasă…
ÅSE
Cerbul?
PEER GYNT
A fugit!
O fi pe undeva, pe-aici.

(Pocneşte din degete, se-nvârte pe călcâie şi adaugă.)
De l-oi găsi, e-al tău…
ÅSE
Ce zici?
Şi nu ţi-ai frânt cumva vreun os?
Eşti teafăr? Bine sănătos?
Slăvit să fie Cel-de-sus
Că te-a ferit! Nu mi-ai adus
E drept, măcar o vulpe-n sac,
Dar bine barem că trăieşti!
Nu-i glumă să te prăvăleşti
Din piscul Gjendin, drept în lac
Pe cerb călare!
(Se opreşte deodată, holbează ochii, cască gura, se face roşie de ciudă, şi abia găsindu-şi cuvintele, izbucneşte.)
Pui de drac!
Iar minţi ca un nelegiuit!
Să te cruceşti ce de minciuni!
Isprava asta, oameni buni,
O ştiu din vremea de pe când
Eram codană şi nici gând
Să i se-ntâmple dumnealui.
Lui Goldbrand Glesne, tot ce spui
I s-a-ntâmplat, nu ţie!
PEER GYNT
Hei!
Şi lui, şi mie. De-obicei
Se-ntâmplă de mai multe ori…
ÅSE
(mânioasă)

Presari minciunile cu flori.
În straie noi le-mbraci de vrei,
Le umfli trupul firav, şui,
Să sufle-n trâmbiţe le pui;
Precum şi tu făcut-ai, Peer,
Cu basmul ăsta pişicher,
Plin cu spinări de vulturi suri
Şi spiriduşi… Of! Cum te-nduri
Să mă-nspăimânţi, s-o tragi de păr
Că nu mai ştiu ce-i adevăr
Şi ce-i minciună?
PEER GYNT
Mamă, zău,
Noroc că sunt feciorul tău.
Că altul să-mi fi spus ce-ai spus
Vedea el!
ÅSE
(plângând)
Blândule Isus!
O, Doamne! Ia-mă mai curând,
Să-mi aflu tihna sub pământ!
Rugi, lacrimi, totul e-n zadar!
Peer, eşti pierdut!
PEER GYNT
Măicuța mea!
Nepreţuit mărgăritar!
E drept ce spui! Zâmbeşte, dar!
Fii veselă!
ÅSE
Să taci, lichea!

Când fiul meu e un tâlhar
Să sar într-un picior ai vrea?!
Haină soartă am avut!
Vădană, suflet amărât,
Batjocorită de-un fecior
Netrebnic şi nepăsător!
(Plângând.)
De râs ajuns-am şi de plâns.
E drept că taică-tu n-a strâns,
Dar cel puţin trăia-n belşug…
Avea şi el un beteşug,
Căci unde-i chiupul cu arginţi
Al lui moş Rasmus Gynt? E gol!
Cu talerii de la părinţi
Tătâne-tu s-a pus de-a luat
Pământ în fiecare sat,
Cartea-n aur şi-a suilat
Şi da ținutului ocol…
Unde-a ajuns c-a risipit
În chefuri banu-agonisit,
Că întruna petreceau toţi, beţi,
Plesnind pocalul de pereţi?
PEER GYNT
Unde-i zăpada de antărţi?
ÅSE
Să-mi taci! Cu file vechi de cărţi
Stăm la fereşti în loc de geam,
Şi nici de unele nu am.
Uluca-i la pământ, în ger
Stau vitele; şi cui să-i cer

Şi cine-mi dă când pe ogor
E numai iarbă şi mohor?
PEER GYNT
Nu mai jeli cu-atâta foc!
Se-ntâmplă şi când ai noroc
Să mai tragi targa pe uscat.
ÅSE
Sărezi ogorul semănat!
Eşti mare, om întreg, bărbat,
Dar prea-ncrezut şi năzdrăvan,
Ca popa ăla şarlatan
Din Copenhaga ce-a-ntrebat
Care e numele tău mic
Şi s-a jurat că nu-i nimic
Pe lumea asta mai frumos.
Tătâne-tu pe loc a scos
O sanie şi-un cal de soi
Şi i le-a dat în dar. Apoi
Ce râs a fost pe seama lui!
Hei! Minunate vremi au fost!
Oi povesti şi la nepoţi.
Popa şi căpitanul, toţi,
Pe-atunci nici nu aveau alt rost
Decât să bea să dea în brânci
Şi-apoi să râgâie, sătui.
Dar vezi, băiete, la necaz
Te uită toată lumea. Azi
Nu mai dă nimeni pe la noi.
Pustietate e de-atunci
De când pornit-a pe alt drum

„Jon cel cu traista” – şi cu el
Docarul lui cu marfă plin.
(Ştergându-şi ochii cu şorţul.)
Oh! Eşti flăcău voinic acum
Şi-ar trebui să-mi fii toiag,
Să ari ogorul cel puţin,
Să prindă moştenirea chiag.
(Plângând.)
Of, dar-ar bunul Dumnezeu
Să iasă om din tine! Zaci
Pe vatră, scotoceşti mereu,
Furi tot ce afli prin cuibar,
Nu-mi laşi un ouşor măcar,
Mă ruşinezi cu tot ce faci,
La ospeţe ori şezători
Bagi spaima-n fete, ce-i mai rău
În sat este pe placul tău.
Te-ncaieri… Ai să mă omori…
PEER GYNT
(depărtându-se de ea)
Nu-mi bate capul!
ÅSE
(continuând)
Poţi să negi
Că pierzi pe drumuri luni întregi?
Că-n păruiala care fu
Mai ieri, la Lunde, n-ai fost tu
În fruntea cetei de nebuni?
Şi care să fi fost minciuni
C-atuncea lui Aslak i-ai frânt

Braţ, deşt, ori poate şi mai rău,
Că nu mai poate, biet de el,
Să bată fierul pe ilău?
Grăieşte, dacă ai cuvânt!
PEER GYNT
Cine-mi scorneşte fel de fel?
ÅSE
(nestăpânită)
Mi-a spus vecina de din vale
L-a auzit urlând.
PEER GYNT
(frecându-şi braţul)
Păi da!
Dar *eu* urlam, nu *el*.
ÅSE
Aşa?!
PEER GYNT
Da, mamă. El m-a îmblăcit.
ÅSE
E cu putinţă?
PEER GYNT
N-are zale
Dar e ceva mai iute!
ÅSE
Cine?
PEER GYNT
El, Aslak.
ÅSE
Ptiu! Nu ţi-e ruşine?
Butoiul ăla plin cu vin,

Mai iute ăla decât tine?
Chefliul ăla? Zău, mă-nchin!
(Plângând.)
Tu trebuia să-l fi cârpit!
Destul amar am îndurat
Dar asta-i prea de tot. Ce-a fost?
Cum Dumnezeu de l-ai lăsat
Pe beţivanul ăla prost
Să te snopească?
PEER GYNT
Vezi cum eşti?
Sau dau sau iau, tu tot boceşti.
(Râzând.)
Dar nu te necăji!
ÅSE
Iar minţi!
PEER GYNT
De data asta, da. Jeleşti.
Dar zău că n-ai de ce să plângi.
(Ridicând braţul.)
Vezi braţul ăsta? Ca-ntr-un cleşti
L-am prins şi-apoi, strângând din dinţi,
Eu, pumnul mâinii mele stângi
L-am repezit ca pe-un baros…
Şi ce-a urmat, a fost prăpăd…
ÅSE
Ah, zurbagiule! Frumos!
Vrei să mă bagi în groapă, văd.
PEER GYNT
Nu. Meriţi altceva mai bun

De douăzeci de mii de ori!
Măicuţă rea şi dulce, vrei
Să te încrezi în ce-am să-ţi spun?
Răbdare: într-o bună zi,
Nepricopsitul tău fecior
Va-nfăptui un lucru mare.
Ținutu-ntreg te va cinsti!
ÅSE
(neîncrezătoare)
Tu?!
PEER GYNT
De ce nu?
ÅSE
De-ai fi în stare
Să-ți dregi surtucul din spinare!
PEER GYNT
(cu îndrăzneală)
Ba împărat şi rege-ajung!
ÅSE
Eşti tont pe cât îmi eşti de lung
O, Doamne sfinte-ncepe iar!
PEER GYNT
Voi fi-mpărat şi rege… dar
Un bob zăbavă.
ÅSE
Din părinţi
E-o zicătoare: cică prinţi,
Cu vremea toţi ajung…
PEER GYNT
Îți spun

C-aşa va fi!
ÅSE
Taci! Eşti nebun
Din creştet până-n tălpi. Nu zic
Că n-ai fi bun chiar de nimic.
Palavre ştii să-ndrugi din zori
Până-n chindie – şi cu flori
Să le presari. Dacă-ai fi vrut
Fata din Haegstad, hotărât,
Ți-ar fi căzut demult de gât.
Eşti tare-n jocul ăsta.
PEER GYNT
Crezi?
ÅSE
Bătrânul, precum singur vezi,
În cale nu-i mai poate sta.
Cârteşte-n legea lui, dar ea,
Ea, Ingrid, bate din picior
De sar scântei, şi prea uşor
Îl bagă-n sac.
(Începând iar să plângă.)
Ah, să fi vrut,
Tu ginere de om avut
Puteai fi, mâna să fi-ntins,
Nu zdrenţăros şi amărât!
Ah, să fi vrut cu dinadins!
PEER GYNT
(hotărându-se brusc)
Hai! Şi-o să-mi zică „da”.
ÅSE

Cum „hai”?
PEER GYNT
Da. Hai la Haegstad!
ÅSE
Doamne! Stai!
N-ai ce căta acolo!
PEER GYNT
Cum?
ÅSE
E scrum cărarea ăstui drum!
PEER GYNT
Păi cum?
ÅSE
(plângând)
În straiele de şerb
Când călăreai în munţi pe cerb,
Prin Vesterfjelet, aripat,
Mads Moen fata ţi-a furat.
PEER GYNT
El, spaima fetelor?
ÅSE
Chiar el!
Şi-acum se-nsoară.
PEER GYNT
Stai niţel!
Să-nham la brişcă iapa.
(Dă să plece.)
ÅSE
Vai!
Te zbaţi degeaba! Cu alai

Porni-va mâine nunta.
PEER GYNT
Lung
E până mâine timpul.
Eu în seara asta vreau s-ajung!
ÅSE
Nu ţi-e ş-aşa destul de greu?
Vrei să-ţi sporeşti necazul? Vrei
S-ajungi de râsul lumii?
PEER GYNT
Ei!
O scot eu la un capăt!
(Începe să chiuie şi izbucneşte-n râs.)
Sus!
Sus, mamă! N-avem timp! Prin apă
O luăm de-a dreptul, fără iapă!
(O ia în cârcă.)
ÅSE
Fugi, drace!
PEER GYNT
Nu! Precum ţi-am spus:
Te duc pe braţe la mireasă!
(Intră în râu.)
ÅSE
Săriţi! Săriţi! Peer! Doamne sfânt!
Ne înecăm!
PEER GYNT
Sortit eu sunt
Să am o moarte mai aleasă!
ÅSE

Când vei sălta, pesemne-n rang
Şi-ai să te clatini în vreun ştreang!
(Trăgându-l de păr.)
Jivină!
PEER GYNT
Stai! Că râu-i scund,
Dar mâlu-i lunecos pe fund.
ÅSE
Măgarule!
PEER GYNT
Vorbeşte! Zi!
Cu gura bate-mă şi-o zi!
Hai! Saltă sus, că nu eşti dop!
ÅSE
Să nu-mi dai drumul!
PEER GYNT
Hopa, hop!
De-a cerbul ne jucăm şi Peer.
(Galopând.)
Eşti Peer, eu cerbul…
ÅSE
Doamne! Pier!
PEER GYNT
Ai grijă că aici, sub dâmb,
E patul adâncat şi strâmb…
Sărută-ţi cerbul cel voinic
Că te-a cărat în cârcă.
ÅSE
(plesnindu-l peste ureche)
Na!

Primeşte-ţi plata, haimana!
PEER GYNT
Frumoasă plată, ce să zic!
ÅSE
Dă-mi drumu'!
PEER GYNT
Mergem în peţit!
Vorbeşte-i moşului cu rost,
Că ai cuvântul iscusit,
Dă-i de-nţeles că Mads e-un prost.
ÅSE
Dă-mi drumu'!
PEER GYNT
Şi-apoi, la sfârşit,
Ridică-n slavă pe Peer Gynt.
ÅSE
A, vrei să mă sileşti să mint?
Să-ţi dau iscălitură, sau
Să fac din negru alb? Mă jur,
Fărădelegile-ţi pe şleau
Să le înşir, fără-nconjur!
PEER GYNT
Aşa!
ÅSE
(izbind cu piciorul în pământ, mânioasă)
Da, n-am să tac deloc!
Până s-o face moşul foc
Şi până s-o încumeta
S-asmuţe câinii-asupra ta!
PEER GYNT

Atunci merg singur.
ÅSE
Eu m-aţin
În urma ta!
PEER GYNT
Măicuță, zău.
N-ai vlagă.
ÅSE
Mare nătărău!
Aşa-s de plină de venin,
C-aş sfărâma şi pietre, aş
Mânca şi cremeni! Băieţaş!
Dă-mi drumul!
PEER GYNT
Da, dar mai întâi
Făgăduieşte-mi.
ÅSE
Nu! Nici gând!
Ard să le spun cât mai curând
Ce secătură-mi eşti!
PEER GYNT
Rămâi
Aici atunci.
ÅSE
Nici moartă! Plec!
PEER GYNT
Ba nu te las!
ÅSE
Ce, eşti zevzec?
PEER GYNT

Pe-acoperişul morii-atunci
Te urc şi gata!
(O aşază pe acoperiş. Åse ţipă.)
ÅSE
Dă-mă jos!
PEER GYNT
M-asculţi sau nu?
ÅSE
Îmi dai porunci?
PEER GYNT
Măicuţă dragă! Stai frumos!
ÅSE
(aruncând în el cu bucăţi de turbă)
Peer! Dă-mă jos de-aici!
PEER GYNT
Te-aş da
Dar nu mă-ndur!
(Apropiindu-se.)
Stai bine-aşa?
Nu ţopăi, să nu clinteşti
Vreun bolovan dând din picior,
Şi nu cumva să te suceşti
Că pici ca pasărea din zbor.
Nu-mi face, zău, vreun pocinog!
ÅSE
Ah, drace!
PEER GYNT
Stai pe loc, te rog!
ÅSE
Mai bine ca pe-un vârcolac

Te lua furtuna!… Ce mă fac?
PEER GYNT
Ei, mamă…
ÅSE
Piei!
PEER GYNT
Acum că plec
Binecuvântă, dacă vrei!
ÅSE
Te-aş binecuvânta, cap sec,
C-o vargă de alun!
PEER GYNT
Temei
N-ai prea avea. Ei, am plecat.
Mă-nclin! Cam pe la scăpătat
Vin să te iau.
(Porneşte, dar se-ntoarce din drum şi, ridicând sfătos degetul, zice.)
Ia seama, deci,
Să nu te zbaţi prea mult!
ÅSE
Peer, pleci?
O, Doamne-ajută! Călăreţ
De cerbi! Minciună! Nătăfleţ!
Hei! L-a-nghiţit pământul! Mor!
Mă-nvârt! Alunec! Ajutor!
(Două femei cu sacii-n spinare coboară spre moară.)
ÎNTÂIA FEMEIE
Cine răcneşte-acolo?
ÅSE
Eu!

A DOUA FEMEIE
Tu, Åse? Pentru Dumnezeu
Cum de-ai ajuns pe coperiş?
ÅSE
Îmi dau suflarea! Văd cruciş
Şi parcă m-aş sui la cer!
ÎNTÂIA FEMEIE
Ajută-i, Doamne!
ÅSE
Pân’să pier
Fă rost de-o scară să cobor!
Peer! Diavol blestemat! Mişel!
A DOUA FEMEIE
Îţi blestemi singurul fecior?
ÅSE
Cine mă puse-aicea? El!
Să-mi fiţi voi martore de cad!
ÎNTÂIA FEMEIE
Ţi-om fi!
ÅSE
Ţineţi-mă să sar,
Că mă reped pân-la Haegstad.
A DOUA FEMEIE
Acolo-i?
PRIMA FEMEIE
Dă de potcovar!
O să-şi primească plata…
ÅSE
(frământându-şi mâinile)
Cum?

O, Doamne! Ţine-l tu în drum
Şi apără-mi feciorul drag!
ÎNTÂIA FEMEIE
Aşa-i fu scrisa! E-n zadar
Că amândoi sunt cu harţag…
A DOUA FEMEIE
Ah! Doamne! Åse s-a zărghit!
(Strigă făcând din palmă pâlnie.)
Hei! Anders, Eivind!
GLASURI BĂRBĂTEŞTI
Ce-aţi păţit?
A DOUA FEMEIE
Peer Gynt, trăsni-l-ar ăl de sus,
Pe moară mumă-sa şi-a pus.

(O colină scundă cu tufe şi fâneaţă. În fund se vede drumul care duce spre sat; tăpşanul şi ograda sunt prejmuite cu gard. Peer Gynt coboară sprinten poteca; se opreşte lângă zăplaz şi priveşte panorama care i se deschide în faţa ochilor.)

PEER GYNT
Iacă şi Haegstad, la un pas, colea…
(Se saltă, gata să sară gardul, dar se răzgândeşte.)
O fi acasă Ingrid? Şi oare numai ea?
(Punând mâna streaşină la ochi şi privind în zare.)
Ba, zumzuie-n ogradă ca ţânţarii!
N-ar fi mai bine să mă-ntorc din drum?
(Trăgând jos piciorul de pe gard.)
Rânjesc câineşte-n spate. Ah, tâlharii!
Te arde-n suflet.

(Se depărtează de gard cu câţiva paşi şi, dus pe gânduri rupe un smoc de frunze.)

De-aş avea acum
Ceva vârtos de dat pe gât, sau dacă
Aş trece nevăzut pe lângă ei,
Să nu-şi mai caşte ochii. Of, te seacă
Hlizelile şi glumele prosteşti.

(Priveşte în jurul său, speriat, şi se ascunde, repede, într-un tufiş. Câţiva oameni, cărând merinde pentru nuntă, trec pe lângă el.)

UN OM

(continuând discuţia începută)

Tat-su beţiv şi mă-sa o sărmană.

O FEMEIE

Nu-i de mirare că-i un pierde-vară!

(Oamenii trec mai departe. Când nu mai e nimeni în preajmă,

Peer Gynt iese din tufiş. E roşu în obraji de ruşine şi se uită chiorâş după ei.)

PEER GYNT

(încet)

De mine-or fi vorbit?

(Făcându-se că puţin îi pasă.)

Te pomeneşti!
Oricum, şi-aleargă gura de pomană!

(Se întinde pe iarbă, cu mâinile sub cap şi priveşte îndelung cerul.)

Ce nor ciudat! Un armăsar de pară,
Cu-n călăreţ în şa; şi colo-n fund,
Parcă-i o babă pe un târn călare…

(Râzând încetişor, de unul singur.)

E maică-mea! Mă-njură-n gura mare…
„Hei Peer!”

(Treptat, închide ochii.)
E-nfricoşată… Şi iată-mă… pătrund
Pe-un cal semeţ, prin gloata de oameni, eu, Peer Gynt…
Potcoavele-s de aur, dârlogii de argint.
Port lungi mănuşi, un paloş la şold şi cu mătasă
Mi-e manta căptuşită. E mândră şi aleasă
Suita mea, dar nimeni ca mine mai semeţ
Înfipt în şa… Străluce şi cal şi călăreţ
În soare… şi mulţimea se buluceşte, jos,
În vale, la zăplazuri. Da, cuşmele şi-au scos…
Le-aruncă-n sus, se uită cu gurile căscate.
Femeile se-nclină… Căci astăzi toţi şi toate
Pe Peer Gynt, împăratul, cu soţii săi, o mie,
Îl văd cum trece falnic, venind dinspre câmpie.
El firfirici de aur le-aruncă… scânteiază…
Şi apoi cad pe cremeni, străluminând… O groază
De bogătaşi cu vază şi conţi îi ies în cale.
Peer Gynt despică marea de urale…
Şi prinţii Engliterei l-aşteaptă cete-cete,
Domniţele şi-un stol de mândre fete…
Şi nobilimea… toată şi-al Engliterei rege,
Spre care Peer se-ndreaptă, se scoală, se-nţelege,
Săltând coroana de pe cap şi zice…
FIERARUL ASLAK
(trecând pe lângă gard cu însoţitorii lui)
Peer Gynt! Beat mort! Ce-o fi cătând pe-aice?
PEER GYNT
(dezmeticindu-se pe jumătate)
Ce-aţi spus, mărite?
FIERARUL ASLAK

(sprijinindu-se de gard, rânjind)
Scoală! Sus, voinice!
PEER GYNT
Fierarul! Cum de-ai răsărit? De unde?
FIERARUL
(către ceilalţi)
Mahmur după chiolhanul de la Lunde!
PEER GYNT
(sărind ca ars)
Nu mă stârni! Vezi-ţi de drum!
FIERARUL
Mă duc!
Pe unde-ai pribegit, de-atunci, năuc?
Sunt şase săptămâni. Prin munte, ai?
PEER GYNT
Făcut-am mari isprăvi de-atuncea!
FIERARUL
(făcând cu ochiul către ceilalţi)
Hai!
Să te-auzim!
PEER GYNT
Nu. Asta-i treaba mea!
FIERARUL
(căutând altceva)
N-ai fost în Haegstad?
PEER GYNT
Nu.
FIERARUL
Păi se zicea
Că-ţi face zimbre-o fată.

PEER GYNT
Ticălos!
FIERARUL
(trăgându-se puţin înapoi)
Stai binişor! Ei, Peer! N-ai tras folos
Cu Ingrid. Te-a lăsat. N-o fi uşor,
Dar se întâmplă uneori. Fecior
Al lui Jon Gynt, nu vii la nuntă?
PEER GYNT
Lasă!
FIERARUL
Poate-ţi găseşti pe-acolo vreo mireasă,
Că-s fete şi vădane câte vrei.
Hai, să-ţi încerci norocul la femei!
(Pleacă toţi şuşotind şi râzând.)
PEER GYNT
(se uită un răstimp după ei, apoi le întoarce spatele.)
Fata din Haegstad, dinspre partea mea,
Aleagă-şi de bărbat pe cine-o vrea!
Surtucul cârpăcit! Genunchii goi!
Hei, de-aş putea să-mbrac eu straie noi!
(Frământând pământul cu picioarele.)
Şi-apoi, cu un cuţit de măcelar,
Să smulg, din pieptul lor, dispreţu-amar.
(Tresărind şi privind în jurul său.)
Ce? Se hlizeşte careva în spate?
Mi s-a părut. Nu-i nimeni. Nu se poate.
Mă-ntorc la mama.
(O ia la deal, dar, după câţiva paşi se opreşte şi trage cu urechea.)
Uite-i cum mai joacă!

(Ascultă şi priveşte. Se întoarce şi iar o ia înainte. Ochii îi sclipesc. Îşi freacă pulpele.)

Ce furnicar de fete! Şapte, opt
La un bărbat. Ei, să mă ardă focul!
Acolo e de mine… Şi-am să mă duc mort-copt!
Dar mama-i sus, pe moară… Ei, şi dacă!
(Nu-şi poate dezlipi privirile de la nuntaşi. Sărind şi chiuind.)
Of! Măiculiţă! Sar de frige locul!
E-aici şi Guttorm… Straşnic lăutar!
Din alăuta-i parcă ape sar!
Şi ce mândreţi de fete. Văd eu bine
Arde-m-ar focu, acolo e de mine.
(Sare gardul şi coboară pe cărăruie.)

(Ograda din Haegstad. Se văd, în fund, odăile gospodăriei. Sumedenie de oaspeţi. Jocul s-a încins pe pajişte. Muzicantul s-a cocoţat pe o masă. Meşterul bucătar stă în pragul uşii. Jupânesele de la bucătărie trec încoace şi încolo spre odăi. Bătrânii stau la sfat, ici-colo.)

O FEMEIE
(aşezându-se pe o buturugă, între alţii)
Mireasa! Plânge, de, c-aşa i-e felul.
Doar plânsu-i de la sine înţeles.
MEŞTERUL BUCĂTAR
(în alt grup)
Ei, oameni buni! Goliţi tot cofăielul!
UN OM
Mulţam pentru poftire, dar ne îmbii prea des.
UN FLĂCĂU

(iese în faţa horei cu o fată de mână şi către lăutar)
Zi, Guttorm, zi, nu te zgârci cu struna!
FATA
Hai! S-auzim cum duduie ţărâna!
MAI MULTE FETE
(făcând roată în jurul unui flăcău care joacă)
Frumos sări!
O FATĂ
Ce sprintene picioare!
FLĂCĂUL
(jucând)
Sus până-n grindă, măi, că-i sărbătoare!
MIRELE
(apropiindu-se, plângând de tatăl său, care stă de vorbă cu doi dintre nuntaşi şi trăgându-l de mânecă)
Nu vrea! Se ţine mândră, tată!
TATĂL
Nu vrea?
MIRELE
Nu, şade ferecată.
TATĂL
Ei! Fugi de cată cheia! Ce, ţi-e frică?
MIRELE
Pai un's-o caut?
TATĂL
Straşnic ginerică!
(Se întoarce către cei cu care stătea de vorbă. Mirele umblă fără rost prin ogradă.)
UN FLĂCĂU
(Ivindu-se de după colţul casei)

Hei, fetelor! De-acu încolo haz!
Peer Gynt sări acu peste zaplaz.
FIERARUL
(intrând chiar atunci)
Cin' l-a poftit?
MEŞTERUL BUCĂTAR
El!
(Intră în casă.)
FIERARUL
(către fete)
Om fără obraz!
De v-o-mbia la vorbă, aţi surzit!
O FATĂ
(către celelalte)
Ne facem că nicicând nu l-am zărit.
PEER GYNT
(intră înfierbântat, plin de însufleţire; se opreşte în mijlocul mulţimii nuntaşilor şi bate din palme)
Care-i din fete a mai sprinteioară?
O FATĂ SINGURATICĂ
(de care el se apropie)
Eu nu!
ALTĂ FATĂ
Nici eu!
A TREIA
Nici eu!
PEER GYNT
(către cea de-a patra)
Hai, surioară,
Să dănţuim că tu ai mai rămas.

A PATRA FATĂ

(întorcându-i spatele)

N-am timp!

PEER GYNT

(către cea de-a cincea)

Hai tu atunci!

A CINCEA FATĂ

(îndepărtându-se)

Eu plec acas'.

PEER GYNT

În seara asta? Zău că nu ai haz!

FIERARUL

(după un timp, cu glas scăzut)

Peer! Uite-o p-aia cu-n moşneag! Dă-i zor!

PEER GYNT

(întorcându-se brusc spre un om mai bătrân)

Dar alelalte unde-s?

OMUL

Treaba lor!

(Se depărtează de Peer.)

(Peer Gynt se potoleşte dintr-odată. Aruncă priviri furişe, sfioase, nuntaşilor. Toţi îl privesc, dar nimeni nu-i vorbeşte. Când dă să se apropie de câte-un pâlc de oameni tac toţi, ca la un semn. Când pleacă de lângă ei, se uită după el şi zâmbesc.)

PEER GYNT

(încetişor, ca pentru sine)

Căutături piezişe şi rânjete. Mi-e silă!
Ca pânza ferăstrăului scrâşnind, sub pilă!

(Se strecoară pe lângă gard. Solveig, de mână cu micuţa Helga, intră în ogradă, însoţindu-şi părinţii.)

UN OM

(altuia, aflat în preajma lui Peer Gynt)

Uite şi veneticii!

ALTUL

De unde-s? Din Apus?

PRIMUL

Sunt dinspre Hedal.

ALŢII

Chiar. Precum ai spus…

PEER GYNT

(iese în calea celor care-au intrat în ogradă şi, arătând-o cu degetul pe Solveig, îl întreabă pe tatăl ei)

La joc îngădui fata?

BĂRBATUL

(liniştit)

Întâi să intru-n casă

Să dăm bineţe-aşa cum se cuvine.

(Intră în casă.)

MEŞTERUL BUCĂTAR

(lui Peer Gynt, în timp ce-i toarnă de băut într-o ulcică)

Venişi? Adapă-te, atunci… Na, ţine!

PEER GYNT

(privind întruna după cei care au luat-o spre casă)

Mulţam! Venii să joc… De vin nu-mi pasă!

(Meşterul bucătar pleacă, trecând prin faţa lui. Peer Gynt priveşte spre casă, şi faţa i se luminează de-un zâmbet.)

De unde se ivi aşa senină?

În jurul ei împrăştie lumină.

De fusta mă-si-atârnă de parcă-ar fi fetică,

Şi poartă-nfăşurată în pânză-o cărticică

De rugi. Mă duc la dânsa.
(Dă să intre în casă.)
UN FLĂCĂU
(îi aţine calea, încurajat de alţii)
Cum adică?
Nu intri-n joc?
PEER GYNT
Nu intru.
FLĂCĂUL
Te-arăţi că n-ai habar?
(Îl ia de umeri şi dă să-l întoarcă spre el cu faţa.)
PEER GYNT
Dă-mi drumu'!
FLĂCĂUL
Mă! Ţi-e frică de fierar!
PEER GYNT
De ce să-mi fie frică?
FLĂCĂUL
Hai, nu te mai ascunde
Că doar n-ăi fi uitat ce-a fost la Lunde
(Oaspeţii râd şi pornesc spre pajiştea de joc.)
SOLVEIG
(din prag)
Tu eşti flăcăul ce la joc mă cheamă?
PEER GYNT
Păi cine altul? Eu, de bună seamă!
Hai!
(O ia de mână.)
SOLVEIG
Vin, dar nu prea mult că mama…

PEER GYNT
Mama!
Ce? Eşti copil de ţâţă? Lasă teama!
SOLVEIG
Nu-i de glumit!
PEER GYNT
Poţi fi mireasă, doară!
La împărtăşit ai fost?
SOLVEIG
Ast'primăvară.
PEER GYNT
Şi cum te cheamă, fată? Putem afla şi noi?
SOLVEIG
Mă cheamă Solveig. Care-i al tău nume?
PEER GYNT
Peer Gynt.
SOLVEIG
(smulgându-şi mâna dintr-a lui)
O, Doamne mare!
PEER GYNT
Ce-i anume?
SOLVEIG
Mi s-a desprins ciorapul… Mă-ntorc eu înapoi…
(Se depărtează de el, făcându-se nevăzută.)
MIRELE
(trăgând-o de haină pe maică-sa)
Mamă, nu vrea!
MAMA
Cum nu vrea?
MIRELE

Nu, vrea, iacă.
MAMA
Nu vrea?
MIRELE
Nu vrea deloc… S-a zăvorât.
TATĂL
(încet, mânios)
Am să te leg în staul, minte seacă…
MAMA
Nu-l ocări! Şi-aşa e destul de amărât.
(Se îndepărtează cu toţii.)
UN FLĂCĂU
(venind de la horă cu un cârd de flăcăi şi fete)
Nişte rachiu, Peer?
PEER GYNT
Nu.
FLĂCĂUL
O picătură…
PEER GYNT
(privindu-l încruntat)
Mai ai?
FLĂCĂUL
Se mai găseşte.
(Scoate o sticlă din buzunar şi trage o duşcă.)
Parcă-ai lua foc în gură!
Na! Trage!
PEER GYNT
Dă-mi un gât dacă-i p-aşa! *(Bea.)*
ALTUL
Ia, zău, şi de la mine!

PEER GYNT
Nu.
ACELAŞI
Fleacuri. Haide, bea!
Bea, Peer! Dă sănătate!
PEER GYNT
Atuncea dă-mi un gât!
(Bea iarăşi.)
O FATĂ
Să mergem!
PEER GYNT
Ţi-o fi teamă de mine?
A TREIA FATĂ
Hotărât!
Păi cine nu se teme?
A PATRA FATĂ
Le-ai arătat ce poţi,
La Lunde.
PEER GYNT
Mare lucru! V-aş zăpăci pe toţi
Dacă mi-aş da eu drumu’ să vă arăt ce pot.
PRIMUL FLĂCĂU
(şoptind)
Îşi vine-ntr-ale sale!
MAI MULŢI
(strângând cercul în jurul lui)
Peer! Povesteşte tot!
Dă-i drumu’!
PEER GYNT
Nu azi! Mâine!

ALŢII
Ba-n seara asta.
O FATĂ
Ştii
Să faci, de bună seamă, niscai vrăjitorii?
PEER GYNT
Pot să-l momesc pe diavol cu-n descântec.
UN OM
Putea şi maica mare când mă-nfăşa în scutec.
PEER GYNT
Minciuni! Nu poate nimeni ce pot eu!
L-am ghemuit, odată, într-o nucă…
Fireşte, era seacă.
MAI MULŢI
(hlizindu-se)
Vezi bine!
PEER GYNT
Of! Mămucă!
Ce mai jelea! zicea că drept răsplată
De-l slobozesc de-acolo, îmi dă pământul roată.
UNUL DIN MULŢIME
L-ai ţintuit acolo?
PEER GYNT
Păi cine să-l mai scoată?
I-am pus ţăruş. Ce-a fost! Ce tărăboi!
O FATĂ
Minunăţie!
PEER GYNT
Zău! Ca un muscoi
Îmi bâzâia-n urechi.

FATA
Şi-acu e-n nucă?
PEER GYNT
Nu! O fi-n iad că-i era dor de ducă…
De-atunci fierarul ăsta a prins pe mine pică.
UN FLĂCĂU
Păi cum?
PEER GYNT
M-am dus la dânsul şi l-am rugat frumos
Să-l scoată din găoace. „Da, zice el, pricep!”
Şi când să scoată blestematul cep
Îl văd că pune mâna şi ridică
De lângă vatră, ditamai baros.
UN GLAS
L-o fi turtit?
PEER GYNT
De dat, a dat vârtos.
Dar dracu’ s-a ferit, că e deştept,
Şi a ţâşnit ca o văpaie, drept
Pe lângă cep.
MAI MULŢI
Fierarul?
PEER GYNT
Cum ştiţi că n-are scut,
L-a pârjolit văpaia pe braţe şi pe piept.
Fuseserăm prieteni…
(Izbucnesc în râs cu toţii.)
CINEVA
Grozav!
ALTUL

Azi s-a-ntrecut!
PEER GYNT
Că-s născociri voi credeţi!
UN OM
Ferească Dumnezeu!
Numai că-s basme vechi din moşi străbuni.
PEER GYNT
Ba asta e isprava mea! Minciuni!
OMUL
O fi, dacă zici tu!
PEER GYNT
(zvâcnind)
Hei, neică! Eu
Ştiu să despic văzduhul, de-a călare,
Ca pe un bidiviu înaripat!
Şi altele de care nu-i nimenea în stare.
(Iarăşi izbucnesc în râs cu toţii.)
UNUL DIN GLOATĂ
Ia călăreşte tu văzduhul, Peer!
MAI MULTE
Hai, Peer Gynt dragă!
PEER GYNT
Voi ştiţi că nu mă las prea mult rugat!
Pot pe deasupra voastră să zbor ca o furtună,
Să-mi cadă la picioare lumea-ntreagă.
UN OM BĂTRÂN
Ăsta-i zăltat de-a binelea.
ALTUL
Năuc!
AL TREILEA

Lăudăros!
AL PATRULEA
Din cap în tălpi minciună!
PEER GYNT
(ameninţător)
Un bob zăbavă că acu m-apuc!
UN OM
(pe jumătate beat)
Pân' să te-apuci, îţi scuturăm veşmântul.
MAI MULŢI
Să-i înnegrim spinarea, ochii! Tintul!
(Oamenii se împrăştie. Bătrânii mânioşi, iar cei tineri râd a batjocură.)
MIRELE
(dând peste el)
Peer! Poţi să tai văzduhul de-a călare?
PEER GYNT
(scurt)
Da, Mads. Oricând! De ce nu-mi dai crezare?
MIRELE
Ai poate şi bundiţa ce nevăzut te face?
PEER GYNT
Vrei să spui clopul? Da!
(Se întoarce cu spatele la el. Solveig trece prin ogradă cu Helga de mână.)
PEER GYNT
(luminându-se la faţă)
Venişi încoace?
Ce bine-mi pare,
Solveig! Ia să te-nvârt!
SOLVEIG
Dă-mi pace!

PEER GYNT
De ce?
SOLVEIG
Eşti prea sălbatic.
PEER GYNT
Când simte primăvara
Şi renul e sălbatic. Aruncă foc vioara.
Te-ndură! Vino!
SOLVEIG
(smulgându-se din mâna lui)
Nu vin!
PEER GYNT
Nu vii?
SOLVEIG
Nu, eşti băut!
(Iese împreună cu Helga.)
PEER GYNT
Ah! De-aş avea cuţitul, acu, numaidecât
I-aş face bucăţele pe fiecare-n parte.
MIRELE
(dându-i cu cotul)
Peer Gynt, sunt necăjit de moarte!
Dă-mi ajutor să intru la mireasă.
PEER GYNT
(cu gândurile împrăştiate)
Mireasa? Unde-i?
MIRELE
S-a-ncuiat în şură.
PEER GYNT
Ei?

MIRELE
Înduplec-o să iasă-n bătătură.
PEER GYNT
O-ndupleci singur, până la sfârşit.
(Un gând îi incolţeşte-n minte. Şopteşte ca pentru el.)
Ingrid în şură!
(Apropiindu-se de Solveig.)
Ei, te-ai răzgândit?
(Solveig vrea să plece; el îi taie drumul.)
Ştiu: umblu zdrenţăros şi ţi-e ruşine.
SOLVEIG
(dintr-o răsuflare)
Ba nicidecum!
PEER GYNT
Şi dacă judec bine,
Aşa e… însă, vezi, mă doare-n suflet.
Nu vrei să vii?
SOLVEIG
Aş vrea, dar nu mă-ncumet!
PEER GYNT
Te temi? De cine-anume?
SOLVEIG
De taica mai ales.
PEER GYNT
Pare un om de treabă, pe cât am înţeles.
Sau de urechi ţi-e teamă? Răspunde-mi?
SOLVEIG
Ce folos?
PEER GYNT
E oare taică-tu bisericos?

Ori maică-ta şi tu sunteţi altfel?
Răspunde-mi, hai!
SOLVEIG
Eu plec.
PEER GYNT
Mai stai niţel!
(Cu glas stăpânit, dar încercând totuşi s-o înspăimânte.)
Ştii, pe la miezul nopţii pot să mă schimb în troll!
Eu, din crivat, la noapte, veni-voi să te scol!
De-i auzi un foşnet sau poate bufnet greu,
Să nu crezi că e mâţa cumva, căci fi-voi eu.
Am să te sug de sânge, să umplu o ulcică;
Şi-am s-o înghit pe soră-ta cea mică!
Aşadar, află: noaptea eu mă prefac în lup
Şi colţii pot să ţi-i înfig în trup.
(Îşi schimbă, deodată înfăţişarea şi zice cu glas rugător.)
Dansezi cu mine, Solveig?
SOLVEIG
(privindu-l cu ochi crunţi)
Eşti rău din cale-afară!
(Intră în casă.)
MIRELE
(umblând de colo-colo, fără rost)
Îţi dau un taur de m-ajuţi.
PEER GYNT
Hai, dară!
(Se fac nevăzuţi în spatele casei. Tocmai atunci, o ceată de oameni se-ntoarnă de la joc. Cei mai mulţi sunt ameţiţi de băutură. Larmă, hărmălaie. Solveig, Helga, părinţii lor şi o parte din oaspeţii mai vârstnici, ies în uşă.)

MEŞTERUL BUCĂTAR
(către fierar, care s-a pus în fruntea cetei)
Nu-ţi pierde firea!
FIERARUL
(smulgându-şi haina)
Nu pot. Chemaţi-l pe mişel!
Să se aleagă-odată cu noi: sau eu, sau el!
CINEVA
Să-i dea la cap!
ALTUL
Măcar să-l ia de păr!
FIERARUL
Nu mai încape vorbă! Îl bat măr!
TATĂL LUI SOLVEIG
Stai, omule!
HELGA
Ce, mamă, vor să-l bată?
UN FLĂCĂU
Cu treanca-fleanca ăsta s-o isprăvim odată!
ALTUL
Să-l dăm în brânci afară!
AL TREILEA
Ba scuipă-l în obraz!
AL PATRULEA
(fierarului)
Îl zvânţi? Ce zici?
FIERARUL
(zvârle haina cât colo)
Îl căsăpesc îndată!
IMIGRANTA

(către Solveig)
Ia seama ce nărod îţi dă târcoale!
ÅSE
(coborând colina cu un băţ în mână)
Fecioru-meu e-aicea? Mi-e dor să îl alint
Cu bâta pe spinare pe fiu-meu, Peer Gynt!
FIERARUL
(sumecându-şi mânecile cămăşii)
Pentru jivina asta şi bâta e prea moale!
CINEVA
Îl zvântă!
ALTUL
Îl beleşte!
FIERARUL
(scuipă în palme şi face din cap către Åse)
Îl spânzur de-un copac.
ÅSE
Pe Peer al meu să-l spânzuri? Las' că-ţi venim de hac!
C-avem şi colţi şi gheare, noi doi!… Da' un' s-a dus?
(Strigă spre ogradă.)
Hei! Peer!
MIRELE
(abia trăgându-şi sufletul)
Să-l pedepsească Dumnezeu!
Hai, mamă, tată…
TATĂL
Ce e, fătul meu?
MIRELE
Peer Gynt, ce crezi?
ÅSE

(ţipând)
A dat de vreo năpastă?
MIRELE
Ba nu, Peer Gynt e colo… sus pe creastă…
OAMENII
Peer cu mireasa… Fuge…
ÅSE
(lăsând să-i scape joarda din mână)
Mişelul!
FIERARUL
Sub zăpor!
Mai sprinten ca o capră de ţancuri se agaţă.
MIRELE
(plângând)
Mamă, o cară ca pe-o juncă-n braţă.
ÅSE
(ameninţându-l cu degetul pe Peer)
Frânge-ţi-ai gâtul!
(Strigă înspăimântată.)
Doamne! Ia seama la picior!
ŢĂRANUL DIN HAEGSTAD
(cu capul gol, alb de mânie)
Eu îl ucid! Găteşte-i parastas!
ÅSE
Să mă trăsnească cerul de te las!

Actul II

(Sus, pe creastă, o potecă strâmtă. Se luminează de ziuă. Peer Gynt, posac şi fără chef, merge repede de-a lungul potecii. Ingrid, îmbrăcată pe jumătate mireasă, încearcă să-l întoarcă din drum.)

PEER GYNT
Hai! Du-te!
INGRID
(plângând)
După toate câte-au fost?
Şi unde să mă duc?
PEER GYNT
În lumea mare!
INGRID
(frângându-şi mâinile)
M-ai amăgit!
PEER GYNT
Gâlceava n-are rost.
Cată-şi de cale slobod fiecare.
INGRID
Am făptuit păcat şi el ne leagă!
PEER GYNT
Ah! Lua-le-ar dracu de păcate
Şi de muieri. Pe toate… toate
Afar' de una.
INGRID
Cine, dragă?
PEER GYNT
Nu tu. Nu tu.

INGRID
Dar cine oare?
PEER GYNT
Hai! Pleacă! Ia-o pe cărare
Şi du-te acasă!
INGRID
Dragul meu!
PEER GYNT
Ei! Ce mai vrei?
INGRID
Mi-e tare greu
Să înțeleg ce spui!
PEER GYNT
Să-ți intre-n cap!
INGRID
M-ai amăgit… ajută-mă să scap.
PEER GYNT
Şi ce-ai putea să-mi dai în schimb, încalte?
INGRID
Casa din Haegstad şi-ncă multe alte!
PEER GYNT
Ai cărticea de rugi în pânză strânsă?
Şi ai privirile plecate, însă
Împrăştiind lumină? Cosițe aurii?
De fusta maică-tii te ții?
Răspunde!
INGRID
Nu…
PEER GYNT
La-mpărtăşit te-ai dus

Ast’ primăvară?
INGRID
Nu… Dar Peer…
PEER GYNT
Nespus
Ţi-s ochii de senini? Şi când îţi cer
Te poţi împotrivi?
INGRID
Of, Doamne! Peer!
Sărmanu-şi pierde minţile…
PEER GYNT
Sau poate
Mă curăţă privirea-ţi de păcate?
INGRID
Nu… însă…
PEER GYNT
Lasă! Alelalte toate
Nu fac un ban…
(Dă să plece.)
INGRID
(i se pune-n cale)
Şi crezi că-i faptă-aleasă
Să-ţi baţi de-o biată fată joc?
PEER GYNT
Nu-mi pasă!
INGRID
Dacă m-ai lua, pământ şi dobitoace
Şi vază-ai căpăta.
PEER GYNT
N-ai tu mijloace.

INGRID
(izbucnind în plâns)
Vai! M-ai răpit!
PEER GYNT
Tu mi-ai sărit de gât!
INGRID
Ah! Sunt pierdută!
PEER GYNT
Eu un pic făcut.
INGRID
(ameninţându-l)
Ai să-mi plăteşti odată scump minciuna.
PEER GYNT
Plătesc, de-o fi, cu soarele şi luna!
INGRID
Eşti neclintit?
PEER GYNT
Ca stânca! Neclintit!
INGRID
Vedem noi cine-o plânge la sfârşit!
PEER GYNT
(după o scurtă tăcere, strigă, deodată)
Lua-le-ar dracu de păcate
Şi muierile pe toate!
INGRID
(întoarce capul şi strigă înverşunată)
Făr' de una!
PEER GYNT
Făr' de una.
(Îşi vede fiecare de drum.)

(Pe malul unui iezer de munte; jur-împrejur, pământu-i afânat şi mocirlos. Åse cată în jur, deznădăjduită. Solveig abia se ţine după ea. Ceva mai în urmă, părinţii ei şi Helga.)

ÅSE
(dând din mâini şi smulgându-şi părul)
Toate-mpotriva mea se-asmut şi latră:
Cer, ape, munţi cu inima de piatră.
Văzduh! Răstoarnă-ţi pâcla şi rătăceşte-i drumul!
Vicleană apă! Curge-i în cale cu duiumul!
Îngrămădeşte, munte, troieni şi gheaţă-n văi
Să nu mi-l piardă oameni puşi pe omor şi răi!
Să nu mi-l piardă, Doamne – că eu nu pot să-l scap!
L-a amăgit vreun diavol hapsân sau vreun harap!
(Către Solveig.)
Cum de-i veni deodată, aşa? Să nu te miri?
El, ce trăia-ntr-o lume de basm şi năluciri,
Descurcăreţ din gură, dar care niciodată
N-a făptuit o treabă ca lumea. Doamne, fată!
Nu zău! Să râzi îţi vine şi să boceşti! Noi doi
Am fost mereu alături la griji şi la nevoi.
Bărbatu-meu bea zdravăn şi colinda prin sate
Cu tolba de palavre şi glume deşănţate,
Zvârlind în vânt averea cu trudă-agonisită…
Eu stam, în vremea asta, cu Peer pe lângă plită
Şi încercam uitării să dăm amara viaţă,
Căci nu aveam curajul să îl înfrunt în faţă.
Amarnic e să-ţi vezi cu ochii soarta.
Am vrut să sting zâzania şi cearta,

S-alung din mintea-i negrele fantasme.
Rachiu vrea unul. Celălalt vrea basme.
O, da! I-am spus poveşti cu lighioane,
Cu feţi frumoşi, cu zmei răpind bălane
Mirese… Ah, dar nu-mi trecea prin gând
Că le-o urma el pilda prea curând…
(Înspăimântată.)
Ce ţipăt ascuţit! O arătare!
Peer! Peer! Acolo, sus, pe creastă-n zare!
(Urcă în fugă creasta şi priveşte peste apă. Helga şi părinţii ei o ajung din urmă.)
ÅSE
Nimic nu se zăreşte!
OMUL
(potolit)
E rău de el!
ÅSE
(plângând)
Nici urmă!
Oh, Peer. Sărmană oaie, te-ai rătăcit de turmă.
OMUL
(dând din cap, blând)
S-a rătăcit! Aşa e!
ÅSE
Ba nu-i adevărat!
Oaia-i o biată oaie; el: bărbat!
OMUL
Femeie rea!
ÅSE
Netrebnică-s, e drept.

Însă băiatu-i bun şi e deştept.
OMUL
(mereu cumpătat la vorbă, cu ochii blânzi)
E împietrit la suflet: de nimenea nu-i pasă.
ÅSE
(înspăimântată)
Nu, nu! Cerescul tată e milostiv, nu-l lasă!
OMUL
Crezi că păcatu-i mustră trup şi duh?
ÅSE
(grăbită)
Nu! Dar pe cerbi străbate prin văzduh.
FEMEIA
Ai luat-o razna?
OMUL
Ce ziseşi matale?
ÅSE
Zic că nimic nu-i poate sta în cale.
Dă-i, Doamne, zile, şi-o să dea dovezi!
OMUL
Cu gâtu-n ştreang mi-i teamă să nu-l vezi.
ÅSE
(lipind)
Isuse Doamne!
OMUL
Când şi-o da suflarea
Veni-va ispăşirea şi iertarea.
ÅSE
(tulburată)
Nu mai vorbi, că-mi vine cu leşin.

Hai să-l aflăm!
OMUL
Să-i izbăvim de chin
Sărmanul suflet?
ÅSE
Ba şi trupul său.
De-o fi-n mocirlă, să-l smucim din clocot.
De-o fi prin munte, să zvonim din clopot.
OMUL
Hm! Un făgaş de vite!
ÅSE
Te-ajute Dumnezău
Că-mi vii în ajutor!
OMUL
Ca bun creştin.
ÅSE
Aşa-i. Că ăilalţi parcă-s păgâni.
Niciunul n-a mişcat, *atât*, din mâini.
OMUL
Îl cunoşteau.
ÅSE
A fost el prea de treabă.
(Îşi frânge mâinile.)
O fi-n primejde! Haideţi mai degrabă!
OMUL
A, uite-i urma!
ÅSE
S-o pornim de-a latul!
OMUL
Ne despărţim: o luăm către bordei.

(El şi nevastă-sa o iau înainte.)
SOLVEIG
(către Åse)
Zi mai departe ce-ncepuseşi. Vrei?
ÅSE
(zvântându-şi ochii)
De fiu-meu!
SOLVEIG
De el.
ÅSE
(zâmbeşte, înălţându-şi capul)
Nelegiuitul!
N-ăi osteni? Că lung e înşiratul.
SOLVEIG
Poate întâi mata, cu povestitul;
Şi-abia pe urmă eu, cu ascultatul.

(Coline joase şi pleşe, unduind la poalele muntelui. Piscuri în zare. Umbrele cad lungi; ziua scapătă.)

PEER GYNT
(gonind în salturi, se opreşte pe cocoaşa unei coline)
Satu-ntreg după mine-i, pe munte,
Cu ciomege şi flinte-n spinare,
Şi moşneagul din Haegstad e-n frunte.
Se chiorăsc după Peer Gynt, în zare…
Potcovarul să-l zvânţi, e o glumă!
Asta-i viaţă! Cu ursul asemeni!
(Bate din palme sărind în sus.)
Să loveşti! Să smulgi pinii din humă!

Să sfărâmi cataracte şi cremeni!
Asta-i viaţă! Te nalţi, te căleşti
Lua-le-ar naiba palavre, poveşti!
CELE TREI PĂSTORIŢE LA VACI
(aleargă pe colină, ţipând şi cântând)
Trond din Valfjel! Bård şi Kåre!
Troli! Aţineţi-vă-n cale!
PEER GYNT
Pe cin' chemaţi?
FETELE
Un trol! Un trol!
PRIMA FATĂ
Hai, Bård cumplit!
A DOUA
Hai, Trond domol!
A TREIA FATĂ
La stână-s paturile goale!
PRIMA FATĂ
Cumplit e blând!
A DOUA FATĂ
Blând e cumplit!
A TREIA FATĂ
Flăcăii-s duşi: troli am menit.
PEER GYNT
Flăcăii unde-s?
TUSTRELE
(hohotind de râs)
Pe pustie!
PRIMA FATĂ
Al meu mi se-nchinase mie…

Dar s-a-nsurat cu-o băbătie!
A DOUA FATĂ
Al meu cu o ţigancă… Scrisa
I-a fost să plece-n pribegie.
A TREIA FATĂ
Pruncul din flori al meu ucis-a
Şi-atârnă în spânzurătoare…
TUSTRELE
Trond din Valfjel! Bård şi Kåre!
Veniţi, troli, la-mpreunare!
PEER GYNT
(sărind în mijlocul lor)
Mi-s cu trei ţeste, bun la trei neveste.
FETELE
Aşa voinic?
PEER GYNT
Cercaţi! Că nu-i poveste…
PRIMA FATĂ
Hai, sus, la târlă!
A DOUA FATĂ
Avem mied!
PEER GYNT
La târlă!
E sâmbătă: să curgă miedul gârlă.
TUSTRELE
Sâmbăta mare! Hai, că-i la un pas!
Un pat să nu rămână de pripas!
A DOUA FATĂ
(sărutându-l)
Ca fieru-ncins te arde când sărută…

A TREIA FATĂ
(sărutându-l şi ea)
Ca ochii de copil din gârla mută…
PEER GYNT
(dănţuind în mijlocul lor)
Dorinţi ucise! Gânduri prinse-n mreji!
Râset în ochi şi plânset în gâtlej!
TUSTRELE FETELE
(dând cu tifla către culmea muntelui, strigând şi cântând)
Trond din Valfjel! Bård şi Kåre!
Troli! Vegheaţi la-mpreunare!
(Dănţuiesc pe colină, cu Peer Gynt în mijlocul lor.)

(Masivul Ronde. Jur-împrejur scapără-n soare piscurile înzăpezite.)

PEER GYNT
(păşind buimac, descumpănit)
Un foişor se-nalţă peste altul!
O poartă scânteiază! Staţi pe loc!
Dau înapoi: le-a înghiţit înaltul!
Şi sus, pe turle, mari cocoşi de foc
Bat din aripi, gătindu-se să zboare.
Spre surpături văzduhu-i albăstrui
Şi ferecat e muntele-n zăvoare!
Ies din zănoage trunchiurile şui
Cu rădăcini sucite: lungi picioare
De uriaşi… Se pierd şi ei pe grui…
Mijeşte curcubeul – punte lungă –
Lucirea-n văz şi-n suflet mi-a pătruns.

Şi parcă bate clopotu-într-o dungă,
Şi parcă un inel de foc mi-a strâns
Frunte şi ceafă, pătrunzând în creier…
La naiba! Ia să-mi amintesc ce-a fost…
(Se prăvale.)
Sus, peste Gjedin, prin văzduh cutreier…
Minciună blestemată, fără rost!
M-agăţ de ţancuri, cu mireasa-n spate
O zi şi-o noapte beat şi hărţuit
De vulturi cu spinări întunecate
Pândit de troli şi spiriduşi, stârnit
De pofta păstoriţelor zăltate
Ce-şi au, pe-aici, vremelnic adăpost…
Minciună blestemată, fără rost!
(Priveşte departe, în zare.)
Zbucniră-n munte, negri, doi vulturi…
Spre miazăzi trec lişiţele-n stol;
Eu pân-la glezne intru-n surpături
Mă târâi prin mocirlă şi nămol!
(Sare în picioare.)
Ah! Să m-avânt ca pasărea-n tărie!
Să intru-n scalda vântului tăios!
Să zbor! Să mă cufund în apa vie
A soarelui… Să mă ridic de jos…
Să trec hotarul mărilor de sare,
Să uit c-am fost văcar şi să cutez
Să mă ridic şi să ajung mai mare
Decât măritul împărat englez!
Vă las cu bine, fete şi fecioare!
M-aţi aştepta zadarnic. Drumu-i lung…

Dar s-ar putea, în fapt de înserare,
Să mă abat pe-aici şi-n sat s-ajung…
Vulturii suri? S-au şters în depărtare.
O să-i înghită zarea fără fund…
Dar colo-n vale satul meu răsare
Cu coperişul caselor, rotund…
Le desluşesc… o văd pe fiecare…
Ogradă, uşă, tindă şi uşor…
Durată de bunici e casa noastră,
Cu gardul nou şi cu înalt pridvor.
Lumina străluceşte în fereastră
Şi-i lume multă-n casă, popa bea
Iar căpitanu-aruncă de perete
Sticla ce sare-n ţăndări pe podea.
Să joace lasă-i! Lasă-i să se-mbete!
Totuna-i, mamă! Jon Gynt e bogat
Şi-i mândru să le-ntindă zaiafete.
Trăiască-i neamul! Ce s-o fi-ntâmplat?
Şi ce-i cu larma asta? Căpitanul
La punci se oţăreşte-ntărâtat,
Şi tata popa-nchină-acum stacanul
În sănătatea mea! Pătrunde-n casă
Peer Gynt, acum, şi-ascultă ce-au menit:
„Tu eşti vlăstar, Peer Gynt, de spiţă-aleasă
Şi-o să ajungi om mare şi vestit.”
(Sare în sus, dar se izbeşte cu fruntea de-o stană, cade şi rămâne lungit.)

(O coastă cu arbori care foşnesc puternic sub bătaia vântului. Printre frunzele copacilor, se văd stelele scăpărătoare. În vârful copacilor cântă păsărele. O femeie îmbrăcată în verde merge de-a

lungul costişei. Peer Gynt se ţine după ea, făcându-i semne de dragoste.)

FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
(se opreşte şi se întoarce
E-adevărat?
PEER GYNT
(trecându-şi degetul peste beregată)
Precum mă cheamă Peer!
Precum eşti tu de mândră şi frumoasă.
Vrei să ne luăm? Nimica n-am să-ţi cer:
Să ţeşi, să torci, să faci curat prin casă,
Şi-o să te-ndopi mâncând. Nu-ţi fie frică,
N-am să te trag în viaţa mea de chică.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
N-ai să mă baţi?
PEER GYNT
Păi nu mi-ar fi ruşine?
Eu, fiu de domn, să umblu cu snopeala?
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Eşti fiu de domn?
PEER GYNT
Vezi bine!
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Ca şi mine:
Sunt fata regelui din Dovre.
PEER GYNT
Tu? E grozavă potriveala!
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Îşi are tata-n Ronde palat şi aşezare.

PEER GYNT
Castelul maică-mii e mult mai mare.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Pe tata-l ştii? Brose-mpărat îl cheamă.
PEER GYNT
Pe Åse-mpărăteasa o ştii? Ea-mi este mamă.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Mânia tatei munţii e-n stare să-i dărâme.
PEER GYNT
Când ocărăşte mama îi spulberă-n fărâme.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Nu-i cal pe care tata să nu-l strunească-n frâu.
PEER GYNT
Călare trece mama prin cel mai aprig râu.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
De ce te porţi în trenţe? N-ai alte haine, oare?
PEER GYNT
Să-mi vezi tu straiele de sărbătoare!
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Mă port şi-n zi de lucru în aur şi mătase.
PEER GYNT
Îmi par cam cârpăcite, tocite şi scămoase.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Nu eşti deprins şi vezi pe dos, mă iartă;
Norodu-aici, în Ronde, veşminte de-astea poartă.
Ai să te-nveţi cu vremea… Hai atunci
În aşezarea tatei – lui o să-i pară bine,
Că-i bucuros de oaspeţi – odăile sunt pline
De stâlpi din piatră rară ce ţi-or părea doar stânci.
PEER GYNT

Parcă la noi e altfel? Ce-i aur şi văpaie
Adeseori îţi pare că e gunoi şi zoaie.
Şi-adeseori un geam strălucitor –
Boccea cu trenţe, ochi închis şi chior.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Negrul îţi pare alb şi albul pată.
PEER GYNT
Marele – mic, murdarul – nea curată.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
(sărindu-i de gât)
Suntem pereche: ăsta-i adevărul!
PEER GYNT
Ca osul cu frântura şi pieptenul cu părul.
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
(strigă tare)
Cal de mireasă! Calul meu! Te-arată!

(Soseşte în goana mare un mistreţ uriaş, cu *frâu de frânghie şi un sac peticit drept şa. Peer Gynt sare călare, aşezând-o în faţă pe femeia în verde.)*

PEER GYNT
Grăbeşte-te, sirepe! Goneşte-n draci! Ne poartă
Spre Ronde şi strecoară-ne pe poartă!
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
(cu duioşie)
Ah! cât eram de tristă şi iată, dintr-odată,
Sosi-ntâmplarea asta nesperată!
PEER GYNT
(plesnind mistreţul şi aşezându-se mai bine)
După cum stă-n şa călare,
Cunoşti omul de neam mare!

(Sala tronului în castelul bătrânului din Dovre. Troli-curteni, spiriduşi, pitici, strânşi la sfat. Bătrânul din Dovre stă pe tron, cu coroana pe cap şi sceptrul în mână. Copiii şi rubedeniile apropiate stau de o parte şi de alta a tronului. Peer Gynt, în picioare, în faţa lui. În sală, frământ şi vânzoleală.)

TROLII-CURTENI
La moarte! Cutezat-a să îndrăgească fata
Bătrânului din Dovre, deci moartea-i e răsplata!
UN TROL-COPIL
Pot să-i tai două deşte?
ALT TROL-COPIL
Pot să-i prind păru-n cleşte?
O FETIŢĂ-TROL
Eu pot să-l muşc de bucă, oare?
O VRĂJITOARE
(cu o lingură de bucătărie)
Ce-l facem: ciorbă? Borş cu perişoare?
ALTĂ VRĂJITOARE
Îl punem în frigare?
Îl fierbem în căldare?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Să n-aud vorbă!
(Le face semn celor mai apropiaţi să vină lângă el.)
Care-i mai de soi?
De-o vreme dăm ca racul înapoi.
Anapoda merg toate şi pe dos!
Un sprijin omenesc ni-i de folos.
Flăcău-i zdravăn şi voinic, altfel,
Isteţ la minte, dacă nu mă-nşel.

Cu-n singur cap, dar asta nu îl strică:
O ţeastă are şi iubita-mi fiică.
Troli cu trei ţeste nu mai au cătare,
Ba nici cu două nu găseşti uşor,
Iar ăi cu-n cap, sunt vai de capul lor.
(Către Peer Gynt.)
Îmi ceri, deci, fata pentru-nsurătoare?
PEER GYNT
Fata soţie, zestre-mpărăţia!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Jumate-o iei odată cu soţia,
Şi jumătate după moartea mea.
PEER GYNT
E bine, deocamdată.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Stai, că mai e ceva!
Vom face o-nţelegere-ntre noi.
De s-o-ntâmpla cumva s-o calci, apoi
Îţi zboară scăfârlia. Aşadar:
Făgăduieşte-ntâi că n-o să-ţi pese
Ce s-o-ntâmpla-n afară de-al Rondenei hotar,
Nici de lumina zilei sau de isprăvi alese.
PEER GYNT
De-oi fi-mpărat, mă leg cu bucurie.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Mai vreau să-ncerc şi mintea cât poate să te ţie.
(Se ridică de pe tron.)
CEL MAI BĂTRÂN TROL-CURTEAN
Ia să vedem acuma, cu mintea nu cu gura,
Dacă-ai să spargi aluna, ghicind cimilitura.

BĂTRÂNUL DIN DOVRE
E între trol şi om vreo osebire?
PEER GYNT
Pe cât văzui, aidoma-s la fire:
Trolul ăl mare vrea să frigă şi ăl mai mic s-aţâţe focul.
Şi pe la noi se-ntâmplă aşijderi, în tot locul.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Aşa-i cum spui: e-asemuire multă.
Dar precum zorii-s zori şi noaptea-i noapte,
Deosebiri destule sunt în fapte.
Să-ţi spun acuma altceva. Ascultă:
Afară, printre oameni, sub bolta de scântei,
„Fii, omule, tu insuţi” se spune de-obicei;
Dar, printre troli, se spune, în muntele ascuns:
„Fii, trolule, tu însuţi – îndeajuns”.
TROLUL-CURTEAN
(lui Peer Gynt)
Pricepi ce-adâncă-i vorba?
PEER GYNT
Cam neguroasă-mi pare.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
„Îndeajuns”. Băiete, această cugetare
Necontenit să-ţi fie scut şi lege…
PEER GYNT
(scărpinându-se după ureche)
Hm!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
…dacă vei ajunge în ţara asta rege.
PEER GYNT
Fie şi-aşa, că vorba nu-i vicleană.

BĂTRÂNUL DIN DOVRE

Mai e nevoie să iei seama, cred,

Cât suntem noi de cumpătaţi la hrană.

(Face un semn: doi troli cu cap de porc, cu scufe de noapte, albe ş.a.m.d., aduc mâncare şi băutură.)

Vaca plăcinte face şi taurul dă mied;

De-i dulce sau amară nu-ntreba.

Lucrul de seamă e – asculţi sau ba? –

Că băutura toată aici e pregătită.

PEER GYNT

(dând la o parte hrana şi băutura)

Dar cine dracu ar putea s-o-nghită?

N-am să mă-nvăţ nicicând cu-aşa nutreţ.

BĂTRÂNUL DIN DOVRE

Bea şi-ai să capeţi un pocal de preţ,

Din aur, şi cu el odată – fata.

PEER GYNT

Stă scris: „Să-nvingă firea, judecata!"

La urma urmei, poate nici nu-i aşa amar.

Mă-nchin!

(Bea.)

BĂTRÂNUL DIN DOVRE

Cuminte vorbă. Dar ce? Îl scuipi afar'?

PEER GYNT

Cu vremea mă deprind eu, n-avea teamă.

BĂTRÂNUL DIN DOVRE

Mai trebuie să-ţi lepezi veşmântul creştinesc.

Mândria noastră-n Dovre aceasta-i, ţine seamă:

Nimic din vale. Toate în munte se găsesc…

Afară de cordeaua ce-o aninăm în coadă.

PEER GYNT
(mânios)
Eu coadă n-am!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Primi-vei o coadă de paradă.
(Făcând semn unui trol-curtean.)
Agață-i coada mea de sărbătoare.
PEER GYNT
Ba nicidecum! Nu-s măscărici de trol.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Vrei fiica să-mi pețești cu dosul gol?
PEER GYNT
Din om faci vită!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Înțelegi pe dos.
Îți dăruiesc, băiete, veşmânt cuviincios.
Ți-om da să porți cordea portocalie:
Semn de cinstire naltă pe-aici, precum se ştie.
PEER GYNT
(pe gânduri)
Pe cât îmi dau eu seama omul aici e-o pană.
Deprinde iute şi nărav şi hrană,
Şi uită ce-i cu dânsul.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Eşti om de înțeles!
O să te prindă bine podoaba ce-am ales.
PEER GYNT
(plin de mânie)
Stai, rogu-te! N-ăi vrea să mă sileşti
Să-mi las şi cele datini creştineşti?

BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Păstrează-le! Şi n-avea nicio teamă.
E slobodă credinţa şi nu plăteşte vamă.
Pe troli îi dibui grabnic după veşmânt şi croi:
Aidoma-s la chip şi ce se cheamă
La voi credinţă, groază-i pentru noi.
PEER GYNT
Deşi în silă, mă-nvoiesc. Spun drept,
Nu te-aş fi bănuit aşa deştept.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Trolii-s mai buni, băiete, decât le merge vestea;
Deci, iată osebirea-ntre noi. Cum într-acestea
Sfârşirăm sfatul şi-am pus tot la cale,
Pornească zvon de harfe şi cimbale!
Jucaţi, fecioare şi cântaţi! Alint
Să-mprăştie lăutele de-argint!
(Cântece şi dansuri.)
TROLUL-CURTEAN
Cum ţi se pare?
PEER GYNT
De!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Zi! Lasă frica!
Îţi place?
PEER GYNT
Drept să spun: nici atâtica!
Copita dă-n talangă şi struna vrea s-alinte…
Şi ţopăie-n ciorapii scurţi, viţica.
TROLII-CURTENI
Să-l înghiţim!

BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Vezi că-i tot om la minte!
FECIOARELE-TROLI
Să-i luăm auzul! Să-i zdrobim vederea!
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
(plângând)
Cântăm şi dănţuim ca nicăierea!
Cum să-ndurăm, surate, asemenea cuvinte?
PEER GYNT
A! Tu erai? Glumesc, mândreţe, numa.
Nu te mâhni! M-am întrecut cu gluma…
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Juri că-i aşa?
PEER GYNT
Şi cântecul şi jocul
Minunăţie-au fost, arde-m-ar focul!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Ciudată mai e firea omenească!
Degrabă poate să se lecuiască.
Chiar dacă-o vatămi, iute-şi vine-n fire.
Gineri-meu n-a pus împotrivire.
S-a lepădat de crezul creştin numaidecât,
De bunăvoie-a dat miedul pe gât,
Şi-a prins de bunăvoie coadă-n spate,
Ce i-am cerut le-a împlinit pe toate,
Şi mă gândeam că moş Adam, pe poartă
A fost gonit fără prea multă ceartă.
Dar iată că o-ntoarce. Ei, fiule, văz bine:
Într-altfel trebuie să scot din tine
Nesăbuita fire de om ce-ţi dă poruncă.

PEER GYNT
Ce vrei să faci?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Să tai, sub pleoapa stângă,
Un pic: să vezi ponciş în jurul tău.
Frumoase toate ţi-or părea. Nu-i rău:
Tăia-voi, astfel, punţile înalte.
PEER GYNT
Eşti beat!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
(rânduind pe masă nişte scule tăioase)
Aici sunt scule subţiri şi de-alelalte.
Lumina unui taur am să ţi-o pun altoi
Ca să-ţi zăreşti mireasa gingaşă; ochi de soi,
Să-ţi curețe privirea de urdoare,
Să nu mai vezi viţele săltând.
PEER GYNT
Sminteală mare!
CEL MAI BĂTRÂN TROL-CURTEAN
Ce-a zis bătrânul e cuvânt gândit,
Căci el e înţelept şi tu smintit.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Ia judecă: scăpa-vei ani întregi
De zbucium, neplăceri şi fărdelegi.
Gândeşte-te că ochii sunt izvoare
De nesfârşite lacrime amare.
PEER GYNT
E drept ce spui! Şi-n Biblie-i un rând:
„Când te sminteşte ochiul, aruncă-l de la tine”.
Dar când se-nzdrăveneşte şi când oare-ţi revine

Văzul de om?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Prietene, nicicând!
PEER GYNT
Aşa! Atunci cu bine şi sănătate!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Cum?
Pleci? Încotro?
PEER GYNT
Mă duc să-mi văd de drum…
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Nu! Stai pe loc! Căci lesne îţi fu să intri-n ţară,
Dar anevoie poţi ieşi afară.
PEER GYNT
Vrei să mă legi în frânghii, să nu scap?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Ascultă, prinţe Peer! Fii om cu cap!
Eşti trol pe jumătate! Nu? Nu s-a dat de gol?
Nu seamănă destul de mult a trol?
Nu vrei să fii de-a binelea?
PEER GYNT
Aş vrea.
Dar ca să-ţi iau regatul şi fata, zău aşa,
Eu cred c-aş da dovadă de pripeală;
În lumea asta toate se fac cu socoteală.
Mi-am agăţat o coadă, e drept, dar cred că pot
Oricând oi vrea să o desfac din nod.
M-am lepădat de vechiul şi cârpocit învăţ.
Pot însă foarte bine la loc să mi-l agăţ.
Şi mă gândesc c-aici, în Dovre, parcă

Şi-aşa m-aş ţine binişor în barcă.
Fac jurământ că vacile-s fecioare:
Pot să-l înghit şi eu ca fiecare.
Însă că slobod nu pot fi, anume,
Să mor ca bun creştin în astă lume,
Că trol voi fi în muntele de-omăt
Cât oi trăi, că nu pot da-ndărăt,
Că soarta mi-e pecetluită deci –
N-o să mă-mpac cu asta-n veci de veci.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Oricât m-aş ţine, din răbdări mă scoate!
Ce-mi vii cu glume de-astea leşinate?
Măi, terchea-berchea, ştii cine sunt eu?
Sucit-ai capul fetei şi-acu ai dat de greu…
PEER GYNT
Neadevăr!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Ba trebuie s-o iei!
PEER GYNT
Cutezi să spui că…
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Vorba! Poate vrei
Să zici că n-ai dorit-o dinadins?
PEER GYNT
(nepăsător)
Ei şi? Cine-i ucis că s-a aprins?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Sunt plămădiţi toţi oamenii la fel:
Din gură se arată plini de zel,
La faptă, însă, greu sunt de urnit.

Crezi că dorinţa-i bună de-azvârlit?
Aşteaptă numai şi-o să vezi curând.
PEER GYNT
Vrei să m-adormi cu născociri? Nici gând!
FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN VERDE
Ah, dragă Peer, cam în vreun an eşti tată.
PEER GYNT
Deschideţi! Vreau să plec!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Băiat sau fată,
Ţi l-om trimite-n piele de ţap înfăşurat.
PEER GYNT
(ştergându-se de sudoare)
Ah! De-aş putea să mă trezesc odat'.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Să ţi-l trimit la curtea regească?
PEER GYNT
La azil!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
De, prinţe Peer! Ştii singur ce-nseamnă un copil.
Nu mai încape vorbă că tu i-ai dat fiinţă.
Îl creşti cum vrei şi crezi de cuviinţă.
Pruncii corciţi, de altfel, cresc uşor.
PEER GYNT
Mai tâmp eşti decât boul, moşnege! Ce-i dai zor?
Şi dumneata, vergino, te rog s-o laşi mai moale
Eu nu-s nici prinţ, nici bucşă de parale;
Şi dacă ţii morţiş să-ţi cad în poală
Să ştii că nu e mare pricopseală.
(Femeia în verde cade leşinată şi e dusă de slujnice-troli.)

BĂTRÂNUL DIN DOVRE
(după ce-l priveşte cu scârbă şi dispreţ)
Zvârliţi-l de pe stâncă, băieţi, praf să se facă!
COPIII-TROLI
De-a bufniţa şi uliul să ne jucăm oleacă!
De-a lupul! De-a pisica şi şoarecu-mpreună.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Dar iute! Crăp de ciudă. Mi-e somn. Ei, noapte bună.
(Iese.)
PEER GYNT
(hăituit de copiii-troli)
Daţi-vă-n lături, diavoli!
COPIII-TROLI
Pitici şi spiriduşi!
Muşcaţi-l de spinare!
PEER GYNT
Văleu!
(Vrea să coboare prin gârliciul pivniţei.)
COPIII-TROLI
Drugii la uşi!
TROLUL-CURTEAN
Ce haz fac picii noştri!
PEER GYNT
(luptându-se cu un trol-copilaş, care l-a muşcat zdravăn de ureche)
Dă-mi drumu', căcărează!
TROLUL-CURTEAN
(lovindu-l peste degete)
Mă! E copil de rege. Vezi, pune gurii pază!
PEER GYNT
O gaură de şoarec!

(Aleargă într-acolo.)

COPIII-TROLI

Astup-o! Daţi din mâini!

PEER GYNT

Era hain, moşneagul, dar pruncii-s mai hapsâni!

COPIII-TROLI

Să-l jupuim!

PEER GYNT

Ah! Dacă-aş fi un şoarec!

(Aleargă de colo-colo.)

COPIII-TROLI

Încetinel să-l prindem în inel!

PEER GYNT

(plângând)

Of! Doamne! Dac-aş fi un purec!

COPIII-TROLI

Şi-acum deodată: haide, toţi pe el!

PEER GYNT

(de sub grămada copiilor-troli)

Mor! Ajutor măicuţă bună!

(Dăngăne, departe, clopotul bisericii.)

COPIII-TROLI

Clopotul răsună, popii toţi s-adună!

(Copiii-troli fug în neorânduială, larmă, ţipete. Sala se năruie şi totul piere.)

(Întuneric adânc. Apoi glasul lui Peer Gynt, care taie aerul, lovind întunericul cu o prăjină groasă.)

PEER GYNT

Răspunde! Cine eşti?
GLASUL
(din beznă)
Eu însumi.
PEER GYNT
Fereşte-n lături, arătare!
GLASUL
Dă-i înainte,
Peer! Colina e-ntinsă şi încăpătoare!
PEER GYNT
(se repede în altă direcţie, dar se loveşte de ceva)
Cine eşti tu?
GLASUL
Eu însumi. Cutezi la fel să spui?
PEER GYNT
Eu spun ce vreau; şi paloşul meu taie!
Fereşte! Hei, acuma să ne-nfruntăm pe grui!
Regele Saul doborât-a o ceată, dar eu spulber droaie!
(Izbind şi tăind aerul.)
Cine eşti tu?
GLASUL
Eu însumi!
PEER GYNT
Nărod răspuns! Dă-mi pace!
Păstrează-l pentru tine şi fă-te mai încoace!
Zi! Cine eşti?
GLASUL
Sunt Bøygen cel mare!
PEER GYNT
Cimilitura neagră acuma sură-mi pare.

Fereşte, Bøyg!
GLASUL
Dă-i, Peer!
PEER GYNT
Dau, arătare!
(Loveşte şi taie.)
A! Te-am răzbit!
(Vrea să înainteze, însă se ciocneşte de ceva)
Ce? Sunt mai mulţi?
GLASUL
Doar unul!
Bøygen, Peer Gynt! Stăpânul cu stăpânul.
Bøygen cel vătămat şi cel de faţă,
Bøygen care-a murit şi cel în viaţă.
PEER GYNT
(azvârlind prăjina)
Arma-i de troli vrăjită. Cu pumnii-am să mă bat.
GLASUL
Cu pumnii şi cu trupul! Dar ce te-a apucat!
Acum te baţi cu ceafa!
PEER GYNT
(zvâcnind înapoi)
Totuna-i, văd, ce fac!
Cu ceafa sau cu faţa, nainte, înapoi,
E tot înghesuială! Dar ţi-oi veni de hac!
E-aici, aici şi colo! Se-nvârte ţonţoroi,
E-n cerc şi e-n afară. Arată-te voinice!
Arată-te odată şi spune-mi cum îţi zice?
GLASUL
Sunt Bøygen.

PEER GYNT
(pipăind în jurul său)
Mort? În viaţă? Mâzgă? Ceaţă?
Nălucă eşti! Parcă-i o-ngrămădeală
De urşi mormăitori care se scoală.
(Strigă.)
Arată-te odată!
GLASUL
Nu, Bøygen nu-i nebun.
PEER GYNT
Dă!
GLASUL
Bøygen nu loveşte.
PEER GYNT
Loveşte, dacă-ţi spun!
GLASUL
Bøygen cel mare-nvinge fără luptă!
PEER GYNT
Fă-te pitic şi muşcă, să-mi simt urechea ruptă;
Sau fă-te trol bătrân, să mă ridic,
Să pot lovi-n ceva – nu în nimic!
Sforăie, Bøyg!
GLASUL
Ce-ai spus?
PEER GYNT
Mă rupe-n dinţi.
GLASUL
Bøygen învinge fără suferinţă.
PEER GYNT
(muşcându-şi braţele şi mâinile)

Intraţi în carne, colţi! Hai, gură, strânge!
Să văd măcar curgând din mine sânge!
(Se aude fâlfâit de păsări mari.)
STRIGĂT DE PASĂRE
Soseşte, oare, Bøyg?
GLAS ÎN BEZNĂ
Da, iată-l, vine!
STRIGĂT DE PASĂRE
Zburaţi-i înainte, surate! După mine!
PEER GYNT
De vrei ca să mă scapi – zoreşte, fată!
Cartea de rugi în pânză-nfăşurată
Aruncă-mi-o-ntre ochi!
STRIGĂT DE PASĂRE
S-a-mpleticit!
GLAS ÎN BEZNĂ
L-am prins!
STRIGĂT DE PASĂRE
Zburaţi, suratelor, grăbit!
PEER GYNT
Scump viaţa mi-i răscumpărată
Cu-n joc ca ăsta greu, drept plată.
(Se prăbuşeşte.)
PASĂREA
Bøyg! Cade! Iată-l! Ia-l! Ia-l! Cade!
(În depărtare, se aud clopote şi cântări de psalmi.)
BØYGEN
(pierind în hău, murmură ca o suflare)
E prea puternic. Are femeile în spate.

(Răsare soarele. Pe munte, în faţa colibei mătuşii Åse. Uşa-i închisă; tăcere şi pustietate. Peer Gynt doarme lungit lângă peretele colibei.)

PEER GYNT
(se trezeşte din somn şi aruncă în juru-i priviri buimace. Scuipă.)
Bine mi-ar prinde-un hering saramură!
(Scuipă iar şi o zăreşte pe Helga venind cu merinde.)
Copilă! Tu? La noi, în bătătură?
HELGA
Păi, Solveig…
PEER GYNT
(sărind în picioare)
Unde-i *ea?*
HELGA
Ici, după casă.
SOLVEIG
(pitită)
Dacă te-apropii, fug, să ştii.
PEER GYNT
(oprindu-se pe loc)
Ei, lasă!
Te temi să nu te fur?
SOLVEIG
Nu ţi-e ruşine?
PEER GYNT
Ştii unde-am fost azi-noapte? Vrei să-ţi spun?
Fata moşneagului din Dovre se ţine scai de mine.
M-a urmărit mai rău ca un tăun.
SOLVEIG

De-aia bătu şi clopotul, haihui.
PEER GYNT
Dar nu-i uşor de prins Peer Gynt. Ce spui?
HELGA
(plângând)
Ah! Pleacă! Vezi?
(Fuge după ea.)
Aşteaptă-mă, măcar!
PEER GYNT
(luând-o în braţe)
Ia uită-te ce am în buzunar!
Un năsturaş de-argint… un ciob de lună.
Na, ia-l… dar du-te sora de-ţi îmbună.
HELGA
Dă-mi drumul! Vreau să plec la ea!
PEER GYNT
Na! Prinde!
HELGA
Eu plec… şi las panerul cu merinde.
PEER GYNT
Ia-l sănătoasă!
HELGA
Nu! Te porţi urât…
PEER GYNT
(timid, lăsând-o să plece)
Să-i spui să nu mă uite… să nu mă uite. – Atât!

Actul III

(Adâncul unei păduri de brazi. Zi mohorâtă de toamnă. Ninge. Peer Gynt, în cămaşă, doboară trunchiuri, bune de clădire.)

PEER GYNT
(lovind un pin mare, cu crăci strâmbe)
A, nu vrei să te laşi, bătrân odgon!
Aşteaptă numai, şi-ai să-mi cazi plocon.
(Lovind zdravăn.)
Văd eu că ai o platoşă de zale.
Îţi spintec eu pieptarul, degeaba-mi stai în cale!
Degeaba-ţi scuturi braţele sucite!
Te-ai mâniat pe mine, pasămite,
Dar ai să îngenunchi, că-ţi vin de hac!
(Cu glas schimbat, morocănos.)
Scorneli prosteşti! Nu-i zmeu, ci-un biet copac!
Scorneli prosteşti. Nici urmă de armură…
Un brad, crestat de ani, cu scoarţa sură.
Nu-i lucru prea uşor să tai copaci,
Da-i şi mai greu când tai şi vise-ţi faci.
Trezeşte-te, voinice! Nu te gândi-ntr-aiuri!
Nu-ţi face vise! Ceata de gonaci.
Te hăituie, zi-noapte, prin păduri.
(Loveşte cu-nverşunare, un răstimp.)
Da, eşti pribeag! N-ai mamă iubitoare
S-alerge să-ţi aducă de mâncare.
Dă-ţi singur osteneala şi caută-ţi merinde:
Bea apă din izvoare, hrăneşte-te cu ghinde,
Dă-i zor şi fă surcele pentru foc,

Şi ai s-o scoţi la cap, de ai noroc.
Pentru mindir, culege buruieni;
Pentru veşminte calde, paşte reni;
Doboară stânci, copaci cu coama deasă,
Şi cară-i cu spinarea să-ţi faci casă!
(Înfige securea în trunchi şi priveşte în depărtare.)
Palat o să-mi durez! Cu turn de veghe
Şi coperiş înalt, fără pereche!
Am să cioplesc o ştimă pe portic,
Cu solzi de peşte până la buric.
Cocoşii de pe casă şi clampele de-aramă…
Ferestre străvezii – de bună seamă
Holba-vor ochii cei care-au s-o vadă
Cum scapără pe deal… (*Râzând înciudat.)*
Căzui iar pradă
Închipuirii, precum veşnic cad!
Pribeagule! *(Lovind îndârjit.)*
Cu cetină de brad
Mi-oi înveli coliba, să mă feresc de ger.
(Privind spre vârful copacului.)
Se clatină… şi iacătă-l că pică…
Te prăbuşeşti, trosnind, bătrân străjer!
Puendrii tineri tremură de frică…
(Începe să cureţe trunchiul de crengi; se opreşte deodată, cu securea ridicată şi ascultă.)
E-n spate cineva… A, tu, fârtate
Din Haegstad! Vrei să mă loveşti din spate…
(Se piteşte după copac, uitându-se, încordat, înainte-i.)
Ba-i un flăcău! E singur prin pădure…
Şi-nspăimântat… Ascunde o secure

Sub haină. Iată-l, spre un trunchi se-ndreaptă…
Îşi sprijină de scoarţă mâna dreaptă…
Şi-acu ce face? Uite-l că izbeşte!
Nenorocitul! Şi-a tăiat din deşte!
Ca boul sângerat o ia la fugă
Cu pumnu-nfăşurat într-o otreapă.
(Ridicându-se.)
Zău că-i turbat! Să-ţi tai pe buturugă
De bunăvoie degetul! Prostie!
Ba nu! Pricep! S-o fi gândit că scapă,
Sărman de el, de neagra cătănie.
Cu mâna zob şi ciuntă, se-nţelege,
N-o să-l mai mâie-n luptă bunul rege.
Dar să-ţi jertfeşti un deget e, totuşi, prea de tot!
Să te gândeşti, să vrei, mai merge. Fie!
Dar chiar s-o faci! Nu, să pricep nu pot.
(Clatină din cap şi îşi vede de treabă.)

(Odaia de jos, acasă la mătuşa Åse. Lucrurile în neorânduială. Cuferele deschise. Hainele împrăştiate. Mâţa s-a oploşit în pat. Åse şi Kari, nevasta unui gospodar vecin, îşi dau silinţa să aşeze lucrurile la locul lor.)

ÅSE
(alergând într-o parte)
Ascultă, Kari!
FEMEIA
Ce-i?
ÅSE
(în cealaltă parte)

Ascultă ici!
Unde-o pusei? Tu n-ai văzut? Ce zici?
Ce caut eu? Văleu! Ce gură cască!
Da, cheia lăzii!
FEMEIA
Uite-o colo-n broască.
ÅSE
Dar ce s-aude?
FEMEIA
Păi, la Haegstad cară
Tot ce popriră cea din urmă oară.
ÅSE
(plângând)
Să mă fi luat, zău, şi pe mine
Într-un lădoi cernit! Era mai bine!
Cât poate omul îndura de-a sila!
Mi-e goală casa! Dumnezeu cu mila!
Ce ăl din Haegstad se-ndură să lase
Mi-a smuls zapciul. Suflete câinoase!
Mi-au luat şi rufele de pe frânghie.
Păi judecată-i asta? Tâlhărie!
(Aşezându-se pe marginea patului.)
Pământ, gospodărie se prăpădiră… Gata!
A fost hain bătrânul, mai aspră judecata.
Şi niciun sprijin n-am… Peer e departe…
N-am cui să-i cer măcar un fleac de sfat.
FEMEIA
Dar ţi-au lăsat căsuţa, pân-la moarte.
ÅSE
Da, mie şi pisicii – sărman prieteşug!

FEMEIA
Te ocrotească cerul! Peer mult te-a mai costat!
ÅSE
Peer! De ce-oi bate câmpii? Păi, fără beteşug,
S-a-ntors acasă Ingrid, la belşug.
Puteau să-i cate diavolului price;
Mai drept era, că numai necuratul
Mi-a tulburat şi-ademenit băiatul.
FEMEIA
Să nu-l chemăm pe popă până-aice?
Că poate-o fi mai rău decât se zice.
ÅSE
Pe popă? Drept să spun, mi-a dat prin gând!
(Tresare.)
Dar nu! Mă ierte Domnul. Căci eu, în primul rând,
Când toată lumea-l lasă, eu, ca mamă,
Trebui să-i vin în sprijin mai cu seamă.
Uite-i flaneaua colo… se destramă…
De-aş fi putut cojocul să i-l scap!
Nu ai văzut şi ălălalt ciorap?
FEMEIA
E-acolo printre lucruri…
ÅSE
(scotocind printre lucruri)
Dar asta ce-o mai fi?
O lingură turtită! Ştii, Kari, într-o zi
Îl prind topind într-însa cositor,
Pe care-l bătucea în chip de bumb.
Odată, la un praznic, nu şi nu,
Pe taică-su îl tot ruga de zor

Să-i dea o bucăţică. Ţin minte ca acu.
„Nu, zise Jon, eşti fiul lui Jon Gynt.
Ţi se cuvine altceva mai scump!”
Şi-i pune-n palmă-o piesă de argint
Din vremea rigăi Cristian. Mă jur!
Să-l ierte Domnul! Întinsese struna!
Şi pentru Jon când bea, pe legea mea,
Plumb, aur, cositor, era totuna.
Uite şi ălălalt ciorap… E ciur.
Să-l țesem, Kari…
FEMEIA
Cât s-o mai putea.
ÅSE
Acum, c-am isprăvit, mă bag în pat.
Parcă-s bătută. N-am deloc vigoare.
(Veselă.)
Două cămăşi de lână – vezi, p-astea le-am uitat!
FEMEIA
Da, zău aşa…
ÅSE
Grozav de bine-mi pare.
Una din ele pune-o la păstrare…
Ba, pe-amândouă pune-le mai bine,
Că aia de pe el abia se ţine.
FEMEIA
Isuse! Maică Åse, e păcat!
ÅSE
O fi, nu zic! Dar taica popa poate,
Când vrea, să te dezlege de păcate.

(În pădure, în faţa unei colibe construite de curând. Deasupra uşii, coarne rămuroase de cerb. Asfinţeşte. Peer Gynt, în prag, meştereşte la un zăvor de lemn.)

PEER GYNT
(râzând, în timp ce meştereşte la zăvor)
Zăvor! Încuietoare cu temei,
Să n-o clintească troli, bărbaţi, femei…
Zăvor voinic! Să nu pătrundă-aici
Ceata smintită-a ţapilor pitici.
Parcă-i aud bătând, pe înnoptat:
„Deschide, Peer! Venim cu gând curat.
Sub paturi, în hogeac, în cenuşar,
Ne strecurăm ca nişte şerpi de jar.
Hi! Hi! Peer! Crezi că mânioase gânduri
De ţapi-pitici le poţi opri cu scânduri?”

(Solveig intră, lunecând pe schiuri, de pe câmpia din faţă, îmbrobodită pe cap, cu o boccea în mână.)

SOLVEIG
Să-ţi fie truda binecuvântată!
Nu mă goni! Venii c-am fost chemată.
PEER GYNT
Solveig! Nu-i ea! Ba da… văd bine-acum.
Nu te-ai temut să baţi atâta drum?
SOLVEIG
Prin mica Helga ţi-am aflat cuvântul.
Mi-au dat de ştire liniştea şi vântul,
Şi maică-ta, apoi, prin cele zise,

Mi-au dat de ştire tainicele vise,
Zilele goale, nopţile de chin
Veste mi-au dat că trebuie să vin.
Parcă-mi pierise viaţa: om nătâng,
Nu mai ştiam să râd şi nici să plâng,
Nu mai ştiam ce-i bine şi ce-i rău
Şi nici ce să mai fac de dorul tău.
PEER GYNT
Dar taică-tău?
SOLVEIG
Pe sfântul Dumnezeu,
Uitai de maică-mea, de taică-meu,
De toţi, de toate şi de lumea-ntreagă…
PEER GYNT
Ca să alergi la mine, Solveig dragă?
SOLVEIG
Da, ca s-alerg la tine-n goana mare,
Să-mi aflu lângă tine alinare.
(Plângând.)
Vai! Greu m-am despărţit de surioară,
Greu şi de tata, dar cu jale-amară
De mama care m-a purtat la sân.
Să-mi ierte Domnul sufletul păgân
Şi jalea ce în urmă o lăsai!
PEER GYNT
Ştii că m-au judecat în luna mai?
Şi ştii că m-au lăsat sărac lipit?
SOLVEIG
Pentru avere crezi c-am părăsit
Tot ce-mi era mai drag?

PEER GYNT
Dar ştii tu, oare,
Că dacă ies cumva din codru-afund
Mă-nhaţă şi mă bagă la răcoare?
SOLVEIG
Când lunecam către pădurea deasă,
Tu ştii ce m-am gândit să le răspund
De-or întreba unde mă duc? „Acasă!”
PEER GYNT
Ce rost mai au zăvoarele, aici,
S-aţină calea ţapilor pitici,
Când ai venit să stai cu vânătorul
Şi să-i sfinţeşti coliba? Jos zăvorul!
Să-mi satur ochii, Solveig! Să te văd!
Ce de lumină-n tine! Ce prăpăd!
Să te ridic! Eşti ca un fulg! O viaţă
Te-aş ţine-aşa şi te-aş purta pe braţă!
N-am să-ţi sărut nici dulcile veşminte!
N-am să m-ating de gura ta fierbinte!
Mult te-am dorit eu, floare de lumină,
Dar n-o să te târăsc cu mine-n tină.
Ce-am înjghebat sărman e pentru tine
Căci mândru adăpost ţi se cuvine…
SOLVEIG
Sărman sau mândru, -aici e casa mea.
Aici răsuflu-n voie, chiar dacă-i vreme rea.
Mă-năbuşeam în vale… şi mult m-a spăimântat
Pustiul drum ce şerpuia spre sat.
Aici susură brazii… tăcerea nu m-apasă…
Îmi pare că-i un cântec… sunt acasă…

PEER GYNT
Adevărat? Şi cât? Necontenit?
SOLVEIG
Pe-un drum fără întoarcere-am pornit.
PEER GYNT
A mea eşti, deci! Treci pragul mai curând!
Mă duc să caut vreascuri! Luminând,
Să dogorească-n vatră focul blând,
Să nu-ţi mai fie frig nicicând… nicicând…
(Descuie uşa. Solveig intră în casă. El rămâne câtva timp nemişcat, apoi dă un chiot de bucurie şi sare-n sus.)
PEER GYNT
Hei! Fată de-mpărat, aleasa mea!
Palat împărătesc îţi voi dura!
(Îşi ia securea şi pleacă. Tocmai atunci iese dintr-un tufiş, aţinându-i calea, o femeie îmbătrânită, îmbrăcată în zdrenţe verzi; un băieţaş urât, cu o ulcică în mână, se ţine de fusta ei, şchiopătând.)
FEMEIA
Peer iute de picior, zic seară bună!
PEER GYNT
Ce-i? Cine eşti?
FEMEIA
Peer Gynt, prieteni vechi!
Stau ici. Suntem vecini.
PEER GYNT
Da?
FEMEIA
Împreună
Ni se nălţau colibele… Perechi…
PEER GYNT *(dând să plece)*

Eu sunt grăbit…
FEMEIA
Grăbit ai fost mereu,
Dar te-am ajuns din urmă.
PEER GYNT
Nu sunt eu!
Greşeşti, mătuşă.
FEMEIA
Am făcut greşeală
Când luai de bună-a ta făgăduială.
PEER GYNT
Făgăduială? Eu? Când naiba?
FEMEIA
Când?
Când ai băut la tata. Ai uitat?
PEER GYNT
Dar nici nu mi-a trecut măcar prin gând!
Când ne-am văzut? Când zici că s-a-ntâmplat?
FEMEIA
Odată ne-am văzut!
(Către copil.)
Ia dă-i, băiete,
Lui taică-tu să bea, că i-o fi sete!
PEER GYNT
Eu, taică-su? Eşti beată? Ce tot zici?
FEMEIA
Păi porcul îl cunoşti după şorici!
Schilod e la picioare, bietul plod,
Aşa cum tu la minte eşti schilod.
PEER GYNT

Vrei să mă faci să cred…
FEMEIA
Priveşte numa'…
PEER GYNT
Lunganul ăsta? Zău, te-ntreci cu gluma!
FEMEIA
Crescu-ntr-o zi cât alţii într-un an.
PEER GYNT
N-o să mă faci să cred, tu, trol cu rât…
FEMEIA
Peer Gynt, eşti cel mai mare bădăran!
(Plângând.)
Ce vină am că chipu-i mai urât
Decât atunci pe pajiştea fierbinte?
Născui az-toamnă… M-a moşit chiar dracu'.
Nu-i de mirare că e slut, săracu'!
Tu vezi-mă frumoasă ca-nainte!
De-ai alunga din casă fata aia,
De-ai izgoni din gând şi ochi văpaia,
Oh, ţi-aş uita urâtele cuvinte…
PEER GYNT
Piei, vrăjitoare!
FEMEIA
Bine! Ia aminte!
PEER GYNT
Îţi rup spinarea!
FEMEIA
Cearcă, de eşti nechibzuit!
Hei, Peer Gynt, eu sunt greu de nimerit.
În orice zi, în casă, pe sub prag

M-oi strecura; şi-atunci când tu vei vrea,
Pe laviţă, s-o strângi la piept cu drag,
Şi-ai să primeşti strânsoarea înapoi,
Eu am să fiu acolo, între voi,
Necontenit cerându-mi partea mea,
Şi ai să-mi dai şi mie ce-i dai ei…
Şi-acu de mâine-nsoară-te, de vrei…
PEER GYNT
Piei, znamie!
FEMEIA
Uitasem de fecior!
Să ţi-l hrăneşti, se cade! Pici iute de picior
Hai la tăicuţul tău, măi puişor!
COPILUL
(scuipând spre el)
Ptiu! Să-l cioplesc oleacă din topor!
FEMEIA
(sărutând copilul)
Ehei! Ce cap pe trupul ăsta răsucit!
Mare-o să fie taică-su leit!
PEER GYNT
(lovind din picior)
Vedea-v-aş…
FEMEIA
În zadar îţi ieşi din minţi!
PEER GYNT
(frângându-şi mâinile)
Şi toate astea…
FEMEIA
Gânduri şi dorinţi!

Ăsta-i păcatul, Peer.
PEER GYNT
Cumplit păcat!
O, Solveig! Aur pururea curat.
FEMEIA
Da, zice dracu, mă-sa pătimeşte
Că taică-su s-a îmbătat porceşte.
(Femeia porneşte spre pădure, târându-şi copilul, care zvârle cu ulcica după Peer.)
PEER GYNT
(după o lungă tăcere)
Fugi, zicea Bøygen! Fugi! Aşa-i, băiete!
Palatul meu cu vuiet se dărâmă.
Stă între ea şi mine un perete.
Din fericire, n-a rămas fărâmă.
Fugi, fugi, băiete! Între ea şi tine,
Cărare dreaptă nu mai e de-acum…
Şi totuşi, dacă ţin eu minte bine,
A mai rămas al pocăinţei drum.
Da, scrie undeva în sfânta carte…
Dar slovele din mintea mea s-au şters
Şi popa cu scriptura-i prea departe…
Căinţa! Până-acolo-i mult de mers.
Drum lung… şi zilele sunt numărate.
Frânturi şi cioburi dintr-al vieţii clocot
Cum să le-mbini, lipindu-le pe toate?
Poate-o vioară-mbini, dar nu un clopot…
Nu calci sub talpă lujerul subţire!
Minţit-a zgripţuroaica cea haină!
Sunt năluciri desprinse de privire.

Dar poate-au prins în suflet rădăcină?
S-au furişat ca şerpii-n el şi scurmă?
Ingrid şi păstoriţele nebune
Se vor ivi aici? Mi-au dat de urmă?
Mi-or cere, ca şi hâda spurcăciune,
Să le-ndrăgesc, căzându-mi în genunchi?
Fugi, fugi, băiete! De-aş avea mâini lungi
Pe cât sunt brazii de înalţi la trunchi,
Prea sus n-aş ridica-o, nici atunci,
Ca s-o păstrez curată-n faţa mea.
Nu pierde, nu câştigă nimenea.
Nu! Să mă-nghită negurile-adânci!
Să las deci toate, să mă dau la fund!
(Face câţiva poţi spre colibă, dar se opreşte în loc.)
Cum să mă-ntorc sluţit şi plin de glod
Şi însoţit de-al trolilor norod?
Să tac? Să-i spun? Să-i spun sau să-i ascund;
(Aruncând securea.)
E-ajun de sărbătoare. Aş fi nelegiuit
Cu sufletu-ntinat să intru-n schit.
SOLVEIG
Vii?
PEER GYNT
(cu glas moale)
Plec!
SOLVEIG
Ce spui?
PEER GYNT
Aşteaptă, draga mea.
E întuneric şi povara-i grea…

SOLVEIG
Vin să-ţi ajut… S-o împărţim.
PEER GYNT
Rămâi
Acolo. Las' c-o scot la căpătâi.
SOLVEIG
Întârzii mult?
PEER GYNT
Cât, nu ştiu, să-ţi spun drept.
Oricât o fi, aşteaptă-mă.
SOLVEIG
(făcând un semn de încuviinţare)
Te-aştept.
(Peer Gynt o ia spre pădure. Solveig rămâne în pragul uşii întredeschise.)

(Odaia în care stă mătuşa Åse. Pâlpâirea buştenilor din vatră luminează slab. Pisica s-a ghemuit pe un scaun, la picioarele patului. Åse stă în pat, cu mâinile deasupra plapumei, privind neliniştită în jur.)

ÅSE
O, Doamne! S-o întoarce oare?
L-aştept de-atât amar de timp!
Să-i dau de ştire nu-s în stare…
Şi multe am să-i spun. În schimb,
N-am vreme de pierdut defel.
Grăbită sunt: mă sting curând…
Am fost prea maşteră cu el!
Prea aspră! Cui să-i dea prin gând?
PEER GYNT

(intrând)
Bună seara!
ÅSE
Slavă ție!
Of, dragul mamei! Bun venit!
Întorsu-te-ai din pribegie,
Dar viaţa ţi-ai primejduit.
PEER GYNT
O, nu pun mare preţ pe viaţă…
Şi… trebuia să vin încoace…
ÅSE
Ruşine Kari o să paţă,
Iar eu… eu voi pleca în pace.
PEER GYNT
Să pleci? Ce vorbe-s astea, mamă?
De ce să te gândeşti la moarte?
ÅSE
Ah, Peer, băiatul meu! Mi-e teamă
Că nu-i sfârşitul prea departe.
PEER GYNT
(călcând apăsat prin odaie)
Lăsai povara strivitoare,
Gândind să sorb un strop de viaţă!
Îți înghețară mâini, picioare?
ÅSE
Da, Peer. Tot trupul îmi îngheaţă.
Curând holba-voi ochii, ştiu…
Închide-mi pleoapele… Şi-apoi,
Ai grijă, maică, de sicriu;
Găseşte unul mai de soi

Cu toate că…
PEER GYNT
Zău, n-are rost!
E încă timp destul, socot.
ÅSE
Da, da.
(Privind neliniştită prin odaie.)
Puţinul din ce-a fost.
Nu ne-au iertat! Ne-au luat tot… tot…
PEER GYNT
(întorcându-se brusc)
Iar, mamă! *(Aspru.)* Ştiu că eu port vina,
Dar ce folos să-mi spui mereu?
ÅSE
Nu tu! Beţia e pricina.
Ea poartă vina, dragul meu.
Ea iscodeşte fapte crunte,
Afurisita… N-are leac…
Păţania cu cerbu-n munte…
Să nu te miri… erai buimac.
PEER GYNT
Hai să lăsăm povestea asta
C-am fost zănatic şi candriu.
Nenorocirea şi năpasta
Să le lăsăm pe mai târziu…
(Aşezându-se pe marginea patului.)
Să povestim oleacă, mamă,
De lucruri slobode şi bune,
Să dăm uitării griji şi teamă,
Zavistie şi-amărăciune…

Uite şi mâţa cea beteagă…
Parcă şi-a mai venit în fire.
ÅSE
Se vaită, biata, noaptea-ntreagă…
O fi având vreo presimţire…
PEER GYNT
(schimbând vorba)
Ce-i nou prin sat? Ia dă-mi de ştire!
ÅSE
(zâmbind)
Ei, maică, multe şi mărunte…
Cică o fată, în neştire
Cată, cu ochii trişti, spre munte…
PEER GYNT
(zorit)
Mads Moen… tot cu jalea-n suflet?
ÅSE
Şi cică fetei nici nu-i pasă
C-o țin bătrânii într-un plânset…
Zău, dacă inima te lasă,
Poate-i găseşti tu,
Peer, vreun leac…
PEER GYNT
Fierarul tot mai face spume?
ÅSE
Mai lasă-l ciorilor de drac,
Şi haide să ți-o spun pe nume,
Să ştii ce fată e, anume…
PEER GYNT
Să povestim oleacă, mamă,

De lucruri slobode şi bune,
Să dăm uitării griji şi teamă
Zavistie şi-amărăciune…
Vrei apă să-ţi aduc? Ţi-e sete?
Stai bine-n pat? E cam scurtuţ.
Ia uite! Patul tău, băiete,
De când erai copil micuţ.
Ţi-aduci aminte cum stăteai
La căpătâiul meu de strajă?
Cu blana caldă mă-nveleai
Şi m-adormeai ca într-o vrajă.
ÅSE
Când taică-tău la drum pleca,
Mi-aduc aminte ca acuş,
Zburai cu blana pe podea
Ca sania pe derdeluş.
PEER GYNT
Tu îngânai atunci un cântec…
Dar, mamă, -ţi mai aduci aminte
De caii ce mâncau jăratec?
ÅSE
De buna seamă! Doamne sfinte!
Era cotoiul din vecini
În hăţuri prins la buturugă.
PEER GYNT
Porneam de voie bună plini,
Plesnind din bici. Dădeam o fugă
Întâi spre Soarele-răsare,
Către castelul fermecat.
Era harapnic, mi se pare,

Toiagul de alun crestat.
ÅSE
Tăiam de-a dreptul prin nămete!
PEER GYNT
Scăpaţi din frâu, mâncau pământ.
Tu te-ntorceai: „Ţi-e frig, băiete?"
Mă întrebai din când în când.
Să-ţi deie Domnul alinare
Oricât de aspru m-ai certat.
De ce te vaiţi?
ÅSE
Păi de spinare.
Prea tare-i scândura la pat.
PEER GYNT
Ia-ntinde-te, cât poţi s-apuci.
Aşa. Îţi e mai bine-acum?
ÅSE
(neliniştită)
Ei, Peer Gynt, eu mă duc…
PEER GYNT
Te duci?
ÅSE
De mult stau s-o pornesc la drum.
PEER GYNT
Ce vorbe-s astea, mamă? Iar?
Mai bine-ar fi să te-nveleşti.
Scurtăm al nopţii lung hotar,
Ca şi-altă dată, cu poveşti.
ÅSE
Dă-mi cartea mea de rugi. Mă duc…

Îngerul morţii m-a chemat.
PEER GYNT
La rege musafiri buluc,
Sus, în Castelul fermecat.
Mân sania şi calu-i zmeu.
Tu odihneşti pe perne moi.
ÅSE
Dar, dragă Peer, poftită-s eu?
PEER GYNT
Da, ne-a poftit pe amândoi.
(Aruncă o sfoară după rezemătoarea scaunului pe care stă pisica, pune mâna pe un băţ şi se aşază la picioarele patului.)
Dii, Murgule, şi fă-te vânt!
Măicuță dragă, nu ți-e frig?
Cu calul ăsta negru sunt
Întotdeauna în câştig!
ÅSE
Peer dragă, parcă-aud un zvon…
PEER GYNT
E clinchetul de clopoţei…
ÅSE
Prea sună trist şi monoton…
PEER GYNT
Urcăm fiordul cu polei…
ÅSE
Mă-nfricoşez! Ce vaier lung
Şi nefiresc se-aude-acu?
PEER GYNT
Sunt brazii care ceru-mpung,
Smuciți de vânt. N-ai grijă tu!

ÅSE
Ceva în zare-a scăpărat…
Ce licăreşte ca un foc?
PEER GYNT
Ferestrele de la palat.
Auzi cum tropotă la joc?
ÅSE
Da.
PEER GYNT
Sfântul Petru iese-n prag…
Se-nclină-n faţa ta, senin.
ÅSE
Se-nclină?
PEER GYNT
Da. Şi-apoi cu drag
Ne-mbie să sorbim din vin.
ÅSE
Vin? Nu-s cofeturi?
PEER GYNT
Berechet!
Şi preuteasa – da, chiar ea –
Ţi-a pregătit la foc încet
O ceaşcă mare de cafea.
ÅSE
Eşti tu cu mine, Peer? Aici?
PEER GYNT
Cu tine-s, mamă. Şi-o să fiu.
ÅSE
Ce bucurie! Hai, dă bici!
Să nu ajungem, prea târziu.

PEER GYNT
(plesnind din bici)
Dii, Murgule!
ÅSE
Da drumu-i bun?
PEER GYNT
(acelaşi joc)
Că doar nu mân de azi, de ieri!
E drumul mare.
ÅSE
Ce să-ţi spun,
Mă simt sleită de puteri.
PEER GYNT
Zăresc castelul pe colnic…
Acu ajungem…
ÅSE
Drumu-i greu…
Vreau ochii să-i închid un pic.
Mă-ncred în tine, fătul meu…
PEER GYNT
Dii! Goneşte, cal sirep!
Zarvă-i în castel, colind:
Că soseşte, toţi pricep.
Cu măicuţa lui, Peer Gynt…
Sfinte Petru, ce-ai de gând?
S-o opreşti pe maică-mea?
N-o să afli, prea curând,
Suflet mai curat ca ea.
Cum fusei cam nărăvaş
Sunt, pesemne, de prisos.

De mă laşi sau nu mă laşi,
Sunt la fel de bucuros.
Am fugit de adevăr,
Şi pe mama, ca un prost,
Am tot luat-o în răspăr.
Hăul răilor am fost.
Pe ea, sfinte, ai s-o pui
Sus, în strană, vrând-nevrând,
Căci în parohie nu-i
Suflet mai duios şi blând.
Iată: Dumnezeu din cer
Sfinte Petru-ţi dă porunci:
(Cu voce groasă.)
„Maica Åse-i, doar! Străjer!
Dă încuietorii brânci!”
(Izbucneşte în râs şi se întoarce către maică-sa.)
Ei! A înghiţit un hap!
Ia să-ncep alt basm mai bun… (*Neliniştit.)*
Ce-ţi dai ochii peste cap?
Mamă! Mă auzi ce-ţi spun?
(Se duce la căpătâiul patului.)
Ochii ţi-s sticloşi şi reci!
Mamă, -s eu… eu…
(Îi atinge uşor fruntea şi mâinile; pe urmă aruncă sfoara şi zice înăbuşit.)
A-mpietrit!
Te vei odihni în veci…
Drumul nostru s-a sfârşit…
(Îi închide ochii şi se apleacă deasupra ei.)
Pentru viaţa mea de prunc,
Basme şi ocări – acum

Mulţumescu-ţi din adânc…
(Lipindu-şi obrazul de buzele ei.)
Asta-i plata pentru drum.
FEMEIA GOSPODARULUI VECIN
(intrând)
Tu, Peer? Era ca de pământ…
Băiete, bine c-ai venit.
Ce somn adânc! O, Doamne sfânt!
Sau poate că…
PEER GYNT
S-a prăpădit.

(Kari plânge lângă trupul neînsufleţit al bătrânei; Peer Gynt se învârteşte prin odaie, apoi se opreşte lângă pat.)

PEER GYNT
S-o-nmormintaţi. Eu n-am un ban,
Şi trebuie să plec.
FEMEIA
Departe?
PEER GYNT
Peste ocean.
FEMEIA
Peste ocean!
Aşa departe?
PEER GYNT
Mai departe…
(Peer Gynt iese.)

Actul IV

(Pe coasta de sud-vest a Marocului. Pădure de palmieri. Masa de prânz întinsă; corturi pentru soare, rogojini. Mai departe, înlăuntrul pădurii, atârnă câteva hamacuri. În apropierea coastei pluteşte un iaht cu abur, arborând pavilioanele norvegian şi american. Chiar lângă ţărm, o iolă. Soarele stă gata să scapete.

Peer Gynt, bărbat frumos, de vârstă mijlocie, îmbrăcat în costum de călătorie, cu lornietă de aur atârnându-i de şnur, aşezat în capul mesei, îşi îmbie oaspeţii: Master Cotton, Monsieur Ballon, domnii von Eberkopf şi Trumpeterstråle, care sunt pe cale să sfârşească praznicul.

PEER GYNT
Beţi, domnilor! Omu-i făcut
Ca să se bucure de viaţă.
Ce-a fost rămâne în trecut,
Ce-i mort de-a pururea îngheaţă.
TRUMPETERSTRÅLE
Eşti, frate Gynt, de ne-ntrecut!
PEER GYNT
Însă uitarăţi buzunarul,
Şi *steward*-ul şi bucătarul.
MASTER COTTON
Pentru toţi patru! *Very well*![75]
MONSIEUR BALLON
Văd, monsieur, că dumneata
Deţii un *goût*[76], un ton, un fel

[75] Foarte bine! (l. engl.)

Deosebit de-a te purta.
Ceva-n sfârşit ce nu se-nvaţă.
VON EBERKOPF
Da. O conceptzie de viatză
Buternică. Nimic burtghez.
Privire ageră. Un crez
De niciun moft inlăntzuit,
Un spirit foarte azcutzit,
Călit, dar pus pe nebunii,
Stă-n vârfu-acestei triologii.
Ei, *monsieur*, am nimerit?
MONSIEUR BALLON
Întrucâtva. Dar n-are miez
Ca-n mlădiosul grai francez.
VON EBERKOPF
Was? Graiu-i cam rigid puţin…
Dar fenomenul, pe deplin,
Chiar în esenţa lui, de vrei
A-l cerceta…
PEER GYNT
Eu sunt holtei.
Da. Iată cheia, domnii mei.
Şi n-am nimica de ascuns.
„Fii însuţi tu”, e-al meu răspuns.
La ce bun să te împoveri
Cu suferinţe şi dureri
Ca o cămilă, în zadar?
Gândeşte-te la tine, doar.

---

[76] Bun-gust (l. fr.).

VON EBERKOPF
Această concentrare-n sine
Aţi cucerit-o greu…
PEER GYNT
Vezi bine.
Pe vremuri. Dar în bătălie
Cinstea-mi păzii cu străşnicie.
Odată cât p-aci să pic
În plasa-ntinsă. Ce să zic,
Nu prea eram de aruncat:
Flăcău frumos, înflăcărat.
Mi se păruse că iubesc
O fată dintr-un neam domnesc.
MONSIEUR BALLON
Domnesc?
PEER GYNT
Din spiţă de-mpăraţi…
TRUMPETERSTRÅLE
(bătând cu pumnul în masă)
Ah! Păcătoşi aristocraţi!
PEER GYNT
(ridicând din umeri)
Boierii ăştia nici în somn
Nu uită că sunt os de domn,
Şi-ţi scot pe nas că eşti plebeu.
MASTER COTTON
Cred că ţi-a fost destul de greu…
MONSIEUR BALLON
Familia nu vrea deloc?
PEER GYNT

Din contra!
MONSIEUR BALLON
Ah!
PEER GYNT
Păi la mijloc
Era şi-un lucru ce da ghes
Să ne nuntim… Aţi înţeles.
Afacerea, într-un cuvânt,
M-a-ngreţoşat grozav, căci sunt
Greu de strunit şi-am vrut mereu
Să umblu după capul meu.
Când socru-meu s-a-nfăţişat
Cerându-mi să-mi fac grabnic rost
De-un titlu de boier, am fost
Scârbit, şi neîntârziat
Le-am spus, vezi bine, bun rămas.
I-am părăsit şi m-am retras
Cu demnitate şi amar,
Lăsându-le mireasa-n dar.
(Bate cu degetele în masă, părând dus pe gânduri.)
Există şi un *Fatum*[77], deci.
Aveau dreptate vechii greci.
Şi n-ai ce face: te supui.
Oricare şi-are soarta lui.
MONSIEUR BALLON
Şi-aţi terminat?
PEER GYNT
A fost scandal.

---

[77] Destin, soartă (lat.).

Tot neamul, ca un singur val,
S-a năpustit asupra mea.
Cei tineri mai ales. Şi-aşa
Cu şapte-n spăngi m-am înfruntat.
Oi ţine minte şi-un văleat.
Scăpai cu bine. I-am învins.
Dar sângele ce dinadins
A curs atunci ca din izvor,
M-a înălţat în ochii lor.
Aşadar, o dovadă-n plus
Că e un *Fatum* cum v-am spus.
VON EBERKOPF
Eu, domnul meu, vă-nalţ, pe drept,
La rang de mag şi înţelept.
Din tot ce-aţi spus reiese clar
Că nu săpaţi ca un sobol,
Că nu orpecăiţi în gol,
Ci-atingeţi totul unitar.
Ales fiind printre aleşi,
Aveţi soluţii fără greş,
Ca medicina pentru boli.
Acţionaţi ca un strateg
Străluminând acest întreg;
Şi totuşi, n-aţi urmat la şcoli!
PEER GYNT
Nu. Sunt un autodidact.
Nu-i greu, de altfel, să luaţi act.
De studiat n-am studiat,
Dar am privit şi-am cugetat.
Am mai citit, aşa, un pic,

Câte ceva şi mai nimic.
M-am luat de carte cam târziu
Şi-i anevoie, pe cât ştiu,
Să ari pământu-nţelenit.
Am adunat ce-am nimerit,
De ici, de colo, pas cu pas.
Când am avut puţin răgaz.
Religia, cu opinteli,
Cercai s-o înţeleg. Cârpeli.
S-a strecurat ce-a fost mai bun.
Învăţătura, cum să spun,
N-o-nghiţi, n-o rumegi tacticos.
Eu cred că-nveţi să tragi folos.
MASTER COTTON
Ce spirit practic!
PEER GYNT
(aprinzând o ţigară)
Dragi amici!
Gândiţi-vă la viaţa mea.
Cum am venit din Vest, aici?
Gol puşcă, fără o para.
Pentru-n dărăb de pâine-atunci
Trudeam până dădeam în brânci.
Dar viaţa, după cum vedeţi,
Ca neagra moarte-i mai la preţ.
Norocul mi-a surâs din plin.
S-a-ntors şi vitregu-mi destin.
De aripile soartei dus
Urcai din ce în ce mai sus.
Aşa că, după zece ani,

De unde nu aveam un ort,
La Charlestown[78], armatorii-n port,
Mă botezaseră: Cresus.
Purtat pe braţe de noroc,
Faima-mi zbura din loc în loc.
MASTER COTTON
Şi ce vindeai?
PEER GYNT
Duceam în China
Idoli, şi negri-n Carolina.
MONSIEUR BALLON
Fi donc![79]
TRUMPETERSTRÅLE
La naiba, nene Gynt!
PEER GYNT
Spurcată treabă, -aşa-i? Nu mint.
Făceam negoţ. Şi ce negoţ!
Mă socoteam eu însumi hoţ,
Tâlhar şi traficant murdar.
Dar – veşnic blestematul „dar" –
Când i-ai dat drumul, în zadar
Încerci s-o rupi. Te prinde-n chingi
Şi, mai pe urmă, când atingi
Un grad înalt şi iei avânt,
Când mii de oameni ai vârât
În întreprindere şi-atât
Bănet, mă credeţi pe cuvânt,

---

78 Se pronunţă în două silabe.
79 Expresie de dispreţ (fr.).

S-o rupi deodată-i şi mai greu.
Şi vă mărturisesc că eu
„S-o rup deodată” nici nu pot.
Dar socoteam – şi mai socot! —
Că e nevoie să păstrez
O consecvenţă. Nu cutez,
Şi sunt de multe ori timid:
Mă tem să nu sar peste cal
Sau să izbesc cu oiştea-n zid.
Trec anii. Adevăr banal.
Îmbătrânesc, n-am ce să fac.
Am, iacă, jumătate veac.
Ţi-albeşte părul – şi un gând
Începe-a te munci curând,
Oricât de teafăr te-ai simţi:
Că se apropie o zi
Când judecata de apoi
Va despărţi pe ţapi de oi…
Ce fac? Cu China nu puteam
Să tai comerţul, tam-nesam.
O casă-nfiinţai, de schimb,
Numaidecât, având drept scop
Să le transporte, în ăst timp,
În primăvară idoli, iar
În fiecare toamnă popi,
Care duceau pe sub stihar,
Să-l creştineze pe chinez,
Ciorapi şi biblii, rom, orez.
MASTER COTTON
Câştig aveai?

PEER GYNT
Bine-nţeles.
Câştig, nu glumă. Pe ales,
Pentru un idol cumpărat
Primeam un culi botezat;
Şi rău-n bine se-ntorcea.
Ogorul nu părăginea:
Era activitatea-n toi,
Căci idolii vânduţi de noi
Erau ţinuţi de popi în şah.
MASTER COTTON
În Africa răzbit-ai?
PEER GYNT
Ah!
Morala mea a-nvins şi-aici.
Mi-am dat eu seama, mă-nţelegi,
Că-i o prostie cu moşnegi
Să faci comerţ: nu ştii când pici.
Pe urmă-ţi mai întind capcane
Şi filantroapele cucoane,
Năbădăioase vijelii,
Avarii, riscuri, mii şi mii
De neplăceri ce-ţi vin de hac.
Mi-am zis, deci: „Vela de bumbac,
Peer, rupe-o!” Şi-ncepui s-asud
Îngrămădind pământ în Sud.
Am reţinut pentru moşie
Transportul ultim, carne vie,
Întâia calitate şi,
Cum prosperau din zi în zi,

Au devenit lucioşi şi graşi
Că nu-ţi venea din ochi să-i laşi.
Nu că mă laud, dar le-am fost
Ca şi un tată: adăpost
Le-am dat şi i-am ferit de frig,
Dar m-am ales cu bun câştig.
Şcoli le-am durat. I-am ridicat
La un nivel cuviincios,
Cu străşnicie am vegheat
Să nu coboare mult prea jos,
Sub zero, termometrul. Da.
Pe urmă le-am întors aşa:
C-am luat o-ntreagă avuţie
Pe dobitoace şi moşie.
Vitele astea-ntr-adevăr
Le-am dat cu piele şi cu păr.
Le-am dat o vadră de rachiu
La despărţire. Ce mai chiu!
S-au îmbătat bărbaţii tun;
Că de femei ce să mai spun;
Vădanelor le-am dat tutun
Pentru prizat… De asta zic,
Şi nu greşesc întru nimic:
Faci bine-atunci când nu faci rău.
Greşalele-mi trecute, zău,
Vor fi uitate, eu putând,
Mai bine decât mulţi, oricând,
Cu fapta bună să lovesc
Păcatele ce săvârşesc.
VON EBERKOPF

(ciocnind paharul cu el)
Vital principiu, descinzând
Din noaptea teoriei, zboară
Spre noi, nezdruncinat nicicând
De contingenţe dinafară!
PEER GYNT
(care în timpul celor petrecute moi înainte a umblat, foarte sârguincios, cu sticla)
Noi, cei din Nord, purtăm război
Oriunde şi din vremuri vechi.
De vrei s-ajungi departe-apoi, înfundă-ţi vată în urechi,
Să nu pătrundă vreo năpârcă.
MASTER COTTON
Năpârcă?!
PEER GYNT
Da, o mică fiară
Înveninată, ce te-ncurcă
Şi pân-la urmă te doboară.
(Bea iarăşi.)
Arta-ndrăznelii, după mine,
E să râvneşti la fapte mari,
Luând însă seama foarte bine
Să-nfrângi capcanele pe cari
Le-ntinde viaţa, orişiunde.
Ştiind că lupta-i ne-ntreruptă
Să te strecori la timp din luptă,
Să ştii să îţi păstrezi o punte
Spre-a da-napoi când eşti silit…
Un crez ce mi-a îngăduit
Să-naintez chiar şi-n pustiu;

Principiu eminent pe care
L-am moştenit din tată-n fiu…
MONSIEUR BALLON
Sunteţi norveg?
PEER GYNT
Da, din născare.
Prim fire-al lumii cetăţean.
Averea strânsă, ban cu ban,
Americii i-o datoresc,
Iar înclinarea să citesc,
Germaniei cărturăreşti.
Haina, purtările fireşti,
Şi ascuţimea de gândire.
Le-am luat din Franţa. Îndârjire
În muncă, poftă de procente,
Din Anglia. De la evrei
Am învăţat s-aştept cât vrei.
Gustul de *dolce farniente*
Italia mi l-a transmis.
Şi-odată, când un singur pas
Mă despărţise de abis –
Cu tot strategicul meu crez –
M-a mântuit de la impas,
Fidel, oţelul suedez.
TRUMPETERSTRÅLE
(ridicând paharul)
Oţelul suedez!
VON EBERKOPF
Da, lui
Paharul plin i se cuvine!

(Ciocnesc şi beau cu Peer, care începe sa dea semne de chercheleală.)
MASTER COTTON
Perfect! Dar n-ai vrea să ne spui,
Sir, lăzile cu aur pline
La ce ţi-au folosit, şi cum?
PEER GYNT
(zâmbind)
La ce?
TOŢI PATRU
(trăgându-se mai aproape)
Să te-auzim!
PEER GYNT
La drum
Pornii, întâi, spre Sud şi Nord…
Şi astfel v-am poftit pe bord,
Ca musafiri, în Gibraltar.
Să-i dănţuiască, pe altar,
Viţelului de aur, vrui,
Un grup de dansatori amici…
VON EBERKOPF
Spiritual cum altul nu-i!
MASTER COTTON
Ştiut e: pânza n-o ridici
Doar ca s-o spânzuri la catarg.
Un scop, deci, v-a împins în larg.
Ce scop?
PEER GYNT
Vreau împărat s-ajung.
TOŢI PATRU
Cum?

PEER GYNT
(dând afirmativ din cap)
Împărat.
DOMNII
Al cui anume?
PEER GYNT
Al lumii-ntregi în lat şi-n lung!
MONSIEUR BALLON
Şi cum, prietene?
PEER GYNT
În lume
E aurul atotputinde.
Un gând mai vechi. Dar mi se-aprinde
Mereu în minte, peste tot.
Ca băietan, visam să pot
Peste ocean zbura, pe-un nor,
Şi, spre uimirea tuturor,
Călare să cobor pe plai
Cu sceptru-n mână şi alai…
Puterea-i, însă, ţinta mea.
S-a scris, sau cineva a spus,
Nu-mi amintesc, pe undeva,
Că oricât te-ai sălta de sus
Şi-ai ţine lumea în cârlig,
Dacă *tu însuţi te-ai pierdut*,
N-ai dobândit un alt câştig
Decât coroana aşezată
Pe-un craniu-n două desfăcut.
Cam asta am citit odată,
Şi nu-s deloc cuvinte seci…

VON EBERKOPF
„Tu însuţi” gyntian, ce-i, deci?
PEER GYNT
Lumea ascunsă-n craniul meu,
Care mă face să fiu *eu*,
Nu altul, precum Dumnezeu
Nu-i Diavolul.
TRUMPETERSTRÅLE
Acum, spun drept.
Am priceput!
MONSIEUR BALLON
Mare-nţelept!
VON EBERKOPF
Măreţ poet!
PEER GYNT
(ridicând tot mai mult glasul)
Alcătuit
„Tu însuţi” gyntian e, dară,
Din patimi, pofte şi dorinţi;
„Tu însuţi” gyntian e-un mit,
O mare dând pe dinafară
De toane, vise şi cerinţi;
Pe scurt: al pieptului frământ
Care mă face-aşa cum sunt.
Cum Domnului i-a trebuit
Lut, când pe om l-a zămislit,
Ca împărat peste coclaur
Îmi trebuie şi mie aur.
MONSIEUR BALLON
Ai aur!

PEER GYNT
Încă nu de-ajuns.
Poate destul dacă-aş fi uns
Crai peste-un şir de ţări mărunte
Eu însă vreau să am un munte,
Vreau să fiu Gynt în lumea mare
Sir Gynt, din creştet la picioare…
MONSIEUR BALLON
(entuziasmat)
Să stăpâneşti ce-ţi e pe plac!
VON EBERKOPF
Johannisbergul, vechi de-un veac.
TRUMPETERSTRÅLE
Şi arsenalul ce-l avea
Carol al doisprezecelea.
MASTER COTTON
Prilej de-a câştiga din plin…
PEER GYNT
L-am şi aflat. Peste puţin
Plecăm – în seara asta chiar –
Spre nord. Citii într-un ziar
O veste mare.
(Ridicând paharul.)
Aşadar
Când ai încredere deplină
În tine, soarta ţi se-nchină.
DOMNII
Dar ce e?
PEER GYNT
În Helada creşte

Răscoala.
TOŢI PATRU
(ridicându-se în picioare)
Grecii?
PEER GYNT
Ei, fireşte.
Se scoală.
TOŢI PATRU
Ura!
PEER GYNT
Şi în cleşte
Sunt turcii prinşi.
(Deşartă paharul.)
MONSIEUR BALLON
Pornim la greci!
Ne-aşteaptă gloria, în veci!
Cu arme-am să-i ajut, din Franţa.
VON EBERKOPF
Cu tracte eu – păstrând distanţa.
MASTER COTTON
Şi eu cu furnituri.
TRUMPETERSTRÅLE
La drum!
La Bender voi găsi curele
De pinteni clasa-ntâi.
MONSIEUR BALLON
(luându-l de gât pe Peer Gynt)
Acum
Să-mi cer iertare se cuvine,
Că-ntâi te-am judecat greşit.

VON EBERKOPF
(strângându-i mâinile)
Şi eu, netrebnicul de mine,
Credeam că eşti un pui de lele.
MASTER COTTON
Asta-i prea mult! Eu, doar smintit.
TRUMPETERSTRÅLE
(dând să-l sărute)
Eu, frate-meu, iertat să-mi fie,
O drojdie, o scârnăvie
Yankee.
VON EBERKOPF
Toţi ne-am înşelat!
PEER GYNT
Ce spuneţi?
VON EBERKOPF
Ni s-a arătat,
Azi, chipul gynticei puteri
Cu visuri, patimi şi plăceri.
MONSIEUR BALLON
(admirativ)
Sir Gynt cel viu şi-adevărat.
VON EBERKOPF
(acelaşi joc)
Gynt, demn de cinste, om ales.
PEER GYNT
Dar spuneţi-mi…
MONSIEUR BALLON
N-aţi înţeles?
PEER GYNT

Să mor dacă pricep ceva!
MONSIEUR BALLON
Cum asta? N-ai spus dumneata
C-o să-i ajuţi pe greci cu bani
Şi-o să plecăm ne-ntârziat?
PEER GYNT
(fluierând a pagubă)
Pe greci? Ce, crezi c-am căpiat?
Eu am să-i sprijin pe tirani:
Pe turci îi scot de la impas!
MONSIEUR BALLON
De necrezut!
VON EBERKOPF
N-ai niciun haz!
PEER GYNT
(tace, se reazemă de un scaun şi îşi compune o figură gravă)
Eu cred c-ar fi mai nimerit
Să ne vedem de drum, acum,
Cât încă nu s-a risipit
Prietenia ca un fum.
Când n-ai ce pierde, e uşor
Să fii viteaz; căci, domnilor,
Umbreşti pământul în zadar
Când eşti lipsit de orice bun.
Sunt mulţi, sortiţi din leagăn chiar,
Să fie carne pentru tun.
Dar când în viaţă ai învins
Şi eşti, precum sunt eu, un ins
Scăpat de griji şi de restrişti,
Îţi vine foarte greu să rişti.

Plecaţi la greci în toată graba.
Vă dau şi arme pe degeaba.
Cu cât e focul mai vârtos
Cu-atâta trag mai mult folos.
Luptaţi pentru un crez înalt.
Porniţi cu surle la asalt.
Deschideţi libertăţii vad,
Trimiteţi-i pe turci în iad,
Suiţi, cu glorie, la cer
În lancea unui ienicer,
Sau retezaţi de-un iatagan.
Pe mine mă iertaţi. *(Îşi bate buzunarele.)*
Am bani.
Am lăzi cu aur şi argint
Şi sunt *eu însumi*: *Sir* Peer Gynt.

(Îşi deschide umbrela de soare şi dispare în pădurea unde se văd atârnând hamacurile.)

TRUMPETERSTRÅLE
Un porc!
MONSIEUR BALLON
Şi-a terfelit onoarea!
MASTER COTTON
Onoarea! De-asta nu mă mir.
Zău, mă gândesc, ce chilipir
Dacă cu ascuţişul spadei
Şi-ar cuceri neatârnarea!
MONSIEUR BALLON
Vedeam frumoasele Heladei
Slăvindu-mi faptele viteze!
TRUMPETERSTRÅLE

Eu, gloriile suedeze
Pe creştetu-mi punând cunună!
VON EBERKOPF
Eu, peste mări şi ţări stăpână
Marea Germaniei cultură!
MASTER COTTON
Goddam![80] Cumplită lovitură!
Abia-mi ţin plânsul. Într-acestea
Mă şi vedeam, măcar un timp,
Proprietar peste Olimp.
Căci, după cum îi merge vestea,
Muntele are zăcăminte
De cupru-n mare cantitate
Care-ar putea fi explorate.
Mai e, dacă ţin bine minte,
Şi fluviul cel faimos, Kastale,
Care din munte se prăvale
Într-un şirag de-adânci cascade
Şi, calculând modest, când cade
Rostogoleşte o avere:
Mai mult de-o mie cai-putere…
TRUMPETERSTRÅLE
Eu plec. Oţelul suedez
Întrece aurul yankeu.
MASTER COTTON
Posibil. Aş pleca şi eu,
Dar parcă-acum nu mai cutez,
Căci dacă te înghite gloata

---

[80] Înjurătură englezească.

Se duce dracului răsplata…
MONSIEUR BALLON
Blestem! Eu nu mai sper deloc.
S-a dus şi bruma de noroc.
MASTER COTTON
(ameninţând cu pumnul ambarcaţia)
Acolo-i ferecat în lăzi
Tot ce nababu-a strâns din prăzi!
VON EBERKOPF
Am o idee! Haide! Sus!
Împărăţia lui s-a dus!
Ura!
MONSIEUR BALLON
Ce vrei?
VON EBERKOPF
Vreau să-l dobor!
Matrozii vor ceda uşor,
Şi iahtul i-l înhaţ! Pe bord!
MASTER COTTON
Cum… dumneata?
VON EBERKOPF
Îl jefuiesc!
(Pornind spre iaht.)
Sau poate nu eşti de accord?
MASTER COTTON
Păi n-am ce face! E firesc
S-accept să capăt partea mea.
(Pleacă după el.)
TRUMPETERSTRÅLE
Un mizerabil! O lichea!

MONSIEUR BALLON
Mai bine zis bandit… haiduc.
Enfin![81] N-am ce să fac. Mă duc.
(Pleacă şi el.)
TRUMPETERSTRÅLE
Intru şi eu în cârdăşie…
Dar protestez cu energie.

(Pe coastă, într-alt loc. Clar de lună şi nori călători. Iahtul înaintează spre larg cu maşinile sub presiune. Peer Gynt aleargă de-a lungul ţărmului. Ba îşi ciupeşte braţele, ba cercetează, încordat, largul mării.)

PEER GYNT
Mi se năzare! Prea am dat de duşcă!
Spre larg se-ndreaptă vasul ca din puşcă.
Un vis urât! Sunt buimăcit de cap.
(Frângându-şi mâinile.)
Nu-i cu putinţă chiar aşa să mor!
(Smulgându-şi părul.)
Aş vrea să fie vis! Îngrozitor!
E vai şi-amar! Realitatea crudă!
Infami prieteni! Poate-o să m-audă
Cerescul tată-n dreapta-i judecată.
(Cu mâinile înălţate a rugă.)
Sunt eu: Peer Gynt! Ajută-mă să scap!
Căci altfel pier! Îndură-te, părinte!
Ascultă, Doamne, ruga mea fierbinte:

---

[81] În sfârşit! (fr.).

Opreşte-le maşina! Fă-i să crape!
Scufundă-i, Doamne, în adânc de ape!
Lasă, tu, lumea şi spre mine cată!…
Nici nu m-aude! Ocupat, probabil.
Surd ca de obicei şi incapabil.
(Făcând semn spre cer.)
Pst! M-am lăsat de negri şi de sclavi.
Popi am trimis în China. Oameni bravi.
Ţi-am dat, oricum, o mână de-ajutor.
Ajută-mă să scap din mâna lor.

(O flacără ţâşneşte pe bordul iahtului. O dâră groasă de fum urcă-n văzduh. Se aude bubuitul înfundat al unei explozii. Peer Gynt scoate un ţipăt şi cade pe nisip. Încet, încet, fumul se risipeşte în zare. Vasul a dispărut.)

PEER GYNT
(palid, cu glas scăzut)
Ah! I-a trăsnit cu sabia de foc!
Oameni şi şoareci, iată-i, la un loc
Se duc la fund. Destinu-a hotărât!
Şi-a hotărât mai mult decât atât:
Ei pier şi eu sunt teafăr. Slavă ţie
Că ţi-ai întors privirea din tărie
Şi scut mi-ai fost deşi-s plin de păcate.
(Răsuflând din adânc.)
Ce mângâiere, ce minunăţie,
Să ştii că eşti păzit, iertat de toate.
Dar unde să găsesc eu hrană, apă?
Sunt în pustiu! Nu, *el* o să priceapă!

(Tare şi insinuant.)
El, care dă şi păsărilor hrană,
O să se-ndure să-mi trimită mană.
Să ne smerim, să-i acordăm răgaz.
Facă-se voia lui!
(Sărind înspăimântat.)
Ce-i? Aoleu!
Parcă-a răcnit pe undeva un leu!
(Făcându-şi curaj.)
Nu. Leu nu poate fi în niciun caz!
Fiara n-atacă omul. Îi e teamă.
E regele naturii doar. Țin seamă
Fie şi din instinct. Şi bine fac:
Cu focul să te joci nu are rost…
Dar totuşi… să mă pun la adăpost,
Să-mi caut în pădure un copac.
Pe-aicea se găsesc salcâmi şi palmi…
Ah, de mi-aş aminti vreo doi-trei psalmi!
(Se caţără într-un copac.)
„Nu-i semuire între-amurg şi zori"
Verset faimos, cântat adeseori.
(Aşezându-se mai bine.)
Cu duhul la-nălţime! Ce măreţ!
Un gând frumos ca banu-i mai de preţ!
Mă-ncred în *el*. *El* ştie, din pahar,
Cât pot sorbi şi drojdie şi-amar.
Ca un părinte-mi vine-n ajutor.
(Aruncă o privire spre mare şi şopteşte, suspinând.)
Dar nu-i deloc… deloc risipitor.

(Noapte. Tabără marocană la marginea pustiului. Soldaţii se odihnesc în jurul unui foc.)

UN SCLAV
(intră smulgându-şi părul)
Calul alb al regelui nu-i de găsit!
ALT SCLAV
(aleargă sfâşiindu-şi hainele)
Veşmântul sacru-al regelui a fost răpit!
SUPRAVEGHETORUL
(intrând)
O sută lovituri la tălpi primiţi
De nu-mi aduceţi hoţul prins. Zoriţi!
(Războinicii sar pe cai şi galopează prin pustiu, în toate direcţiile.)

(Zori cenuşii. Pâlcuri de arbori, palmieri şi salcâmi. Peer Gynt, cocoţat în copac, a rupt o creangă şi se apără de un cârd de maimuţe mici.)

PEER GYNT
Cumplită noapte! N-am dat geană-n geană;
Iar ai venit? Spurcată lighioană
Maimuţa asta! Uite alta-n pom!
Puţin îi pasă ei că sunt eu om!
Stă scris: „Cutează! Luptă!” Cum să lupt?
Sunt nedormit, de oboseală rupt.
(Din nou hărţuit şi scos din fire.)
Le-aş potoli dacă-aş avea un băţ.
Să-mi cadă una-n mână, s-o înhăţ,
S-o spânzur, s-o jupoi, să mă strecor

În blana ei cum oi putea, apoi,
Nu mă-ndoiesc, li s-ar părea şi lor
Că sunt un veritabil maimuţoi.
Ce ţi-e şi omul! Fulg! Cu-orice nărav
Se-obişnuieşte, oricât de mârşav.
Tii! Sunt puzderie. Şi-atacă-n haită!
Canalie! Parcă-i nebun! Huo, boaită!
Ah! De-aş avea să îmi înnod un smoc
La spate, să mă creadă dobitoc
De teapa lor! Dar asta ce-i, mă rog?
Deasupra mea, un moş, un hodorog…
(Privind în sus.)
Da iacătă-l… deasupra mea atârnă,
Şi ţine-n labe-un ghemotoc de scârnă!

(Se ghemuieşte, speriat, şi rămâne o clipă nemişcat. Maimuţa face o mişcare. Peer Gynt încearcă s-o ademenească vorbindu-i blând, cum ai vorbi unui câine.)

Hei, nenişorule! Ia fă-te-ncoace!
Se ţine tare! Hai să facem pace!
Să n-arunci, neiculiţă! Cum te cheamă?
Hai: Cuţu! Cuţu! Doar suntem de-o seamă.
Ai! Ai! Îţi ştiu şi graiul. Nu se-aude?
Stai, şefule, că doar suntem ca rude.
Mâine ţi-aduc şi zahăr! Ce folos!
M-a bombardat! Ce-amestec puturos!
S-o fi mâncând? Să gust. Cu neputinţă!
Gustul e o chestie de-obişnuinţă.
N-a spus un gânditor: „Dă-ncolo sila!
Scuipă şi speră”? Dumnezeu cu mila!
Iată, acum a năvălit prăsila!

Să fii scuipat de asemenea jivine
Tu, om, stăpân al firii! Ce ruşine!
Puii-s mai răi ca moşul lor! Un salt!
Iar mi-au sărit în cap. *Gewalt*! *Gewalt*![82]

(Revărsatul zorilor. Un loc stâncos, de unde se vede pustiul. Într-o parte, o deschizătură în stâncă şi o peşteră. La intrarea în peşteră, un hoţ şi un tăinuitor, cu calul şi veşmintele împăratului. Calul, bogat înşeuat, e priponit de o stană de piatră. Un pâlc de călăreţi se vede în zare.)

HOŢUL
Ia uite numa:
Lăncii, văpaie…
Nu mai e chip!
TĂINUITORUL
Simt de pe-acuma
Cum se desfoaie
Trupu-n nisip.
HOŢUL
(încrucişându-şi braţele la piept)
Tata fu hoţ.
Eu mai cu moţ
Nu pot să fiu.
TĂINUITORUL
Tata găzdoi
De hoţi; apoi
Şi eu, ca fiu.

---

[82] Săriţi, săriţi! (germ.)

HOŢUL
Povara-ţi poartă.
Te-ncrede-n soartă.
Fii precum eşti.
TĂINUITORUL
(atent)
Zvon de paşi sună…
Dar unde oare
Să te piteşti?
HOŢUL
În văgăună!
Profetu-i mare!
(Fug, părăsind prada. Călăreţii din zare se fac nevăzuţi.)
PEER GYNT
(apare tăindu-şi un fluier dintr-o trestie)
Răstimp încântător al dimineţii!
Se zbuciumă gândacul de gunoi
Rostogolindu-şi micul gogoloi;
Melcul îşi duce casa în spinare;
Şi parcă-n gură-ţi intră stropi de aur.
Există-o forţă tainică a vieţii
Ce plăsmuieşte-a zorilor lumină.
Ai înfrunta, cutezător, şi-un taur
Simţindu-te-n puterea ta deplină.
Ce linişte-n lumina jucăuşă!
Nici n-o băgăm în seamă, mai demult,
Închis într-al oraşelor tumult
Şi despărţit de gloată doar de-o uşă!
Da. Să respiri adânc şi să priveşti
Nevinovata gâzelor mişcare,

Hârjoanele şi harţele fireşti,
De Creator sădite-n *fiecare*,
Pecetluite de puterea firii
Ca la-nceput, în clipa zămislirii…
(Aşezându-şi lornieta pe nas.)
Iată-ntr-un bloc de gresie o broască
Râioasă. Nu clinteşte niciun ram.
Nu-şi scoate capul. Mă fixează. Cască.
Priveşte lumea printr-un ochi de geam.
Şi e *ea însăşi*, totuşi… (*Reflectând.)*
În pruncie
Citii aşa ceva în zodiac,
Sau într-o carte de solomonie?
„El însuşi, totuşi…” Nu am ce să fac!
Observ că nu mai am, ca înainte,
Aceeaşi bună ţinere de minte.
(Întinzându-se la umbră.)
Ce bine-i să te-ntinzi la umbră-aici!
Aha! Ferigi! S-o fi mâncând?
(Gustând un pic.)
Ferigi!
Pentru-animale! Scrie în Psaltire,
În nu-ş ce loc: „Înfrânge-ţi a ta fire.”
Şi mai departe: „Cine se smereşte
Se va-nălţa.” *(Neliniştit.)*
Se va-nălţa, fireşte;
Şi eu acum mă voi smeri în toate,
Că-ntr-altfel nu se poate… nu se poate.
Sper să m-ajute, astfel, buna soartă
Să scap de-aici. Îmi va deschide-o poartă.

E-o încercare. Mântuirea vine,
Dacă m-o ţine Domnul, de la sine…
(Îşi alungă gândurile, aprinde o ţigară de foi şi priveşte spre pustiu.)
Pustiul ăsta-i fără de sfârşit.
Un struţ în zare, numai. Greu de spus
De ce-a lăsat aicea, Cel-de-sus,
Deşertul ăsta mort şi-ncremenit!
Pecinginea aceasta fără margini
Tărâmu-acesta vlăguit şi pleş,
Fâşia asta tristă de paragini,
De la-nceputul lumii jalnic leş,
Pe care l-a zvârlit aici, în pripă,
Uitându-l pe vecie. Ce risipă!
Dar stai! Spre est nu-şi fâlfâie pulpana
Oceanu-n soare? Nu. Fata morgana…
Marea-i spre vest, după colină. Sapă
Pe dedesubtul ei şi trage apă!
(În gând îi încolţeşte în minte.)
Da! Trage apă! Dealul nu e lat.
Şi dacă-ar fi în două despicat
Ar năvăli şuvoi de apă vie
Umplând prăpăstiile din pustie,
Şi unduind pe-ntinderea-i întreagă
Acest mormânt ar prinde lesne vlagă!
Ochi i-ar da oazele. Ar prinde glas.
Pisc verde, nordic, ar părea Atlas,
Corăbiile-n voie ar pluti
Şi caravanele, spre miazăzi.
Pale de vânt ar răspândi răcoare,
Ploaia-ar cădea din nori şi aşezare

Lângă-aşezare-ar creşte, verde, ud,
Ar fi covorul ierbii. Da, în Sud,
Şi dincolo de al Saharei zid,
Ar fi un colţ înfloritor de lume.
În Tombuctù aş construi, anume,
O fabrică cu abur; şi rapid
Bornu[83]-aş coloniza. În siguranţă,
Prin Habes, în vagon, pe Nil în sus,
Exploratorul ar putea fi dus.
Rasa norvegă, rasă de prestanţă,
Şi care-i oarecum de neam regesc,
Eu m-aş încumeta s-o încuscresc,
În plin ocean, într-o splendidă oază,
Cu sângele arab, spre-o nouă rasă.
Pe-un ţărm înalt, către ocean deschis,
Zidi-voi un oraş: Peeropolis,
Oraşul capitală. Lumea veche
S-a ramolit. Va fi fără pereche
Era lui Gynt. Să fie capital
Şi lucru-i ca făcut! Al mării val
O să-l descui cu-o cheie aurită,
Şi-o să cedeze-ncuietoarea porţii.
Da. Cruciada împotriva morţii!
Comoara îndelung agonisită,
Clocind în solul rânced, se descarcă.
Spre libertate ţările cutează;
Şi voi răcni ca cel asin din arcă,
Din ţărmu-acesta binecuvântat,

---

[83] Stat african; În 1902 teritoriul său a fost impărtit între Nigeria şi Camerun.

Până-oi vedea că lumea se botează
În scalda libertăţii. Capital!
Se mai găseşte-n Est sau Vest. Încearcă!
Dar până una alta: un regat…
Sau jumătate numai, pe un cal!
(Calul nechează la gura peşterii.)
Un cal! Podoabe, arme, haine! Vis!
Şi totuşi, nu! Stă pe o filă scris:
Voinţa mută munţii… Bine! Dar
Poate să mute chiar un armăsar?
Soarta făcu acum pe cal să urc.
Ab esse ad posse[84] – vorba latinească.
(Îmbracă hainele şi se cercetează.)
Sir Peer – acu din cap în tălpi eşti turc!
Nu ştie omu-n veci ce-o să păţească!
Aşterne-te la goană, cal sirep!
(Urcă în şa.)
Tii! Scări de aur! Zău, nu mai pricep!
După cum stă-n şa călare,
Cunoşti omul de neam mare.
(Porneşte în galop prin pustie.)

(Cortul unui şeic arab, singuratic, într-o oază. Peer Gynt, în veşmintele sale orientale, se odihneşte, tolănit pe perne. Bea cafea şi fumează dintr-o pipă lungă. Anitra şi un grup de tinere fete dănţuie şi cântă în onoarea lui.)

CORUL FETELOR

---

[84] De la *a fi* la a *putea* (lat.).

Profetul a venit!
Profetul, stăpân peste tot ce-are chip,
Din cale, la noi s-a oprit,
Plutind peste marea de colb şi nisip!
Profetul ce dă tuturora porunci,
Din cale la noi s-a oprit,
Plutind peste marea de pulberi adânci!
Răsune tobe şi cavale!
Profetul s-a oprit din cale!
ANITRA
Sirepu-i e alb ca smântâna,
Ca-n rai, înspumat, un şuvoi!
Atingeţi cu fruntea ţărâna!
Şi stele-i sunt ochii-amândoi!
Lucirea privirii n-o-ndură
Sărmana ţărânii făptură!
Venit-a prin marea pustie
De pieptu-i podoabe s-anină,
În juru-i se face lumină,
În urma lui, noaptea se-adună
Şi creşte fierbintea furtună!
Venit-a prin marea pustie!
Pustia sub pasu-i învie,
Podoabă-a ţărânii bătrâne,
Şi Kaba deşartă rămâne;
Aceasta-i a lui profeţie.
CORUL FETELOR
Răsune tobe şi cavale!
Profetul s-a oprit din cale!
(Fetele dansează în ritmul unei muzici line.)

PEER GYNT
Stă scris în cărţi – şi nu e un secret –
„Nu-i nimenea în ţara lui profet."
Decât în Charleston, printre armatori,
Mă simt mai bine-aici de mii de ori.
Era cam găunoasă acea treabă;
Precară şi neclară mai degrabă,
Întotdeauna m-am simţit străin.
Zău, ce mi-o fi venit să mă apuc
De sclavi şi de galere? Balamuc!
Dezordine, încurcături, venin!
Acelei vieţi eu nu-i mai aflu rost,
Şi mă împac cu gândul că *a fost.*
Pe-un soclu aurit, cu orice chip
Să fii tu însuţi este, într-un fel,
Să-ţi construieşti o casă pe nisip.
Pentru ceasornic, haine şi inel,
Oameni în toată firea dau din coadă,
Iar pentru acul de cravată, iată,
Stau gata, bieţii, în genunchi să-ţi cadă,
Deşi nu-i nimeni ceas şi nici cravată.
Să fii profet, nu-i treabă încurcată.
Ştii, cel puţin, pe ce picior să stai.
Te urcă-n slavă, oamenii, *pe tine*,
Nu şilingii sau lirele sterline.
Da, eşti ce eşti, fără prea mult alai.
Nu-ţi pasă de noroc. N-aştepţi nimic:
Concesiuni, patente… De-aia zic:
Profet să fii, e pleaşcă mare. Ştiu:
S-a întâmplat să aflu, în pustiu,

Pe-aceşti copii ai firii. Iată, dar,
Cum am ajuns profet. E lucru clar:
Nu-i trag pe sfoară. E-o distanţă bună
Între răspuns profetic şi minciună.
De altfel, pot să mă retrag oricând.
Nimica nu mă leagă. N-am de gând;
Nu-i rău deloc! Şi e ceva privat.
Calul m-aşteaptă. Dacă vreau, rămân;
Sau plec cum am venit. În rezumat:
Pe-mprejurare sunt deplin stăpân.
ANITRA
(apropiindu-se de intrare)
Profet mărit!
PEER GYNT
Poruncă, roaba mea!
ANITRA
Pruncii deşertului, plini de speranţă,
Veniră-n faţa cortului, potop,
Nerăbdători să-ți vadă chipul.
PEER GYNT
Stop!
Tu zi-le să rămână la distanţă.
Le-aud de-acolo ruga. Să le spui
Că-n cortul meu n-au ce căta. Aşa!
Copila mea, tot neamul omenesc
E slab şi păcătos de felul lui.
Habar nu ai ce iute şterpelesc;
Adică, vreau să spun, păcătuiesc…
Ei, dar destul! Hai, fetelor, la joc!
Dansaţi şi-nseninaţi-l pe proroc.

FETELE
(dansând)
Profetul milostiv e-ndurerat
Că fiii gliei săvârşesc păcat!
Profetul bun, de cer a fost trimis
Să cheme păcătoşii-n Paradis.
PEER GYNT
(urmărind cu ochii dansul Anitrei)
Ca beţele pe tobă-n goana mare
Îi zdupăie picioarele uşoare.
E dată naibii şi cu vino-ncoace.
Are un trup ciudat, dar mie-mi place,
În lume nu-i frumos, precum se ştie,
Ce e frumos, ci doar ce-ţi place ţie.
Ce-i frumuseţea? Ban, al cărui schimb
Are valoare după loc şi timp.
Convenţie. Şi totuşi, de milenii,
Au mare preţ aceste ciudăţenii,
În dragoste, n-ai simţurile treze:
Umbli după prea slabe sau obeze,
După copile crude, băbătii,
Găsind că-s fade cele mijlocii.
Cam nespălată pe picioare. Mâna
Nu prea curată. Mai cu seamă, una.
Dar farmecul nu-i scade. Ba rezultă
Din toate-aceste neglijenţe-aş spune.
Ascultă, -Anitra!
ANITRA
(apropiindu-se)
Roaba ta te-ascultă!

PEER GYNT
Îmi placi, copilă. Are gânduri bune
Profetul, tulburat; şi-ar vrea să-i stai,
Ca hurie[85], alăturea, în Rai.
ANITRA
Stăpâne, nu se poate!
PEER GYNT
Nu glumesc!
Pe viaţa mea că nu glumesc deloc!
ANITRA
Dar eu n-am suflet!
PEER GYNT
Lasă, că-ţi găsesc.
ANITRA
Păi cum, stăpâne?
PEER GYNT
Ştiu eu! Ai noroc!
Am să te cresc eu însumi, ca profet.
N-ai suflet zici? Eşti cam prostuță, zău!
Ți-ai dat în petic. De, îmi pare rău!
Dar pentru suflet loc ai berechet.
Ia vino-ncoace, țeasta să-ţi măsor!
E loc destul. Ştiam eu. Să-ţi spun drept,
S-ajungi departe tare nu m-aştept.
Prea mare suflet nu cred să primeşti,
Dar chiar şi-aşa, o să răzbeşti uşor.
Da, da, te-asigur eu c-o să răzbeşti.
ANITRA

85 În Coran, denumirea fecioarelor din Rai.

Mărit profet, eu…
PEER GYNT
Zi! Nu te sfii!
ANITRA
Îmi vine greu să spun…
PEER GYNT
Vorbeşte! Zi!
ANITRA
De suflet nu-mi prea pasă… Dar mi-e dor…
Să-mi dai…
PEER GYNT
Ce-ai vrea?
ANITRA
(arătând spre turbanul lui)
Opalul din turban!
PEER GYNT
(încântat, întinzându-i bijuteria)
Anitra! Fiică-a Evei! Ca profet,
Şi ca bărbat, m-atragi ca un magnet!
E, ceea ce numea un scriitor:
„*Das ewig Weibliche zieht uns an*”.[86]

(Noapte cu lună. Crâng de palmieri în faţa cortului Anitrei. Peer Gynt, cu alăută arabă în mână, şade sub un copac. Şi-a tuns barba şi părul, arată mult întinerit.)

PEER GYNT
(cântă, acompaniindu-se din lăută)

---

[86] „Eternul feminin ne atrage.” (germ.) Cunoscut vers al lui Goethe.

Când Paradisul, dinadins,
L-am zăvorât cu chei
Şi am pornit pe-al mării-ntins,
Frumoasele, cu glasul stins,
Se jeluiau pe chei.

Spre sud vâslii din răsputeri,
Împins de-al apei joc –
Şi-n mândru golf cu palmieri
Şi răcoroase adieri –
Dădui eu luntrei foc.

De-atunci *per pedes*[87] am plutit,
Pe luntrea mea urcat.
Nori piscul Hieb au năpădit,
Eu, ca o păsăre-n zenit,
Un cânt am înălţat.

Anitra, vin întunecos
De palmier, vin bun!
Caşul de Angora, gustos,
Şi el ca tine-i mai prejos;
Anitra, mă supun…
(Îşi atârnă lăuta de umăr şi se *apropie.)*
Linişte! Ascultă, oare,
Cântecul frumoasa mea?
În veşmintele-i uşoare
Poate stă după perdea.

---

[87] Pe jos (lat.).

Ssst! Parcă-i un dop ce sare
Brusc din sticlă, pe podea.
Iar şi iar! E-o suspinare
De iubire? Cânt de dor?
Nu! Anitra doarme-mi pare…
E un sforăit uşor.
N-o trezi, privighetoare!
Chiar când moartea te pândeşte,
Trilul ţi-l prefaci în cânt,
Cânţi mereu, dumnezeieşte,
Cum ţi-e scris. Ca tine sunt,
Filomelă, ca şi tine
Care-n inimă strecori
Vraja nopţilor senine
Şi ai dragostei fiori.
Da, ne leagă-ntr-o fiinţă
Acest cântec de alint.
Noi. Nimic cu neputinţă:
Filomela şi Peer Gynt!
Fata-n somnu-i să rămâie!
Dragostea-i mai dulce-aşa:
Buza, cupa o mângâie
Fără a-ncerca să bea.
Dar s-arată. Iat-o, vine!
Şi, de-altminteri, e mai bine!
ANITRA
(ieşind din cort)
M-ai chemat, stăpâne, oare?
PEER GYNT
Da, profetul te-a chemat.

Un cotoi m-a deşteptat
Mieunând după vânat.
ANITRA
Ah, stăpâne, de vânare
Nu-i ardea lui…
PEER GYNT
Dar de ce?
ANITRA
Mi-e ruşine!
PEER GYNT
Spune tare!
ANITRA
Mă roşesc…
PEER GYNT
(apropiindu-se)
Sau poate e
Ce-am simţit eu, bunăoară,
Când ţi-am dat opalul?
ANITRA
(înspăimântată)
Vai!
Cum te-asemui tu, comoară,
Cu-n cotoi bătrân!
PEER GYNT
Ia stai!
În privinţa asta, fată,
Nu-i deloc deosebire
Între mâţă şi proroc.
ANITRA
De pe buza ta-n neştire

Mierea glumei curge.
PEER GYNT
Iată!
Ca oricare-a ta surată
Judeci doar pe dinafară
Oamenii. De felul meu,
Sunt glumeţ şi plin de foc.
Dacă-am fi doar tu şi eu…
Uneori îmi e povară
Masca aspră de profet;
Meseria nu-i uşoară,
Ai necazuri berechet;
Şi necazul, vezi, te schimbă,
Te acreşte. C-un cuvânt
Aste toate-s doar pe limbă,
Căci în fond, în *tête à tête*[88]
Sunt eu, Peer… aşa cum sunt.
Deci, izgoni-vom pe profet
Şi-aşa cum sunt… voi fi al tău.
(Se aşază sub un copac şi o trage spre el.)
Anitra! Vino să te culci
Sub palmierii verzi. Noi doi.
Într-asta nu-i nimica rău.
Eu îţi voi spune vorbe dulci
Şi tu îmi vei zâmbi. Apoi,
Sub vraja miezului de noapte,
Ai să-mi îngâni şi tu dulci şoapte,
Iar buzele, ca rodii coapte,

---

88 Între patru ochi (fr.).

Ţi s-or deschide… Mângâieri
Ne-om împărţi, sub palmieri.
ANITRA
(tolănindu-se la picioarele lui)
Cuvântul tău e dulce cântec,
Deşi nu-i aflu înţeles.
Stăpâne, spune-mi: e-un descântec
Să capăt sufletul ales?
PEER GYNT
Ţi l-o trimite sfântul Duh,
Dar ai să-l capeţi mai târziu,
Când slove de-aur, în văzduh.
Pe răsăritul purpuriu
Vor scrie: „Ziuă se făcu”.
Abia atunci, copilă, tu
Ai să primeşti învăţătură,
Însă ar fi o neghiobie
Acum, în noaptea ce te fură,
Şi-n încropită ei căldură,
Cu hârburi de filosofie
Să fac pe marele-nţelept.
Nu-i totul sufletul. Pe drept
Se socoteşte, şi s-a spus,
Că inima e mai presus.
ANITRA
Stăpâne, când grăieşti, îmi pare
Că văd opale-n scăpărare.
PEER GYNT
Subtilitatea e prostie
Ajunsă-n vârf. La răzbunare

Ajung, când prea cumplit mă tem.
Laşul e crud, precum se ştie.
Când cade în exagerare
Şi când ajunge la extrem,
Chiar adevărul, cum să-ţi spui,
Se schimbă în contrariul lui.
Copilă, un zăvod sărman
Aş fi, de n-ar fi-n lume semeni
Cu sufletul ales, ce greu
Îşi taie cale spre liman.
Pe vremi, am cunoscut şi eu
Pe cineva cu ei asemeni,
Un giuvaer de om, şi care
Greşea, doar că-ntrecea măsura
Strigându-şi gându-n gura mare.
În jurul oazei, vezi arsura
Pustietăţii până-n zare?
Dacă-aş clinti doar din turban,
Pustiu-ntreg ar fi ocean
De unde pururi mişcătoare.
Dar să-i schimb faţa n-are rost.
De-aş face-aşa, aş fi un prost.
Ştii tu ce-nseamnă sa trăieşti?
ANITRA
Învaţă-mă!
PEER GYNT
Să tot pluteşti
Pe fluviul timpului, în jos,
Să nu te uzi ci, sănătos,
Să fii tu însuţi. Draga mea,

Prin forţa bărbăţiei doar
Mai pot să fiu ce sunt. Bătrân,
Vulturului nu-i mai rămân
Nici fulgii. Bârna veche, iar,
Se-ndoaie. A dinţilor podoabă
Şi-o prăpădeşte orice babă,
Un şontorog se ţine-n beţe;
Tot sufletul se ofileşte.
O, tinereţe, tinereţe!
Eu vreau, de-acuma înainte,
Să fiu sultanul tău, fierbinte
Şi aprig. Nu stăpân, fireşte,
Ca într-un gyntian regat
De palmieri înconjurat,
Ci ca un sol, când poposeşti
În gândurile feciorești.
Fetiţa mea, ai înțeles
Că inima eu ţi-am ales
Spre-a-ntemeia un califat
Scriindu-i tablele de legi?
Vreau dorurile tale-ntregi!
Vei fi a mea din tălpi în cap.
Da, voi domni ca un satrap,
Dar vreau să-ţi fac o închisoare
Din aur şi mărgăritare.
S-a zis cu viaţa *(nota bene*[89]:
Cu viaţa ta) dacă mă laşi.
Făptura ta cu ochi, sprâncene,

---

[89] Ia aminte (lat.).

Grumaz, genunchii buclucaşi,
Va fi în întregime-a mea
Fără să zică *da* sau *ba*.
Gingaşe, darurile coapte,
Ca un sultan, în miez de noapte
Le voi culege: dulci ciorchini
În babilonice grădini.
Aşa că, dacă stau şi cuget,
E mult mai bine că n-ai suflet.
Atunci când îţi e plină ţeasta,
Te laşi furat de gânduri seci.
Ai să rămâi în starea asta
În care eşti. N-ai încotro.
Dar am să-ţi pun brăţări la glezne.
Va fi pentru-amândoi mai lesne.
Voi fi *eu* sufletul tău, deci:
Aşa. Şi-ncolo… *status quo*[90].
(Anitra sforăie.)
Cum? Doarme? Să n-o fi mişcat
Nimic din tot ce-am îndrugat?
Ba, fermecată de ce-am zis
Şi covârşită de iubire,
Pluteşte-acuma lin, ca-n vis,
Spre un tărâm de fericire.
(Se ridică şi-i pune, în poală, giuvaeruri.)
Tu meriţi orice giuvaer!
Dormi… şi gândeşte-te la Peer!
Dormi, dormi! Pe fruntea-ţi de regină

---

90 Nicio schimbare. (lat.).

Coroana-mprăştie lumină,
În miezu-acestei nopţi senine,
Peer Gynt s-a biruit pe sine.

(Drum de caravane. Oaza rămasă departe, în urmă. Peer Gynt galopează prin pustiu pe calul său alb, ţinând-o pe Anitra în faţă pe oblâncul şeii.)

ANITRA
Dă-mi drumu'! Muşc!
PEER GYNT
Stai, ştrengăriţă!
ANITRA
Ce vrei?
PEER GYNT
Ce vreau? Fii porumbiţă
Şi eu un şoim. În joacă! Stai încet!
ANITRA
Nu ţi-e ruşine? Tu, bătrân profet!
PEER GYNT
Profetul, gâsco, nu-i bătrân deloc.
La bătrâneţe nu-ţi arde de joc.
ANITRA
Dă-mi drumu'! Vreau acasă!
PEER GYNT
A, faci nazuri?
La tata socru-acasă! Ei, drăcie!
Păi după ce-am zburat din colivie
Vrei să ne-ntoarcem, iarăşi, la necazuri?
Copila mea, de altfel nici nu-i bine

Să stai prea multă vreme într-un loc.
Îşi pierd vecinii-ncrederea în tine,
Şi, mai ales atunci când eşti proroc,
Să te iveşti ca-n basme, fiind oaspăt,
Să pui degrabă ospeţiei capăt.
Fiii pustiei greu se-ncred. Ajungi
Să nu-ţi mai folosească smirnă, rugi.
ANITRA
Tu, *eşti* profet?
PEER GYNT
Stăpânul tău şi-atât!
(Vrea s-o sărute.)
Uite, ciocănitoarea, face gât!
ANITRA
Dă-mi ineluşul de pe inelar!
PEER GYNT
Anitra! Tot ce vrei îţi dau în dar!
ANITRA
E vorba ta un cânt ameţitor!
PEER GYNT
Sunt ameţit de dragoste. Cobor.
Vreau calul să ţi-l port ca simplu sclav.
(Îi dă cravaşa şi descalecă.)
Ascultă, trandafirul meu suav!
Prin colb şi-arşiţă m-oi încumeta
Ca demn să fiu de răsplătirea ta.
Anitra, tu vezi bine că sunt june.
Deci fapta pe cântare nu mi-o pune.
Poznaşă-i tinereţea: glumă, joacă.
Şi n-ai fi mereu aşa posacă,

Ai înţelege, scumpo, că mă număr
Printre glumeţi şi, *ergo*[91], că sunt tânăr.
ANITRA
Eşti tânăr, da. Inele ai?
PEER GYNT
Te cred!
Cu ghiotura. Zburd, uite, ca un ied!
Viţă de-ar fi, mi-aş împleti pe loc
Cunună. Hai! Sunt tânăr! Vreau să joc!
(Jucând şi cântând.)
Eu sunt cocoş cu moţul roş
Şi tu eşti găinuşa.
Hop! Ai să vezi acuşa!
Eu sunt cocoş cu moţul roş!
ANITRA
Ai obosit! Sudoarea-ţi curge râu!
Dă-mi mie să-ţi duc taşca de la brâu.
PEER GYNT
Ţi-o dau de tot, Anitra! Tot ce-mi ceri!
Când eşti iubit, nu-ţi trebuie averi!
(Dansând iar şi cântând.)
Peer Gynt e tânăr şi poznaş,
Habar nu are ce-i pe lume!
De joacă-i arde şi de glume!
Peer Gynt e tânăr şi poznaş!
ANITRA
E veselie când profetul saltă!
PEER GYNT

---

91 Prin urmare (lat.).

Profetul dă-l încolo. Las-o baltă.
Ia haina mea!
ANITRA
Caftanul e prea lung,
Brâu-i prea larg, şalvarii nu m-ajung!
PEER GYNT
Eh bien![92]
(Îngenunchind.)
Fă-mă să urlu de durere!
Durerea, când iubeşti, e mângâiere.
Când la castel vom face noi popas…
ANITRA
În Rai! E mult de mers?
PEER GYNT
Păi, cam vreo mie
De leghe.
ANITRA
Prea departe!
PEER GYNT
Pe vecie
Primi-vei sufletul făgăduit…
ANITRA
Îţi mulţumesc. Dar nu am trebuinţă.
Ţi-e dor, ziceai, de-un chin…
PEER GYNT
(ridicându-se)
Un chin cumplit.
De o durere scurtă, însă grea…

---

92 Bine! (fr.).

Să fiu, două-trei zile-n nefiinţă…

ANITRA

Anitra te ascultă! Bun rămas!

(Îi dă, cu biciuşca, o lovitură îndemânatică peste degete, şi o ia înapoi, prin deşert, în galop întins.)

PEER GYNT

(rămâne, o clipă, ca trăsnit)

Da! S-a-ntâmplat ce trebuia.

(Acelaşi loc. Un ceas mai târziu. Peer Gynt, grav şi dus pe gânduri, îşi dezbracă veşmintele turceşti unul câte unul. Apoi scoate din buzunarul hainei o caschetă de călătorie, şi-o pune pe cap şi rămâne în hainele sale europeneşti.)

PEER GYNT

(zvârlind cât colo turbanul)

Stă turcul colo, şi aici stau eu!
Păgânele deprinderi îmi atârnau cam greu.
S-au dus cu haina. Nu pot a mă plânge
Că mi-au intrat, precum se zice, -n sânge.
Ce mi-o fi trebuit atâta chin?
Bine-i stă omului ca bun creştin.
De strai împăunat să se lipsească
Şi să păzească legea creştinească,
Să fie-ntreg cum e, să aibă parte
De un mormânt şi-o cruce, după moarte.
(Face câţiva paşi.)
A naibii fată! Cum eram iubeţ,
Puţin lipsi să-mi facă părul creţ.
Să mă prefac în trol dacă-nţeleg

Cum m-am pierdut cu firea… om întreg.
Ei, am scăpat! S-a isprăvit de-acuma.
Un pas mai mult şi mă-ntreceam cu gluma.
Da, am făcut-o fiartă. Mă consolez, un pic,
C-a fost împrejurarea de vină. De-aia zic:
Nu doar persoana mea era în joc,
Ci viaţa asta tristă de proroc,
De lâncezire şi urât; o viaţă
Atât de searbădă, că-ți face greaţă.
Urâtă-i meseria de profet!
Te mişti ca printr-o ceaţă, nu zici pâs,
Stai treaz de veghe veşnic, umbli-ncet,
Căci eşti pierdut dacă te faci de râs.
M-a ameţit dumnezeiescul har
Şi m-am lăsat vrăjit de-o gâscă… Dar,
Cu toate astea… (*Izbucnind în râs.)*
Zău aşa! Prostii!
Cu ţopăieli vrei timpu-n loc să-l ţii,
Şi, împotriva valului, apoi,
Să lupţi cu fandoseli; ca un cotoi
Să miauni pe o strună, să suspini,
Şi jumulit de pene să termini,
Ca un cocoş, punându-le în seamă
Profetului. Căci jumulit se cheamă
C-am fost. Da, jumulit! Mi-a mai rămas
La banca din America o brumă
Din ce-am avut şi-n buzunar o sumă:
Destul ca să mă scoată din impas.
La urma urmei, e mai bine. Ştiu
Că nu-s legat de cal sau vizitiu,

De cufere, căruțe, zdruncinare…
Pe scurt: pe situație-s călare.
Ce drum s-apuc? Sunt multe căi. E drept,
Aici s-alege prostul de-nțelept.
Capitolul e încheiat ca şef
Financiar. Cu dragostea s-a zis.
Să merg ca racul înapoi, n-am chef.
„Ori încotro-ai porni, aceeaşi cale;
Încolo sau încoace, o cărare” –
Într-o istorie cu haz stă scris.
Să caut un țel nobil, prin urmare,
Dar să-mi aducă şi ceva parale.
Ce-ar fi să-mi scriu eu viaţa, dar pe şleau,
Ca altora să fie pildă… sau
Aşa ceva… Am timp destul… Ori dacă,
În chip de temerar explorator,
Aş sparge crusta vremilor, opacă?
Ar fi ceva. Deşi nu-i prea uşor.
Atras întotdeauna de ştiinţă,
În cronici am citit cu sârguinţă.
Vreau să colind pe căile-omenirii!
Şi vreau, pe al istoriei şuvoi,
Ca fulgul să plutesc, să retrăiesc –
La adăpost, ca simplu spectator –
Lupta spre bine-a marilor eroi;
Să văd cugetătorii şi martirii
Căzând, întemeierea statelor
Şi prăbuşirea lor, pierind ca fumul
Vârstele lumii… Vreau, într-un cuvânt,
Fluviul istoriei să-l smântânesc…

Să nu uit însă să-mi procur volumul
Lui Becker, ca să pot să dibuiesc
Cronologia[93]. Recunosc, nu sunt
Prea învăţat, şi-i multă viclenie
În trebile istoriei. Dar, fie!
Adeseori, pornind la întâmplare,
Ajungi la rezultate uimitoare…
E-nălţător să îţi alegi un ţel
Şi-apoi, trecând prin foc, s-ajungi la el.
(Mişcat.)
Să-nduri de bunăvoie-atâta chin,
Să-ţi laşi prieteni, ţară şi cămin,
Şi bogăţia s-o arunci în vânt,
Să uiţi chiar al iubirii legământ,
Spre-a da de-al adevărului mister!
(Ştergându-şi o lacrimă.)
Grozave sacrificii ţi se cer
Când viaţa cercetării ţi-o închini!
Sunt fericit cum n-am mai fost nicicând!
Am dezlegat a vieţii taină, iată!
Şi hotărârea mea-i nestrămutată.
Că-mi ies din piele, deci, nu-i de mirare:
Sunt eu aşa cum sunt – Peer Gynt cel mare,
Şi rege peste neamul omenesc.
Risipa-ntr-un întreg o ghemuiesc.
Căile vieţii nu se învechesc.
Ziua de azi nu face cinci parale,

---

[93] *Karl-Friedrich Becker* (1777-1806), erudit german, autorul unei cunoscute *Istorii universale*.

Căci oamenii sunt simple târâtoare
Cu sufletul şi gândurile goale.
(Dând din umeri.)
Femeile, o rasă schimbătoare…
(Iese.)

(Zi de vară, sus, în munţii Nordului. O colibă în pădure. Un zăvor mare, de lemn, la uşa deschisă. Deasupra uşii, coarne de ren. Câteva capre pasc lângă cărarea care duce spre casă. O femeie de vârstă mijlocie, bălaie şi frumoasă, toarce, şezând afară, la soare.)

FEMEIA
(cântă, cercetând poteca)
Va trece primăvara, iarna rece
Şi vara caldă. Încă-un an va trece.
Dar într-o zi te vei întoarce, ştiu,
Şi eu te-aştept. Cuvântul dat e viu.
(Adună caprele, apoi toarce şi cântă iar.)
Să-ţi lumineze calea Domnul sfânt.
Să-ţi ocrotească viaţa pe pământ.
Te-aştept să te întorci. De-o fi să pier,
Iubitul meu, ne-om întâlni în cer.

(În Egipt. În zori, când ziua se îngână cu noaptea.
Statuia lui Memnon, deasupra nisipului. Apare Peer Gynt care se opreşte şi priveşte o clipă în jur.)

PEER GYNT
Deci, mi-aş putea începe de-aici călătoria.
Sunt egiptean acuma, însă păstrând tăria

Şi-având la bază *eul* gyntian.
Să-ncepem, deci, cu ţărmu-asirian.
De la crearea lumii dacă-aş porni a scrie,
M-aş pomeni că fac o blasfemie.
Aş vrea să merg pe-ale Scripturii căi,
Dar laicele urme răsar sub paşii săi.
Şi-apoi, ca să le puric aşa precum s-ar cere,
N-am plănuit şi nu am nici putere.
(Se aşază pe o lespede.)
Să mă aşez aicea şi să aştept – măreaţă.
Statuia să-şi înceapă cântul de dimineaţă.
Mănânc ceva, şi-n cârca statuii sar, uşor.
Aş vrea s-o văd oleacă şi prin interior.
Spre ţărmul Mării Roşii pornesc apoi. Măcar
Dacă-aş găsi mormântul regelui Putifar.
Sunt asiat, aşadar. Grădinile-atârnate
În Babilon afla-voi, faimoase dezmăţate.
Da, urme-ale culturii străvechi… Dintr-o suflare
Sub zidurile Troiei aş fi, apoi pe mare,
Tăind de-a dreptul calea, aş poposi, curând,
În falnica şi vechea Atenă. Cercetând
Din piatră-n piatră, -aş merge prin trecătoarea unde
Viteazul Leonida, luptat-a, şi-aş pătrunde
Elina cugetare. Afla-voi în cetate
Şi închisoarea-n care s-a otrăvit Socrate.
Ba nu pot merge-acolo, că e război la greci.
Rămâne helenismul pe altă dată, deci.
(Cercetându-şi ceasul.)
Ce-o fi cu soarele de nu răsare?
N-am timp de aşteptat! În graba mare

Pornesc spre Troia.
(Se scoală şi ascultă.)
Ce s-a întâmplat?
Ce-i murmurul acesta prea ciudat?
(Răsare soarele.)
STATUIA LUI MEMNON
(cântă)
Din spuza zeului prind viaţă
Păsări ce cântă-n dimineaţă.
Zeul atoateştiutor,
L-a întrupat pe luptător.
Buhnă-nţeleaptă, unde oare
Dorm păsările cântătoare?
Cântul ascunde un mister
Şi cei care nu-l află, pier!
PEER GYNT
Nu-i vocea monumentului. Părere.
Trecutul glăsuieşte prin statuie.
E melodia pietrelor ce suie.
Dar, ca savant, să-nsemn pe loc se cere.
(Notează în carnet.)
„Statuia cântă. Cu urechea mea
Am auzit-o. Nu ştiu ce spunea.
A fost doar o iluzie? Mi-e teamă.
În timpul zilei, azi, nimic de seamă.”
(Îşi vede de drum.)

Împrejurimile satului Gizeh. Marele Sfinx, săpat în stâncă. Se văd în zare turlele geamiilor şi minaretele din Cairo. Intră Peer Gynt. Priveşte cu luare-aminte Sfinxul – ba prin lornietă, ba făcându-şi

mâna pâlnie la ochi.)

PEER GYNT
L-am întâlnit cândva, dar unde oare?
De cine-mi aminteşte această arătare?
Am mai văzut-o? Unde? În Nord? În Miazăzi?
E cineva. Dar cine oare-o fi?
Memnon, abia acum mi-am amintit,
E moşul cel din Dovre, chip leit,
Cum stă acolo ţeapăn şi pornit,
Cu bucile înfipte pe coloană.
Dar corcitura asta, lighioană
Cu chipul de femeie şi de leu,
De un' s-o iau? Din basme doar. E zmeu,
Sau se asemuie cu cineva?
Din basme? Nu. Mi-am amintit. Da, da.
Ăsta e Bøyg care mi-a dat la mir,
Atunci când aveam febră… în delir.
(Apropiindu-se.)
Buzele, ochii-ntocmai. Ce spun eu!
Pare să fie mai isteţ din fire,
Dar luat în mare, nu-i deosebire.
Aşadar Bøyg, tu semeni cu un leu
Privit în plină zi, din spate! Oare
Mai ştii să dai răspuns la ghicitoare?
Am să te pun îndată la-ncercare.
(Strigă spre Sfinx.)
Hei, Bøyg, cine eşti tu?
O VOCE
(în spatele Sfinxului)

Ach, Sfinx, wer bist Du?[94]
PEER GYNT
Răspunde în nemţeşte ecoul? Sau visez?
VOCEA
Wer bist Du?
PEER GYNT
Ba, vorbeşte cu-nţeles.
Interesant! Şi nou! Ia să notezi
(Notează în carnet.)
„Ecoul în nemţeşte. Dialect berlinez."
(Begriffenfeldt se iveşte din spatele Sfinxului.)
BEGRIFFENFELDT
Un om!
PEER GYNT
Poftim, ecoul uimitor!
(Notează în carnet.)
„Concluzia o trag ulterior."
BEGRIFFENFELDT
(dând semne de nelinişte)
O, *Lebensfrage*[95]! Mă scuzaţi! Ce-anume
Vă mână-aici la margine de lume?
PEER GYNT
Unui amic venii să-i dau bineţe.
BEGRIFFENFELDT
Cum? Sfinxului?
PEER GYNT
(dând din cap afirmativ)

---

94 Ah, Sfinxule, cine eşti? (germ.)
95 Problemă vitală! (germ.)

Amic din tinereţe.
BEGRIFFENFELDT
Grozav! Şi după-o noapte de calvar!
Îmi crapă capul! Sare-n ţăndări! Dar
Chiar îl cunoşti? Vorbeşte-atunci! Fii bun!
El cine este?
PEER GYNT
Da, pot clar s-o spun:
Este *el însuşi*.
BEGRIFFENFELDT
(sărind în sus)
Într-o fulgerare
Enigma îşi găseşte dezlegare.
El însuşi?
PEER GYNT
Da, asta-i părerea lui.
BEGRIFFENFELDT
El însuşi! Revoluţia departe nu-i!
(Scoţându-şi pălăria.)
Cum vă numiţi?
PEER GYNT
Peer Gynt m-au botezat.
BEGRIFFENFELDT
Peer Gynt! Adânc! Era de aşteptat!
Peer Gynt! Necunoscutul prevestit
A căruia venire s-a-mplinit!
PEER GYNT
Nu, zău! Te pomeneşti că-l căutai?
BEGRIFFENFELDT
Peer Gynt! Ce-adânc şi tainic sună-n grai!

Ca un străvechi proverb! Aş vrea să ştiu
Ce sunteţi?
PEER GYNT
(cu modestie)
De! Am încercat să fiu
Eu însumi. Iată paşaportul meu.
BEGRIFFENFELDT
Aceleaşi vorbe tainice, mereu!
(Luându-l de mână.)
Hai la Cairo-n grabă! L-am aflat
Pe-al tâlmăcirilor mare-mpărat!
PEER GYNT
Eu, împărat?
BEGRIFFENFELDT
Hai, vino!
PEER GYNT
Mă ştii cu-adevărat?
BEGRIFFENFELDT
(trăgându-l după el)
Al tâlmăcirilor mare-mpărat,
Pe fundamentul *propriului său eu!*

(La Cairo. Curte mare, cu ziduri înalte, înconjurată de clădiri. Ferestre cu gratii. Cuşti de fier. În curte, trei gardieni. Soseşte şi al patrulea.)

CEL CARE A VENIT
Schafmann, directorul pe unde-o fi?
UN PAZNIC
Păi l-am văzut ieşind în zori de zi,

Cu noaptea-n cap.
PRIMUL
Hm! Nu miroase-a bine…
Căci astă-noapte…
ALTUL
Sst! Iată-l că vine…
(Begriffenfeldt îl introduce pe Peer Gynt, încuie poarta şi vâră cheia în buzunar.)
PEER GYNT
(ca pentru sine)
Iată un om cu spiritul ales.
Orice-ar rosti întrece banalul înţeles.
(Privind în jurul său.)
Deci ăsta-i Clubul celor învăţaţi?
BEGRIFFENFELDT
De toate soiurile veţi găsi. Aflaţi
Că cercul celor mai subtili din ei
Numără, de curând, o sută trei.
(Strigând către paznici.)
Fuchs, Schafmann, Schlingenberg, Mikkel,
Imediat în cuşca de oţel!
PAZNICII
Cum? Noi?
BEGRIFFENFELDT
Păi cine altul? Mai repede… C-apoi…
Cât se-nvârteşte lumea să ne-nvârtim şi noi!
(Vârându-i cu de-a sila în cuşcă.)
Sosit-a Peer cel mare. Deci n-am zor
De voi şi nici nu vreau să vă mai văd!
(Încuie cuşca şi aruncă cheia în fântână.)

PEER GYNT
Domnule doctor, scumpe director…
BEGRIFFENFELDT
Nici una şi nici alta. S-a sfârşit!
Domnule Peer… aş vrea să vă transmit…
Ştiţi să tăceţi?
PEER GYNT
(din ce în ce mai neliniştit)
Dar ce este?
BEGRIFFENFELDT
Prăpăd!
Vreau să-mi promiţi că n-ai să te cutremuri.
PEER GYNT
Am să încerc.
BEGRIFFENFELDT
(îl trage într-un colţ, vorbindu-i în şoaptă)
Ieri noapte la unsprezece ceasuri
Şi-a dat sfârşitul adevărul absolut.
PEER GYNT
Doamne fereşte!
BEGRIFFENFELDT
Da. Cumplite vremuri!
Un lucru, pentru mine, extrem de neplăcut.
Da, o să am necazuri,
Încurcături şi neplăceri,
Căci întreprinderea aceasta, până ieri,
Era considerată balamuc.
PEER GYNT
Cum? Balamuc?
BEGRIFFENFELDT

Pricepi ce vreau să spun…
PEER GYNT
(palid, cu glas scăzut)
Pricep, cum nu. Ăsta-i complet nebun,
Dar nimeni nu-şi dă seama că-i năuc.
(Se îndepărtează.)
BEGRIFFENFELDT
(urmându-l)
M-ai înţeles în întregime, sper.
Căci e absurd când spun că a murit.
Exact ar fi: din piele şi-a ieşit,
Ca vulpea lui Münchhausen… ştii… Dar…
PEER GYNT
O clipă numai!
BEGRIFFENFELDT
(fără să-l slăbească)
Ba ca un ţipar,
Nu ca o vulpe. Ca din ochi un ac…
Şi s-a zbătut de zid…
PEER GYNT
Ei? Ce mă fac?
BEGRIFFENFELDT
Hârşt, beregata! Şi prin crăpături,
Ţâşti! Şi-a ieşit din piele…
PEER GYNT
Vorbeşte între-aiuri!
BEGRIFFENFELDT
Fuga din sine, fără îndoială,
Va fi-n curând urmată de-o răscoală
Pe apă şi uscat. Se înţelege

Că de la unş'pe noaptea, toţi nebunii
Au căpătat o minte strict normală,
Conform cu noul stadiu-al raţiunii.
Şi după buna logică, e lege
Că, începând chiar din acel moment,
Orice-nţelept a devenit dement.
PEER GYNT
Vorbeşti de timp. Mă crede, am timpul limitat.
BEGRIFFENFELDT
A, timpul dumitale! Vezi, asta mi-a scăpat!
(Deschide uşa şi strigă.)
Ieşiţi afară! Timpul şi veacurile mint!
Murit-a raţiunea! Slăvit fie Peer Gynt!
PEER GYNT
Prietene…
(Nebunii ies unul după altul în curte.)
BEGRIFFENFELDT
Ei, bun venit! E ora
Să-l salutaţi pe-acela ce-adus-a aurora;
Pe împăratul vostru…
PEER GYNT
Cum? Împărat?
BEGRIFFENFELDT
Vezi bine!
PEER GYNT
Prea mare cinste. Nu mi se cuvine.
BEGRIFFENFELDT
Ah! Lasă modestia! Într-un asemeni ceas
E deplasată, totuşi.
PEER GYNT

Daţi-mi puţin răgaz!
M-aţi buimăcit.
BEGRIFFENFELDT
Buimac? Măreţul Peer
Care-a ghicit al Sfinxului mister?
Care-i el însuşi?
PEER GYNT
Vezi, aici e-aici.
Da, sunt eu însumi, precum bine zici.
Dar ceilalţi de-aici, de nu mă-nşală
Vederea, sunt săriţi din ei afară.
BEGRIFFENFELDT
Săriţi din ei! Eroare capitală!
Nimeni de-aici nu şi-a ieşit din piele.
El însuşi fiecare-i, şi fiecare zboară
Prinzând vânt bun şi straşnic în vântrele.
Închis ca-ntr-un butoi în eul său,
Dospeşte-n el şi se aruncă-n hău;
Se-astupă cu al eului său cep
Şi cetluieşte doaga la butoi.
De jalea altuia, pe cât pricep,
Nu plânge nimeni, fierbem doar în noi,
Şi suntem noi, în gânduri şi în cuget,
Noi înşine suntem, din tălpi în creştet;
Şi prin urmare, spre-a le fi-mpărat,
E limpede, eşti cel mai indicat.
PEER GYNT
Mai bine m-ar lua dracu!
BEGRIFFENFELDT
N-ai stofă de erou!

Orice-nceput pe lume pare, desigur, nou.
„El însuşi”. Vino-ncoace. Drept pildă, dacă vrei,
Am să aleg acuma pe cel mai bun din ei.
(Unei figuri sumbre.)
Ei, bună ziua Huhu! Ia spune-ne tu nouă
De ce întotdeauna îţi ninge şi îţi plouă?
HUHU
Cum aş putea fi altfel, când oamenii aleşi
Pier unul după altul, ne-nţeleşi?
(Către Peer Gynt.)
Tu eşti străin. Ascultă! Ai răbdare?
PEER GYNT
(înclinându-se)
Sunt gata să te-ascult.
HUHU
Dă-mi ascultare!
Scapără spre est, în zare,
Ţărmurile malabare.
Olandezii, portughezii,
O cultură-nsămânţară,
Însă sunt, în astă-ţară,
Băştinaşi, malabarezii.
Limba lor e-amestecată.
Ei, azi, stăpânesc limanul,
Dar, în vremea de-altădată,
Domn era urangutanul.
Mârâia-n pădurea deasă
Singur, ca la el acasă,
Şi urla, strâmbându-şi gura,
Cum l-a zămislit natura.

Da, urla, urla în lege,
Căci era stăpân şi rege.
Însă hoardele străine
Încâlciră graiul bine.
Patru veacuri încheiate
Noaptea stăpâni-n cetate;
Şi aceste nopţi, se ştie,
Țin popoarele-n robie.
Strămoşeştile murmure
Amuţiră în pădure,
Şi, fără vorbirea trează,
Gândul nu se întrupează.
Toate rasele corcite,
Portughezii, olandezii –
Nu mai spun, malabarezii –
Sunt la fel primejduite.
Am luptat să se-ntărească
Limba noastră strămoşească,
Şi, dând leşului alt suflet,
Dreptul am cerut la urlet,
Urletul, care-i urzeală
În producţia orală.
Dar truda mea s-a-ntors în chin.
Cred că pricepi de ce suspin.
Mulţumesc de ascultare.
Nu cunoşti vreun leac? Şi care?
PEER GYNT
(încet, pentru sine)
Eşti cu lupii împreună:
Urlă, deci, şi tu la lună.

(Cu glas tare.)
Prietene, ştiu că-ntr-un loc
Se află-n codrii din Maroc
O specie de maimuţoi
Lipsiţi de cântec şi cuvânt.
Între malabarezi şi voi
E-asemuire – aşa zicând –
Şi-ar fi un gest pilduitor
Să vă mutaţi în ţara lor,
Dându-le-o mână de-ajutor.
HUHU
Mulţumesc de ascultare.
Urmez sfatu-n graba mare.
(Cu un gest plin de măreţie.)
Respins de Est, în Vest purced,
La cimpanzei să fiu aed.
(Iese.)
BEGRIFFENFELDT
Era sau nu el însuşi? Nu mă-ndoiesc defel.
Plin ochi de eul său: el, numai el.
De *sine însuşi* vorbele-i sunt pline.
E însuşi el în forţa de-a izbucni din sine.
Hai să-ţi arăt pe altul acum. Să vezi minunea.
Şi ăsta, de aseară-i certat cu raţiunea.
(Adresându-se unui felah care poartă o mumie în cârcă.)
Ei, rege Apis! Ce faci prea-nălţate?
FELAHUL
(furios, către Peer Gynt)
Suntem eu regele Apis?
PEER GYNT

(ascunzându-se în spatele doctorului)
Vedeţi, în aste toate
Nu mă pricep prea bine; abia-s aici de-un ceas.
Dar cred că da, când judec după glas.
FELAHUL
Şi tu minţi!
BEGRIFFENFELDT
Preamărite, binevoiţi a spune
Cum fuse întâmplarea.
FELAHUL
De minune!
(Către Peer Gynt.)
Îl vezi pe ăla din spinare?
Regele Apis se numea.
Acum îl port ca pe-o mumie,
S-a prăpădit, e mort sadea.
El piramidele durat-a
Şi Sfinxul mare a săpat;
Cum zice doctorul, cu turcii
S-a războit în lung şi-n lat.
Egiptul l-a slăvit; de-aceea,
Ca pe un zeu de-a pururi nou,
Şi pe altarele din temple
L-a-nfăţişat în chip de bou.
Că *Io* sunt acel rege Apis
E clar, cum e afară zi;
Şi dacă te-ndoieşti o clipă,
Numaidecât voi dovedi.
Regele Apis, la vânare
Mânat de aprige nevoi,

Şi coborând din şa o clipă,
S-a uşurat pe-ogor, la noi.
Pământul, îngrăşat de rege,
Cu grâne m-a hrănit. Dovezi
Sunt coarnele aflate-n creştet
Pe care însă nu le vezi.
Rău e că nimenea puterea
Nu vrea să-mi preamărească. Ah!
Sunt din născare boul Apis
Dar oamenii mă cred felah.
De-ntrezăreşti vreo scăpare
Dă-mi sfatul neprecupeţit:
Cum să câştig asemănarea
Regelui Apis, preamărit?
PEER GYNT
Duraţi, Mărite, piramide
Şi Sfinxul mare, în regat;
Cum zice doctorul, cu turcii
Vă războiţi în lung şi-n lat.
FELAHUL
Uşor de zis. Dar păduchiosul
Felah, sărman între sărmani,
Abia îşi apără coliba
De şoareci şi de şobolani.
Găseşte, omule, o cale
Mai lesnicioasă, spre-a putea
S-ajung măritul rege Apis
Pe care-l port în cârca mea.
PEER GYNT
Ce-ar fi, Mărite, să te spânzuri,

Să zaci într-un sicriu de preţ,
Desăvârşind asemuirea
De-a pururi ţeapăn şi măreţ?
FELAHUL
Aşa e! Viaţa pe-o frânghie!
Trăiască ştreangul! Chiar de-or fi
La început, mici diferenţe
Cu vremea ştiu că vor pieri.
(Se depărtează şi începe să-şi pregătească cele necesare pentru spânzurat.)
BEGRIFFENFELDT
Domnule Peer, o personalitate.
Om cu metodă.
PEER GYNT
Da. Tot ce poate.
Îşi vâră gâtu-n ştreang! O, Doamne sfinte!
Îmi vine să leşin. Îmi ies din minte.
BEGRIFFENFELDT
O stare trecătoare. Scapi repede de ea.
PEER GYNT
Scap? Scap spre ce? Spre unde? Mă scuzi… dar am plecat.
BEGRIFFENFELDT
(oprindu-l)
Ce, eşti nebun?
PEER GYNT
Nu încă… Nebun, zici? Nu cumva…
(*Larmă. Ministrul Hussein trece prin mulţime.)*
HUSSEIN
Mi s-a vestit un oaspete-mpărat.
(Către Peer Gynt.)

N-oi fi chiar dumneata?
PEER GYNT
(buimăcit)
Aşa se pare.
HUSSEIN
Bun! „Notele” acestea aşteaptă un răspuns.
PEER GYNT
(smulgându-şi părul)
Dă-i drumul înainte! Departe am ajuns!
HUSSEIN
Nu vreţi să mă cinstiţi cu-o cufundare?
(Făcând o plecăciune adâncă.)
Eu sunt o peană.
PEER GYNT
(înclinându-se şi mai adânc)
Nu mă îndoiesc.
Eu sunt un pergament împărătesc.
HUSSEIN
Povestea mea e scurtă. N-am noroc:
Trec drept o nisiparniţă, şi eu sunt toc.
PEER GYNT
Povestea mea e şi mai scurtă. Iată:
Sunt pagina mereu imaculată.
HUSSEIN
Oamenii, să priceapă la ce sunt bun, nu-i chip.
Pe foi, din mine-aruncă o brumă de nisip.
PEER GYNT
Am fost o carte dată unei femei în dar.
Nebuni sau buni – o simplă greşeală de tipar.
HUSSEIN

Gândiţi-vă la mine câte ponoase trag:
Nicicând să nu m-ascută, ca peană, un briceag!
PEER GYNT *(sărind în sus)*
Îţi dă prin gând ce-nseamnă să fii un ren? Auzi!
Să nu simţi sub copite pământul! Să tot zburzi!
HUSSEIN
Sunt bont din cale-afară. Degrabă, un cuţit!
Se prăbuşeşte lumea de nu sunt ascuţit!
PEER GYNT
Ar fi păcat de lume, pe care Dumnezeu
A întocmit-o bine, trudindu-se din greu.
BEGRIFFENFELDT
Poftim cuţitul!
HUSSEIN
(înşfăcându-l)
Straşnic! M-ascut în toată graba!
Şi am să prind cerneală!
(Îşi taie beregata.)
BEGRIFFENFELDT
(ferindu-se)
Nu împroşca degeaba!
PEER GYNT
(tot mai neliniştit)
Ţineţi-l!
HUSSEIN
Da. Întocmai. Aşa e: să mă ţie.
Da, ţineţi bine tocul în mână! Vreau hârtie!
(Cade.)
S-a isprăvit. Post scriptum să însemnaţi mai jos:
„A fost cândva pe lume un toc fără folos.”

PEER GYNT
(ameţit)
Cine sunteţi? Eu cine-s? Opreşte, Tu, Cel mare!
Sunt tot ce vrei: trol, turc, un păcătos…
Ceva se frânge-n mine… îndurare…
(Strigă.)
Cum să te chem, nu-mi mai aduc aminte!…
Ajută-mă!… Te-ndură-al smintiţilor părinte!…
(Îşi pierde simţirea.)
BEGRIFFENFELDT
(cu o coroană de paie în mână, sare şi se aşază călare pe el)
Ah! Câtă măreţie! Blagoslovit de cer,
El şi-a ieşit din sine! E rege-ncoronat!
(Îi apasă coroana pe cap şi strigă.)
Trăiască-al eului mare-mpărat!
SCHAFMANN
(din cuşcă)
Es lebe hoch der grosse Peer![96]

[96] Trăiască marele Peer! (germ.)

Actul V

(În Marea Nordului, aproape de coasta norvegiană, pe puntea unei corăbii. Apus de soare. Vremea prevesteşte furtună. Peer Gynt, bătrân vânjos cu părul şi barba sure, stă la pupă, pe dunetă. E îmbrăcat pe jumătate marinăreşte, cu surtuc şi cizme cu carâmbi înalţi. Hainele sunt vechi şi roase. Obrazul, ars de vânt, are o expresie aspră. Căpitanul vasului stă la timonă. Marinari la pupă.)

PEER GYNT
(rezemându-şi mâinile de balustrada punţii şi privind spre ţărm)
Căruntul Halling şi-a-mbrăcat cojocul.
Iată-l cum se făleşte-n amurgul roş ca focul.
Frate-său Jøkle, -n spate, parcă de stânci s-agaţă
Cu ţurţuri verzi pe sarica-i de gheaţă.
Lavina pare-n zare o gingaşă fecioară
Şi-n valuri de in, albe, zăpada o-nfăşoară.
Dar ce să mai vorbesc! Sunteţi asemeni
Precum vă ştiu, prieteni: sure cremeni.
CĂPITANUL
(strigă)
Doi marinari la cârmă! Fanaru-aprindeţi grabnic!
PEER GYNT
Se înteţeşte vântul.
CĂPITANUL
La noapte-avem furtună.
PEER GYNT
De-aici se vede Ronde?
CĂPITANUL
Nu, câtuşi de puţin.

Fonne i-ascunde faţa mereu, ca un zăbranic.
PEER GYNT
Dar Blåhø?
CĂPITANUL
Nu, nici el. Pe vreme bună,
Se vede Galdhøpigg, de pe catarg.
PEER GYNT
Dar Hårteig unde-i?
CĂPITANUL
(arătându-i)
Colo, către al zării larg.
PEER GYNT
Aşa, deci!
CĂPITANUL
Văd că locul nu vi-i deloc străin.
PEER GYNT
Când am plecat din ţară, trecui pe-aici. Se ştie:
Pe fund rămâne zaţul când sorbi paharul plin.
(Scuipă şi priveşte coasta.)
Acolo, după creasta de steiuri, albăstrie,
În negrele gâtlejuri de văgăuni adânci,
Între râpoase ţărmuri şi prăvălite stânci –
Şi-acolo trăiesc oameni.
(Întorcându-se spre căpitan.)
Se-nalţă, ici, colea,
La mari distanţe-o casă în ţara asta…
CĂPITANUL
Da,
Sălaşuri risipite de oameni nevoiaşi.
PEER GYNT

În zori suntem acolo?
CĂPITANUL
Nădăjduiesc. Doar dacă
N-o să ne fie noaptea şi bezna ei vrăjmaşi.
PEER GYNT
Spre-apus se-ndeasă norii.
CĂPITANUL
Aşa e!
PEER GYNT
Stai oleacă!
Să-mi spui când tragi la mal. Căci am de gând
Să-i miluesc, cu bani, pe marinari.
Să nu uiţi!
CĂPITANUL
Mulţumiri!
PEER GYNT
Nu sume mari.
Minele de-aur le-am pierdut pe rând.
Norocul şi cu mine suntem cam la cuţite.
Ţi-am dat ceva-n păstrare. Atâta, pasămite,
Mi-a mai rămas. Restul s-a dus la dracu'.
CĂPITANUL
Destul să vă respecte tot săracu'
De pe meleagul ăsta.
PEER GYNT
N-am rude. Aşadar,
N-o să-l aştepte nimeni pe cel plecat hoinar.
Scăpai de-nghesuială şi îmbrânceli, pe chei.
CĂPITANUL
Vine furtuna!

PEER GYNT
Dacă vreunul dintre ei
E prea lipsit, să-mi spui, căci deocamdată
Să ştii că n-am nevoie de bani.
CĂPITANUL
Prea bine. Iată
Un gest frumos. Mai toţi au stare proastă.
Mai toţi au casă grea: copii, nevastă…
Şi cu simbria nu se-ajung deloc.
Când le-o cădea pe cap aşa noroc,
Au să vă nalţe-n slavă, ca pe un Dumnezeu.
PEER GYNT
Zici că au prunci, neveste şi d-asta o duc greu?
Sunt însuraţi?
CĂPITANUL
Păi, care din ei nu-i însurat?
Dar bucătarul trage, rău, targa pe uscat.
Îi flămânzesc copiii şi nimănui nu-i pasă…
PEER GYNT
Sunt însuraţi! I-aşteaptă, deci, cineva acasă
Cu dor şi bucurie. Ce fel de bucurie?
CĂPITANUL
De oameni nevoiaşi…
PEER GYNT
Şi ce-o să fie
Când s-or afla-mpreună?
CĂPITANUL
Nevasta, de mâncare
Tot ce-i mai bun aduce…
PEER GYNT

Şi-aprinde-o lumânare…
CĂPITANUL
Ba, două chiar. Şi umple paharul cu rachiu…
PEER GYNT
Şi stau la căldurică. E foc în sobă. Ştiu.
Copiii-n jur fac larmă. E-atâta gălăgie
Că nu se mai aude ce spun. Şi bucurie
Zici că se cheamă asta?
CĂPITANUL
De marinari sărmani.
Şi gândul dumitale de-a-i ajuta cu bani
E-o binecuvântare…
PEER GYNT
(izbind cu pumnul în balustradă)
Ce, crezi că m-am ţicnit?
Să le deşert în palme avutu-agonisit
Doar ca să-şi simtă pântecul sătul?
Ca să adun avere, am pătimit destul.
Pe bietul Peer Gynt nimeni nu-l va primi pe chei.
CĂPITANUL
Sunt banii dumitale şi faci cu ei ce vrei.
PEER GYNT
Sunt banii mei, aşa e. Să n-am încurcătură!
Să-mi faci, deci, socoteala când om ajunge-n port.
Din Panama, biletul şi speze de transport.
Ceva rachiu la oameni. Mai mult nicio lăscaie.
De nu mi-oi ţine vorba, dă-mi una peste gură.
CĂPITANUL
Vă datorez chitanţa. Atât. Nu şi-o bătaie.
Iertaţi-mă. Am treabă. Furtuna nu se-ndură.

(Se îndreaptă spre puntea superioară a corabiei. S-a întunecat. Se aprind luminile în cabine. Hula mării creşte. Ceaţă şi nori grei.)

PEER GYNT

Să ai acasă-o droaie de copii,
Să-ţi sară-n jur, când te întorci, zglobii,
Să ştii că cineva te are-n gând
Când pleci… La mine nimeni nu s-a gândit, nicicând…
Şi lumânări… Le fac eu felul, lasă!
Le dau să bea pân-or cădea sub masă.
Pe ţărm n-ajunge nimeni, din dracii ăştia, treaz.
Să-şi suduie nevasta, ca omul la necaz,
Să-şi blesteme copiii, să nu ştie ce-ngaimă.
Să dea cu pumnu-n masă, să răspândească spaimă.
Femeile, cu pruncii târâş, s-o ia la goană
Urlând… Le stric eu cheful. Fac pomană!

(Corabia se înclină foarte tare; Peer se poticneşte şi e gata să-şi piardă echilibrul.)

S-a clătinat, nu glumă! Ei, drăcie!
Trudeşte marea asta parc-ar primi simbrie.
Nu s-a schimbat nimica: tot nordu-i călăuz,
Şi valul mării-acelaşi: potrivnic şi ursuz.

(Ascultând.)

Ce strigăt fu acesta?

MARINARUL DE CART

(la pupă)

Vas sfărâmat, sub vânt!

CĂPITANUL

(în mijlocul punţii, comandând)

Cu vântul înainte! Propteşte cârma bine!

TIMONIERUL

Sunt oameni pe epavă, cumva?
MARINARUL DE CART
Trei parcă sunt.
PEER GYNT
Daţi drumul bărcii-n apă.
CĂPITANUL
E şubredă. Nu ţine.
(Se îndreaptă spre proră.)
PEER GYNT
Să nu-ţi vină a crede!
(Câtorva, din echipaj.)
Udaţi-vă un pic!
Scăpaţi-i! Sunteţi oameni!
ŞEFUL DE ECHIPAJ
Nu-i de făcut nimic!
E prea turbată marea.
PEER GYNT
Strigă iar!
Şi vântul urlă! Frate bucătar,
Nu vrei să-ncerci? Plătesc!
BUCĂTARUL
Ce? Nu ţi-e bine?
Nici pentru douăzeci lire sterline!
PEER GYNT
Creştini sunteţi? Ba câini! Nici nu vă pasă
Că-s şi ei oameni. Că-i aşteaptă acasă
Nevasta şi copiii.
ŞEFUL DE ECHIPAJ
S-aştepte mult şi bine.
CĂPITANUL

Valul dă gata vasul!
TIMONIERUL
Începe să se-ncline!
PEER GYNT
Vă place, nu?
ŞEFUL DE ECHIPAJ
Desеară, căpitane,
Vor fi mai mult pe lume, trei vădane.
(Furtuna creşte. Peer Gynt se îndreaptă spre pupă.)
PEER GYNT
Ticăloşită-i lumea! E oare cu putinţă?
S-a dus şi omenia şi bruma de credinţă.
Fac un pospai de bine şi-apoi o iau la fugă!
Nu se mai tem de Domnul şi nu mai cred în rugă.
Pe noapte şi furtună-i primejdie. Părinte,
N-au cutezat să-şi pună niciunul viaţa-n joc.
Netrebnicii, gândesc că-i mai cuminte
Să-şi vadă de-ale lor. Dar eu, deloc
Nu-s vinovat. N-am pregetat o clipă
Să le plătesc, să fac de bani risipă.
Dar ce folos? Cum zice şi una din zicale:
„E cugetul curat o pernă moale”.
O fi, dar pe uscat, nu pe ocean.
Când marea-i răsculată, nu face niciun ban,
Chiar dacă te deosebeşti de gloată,
Căci pe ocean, tu însuţi nu poţi fi niciodată.
Te-amesteci cu mişeii: matroz şi bucătar;
Şi când le sună ceasul, porneşti la măcelar
Cu turma-ntreagă, nu te ştie nime,
Şi nimeni nu te smulge din mârşava mulţime.

Te duci pe copcă, nimeni nu te-ntreabă.
Greşeala e c-am fost eu prea de treabă.
De-asta trăsei ponoase fără număr.
Aş şti eu cum s-o-ntorc de-aş fi mai tânăr.
Da, mi-ar cânta în strună… Târziu nu-i nici acum.
Se va zvoni că Peer Gynt se-ntoarce de la drum
Bogat şi plin de fală. Averea ce-am avut
Vreau s-o răscumpăr, apoi voi înălţa-n ţinut
Mândreţe de castel, mai mare dragul.
Dar nu vreau nimenea să-mi treacă pragul.
Să stea, milogi, cu cuşma-n mâini, la poartă.
Da, n-au decât să-şi plângă trista soartă.
N-am să le dau un sfanţ să-i văd crăpând
Şi-o să le intre bine-n cap un gând:
C-aşa cum sunt, sunt încă de temut.
CĂLĂTORUL STRĂIN
(răsare, din întuneric, în faţa lui Peer Gynt şi îl salută prietenos)
Bună seara!
PEER GYNT
A, bună seara! Nu v-am văzut până acum!
CĂLĂTORUL
Eu sunt, dacă-mi permiteţi, tovarăşul de drum.
PEER GYNT
Aşa! Credeam că-s singur pe punte pasager.
CĂLĂTORUL
V-aţi înşelat. E limpede-acum, sper.
PEER GYNT
E de mirare, însă, c-abia în astă-seară
Vă întâlnesc.
CĂLĂTORUL

Eu ziua nu umblu pe afară.
PEER GYNT
Sunteţi bolnav? Alb ca un sloi de gheaţă!
CĂLĂTORUL
Ba-s teafăr tun. Aşa sunt eu la faţă.
PEER GYNT
Furtuna se-nteţeşte.
CĂLĂTORUL
Da. Slavă Celui mare.
PEER GYNT
Cum slavă?
CĂLĂTORUL
Numai valuri cât casa până-n zare…
Îmi lasă gura apă! Păi nu-i aşa? Năpasta
Va scufunda corăbii destule-n noaptea asta!
Şi leşuri. Câte leşuri vor fi pe ţărm! Grămezi!
PEER GYNT
Ferească Domnul!
CĂLĂTORUL
Spune-mi: ţi s-a-ntâmplat să vezi
Un spânzurat sau poate un înecat, chip hâd?
PEER GYNT
Curată nebunie!
CĂLĂTORUL
Da. Leşurile râd.
Dar râd în silă, mutra li se schimbă.
Râd, cei mai mulţi, muşcându-se de limbă.
PEER GYNT
Să piei din ochii mei!
CĂLĂTORUL

O întrebare!
Să zicem că o stâncă în faţă ne răsare
Şi vasul se scufundă…
PEER GYNT
E cu putinţă, crezi?
CĂLĂTORUL
La întrebarea asta nu ştiu ce să-ţi răspund…
Eu scap şi dumneatale te prăvăleşti la fund…
PEER GYNT
Ah! Baliverne!
CĂLĂTORUL
Totuşi se-ntâmplă-ades, pe apă.
Şi-atunci când eşti cu un picior în groapă,
Eşti mai milos… C-aşa e firea noastră.
PEER GYNT
(băgând mâna în buzunar)
Vrei bani?
CĂLĂTORUL
Nu. Dăruiţi-mi cadavrul dumneavoastră.
Îmi e de-ajuns. Ce ziceţi?
PEER GYNT
Nu! Asta-i prea de tot!
CĂLĂTORUL
Spre binele ştiinţei. Aţi înţeles, socot.
Cadavrul, stârvul numai…
PEER GYNT
Piei! Mare idiot.
CĂLĂTORUL
Gândeşte-te! Nu-i lucru de-aruncat.
Te vede-o lume-ntreagă tăiat şi disecat.

Eu caut sediul viselor; de-aceea
Te tai atent şi critic, sperând sa aflu cheia…
PEER GYNT
Hai, cară-te!
CĂLĂTORUL
Ascultă: odată înecat…
PEER GYNT
Taci, piază rea! Furtuna s-a mai încrâncenat.
Vrei să-nteţeşti prăpădul? Furtună şi potop!
Şi marea se tot umflă parcă-ar avea drept scop
De vii să ne înghită. Şi dumneata cobeşti…
CĂLĂTORUL
Nu-i vreme de palavre şi poveşti.
Curând se vor petrece schimbări cum nu gândeşti.
(Salutând prietenos.)
Ne întâlnim la fund, în apa rece,
Sau poate mai-nainte. Şi până-atunci îţi trece…
(Intră în cabină.)
PEER GYNT
Siniştri sunt savanţii. Nelegiuiţi. Atei.
(Către şeful de echipaj, care trece prin faţa lui.)
Prietene, o vorbă. Răspunde-mi, dacă vrei,
Cine-i trăsnitul ăla de-şi zice pasager?
ŞEFUL DE ECHIPAJ
Eu ştiu că sunteţi singurul!
PEER GYNT
Mister!
Se-ncurcă treaba.
(Către mus, care iese din cabină.)
Cine s-a strecurat, răspunde,

Acuma în cabină?
MUSUL
Câinele de pe punte!
(Îşi vede de drum.)
MARINARUL DE CART
(strigă)
Pământ în faţă!
PEER GYNT
Cufărul! Degrabă!
Aduceţi-l pe punte!
ŞEFUL DE ECHIPAJ
Avem noi altă treabă!
PEER GYNT
Ei, fleacuri, căpitane! Glumeşte omul! Dar
Fii sigur că-l ajut pe bucătar.
CĂPITANUL
S-a frânt catargul!
TIMONIERUL
Vela se rupe de parâmă!
ŞEFUL DE ECHIPAJ
(strigă)
Prora cedează!
CĂPITANUL
Vasul se sfărâmă.
(Corabia trosneşte şi se înclină. Larmă, învălmăşeală.)

(Lângă ţărm, printre recife şi stânci. Corabia se scufundă. Prin ceaţă se zăreşte o luntre cu doi oameni. Un val o izbeşte, o umple şi o răstoarnă. Se aude un ţipăt. Un răstimp de tăcere. Apoi se zăreşte fundul luntrei ieşind la suprafaţă şi, alături, răsărind din valuri,

capul lui Peer Gynt.)

PEER GYNT
O luntre! Ajutori Pier… pier în hău!
O, Doamne, mântuieşte-ţi robul tău!
(Se agaţă de barcă.)
BUCĂTARUL
(plutind de cealaltă parte a bărcii)
O, Doamne, -ndură-te de pruncii mei!
Ajută-mă să mă întorc la ei!
(Se agaţă şi el de barcă.)
Ia mâna!
BUCĂTARUL
Ia-o tu!
PEER GYNT
Dau!
BUCĂTARUL
Dau şi eu!
PEER GYNT
Te bat şi te arunc ca pe-un pietroi!
Dă drumul! Luntrea-ntoarsă nu poate duce doi!
BUCĂTARUL
Asta ştiu eu! Dă drumul!
PEER GYNT
Te-arunc în apă!
BUCĂTARUL
Greu!
(Se luptă. Bucătarului îi scapă o mână. Se agaţă, strâns, cu cealaltă.)
PEER GYNT
Jos laba!

BUCĂTARUL
Fie-ţi milă şi cruţă-mă… Doar ştii
Că mă aşteaptă-acasă o droaie de copii.
PEER GYNT
Eu trebuie să scap cu viaţa-ntâi,
Că nu am nici copii, nici căpătâi.
BUCĂTARUL
Dă drumul! Ai trăit destui! Sunt tânăr!
PEER GYNT
Hai, cară-te! Mi-atârni prea greu de umăr.
BUCĂTARUL
Îndură-te, că las în urmă jale…
Nu plânge nimeni după dumneatale.
(Scoate un ţipăt şi îşi dă drumul.)
Mă-nec!
PEER GYNT
(îl prinde)
Ba te mai ţin. Poate-i fi vrând
Să zici un „Tatăl nostru”?
BUCĂTARUL
Of! Mi-a pierit din gând!
Văd negru înainte!
PEER GYNT
Zi, în fugă!
BUCĂTARUL
Dă… dă-ne nouă…
PEER GYNT
Cu frânturi de rugă
Nu faci nimic. Zi, frate bucătar!
BUCĂTARUL

Dă… dă-ne nouă pâinea noastră…
PEER GYNT
Iar?
Ai fost, se vede, şi brutar puţin…
(Îi dă drumul.)
BUCĂTARUL
(scufundându-se)
Dă… dă-ne-o nouă astăzi…
(Se îneacă.)
PEER GYNT
Ei! Amin!
Ai fost şi iar eşti tu, în siguranţă!
(Încalecă barca.)
Unde e viaţă, este şi speranţă.
CĂLĂTORUL STRĂIN
(agăţându-se de barcă)
Zic: bună dimineaţa!
PEER GYNT
Off!
CĂLĂTORUL
Auzii strigând.
Ei, ai văzut? Ne-am întâlnit curând.
Se-adevereşte ce spuneam…
PEER GYNT
Jos laba!
Abia-i loc pentru mine, aici.
CĂLĂTORUL
Te temi degeaba!
Am să înot doar cu piciorul stâng.
Plutesc pe apă numai dacă strâng

Din degete şi prind doar crăpătura…
Dar să nu uit… Cadavrul…
PEER GYNT
Tacă-ţi gura!
CĂLĂTORUL
De altfel, cred că jocul e făcut.
PEER GYNT
Taci! Taci odată!
CĂLĂTORUL
Bine. Am tăcut.
(Tăcere.)
PEER GYNT
Ai spus ceva?
CĂLĂTORUL
Ba nu. Tac. Îţi fac placul.
PEER GYNT
Ia spune, ce doreşti? Te joci de-a dracul?
CĂLĂTORUL
Aştept!
PEER GYNT
Îmi pierd răbdarea! Cine eşti?
CĂLĂTORUL
(înclinând din cap)
Sunt sluga dumitale!
PEER GYNT
Poate aştepţi porunci?
CĂLĂTORUL
Nu-ţi vine-n minte nimeni să mă asemuieşti?
Ia uită-te mai bine!
PEER GYNT

Cu diavolul, atunci!
CĂLĂTORUL
(cu glas scăzut)
În viaţa ta, când bezna e deplină,
N-aprinzi, să scapi de spaime, o lumină?
PEER GYNT
Începi, aşadar, să te dai de gol.
Lumina te trimite aicea? Eşti un sol?
CĂLĂTORUL
De două ori pe an, nu luat-ai seama
Dacă te-ncearcă zbuciumul şi teama?
PEER GYNT
Primejdia te înspăimântă-ades.
Dar vorbele-ţi au dublu înţeles.
CĂLĂTORUL
Şi nu ţi s-a-ntâmplat, cu mintea trează,
Să ţi se schimbe biruinţa-n groază?
PEER GYNT
(privindu-l)
Văd că-mi deschizi o uşă, şi-aş fi un mare prost
Să nu merg înainte. Când n-ai un adăpost,
Şi marea-ţi cere capul, desigur, n-are rost
Să te tocmeşti, căci nu ai de ales.
CĂLĂTORUL
Poate izbânda e mai lesnicioasă
Când stai la vatră, liniştit, acasă?
PEER GYNT
Ciudate vorbe scoţi din gură, dragă.
Îmi pare mie, sau eşti pus pe şagă?
CĂLĂTORUL

Eu vin de-acolo unde, la fel e de măreţ
Şi Patosul şi Râsul – şi au acelaşi preţ.
PEER GYNT
Toate la vremea lor. Stă scris, fireşte:
Nu pentru toţi aceeaşi măsură se brodeşte.
CĂLĂTORUL
Mulţimile ce dorm în spuza urnii
Nu poartă-n fiecare zi coturnii.
PEER GYNT
Piei, arătare! Du-te! Şi totuşi, ajutor!
Vreau să ajung la ţărm. Nu vreau să mor!
CĂLĂTORUL
Fii fără grijă: moartea n-are loc.
Nu mori când actul cinci e la mijloc.
(Lunecă şi dispare.)
PEER GYNT
Ei! Am scăpat de el – şi mai exist!
Ce om plictisitor! Un moralist.

(Cimitirul unui sat aşezat sus, în munte. Cortegiu mortuar. Un preot şi popor. Cântarea psalmilor e pe sfârşite. Peer Gynt trece pe drum prin faţa lor.)

PEER GYNT
(oprindu-se în poartă)
Un consătean. Se-ntoarce trupu-n glie.
Nu-s eu acela. Doamne, slavă ţie!
(Intră.)
PREOTUL
(vorbeşte lângă groapă)

Acum, când duhu-i sus, la Judecată,
Şi pulberea-i păstaie goală, cată,
Iubiţii mei, să spunem un cuvânt
De cel călătorit de pe pământ.
Bogat n-a fost şi nici prea firoscos.
Cu glasul stins, molâu şi cam fricos,
Nu se băga în suflet nimănui.
De-o parte sta, şi-n casa Domnului
Se furişa sfios, abia-ndrăznea
Să-şi afle loc în strană, undeva.
Din Gudbrandsdal când a venit aici
Era flăcău; şi dacă pe potici
Îl întâlneai, din întâmplare chiar,
Vedeai că-şi ține dreapta-n buzunar.
Cu dreapta-n buzunar l-am pomenit
Şi-n mintea noastră aşa s-a-ntipărit.
A fost mereu, pân-a urcat la cer,
Înstrăinat de oameni şi stingher.
Trecea pe uliță cu mers greoi
Şi legănat, ferindu-se de noi.
Dar toți ştiau că patru deşte doar
Avea la dreapta-ascunsă-n buzunar.
Venise-n Lunde – țin minte-acei zori –
Comisia de recrutat feciori.
Era război. Şi țara, din prăpăd,
Toți ne sileam s-o scoatem. Parcă-i văd:
La masă, căpitanul, aşezat,
De pristavi şi sergenți înconjurat,
Lua-n cercetare şi scria pe rând
Flăcăii pentru oaste. În curând,

Odaia se umplu şi larmă, chiu
De-afară răzbătea. Într-un târziu,
Intră, strigat fiind, un nevoiaş,
Alb cum e neaua; şi, făcând doi paşi,
Se-apropie de masă. Mâna dreaptă
Legată-n cârpe. Căpitanu-aşteaptă
Răspuns la întrebare. El îngaimă
Ceva-ncâlcit şi, tremurând de spaimă,
Istoriseşte, poticnit şi tâmp,
Că şi-a tăiat, cu secera, la câmp,
Un deget. Amuţiră toţi. Din gură
Strâmbară unii, sau din ochi făcură.
Privirile, ca grindina în munte,
Loveau în el de pretutindeni, crunte.
Se scoală căpitanul, foc şi pară,
Scuipă scârbit şi-i strigă: „Ieşi afară!"
Flăcăul a plecat dar, pân-la poartă,
Priviri pedepsitoare ce nu iartă,
S-au implântat în el ca nişte suliţi.
Zbughind-o-apoi, înfricoşat, pe uliţi,
A luat-o către munte. S-a tot dus,
Prin grohotiş şi cioturi, până sus,
Unde-şi avea bordeiul. Oameni buni!
A coborât, după vreo şase luni,
Cu maică-sa, un prunc şi o muiere,
Şi pe pământul sterp, fără putere,
Învecinat cu Lom, s-a aciuat.
După o vreme-apoi s-a cununat
Şi casă şi-a durat, muncind, nu şagă,
Că pe colnic tot locul e pârloagă.

În strană sta, cum ştiţi, cu dreapta-ascunsă;
Cu cele nouă deşte trudea acasă, însă,
Mai mult decât, cu zece, alţi plugari.
Dar într-o primăvară ape mari
S-au revărsat şi-abia scăpară, goi.
S-au înjugat la muncă iar, şi-apoi
Spre toamnă se-nălţa fuior de fum
Din casa lor, la adăpost acum
De revărsări, nu însă de zăpadă.
După doi ani, căzu zăpezii pradă.
Dar nu s-a dat învins. Târâş-grăpiş
A curăţat ogorul de pietriş;
Iar pân-să vină gerul cel abraş,
Pentru a treia oară-avea sălaş.
Trei fii avea, trei sprinteni flăcăuaşi.
Dar şcoala nu era la doi-trei paşi,
Şi până-n sat, erai silit să treci
Pe buze de prăpăstii, pe poteci
Înguste, de zăpadă, prin nămeţi.
El ce-a făcut? Pe ăl dintre băieţi
Care era mai mare, doar pe el,
Îl slobozea să umble singurel,
Şi coarda-i arunca numai atunci
Când cobora prin râpe prea adânci.
Pe ceilalţi doi: pe prâslea şi-ăl mezin,
Îi lua-n spinare. A-ndurat ăst chin
An după an, până-au crescut flăcăi.
Venise rândul lor. Feciorii, răi
La suflet şi cu bani la buzunar,
De tatăl lor n-au mai avut habar.

Om mărginit la minte, nu vedea
Decât pe cei din jurul lui, şi-aşa,
Cuvintele care ne merg la suflet
I se păreau ca-ndepărtatul clinchet
De zurgălăi, tot ce-i mai sfânt în viaţă –
Ţară şi neam – el le zărea ca-n ceaţă.
Însă era om harnic şi smerit,
Păşea pe uliţi ca un osândit
Din ziua concentrării, roşu-aprins,
Cu mâna dreaptă-ascunsă, dinadins.
Greşit-a faţă de-ale ţării legi?
Se poate! Dar se cade să-nţelegi
Că mai presus de legi, în fiecare
Se află, undeva, o scăpărare,
Cum scapără în Glitterdind, în zori,
Înalte piscuri, învelite-n nori.
Bisericii şi Statului, le-a fost
Copac neroditor şi fără rost;
Dar colo sus, pe ţarina de piatră,
Unde trudea pentru ai lui, la vatră,
Acolo era mare, era el,
El însuşi. Zămislit pentru-acest ţel
Părea să fie, pe acest pământ,
Şi niciodată nu s-a dat înfrânt.
Fie-ţi uşoară, deci, ţărâna, ţie,
Ostaş căzut în lupta pentru glie!
Nu judecăm, noi, pământeana faptă,
Ci Domnul, sus, la Judecata dreaptă.
Sfârşind, eu cred, îndurerat norod,
Că stă în faţa Lui ca un schilod.

(Norodul se risipeşte. Peer Gynt rămâne singur.)
PEER GYNT
Aşa creştinătate, da, mai zic!
N-a dat pe faţă numai ce-a fost rău.
Dezvăluit-a, în cuvântul său,
Că poţi să fii tu însuţi, – mare, mic –
Şi că în drum nu-ţi poate sta nimic.
(Privind în groapă.)
Nu-i ăl de s-a ciuntit cu o secure
Când doboram copacii în pădure?
Nu ştiu de-i el sau nu. Dar seama bag
Că, de n-aş sta plecat peste toiag,
Pe mine-aş crede că m-a dus norodul,
Că popa mie mi-a citit prohodul,
Şi omelia pentru mine-a fost.
Bun obiceiul creştinesc: cu rost
Să-ţi pomenească viaţa-n ziua când
Te bagă pe vecie în pământ,
Şi mult aş vrea ca popa ăsta vrednic,
El să-mi rostească ultimul pomelnic.
Dar până m-o lăsa groparu-n groapă,
Pe gârlă-o să mai curgă multă apă.
Că doar stă scris: „Tot binele-i spre bine”.
Şi: „Timpul se-ngrijeşte, el, de tine”.
Mai scrie-apoi: „Nu-ţi târgui mormânt”.
Bisericii să-i dăm, deci, crezământ.
Nu prea le luam în seamă, mai nainte,
Dar te mângâie-asemenea cuvinte.
Şi-asupra ta putere au, de lege.
Într-adevăr: „Ce semeni vei culege”.

Să fii tu însuţi, colo şi aici,
În lucrurile mari şi-n cele mici,
Să le iubeşti pe toate deopotrivă,
Şi chiar de nu e soarta milostivă,
Credinţa ta nicicând să n-o dezici.
Şi-acum: acasă! De-o fi drumu-ngust,
Şi din batjocură de-o fi să gust,
Bătrânul Peer Gynt merge, neclintit,
Pe drumul lui: sărac, însă cinstit…
(Iese.)

(Un dâmb, lângă un râu secat. Lângă albia seacă, o moară prăbuşită până la temelie. Jur-împrejur, pustietate. Mai sus, pe coasta muntelui, se vede o gospodărie cuprinsă. În ogradă, lucrurile sunt scoase la mezat. Mulţimea strânsă-n ogradă bea şi face larmă. Peer Gynt stă jos, pe un morman de pietre, lângă moara părăsită.)

PEER GYNT
Oriîncotro ai lua-o, deosebire nu e;
Încolo sau încoace, aceeaşi cărărue.
Timpul a măcinat mal şi puhoi.
Hai – zicea Bøyg – dă-i drumul, vedem noi…
OMUL ÎN HAINE CERNITE
Totu-i amestecat şi risipit.
(Zărindu-l pe Peer Gynt.)
A, un străin pe-aicea! Bun venit!
PEER GYNT
E veselie mare. Bun găsit!
Botez sau nuntă?
OMUL ÎN HAINE CERNITE

Praznic, mai curând…
Rod din mireasă viermi de pământ.
PEER GYNT
Şi viermii ăştilalţi prin boarfe rod.
OMUL ÎN HAINE CERNITE
Cântecul de-altădată e prohod.
PEER GYNT
Toate sfârşesc aşa şi toate-s vechi.
Ăst cânt, de prunc, îmi răsuna-n urechi.
UN FLĂCĂU DE DOUĂZECI DE ANI
(cu un polonic în mână.)
Priviţi ce giuvaier am luat. Peer Gynt
Topea în ăsta nasturii de-argint.
ALT FLĂCĂU
Dădui pe punga asta un ban.
AL TREILEA
Bun muştiriu!
Eu am plătit jumate pe-un sac de chirigiu.
PEER GYNT
Peer Gynt? Cine-i acela?
OMUL CU HAINE CERNITE
Pe cât ştiu,
Cu potcovarul Aslak şi moarta se-nrudea.
OMUL ÎN HAINE SURE
Pe mine m-ai uitat! Te-ai îmbătat!
OMUL ÎN HAINE CERNITE
Tu uiţi c-a fost o şură-ncuiată la Haegstad!
OMUL ÎN HAINE SURE
Adevărat! Tu însă nu te-ai scârbit de ea.
OMUL ÎN HAINE CERNITE

Cu moartea, vezi că nu i-a mers nici ei.
OMUL ÎN HAINE SURE
Cumnate, hai să bem ceva! Ce bei?
OMUL ÎN HAINE CERNITE
Cumnat ţi-e dracu! Te-ai trâflit!
OMUL ÎN HAINE SURE
Prostii!
Sângele nu-i prea limpede-n copii.
Cu Peer Gynt rudă poţi oricând să fii.
(Ies amândoi.)
PEER GYNT
(încet)
Dădui de cunoştinţe.
UN FLĂCĂU
(strigând după omul în haine cernite)
Ascultă, Aslak! Dacă
Mai bei, vine mămuca din groapă şi te-nşfacă.
PEER GYNT
(ridicându-se)
Sfatu-agronomului aici nu ţine:
„Râmă adânc ca să-ţi miroasă bine".
UN FLĂCĂU
(cu o blană de urs)
Iacătă şi motanul din Dovre! Pielea doar.
Cu ea vânat-a trolul în noaptea de Crăciun.
ALT FLĂCĂU
Ăsta e renul mândru, ce-i fuse armăsar
Când Peer Gynt peste Gjendin zbura ca un nebun.
AL TREILEA
Măi Aslak! Uite barosul! Vino-ncoace!

Cu el l-ai scos pe diavol din găoace.
UN BĂTRÂN
(cu mâinile goale)
Mads Moen, uite dopul ce nevăzut te face!
Cu el Peer Gynt şi Ingrid în zbor s-au avântat.
PEER GYNT
Rachiu, băieţi! De-acuma-s bătrân şi eu şi-aş vrea
Să scot niscai bulendre la mezat.
UN FLĂCĂU
Ce-ai de vânzare?
PEER GYNT
Apăi, un castel
În munţii Ronde, sus. Castel sadea.
FLĂCĂUL
Eu dau un bumb.
PEER GYNT
Eu cer un păhărel,
C-ar fi de râs, altfel…
ALTUL
Posnaş unchiaş!
(Lumea se strânge în jurul lui.)
PEER GYNT
(strigând)
Scot murgul la vânzare – cine-l ia?
UNUL DIN MULŢIME
Dar unde-i?
PEER GYNT
Hăt, spre Soarele-apune!
Băiete, calul ăsta nărăvaş,
Deşi-i bătrân, goneşte mai dihai

Decât minţea Peer Gynt.
GLASURI
Alt, ce mai ai?
PEER GYNT
Aur şi boarfe! Ce-a putut s-adune
Un om ca mine. Marfă de la foc.
O dau în pierdere. Banii pe loc.
UN FLĂCĂU
Şi altceva?
PEER GYNT
Drept ac de păr, un vis
Despre o carte-n cătărămi.
FLĂCĂUL
S-a zis
Cu visele!
PEER GYNT
Şi cu al meu regat!
Îl scot, cu toată pompa la mezat.
FLĂCĂUL
Vinzi şi coroana?
PEER GYNT
Da. Din paie fine.
Oricine-o pune, o să-i vină bine.
Hei! Dar mai am un ou umplut cu aer.
O barbă de profet. Şi surul caer,
Al părului de om bătrân. Pe toate
Le dau pe loc acelui care poate
Să îmi arate-n munte, spre cătun,
Stâlpul pe care scrie: Drumul bun!
JANDARMUL

(care tocmai sosise)
Te porţi aşa, că n-ar fi de mirare
Să zaci, mâine-poimâine-n închisoare.
PEER GYNT *(scoţându-şi pălăria)*
O fi! Dar Peer Gynt cine-i, de-i auzii pe unii?
JANDARMUL
Un mincinos cum altul nu-i sub soare.
PEER GYNT
Un mincinos?
JANDARMUL
Da, regele minciunii.
I se părea că-i fapta lui, anume,
Tot ce-i mai mândru şi frumos în lume.
Dar azi am trebuiri. Nu-mi arde de glume.
(Iese.)
PEER GYNT
Şi unde-i omul ăsta năzdrăvan?
UN BĂTRÂN
Apăi s-a pribegit peste ocean.
De multă vreme s-a răsnit de turmă.
A dus-o rău pe-acolo, s-a lefterit de bani.
L-au agăţat în ştreang acu… mulţi ani.
PEER GYNT
L-au spânzurat? Ia uite! Eu aflu-abia acum!
Dar Peer Gynt, răposatul, să ştii că pân-la urmă
A mers, neabătut, pe-acelaşi drum…
(Râde.)
Ei, bun rămas şi mulţumesc din suflet.
(Face câţiva paşi, dar se răzgândeşte. Se opreşte-n loc.)
Flăcăi voioşi şi fete, drept răsplată

Vreţi s-auziţi un basm de altădată?
MAI MULŢI
Ştii basmul?
PEER GYNT
Da. Şi să vi-l spun nu preget.
(Se apropie; chipul său capătă o expresie străină.)
Umblam prin San Francisco, după aur.
Ploua cu scamatori pe-acel coclaur.
Unul cânta la scripcă, făcând piciorul mână.
Altul spanioleşte, îngenuncheat, dansa.
Iar altul făcea versuri, în timp ce-n căpăţână
Burghiul creierii îi sfredelea.
Pe când era în toi, odată, jocul,
Veni să îşi încerce şi diavolul norocul,
Şi şmecheria lui, era, mă rog,
Să grohăie ca porcul, în chip de ventrilog.
Făcuse vâlvă. Chipeş ştiţi că nu-i,
Dar se-mbulzeau să-l vadă. Păşea în manta lui –
Fâlfâitoarea mantă a satanii –
Man muss sich drapieren[97] – cum spun germanii.
Însă sub manta lui – ştia doar el –
Ţinea ascuns, spurcatul, un purcel.
Dracu-l pişcă şi porcul trăgea un guiţat.
Un fel de fantezie. Totul era brodat
În jurul existenţei porceşti: întâi – godac,
Închis sau nu, dar neavând habar,
Guiţă, dându-şi duhul, răpus de măcelar.
Se retrăgea, cu-adâncă plecăciune.

---

[97] Trebuie să te drapezi (germ.).

Unii băteau din palme, fiindu-le pe plac.
Unii îl înjurau, alţii-l slăveau;
Ziceau că grohăitul n-are candoare, sau
Că guiţatul este lipsit de dicţiune,
Dar toţi specialiştii erau de o părere:
Că guiţa purcelul cu prea multă putere.
Aşa păţi satana, când, din prostie multă,
Nu şi-a dat seama cine-l priveşte şi-l ascultă.
(Râde, salută şi pleacă. Oamenii tac, buimăciţi.)

(Ajun de Rusalii. Adânc de codru bătrân. În depărtare, într-un luminiş, o colibă, cu coarne de ren ţintuite deasupra uşii. Peer Gynt, târându-se de-a buşilea prin tufişuri, culege ceapa ciorii.*)*

PEER GYNT
Un nou punct de vedere. Unde-i cel următor?
Se cade să-ncerc totul, să n-aleg în zadar.
Aşa-mi fu soarta: sus – ca un Cezar,
Şi jos – ca un Nabucodonosor.
Scriptura zice: fiul încărunţit de jale
Se-ntoarce iar la sânul maicii sale.
Aşa şi eu: mă-ntorc iar la ţărână.
Dar burta-mi ghiorţăie de-o săptămână,
Şi ceapa ciorii nu-i poate fi hrană.
Să fiu isteţ: prind păsări în capcană!
Apă-n izvor destulă. Fiind cea mai de vază,
Nicio sălbăticiune s-atace nu cutează.
De-o fi să mor – căci s-ar putea să fie –
Sub un copac mă târâi, pălit de vijelie,
Mă învelesc, ca ursul, cu frunze, şi în lemn

Cu litere de-o şchioapă am să-nsemn:
„Aicea odihneşte Peer Gynt, om însemnat,
Şi peste dobitoacele toate, împărat.”
Ce? Împărat?
(Râzând în sine.)
Bătrân şi tot scrântit!
Tu eşti o ceapă, nu-mpărat velit.
Şi-am să-ţi smulg, Peer, cămăşile de foi!
Plângi, urli, e-n zadar. Rămânem goi!
(Luând o ceapă şi rupându-i foile, una câte una.)
Pojghiţa asta dinafară, ruptă,
E cel ce-n naufragiu cu valurile luptă,
Iar învelişul ăsta, sfrijitul călător –
Ba cu Peer Gynt aduce la gust – cel următor
E cel ce-n măruntaie aur cată.
Sucul s-a dus, dacă-o fi fost vreodată.
Pojghiţa asta groasă, că nici s-o rupi nu poci,
E cel ce-n golful Hudson vâna, pe vremuri, foci,
Iar asta, dinlăuntru, parcă mi-aduce-aminte
De o coroană – las-o, dă-i drumul înainte!
Ăsta-i cercetătorul vechimii – scurt, vânjos.
Iar ăsta e profetul – şi fraged şi zemos.
Da, pute a minciună, precum Scriptura scrie,
Şi-ţi lăcrimează ochii de-atâta pioşie.
Pojghiţa asta moale şi veştedă-mprejur
E domnul care-a dus-o-n răsfăţuri şi huzur.
Iar asta degerată, vârstată-n negru, hai
Să zicem că-i un negru sau popă-n negru strai.
(Smulgând mai multe foi deodată.)
Prea multe-ngrămădite la un loc!

Nu are-un miez, un sâmbure-n mijloc?
(Rupând întreaga ceapă.)
Of, Doamne! Şi-nlăuntru-aceleaşi fuste,
Din ce în ce mai mici şi mai înguste!
Glumeaţă-i firea!
(Aruncă ce a mai rămas.)
Bată-şi capul dracu'!
Dacă te-nfunzi în gânduri, dai înapoi ca racu'!
Eu însă la primejdii pot să latru:
Stau țeapăn pe picioare, pe toate cele patru.
(Scărpinându-se după ceafă.)
De ce m-oi zbuciuma, zvâcnind din pulpe?!
Viaţa e, cum s-ar spune, vicleană ca o vulpe:
Îi scapă unul – hopa! ca Mikkel, face saltul,
Înşfacă pe… niciunul, sau prind-n gheare altul!
(S-a apropiat de colibă. O zăreşte. Tresare.)
O casă? În pustiul acesta?
(Frecându-se la ochi.)
Doamne! Parcă
Ar fi cea de-altădată! Ce năluciri mă-ncearcă?
Coarne de cerb deasupra uşii scunde,
Şi ştima, ca un peşte zbătându-se în unde.
Vedenii. Nu-i rusalca. Cuie. Scânduri.
Zăvor, să te ferească de necurate gânduri.
SOLVEIG
(cântă în colibă)
Toţi de Rusalii s-au gătit…
Tu, dragul meu, flăcău pribeag…
N-o să-mi răsai odată-n prag?
Dacă mai ai de pribegit,

O, cruţă-ţi osteneala,
Căci eu te-aştept necontenit,
Ţinând făgăduiala…
PEER GYNT
(ridicându-se încet, palid ca un mort)
Acolo-i amintirea, şi dincoace – pustia.
Unu-a pierdut şi altul n-a risipit un bob.
Să nu te joci cu-acela ce-i e credinţii rob!
O, zbucium! Da, acolo mi-a fost împărăţia.
(Aleargă pe o potecă şi se afundă în codru.)

(Noapte. Pădure de pini. Un luminiş pustiit de foc. Jur-împrejur, trunchiuri carbonizate. O ceaţă albă pluteşte aproape de pământ. Peer Gynt aleargă prin luminiş.)

PEER GYNT
Leşuri, putregai, duhoare!
Ceaţă, pulbere şi scrum!
Gropi căscate până-n zare!
Ai cu ce clădi acum!
Vise, plăsmuiri deşarte,
În zidire le aduni,
Urci în foişor, departe,
Urci pe trepte de minciuni!
Risipire, gând şi faptă
Sus, pe ziduri a lucit,
Şi-apoi judecata dreaptă:
Petrus Gyntus Caesar fecit![98]

---

[98] „Făcut de împăratul Peer Gynt!” (lat.)

(Ascultă.)
Plânge un copil sau geme?
Plâns şi cântec! Uite-acum,
La picioare, gheme-gheme!
(Izbindu-le cu piciorul.)
La o parte! Nu-mi sta-n drum!
GHEMELE
(rostogolindu-se)
Noi suntem gânduri
Fără prihană,
În zeci de rânduri
Puse pe goană!
PEER GYNT
(învârtindu-se printre ele)
Unuia i-am dat suflare!
Slut pornit-a pe picioare.
GHEMELE
Suntem în noapte,
Voci mustrătoare,
Gheme de şoapte
Sure şi-amare!
PEER GYNT
(se împiedică)
Ah! Ghem netrebnic şi-afurisit!
De ce de glezne te-ai răsucit?
(Fuge.)
FRUNZE VEŞTEDE
(duse de vânt)
Suntem cuvinte
Ce n-ai rostit.

Ah! Ia aminte:
Ne-am veştejit!
Cu ne-ndurare
Viermii ne rod;
Flori fără floare
Şi fără rod!
PEER GYNT
Nu în zadar vă naşteţi voi:
Slujiţi drept roditor gunoi.
PALE DE VÂNT
Noi suntem cânturi
Neglăsuite,
Zvârlite-n vânturi,
Frânte, strivite!
Cântec senin
Neavând prilej
Să fim, venin
Stăm în gâtlej.
PEER GYNT
Refren nărod! Ba-n gâtul tău venin!
Avut-am timp de fleacuri să mă ţin?
(Fuge pe o cărare.)
BOABE DE ROUĂ *(picurând din brazi)*
Noi suntem boabe
Neplânse-n viaţă!
Topeam, chiar slabe,
Sloiul de gheaţă.
Dar gheaţa-i prinsă
De pieptul tău;
Puterea-i stinsă:

Cum e mai rău!
PEER GYNT
M-am descurcat şi fără voi. Dovadă:
Când am scăpat din Ronde, fără coadă.
PLEAVA
Noi suntem fapte
Ne-nfăptuite,
Coapte, răscoapte
Şi azvârlite!
Venim, grămadă,
Toate-n lumină,
Ochii să-ţi vadă
Marea ta vină!
PEER GYNT
Voi? Voi să mă chemaţi la judecată?
Ştiam că după faptă şi răsplată!
(Se grăbeşte să plece.)
GLASUL MĂTUŞII ÅSE
(de foarte departe)
Of! Ce mai vizitiu!
Hai, îndărăt!
Aici e loc pustiu,
Îngheţ, omăt!
Nici urmă de castel!
Peer, ai greşit!
Vai, dracul, numai el
Te-a rătăcit!
PEER GYNT
S-o iau din loc! Îmi aruncaţi în spate
Şi pe-ale necuratului păcate!

O să mă frâng de şale. Sunt prea grele,
Şi-abia le duc în spate pe-ale mele!
(Fuge.)

(Alt loc, în pădure.)

PEER GYNT
(cântă)
Gropari şi ciocli! Câini înrăiţi!
Veniţi prohodul să-l prohodiţi!
Doliu la cuşmă! Morţii sunt şir.
Să-i duc la groapă, în cimitir.
(Turnătorul de nasturi, cu lădiţa de scule şi o lingură mare, de topit, apare de pe o potecă lăturalnică.)
TURNĂTORUL DE NASTURI
Bun găsit, moşule!
PEER GYNT
Bun găsit, bade.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Vericul e grăbit? Unde-a pornit?
PEER GYNT
La cimitir.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Nu văd eu cum se cade?
Nu-ţi zice Peer?
PEER GYNT
Ba da, Peer Gynt îmi spune.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Aşa noroc mai rar. Tii! De minune!
Pe Peer îl căutam şi l-am găsit.

PEER GYNT
Nu, zău! Şi ce-ai cu mine?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Mai nimic.
Sunt turnător de nasturi. Te bag în polonic.
PEER GYNT
Şi ce să fac acolo?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Să te topeşti.
PEER GYNT
Ce zici?
Să mă topesc?
TURNĂTORUL DE NASTURI
E goală, curată: uite ici!
Vezi: groapa ți-i săpată, coşciugul pregătit.
Viermii ți-aşteaptă trupul la ospăț.
Mi-a poruncit stăpânul, negreşit
Să-ți caut sufletul şi să-l înhăț.
PEER GYNT
Nu-i cu putință! Nu mi-ați dat de veste.
TURNĂTORUL DE NASTURI
La morți şi la botezuri e-o datină la noi.
Alegem ziua-n taină. Nu facem tărăboi.
Pe oaspeți îi scutim de veşti funeste.
PEER GYNT
Aşa-i. Sunt buimăcit. Eşti, deci, anume…
TURNĂTORUL DE NASTURI
Sunt turnător de nasturi, ți-am spus…
PEER GYNT
M-am lămurit.

Copilul drag are mai multe nume.
Aşadar, Peer, voiajul ia sfârşit.
De data asta n-ai fost om de treabă.
Nu înţeleg de ce atâta grabă?
Oi fi eu apucat, dar, drept să spun,
Mă socotiţi de-a binelea nebun.
Oi fi eu haimana şi de prisos,
Dar nu sunt, propriu-zis, un păcătos.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Păi tocmai asta-i buba. Deci, ca să n-o mai scald,
Eşti păcătos, nu însă în înţeles înalt.
De asta, vezi, de chinuri eşti scutit.
Şi intri-n linguroiul de topit.
PEER GYNT
Zi-i lingură, sau smârc zi-i – după vrere.
Brună sau blondă, berea e tot bere.
Satană, piei!
TURNĂTORUL DE NASTURI
N-ăi fi în aşa hal
Să iscodeşti de tropot ca un cal,
Sau dacă am copite cu potcoavă?!
PEER GYNT
Vulpoi sau cal, cu gheare sau copite,
N-am timp de tine. Cară-te!
TURNĂTORUL DE NASTURI
Iubite!
Ascultă-mă: faci o eroare gravă.
Nici eu n-am vreme de pierdut. De-aceea
Vreau să-ţi arăt pe scurt, care e cheia
Problemei. Da, precum ai spus şi ştiu

Nu eşti taxat un păcătos în lege –
Eşti păcătosul tipic mijlociu.
PEER GYNT
Vorbeşti cu şir acum. Se înţelege!
TURNĂTORUL DE NASTURI
Răbdare! Mijlociu ca păcătos,
Ar fi prea mult să-ţi spunem virtuos.
PEER GYNT
Dar nici nu v-am cerut aşa ceva…
TURNĂTORUL DE NASTURI
Hm! Pe la mijloc, deci: aşa… şi-aşa…
Să ştii: un păcătos cu greutate,
În vremea noastră e o raritate.
Spre-a săvârşi păcat întreg, se cere
Şi îndărătnicie şi putere.
Nu e destul să te stropeşti cu tină.
PEER GYNT
E drept ce spui. Atunci când cazi în vină
Trebui să mergi orbeşte prin smârcul cel murdar.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Tu, în păcat, n-ai fost prea îndrăzneţ.
PEER GYNT
Păcatul, pentru mine, este o pată doar.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Păi vezi că ne-nţelegem! Pentru voi,
Care v-aţi tăvălit doar prin noroi,
Nămolul de pucioasă e prea la mare preţ.
PEER GYNT
Aşadar: pot să plec cum am venit.
TURNĂTORUL DE NASTURI

Ba, dimpotrivă, vere! Vei fi pe loc topit.
PEER GYNT
E-un meşteşug scornit de voi, văd bine,
Pe când hălăduiam prin ţări străine.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Ba-i vechi de când e şarpele, mă iartă,
Şi-a fost scornit ca-n lume nimic să nu se piardă.
Eşti om de meserie. Ştii că la topitori
Turnatul în tipare dă greş de multe ori.
Un nastur fără borte ştii doar că nu-i de soi.
Ce faci cu el?
PEER GYNT
Îl zvârlu la gunoi.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Păi vezi! Jon Gynt, dădea cu banii-n câini
C-avea de unde şi n-avea stăpâni.
Însă stăpânul meu e om avar,
Şi din pricina asta, bogat ca el mai rar.
S-arunci un lucru pentru el e-o crimă:
Îl foloseşte ca plămadă primă.
Fuseseşi hărăzit să fii un bumb
Pe haina lumii, lucitor şi scump;
Dar vezi: n-ai borte, şi-ai s-ajungi în ladă,
Să fii topit, cu cei stricaţi, grămadă.
PEER GYNT
Ce, vrei să mă topeşti chiar laolaltă
Cu alde terchea-berchea? Las-o baltă!
TURNĂTORUL DE NASTURI
Ba, chiar aşa! În polonic te pui.
Am mai topit, cu mâna mea, destui.

La fel se procedează în Kongsberg, mi se pare,
Cu banii şterşi de prea multă umblare.
PEER GYNT
Asta-i harpagonism! Ba chiar păcat.
Dă-mi drumu', dragul meu! Fă-mă scăpat!
Un nastur fără borte, sau un bănuţ tocit,
Ce-nseamnă, oare, pentru Stăpânul tău slăvit?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Piuă nu-şi află, duhul, să iasă, o potecă,
Metalul îşi păstrează valoarea intrinsecă.
PEER GYNT
În felul ăsta, nu primesc să pier!
Găseşte altceva! Nu, niciodată!
TURNĂTORUL DE NASTURI
Cum altceva? Fii om cu judecată!
Eşti mult prea greu ca să te urci la cer.
PEER GYNT
Nici nu râvnesc să urc atât de sus.
Dar lupt să mă salvez precum ţi-am spus.
La judecată, deci, să mă supună
Uimind întocmai datina străbună.
Să mă întemniţeze, cât vrea, măritul drac,
De-i supărat pe mine, chiar şi-un veac,
Căci în privinţa asta, eu nu stau la tocmeală,
Pentru că, vezi, tortura-i în primul rând morală.
N-aş fi trimis de-a dreptul la topeală.
Să aibă, omul, timp să se disculpe.
Cum zice, undeva, cumătră vulpe:
Îndură cu tărie, nu te teme!
Suna-va ceasul răfuielii-n vreme.

Şi orice-ai îndura, şopteşte-n tine:
Curând veni-vor zile mai senine.
Dar să mă sui ca fulgul în senin
Să nimeresc şi într-un trup strein,
Şi-n linguroiul de topitorie
Să-mi fiarbă entitatea mea gyntiană, vie –
Nu pot să-ndur! E cel mai groaznic chin.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Dar, dragă Peer, te-arăţi prea violent,
Prea aprig pentr-un lucru neînsemnat, absent.
Tu însuţi, dragă Peer, nicicând n-ai fost.
Să fii acum, când mori, mai are rost?
PEER GYNT
N-am fost nicicând? Mă faci să râd! Mereu,
Peer Gynt a fost el însuşi, ţi-o spun eu.
Degeaba, turnătorule de bumbi!
Judeci orbeşte; Dacă ochii-ţi strâmbi
Ar căpăta de undeva, puteri
Să vadă în rărunchii mei niţel,
Ar da de Peer acolo, de Peer şi iar de Peer,
De nimeni şi nimic decât de el!
TURNĂTORUL DE NASTURI
Nu cred. De altfel iată şi împuternicirea:
„Cată-l şi adă-l pe Peer Gynt, erou
Care-a trăit degeaba şi şi-a greşit menirea.
Ca orice marfă proastă, va fi topit din nou”.
PEER GYNT
Prostii! Mă iei drept altul! Priveşte pe hârtie!
Nu scrie Rasmus, Jon? Chiar Peer Gynt scrie?
TURNĂTORUL DE NASTURI

Pe ăia i-am topit de-un car de ani.
Hai, Peer, grăbeşte! Timpul costă bani!
PEER GYNT
Ba, nicidecum! Şi dacă cel de azi
Mâine-o fi altul? Nu dai de necaz?
Se mai întâmplă, dragul meu. Păzea!
Ia seama să nu dai de vreo belea.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Am ordin scris.
PEER GYNT
Dă-mi, totuşi, un răgaz.
TURNĂTORUL DE NASTURI
La ce-ţi slujeşte?
PEER GYNT
Vreau să fac dovadă
C-am fost eu însumi toată viaţa mea –
Căci ăsta e litigiul, precum ştii…
TURNĂTORUL DE NASTURI
Cu ce să faci dovadă?
PEER GYNT
Cu martori şi hârtii.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Stăpânul n-o să vrea nici să le vadă.
PEER GYNT
Bun! Om vedea atunci ce-i de făcut.
Dă-mi, dragă, eul meu cu împrumut.
Mă-ntorc curând. Trăieşti numai o dată.
Şi omul pentru viaţă-i născut ca să se zbată.
Ei, ce zici?
TURNĂTORUL DE NASTURI

Fie, atunci! Dar ţine minte:
La cea dintâi răscruce, îţi ies iar înainte.
(Peer Gynt o ia la fugă.)

(Departe, în adâncul pădurii.)

PEER GYNT
(gonind)
Timpul înseamnă bani – cum s-a mai spus.
Dar unde-o fi întâia răscruce? Colo, sus?
Poate-i aproape, poate e departe…
Ca fieru-ncins pământul, astăzi, arde.
Un martor! Da, un martor! În pădure?
P-aici nu-i nimeni să culeagă mure.
Lumea-i o farsă. Eşti ţinut de rău
Că nu găseşti dovadă pentru un drept al tău.
(Un moş gârbov, cu un toiag în mână şi traista-n spinare, îi iese în cale.)
MOŞUL
(oprindu-se-n loc)
Un gologan, stăpâne, pentru-n moşneag cărunt!
PEER GYNT
Iartă-mă, moşule, dar n-am mărunt.
MOŞUL
A! Prinţul Peer! Ia uite, ce-ntâmplare!
PEER GYNT
Tu cine eşti?
MOŞUL
Bătrânul din Ronde, ăla care…
PEER GYNT
Cum? Tu să fii?!

MOŞUL
Bătrânul din Dovre, taică, eu…
PEER GYNT
Chiar tu eşti? Tu? Bătrânul din Dovre?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Tare greu
O duc, nepoate! Nu mai am nimic.
PEER GYNT
Nimic?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Nimica. Am ajuns calic.
Sunt ca un câine de pripas, lihnit.
PEER GYNT
Bravo! Iată un martor grozav de potrivit!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Alteța sa a cam albit la păr.
PEER GYNT
De, tată socrule, te ia vremea-n răspăr.
Dar chestiuni private şi strict familiare
Să le lăsăm deoparte, te rog. Am fost, îmi pare,
Pe vremuri, un zănatic.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
De, prinţe! Tinereţe.
N-asculți, când eşti prea tânăr, de poveţe,
Însă alteța voastră a procedat prea bine
Când a gonit mireasa: de grijă şi ruşine
A fost scutit. Ea însă abia se ține vie.
PEER GYNT
Păi cum?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE

Se bălăceşte în apă şi leşie.
Cu Trond stă împreună; şi ăla un zurliu.
PEER GYNT
Trond! Care Trond?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Acela din Munţii Negri.
PEER GYNT
Ştiu!
Ăl de-l lăsai mofluz de păstoriţe.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Însă nepotu-i mare şi gras. Are mlădiţe.
Copii frumoşi. A împânzit ţinutul.
PEER GYNT
Nu-mi povesti, acum, cu de-amănuntul.
Pe mine, astăzi, altceva mă doare.
Da, tată socrule, silit la strâmtoare.
Şi-aş vrea o mărturie sau o adeverinţă
Să-mi dai, ca socru. Tare mi-ar fi de trebuinţă.
Fac rost de băutură şi-ţi mulţumesc frumos.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Cum, prinţe Peer? Se poate să-ţi fiu eu de folos?
Şi… aş putea să-ţi cer ceva în schimb?
PEER GYNT
Fireşte. Dar pe unde am fost eu să mă plimb
Am cheltuit parale şi banii s-au cam dus.
Strâng baierile pungii. Să-ţi spun ce am de spus.
Ţii minte, cred, că într-un asfinţit,
M-am abătut la Ronde? Venisem în peţit.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Cum de nu, prinţe!

PEER GYNT
Lasă prinţu-acuma!
Ţii minte, cred, c-atuncea v-aţi întrecut cu gluma
Şi-ai vrut să-mi tai, sub pleoapă, aici, un rotogol
Să-mi pui un ochi de vită, să mă prefaci în trol?
Ţii minte c-am luptat din răsputeri
Zicând că vreau să fiu cum sunt? Plăceri,
Coroană, cinste, dragoste, soţie,
Le-am refuzat *eu însumi* spre-a rămâne.
Despre aceste fapte să dai, azi, mărturie.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Ei, de-aş putea!
PEER GYNT
Ce tot vorbeşti, bătrâne?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Vrei să jur strâmb? Să fiu un mincinos?
Uiţi că ţi-am tras, atunci, nădragii jos
Şi c-ai sorbit din mied?
PEER GYNT
M-aţi amăgit.
Însă la urma urmei, luptând, am biruit:
Am rămas om. Da, om. Nici trol, nici rege.
Şi urma hotărăşte – ea alege!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Sfârşitul ăsta, Peer, nu-mi prea convine.
PEER GYNT
De ce, adică?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Învăţaseşi bine,
Când ai plecat din Ronde, crezul nostru.

PEER GYNT
Ce crez?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Un crez ce-şi are întotdeauna rostu'.
PEER GYNT
Anume?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Că pe trolu-n munte-ascuns
De om îl osebeşte: „Fii tu, îndeajuns".
PEER GYNT
(dându-se un pas înapoi)
Îndeajuns!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
De el făcut-ai uz.
Ți-a fost în viață, pururi, călăuz.
PEER GYNT
Eu? Eu, Peer Gynt?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
(plânge)
Ah! Om cu suflet gol!
Deşi-ai ținut în taină, ai fost mereu un trol.
Căci ai făcut avere şi-ai izbândit în viaţă
Urmând fără-ncetare a trolilor povață.
Şi-acuma ponegreşti, om uitător,
Crezul ce-ți fuse sprijin şi-ajutor!…
PEER GYNT
Îndeajuns! Un trol! Eu, eu – şi-atât!
E-un şiretlic la mijloc! Hotărât!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
(dând la iveală un teanc de ziare vechi)

Crezi că n-avem ziare? Stai că-ţi arată, moşu!
Ai să citeşti acum – negru pe roşu –
Cum „Foaia de la munte” şi „Glasul văgăunii”
Te urcă-n slăvi din iarna când ai plecat; ba unii
Te socotesc un geniu în sensul egoist.
Citeşte, Peer! Citeşte, aşadar,
Aici, sub semnătură: „Copită de-armăsar”
Şi colea: „Despre geniul naţional trolist”.
Se dovedeşte, fără putinţă de tăgadă,
Că nu-i, musai, nevoie de coarne sau de coadă:
Cu o curea de piele-i destul să fii încins.
„Îndeajuns al nostru” – încheie acest ins –
„Dă omului amprenta de trol” – şi te citează
Pe tine ca exemplu.
PEER GYNT
Un trol? Eu? Aiurează!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
E limpede ce spune!
PEER GYNT
De ce-am plecat încoace
Şi n-am rămas la Ronde, într-o tihnită pace?
Aş fi scăpat de griji şi de belele
Şi-aş fi cruţat o groază de pingele.
Peer Gynt un trol! Eşti prost, sau eşti nebun.
Ia-ţi tălpăşiţa! Iacă un ban, pentru tutun.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Nu, înălţimea-voastră.
PEER GYNT
Dă-mi pace! Eşti năuc?
Dacă eşti slab la minte, du-te la balamuc.

BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Bun bucuros m-aş duce eu. Ehei!
Nepotu-meu, aşa cum îţi spusei,
A împânzit ţinutul cu prunci, şi-aceste iasme
Scornit-au despre mine că sunt un mit din basme.
Încerc pe pielea mea zicala crudă:
Că răul ţi-l aduce un frate sau o rudă.
O scoţi la capăt greu când eşti un mit.
PEER GYNT
Ştiu, dragul meu. Şi alţii-au pătimit.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
În Ronde nu-i nici casă de-ajutor,
Nici de economii, şi – mă-nfior –
Nu-i nici azil pentru sărmani.
PEER GYNT
Răspuns
Aveaţi mereu, la toate: „Fii tu, îndeajuns”!
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Alteţă, crezul nostru, pe cât ştiu,
Ţi-a ajutat oriunde şi-oricând. Poate te-nduri…
PEER GYNT
Le înţelegi pe toate într-aiuri.
Stau, ca să zic aşa, pe-un deal pustiu.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Alteţă, nu cumva aţi scăpătat?!
PEER GYNT
Sunt lefter. Principatul a fost scos la mezat.
Din vina voastră, troli spurcaţi. Se spune:
Merele rele strică p-ăle bune.
BĂTRÂNUL DIN DOVRE

S-a dus speranţa naibii. Plec de sârg.
Poate-oi găsi ceva de lucru-n târg.
PEER GYNT
Ce vrei să faci acolo?
BĂTRÂNUL DIN DOVRE
Păi, scrie în jurnale,
Se caută la teatru subiecte naţionale.
PEER GYNT
Drum bun, cale bătută! Necazul de se curmă,
Şi ies basma curată aici, te-ajung din urmă.
Eu scriu un fel de farsă, hazlie, dar cu miez.
„Sic transit gloria mundi”[99]
– mi-e-n gând să o botez.

(Porneşte iar, în goană. Bătrânul din Dovre strigă după el fără niciun rezultat.)

(O răspântie)

PEER GYNT
Peer, azi e mai la preţ ca viaţa-ntreagă.
Crezul din Dovre nu mai are vlagă.
Corabia e spartă. Să mă agăţ de scânduri.
Poate-oi scăpa de gloată şi-acum ca-n alte rânduri.
TURNĂTORUL DE NASTURI
(rămânând la răspântie)
Ei, Peer, găsişi dovada?
PEER GYNT
Credeam că-i mai departe

---

[99] Astfel trece gloria lumii (lat.).

Răspântia. Prea iute-am ajuns!
TURNĂTORUL DE NASTURI
Citesc ca-n carte
Pe faţa ta, nainte de a deschide gura.
PEER GYNT
M-a istovit, mă crede, cumplit alergătura.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Alergi s-ajungi, pesemne, în lingură la tartor.
PEER GYNT
De, noaptea, prin pădure, e greu să dai de-un martor.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Uite-un moşneag! Hai să-l chemăm!
PEER GYNT
Dă-i pace!
E beat. Nu vezi că umblă-n papainoage.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Poate că, totuşi…
PEER GYNT
Lasă-l! Nu-i în stare!
TURNĂTORUL DE NASTURI
Bine, cum vrei. Atunci…
PEER GYNT
O întrebare.
Ce-nseamnă „fii tu însuţi”, în fond?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Ciudat cuvânt
În gura unui om ce, de curând…
PEER GYNT
Răspunde-mi dacă inima te-ndeamnă.
TURNĂTORUL DE NASTURI

„Fii însuţi tu”, la urma urmii-nseamnă
Să mori fiind tu însuţi, deci să nu fii sperjur.
Sau, dacă vrei, înseamnă ca fără de murmur
Să te supui voinţei Stăpânului.
PEER GYNT
Dar dacă
N-ajungi să ştii Stăpânul cu tine ce-o să facă?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Atunci ghiceşte-i vrerea!
PEER GYNT
Să zicem că n-ai nas,
Adulmeci prost şi drumul te duce *ad undas*[100]…
TURNĂTORUL DE NASTURI
Peer Gynt, când vrei s-adulmeci, îţi cauţi, la iuţeală,
Vlăstare cu copite, cârlige şi momeală.
PEER GYNT
Anevoioasă treabă! Ascultă ce zic eu:
Renunţ să fiu eu însumi, căci o să-mi fie greu
S-aduc dovezi şi acte. Consider jumătate
Din cauză pierdută. Dar prin pustietate,
Pe-aici, când adineauri umblam fără folos,
Simţii că, dintr-odată, se face-n mine ziuă;
Şi-atunci, mi-am zis: eşti totuşi un mare păcătos.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Începem iar să batem apa-n piuă.
PEER GYNT
Ba, nicidecum! Zic „mare”; aşadar, ia aminte:
Păcătuind prin fapte, dorinţe şi cuvinte.

---

100 În furtună… (lat.).

Eu, prin străinătate-am făcut blestemăţii.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Se poate. Eu cer, însă, dovezi şi mărturii.
PEER GYNT
Îngăduie-mi un popă, pe undeva să caut.
Ți-aduc certificatul. Să vezi că nu mă laud.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Dacă-l aduci e lucru lămurit
Şi scapi de linguroiul de topit.
Dar, totuşi, Peer, porunca…
PEER GYNT
Hârtia ta, mă iartă,
E veche. Se referă la epoca deşartă
Din viaţa mea şi ştearsă, când mai credeam în soartă,
Şi mă-mbrăcam în pielea profetului. Ce spui?
Mă laşi să-ncerc?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Dar…
PEER GYNT
Dragul meu, nici nu-i
Prea mare greutate s-accepţi. Precum îţi spun.
În tot ținutul ăsta e-un aer foarte bun.
Trăiesc, toți, mult pe-aicea, fie că-s buni sau răi.
Cunoşti ce spune popa din Justedal, om sfânt:
„Rar calcă moartea prin aceste văi”.
TURNĂTORUL DE NASTURI
Te las. Dar la răscruce, să ştii, cu jurământ…
PEER GYNT
Am să găsesc un popă, de-l scot şi din pământ.
(Fuge.)

(Deal cu vegetaţie măruntă. O cărare şerpuieşte, urcând.)

PEER GYNT
Espen zicea: „Mi-o fi de vreun folos” –
Luând pana coţofenei, pierdută-n zbor, de jos.
Aş fi crezut vreodată că multele-mi păcate
De la încurcătură mă vor scoate?
E drept că n-am trecut peste hotar:
Din spuză pot să cad oricând în jar.
Dar e o vorbă veche ce-atârnă în balanţă:
Unde e viaţă este şi speranţă.

(O persoană slăbănoagă, într-o reverendă închisă până la gât, cu o plasă de păsărar pe umăr, coboară în grabă dealul.)

PEER GYNT
Care-i acolo? Uite un popă cu o plasă
De păsărar pe umăr. Părinte, bună seară!
E tare grea poteca.
SLĂBĂNOGUL
E tare-anevoioasă.
Dar ce nu faci când omul stă să moară?
PEER GYNT
A! Urcă-n rai vreun suflet, se vede?
SLĂBĂNOGUL
Nicidecum.
Nădăjduiesc s-o ia pe celălalt drum.
PEER GYNT
Îngăduieşti, părinte, tovărăşia mea?
SLĂBĂNOGUL
Cu bucurie! Chiar te rog.

PEER GYNT
Aş vrea
Să-ţi spun ce am pe suflet.
SLĂBĂNOGUL
Grăieşte fără teamă.
PEER GYNT
Un om cinstit în faţă vă stă. Ţinut-a seamă
De legile-n vigoare cu multă străşnicie,
Şi n-a fost niciodată băgat în puşcărie.
Dar mai greşeşti în viaţă, şi calci strâmb câteodată.
SLĂBĂNOGUL
Ei, asta li se-ntâmplă şi celor fără pată.
PEER GYNT
Păcate uşurele-am făcut…
SLĂBĂNOGUL
Cum? Uşurele?
PEER GYNT
Adică n-am făcut păcate grele.
SLĂBĂNOGUL
Ei, dragul meu, atuncea ai glăsuit degeaba.
Mă semuieşti cu altul. Cată-ţi treaba,
La degetele mele n-ai remarcat nimic?
PEER GYNT
Ba unghiile parcă ar fi cam lungi un pic.
SLĂBĂNOGUL
Şi-acuma la picioare priveşte! Fii atent!
PEER GYNT
(arătând cu degetul)
Copita-i naturală?
SLĂBĂNOGUL

Îmi faci un compliment!
PEER GYNT
(scoţându-şi pălăria)
Aş fi jurat că sunteţi un preot! Am onoarea!
Ei, cu atât mai bine. Trec pragul prin intrarea
Din faţă, nu ca alţii, pe din dos.
Stăpânului, nu slugii, mai bine-i să te-arăţi.
SLĂBĂNOGUL
Dă-mi mâna! Mi se pare că n-ai prejudecăţi.
Să-mi spui cu ce anume îţi pot fi de folos?
Să nu-mi ceri bani, putere, că nu pot să-ţi fac rost
De-ar fi chiar să mă spânzuri. Da, trec prin zile grele.
Afacerile mele merg tare, tare prost.
Şi sufletele, iarăşi, intră pe sponci şi ele.
PEER GYNT
Aşadar, omenirea s-a vindecat de rele?
SLĂBĂNOGUL
Ba s-a ticăloşit cum nu se poate.
Merg la topit, de-a valma, toţi şi toate.
PEER GYNT
Am auzit ceva în legătură
Cu-o lingură… de asta am dat fuga…
SLĂBĂNOGUL
Vorbeşte! Te ascult!
PEER GYNT
Peste măsură
De n-ar fi îndrăzneala, eu te-aş ruga, umil…
SLĂBĂNOGUL
Am înțeles! Doreşti să-ți dau azil.
PEER GYNT

Da. Mi-ai ghicit şi nerostită, ruga…
Afacerile se prezintă prost
Şi poate-ar fi mai lesne să-mi dai un adăpost.
SLĂBĂNOGUL
Dar, dragul meu…
PEER GYNT
Ştiu, ştiu că nu-s parale.
De leafă n-am nevoie. După prilej şi loc,
Un trai tihnit, relaţii amicale.
SLĂBĂNOGUL
Vrei şi-ncălzire?
PEER GYNT
Nu, nu *prea* mult foc!
Cer însă să fiu slobod, cum s-ar spune,
Să pot să mă retrag nestingherit,
De-o fi să se ivească zile bune.
SLĂBĂNOGUL
Prietene, mă crede, sunt mâhnit,
Dar câte jalbe de-astea primesc eu, nici nu poţi
Măcar să îţi închipui, cu carul, de la toţi,
Atuncea când de pe pământ purced.
PEER GYNT
Trecutul meu mă-ndreptăţeşte, cred,
Şi sper că nu fac jalba în zadar.
SLĂBĂNOGUL
Ai săvârşit păcate mici.
PEER GYNT
Nu chiar!
Făcui negoţ cu negri, pe vremuri; deci, socot…
SLĂBĂNOGUL

Alţii-au vândut voinţe şi suflete – şi tot
Nu-i pot primi. E prea măruntă vina.
PEER GYNT
Idoli cu chip de Buda am exportat în China.
SLĂBĂNOGUL
Vorbeşti ca un ţârcovnic. Astea sunt fleacuri, dragă.
Prin cuvântări şi scrieri, alţii, în lumea-ntreagă
Au exportat imagini care te înfioară;
Şi totuşi, au rămas pe dinafară.
PEER GYNT
Un timp m-am prefăcut că sunt profet.
SLĂBĂNOGUL
A! În străinătate! Ştiu. Las-o mai încet!
Mai toţi de alde ăştia sfârşiră-n linguroi.
Dacă la asta te rezumi, apoi,
Îmi pare rău, dar nu poţi să fii printre aleşi.
PEER GYNT
Ascultă: când, pe mare, era să pier, în luntre –
Deşi pe drept se spune: te faci luntre şi punte
Să scapi, şi: înecatul se-agaţă şi de un pai –
Pe jumătate, totuşi, sunt vinovat, că-n leş
Schimbat, biet bucătarul, a luat-o către rai.
SLĂBĂNOGUL
În orice caz, e-o faptă mai aleasă.
Bine că n-a fost vorba de o bucătăreasă,
Însă ce vorbă-i asta: „pe jumătate”? Oare
În vremurile astea de restrişti,
Pe cine vrei, zău, dumneata, să mişti,
Să-l pui să-ncingă ditamai cuptoare,
Pentru un fleac lipsit de importanţă?

Meriţi să intri-n iad, cu siguranţă,
Însă obişnuieşte-te cu gândul –
Şi iartă-mă că îţi vorbesc pe şleau –
Că la topit, curând, îţi vine rândul.
La ce bun găzduire să-ţi mai dau?
Pari om cu judecată. Da, păstrează
În minte amintirea. E adevăr în frază.
Dar amintirile, cu vremea, zboară,
Sau, şi mai rău, se schimbă în povară
Şi inimii şi minţii – „un lucru fără haz",
Cum zicem noi. De ce să-ţi faci necaz,
Să te-nveleşti în ele ca într-un fald,
Să urli, să te bucuri, să plângi de desperare,
Când nu țin nici de rece nici de cald,
Şi pân-la urmă-ajung sâcâitoare?
PEER GYNT
E-o vorbă: Să-nțelegi nu-i prea uşor
Unde te strânge gheata, când n-o ai pe picior.
SLĂBĂNOGUL
E drept ce spui. Eu, după moda veche,
Port în picioare cizme nepereche.
Şi fiindcă veni vorba de cizme, chiar acum
Sunt nevoit să mă aştern la drum,
Că dacă-ntârzii fripturica-mi scapă –
Şi-i o friptură grasă, de-mi lasă gura apă.
Mă iartă, trăncănii destul aici.
PEER GYNT
Cu ce-a păcătuit de vrei să-l frigi?
SLĂBĂNOGUL
Păi, după câte ştiu şi mi s-a spus,

A fost *el însuşi* ziua şi noaptea, necurmat,
Şi lucrul ăsta e un păcat de neiertat.
PEER GYNT
El însuşi? Pentru asta ţi-a devenit supus?
SLĂBĂNOGUL
Se mai întâmplă. Poarta stă-n orice caz, crăpată.
Şi poţi să fii tu însuţi – asta ţi-o spun în taină –
Cu dosul ori cu faţa, întocmai ca o haină.
Descoperirea de recentă dată
Făcută în Parisul inventiv,
Cu ajutorul razelor solare,
Arată că o poză două imagini are,
Numite: pozitiv şi negativ.
Imaginea din urmă pare a fi pe dos:
Negrul e alb, iar albul e negru-ntunecos,
Şi ageamiii o privesc urât.
Asemuirea însă e-n ea, şi n-ai decât,
Cu-ndemânare, să o dai pe faţă.
Dacă un suflet s-a pozat în viaţă
În negativ, clişeul nu-l rupi şi nu-l arunci.
Mi se trimite mie şi, când îl am, atunci
M-apuc să-l spăl, să-l curăţ, cu artă migăloasă,
Şi să-l expun la aburi de pucioasă,
Până răsare-n poză figura dimpotrivă,
Adică-nfăţişarea numită pozitivă.
Când însă-i ştearsă poza, ca dumneata, şi roasă
N-ajută nici leşie, nici potasă.
PEER GYNT
Faci lebădă din corb, pe cât văd eu.
Te rog să-mi spui dacă nu ţi-e prea greu:

Ce scrie pe portretul negativ
Pe care vrei să-l schimbi în pozitiv?
SLĂBĂNOGUL
Scrie: Peer Gynt.
PEER GYNT
Peer Gynt! Zău? Pe cuvânt?
Peer Gynt, *el însuşi*?
SLĂBĂNOGUL
Da, cu jurământ.
PEER GYNT
Acest domn Peer, e demn să-i dai crezare.
SLĂBĂNOGUL
Poate-l cunoşti?
PEER GYNT
Cunosc atâția!
Din pură întâmplare.
SLĂBĂNOGUL
Spune-mi – friptura să nu scap –
Ultima oară unde l-ai întâlnit?
PEER GYNT
La Cap.
SLĂBĂNOGUL
Di buona speranza?
PEER GYNT
Da, însă mi se pare
Că-şi pregătise vasul de plecare.
SLĂBĂNOGUL
Fug într-acolo, poate dau de el.
Cu Capul ăsta duc de mult răzbel.
Misionari mişei şi popi, buluc.

Din Stavanger picaţi mai toţi. Mă duc.
(Porneşte spre sud.)
PEER GYNT
Câine turbat! Goneşte acum cu limba scoasă,
Cu balele la gură. Prea bine. Nici nu-mi pasă.
I-am tras o păcăleală de-o să mă pomenească.
Pe cine vrea, măgarul, să prostească?
Îşi află naşul fiecare naş.
Curând, o să se lase păgubaş.
Cu meseria asta, azi, mâine o să cadă,
Şi parcă-l văd trăgând mâţa de coadă.
Dar şi pe mine soarta cât colo mă azvârlă:
Nobleţea eului s-a dus pe gârlă.
(Cade o stea; el îi face semne.)
Peer Gynt îţi dă salutul din urmă, soră stea!
Sclipeşti, te stingi şi piei – în noaptea grea.
(Se strânge în sine, cuprins de nelinişte, şi intră mai adânc în ceaţă. Rămâne aşa un răstimp, apoi izbucneşte.)
În gloata asta să nu fii nimica;
Nimic în cer, în haos nimic, nici atâtica!
(Se arată din nou mai în faţă, îşi aruncă pălăria şi-şi smulge părul. În cele din urmă, se potoleşte.)
Cât este de sărmană a omului făptură
Orbecăind prin ceaţa asta sură!
Să nu-mi porţi pică, tu, pământ frumos,
Că iarba ţi-am călcat-o de prisos.
Tu, soare sfânt, peste-o colibă goală
Ţi-ai răspândit lumina ta domoală.
Căci mută, rece-a stat şi-ntunecoasă:
Stăpânul veşnic a lipsit de-acasă.

O, soare minunat, ţărână, piatră,
De ce i-aţi fost voi maicii mele vatră?
Sărman e duhul şi sărmană firea
Când îţi plăteşti cu viaţa odrăslirea!
Ah! Vreau să urc pe culme, să mă agăţ de grind,
Vreau soarele să-l mai zăresc suind,
Făgăduita ţară s-o cercetez, alene;
Pe urmă să mă-nghită zăpada în troiene.
„Aici nu zace nimeni” – vor scrie într-o zi –
Pe urmă, mai pe urmă, târziu… Fie ce-o fi!
CREDINCIOŞII
(cântă, trecând pe cărarea din pădure)
Zi sfântă întru toate!
Azi ale Domnului văpăi,
Încing, ca flacăra oţelul, glia!
Voi, fraţi de prin palate,
Şi voi, aflaţi pe ţarini şi în văi,
Slăviţi-i, într-un glas, Împărăţia!
PEER GYNT
(târându-se, înfricoşat)
Nu vreau să-i văd. Pieire şi pustiu!
Mi-e groază c-am murit cât încă-s viu!
(Încercând să se strecoare prin tufişuri, ajunge la o răscruce.)
TURNĂTORUL DE NASTURI
Ei, bună ziua, Peer Gynt! Ai adunat dovezi?
PEER GYNT
Am răscolit tot codrul să dau de-un om – mă crezi?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Şi n-ai găsit niciunul?
PEER GYNT

Un fotograf. Atât.
TURNĂTORUL DE NASTURI
S-a isprăvit răgazul… aşa am hotărât.
PEER GYNT
S-a isprăvit cu toate. Ei, Dumnezeu cu mila!
Auzi cum ţipă buhna? A mirosit feştila…
TURNĂTORUL DE NASTURI
Ba-i clopotul ce bate de utrenii.
PEER GYNT
(arătând)
Ce străluceşte colo, la marginea poienii?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Lumina dintr-o casă…
PEER GYNT
Şi murmurarea, ce e?
TURNĂTORUL DE NASTURI
Un cântec. Îl îngână pesemne o femeie.
PEER GYNT
În adăpostul ăla, am să găsesc eu, zău,
Dovezile.
TURNĂTORUL DE NASTURI
(înhăţându-l de braţ)
Mai bine-ngrijeşte-te de-al tău.
(Ies amândoi din mărăcinişuri şi se opresc în faţa unei căsuţe. Se crapă de ziuă.)
PEER GYNT
De adăpostul meu? Acesta-i! Du-te!
Hai, şterge-o! Linguroiul, de-ar fi cât un coşciug,
Nu mă cuprinzi într-însul cu niciun meşteşug!
TURNĂTORUL DE NASTURI

Plec până la răscrucea a treia. Vino iute.
(O ia spre stânga şi dispare.)
PEER GYNT
(apropiindu-se de casă)
Oriîncotro ai lua-o, deosebire nu e.
Încolo sau încoace – aceeaşi cărărue.
(Oprindu-se.)
Mă sfâşie un vaiet nespus şi îmi e dor
Să-mi reazem iarăşi mâna de uşor!
(Face câţiva paşi şi se opreşte din nou.)
Cârmeşte! – zicea Bøygen.
(Ascultând cântecul care vine din casă.)
Nu. Am ajuns în prag.
Merg drept, fie ce-o fi, pe-acest drumeag.
(Aleargă spre casă. Tocmai atunci apare în uşă Solveig, în haine de sărbătoare, cu cartea de rugăciuni împăturită în băsmăluţa albă. În mână are un toiag. Se ţine drept şi chipul ei e blând.)
PEER GYNT
(aruncându-se pe prag)
Sunt osândit, ştiu bine, dinainte!
SOLVEIG
Tu eşti! Slăvit fii, Doamne sfinte!
(Bâjbâie după el, căutându-l.)
PEER GYNT
Blestemă! Osândeşte-mi vina grea!
SOLVEIG
Cu ce-ai păcătuit, iubirea mea?
(Bâjbâie iar după el până îl găseşte.)
TURNĂTORUL DE NASTURI
(din spatele casei)

Dovada, Peer Gynt!
PEER GYNT
Strigă-mi c-am făptuit păcat!
SOLVEIG
(aşezându-se lângă el)
Tu mi-ai făcut din viaţă un cântec minunat.
Fii binecuvântat că ai venit,
Şi ziua de Rusalii, că ea mi te-a ivit.
PEER GYNT
Deci, sunt pierdut.
SOLVEIG
Îţi vin într-ajutor!
PEER GYNT
(râzând)
Pierdut! Cimiliturii nu-i aflu ghicitor.
SOLVEIG
Nu vrei s-o spui?
PEER GYNT
Ţi-o spun eu, nu te teme.
„Unde a fost Peer Gynt atâta vreme?"
SOLVEIG
Unde a fost?
PEER GYNT
Da. Unde? Pecetluit pe frunte
Fugind din calea Domnului? Răspunde!
Şi, de nu ştii să dai răspuns, atunci
Eu plec în ţara pâclelor adânci.
SOLVEIG
(zâmbind)
Nu-i grea cimilitura.

PEER GYNT
Dacă-i uşoară, ghici!
Unde am fost eu însumi, cât am lipsit de-aici?
Eu, cel întreg, deplinul, pecetluit pe frunte
De Dumnezeu, *eu însumi,* unde am fost? Răspunde!
SOLVEIG
În dragostea, nădejdea şi în credința mea!
PEER GYNT
(se dă înapoi)
Ce spui îmi face inima mai grea.
Vorbeşti ca mama care-a crescut în ea un prunc.
SOLVEIG
Sunt mama. Tatăl cine-i? Cel ce, rugat adânc
De mamă, de păcate te iartă. Nu-i aşa?
PEER GYNT
(pătruns de o rază de lumină, strigă)
O, maică şi soție, fecioară, înger bun!
Ascunde-mă, ascunde-mă la sân!
(Se lipeşte strâns de ea şi îşi ascunde fața în poala ei. Tăcere lungă. Răsare soarele.)
SOLVEIG
(cântă încet)
Dormi adânc, feciorul meu!
Te-oi veghea, te-oi legăna…

Băiatu-a stat în poala mamei sale
O viață-ntreagă, dezmierdat cu jale.

De-o viață-ntreagă maica îl veghează.
Lumina mea, să-ţi fie Domnul pază!

O viață-a stat la sânul meu; acum
E obosit de-atât amar de drum.

Dormi adânc, feciorul meu!
Te-oi veghea, te-oi legăna.
GLASUL TURNĂTORULUI DE NASTURI
(din spatele casei)
La ultima răscruce tot ne-ntâlnim noi, Peer.
Acu te las. Nimica nu-ți mai cer.
SOLVEIG
(cântă mai tare, privind răsăritul)
Dormi, visează, dragul meu,
Te-oi veghea mereu, mereu…

Cuprinsul volumului I